

УНІВЕРСИТЕТ імені АЛЬФРЕДА НОБЕЛЯ

XXXI Міжнародна науково-практична
конференція молодих вчених і студентів

ТРАНСФОРМАЦІЯ ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ ТА ІНСТИТУТІВ У НОВИХ ГЕОСТРАТЕГІЧНИХ РЕАЛІЯХ

30 листопада – 2 грудня 2021 р.

УНІВЕРСИТЕТ імені АЛЬФРЕДА НОБЕЛЯ

КАФЕДРА ГЛОБАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

---

*XXXI Міжнародна науково-практична конференція
молодих вчених і студентів*

**ТРАНСФОРМАЦІЯ
ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ ТА ІНСТИТУТІВ
У НОВИХ ГЕОСТРАТЕГІЧНИХ РЕАЛІЯХ**

Тези доповідей

30 листопада – 2 грудня 2021 р.

Електронне видання

Дніпро
2021

Організаційний комітет:

А.О. Задоя, доктор економічних наук, професор – голова оргкомітету;
О.А. Задоя, кандидат економічних наук, доцент – відповідальний секретар;
С.В. Кузьмінов, доктор економічних наук, професор;
С.О. Федулова, доктор економічних наук, професор;
Е.М. Лимонова, кандидат економічних наук, доцент;
А.С. Магдич, кандидат економічних наук, доцент;
І.С. Шура, кандидат економічних наук, доцент;
О.К. Котко, кандидат економічних наук, доцент;
Р.М. Ключник, кандидат політичних наук, доцент;
В.В. Лапа, кандидат юридичних наук, доцент;
О.Є. Чорна, кандидат економічних наук, доцент,
Сучасний коледж бізнесу та навчання, Маскат, Оман;
Б. Шлюсарчик, доктор економічних наук, професор,
Жушувський університет, Польща.

Т 65 Трансформація економічних систем та інститутів у нових геостратегічних реаліях: XXXI Міжнародна науково-практична конференція молодих вчених і студентів: тези доповідей, Дніпро, 30 листопада – 2 грудня 2021 р. [Електронне видання]. – Дніпро: Університет імені Альфреда Нобеля, 2021. – 567 с.

ISBN 978-966-434-519-1

Збірник містить матеріали доповідей учасників XXXI Міжнародної науково-практичної конференції молодих вчених і студентів «Трансформація економічних систем та інститутів у нових геостратегічних реаліях». Молоді науковці з України, Оману, Польщі, Узбекистану та інших країн наводять свої оцінки сучасного процесу глобалізації та перспектив світових інтеграційних тенденцій. Досліджуються процеси трансформації, які відбуваються в економічних системах та інститутах під впливом нових геостратегічних реалій.

УДК 339.92

Відповідальний за випуск: *А.О. Задоя*, доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри глобальної економіки.

ЗМІСТ

Доповіді

<i>Філіпенко А.</i> Політико-економічні трактування глобалізації	10
<i>Bienia B., Dykiel M., Ślusarczyk B., Brągiel E.</i> Regional and traditional products in the European Union – system of protection	17
<i>Brzezicki B.</i> Sposoby współpracy międzynarodowej w rozwoju globalnej gospodarki	26
<i>Wilk I.</i> Oblicza redystrybucyjnej funkcji państwa	36
<i>Godniak I.</i> Współpraca transgraniczna na przykładzie programu Polska-Białoruś-Ukraina 2014–2020	45
<i>Gribincea C.</i> The linkages between the circular economy and sustainable finance: a case study of the Moldovan SMEs	52
<i>Dubis D., Majdosz K., Górka M., Ślusarczyk B.</i> Characteristics of decorated glass from the perspective of transport and storage	60
<i>Єлизаренко К.</i> Циркулярна міграція трудових ресурсів в країнах ЄС	67
<i>Kościelska E., Gozdecka A.</i> Konkurencyjność polskich przedsiębiorstw w kontekście rozwoju ich internacjonalizacji	76
<i>Krochmal-Marczak B., Krzysztofik B., Dykiel M., Ślusarczyk B., Janusz P., Drąg E., Kielar P.</i> Food safety systems and bodies in Poland	83
<i>Łapaj S., Leszczyńska M.</i> Przemiany w państwach narodowych w kierunku odwrócenia trendu globalizacyjnego	94
<i>Łosiewicz W.</i> Epidemia nierówności, czyli nierówności społeczne wśród studentów w czasach pandemii Covid-19	102
<i>Machowski J., Leśniak H.</i> Wpływ cen ropy na kryzys w Wenezueli ...	113
<i>Паршина О., Чумак Т.</i> Трансформація процесів економічного розвитку країн в умовах сучасної геополітичної нестабільності ...	122
<i>Pudło P., Skuza W.</i> Transnationalization as a power of global economy development	131
<i>Сорочан Д.</i> Роль новых индустриальных стран в международной торговле	142
<i>Chorna O., Sama Jinia Sultana.</i> Process costing and social responsibility in food production	151

Тези доповідей

<i>Абрамкін М.</i> Міжнародні перевезення та їх роль в міжнародній торгівлі.....	155
<i>Александрова А.</i> Лізингові операції на світовому ринку та перспективи розвитку в Україні.....	157
<i>Aleksieienko A.</i> Freelancing as a novel opportunity during COVID-19 pandemic.....	159
<i>Almaz A.</i> The economy of Switzerland after the COVID pandemic....	162
<i>Ambrosiyenko A.</i> Income inequality in the modern world and its solutions.....	166
<i>Анісарович І.</i> Прямі іноземні інвестиції в українську економіку: привабливість та перешкоди.....	169
<i>Антоненко І.</i> Значення і основні напрями розвитку зовнішньоекономічних зв'язків України на сучасному етапі.....	171
<i>Антоненко І., Солон Д.</i> Міжнародний інвестиційний банк: його вплив та допомога економіці країн.....	173
<i>Астапенко Д.</i> Інформаційне забезпечення зовнішньоекономічної діяльності.....	176
<i>Vabenko P.</i> Position of Ukrainian metallurgical companies in Ukrainian exports and global production	182
<i>Басіч О.</i> Вільні економічні зони: світовий досвід та перспективи в Україні.....	185
<i>Бердо Г.</i> Міжнародні торги	191
<i>Бідняк А.</i> Проблеми легалізації криптовалют у світі.....	193
<i>Білик В.</i> Проблема глобального дефіциту напівпровідників.....	195
<i>Блінчук З.</i> Наслідки дефіциту електронних компонентів для світового автомобільного ринку.....	197
<i>Бокоч Д.</i> Світові запаси нафти, її обмеженість та раціональне використання для позитивної економіки країн.....	199
<i>Борисова А.</i> Офшорний бізнес та його роль в економіці України.....	201
<i>Vorodko V.</i> The impact of the recent Suez crisis on new shipping alternatives.....	204
<i>Broyan A.</i> Update of China's economy after COVID-19.....	208
<i>Vuryak A.</i> Economic problems in Italy.....	214
<i>Віннікова Е.</i> Іноземні інвестиції та економічне зростання в Україні.....	218

<i>Von Appen A.</i> The untouchable – the art market as the last bastion of unregulated investment?	223
<i>Виноградська С.</i> Сутність і основні види ЗЕД: перспективи розвитку в сучасному світі	224
<i>Vysotska A.</i> Consequences of Nord Stream 2 for Ukraine.....	231
<i>Galazzo E.</i> Workation: trends, co-influences, and world economic indicators analysis	234
<i>Гатило М.</i> Проблеми становлення українських ТНК, їх значення в розвитку економіки.....	237
<i>Герашченко С.</i> Проблеми залучення іноземних інвестицій для забезпечення сталого розвитку національної економіки.....	242
<i>Гетьман А.</i> Шляхи вдосконалення основних видів міжнародних розрахунків.....	246
<i>Гильова С.</i> Зовнішня торгівля України та її вплив на економічний розвиток.....	249
<i>Голоскоков Б.</i> Причини падіння економіки Білорусії.....	254
<i>Gorb A.</i> The US economy during and post COVID-19	256
<i>Горенко С.</i> Особливості соціально-економічного розвитку Мексики.....	258
<i>Горенко С.</i> Порівняльний аналіз основних макроекономічних показників Польщі та Чехії: відмінність економічних моделей....	261
<i>Григор А.</i> Аналіз змін у податковому законодавстві України: приклади порушення принципу стабільності податкової систем.....	265
<i>Губанова І.</i> ВВП: чи є цей показник точним відображенням рівня людського добробуту.....	268
<i>Гуцалюк Ю.</i> Вплив пандемії коронавірусу на туристичний бізнес європейських країн.....	271
<i>Дерій В.</i> Вплив COVID-19 на ділову активність у світі.....	272
<i>Дима О.</i> Діяльність ТНК в сучасному глобальному світі.....	279
<i>Дима Ю.</i> Співпраця України із СОТ: наслідки та перспективи....	282
<i>Дмитрієв В.</i> Залежність світової економіки від цін на нафту.....	285
<i>Доббань Д.</i> Аналіз товарного асортименту шляхом проведення FMR-аналізу.....	287
<i>Evseeva S.</i> Fighting poverty with economics.....	291
<i>Ekliina E.</i> Ever given blockage.....	294
<i>Єрмоленко Д.</i> Валютні ризики в міжнародній торгівлі.....	298
<i>Задоя О.</i> Моделі фіскальної політики досягнення макроекономічної рівноваги.....	301

<i>Зуєва А.</i> Вплив COVID-19 на рівень безробіття в Китаї.....	305
<i>Катранжі І.</i> Ціни на газ в Європі: причини зростання.....	308
<i>Cairns J.</i> The impact of institutional economics on the public policy process in Ukraine	310
<i>Kisil T.</i> Peculiarities of Swiss economy.....	314
<i>Kliuchnyk R.</i> Crises and conflicts in the modern world: political and economic dimensions.....	317
<i>Kovalenko K.</i> Is perfect competition actually perfect: examples of agricultural sector?.....	320
<i>Ковальова А.</i> Інфляція в Україні: динаміка та подолання.....	323
<i>Ковтун О.</i> Емпіричний зв'язок між рівнем безробіття та інфляцією на прикладі аналізу макроекономічних показників Франції та США.....	325
<i>Козина А.</i> Залежність рівня безробіття від фази економічного циклу в Німеччині.....	328
<i>Kozyrieva V.</i> History of the world economy and economic thought: significance for solving modern problems.....	331
<i>Колісніченко А.</i> Динаміка державного боргу України: загрози та наслідки.....	336
<i>Коломосць С.</i> Роль ТНК у міжнародній економіці.....	338
<i>Кондакова Л.</i> Процес залучення персоналу як міжнародний економічний інструмент підвищення ефективності роботи організації.....	340
<i>Кондратьєва К.</i> Глобальна економічна діяльність та електронна комерція як складова цифрової економіки.....	343
<i>Коноваленко О.</i> Результати економічної блокади Куби в 1960–2021 роках.....	346
<i>Korobka V.</i> Problems of European integration in Ukraine	348
<i>Korostelov V.</i> Currency risks in international trade.....	352
<i>Koshlo A.</i> Ukraine's competitiveness: current status and problems.....	356
<i>Кравчук М.</i> Порівняльна характеристика рівня безробіття в Україні, Китаї та США.....	358
<i>Куляба К.</i> Стан і перспективи світового ринку нафтопродуктів.....	361
<i>Куцєволова М.</i> Бірюзові організації в умовах глобальних викликів.....	365
<i>Лаврищева А.</i> Проблема розшарування населення в Україні.....	369
<i>Lara V.</i> EU – Ukraine wood export ban case – using national security argument as a context	373

<i>Larai M.</i> Small and medium enterprises (SMEs) in Nigeria.....	376
<i>Левченко Д.</i> Як Греція поборолa «економічну кабалу».....	380
<i>Леонова А.</i> Інвестиції в людський капітал як фактор підвищення продуктивності.....	382
<i>Лимонова Е.</i> Економіка Королівства Іспанії: аналіз макропоказників.....	386
<i>Лисак Н.</i> Проблеми української валюти.....	388
<i>Lykhatska A.</i> Modeling economic behavior in the modern life.....	391
<i>Loumrhari A.</i> The promising economy of Morocco and it's flaws.....	395
<i>Mahdich A., Blanchard C.</i> Fighting COVID-19: policy response of Asian economies.....	399
<i>Mazur V.</i> Influence of globalisation on Ukrainian economy.....	404
<i>Mazurenko Y.</i> Prospects for development of the energy industry in Norway.....	410
<i>Мангова І.</i> Причини посилення масштабів міжнародної трудової міграції і місце України в цьому процесі.....	413
<i>Malysh O.</i> Poverty and economic inequality.....	415
<i>Markova S.</i> Bitcoin and its impact on the global economy.....	418
<i>Marochko O.</i> Current trends in the development of banking services in Ukraine.....	421
<i>Махоня М.</i> Здобутки нобелівських лауреатів з економіки та їх значення в сучасному світі.....	424
<i>Mashkova D.</i> Directions for increasing the competitiveness of Ukrainian goods and services in the world market.....	426
<i>Мироненко В.</i> Характеристика безробіття в країнах, що розвиваються.....	429
<i>Михайленко Є.</i> Перспективи розвитку зовнішніх ринків продукції сільськогосподарського комплексу України.....	432
<i>Моргей Д.</i> Організація управління зовнішньоекономічною діяльністю на підприємстві.....	435
<i>Ненарочкін О.</i> Міжнародний маркетинг на підприємстві.....	437
<i>Новіков А.</i> Використання здобутків нобелівських лауреатів у боротьбі з глобальною бідністю.....	439
<i>Носенко А.</i> Системи соціального захисту безробітних у різних країнах та їх ефективність.....	443
<i>Панявіна В.</i> Валютні ризики: сутність, різновиди та управління ...	446
<i>Пікуш В.</i> Торговий баланс України: наслідки вступу України до СОТ.....	449

<i>Подворко К.</i> Особливості ділового спілкування при здійсненні операцій на зовнішньому ринку.....	452
<i>Porova H.</i> Global warming and its influence on the world economy.....	453
<i>Презжина Д.</i> Проблеми захисту інтелектуальної власності в глобальних масштабах.....	459
<i>Радченко І.</i> Виснаження природних ресурсів та його вплив на економіку.....	461
<i>Reva M.</i> The importance of small businesses to local economies.....	463
<i>Rymshyna A.</i> How the creative economy can help power development.....	465
<i>Romaniuk O.</i> Investment project in the social sphere: the essence, goals and objectives.....	469
<i>Русол І.</i> Наслідки вступу України до СОТ.....	474
<i>Русс О.</i> Біржові операції в Україні: проблеми та перспективи розвитку.....	476
<i>Сахно Н.</i> Нові глобальні виклики сучасної економіки.....	481
<i>Семенов Н.</i> Поняття контрактної ціни та способів її фіксації.....	485
<i>Сидоренко В.</i> Безробіття в Україні: проблеми та боротьба.....	487
<i>Сидоренко О.</i> Проблема монополізму в Україні та політика держави щодо впливу монополій на розвиток ринкових економічних відносин.....	489
<i>Симонова М.</i> Проблемы становления украинских ТНК, их значение в развитии экономики Украины.....	491
<i>Сирота К.</i> Зовнішньоекономічна безпека України.....	493
<i>Solonenko A.</i> Green energy in Ukraine.....	496
<i>Солон Д.</i> Стан і перспективи світового ринку нафтопродуктів.....	499
<i>Сомов М.</i> Офшорний бізнес і його роль в економіці України.....	502
<i>Стадник Д.</i> Роль митних органів у системі зовнішньоекономічної безпеки України.....	509
<i>Супрун Д.</i> Проблемы дефолта США.....	515
<i>Сьорак А.</i> Проблема безробіття в Україні: аналіз динаміки та наслідки.....	516
<i>Ткаченко А.</i> Проблема глобалізації.....	518
<i>Травкіна К.</i> До питання про індикатори економічної безпеки України.....	520
<i>Трет'як О.</i> Співвідношення понять «економічне зростання» та «економічний розвиток».....	524

<i>Тюгаєва А.</i> Економічна залежність Іспанії в ЄС.....	527
<i>Фатуєва А.</i> Гаїті – найбідніша країна Латинської Америки.....	529
<i>Філь О.</i> Удосконалення системи управління капіталом підприємства в сучасних умовах.....	530
<i>Fomenko V.</i> E-grivna: prospects for digital currencies.....	533
<i>Хмаренко А.</i> Венесуела: гіперінфляція та наслідки.....	536
<i>Хорунжий І.</i> Аналіз динаміки реального ВВП України за последние 10 лет: причины экономических колебаний.....	537
<i>Шалунова А.</i> Порівняльний аналіз структури ВВП України і Німеччини.....	540
<i>Шевченко Д.</i> Загроза дефолту в Сполучених Штатах Америки....	543
<i>Shepotko K.</i> Coronavirus recession: PRC`s recovery and new challenges.....	544
<i>Шкура І.</i> Вплив інституційного середовища на розвиток ринку соціально відповідального інвестування в Україні.....	549
<i>Юшковський Д.</i> Оцінка інвестиційного клімату країни.....	551
<i>Юшковський Д.</i> Портфельні інвестиції та їх вплив на економіку України.....	553
<i>Ющенко А.</i> Лізингові операції на світовому ринку: сучасний стан та перспективи розвитку в Україні.....	555
<i>Yalozha O.</i> Comparative analysis of cold and hot countries as to their wealth.....	560
<i>Яцун К.</i> Стан та перспективи розвитку зовнішніх ринків продукції сільськогосподарського комплексу України.....	563

Доповіді

**А. Філіпенко, доктор економічних наук, професор
Інститут міжнародних відносин Київського національного
університету імені Тараса Шевченка (Україна)**

ПОЛІТИКО-ЕКОНОМІЧНІ ТРАКТУВАННЯ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Доповідь розкриває головні виміри, концепції та політико-економічні трактування глобалізації. Увага приділена трьом науковим концепціям: структуралістській, кон'юнктурній, конструктивістській. У міжнародній політичній економії (МПЕ) виокремилися три головні підходи щодо процесу глобалізації: скептики, ліберальні інституціоналісти та транснаціоналісти. Наголошено, що у процесі глобалізації формуються глобальні мережеві системи: вартісні, виробничі, корпоративні, інноваційні, фінансові та ін. Учасниками мереж є фізичні та юридичні особи, великі корпорації, держави, міжнародні інтеграційні об'єднання.

***Ключові слова:* глобалізація, політична економія, структуралістська, кон'юнктурна, конструктивістська, держава, корпорація.**

These are exposing the main measurements, concepts and political economic interpretations of globalization. It needs to pay attention to three scientific concepts: structural, conjunctural, constructivist. In international political economy has divided three main approaches concerning the process of globalization: sceptics, liberal institutionalists and transnationalists. Has been focused that in the process of globalization are forming of global network systems: value, productive, corporative, innovation, finance etc. Participants of networks are private and public persons, big corporations, states, international integration communities.

***Key words:* globalization, political economy, structural, conjunctural, constructivist, state, corporation.**

Вступ. Проблеми глобалізації були і залишаються найбільш актуальними на перетині тисячоліть. Вони знаходять прямо протилежні оцінки серед представників різних наукових шкіл, політичних партій і рухів. З одного боку, здійснюються спроби тлумачення глобалізації як об'єктивного, закономірного процесу, що охоплює економіку, політику, культуру та інші сфери життя суспільства. З іншого боку, вона

розглядається як штучне, насильницьке явище, яке розвивається під тиском розвинутих націй та економічно могутніх держав, особливо транснаціональних корпорацій. І перші, і другі мають на меті вирішення власних проблем та реалізації в глобальному середовищі егоїстичних інтересів. У зазначених тезах ідеться про політико-економічні трактування глобалізації, які відрізняються власними підходами.

Мета. Розкрити зміст, характер, тенденції розвитку глобалізації під кутом зору різних наукових шкіл міжнародної політичної економії, оцінити перспективи процесу глобалізації, її економічних форм.

Виклад основного матеріалу. Кембриджський словник глобалізації визначає п'ять головних вимірів, які дають системне уявлення про генезис і структуру економічної глобалізації [4, р.70-71]:

1) макросфера, пов'язана з історичним процесом інтеграції економічної діяльності шляхом торгівлі між країнами, регіонами і континентами;

2) утвердження глобального ринку товарів і послуг на принципах вільної торгівлі;

3) глобальна фінансова інтеграція на основі лібералізації руху капіталу, валютних операцій та інших фінансових трансакцій;

4) піднесення ролі економічних акторів, особливо діяльності багатонаціональних та транснаціональних корпорацій;

5) трансформація ринку праці, її змісту і характеру в контексті розвитку міжнародного бізнесу в умовах нових інформаційних і комунікаційних технологій.

Економічна глобалізація як процес проявляється в посиленні єдності, системної цілісності світового господарства на основі ринкових відносин та поглиблення планетарних інтеграційних процесів.

Концепції глобалізації.

У теоретико-методологічному плані все розмаїття поглядів щодо глобалізації можна згрупувати у три наукові концепції: структуралістську, кон'юнктурну, конструктивістську (табл.1).

Структуралістська теорія відштовхується від закономірностей розвитку внутрішніх та міжнародних економічних систем і розглядає глобалізацію як необхідний, неминучий, незворотний, яскраво виражений процес, спричинений економічними, технологічними та політичними чинниками.

Згідно з кон'юнктурною концепцією, головні риси глобалізації визначаються окремою логікою та обставинами, що залежать від:

- зміни умов внутрішнього та зовнішнього оточень,

- їхньої взаємодії у просторі й часі відповідно до конфігурації соціальних сил та історичних передумов.

Таблиця 1

Економічна глобалізація: типи теорій та форми їх пояснення

Типи теорій	Основна методологічна позиція	Механізми причинності	Акцент	Визначальні риси глобалізації
СТРУКТУРАЛІСТСЬКА	Фокусується на організації принципів внутрішньої та міжнародної систем. Цілісний аналіз Акцент на динаміці або “законах” соціальної дії.	Прагне до (економічного, технологічного або політичного) детермінізму. Акцент на невідворотності, нездоланній силі. Залежність результатів від попереднього розвитку.	Питання “Чому?” та “Як?”	Омае (1990) / Роузкранс (1999) – техніка, технологія є первинними силами. Вуде (2003) – імперативи капіталізму. Гіллін (1987) / Валлерстайн (1983) – політичні імперативи гегемонії – глобалізація як американізація.
КОН'ЮНКТУРНА	Унікальна конфігурація соціальних сил та історичних обставин. Політичні рішення та сили.	Акцент на тенденціях та зумовлених факторах. Поєднання подій та обставин. Виникнення нових якостей.	Як? Коли? Якої форми?	Кастельс (1996, 1997, 1998, 2000) – глобальний інформаційний капіталістичний продукт внаслідок поєднання технік, економік та політичного розвитку у 1980-х рр.
КОНСТРУКТИВІСТСЬКА	Роль ідей, ключових для розуміння, як агенти бачать та діють у світі. Дискурс глобалізації – глобальне спілкування – конструює бачення, як соціальні партнери розуміють світ та діють у ньому. Дискурс економічної глобалізації – радше є її змістом, ніж відображенням.	Переважання конструктивного, а не причинного пояснення. Глобалізація стає реальною через дискурс. Акцент на мотиваціях, інтересах, ідеях та політичній силі.	Коли? Яка форма?	Шмідт (2002) – як дискурс глобалізації відіграє ключову роль у координації, комунікації та законодавчому унормуванні європейських урядових економічних стратегій у 1990-х рр.

Джерело: *Global Political Economy. Third Edition* / Ed. By J. Ravenhill. – Oxford University Press, 2011, p. 304.

Кон'юнктурна глобалізація може мати дискретний, перервний характер за якого можуть розвиватися і зворотні процеси, т.зв. деглобалізація. Існування деглобалізації засвідчують окремі епізоди людської історії, коли деякі країни та регіони були тривалий час відгороджені від економічного спілкування з рештою світу.

Конструктивістська теорія базується на ідеях та дискурсах як структуроформуючих елементах глобалізації, які характеризують її як випадковий, непередбачуваний та невизначений процес.

Головним змістом **конструктивістської теорії** є: мотивації, інтереси, ідеї, тобто переважно суб'єктивні чинники (неоліберальний проєкт, американська ідея, масонська змова тощо).

Неокласичне трактування економічної глобалізації базується на порівняльних перевагах, ринкових силах та економічній конвергенції.

Наприклад, вільна торгівля створює передумови для максимізації як національного, так і світового добробуту на основі спеціалізації країн і регіонів та реалізації ефекту масштабу. Ринкові сили і глобальна конкуренція забезпечують ефективніше виробництво рівноцінних товарів і послуг з меншими витратами. Ринкова конвергенція сприяє вирівнюванню цін і відсоткових ставок у глобалізованій економіці чи принаймні зменшенні їхніх відхилень.

У міжнародній політичній економії виокремилися три головні підходи щодо процесу глобалізації, які поділяють фахівців на три групи:

- **скептики**, які заперечують існування глобалізації;
- **глобалісти**, що використовують переважно кількісні показники глобалізації;
- **транснаціоналісти**, які розглядають глобалізацію як структурний феномен і використовують якісні дефініції [5, р.414].

Скептичні погляди демонструють представники реалістичного, неомеркантилістського напряму в МПЕ.

Вони стверджують:

по-перше, що глобалізація це міф, який придумали представники найбільших країн для забезпечення своєї гегемонії;

по-друге, вони використовують кількісні критерії та вживають термін інтернаціоналізована, а не глобалізована світова економіка;

по-третє, економічні проблеми мають урегульовувати на міждержавній основі, а не міжнародними інституціями.

Глобалісти (ліберальні інституціоналісти) підкреслюють унікальний характер глобалізації, незіставний із попередньою міжнародною ринковою інтеграцією.

У межах цієї школи виділяють чотири типи глобалізації: *екстенсивну, інтенсивну, швидкісну та взаємну*.

Усі вони оперують переважно кількісними показниками (критеріями).

За наявності усіх чотирьох типів відбувається *повна глобалізація*. За перших трьох типів – *дифузна глобалізація*. *Експансивна* глобалізація передбачає високий рівень розвитку перших двох типів. *Тонка* (слабка) глобалізація кореспондує з першим (*екстенсивним*) типом.

Якісні визначення глобалізації (**транснаціоналісти**) характеризують її як "процес якісної структурної трансформації, що означає сучасну історичну фазу розвитку капіталістичної економіки".

Головним фактором глобалізації є технологічний розвиток, що охоплює як фінансові, так і виробничі структури через географічну реструктуризацію виробництва та створення глобального поділу праці і влади (ГППВ) (рис.1).

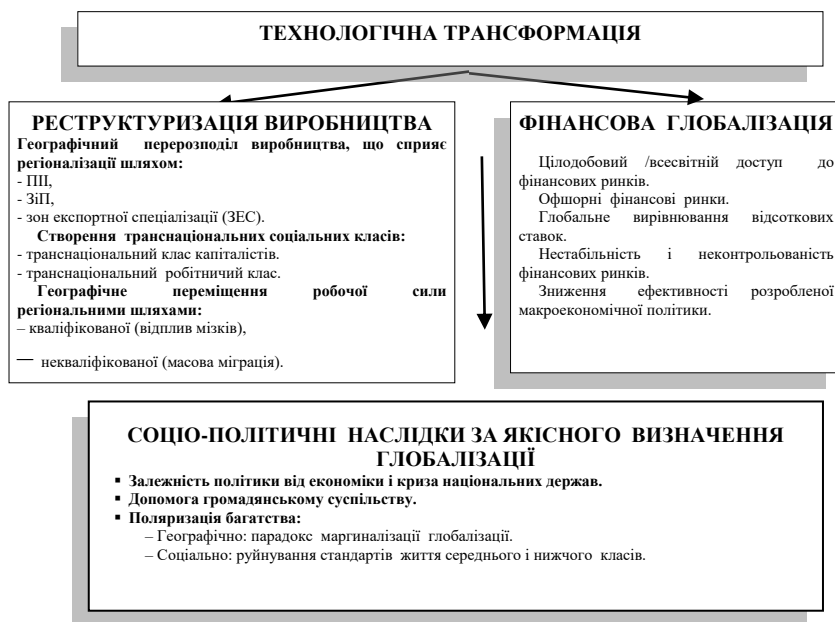

Рис. 1. Компоненти якісної дефініції глобалізації [5, р. 422]

Водночас існує диференціація підходів щодо глобалізації з боку скептиків і глобалістів (табл.2).

Таблиця 2

Диференціація підходів щодо глобалізації

	СКЕПТИКИ	ГЛОБАЛІСТИ
КІЛЬКІСНІ ВИЗНАЧЕННЯ	Реалісти	Ліберальні інституціоналісти (трансформаціоналісти)
ЯКІСНІ ВИЗНАЧЕННЯ		Транснаціоналісти (гіперглобалісти)

Серед політико-економічних наслідків глобалізації слід відзначити трансформацію ролі держави, що виявляється у:

- зміні ролі в економіці та в постачанні публічних благ;
- модифікації економічної взаємодії в міжнародній системі, формуванні взаємозалежності та міжнародних мереж.

Перша позиція спричинена формуванням нових виробничих транснаціональних комплексів та інституцій. За таких умов, з одного боку, складно визначити інституції, відповідальні за випуск публічних товарів. З іншого боку, ускладнюється проблема визначення суті публічних товарів. У доглобалізаційний період зовнішні функції держави зводилися до проблем безпеки й оборони.

Нині домінують такі економічні питання:

- урегулювання проблем не лише макrorівня, але й мікрорівня;
- формування динамічних конкурентних переваг за гнучкої економічної структури;
- залучення іноземних інвестицій на основі макроекономічної стабільності;
- стимулювання прибутковості й ефективності громадського та приватного секторів.

До управління глобалізацією представники головних наукових шкіл підходять так:

Реалісти: держава була і залишається головним актором глобалізації.

Ліберальні інституціоналісти: держава трансформується, формується багаторівнева інституційна система як альтернатива сучасному урядуванню в умовах глобальної політичної економії.

Транснаціоналісти: глобалізація спричинює більший вплив політики на економіку та зумовлює втрату державою своїх функцій щодо контролю за внутрішніми та зовнішніми економічними процесами. Послаблення держави є джерелом соціальної нестабільності.

У процесі глобалізації формуються глобальні мережеві системи: вартісні, виробничі, корпоративні, інноваційні, фінансові та ін., учасниками яких є фізичні та юридичні особи, великі корпорації, держави, міжнародні інтеграційні об'єднання.

Список використаних джерел

1. Andersson E. Reconstructing the Global political Economy. An Analytical guide. Bristol University Press, 2020.
2. Gilpin R. with the assistance of J.M. Gilpin. Global Political Economy. Understanding the International Economic Order. New Jersey, 2001.
3. Global Political Economy. Third Edition / Ed. By J. Ravenhill. – Oxford University Press, 2011.
4. Jones A. Dictionary of Globalization. Cambridge, 2006.
5. The Palgrave Handbook of contemporary International Political Economy / ed. by T.M. Shaw, L.C. Mahrenbach, R. Modi, X. Yi-chong. London, 2019.

**Bernadetta Bienia¹, Magdalena Dykiel¹,
Bogusław Ślusarczyk^{1,2}, Elżbieta Brągiel¹**
*¹Carpathion State College in Krosno (Poland),
²University of Rzeszów (Poland)*

REGIONAL AND TRADITIONAL PRODUCTS IN THE EUROPEAN UNION – SYSTEM OF PROTECTION

The food quality policy in the European Union is realized, among others, by distinguishing labels and granting certificates confirming high quality of agricultural and food products. The system of protection of regional and traditional products of EU is one of the basic elements of Common Agricultural Policy. The system of protection of the EU regional and traditional products is one of the basic elements of the Common Agricultural Policy and has i.a. influence on the diversification of employment, retraining process of the rural population and increasing their income. It is also of great importance for activities undertaken in the field of cultural and culinary heritage protection, and contributes to increasing the attractiveness of a given area and agritourism. Producers of products approved by the European Commission can use the EU label. Thanks to this, the products become easily identifiable by consumers, which contributes to the growth of their reputation and may become an important element stimulating their purchase. The aim of this paper is to present basic issues related to the protection of traditional and regional products in the European Union, as well as to present the List of Traditional Products as an instrument for the protection of this group of products.

Key words: protection of regional and traditional products, protected designation of origin, protected geographical indication, traditional speciality guaranteed, list of traditional products.

Introduction

Food quality policy in the European Union is implemented, among others, by awarding labels and granting certificates confirming high quality of agricultural and food products -food products coming from specific regions and characterized by traditional production method. In this way, the specific quality of regional and traditional food is emphasized, consumer confidence in it is increased, and products are protected against unfair appropriation of the name or counterfeiting. The production of these foods is one of the most important

factors influencing rural development. It creates new sources of income in rural areas, increases farmers' incomes, especially in disadvantaged areas, and prevents depopulation of these areas.

Regional and traditional food in the European Union is treated as an exceptional good. Therefore, the system of protection of traditional and regional products was introduced in 1992, and the producers of such products have the right to mark them with appropriate signs, which prove the value and uniqueness of the marked products. This system, through appropriate instruments, enables the protection of agri-food products originating and specific to a given region, distinguished by their production method (usually long and labor-intensive) and creates conditions to change the way they compete on the food market. The cooperation of producers covered by such food quality systems is conducive to increasing the economic strength, as well as provides an opportunity to diversify income from non-agricultural activities, and consumers have easier access to products with unique sensory properties (Borowska 2008, Grębowiec 2017).

Offering this type of food is also a response to the increasing sensitivity of consumers to health issues, expecting transparency and truthful information about the product from food producers. Moreover, modern consumers are interested not only in the composition of the food product or its processing method, but also in the origin of the ingredients used to produce food and beverages (Kuźniar and Kawa 2018).

The aim of this study is to present the basic issues related to the protection of traditional and regional products in the European Union and to present the List of Traditional Products as instruments for the protection of this group of products.

Regional and traditional products - instruments of protection

The originators of the regulations protecting regional specialties were the French, who translated the French legislation, which had been in place since the 1930s and initially concerned the protection of wine, to the European level. The introduction of regulations boosted the development of production of regional and traditional products and allowed to implement the assumptions of the Common Agricultural Policy reform, one of whose priorities was to reduce the quantity and increase the quality of food produced in Europe (Winawer and Wujec 2013).

In order to prevent falsification of regional and traditional products throughout the

European Union, two regulations were issued in 1992: Regulation Council Regulation (EEC) No. 2081/92 and Council Regulation (EEC) No.

2082/92. They were intended to the aim of these regulations was to introduce unified procedures for the verification and recognized, unique products. By virtue of them, a system of protection of origin and geographical indications of products and certificates of specific character (Halagarda et al. 2013).

Currently, issues related to the protection of regional and traditionally produced products are defined in European Union law in:

- Regulation (EU) No 1151/2012 of the European Parliament and of the Council of 21 November 2012 on agricultural product and foodstuff quality schemes,

- Commission Delegated Regulation (EU) No 664/2014 of 18 December 2013 supplementing Regulation (EU) No 1151/2012 of the European Parliament and of the Council with regard to the establishment of Union symbols for protected designations of origin, protected geographical indications and traditional specialties guaranteed and with regard to certain rules concerning the origin of feed and raw materials, certain procedural provisions and certain additional transitional provisions (Official Journal of the EU L 179 of 19.6.2014, p. 17)

- Commission Implementing Regulation (EU) No 668/2014 of 13 June 2014 laying down rules for the application of Regulation (EU) No 1151/2012 of the European Parliament and of the Council on agricultural product and foodstuff quality schemes (OJ EU L 179, 19.6.2014, p. 36).

The purpose of Regulation 1151/2012 is, among other things:

- ensure that manufacturers using the relevant indications ensure equal conditions of competition,

- ensuring protection of produced food against counterfeiting,

- supporting the diversity of agricultural production and preserving culinary traditions,

- activation of rural areas,

- ensuring that consumers have access to reliable information regarding the methods of production and processing of foodstuffs and their quality,

- protect consumers from inappropriate labelling of products by producers their producers,

- increasing the role of agriculture in the process of protecting the natural environment.

The system of Protected Designations of Origin, Protected Geographical Indications and Traditional Specialties Guaranteed includes instruments that define:

Protected Designation of Origin (PDO) means the name of a region or a specific place or, in exceptional cases, the name of a country used to describe an agricultural product or foodstuff originating from that region, specific place

or country. The important thing is that the quality or characteristics of the product are mainly or exclusively linked to this specific geographical environment and the natural and human factors inherent in it. All stages, i.e. production, processing and preparation of the product should take place in the geographical area. In exceptional cases, traditional, non-geographical names may be used to describe the product, e.g. oscypek (Regulation No. 1151/2012, Borkowska 2008, Kłós 2012, Gulbicka 2014, Winawer and Wujec 2013, Halagarda et al. 2018, Modrzyńska 2018).

Food or agricultural products that meet the following criteria can be registered as Protected Geographical Indications (PGI): the name should indicate the name of the region, specific place or, in exceptional cases, the country where the product is produced. The product should be characterized by unique, special, specific quality, recipe, reputation and may have other features referring to geographical origin, resulting from natural factors such as climate, terrain, fauna and flora or the way and tradition of production. The production, processing or preparation of the product takes place in the defined geographical area "Geographic environment" is defined as natural or human (including climate, water, soil quality, or local know-how) (Regulation No. 1151/2012, Borkowska 2008, Kłós 2012, Gulbicka 2014, Winawer and Wujec 2013, Halagarda et al. 2018, Modrzynska 2018).

The most important difference between the above-mentioned two types of designations is the strength of the connection between a given product and its place of origin. Protected designations of origin apply to products very closely related to a given geographical area - both the production of the raw materials and the entire processing process the final product must take place in the defined area. Here the product must be produced in the region whose name it bears, but unlike a protected designation of origin, in a PGI only one of the three phases of production (production or processing, or preparation) must take place in a given area (Gulbicka 2014).

A Traditional Specialty Guaranteed (TSG) can be given to an agricultural product or foodstuff that has a characteristic or set of characteristics that distinguishes it from other products of the same category. The name of the product must express the specific character of the product, manifested by its traditional composition (of raw materials) and method of production or processing reflecting traditional methods. When we say that a name has "specific character" we mean the characteristics or set of characteristics that clearly distinguish an agricultural product or foodstuff from other similar products or foodstuffs of the same category. The specific (traditional) character cannot be limited to the qualitative or quantitative composition or the mode of production established by Community or national law or by standards set by

standardization bodies. Products registered as "Traditional Specialities Guaranteed" must have at least 30 years of production (Regulation No. 1151/2012, Gulbicka 2014, Halagarda et al. 2018).

Manufacturers, in addition to protecting the name, may place on the packaging symbols indicating the uniqueness of the product. The appearance of the symbol is the same everywhere and applies to the whole European Union (Fig. 1, 2, 3). Their recognition in Europe reaches several percent. Community symbols can be used on products or advertising and promotional materials, only in accordance with established rules (Grębowiec 2017).

Fig. 1. Protected Geographical Indication logo

Source: https://ec.europa.eu/info/food-farming-fisheries/food-safety-and-quality/certification/qualitylabels/quality-schemes-explained_pl

Fig. 2. Protected Designation of Origin logo

Source: https://ec.europa.eu/info/food-farming-fisheries/food-safety-and-quality/certification/qualitylabels/quality-schemes-explained_pl

Fig. 3. Traditional Specialty Guaranteed logo

Source: https://ec.europa.eu/info/food-farming-fisheries/food-safety-and-quality/certification/qualitylabels/quality-schemes-explained_pl

Under Regulation (EU) No 1151/2012, products that have successfully undergone registration procedure are protected against:

- direct and indirect commercial use of the registered use of the registered name for commercial purposes in relation to products not covered by the registration which would exploit the the reputation of the protected name (this also applies to cases where these products are used as an ingredient) (this also applies if these products are used as an ingredient);

- improper use, imitation or evocation, even if the the true origin of the products and use of additional terms such as: "style", "type", "method", "according to the recipe used", "imitation", etc. (this also applies when these products are used as an ingredient);

- other false or misleading indications as to the origin other false or misleading indication as to the origin, nature or characteristics of the product, which is given on the packaging, advertising material any other false or misleading indication as to the origin, nature or characteristics of the product, which is given on the packaging, advertising material or documents relating to the product in question (including packaging methods liable to convey a false impression as to its origin);

- any other practice liable to mislead the consumer as to the true origin of the product.

At the same time, the protection of products against unfair misappropriation or counterfeiting is to help diversify the supply of agri-food products and better inform consumers about the qualities of the products they buy. Diversification of agricultural production and supporting the production of high-quality products are one of the most important elements of rural development. Many of the designations granted relate to products produced under difficult soil and climatic conditions (for example "mountain" cheeses) or to products associated with very labor-intensive production methods. The granting of "regional designations" increases the competitiveness of products and can also be an important element in influencing potential customers. A product whose origin is guaranteed by the EU contributes to the image of the area it comes from and thus encourages to visit the given region (contributing to the development of tourism). It is worth noting that the consumer, having access to a higher quality product, at the same time gets to know its producer and the natural and cultural environment in which the product was created (Winawer and Wujec 2013, Gulbicka 2014).

The system of protection of products manufactured in a specific functioning in Europe, the system of protection of products manufactured in a particular area in a traditional way not only guarantees high food values, but

also seeks to protect the names of registered products and ensure their authenticity. The leading countries in terms of the value of production covered by geographical indications include Italy, Germany, France and the United Kingdom (Kuźniar and Kawa 2018).

In Poland, the entity responsible for running the registration system for products with a specific geographical origin and specific traditional quality is the Ministry of Agriculture and Rural Development. It is responsible for receiving, evaluating and forwarding applications for registration of designations of origin, geographical indications and specific character names to the European Commission.

List of Traditional Products

The legal basis for the system of protection and promotion of regional and traditional products in Poland is the Act on the Registration and Protection of Appellations and Designations of Agricultural Products and Foodstuffs and Traditional Products of 17 December 2004 (Journal of Laws 2005 No. 10 item 68). Pursuant to this act, the List of Traditional Products was established. The list is to identify traditional products available on the domestic market that are of unique quality obtained thanks to old recipes, traditional production and processing methods. EU level and create opportunities to apply for veterinary or sanitary exemptions (Gulbicka 2014).

The List of Traditional Products may include products that are part of the cultural heritage of the region, with at least 25 years of production tradition, which must be properly documented by presenting, among others, old labels, photographs, recipes, etc. Products can be registered in ten categories: dairy products, meat products dairy products, meat products, fishery products, vegetables and fruits, bakery and confectionery products, oils and fats, honeys, prepared meals and dishes, beverages, others (Kilar et al. 2019).

Placing products on the List contributes to their promotion and thus to increasing demand for them, which contributes to creating new jobs. Moreover, it is an element of promoting Polish culture and traditions. Producers gain renown and popularity. The consumers' awareness of the essence of traditional products is also enhanced. When buying these products, they can expect food of high quality and specific, unique sensory qualities, produced using traditional, unchanging technologies with good quality raw materials. The inclusion in the List does not entail any privileges and rights related to the product protection. The purpose of the List is to identify products and producers, to promote them and encourage them to apply for the EU label (Tyszkiewicz 2008, Ozimek 2009).

According to consumers, traditional food products express the identity of the region. They are perceived as fulfilling food functions, and additionally they have an impact on strengthening the bonds of local communities (Byszewska 2009).

A dynamic growth in registration of traditional products has been observed in the last several years in all voivodeships. In 2006, 499 products were registered, while in 2021, already 2032. - The highest number of traditional products was registered in the following voivodeships: Podkarpackie (249), Lubelskie (238) and Małopolskie (224). The least number of traditional products was registered in the following voivodeships: Warmińsko-Mazurskie (48), Dolnośląskie (53) and Zachodniopomorskie (56) (<https://www.gov.pl/web/rolnictwo/lista-produktow-tradycyjnych12>).

Summary

The importance of regional and traditional products market in the European Union is growing systematically. The introduced legal solutions are a solution that significantly contributes to the promotion of products of unique values. Creation and development of the system for identification and protection of products has a positive impact on the process of building local and regional identity. It also has a positive impact on multifunctional development of rural areas, enables producers to build a competitive advantage on global, regional and local markets, and ensures food safety for consumers.

Producers of products approved by the European Commission may use the EU mark. As a result, products become easily identifiable by consumers, which contributes to their reputation and may become an important incentive to purchase them.

References

1. Act of 17 December 2004 on registration and protection of names and designations of agricultural products and foodstuffs, and traditional products, Dz.U. 2005 No 10 item 68
2. Borowska A. (2008). EU system of regional and traditional food products protection, *Scientific Journals SGGW in Warsaw, Economics and Organization of Food Economics*, 71, 107-122.
3. Byszewska I. (2009). Traditional and regional food not only for connoisseurs. *Fresh & Cool Market* 1, 18-24.
4. Grębowiec M. (2017). Regional and traditional products as an element of building a competitive offer of food products in Poland and other European countries, *Scientific Journals SGGW in Warsaw, Problems of World Agriculture* vol. 17 (XXXII), zeszyt 2, 65-80.

5. Gulbicka B. (2014). Traditional and regional food in Poland, IERiGŻ - PIB, Warsaw, pp. 151.

6. Halagarda M., Kędzior W., Pyrżyńska E. (2013). Protection and principles of registration of regional and traditional products, Scientific Journals UEK, 918, 15-31.

7. Kilar J. Kusz B., Ruda M. (2019). Regional and traditional products as an innovative return to the roots of food, Wiadomości Zootechniczne, R. LVII, 1: 68-77.

8. Kłós Z. (2012). Let's be interested in regional products, "Problemy Jakości", No. 7-8

9. Kuźniar W., Kawa M. (2018). Consumers towards regional traditional products in the context of worldwide changes in consumer behaviour on the food market, Scientific Journals SGGW in Warsaw, Problems of World Agriculture, vol.18 (XXXIII), zeszyt 4, 304-312.

10. Modrzyńska J. (2018). System of protection of regional and traditional products in the European Union, Scientific Journals Politechniki Śląskiej, Seria: Organization and Management z. 129, 281-295.

11. Ozimek I. (2009). Regional and traditional products - assessment of the legal situation [in:] Tourist development of regions and traditional food, eds Z. Dolatowski, D. Kołożyn-Krajewska, PTTŻ, WSHiT, Częstochowa

12. Regulation (EU) No. 1151/2012 of the European Parliament and of the Council of 21 November 2012 on agricultural product and foodstuff quality schemes

13. Tyszkiewicz S. (2008). Protection of traditional food [in:] Traditional and regional technologies and products in human nutrition, ed. Z. Dolatowski, D. Kołożyn-Krajewska Scientific Publishing PTTŻ, Kraków.

14. Winawer Z., Wujec H. (2013). Traditional and Regional Products in the Common Agricultural Policy, European Fund for Rural Development, Warsaw, ss. 150.

15. www.gov.pl/web/rolnictwo/lista-produktow-tradycyjnych12

SPOSOBY WSPÓLPRACY MIĘDZYNARODOWEJ W ROZWOJU GLOBALNEJ GOSPODARKI

Współpraca międzynarodowa od zawsze miała ogromne znaczenie w globalnym rozwoju, jednak te tematy nadal w niedostatecznym stopniu są ze sobą powiązane w literaturze przedmiotu. W artykule przedstawiono nowoczesną oraz tradycyjną teorię integracji gospodarczej. Określono również rolę współpracy międzynarodowej w rozwoju gospodarczym. Zdefiniowano także teorię ekonomii i globalne dobra publiczne. Przedstawiono problemy współpracy międzynarodowej w kontekście globalnych dóbr publicznych oraz trendy globalnego rozwoju. Opisano technologie agregacji i metody jej zarządzania czy też zasady wysiłku i wkładu w globalny rozwój. Przedstawiono znaczenie współpracy międzyrządowej i sieci transrządowych, a także zdefiniowano procesy decyzyjne oraz delegacje.

Słowa kluczowe: współpraca międzynarodowa, globalne dobra publiczne, współpraca międzyrządowa, sieci transrządowe, delegacje, mechanizmy zarządzania.

International cooperation has always been of great importance in global development, but these topics are still insufficiently linked in the literature on the subject. This article presents the modern and traditional theory of economic integration. The role of international cooperation in economic development was also defined. Economic theory and global public goods have also been defined. The problems of international cooperation in the context of global public goods and trends in global development were presented. Aggregation technologies and methods of its management as well as principles of effort and contribution to global development are described. The importance of intergovernmental cooperation and transgovernmental networks was presented, and decision-making processes and delegations were defined.

Key words: international cooperation, global public goods, intergovernmental cooperation, transgovernmental networks, delegations, management mechanisms.

1. Wprowadzenie i metodyka

Jednym z głównych wyzwań związanych z uwiarygodnieniem twierdzeń o wdrażaniu globalnego programu rozwoju jest bardziej solidne zintegrowanie

współpracy międzynarodowej z działaniami na rzecz rozwoju. Analiza polityki publicznej od dawna potwierdza, że tworzenie polityki krajowej i lokalnej to nie tylko hierarchiczny proces odgórny, wykorzystujący głównie przymus [1]. Zamiast tego takie procesy często wiążą się ze współpracą systemem negocjacyjnym. Wspólne działanie i współpraca zawsze miały kluczowe znaczenie dla zrozumienia procesów rozwojowych w krajach rozwijających się. Realizacja celów przyspieszających rozwój globalnej gospodarki wymaga międzynarodowej współpracy. Codzienne wyzwania, takie jak zmiana klimatu, niestabilność finansowa lub zdrowie międzynarodowe podkreślają znaczenie międzynarodowej współpracy [2]. Wczesne debaty na rzecz globalnego partnerstwa miały na celu uczynienie globalnej gospodarki bardziej przyjaznej dla rozwoju. Od końca lat 90. XX w. znaczenie koncepcji globalnych dóbr publicznych (GPG) było skierowane na współpracę międzynarodową. Jednak globalny program rozwoju nadal nie jest dokładnie z nią powiązany. Z jednej strony współpraca rozwojowa koncentruje się na wspieraniu polityk krajowych w krajach rozwijających się, z głównym naciskiem na ograniczanie ubóstwa. Z drugiej strony wszystkie kraje niezależnie od ich poziomu rozwoju są zainteresowane zaangażowaniem we współpracę międzynarodową w celu zapewnienia i zachowania GPG, takich jak stabilny klimat. Obie sfery funkcjonują zgodnie z ich odpowiednimi logikami, ale są również wysoce współzależne [3]. Dlatego w wyniku ścisłego powiązania pomiędzy działaniami krajowymi i globalnymi, współpraca międzynarodowa jest głównym celem rozwoju. **Celem** artykułu jest przedstawienie roli współpracy międzynarodowej i jej współzależności z działaniami krajowymi oraz określenie tego jak wpisują się w ogólnym kontekście celów na rzecz rozwoju. W artykule wykorzystano analizę fachowej literatury przedmiotu, w tym czasopisma zagraniczne.

2. Wyniki badań i dyskusja

W temacie poruszonym w artykule bardzo duże znaczenie ma teoria integracji gospodarczej, która mówi, że wszystkie etapy rozwoju gospodarki światowej od końca XIX w. związane są z internacjonalizacją. Wskaźnikiem umiędzynarodowienia życia gospodarczego jest udział handlu zagranicznego kraju w jego produkcji krajowym brutto. Z kolei od końca XX w. nastąpił znaczny wzrost zainteresowania międzynarodową integracją gospodarczą [4]. Teorie integracji ekonomicznej można podzielić na dwie grupy: tradycyjne, czyli takie, które oparte są na krótkookresowych efektach statystycznych oraz nowe teorie integracji gospodarczej, czyli takie, które wprowadziły efekty dynamiczne jako jedno z kryteriów. Efekt dynamiczny oznacza szybko rozszerzający się rynek krajowy lub wzrost przewagi konkurencji

poszczególnych branż. Najważniejszym elementem w tradycyjnej teorii integracji gospodarczej jest efekt kreowania i zmiany kierunku handlu. Tworzenie handlu odnosi się do przypadku, gdy dwa lub więcej krajów unijnych zawiera umowę handlową, a handel przenosi się z kraju będącego dostawcą o wysokich kosztach do kraju będącego dostawcą o niskich kosztach. Z kolei przekierowanie handlu może nastąpić, gdy import zostanie przesunięty z taniego dostawcy z kraju niebędącego członkiem unii do kraju będącego dostawcą o wysokich kosztach wewnątrz unii. Kraje bardziej skłonne są do integracji, jeśli przyniesie im bardziej statyczne korzyści niż straty, czyli gdy mechanizm tworzenia handlu będzie silniejszy niż mechanizm przekierowania handlu [5]. Z kolei współczesne tendencje integracyjne najlepiej można przedstawić przy pomocy jednej z najważniejszych grup integracyjnych, czyli Unii Europejskiej (UE), która zjednoczyła kraje gospodarcze po 2 wojnie światowej. Kryzys finansowy w UE spowodował, że silniejsi gospodarczo partnerzy często muszą przeznaczyć swoje zasoby finansowe na pomoc słabszym gospodarkom [6]. UE konsekwentnie zdołała przejść przez wszystkie znane etapy i formy integracji gospodarczej. Nie wszystkie jednak państwa Unii Europejskiej należą do strefy euro, co odzwierciedla wielopoziomowy i różnorodny charakter integracji gospodarczej i walutowej w regionie. Przyszłość UE wiąże się z rosnącą liczbą jej państw członkowskich. Zwiększenie tej liczby zwiększy również różnorodność ekonomiczną, co z kolei może zwiększyć nieefektywność podejmowania decyzji. Z tego powodu ważne jest określenie roli współpracy międzynarodowej w rozwoju. Współpraca ma miejsce, gdy uczestnicy dostosowują swoje zachowanie do rzeczywistych lub przewidywanych preferencji innych. Dlatego współpraca międzynarodowa opisuje interakcje mające na celu osiągnięcie wspólnych celów, gdy preferencje uczestników nie są identyczne i występuje konflikt. Dobra publiczne są zarówno celami jak i stymulatorami rozwoju na poziomie krajowym i globalnym. Polityka krajowa realizuje cele, które można zrozumieć jako „*domestic public goods* (DPGs)”. Natomiast globalna współpraca międzynarodowa przyczynia się do rozwoju poprzez zapewnienie „*global public goods* (GPGs)”. Nie można zapomnieć, że osiągnięcie celu na jednym poziomie zależy od drugiego poziomu [7]. Teoria ekonomii definiuje pojęcie dóbr publicznych jako przeciwne do dóbr prywatnych. Dobra te różnią się od siebie. Dobra publiczne w przeciwieństwie do prywatnych są niewykluczalne i niekonkurencyjne w konsumpcji. Niewykluczalne w tym wypadku oznacza to, że nikomu nie można zabronić z nich korzystać. Niekonkurencyjne natomiast oznacza, że jeśli jedna osoba wykorzystuje to dobro, nie oznacza, że zabraknie tego dobra dla drugiej osoby. Dlatego pojęcie dóbr publicznych jest ściśle związane z pojęciem współpracy międzynarodowej. Wynika z tego pewien

problem, dlatego że dobra publiczne cierpią z tego powodu. Można z nich korzystać nawet bez współpracy międzynarodowej, a korzyści są dostępne nawet dla tych, którzy nie chcą współpracować z pozostałymi. Z tego właśnie powodu zrobiono wiele badań odnośnie globalnych dóbr publicznych, w których są przedstawiane zarówno jako bodźce i jako cele rozwoju. Jeśli chodzi o spojrzenie z perspektywy rozwoju, to główny nacisk od dawna jest kładziony na rolę GPG we wspieraniu rozwoju biednych krajów [8]. W tym momencie można wspomnieć o dwóch trendach globalnego rozwoju. Obecnie głównie patrzy się w kierunku wspierania. Coraz częściej jednak mówi się, że GPG powinny być celami same w sobie. Jest to skutkiem rozwoju globalnej współpracy. Zrozumienie rozwoju leży u podstaw Milenijnych Celów Rozwoju (MDGs), które skoncentrowało się na zaspokojeniu podstawowych potrzeb w zakresie rozwoju krajów. MDG obejmują jednak również problemy o charakterze transgranicznym. Zajmują się w szczególności chorobami zakaźnymi i innymi wyzwaniami zdrowotnymi oraz stabilnością klimatyczną i ograniczeniem ubóstwa [9]. Występuje współzależność między działaniami a celami krajowymi i globalnymi. Często występują problemy, z którymi borykają się wszystkie kraje. Nie tylko te biedne, ale również bogate. Można do nich zaliczyć: występowanie nierówności i walka ze starzejącym się społeczeństwem. Rozwiązanie tych problemów nie przynosi bezpośrednich korzyści transgranicznych i dlatego są to cele krajowe. Natomiast problemy takie jak zmiana klimatu, migracja i dostęp do żywności dotyczy całego globu. Wszystkie kraje niezależnie od poziomu rozwojowego czy dochodowego mają wspólny interes w rozwiązaniu istniejących wyzwań. Z tego powodu powstało kilka wzorców współpracy międzynarodowej. Współpraca może zostać ułatwiona przez instytucje. Jednak obecny pesymizm stawia pod znakiem zapytania zdolność istniejących instytucji do dostosowania się do zmian władzy i coraz bardziej złożonych problemów. W podobnym duchu jest teoria ekonomii, która podchodzi do zbiorowego działania przez pryzmat przyczyn niedostarczania GPG. Teoria przewiduje, że dostarczanie dóbr publicznych ma problem z współpracą międzynarodową, ponieważ korzyści są dostępne nawet bez wkładu w dobro. W rezultacie tego dobra publiczne są zwykle niedostatecznie dostarczane [10]. Na poziomie krajowym powszechnie przyjmuje się, że władza centralna rządu ułatwia rozwiązywanie takich problemów. W razie potrzeby są nawet w stanie zastosować przymus. Wobec braku takiego autorytetu na poziomie globalnym, perspektywa rozwiązania tych problemów poprzez współpracę międzynarodową i globalne rządzenie wydaje się słabsza niż na poziomie krajowym [11]. Aby uporać się z tym problemem postanowiono wprowadzić technologie agregacji. Technologia agregacji ma strategiczne znaczenie dla dostarczania GPG. Wskazuje w jaki

sposób indywidualny wkład wpływa na całkowitą ilość dobra publicznego. Istnieją trzy technologie agregacji typu idealnego: sumowanie, najsłabsze ogniwo oraz pojedynczy najlepszy wysiłek. Sumowanie polega na dodaniu poziomów dóbr publicznych wszystkich poszczególnych składek. Innymi słowy, GPG może być dostarczane tylko wtedy, gdy wszystkie kraje wnoszą równy udział w dostarczaniu. Nie oznacza to, że poszczególne kraje dostarczają tyle samo wszystkiego. Ich składniki mogą się różnić, a tylko suma jest taka sama. Za przykład można tutaj podać emisję gazów cieplarnianych [12]. Złagodzenia zmian klimatu nie udałoby się, gdyby wszystkie kraje nie wносиły całego wysiłku w redukcję emisji. Najsłabsze ogniwo polega na zdobyciu takiej samej ilości nakładu bez udziału jednego kraju. Taki kraj nie wnosi wkładu z jakiegokolwiek powodu. Za przykład można tutaj podać zwalczanie chorób zakaźnych, takich jak ospa. Zwalczanie choroby zakaźnej jest skuteczne tylko wtedy, gdy jest eliminowana na całym świecie. Najsłabsze ogniwo, takie jak niestabilny lub dotknięty konfliktem kraj może zostać całkowicie wyeliminowane. Za przykład można podać wybuch choroby polio podczas wojny domowej w Syrii [13]. Pojedynczy najlepszy wysiłek polega na dostarczeniu GPG przez tylko jeden kraj. Za przykład można tutaj podać przełom naukowy w badaniach. Nie do końca musi to być jeden kraj. Może to być współpraca małej grupy krajów, które dzielą się kosztami i ryzykiem. Tak jak w wypadku np. reaktorów termojądrowych. W praktyce dostarczanie GPG nie pasuje tylko do jednej z tych technologii agregacji. Często wszystkie trzy się łączą i uzupełniają nawzajem zapewniając najlepsze wyniki. Jeśli mówimy o wysiłku, to nie możemy zapomnieć o wkładach. Istnieją 3 rodzaje wkładów w dostarczaniu GPG: finansowe w połączeniu z podziałem obciążeń, wzajemna powściągliwość oraz koordynacja wraz z globalnymi standardami [14].

Co do dwóch ostatnich często ciężko rozróżnić poszczególne wkłady, ponieważ mogą być pośrednimi GPG. Ustalanie zasad i standardów przyczynia się do dostarczania GPG poprzez zmianę i koordynację zachowania uczestników, którzy mogą zgodzić się na jakieś warunki lub też nie. Z kolei to wkład finansowy jest najbardziej podkreślany w dyskusjach na temat dostarczania GPG. Zazwyczaj dostarczanie GPG wiąże się z tworzeniem zasad na poziomie międzynarodowym podczas, gdy działania finansowe są rozwiązywane na poziomie krajowym. Jednak dzięki nowoczesnej technologii rola globalnych instrumentów finansowych znacznie wzrosła. Wspomniane wyżej wkłady można zmobilizować za pomocą różnych mechanizmów zarządzania. Ponad dwadzieścia lat temu koncepcja globalnego zarządzania nadała nowy impuls badaniu stosunków międzynarodowych twierdząc, że władzę można sprawować niezależnie od terytorium i hierarchii. Tradycyjnym

mechanizmem współpracy międzynarodowej jest współpraca międzyrządowa pomiędzy państwami i realizacja tej współpracy poprzez kształtowanie polityki wewnętrznej w państwach. Pomiędzy nimi istnieje szeroki zakres mechanizmów zarządzania. Można je przedstawić jako sieci. Sieci jako formy organizacji społecznej były badane w wielu różnych dyscyplinach naukowych. Główną ideą podejścia sieciowego jest to, że aby osiągnąć swoje cele, autonomiczni, ale współzależni uczestnicy muszą współpracować, aby kompletnie zmobilizować zasoby polityczne w sytuacjach gdzie te zasoby są rozproszone. Trzy główne kategorie zarządzania siecią: sieci międzyrządowe, ponadnarodowe zarządzanie prywatne oraz transnarodowe partnerstwa publicznoprawne [15].

Wielostronna współpraca międzyrządowa prowadzona jest przez agentów oficjalnie upoważnionych do reprezentowania swojego kraju. Typowym przypadkiem jest negocjowanie i przyjęcie międzynarodowych traktatów, które są następnie wdrażane w krajowy system polityczny. Procesy dostarczania GPG często koncentrują się na zawieraniu umów międzyrządowych, np. układ o nierozprzestrzenianiu broni jądrowej [16]. Obecnie system wielostronny znajduje się w stanie kryzysu, ponieważ ważne procesy, takie jak handel i klimat, są w martwym punkcie. Z kolei specyfika sieci transzrządowych polega na tym, że podmioty odgrywające głównie rolę w krajowej polityce publicznej wchodzi w bezpośrednią interakcję ze swoimi zagranicznymi odpowiednikami, omijając podmioty tradycyjnie odpowiedzialne za prowadzenie polityki zagranicznej. Sieci transzrządowe naśladują i reagują na bardziej elastyczne, mobilne i globalne formy interakcji angażowane przez podmioty prywatne. Sieci transzrządowe mogą powstawać w ramach umów międzynarodowych i być osadzone w organizacjach międzynarodowych. Przygotowują i często z góry determinują podejmowanie decyzji, które prowadzą do twardego prawa przyjętego zgodnie z międzyrządowym trybem współpracy. Sieci transzrządowe pojawiają się zwłaszcza w krajach rozwiniętych, ponieważ to tam sprzyjają warunki ich powstaniu. Taka sieć powstała pomiędzy USA i UE w wyniku szeregu umów międzynarodowych [17].

Współpraca międzynarodowa oraz dostarczanie GPG mogą być postrzegane jako standardowy proces polityczny obejmujący definiowanie problemu programu, podejmowanie decyzji, wdrażanie, monitorowanie zgodności i ocena. Każdy etap procesu wiąże się z odrębnymi wyzwaniem. Definiowanie problemu i ustalanie programu polega na zainicjowaniu współpracy międzynarodowej lub procesu dostarczania GPG. Problem musi zostać zidentyfikowany i umieszczony w globalnym programie. Analiza polityki publicznej definiuje ustalanie programu jako przeniesienia kwestii z

programu systemowego do programu instytucjonalnego. W końcu problem można rozwiązać tylko, gdy istnieje świadomość tego problemu. Ważnym elementem są również negocjacje i podejmowanie decyzji. Niezależnie od różnic w zaangażowaniu uczestników i różnych struktur członkowskich, mechanizmy zarządzania działają w oparciu o procedury decyzyjne, które muszą równoważyć wymagania dotyczące wydajności, władz i integracji. Podejmowanie decyzji często opiera się raczej na nieformalnym osiągnięciu konsensusu. Decyzje podejmowane w ramach współpracy międzynarodowej mogą mieć różną jakość. Głównym rezultatem podejmowania decyzji jest zawieranie traktatów międzyrządowych. Następnym etapem jest realizacja, która jest procesem wprowadzania decyzji w życie. Wdrażanie pociąga za sobą alokację i wykorzystanie zasobów, a także koordynację między różnymi podmiotami dostarczającymi te zasoby [18].

Głównym miejscem realizacji jest poziom krajowy. Międzynarodowe wdrażanie jest wyjątkiem i jest specyficzne dla niektórych obszarów współpracy. Ostatnim etapem jest monitorowanie i ocena zgodności. Brak centralnego egzekwowania na poziomie globalnym wywołał raczej negatywny obraz perspektyw zgodności w stosunkach międzynarodowych. Podobnie teoria dóbr publicznych podkreśla niepewność dotyczącą zgodności jako czynnika wyjaśniającego niedostarczanie GPG. Dlatego ogromna ekspansja międzynarodowego sądownictwa jest jednym z najważniejszych wydarzeń w epoce powojennej [19].

Można patrzeć na ten etap z dwóch perspektyw. Z perspektywy prawnej, zorientowanej na wkład, gdzie członkowie robią to, co uzgodnili na etapie podejmowania decyzji. Z perspektywy polityki, zorientowanej na wyniki, gdzie współpraca prowadzi do zamierzonych rezultatów. Z prawnego punktu widzenia zgodność jest monitorowana i generowana przez różne organy sądowe i mechanizmy rozstrzygania sporów. Mechanizmy te wskazują różne stopnie „delegacji”. Delegacja może być wysoka i obejmować wiążące decyzje stron trzecich lub niska i ograniczać się do negocjacji dyplomatycznych między państwami. Można doprecyzować to za pomocą zmiennych „niezależność”, „dostęp” i „osadność prawa”. Niezależność odnosi się do stopnia wpływu, jaki państwa mają na organ rozstrzygający spory. Dostęp zależy od szeregu podmiotów, które stoją w postępowaniu. Waha się od państw, które muszą wyrazić zgodę na wszczęcie postępowania, po osoby uprawnione do wszczęcia postępowania. Osadzenie prawne natomiast dotyczy zakresu, w jakim wykonanie orzeczeń jest automatyczne lub uznaniowe. Połączenie tych zmiennych prowadzi do dwóch idealnych typów: międzypaństwowego i ponadnarodowego rozwiązania sporów. W pierwszym państwa pełnią funkcję strażników procesu prawnego. Natomiast w modelu

transnarodowym zdolność ta jest ograniczona lub nie istnieje. Innym ważnym mechanizmem jest wzajemna ocena, za pomocą której podmioty oceniają się nawzajem. Recenzja równieśnicza ma na celu promowanie procesu wzajemnego uczenia się i socjalizacji prowadzącego do stopniowych, długoterminowych zmian w działaniu aktorów w stosunku do uzgodnionych standardów lub celów [20].

3. Wnioski

Systemy międzynarodowe to pośrednie GPG, które przyczyniają się do dostarczania końcowych GPG. Są zestawem ukrytych i wyraźnych zasad, norm, reguł i procedur decyzyjnych, wokół których zbiegają się oczekiwania uczestników w danym obszarze stosunków międzynarodowych. Zrozumienie przestrzeni zarządzania, które wyłaniają się z tych interakcji, wymaga bardziej integrowanego spojrzenia na dynamikę i skuteczność globalnego zarządzania. Rozwijanie światowych stosunków gospodarczych w oparciu o międzynarodowy podział pracy ma coraz większe znaczenie dla wielu gospodarek narodowych. Rosnąca współzależność gospodarcza pomiędzy jednostkami gospodarczymi wyraźnie przejawia się w tempie i czasie trwania światowych kryzysów gospodarczych.

Bibliografia

1. Rosenau, J. N.: *Governance, order, and change in world politics*. Pobrane z: <http://dcac.du.ac.in/documents/E-Resource/2020/Metrial/427NiyatiSharma1.pdf> (dostęp 24.10.2021).
2. Abbot, K. W.: *The transnational regime complex for climate change*. Pobrane z: <https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1068/c11127> (dostęp 26.10.2021)
3. Baldwin, D. A.: *Neoliberalism, neorealism and world politics*. Pobrane z: https://files.cercomp.ufg.br/weby/up/339/o/Baldwin_-_Neoliberalism__Neorealism__and__World__Politics.pdf (dostęp 29.10.2021)
4. Kenny, C., Dykstra, S.: *The global partnership for development: a review of MDG 8 and proposals for the post-2015 development agenda*. Pobrane z: https://www.post2020hlp.org/wp-content/uploads/docs/Kenny-Dykstra_The-Global-Partnership-for-Development-Proposals-for-the-Post-2015-Development-Agenda.pdf (dostęp 25.10.2021)
5. HLP: *A new global partnership: eradicate poverty and transform economies through sustainable development*. Pobrane z: <https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/8932013-05%20-%20HLP%20Report%20-%20A%20New%20Global%20Partnership.pdf> (dostęp 27.10.2021)

6. Gibson, H.D.: *The crisis in the euro area: an analytic overview*. Pobrane z: <https://www.bankofgreece.gr/Publications/SCP201328.pdf> (dostęp 25.10.2021)
7. Cornes, R., Sandler, T.: *The theory of externalities, public goods and club goods* (dostęp 27.10.2021)
8. Jönsson, C., Tallberg, J.: *Transnational actors in global governance: patterns, explanations and implications*. Palgrave Macmillan, 2010.
9. Kanbur, R., Sumner, A.: *Poor countries or poor people?: development assistance and the new geography of global poverty*. Pobrane z: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.1002/jid.2861> (dostęp 27.10.2021)
10. Grunberg I., Kaul, I., Stern, M. (eds.): *Global public goods: international cooperation in the 21st century*. New York: Oxford University Press, 1999.
11. Young, K., *Gridlock: Why cooperation is failing when we need it most*. Pobrane z: https://edisciplinas.usp.br/pluginfile.php/5781584/mod_resource/content/1/Hale%2C%20Held%20%20Young%202013.pdf (dostęp 24.10.2021)
12. Malik, A.: *Trends in Global Greenhouse Gas Emissions from 1990 to 2010*. Pobrane z: https://www.researchgate.net/profile/Arunima-Malik/publication/301217795_Trends_in_Global_Greenhouse_Gas_Emissions_from_1990-2010/links/571c318e08ae7f552a481974/Trends-in-Global-Greenhouse-Gas-Emissions-from-1990-2010.pdf (dostęp 26.10.2021)
13. Sparrow, A.: *Syria's Polio Epidemic: The Suppressed Truth*. Pobrane z: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC5398005/> (dostęp 27.10.2021)
14. Holzinger, K.: *Transnational common goods: strategic constellations, collective action problems, and multi-level provision*. Palgrave Macmillan, 2008.
15. Hale, T., Held, D.: *The handbook of transnational governance: institutions and innovations*. Polity, 2011.
16. IAEA: *Treaty on the Non-Proliferation of Nuclear Weapons (NPT)*. Pobrane z: <https://www.iaea.org/topics/non-proliferation-treaty> (dostęp 29.10.2021)
17. Hobolth, M., Martinsen, D. S.: *Transgovernmental networks in the European Union: Improving compliance effectively?* Pobrane z: https://www.researchgate.net/publication/263531146_Transgovernmental_networks_in_the_European_Union_Improving_compliance_effectively (dostęp 25.10.2021)

18. Amarante, V.: *Informality and the achievement of SDGs*. Pobrane z: https://www.un.org/development/desa/dpad/wp-content/uploads/sites/45/publication/SDO_BG2_Informality_and_achievement.pdf (dostęp 27.10.2021)
19. Mc Laughlin Mitchell S., Powell E.J.: *Domestic Law Goes Global*. Cambridge University Press, 2011
20. Schefer-Wenzl, S., Baumgraß, A.: *An Approach for Consistent Delegation in Process-Aware Information Systems* (dostęp 28.10.2021)

*Scientific supervision by M. Leszczyńska, Doctor of Economics,
Institute of Economics and Finance, University of Rzeszow, Poland.*

OBLICZA REDYSTRYBUCYJNEJ FUNKCJI PAŃSTWA

Zakres funkcji redystrybucyjnej państwa jest tematem bardzo kontrowersyjnym i dzielącym społeczeństwo, a także ekonomistów. Jest to spowodowane tym, że jest ona powiązana z interwencjonizmem państwowym, ingerencją w mechanizm rynkowy oraz w rozkład dochodów obywateli. Przykłady dwóch nurtów ekonomicznych: liberalizmu i keynesizmu pokazały, że ich przedstawiciele w odmienny sposób próbowali znaleźć rozwiązanie w kwestii zakresu i formy redystrybucji dochodów społeczeństwa. Założenia różnych szkół w tej kwestii różnią się między sobą. Problematiczne jest również to, iż ta funkcja powiązana jest z zagadnieniem sprawiedliwości, równości i efektywności zarządzania, a także koniecznością pogodzenia tych pojęć. Pełnienie funkcji redystrybucyjnej przez państwo ma zarówno zwolenników, jak i przeciwników, którzy podnoszą różne argumenty przemawiające za ich racjami. Należy podkreślić, że każde decyzje państwa w zakresie pełnienia tej funkcji znacząco wpływają zarówno w sferę gospodarczą, jak i społeczną oraz etyczną. Podjęte rozważania ukazały, że nie ma uniwersalnych wytycznych dotyczących zakresu i formy redystrybucji dochodów, które sprawdziłyby się w każdym warunkach.

Słowa kluczowe: interwencjonizm, funkcje państwa, redystrybucja, dochody, ubóstwo.

The extent of the redistributive function of the state is a very controversial and divisive topic for society, as well as for economists. This is because it is linked to state interventionism, interference in the market mechanism and in the distribution of citizens' income. Examples of two economic currents: liberalism and Keynesianism have shown that their representatives in different ways tried to find a solution to the issue of the scope and form of income redistribution of society. The assumptions of different schools on this issue differ. It is also problematic that this function is linked to the issue of justice, equality and efficiency of management, as well as the need to reconcile these concepts. Performing the redistributive function by the state has both supporters and opponents, who raise various arguments in support of their rationale. It should be emphasized that each decision of the state in performing

this function significantly affects both the economic, social and ethical sphere. The considerations undertaken have shown that there are no universal guidelines on the scope and form of income redistribution that would work in all conditions.

Key words: *interventionism, state functions, redistribution, income, poverty.*

Wprowadzenie, problem badawczy i metodyka

Zakres, forma oraz instrumenty interwencjonizmu państwa, ale także sama zasadność ingerencji w mechanizm rynkowy, budziły i wciąż budzą wiele kontrowersji zarówno wśród ekonomistów, jak i całego społeczeństwa. Do standardowych funkcji państwa we współczesnej gospodarce rynkowej można zaliczyć: dbanie o efektywność gospodarki mimo nierównej alokacji zasobów, wywołanej niesprawnym funkcjonowaniem mechanizmu rynkowego, ale także zagwarantowanie sprawiedliwości w sytuacji, gdy istnieje nadmierne zróżnicowanie dochodów oraz zapewnienie stabilnego funkcjonowania gospodarki rynkowej mimo jej cykliczności [1]. W związku z tym jako podstawowe funkcje państwa wymienia się: funkcję stabilizacyjną, alokacyjną oraz redystrybucyjną. Co warto zaznaczyć, ich zasięg, sposób wykonania, zastosowane instrumenty różnią się w zależności od przyjętych doktryn ekonomicznych i społecznych w danym kraju. W niektórych pozycjach literatury wyróżnia się także czwartą ekonomiczną funkcję, jaką jest funkcja tworzenia ładu (systemu) prawnego. Jej istota polega na tworzeniu prawnych wytycznych, które będą regulowały działalność podmiotów na rynku. Jest tutaj głównie mowa o ochronie własności, zasadach zakładania, prowadzenia oraz likwidacji podmiotów czy przepisach regulujących współpracę na linii sprzedawca-nabywca oraz pracodawca-pracownik. Funkcja stabilizacyjna zakłada zasadne posługiwanie się narzędziami finansowymi w celu łagodzenia pojawiających się okresowo wahań cyklu koniunkturalnego, których mechanizm rynkowy nie jest w stanie samoistnie regulować. Z kolei funkcja alokacyjna dotyczy sytuacji, gdy państwo dostarcza produkty i usługi do gospodarki, czego wynikiem jest rozdzielanie wśród obywateli zasobów, które nie mogą być wytworzone przy użyciu mechanizmu rynkowego. Jest ona ściśle związana z funkcją redystrybucyjną, która zostanie szczegółowo umówiona w dalszej części tego artykułu [2,3].

Celem tego artykułu jest przedstawienie istoty funkcji redystrybucyjnej, jej zasadności, a także jej wad i zalet. Jest to temat istotny i wciąż poruszany w publicznych debatach w kontekście pomocy społecznej, zasiłków dla bezrobotnych czy takich programów jak np. 500+ oraz trzynasta emerytura.

Budzi on wciąż wiele pytań i zastrzeżeń ze względu na swój ekonomiczno-społeczny charakter, a także ze względów etycznych.

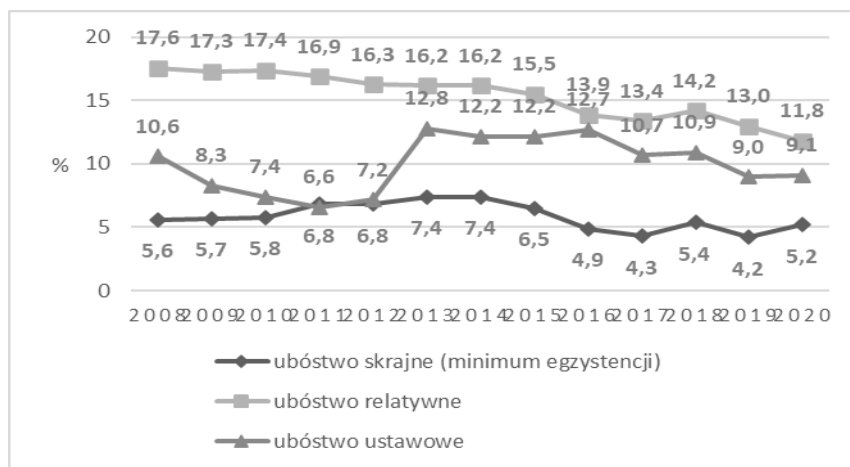
W artykule wykorzystano krytyczną analizę literatury przedmiotu oraz dane statystyki publicznej prezentowane przez Główny Urząd Statystyczny (GUS) w Polsce.

Wyniki badań i dyskusja

W celu praktycznego zrozumienia praktycznego wymiaru funkcji redystrybucyjnej należy pochylić się nad rozważaniami naukowymi, które miały miejsce na przestrzeni wielu lat. Pod względem teoretycznym w zakresie interwencjonizmu odmienne poglądy wyrażają keynesiści oraz zwolennicy nurtów liberalnych. Liberalowie uważają, że mechanizm rynkowy jest mechanizmem sprawnym, który samoistnie reguluje procesy zachodzące na rynku, dlatego ingerencja w te procesy jest szkodliwa. Postulują więc zmniejszenie zakresu interwencjonizmu państwowego, gdyż ogranicza on wolność gospodarczą oraz indywidualizm gospodarczy, co może powodować obniżenie motywacji podmiotów do podejmowania rentownych działań, a także osłabienie zainteresowania ryzykownymi działaniami. Interwencjonizm może obniżyć sprawność mechanizmu rynkowego, a nawet zaburzyć jego działanie, ponieważ jest działaniem spóźnionym, a wprowadzane instrumenty dotyczą sytuacji na rynku, jaka miała miejsce jeszcze przed ich wdrożeniem, i która zdążyła się już zmienić. Te opóźnienia wynikają z konieczności zebrania potrzebnych danych, diagnozy dotyczącej zaistniałego problemu, wyboru niezbędnych rozwiązań, przeprowadzenia procesu legislacyjnego i wdrożenia niezbędnych działań oraz efektu podjętych ustaw. Ponadto nadmierne rozwinięty interwencjonizm może doprowadzić do wyeliminowania w niektórych sektorach wolnej konkurencji. Jednak nawet przedstawiciele tego nurtu, jak: F.A. von Hayek oraz M. Friedman, dostrzegają pewną niesprawność mechanizmu rynkowego i dopuszczają, ale tylko pewne działania państwa, takie jak: ochrona wolności i konkurencji czy zachowanie ładu publicznego [3]. Wielki Kryzys z lat 1929-1933 ukazał niedoskonałość rynku. Ówczesni ekonomiści zaczęli analizować bieżącą sytuację i zastanawiać się nad przyczynami wystąpienia kryzysu oraz możliwymi rozwiązaniami, które mogą przeciwdziałać wystąpieniu takiej sytuacji w przyszłości. Wtedy popularność zdobyły założenia propagowane przez angielskiego ekonomistę J. M. Keynesa. Zwolennicy jego teorii uważają, że konieczne jest przeciwdziałanie negatywnym zjawiskom wywołanym funkcjonowaniem wolnego rynku, który jest niesprawny, ale także przejęcie przez państwo tych funkcji, których rynek nie może z jakiś powodów skutecznie wypełniać. Jest to spowodowane tym, że istnieje wiele dziedzin, w których wolny rynek nie może zostać wykorzystany

ze względu na cechy dostarczanych dóbr, np. obrona narodowa, bezpieczeństwo publiczne, służba dyplomatyczna czy administracja państwowa. W jeszcze innych sektorach możliwa niesprawność rynku byłaby bardzo niebezpieczna, np. ochrona zdrowia, oświata, zabezpieczenie pieniędzy na starość. Swobodne działanie mechanizmu rynkowego może doprowadzić do wystąpienia negatywnych efektów zewnętrznych, takich jak np. zanieczyszczenie środowiska, a także do nierównego podziału dóbr materialnych wśród obywateli danego kraju, co może skutkować trudną sytuacją materialną niektórych obywateli i życiem na poziomie ubóstwa [2]. W tym ostatnim obszarze okazuje się, że w Polsce odsetek osób ubogich ma przestrzeni ostatnich kilkunastu lat ulegał systematycznemu zmniejszeniu. Z pewnością jest to wynikiem skutecznej polityki redystrybucyjnej.

Dane Głównego Urzędu Statystycznego ukazują bieżącą sytuację związaną z ubóstwem w Polsce. W niniejszym opracowaniu wyszczególnione zostały trzy rodzaje ubóstwa: ubóstwo skrajne (minimum egzystencji), relatywne oraz ustawowe. Poniższy wykres 1 ukazuje jak w Polsce na przestrzeni lat kształtowały się zmiany wielkości poszczególnych rodzajów ubóstwa.

Wykres 1. Zasięg ubóstwa w Polsce w latach 2008 – 2020 według przyjętych w danym roku granic ubóstwa (w % osób w gospodarstwach domowych)

Opracowanie własne na podstawie: Zasięg ubóstwa ekonomicznego w Polsce w 2020 r., GUS, Warszawa 30.06.2021.

W przypadku ubóstwa relatywnego można dostrzec wyraźny i konsekwentny rok do roku spadek z wielkości 17,6% w roku 2008 do 11,8% w roku 2020. Jednak wielkości ubóstwa ustawowego i skrajnego nie zmniejszały się już tak systematycznie, lecz podlegały wahaniom. Zasięg ubóstwa skrajnego w 2020 roku wyniósł 5,2%, natomiast ubóstwa ustawowego 9,1%. Nie bez znaczenia dla tych wyników jest bieżąca sytuacja związana z pandemią COVID 19, która wpłynęła na sytuację gospodarczą i społeczną, a co za tym idzie na wahania wielkości ubóstwa w Polsce. Mimo zmniejszenia się poziomu wydatków gospodarstw w Polsce, w odniesieniu do roku 2019 wzrósł odsetek osób skrajnie ubogich. Jest to powiązane z zamknięciem gospodarki, które zostało wprowadzone w marcu 2020 roku, ale także z ograniczeniem kontaktowania się między członkami społeczeństwa i przemieszczania się. Wiele osób tymczasowo lub długotrwale utraciło pracę, która była ich źródłem dochodu, a także musiało przystosować się do nowych warunków życia. Poziom i wielkość zmian wśród różnorodnych grup społecznych były zróżnicowane. Jednak na ogół w wielkościach poszczególnych rodzajów ubóstwa widoczna jest tendencja spadkowa, co jest zjawiskiem pozytywnym. Dokument opublikowany przez GUS oprócz danych liczbowych dotyczących tych wielkości dostarcza odpowiedzi na pytanie: kto jest najbardziej zagrożony ubóstwem. W Polsce są to osoby pobierające świadczenia społeczne, trudniące się rolnictwem, żyjące w rodzinach wielodzietnych, a także osoby z niepełnosprawnościami oraz ich najbliższe otoczenie. Dodatkowo nie posiadanie wykształcenia lub jego niski poziom zwiększało ryzyko znalezienia się wśród osób dotkniętych ubóstwem skrajnym [4].

Dlatego ważna jest funkcja redystrybucyjna państwa, aby zapewnić obywatelom dostateczną ilość środków finansowych do życia. Z racji tego, że państwo nie jest przedsiębiorstwem i nie wypracowuje zysku, to rozporządza dochodami swoich obywateli. Ta funkcja polega na tym, że państwo pobiera dochody podatników w pieniężnych formach, np. podatków, opłat, składek, kar itp. i dzieli je wśród różnych podmiotów, w tym także wśród podatników w formie np. emerytur, rent, zasiłków socjalnych, dotacji, stypendiów, subwencji czy odszkodowań. Są to przepływy pieniężne zarówno między państwem a obywatelami, ale to także transfery między budżetem centralnym a jednostkami samorządu terytorialnego, między różnymi grupami społecznymi czy między państwami [5]. Uzyskane środki mogą oprócz transferów być wykorzystywane do realizacji funkcji państwa, tzn. do wytwarzania wcześniej wspomnianych dóbr i usług, np. obronność, edukacja, ochrona zdrowia, administracja. Niestety redystrybucja dochodów dokonuje się czyjś kosztem i na czyjąś korzyść, najczęściej kosztem bogatszych na korzyść tych biedniejszych. A co najważniejsze wielkości tych kosztów i korzyści mogą się

różnić się w przypadku każdego obywatela i dlatego ta funkcja jest tak kontrowersyjna. Poważnym problemem jest wybór między sprawiedliwością i równością a efektywnością gospodarowania, która sprzyja przedsiębiorczości i korzystniejszemu wykorzystaniu zasobów, ale może to prowadzić do zbyt dużej dysproporcji dochodów. Jednak warto zastanowić się czym tak właściwie jest sprawiedliwość społeczna i kiedy istnieje, ponieważ dla jednych może to być rozdzielenie bogactw po równo, a dla innych rozdzielenie według zasług i udziału w wypracowanym zysku, a jeszcze inni będą uważać, że ci bogatsi powinni bezwarunkowo wspomagać tych najbiedniejszych. Można więc aprobować stosowanie podatku liniowego lub progresywnego w zależności od swoich poglądów. Według włoskiego ekonomisty V. Pareto z efektywnością mamy do czynienia, gdy poprawie sytuacji danej osoby towarzyszy brak pogorszenia się sytuacji innych osób. Jednak w praktyce stosowanie tej zasady jest bardzo trudne ze względu na ogromną ilość transakcji oraz obywateli, trudności z jednoznacznym miernikiem strat i korzyści dla każdego człowieka, a także możliwym odmiennym poglądem społeczeństwa na pojęcie efektywności i sprawiedliwości. Dlatego tak ważne jest ustalenie, po zasięgnięciu opinii społeczeństwa i ekspertów z tej dziedziny oraz przy ciągłej analizie bieżących warunków, kryteriów i zasad redystrybucji dochodów, które będą korzystne, a także jasne i zrozumiałe dla społeczeństwa. Mowa tutaj m.in. o wielkości redystrybucji, realizowanych w jej ramach strukturze dochodów i wydatków czy rodzajów i budowy stosowanych instrumentów [2].

Pełnienie funkcji redystrybucyjnej przez państwo ma zarówno zwolenników, jak i przeciwników. Osoby popierające bardziej równomierny rozkład dochodów w społeczeństwie uważają, że pomaga to wyrównywać warunki życia obywateli, zmniejszać nierówności społeczne oraz zasięg ubóstwa, a także przeciwdziałać wykluczeniu ekonomicznemu oraz stabilizować popyt na wysokim poziomie. Bywają takie sytuacje, w których ludzie ubodzy nie mają dużego wpływu na swoją sytuację ekonomiczną. Dzieje się to np. gdy ze względu na trudną sytuację materialną lub ze względu na mniejsze zdolności posiadają niski poziom wykształcenia niepozwalający na znalezienie zatrudnienia, gdy mieszkają w mniej rozwiniętym regionie kraju i świata, gdy muszą zajmować się chorym członkiem rodziny przez całą dobę i nie mogą podjąć pracy, gdy są osobami niepełnosprawnymi, gdy prowadzą swoją działalność w trudnych warunkach geopolitycznych i nie są w stanie wygospodarować zysku. Warto sobie także uświadomić, że zbyt duże nierówności mogą powodować zwiększenie się takich negatywnych zachowań jak przestępczość, uzależnienie od alkoholu, narkotyków czy innych środków, a także prowadzić do innych patologicznych zachowań oraz przemocy domowej. Z wyżej wymienionych powodów zapewnienie obywatelom

wystarczających środków finansowych do przeżycia jest uzasadnione i bardzo ważne. Jednak przeciwnicy redystrybucji wymieniają bardzo istotne argumenty, które należy rozważyć. Redystrybucja zawsze jest prowadzona czymś kosztem, więc rodzi się pytanie dlaczego osoby bardziej wykształcone czy posiadające pożądane zdolności mają swoją ciężką pracą utrzymywać osoby biedniejsze i być „karane” wysokimi ciężarami podatkowymi za swoją przedsiębiorczość. Na zbyt wysokich podatkach najbardziej cierpią osoby przedsiębiorcze i już prowadzące działalność lub pracujące. Mieszczą się oni w tzw. klasie średniej i mają wystarczająco dużo dochodów, aby obłożyć je podatkami. Dla dużych korporacji nie jest to taki istotny problem, ponieważ mogą przenieść swoją działalność do tzw. „rajów podatkowych” lub zatrudnić ekspertów w celu wdrożenia optymalizacji podatkowej w przedsiębiorstwie. Są także takie sytuacje, gdy dany człowiek z własnej winy znajduje się w trudnej sytuacji materialnej. Warto zaznaczyć, że redystrybucja zmniejsza chęć do podejmowania pracy, ryzyka oraz wysiłku, żeby podnosić swoje kwalifikacje. Natomiast zbyt wysokie podatki, z których pieniądze są przeznaczane na zasiłki socjalne, powodują zniechęcenie do zakładania własnych przedsiębiorstw, innowacji, inwestycji czy oszczędzania. Niekiedy mają miejsce takie patologiczne zachowanie, że bardziej opłacalne jest pozostawanie bezrobotnym i pobieranie zasiłków niż pracowanie. Dlatego wypełnianie omawianej funkcji wymaga rozważa i wyważenia, aby pomagać ludności, a nie ich wyręczać.

Omawiając temat redystrybucji dochodów warto poruszyć jeszcze jedną kwestię, jaką jest powiązanie wzrostu gospodarczego i dysproporcji społecznych. Wiele osób mylnie sądzi, iż im większy jest wzrost gospodarczy, tym mniejsze są nierówności społeczne. Wzrost wartości produktu krajowego, który można zaobserwować od 1980 roku nie spowodował automatycznie zmniejszenia dysproporcji dochodowych. Jest to spowodowane tym, że gospodarka jest bardzo złożonym mechanizmem, co powoduje konieczność badania powiązań na większą skalę w różnych dziedzinach. Wzrost gospodarczy mierzony jest wskaźnikiem PKB. Ukazuje on jednak wielkość wytworzonych produktów i usług w gospodarce jako całości. Wychodząc na przeciw potrzebie dokładniejszej analizy, pojawił się miernik PKB per capita, który mierzy wartość wytworzonych zasobów na jednego mieszkańca. Jednakże i ten wskaźnik bywa krytykowany za swoją niedokładność, ponieważ mierzy on wielkość PKB przypadającą na statystycznego obywatela, co nie ukazuje rzeczywistej sytuacji, a tym samym nie dostarcza informacji na temat dysproporcji dochodów. Ukazuje to, że samo odnoszenie wskaźnika PKB per capita do istnienia i mierzenia dysproporcji jest niewystarczające. Z tego powodu do oceny tych powiązań wykorzystuje się także dodatkowe mierniki

jak współczynnik Giniego czy porównanie wskaźnika HDI ze stopą redystrybucji budżetowej, co zdecydowanie pogłębia prowadzoną analizę [6].

Wnioski

Podsumowując, funkcja redystrybucyjna jest jedną z czterech ekonomicznych funkcji państwa, obok alokacyjnej, stabilizacyjnej oraz tworzenia ładu prawnego. Polega ona na wtórnym podziale dochodów. Z powyższych rozważań wynika, że zagadnienie redystrybucji jest bardzo trudne i złożone ze względu na swój ekonomiczno-społeczno-etyczny charakter, a także z różnych czynników, które mogą wpływać na trudną sytuację materialną obywateli. Państwa opiekuńcze, w przeciwieństwie do państw bardziej liberalnych, stosują większą redystrybucję dochodów, jednak nie w każdym państwie sprawdza się takie rozwiązanie. Niestety nie ma uniwersalnych wielkości, granic i struktury redystrybucji, które sprawdziłyby się w każdym państwie w każdym czasie. Sposób wypełniania tej funkcji należy adekwatnie dostosować do panujących uwarunkowań społecznych, demograficznych czy gospodarczych. Czasami ma to formę prób i błędów, ponieważ dana sytuacja w danym państwie nie jest statyczna i wciąż się zmienia. Dlatego tak ważne jest bieżące analizowanie efektywności wprowadzonych instrumentów, a w przypadku nieowocnych rozwiązań wycofanie ich i poszukiwanie nowych ścieżek działań i rozwoju. Zbyt rozbudowana redystrybucja może prowadzić do niepożądanych i patologicznych zachowań, m.in. gdy osoby zdolne do pracy wybierają pozostawanie bezrobotnym i pobieranie zasiłków ze względu na lepszą opłacalność. Efektem tego jest zmniejszenie przychodów budżetowych i zwiększenie wydatków. Z drugiej strony na zbyt małej redystrybucji cierpią osoby, które z przyczyn od nich niezależnych pozostają bez zatrudnienia i nie posiadają wystarczającej ilości środków finansowych, w związku z czym żyją w ubóstwie. Bardzo trudne jest znalezienie optymalnego rozwiązania między tymi skrajnymi podejściami. Jednak ze względu na pojawiające się trudności nie należy rezygnować z wysiłku, ponieważ mechanizm rynkowy nie jest w stanie samoistnie rozwiązać wszystkich pojawiających się problemów, a państwo powinno pełnić jak najlepiej powierzone mu funkcje.

Bibliografia

1. Samuelson P.A., Nordhaus W.D. *Ekonomia t.1*. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1998.
2. Owsiak S. *Finanse publiczne. Współczesne ujęcie*. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2017.
3. Ślusarczyk B., Ślusarczyk S. *Podstawy mikro- i makroekonomii*. Politechnika Lubelska, Lublin 2011.

4. *Zasięg ubóstwa ekonomicznego w Polsce w 2020 r.* GUS, Warszawa 30.06.2021.

5. Podstawka M. (red.). *Finanse. Instytucje, instrumenty, podmioty, rynki, regulacje.* Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2017.

6. Szczęsny W. *Funkcja redystrybucyjna państwa w świetle podstawowych mierników rozwoju gospodarczego.* „Rocznik Naukowy Wydziału Zarządzania w Ciechanowie”, Tom VII, Zeszyt 1-4, Ciechanów 2013, s. 21-32.

*Scientific supervision by M. Leszczyńska, Doctor of Economics
Institute of Economics and Finance, University of Rzeszow, Poland.*

WSPÓŁPRACA TRANSGRANICZNA NA PRZYKŁADZIE PROGRAMU POLSKA-BIAŁORUŚ-UKRAINA 2014-2020

W niniejszym artykule dokonano próby oceny wybranych aspektów problematyki polsko-białorusko-ukraińskiej współpracy transgranicznej. W treści opracowania ukazano zagadnienia teoretyczne dotyczące kształtowania się regulacji prawnych i praktycznych współpracy transgranicznej i polityki spójności społeczno-gospodarczej. Ponadto, zaproponowano zalecenia w celu sformułowania kierunków przyszłych aktywności, które należy podjąć w celu promowania innowacyjnego rozwoju kooperacji pomiędzy Polską, Białorusią a Ukrainą, z uwzględnieniem specyfiki gospodarczej i politycznej tych państw. Ze względu na trudności związane z pozyskaniem ostatecznych danych z oficjalnego raportu programu w artykule wykorzystano bazę danych prowadzoną przez zespół keep.eu.

Słowa kluczowe: *regiony przygraniczne, regiony transgraniczne, współpraca międzyregionalna, współpraca transgraniczna, Polska, Białoruś, Ukraina*

Wprowadzenie

Celem niniejszego opracowania jest przedstawienie i próba oceny wybranych aspektów problematyki polsko-białorusko-ukraińskiej współpracy transgranicznej w okresie 2014-2020. Społeczeństwa utrzymują i rozwijają swój byt w głównej mierze dzięki współpracy. Wymiar tego współdziałania opiera się na porozumieniu i wzajemnym szacunku, stymulując procesy uczenia. Od początku swego istnienia człowiek kształtował poczucie swojej tożsamości właśnie poprzez wspólnotę, przyzwyczajenia, historię, kulturę i wspólne wartości [8, s.69]. Podejście sieciowe zmienia dotychczasowe rozumienie zasięgu pogranicza, wskazuje nowe możliwości poszukiwania pogranicza i transgranicza jako przedmiotu interdyscyplinarnej refleksji naukowej i praktyki badawczej [3, s. 463]. Zgodnie z kryterium geograficznym wyróżnia się cztery rodzaje regionów: przygraniczne, transgraniczne, wewnętrzne i morskie. Regionem transgranicznym określa się obszar, zlokalizowany po obu stronach granicy, charakteryzujący się w pewnym stopniu jednorodnością, zmierzający do zwiększenia stopnia rozwoju

statusu regionu, propagujący współpracę ponadgraniczną oraz stopień instytucjonalizacji ich struktur [6, s.19]. W ostatniej dekadzie XX wieku w wyniku transformacji systemowej w krajach Europy Środkowo-Wschodniej rozpoczęła się, dotychczas nieznaną i niefunkcjonującą w tej części świata, proces dobrowolnych integracji, spośród których ważną rolę zaczęła odgrywać współpraca transgraniczna. Współpraca ta obejmuje swym zakresem różnorodne dziedziny życia publicznego, między innymi sferę polityczną, ekonomiczną, społeczną oraz kulturalną [2, s.241-242]. Wśród umów międzynarodowych, stanowiących najistotniejszy i najtrwalszy instrument określania zasad dla kooperacji transgranicznej, znajduje się Europejska Konwencja Ramowa o Współpracy Transgranicznej między Wspólnotami i Władzami Terytorialnymi sporządzona 21 maja 1980 roku w Madrycie, Europejska Karta Samorządu Terytorialnego uchwalona przez Radę Europy w Strasburgu 15 października 1985 roku, a także Europejska Karta Samorządu Regionalnego przyjęta przez Kongres Władz Lokalnych i Regionalnych Europy w Strasburgu 5 czerwca 1997 roku [7, s.37-41].

Polska, ze względu na swoją historię, dotychczas osiągnięty poziom rozwoju oraz doświadczenia wynikające z członkostwa w strukturach Unii Europejskiej i NATO, pełni istotną rolę w sprzyjaniu demokratyzacji, jak również promowaniu zrównoważonego rozwoju swoich najbliższych sąsiadów, u których wielowymiarowe czynniki historyczne i geopolityczne spowodowały dysproporcje życia społecznego i gospodarczego [11, s.90].

We współczesnej dynamice rozwoju procesów integracyjnych Białorusi i Ukrainy współpraca transgraniczna odgrywa rolę swoistego katalizatora w stosunku do procesów wyrównania jakości życia ludności terenów przygranicznych do poziomu Europy Środkowej, sprzyjając swobodnej wymianie towarów, ludzi i kapitału [4, s.148].

Program Współpracy Transgranicznej Polska-Białoruś-Ukraina od 17 lat wspiera procesy rozwojowe na pograniczu Polski, Białorusi i Ukrainy poprzez współfinansowanie różnorodnych projektów. Wszystkie projekty finansowane w ramach programu mają charakter niekomercyjny i każde przedsięwzięcie musi osiągać silny efekt transgraniczny, nie tylko poprzez partnerstwo zawarte pomiędzy instytucjami, ale przed wszystkim dzięki rezultatom działań i ich pozytywnemu wpływowi na obszar przygraniczny i jego mieszkańców. Pierwsza edycja programu była realizowana w latach 2004-2006. W tamtym okresie, w Polsce koszty były pokrywane z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, podczas gdy Białoruś i Ukraina korzystała z funduszy Programu Pomocy Technicznej dla Wspólnoty

Niepodległych Państw. Pomimo tego łączną kwotą 45,8 mln EUR środków unijnych sfinalizowano 167 projektów. W latach 2007-2013 inicjatywa była skuteczniana w ramach Europejskiego Instrumentu Sąsiedztwa i Partnerstwa. Wsparcie z budżetu Unii Europejskiej wzrosło znacząco do ponad 170 mln EUR i z tych środków zostało wykonanych 117 projektów. W okresie 2014-2020 program działa w obrębie Europejskiego Instrumentu Sąsiedztwa. Pod względem budżetu Program Polska-Białoruś-Ukraina, z dofinansowaniem o wartości ponad 170 mln euro przyznanych na realizację 167 projektów, był największym programem transgranicznym na lądowych granicach Unii Europejskiej [10]. Program Współpracy Transgranicznej Europejskiego Instrumentu Sąsiedztwa Polska-Białoruś-Ukraina 2014-2020 to dokument definiujący najważniejsze kwestie związane z realizacją programu, jego otoczeniem, celami i funkcjonowaniem. Opisuje obszary problemowe, które były wsparte dzięki współfinansowaniu projektów i określone w czterech celach tematycznych, tj. [5]:

1) Promocja kultury lokalnej i zachowanie dziedzictwa historycznego (CT3)

2) Poprawa dostępności regionów, rozwoju trwałego i odpornego na klimat transportu oraz sieci i systemów komunikacyjnych (CT7)

3) Wspólne wyzwania w obszarze bezpieczeństwa i ochrony (CT8)

4) Promocja zarządzania granicami oraz zarządzanie bezpieczeństwem, mobilnością i migracjami (CT10)

Metodyka badań

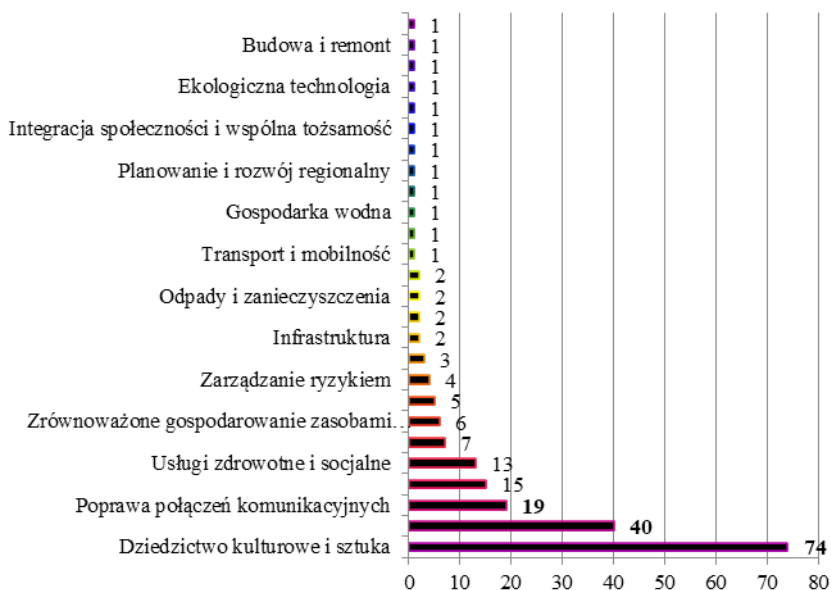
Każda dyscyplina naukowa posiada właściwe jej metody badawcze, których zadaniem jest rozwiązywanie problemów naukowych. W opracowaniu wykorzystano metodę dokumentacyjną oraz metodę analizy. Metoda dokumentacyjna polega na posługiwaniu się dokumentami, wówczas gdy chodzi o zaczerpnięcie z nich informacji, jak też wskazówek do nabywania wiedzy i poszukiwań naukowych. Z kolei metoda analizy bazuje na logicznym rozkładzie problemu badawczego na części pierwsze i zbadaniu każdej z nich indywidualnie. Cały ten proces pozwala na znalezienie nowego optymalnego rozwiązania danego problemu badawczego.

Artykuł oparto na krajowej literaturze przedmiotu, czyli monografiach naukowych, jak i artykułach monograficznych w czasopismach. Rozważania teoretyczne poparto dokumentacją statystyczną. Do głównych źródeł danych wykorzystanych w niniejszym opracowaniu należy zaliczyć bazę danych prowadzoną przez zespół keep.eu [1, s.103-109].

Wyniki badań

Całkowita liczba przedsięwzięć zrealizowanych w ramach programu Polska-Białoruś-Ukraina 2014-2020 to 165 projektów - wykres 1. Duże projekty infrastrukturalne stanowiły 6,1% całości, regularne projekty 38,8%, a mikroprojekty 55,1%. Prowadząc analizę projektów według kategorii interwencji uwzględniono tylko ich część, tj. 148, z powodu ograniczonego dostępu do danych.

Łączna kwota zakontraktowanych projektów z wyłączeniem pomocy technicznej osiągnęła wartość 188 272 326,58 EUR. Przy czym dofinansowanie z Unii Europejskiej wyniosło aż 170 555 056,69 EUR - tabela 1.

Wykres 1. Liczba projektów zrealizowanych w ramach programu Polska-Białoruś-Ukraina 2014-2020 według kategorii interwencji

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Statystyka, Pobrane z <https://keep.eu> (04.11.2021 r.).

Biorąc pod uwagę zakres tematyczny wspólnych przedsięwzięć zauważalna była dominacja projektów zorientowanych na wsparcie „Dziedzictwa kulturowego i sztuki”, „Turystyki” czy „Poprawy połączeń komunikacyjnych”.

Tabela 1

**Budżet, z którego finansowane były inicjatywy w zakresie programu
Polska-Białoruś-Ukraina 2014-2020 w EUR**

Dofinansowanie z Unii Europejskiej Z wyłączeniem pomocy technicznej	Całkowity budżet Z wyłączeniem pomocy technicznej	Całkowity budżet Z pomocą techniczną
170 555 056,69	188 862 875,09	201 386 002,40

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Programy, Pobrane z <https://keep.eu> (04.11.2021 r.).

Wnioski i podsumowanie

Podsumowując, należy pozytywnie ocenić inicjatywę skutkującą utworzeniem i realizacją programu współpracy transgranicznej Polska-Białoruś-Ukraina 2007-2013 oraz decyzję o jego kontynuacji w perspektywie lat 2014-2020. Pobudzał on rozwój regionów przygranicznych, zarówno w aspekcie poprawy infrastruktury i dostępności, rozwoju przedsiębiorczości i tworzenia miejsc pracy, jak i w obszarach ochrony środowiska, rozwoju turystyki i rozwoju środowiska społeczno-kulturowego. Jednocześnie sprzyjał rozwijaniu współpracy międzynarodowej na szczeblach lokalnym i regionalnym, co może stanowić kolejny krok ku pogłębianiu międzynarodowej integracji ekonomicznej, tak w wymiarze ogólnym (współpraca władz lokalnych i regionalnych), jak i w wymiarze oddolnym (współpraca przedsiębiorstw oraz organizacji pozarządowych i społeczności lokalnych). Instrument ten zwrócił uwagę państw członkowskich Unii Europejskiej na problematykę wschodnią, w tym na specyficzne problemy regionów przygranicznych Polski. Wpłynął także na pewne usystematyzowanie współpracy pomiędzy zainteresowanymi regionami, a także władzami centralnymi (Białorusi, Ukrainy). Rozwój regionu transgranicznego odgrywa ważną rolę w realizacji uzgodnień ogólnoeuropejskich, narodowych oraz regionalnych interesów, a także dostarcza strategicznego spojrzenia na przyległe tereny przygraniczne. Obszary przygraniczne będące najbardziej zainteresowane i zaangażowane w rozwój współpracy gospodarczej w coraz większym stopniu włączają się w budowę „transgranicznego obszaru gospodarczego”. Aby w pełni zintensyfikować korzyści płynące z niej dla obu stron winno skutecznie niwelować wciąż liczne bariery utrudniające działania na rzecz partnerstwa zarówno w obszarze ekonomicznym, prawnym jak i społecznym. Tylko wówczas możliwe stanie się podjęcie skutecznych działań zmierzających do intensyfikacji współpracy i sprzyjających kształtowaniu

spójności społeczno-gospodarczej polsko-białorusko-ukraińskich regionów transgranicznych. Podstawową i niekwestionowaną wartością jest wspólnota, zaś jej konotacją jest współpraca. Tylko w takim układzie, przyjmuje się, że społeczeństwo rozwija się w sposób prawidłowy, a rozwój ten może być kwalifikowany jako zrównoważony. Transgraniczne programy Polski, Białorusi i Ukrainy to kierunek prawidłowy, ale i trudny. Sąsiedzi Polski, partnerzy programu, mają przed sobą wciąż długą drogę do pokonania, zaś celem ostatecznym jest dobro wspólne.

Bibliografia

1. Flejterski S., M. Urchs, *Elementy współczesnej metodologii nauk ekonomicznych*, [w:] idem, *Elementy filozofii i metodologii nauk ekonomicznych. Perspektywa kryzysowa*, Wydawnictwo edu-Libri, Kraków-Legionowo 2015.

2. Kraska B., *Polsko-białoruska współpraca transgraniczna, jako nowy model więzi międzynarodowych*, „Zeszyty Naukowe Ostrołęckiego Towarzystwa Naukowego” 2006, nr 20.

3. Kurcz Z., *Powrót pograniczy. Entuzjazm, normalność, problemy*, [w:] K. Frysztacki, P. Sztompka (red.), *Polska początku XXI wieku: przemiany kulturowe i cywilizacyjne*, Polska Akademia Nauk, Warszawska Drukarnia Naukowa, Warszawa 2012.

4. Okunovska J. V., *Współpraca transgraniczna organizacji pozarządowych pomiędzy Polską a Ukrainą. Uwarunkowania prawno-instytucjonalne oraz stan faktyczny*, „Pogranicze. Polish Borderlands Studies” 2019, t. 7, nr 4.

5. *Program Europejskiego Instrumentu Sąsiedztwa Współpracy Transgranicznej Polska-Białoruś-Ukraina 2014-2020*, projekt według stanu prac na 27.04.2015 r.

6. Ruszkowski J., *Polsko-Ukraińska współpraca gospodarcza w ramach euroregionów*, [w:] A. Limański, D. Sztэфanyч (red.), *Ukraińsko-polska współpraca ekonomiczna: doświadczenie i perspektywy*, Instytut Ekonomiki i Przedsiębiorczości w Ternopolu, Wyższa Szkoła Zarządzania Marketingowego i Języków Obcych w Katowicach, Ternopil-Katowice 2004.

7. Szewc T., *Status Konwencji Ramowej o Współpracy Transgranicznej w polskim prawie*, „Samorząd Terytorialny” 2007, nr 6.

8. Szlendak T., *Ewolucja wspólnoty. Między adaptacją a procesem indywidualizacji*, [w:] M. Jakubowski, A. Szahaj, K. Arbiszewski (red.), *Indywidualizm. Wspólnotowość. Polityka*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, Toruń 2002.

9. URL: <https://keep.eu> (Dostęp 04.11.2021 r.).

10. URL: <https://www.pbu2020.eu/pl> (Dostęp 04.11.2021 r.).

11. Zabłocki J., *Współpraca transgraniczna Polska-Białoruś-Ukraina jako europejski instrument sąsiedztwa i partnerstwa na rzecz zrównoważonego rozwoju*, [w:] J. Berezowski, H. A. Kretek (red.), *Zrównoważony rozwój - debiut naukowy 2015*, Wydawnictwo Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Raciborzu, Racibórz 2016.

Opieka naukowa: Małgorzata Lechwar

*Doktor inżynier Katedra Ekonomii i Międzynarodowych Stosunków
Gospodarczych, Instytut Ekonomii i Finansów, Kolegium Nauk Społecznych,
Uniwersytet Rzeszowski, Polska*

**THE LINKAGES BETWEEN THE CIRCULAR ECONOMY
AND SUSTAINABLE FINANCE: A CASE STUDY
OF THE MOLDOVAN SMEs**

This paper presents the linkages between the circular economy and sustainable finance. By choosing Republic of Moldova as the study case, this paper seeks to illustrate that SMEs play a crucial role in modern economies by creating jobs, generating economic growth and advancing innovation but access to finance is a major obstacle for the Moldovan SME sector. The case of the Republic of Moldova is particularly interesting as it presented ways to improve access to finance for SMEs and better targeting of finance providers, especially the conditions and the cost of lending to SMEs. The paper provides a broad overview of the linkages between the circular economy and sustainable finance. This paper is written within the state project 20.80009.0807.22 *Dezvoltarea mecanismului de formare a economiei circulare în Republica Moldova*.

Key words: *circular economy, sustainability, finance, Moldova, small and medium-sized enterprises.*

Introduction

Many people who start to run a business do not engage themselves in financial matters. The reason may be because they do not have enough knowledge or interest in recording transactions, preparation and analysis of financial statements and secondary they are extremely involved in other aspects of business like managing people, sales purchasing and production. These entrepreneurs rely on their accountants to run the financial side of their business.

The literature on small firms' financial management is very broad and it draws upon different aspects of firm's life. The initial interest of research in SMEs bankruptcies and default risk has widen to studies investigating capital budgeting, development and growth models of small business and relationship between default behaviours of SMEs and the credit facets of their owners.

Building circularity in our economies requires designing out waste and pollution, retaining the value of materials and products and keeping them in the economy, while also regenerating natural systems. It leads to the transition from the current "take, make and dispose" extractive industrial model to a

decoupling of economic activity from the consumption of natural resources and designing negative externalities such as waste and pollution out of the system. The COVID-19 crisis in 2020 has created mixed signals regarding the shift to sustainable consumption and production and circularity. It has temporarily disturbed waste collection based on fears of collecting contaminated materials. The need for personal protection equipment has created unexpected volumes of single-use wastes and plastic products. These short-term pandemic related upsets can impose barriers, hurdles or even temporary downturns for the growth towards circularity in favour of the more wasteful linear take-make-waste principle (UN, 2020).

Methods

The study approach consists in the analysis of the linkages between the circular economy and sustainable finance resources. The main research information was acquired through direct observation of the philosophical, methodological, and socio-economic study methods of the processes. In addition to research institutions, journals, international books, and regional and international information, secondary sources were provided during previous research, from national and international reports; part of the information were gathered within national project.

Results and Discussions

A shift to a circular economy is not an option but an inevitable response to a growing world population, increasing prosperity, and limited availability of natural resources. Transitioning to a circular economy involves great business chances and can create new employment opportunities. The finance industry also has key roles to play in facilitating a shift to a circular economy. It can, for example, provide resources for circular investments, offer insurance products suitable for circular practices, such as leasing and sharing, and develop rating systems and information disclosure requirements that can help improve transparency around sustainability-related business risks. Banks and other lenders and investors can also raise awareness through dialogue with clients. They can help client companies identify various kinds of risks associated with linear models and make them aware of the opportunities of transitioning to more circular solutions. (EU Joint Workshop G20 Resource Efficiency Dialogue 2019, p.5).

According to Klapper et al. (2002) study: understanding firms' access to finance, particularly in the financing of small- and medium-size enterprises. The financing patterns of SMEs across countries are not well understood. The summary statistics show that the size of the SME sector (as measured by the

percentage of total employment) in Eastern European countries is smaller than in most developed economies. However, SMEs seem to constitute the most dynamic sector of the Eastern European economies, relative to large firms.

Moldova has advanced in the implementation of its 2012-2020 SME Development Strategy, removing redundant bureaucratic requirements on enterprises, expanding e-government services and implementing programmes to alleviate barriers to doing business. According to the 2019 Global Competitiveness Index, Moldova ranks 86th out of 141 countries, with the financial system, including the financing of SMEs, (ranked 124th and 93th respectively), remaining one of the most problematic issues despite a slight improvement compared to 2018 (World Economic Forum, 2019).

Generally large companies, use green bonds to raise funding for sustainability-related investments. However, a large share of the companies in the waste management and recycling sector are SMEs and lack the capacity and size to issue their own bonds. The recycling industry also suffers from an image problem that contributes to weak interest from investors. (EU Joint Workshop G20 Resource Efficiency Dialogue 2019, p.5)

SMEs which are defined according to their turnover, assets and number of employees, play an equally important role in the:

- SMEs are an important source of new jobs and therefore support economic stability and growth. During last three years, around 60% of Moldovan workers were employed in the SME sector. Wage levels are relatively low, keeping SME labour costs down and further encouraging the creation of new jobs.

- SMEs play a fundamental role in enhancing competition, reducing the monopolistic ascendancy of large enterprises and integrating local and national markets.

- SMEs can increase standards of living, reduce poverty and augment the value of the labour force.

- SMEs contribute to technological and scientific progress by using and elaborating new technologies.

- SMEs increase the utilisation of domestic resources and products. In the Republic of Moldova, over 95% of all agricultural enterprises are SMEs and the development and consolidation of this sector has led to better management of the republic's natural resources.

- SME growth leads to the creation of new entrepreneurs and the development of a variety of skills as SMEs are more able to exploit and profit from economic niches than larger firms.

Despite this major role, SME growth tends to be more constrained than for large firms. Lack of access to finance is one of the major obstacles to

growth. The main sources of external financing in the Republic of Moldova are banks. There are various factors that hinder SMEs from being granted bank loans.

On the one hand, banks tend to impose strict conditions on SMEs, demanding guarantees as a result of unavailable or incomplete credit history or increased level of risk in the business activity performed.

On the other hand, the structure of assets specific to the SME sector implies low stability and they usually have little access to real estate that could serve as collateral. Moreover, the Moldovan banking sector is mainly oriented towards serving large enterprises and the trade sector. Banks lack confidence in the future profits of SMEs and thus are reluctant to provide them with finance. They often cannot control how the loan is used and guarantees are limited. Currently, only 27% of bank loans are granted to SMEs, despite them making up 97.6% of Moldovan enterprises.

Sustainable finance is a major enabler - perhaps the major enabler of a circular economy. It can help entrepreneurs develop innovative circular business models and build capacities to expand such models for a wide range of economic activities (EU Joint Workshop G20 Resource Efficiency Dialogue 2019, p.7).

There is a variety of sources of finance available to Moldovan businesses however the choice for SMEs is more limited than for larger companies. SMEs continue to be undersupplied with financial products and services (IFC, 2009).

- Self-financing.
- Individual loans from business partners or affiliated persons.
- Issuing shares or bonds.
- Administrative financing (or financing by debt control).
- Commercial lending.
- Leasing.
- Foreign investments and external assistance projects.

In order for SMEs to grow and consolidate their position, they need access to finance, and bank credit is one of the most relevant forms of finance. For banks, the SME sector is economically valuable due to its importance in most economies. In addition, as a country develops, the SME market will only increase in size. In low-income countries such as the Republic of Moldova, banks may play a critical role in determining the character of future development and growth for SMEs.

In general, bank credit has numerous advantages for SMEs. In the short term it allows SMEs to finance their current business activities and solves a variety of liquidity and reputation problems. In the long term, it stimulates

growth, modernisation and innovation. From the SME perspective the most relevant obstacles to bank lending are:

- Access to loans;
- Collateral;
- Grace period;
- Loan amounts;
- Cost of loan;
- Length of loans;
- Infrastructure, managerial efficiency and guidelines;
- Centralised banking assets.

From the banks' perspective the key constraints and risks associated with lending to SMEs are:

- Information on loan applications;
- Legal framework for enforcing quick recovery;
- The outflow of bank capital to the state securities market. Banks in the Republic of Moldova prefer to invest in state securities in order to avoid the credit risk;
- Credit history.

International experience shows that across the world banks actually prioritise lending to SME clients. For these banks, SMEs represent an opportunity to expand their market share and increase profit.

Non-banking financial sector. The demand for financial resources cannot be totally satisfied by the banking sector. In the Republic of Moldova about 75% of enterprises are micro enterprises. Such very small businesses can access the resources supplied by microfinance institutions and savings and credit associations more easily than those offered by banks.

Increased competition in the traditional banking sector is compelling the commercial banks to seek growth opportunities. By actively offering microfinance, banks could take advantage of these opportunities.

SMEs in Moldova account for 70.6 % of employment and 70.7 % of value added, above the respective EU averages of 66.5 % and 56.3 %. SMEs played a significant role in the upswing of the Moldovan 'nonfinancial business economy'. In 2014-2017, SME value added increased by 51.1 %, while SME employment stagnated.

The role and importance of financial services for SME growth:

- Small and medium-sized enterprises play an extremely important role in modern economies. The SME sector is generally considered to be the most active sector of the economy and a force for innovation. Because of the sector's beneficial economic and social effects, it is an area of strategic interest for the economy. The most important positive effects generated by the SME sector are:

- consolidation of the competitive environment
- elaboration of technological opportunities
- penetration of market niches that are not profitable for larger-sized enterprises
  - penetration of local economies by exploiting local resources.

In all economies, SMEs are disadvantaged in accessing external finance because of the increased costs of loans to the sector due to asymmetric information and monitoring issues. However, an economy's financial structure shapes the quantity and type of finance available for SMEs. The size of the financial sector, the type of institutions, the terms and costs of loans to the SME sector all affect the ability of SMEs to access finance (OECD, 2006).

Improved access to finance for SMEs and better targeted government policies require an understanding of the current situation of finance providers in the Republic of Moldova, especially the conditions and the cost of lending to SMEs. Access to finance in the Republic of Moldova is largely dominated by the banking system. However, given the high level of collateral requirements by banks and the importance of rural areas to the economy, microfinance institutions and saving and credit associations have developed as an alternative to bank lending.

External finance is predominantly supplied by commercial banks. The banking sector is relatively small in international terms. The sector is fairly concentrated, being dominated by five large banks, and the banks largely serve urban areas. Several international financial institutions are present in the Republic of Moldova which offer financing for SMEs through Moldovan commercial banks. Finally, the general economic situation in the Republic of Moldova has been highlighted as an obstacle to SMEs accessing finance, in particular due to its small domestic market, widespread shadow economy and limited exports.

Conclusions

1. SMEs play a crucial role in modern economies: creating jobs, generating economic growth and advancing innovation.

2. In the Republic of Moldova, access to finance is a major obstacle for the SME sector. SMEs obtain finance from a variety of sources, with bank financing being the most important. Bank finance has many advantages over other forms of finance such as providing longer-term financing. Consequently, facilitating bank lending to SMEs in the Republic of Moldova is key to private-sector development. Bank credit is often difficult for SMEs to access because of the loan conditions. Loan amounts tend to be too small, and the loan maturity and grace periods before

repayment are too short. Moreover, SMEs frequently face problems in meeting collateral requirements and they perceive the cost of loans to be too high.

3. Banks are concentrated in urban centers with SMEs located outside the larger cities having poor access to banking institutions. SMEs frequently lack the infrastructure and management skills needed to obtain bank loans. Banks are reluctant to lend to SMEs because they often do not provide the right information on the loan application, while their credit histories are often limited.

4. The lack of a legal framework for enforcing quick recovery of defaulted loans is another barrier. The banking sector needs to find solutions to help determine credit risk and lower the costs of dealing with the SME sector. It is likely that access to finance for SMEs will also be improved as the relatively young non-banking financial sector matures.

5. Regulations, markets, investment tools and practices, including financial risk assessment, are adjusted to linear models, and externalities linked to linear business models are largely not taken into account. This poses a problem for the emerging circular models, which have to contend with the challenge of accessing finance, as the financial sector sees circular projects as highly risky and often not bankable (EU Joint Workshop G20 Resource Efficiency Dialogue 2019, p.21).

References

1. Gribincea C., Duca A. Gribincea A.A. Financial innovative approaches to ensure economic sustainability. The Journal Contemporary Economy, p.50-57 Volume 5, Issue 3/2020

2. IFC, 2009 https://www.ifc.org/wps/wcm/connect/b8f8dde7-893b-4809-873c-0c825f0284ef/InterpretationNote_SME_2012.pdf?MOD=AJPERES&CVID=mUtZ1jJ

3. Klapper, Leora, Sarria-Allende, Virginia, Sulla, Victor, 2002. "Small and medium size enterprise financing in Eastern Europe," Policy Research Working Paper Series 2933, The World Bank.

4. OECD, 2006 <https://www.oecd.org/greengrowth/38392143.pdf>

5. Report on Sustainable Finance for a Circular Economy, Japan/EU Joint Workshop G20 Resource Efficiency Dialogue 2019, 10 October 2019, Tokyo (Japan)

6. UN, Financing Circularity: October 2020 Demystifying Finance for Circular Economies, 2020

7. World Economic Forum, 2019 <https://www.weforum.org/focus/davos-2019>

8. Грибинча К. Исследование социально-культурных аспектов экономики замкнутого цикла в Республике Молдова. The 30th Annual International Conference for Students and Young Scientists '*Transformation of economic systems and institutions in the new geostrategic realities*', April 20-21, 2021, Ukraine, pp.123-127

**Damian Dubis, PhD Eng;
Karolina Majdosz, Eng,
Małgorzata Górka, PhD Eng,
Bogusław Ślusarczyk, Prof. KPU, PhD
Carpathian State College in Krosno (Poland)**

CHARACTERISTICS OF DECORATED GLASS FROM THE PERSPECTIVE OF TRANSPORT AND STORAGE

Due to their sensitivity, Christmas tree glass balls require special protective measures during transport and storage. The thin sphere-shaped glass layer is brittle and sensitive to any mechanical action, such as transverse impacts, squeezing, stretching and bending.

Packaging for glass products was tested in terms of their ability to provide protection for delicate glass products. In trade, products are often exposed to damage as a result of the packaging falling vertically onto a flat surface. Taking into account the above fact, the impact resistance tests with free fall were carried out with the use of the Polish standard. In addition, appropriate comparisons of individual types of packaging were made in terms of protection and cost.

Key words: glassware; glass transport; christmass balls; packaging; fragile glass.

Introduction

Glass is a very common material in many branches of the economy. Glass products are very popular for functional and decorative reasons. However, glass items, due to their fragility, can be problematic in storage, packaging and transport. Fragile and delicate items exposed to scratches, cracks, cracks and breaks must be properly protected. The aim of this study was to make commodity characteristics of glass in terms of packaging and transport, as well as to select appropriate packaging for delicate glass products.

The role of transport packaging has a great impact on effective transport in all links of the supply chain (Cholewa-Wójcik, 2017). As indicated in the PN-EN ISO 9000; 2015-10 standard, quality is defined as "the degree to which a set of inherent properties meets the requirements". Therefore, correct packaging that meets the quality requirements can be described as follows:

- was made of appropriately selected materials suitable for use in given climatic conditions,
- it is properly selected for the product (e.g. the carton must not contain a liquid or wet product),

- is properly designed (in accordance with its intended use).

The correct quality of packaging may affect various factors, such as safety in the supply chain, lowering transport costs or ensuring the highest quality at every stage of the logistics process (Korzeniowski, Skrzypek, Szyszka, 2010).

Due to their sensitivity, glass baubles require special protective measures during transport and storage. The thin sphere-shaped glass layer is brittle and sensitive to any mechanical action, such as transverse impacts, squeezing, stretching and bending. This is due to the inability to develop plastic deformations (Chochół, Dubis, 2020). Due to the low transport and storage susceptibility of glass products, the packaging requires the improvement of these features (Jankowski, 2006).

The most important task of packaging intended for the transport of glass products is to protect them against simple mechanical exposure. Examples of simple exposures are free fall, vibrations, shocks and impacts. Packaging with baubles is relatively light. This contributes to more frequent mechanical stresses than in the case of packages with a product with a greater mass. During this time, the products are exposed to cracks and scratches (Korzeniowski, Skrzypek, Szyszka, 2001).

Particularly great danger for the products are slack resulting from insufficient securing of items in the packaging. It is unacceptable for the packed goods to move in a direction parallel to the direction of travel. Due to the proper immobilization of the load, most of the damage is eliminated. The product should reach the recipient intact, in perfect commercial value (Jankowki, 2008). In this situation, the selection of packaging must meet the best conditions for packaged goods (Lisińska-Kuśnierz, Ucherek, 2003) (Lisińska-Kuśnierz 2010).

Methods and materials

Products available for sale on the free market were made for the tests. The research was carried out based on the standardized methodology enriched with elements of the author's methodology.

The following research material was used:

1. Glass balls with a diameter of 80 mm and 110 mm made of colorless glass,
2. Unit packaging for Christmas balls, without foil in the window. Made of solid white cardboard 350 g / m². The boxes come with an upper and a lower insert.

3. Unit packaging for Christmas balls. The boxes are covered with glossy foil and have foil windows. Made of solid white cardboard 350 g / m². The box comes with an upper and a lower insert.

4. Transport packaging made of three-layer cardboard, wave B, 432 g / m.

5. Bubble foil (type B1 S, foil thickness: ~ 40 µm, bubble size: approx. 10 mm)

6. Polyethylene foam, 0.8 mm thick.

The research used the methodology according to the PN-EN 22248 standard "Transport packaging with contents. Free fall impact test method". The scope of the standard includes testing the resistance of complete transport packaging with its contents to impact with free fall.

Due to the lack of detailed guidelines in the standard, some elements have been supplemented with the author's methodology. This methodology was used to determine the number of throws, nine were selected for each package. It was also specified which elements of the packaging will be tested during free fall. Three edges departing from one corner were selected, namely 1-2, 1-5, 5-2, and three surfaces numbered 1 - the lid, 2 - the side to the right of the observer, and 5 - the forehead from the observer's side. On the other hand, the corners of each package were selected using a random number generator. Three projections were made successively for the corners, three for the edges and three for the surfaces (sides). After every three shots, an inspection was carried out after opening the package.

Deviations from the method described in the PN-EN 2224 standard: no lifting, holding or releasing device for the tested product. For the purposes of this study, the activities were performed by the examiner.

Criteria for individual packaging assessments:

- 5 - the packaging and the bauble were of appropriate quality, no damage was noticed,
- 4 - the bauble has retained the appropriate quality, the packaging is slightly damaged,
- 3 - the bauble has retained the appropriate quality, the packaging is significantly damaged,
- 2 - the bauble is of sufficient quality, the packaging is very damaged, the materials are insufficiently protective, there is a high risk of being damaged during the next throw,
- 1 - bauble destroyed.

Research results and their analysis

Table 1 summarizes the packaging and materials used in the study with an 80 mm ball. The results of the tests and the estimated valuation of each

package are given. Thus, it is possible to make comparisons not only in terms of protective properties, but also the costs of individual types of packaging. Packaging for larger glass balls (100 mm) was also used. The resulting clearances were secured with filling materials.

Table 1

List of packaging and materials for 80 mm diameter baubles

No.	Packaging	Material	Packaging evaluation (from 1 to 5)	Cost	Total
1	Jednostkowe na bombkę 100 mm średnicy z folią w okienku (4 sztuki) + packaging transportowe	Pianka + bubble foil + paper	5	- Packaging transportowe - 2 PLN - packaging (4pcs) – 8,52 PLN - foam - approx. 0,01 PLN - Bubble foil - approx. 0,01 PLN - Paper - approx. 0,10 PLN	10,82 PLN (1 szt. 2,70)
2	Unit for a 100 mm diameter bauble with a foil in a window	Bubble foil + gray paper	5	-Packaging - 2,13 PLN -Bubble foil - approx. 0,01 PLN - Paper - approx. 0,02 PLN	2,16 PLN
3	Unit for a 100 mm diameter bauble with a foil in a window	Bubble foil	4	-Packaging – 2,13 PLN - Bubble foil - approx. 0,01 PLN	2,14 PLN
4	Unit for a 100 mm diameter bauble with a foil in a window	foam	3	-Packaging – 2,13 PLN -Pianka - approx. 0,01 PLN	2,14 PLN
5	Unit for a 100 mm diameter bauble with a foil in a window	Bubble foil	2	- Packaging – 2,00 PLN - Bubble foil - approx. 0,01 PLN	2,01 PLN
6	Unit for a 80 mm diameter bauble with a foil in a window	N/a	1	- Packaging – 1,71 PLN	1,71 PLN
7	Unit for a 80 mm diameter bauble without a foil in a window	N/a	1	- Packaging -1,61 PLN	1,61 PLN

Source: Own study

The research shows that the most suitable protection for glass balls with a diameter of 80 mm is the packaging 1 and 2. It is the most solid, but also the most expensive. However, these materials can be used to pack four products at

a time. Packaging 2 is a bit cheaper and equally good protection. Unfortunately, this set can be used to pack only one product. Packaging 3 is the cheapest set of materials. They provide good protection for four products at a time. Packaging that is definitely unsuitable for transporting products is packaging 8 and 7. Lack of security made the products damaged. These packages are more expensive than the 3 package which provides adequate protection.

Table 2 summarizes the packaging and materials used in the study with a 110 mm ball. The results of the tests and the estimated valuation of each package are given.

Table 2

List of packaging and materials for 100 mm diameter baubles

No.	Packaging	Material	Packaging evaluation (from 1 to 5)	Cost	Total
1	Unit for a 110 mm diameter bauble with a foil in the window (4 pieces) + transport packaging	Foam + bubble wrap + paper	5	Transport packaging – 2 PLN - 4 packages – 9,12 PLN - Foam - about 0,08 PLN - Bubble wrap - about 0,08 PLN - Paper - approx. 0,20 PLN	11,48 PLN (approx. 2,86 PLN / 1 pc)
2	Unit for a 110 mm diameter bauble with a foil in a window	Bubble foil + gray paper	5	-Packaging - 2,58 PLN -Bubble foil - approx. 0,02 PLN - Paper - approx. 0,03 PLN	2,63 PLN
3	Unit for a 120 mm diameter bauble with foil in the window	Bubble foil	3	- Packaging – 2,28 PLN - Bubble foil - approx. 0,01 PLN	2,29 PLN
4	Unit for a 120 mm diameter bauble with foil in the window	Bubble foil	2	- Packaging - 2,25 PLN - Bubble foil - approx. 0,01 PLN	2,26 PLN
5	Unit for a 120 mm diameter bauble with foil in the window	foam	1	- Packaging – 2,28 PLN - foam - approx. 0,01 PLN	2,29 PLN
6	Unit for a 110 mm diameter bauble with foil in the window	none	1	- Packaging - 2,28 PLN	2,28 PLN
7	Unit for a 110 mm bauble without foil in the window	none	1	- Packaging - 2,25 PLN	2,25 PLN

Source: Own study.

Thus, it is possible to make comparisons not only in terms of protective properties, but also the costs of individual types of packaging. Packaging for larger glass balls (120 mm) was also used. The resulting clearances were secured with filling materials.

The tests confirmed that the package 1 proved to be a perfect solution for 110mm baubles. It is the best in terms of protection, but also the most expensive among the tested. Packaging 2 is an equally good protection. The product has retained very good quality. The lack of damage was due to the excellent amortization of the bubble wrap and the perfect filling of empty spaces with wrapping paper. It ranks second in terms of cost. Material set 3, used for a 110mm bauble, fulfilled the requirements. Thanks to the use of bubble wrap, the bauble was properly immobilized. Thanks to this, it did not move during throws. The cost of these materials is slightly lower than the previous ones. The 4 materials that were used to pack the four 110mm Christmas baubles are materials that protect the product well. The baubles have not been damaged, as in the case of products with a diameter of 80mm. The study showed, however, that the packaging, although it protected the products, was badly damaged. The corners of the packaging were significantly deformed and perforated. Such packaging in the course of trade would pose a great threat to products. This results in moisture or water getting inside the package. The packaging in this condition is not suitable for transport. It is the cheapest version of the package. The packages that turned out to be the worst protection for the products were 8 and 7. As in the case of the 80mm size, the lack of security means that the products were damaged. These packages are more expensive than the 3 package.

Conclusion

The paper presents the problem of the proper selection of packaging for a selected glass product, which was a Christmas tree bauble. It is a very fragile and delicate product that requires special attention during packaging and transport. The work uses the methodology based on the PN-EN 22248 standard "Transport packaging with contents. Free fall impact test method". This methodology was chosen due to the fact that free fall is a typical exposure of packaging, which occurs, for example, during reloading works. Based on the research, it can be concluded that the most durable packaging for transporting glass balls is one made of three-layer cardboard. The weakest is the solid cardboard packaging without the use of any additional materials. In the case of unit packaging, the most dangerous was a fall on one of the walls. In collective packaging for the lid and bottom. For the packaging made of 3-layer

corrugated cardboard, it did not matter much. the work also assessed packaging materials. The best quality of the products was ensured by foam, bubble wrap and paper, used simultaneously.

References

1. Cholewa-Wójcik A. (2017), Rola opakowań w sprawnej realizacji przepływów w ramach łańcucha dostaw. Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie, Katedra Opakowalnictwa Towarów, s 43.
2. Chochół A., Dubis D. (2020), Studium zarządzania jakością szkła gospodarczego wobec wymogów współczesnego rynku. Toruń. s.15, 26, 36, 61, 62.
3. Jakowski S. (2006), Wymagania logistyczne, jakie należy brać pod uwagę przy projektowaniu opakowań transportowych, „Packaging”, nr 8, cz. I.
4. Jakowski S. (2008), Modernizacja opakowań transportowych i kierunki poprawy ich jakości, [w:] Z. Foltynowicz, J. Jasiczak, G. Szyszka (red.), Towaroznawstwo – opakowania – logistyka, Wyd. Akademii Ekonomicznej w Poznaniu, Poznań, s. 198
5. Korzeniowski A., Skrzypek M., Szyszka G. (2010), Opakowania w systemach logistycznych. Poznań : Instytut Logistyki i Magazynowania, wyd. 3. s. 68, 143.
6. Lisińska-Kuśnierz M., Ucherek M. (2003), Współczesne opakowania. Kraków: PTTŻ
7. Lisińska-Kuśnierz M. (2010), Społeczne aspekty w opakowalnictwie. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie, Kraków.

ЦИРКУЛЯРНА МІГРАЦІЯ ТРУДОВИХ РЕСУРСІВ В КРАЇНАХ ЄС

Міжнародні міграційні процеси сьогодні набули таким масштабів, що залишати їх поза увагою держави є ризикованим. Тому у більшості країн Європи вони стали об'єктом державного регулювання. Особлива увага приділяється циркулярній міграції як одній з найбільш динамічних складових цього процесу. Метою нашого дослідження стало узагальнення досвіду країн-членів ЄС щодо регулювання циркулярної міграції та оцінка можливостей його використання в Україні.

Ключові слова: *циркулярна трудова міграція, втеча мізків, державне регулювання, політичні рамки циркулярної міграції.*

Today, international migration processes have become so large that it is risky to ignore them. Therefore, in most European countries, they have become subject to state regulation. Particular attention is paid to circular migration as one of the most dynamic components of this process. The aim of our study was to summarize the experience of EU member states in regulating circular migration and assess the possibilities of its use in Ukraine.

Key words: *circular labor migration, brain drain, state regulation, political framework of circular migration.*

Посилення уваги серед науковців до циркулярної міграції обумовлено трансформаційними процесами доби глобалізації. Саме ера мобільності є однією із основних ознак поширення циркулярної міграції трудових ресурсів. Процеси циркулярної міграції виникають на основі глобалізації завдяки зростаючому взаємозв'язку та взаємозалежності національних економік країн. Враховуючи відсутність загального поняття, вивчення робіт вчених, які присвячені циркулярній міграції, існує декілька підходів до визначення цього поняття:

1. Циркулярна міграція є тимчасовим рухом, що повторюється, через кордони країн з метою працевлаштування.

2. Циркулярна міграція є інструментом міграції і розвитку ("ситуація потрібного виграшу").

3. Циркулярна міграція – явище, регульоване зверху вниз, яке визначається законами, політикою і міжнародними угодами [1].

У всіх країнах-членах ЄС національну політику і загальні підходи до тимчасової і циркулярної міграції, в основному, засновано на

міркуваннях, пов'язаних з потребами національного ринку праці. Зокрема, використання тимчасової міграції для покриття дефіциту трудових ресурсів на національних ринках праці зростає в майже всіх країнах ЄС. В той же час, потенціал циркулярної міграції, хоча і в набагато меншому ступені, використовується як інструмент для покриття сезонного дефіциту ринку праці і інших (тимчасових) форм зайнятості. Фінляндія, крім фокусу на постійну міграцію, визнала, що циркулярні і тимчасові мігранти можуть також допомагати вирішувати проблему заповнення дефіциту робочої сили, наприклад, в соціальному і медичному секторах економіки. Шведський Закон про трудову міграцію, який спрощує процедуру в'їзду трудових мігрантів в країну, незалежно від навиків, містить серйозний потенціал для залучення більшої кількості мігрантів, таким чином заохочуючи циркулярну міграцію. В Португалії, трудова і довгострокова міграція, що приводить до постійного мешкання, були основними формуючими елементами пріоритетів міграційної політики протягом останніх двох десятиріч. Сьогодні, Португалія все більше схильється до прийняття більш широкого підходу ЄС до циркулярної міграції, пов'язуючи політику в області циркулярної міграції з рішенням проблем дефіциту трудових ресурсів і розвитком взаємозв'язків між міграцією і розвитком, а також прагненням зменшити негативні наслідки "витоку мізків" за рахунок різних проектів у країнах, що розвиваються.

Бельгія, Фінляндія, Франція, Німеччина, Італія, Португалія, Словенія, Швеція і Великобританія прямо пов'язують свої погляди і політику відносно тимчасової і циркулярної міграції з питаннями розвитку і співпраці з третіми країнами. У Фінляндії, наприклад, Міністерство праці і економіки пропонує враховувати міграцію в двосторонніх проектах співпраці в області розвитку. Крім того, для запобігання "витоку мізків" в Плані дій відносно трудової міграції підкреслюється, що приймання на роботу громадян третіх країн не повинне привести до проблем дефіциту трудових ресурсів уразливих секторів рідних країн мігрантів або впливати на їх соціально-економічний розвиток. У Франції, проблема запобігання "витоку мізків" відображена в угодах зі «Спільного управління міграційними потоками», пов'язаних з декількома країнами, що розвиваються, і це питання повинне враховуватися при видачі дозволів на роботу. В Італії урядова програма на 2007-2009 рр. пропонувала спростити процедуру в'їзду кваліфікованих іноземних працівників, що також повинне було сприяти стійкому розвитку за рахунок обміну знаннями між країнами і спрощення процедур працевлаштування для кваліфікованих іноземних працівників, що володіють спеціальними навиками [2].

У Нідерландах був реалізований пілотний проект з міграції з країнами Південної Африки і Індонезії: було визначено, що максимум 160 трудових мігрантів можуть працювати в Нідерландах впродовж двох років. Даний проект націлений на перевірку гіпотези "потрійного виграшу". В 2008 році Міністерство Співпраці в цілях Розвитку Нідерландів і Міністерство Юстиції Нідерландів розробили програмний документ з міграції і розвитку, який визначив шість пріоритетних областей, в які було включено циркулярну міграцію і проблема "витоку мізків". Загалом, дана стратегія підкреслює необхідність більшої уваги при наймі на роботу громадян третіх країн в певних секторах щоб уникнути виникнення проблеми "витоку мізків".

В Іспанії в даний момент реалізується декілька програм, спрямованих на розвиток третіх країн, а також спрощення циркулярної міграції, в основному в області сільського господарства. Проект "Тимчасова і Циркулярна трудова міграція", початий "Unio de Pagesos" (Союзом Каталонських Фермерів) і фондом "Pagesos Solidaris", припускає спрощення повторного прийому на роботу громадян третіх країн, задіяних в сезонних сільськогосподарських роботах, і включає навчання даних працівників тим навикам, які будуть використані ними для організації власної справи або сімейного проекту після повернення на батьківщину. Програма в основному, але не тільки, сфокусована на мігрантах з Колумбії. Крім того, в 2006 році Іспанія брала участь у виконанні декількох Планів Дій для країн Африки, розташованих на південь від Сахари. Так само, в Італії Програма Дій співтовариства "Aeneas", що виконувалася з 2007 по 2010 рік, фокусувалася на наданні освіти для молодшої Молдавії, росіян і українців, які після повернення одержували гарантовану роботу в рідних країнах. Дана схема зміцнює тимчасову форму міграції, але така схема, в основному, спрямована на задоволення потреб мігрантів [2].

Ще у далекому 2009 р. в Швеції, урядом був створений незалежний Парламентський Комітет (SiMU), який повинен був перевірити зв'язки між циркулярною міграцією і розвитком. Задача Комітету полягала в аналізі процесів циркулярної міграції і визначенню чинників, що впливають на можливості мігрантів вільно переміщатися зі Швеції в рідну країну і назад. Бажання вивчити і розвинути позитивні наслідки впливу циркулярної міграції на розвиток було основною причиною створення Комітету. Крім того, в березні 2008 року уряд прийняв нову Стратегію Глобального Розвитку, яка замінила старий програмний документ, прийнятий в березні 2002 року. В даній стратегії, зокрема,

затверджувалося, що «трудова і циркулярна міграція містять в собі значущий потенціал для розвитку мігрантів і їх країн походження, а також економік країн походження».

У Великобританії, хоча тут і немає спеціальної стратегії відносно циркулярної міграції, існують приклади успішних спеціальних форм співпраці з третіми країнами, що засновані на підході "від низу до верху" і що доводять потенційні вигоди "потрійного виграшу". Одночасно, проте, наголошується, що відносини між тимчасовою і циркулярною міграцією і розвитком рідних країн залишаються малодослідженими.

Бельгія, Франція, Німеччина, Нідерланди і Португалія в своїх національних програмних документах особливо відзначають значення циркулярної міграції для розвитку рідних країн мігрантів, у випадках, коли громадяни третіх країн повертаються після перебування в країні ЄС і привозять з собою нові навички, або коли людина емігрує з країни, живе в ЄС, а потім на якийсь час повертається в рідну країну. В зв'язку з цим країни ЄС часто називають участь співтовариств діаспори двигунами розвитку і торгівлі рідної країни за рахунок переказу фінансових коштів і соціальних пільг. Таким прикладом може стати програма MOM MIDA для країн Великих озер Африки і Бельгії. Проте більш часто ці вигоди просто признаються, але не активно заохочуються як частина спеціальних програм і ініціатив громадян третіх країн.

У більшості країн ЄС стратегії поліпшення добробуту і інтеграції, в основному, націлені на громадян, мігруючих з метою залишитися в країні назавжди. Лише в деяких країнах ЄС (Естонія, Португалія, Словенія, Іспанія, Швеція) надається особлива увага добробуту і інтеграції циркулярних і тимчасових мігрантів, або ж ці групи мігрантів включені в загальний похід цих країн до інтеграції. В Іспанії, наприклад, Стратегічний План з Громадянства і Інтеграції, що виконувався в 2007-2010 роках, був спеціально націлений на посилення інтеграції сезонних іноземних працівників. Швеція вважає, що успішна інтеграція в приймаюче співтовариство також підвищує шанси на успішну реінтеграцію в співтовариства рідної країни з повернення, а Естонія пропонує програми інтеграції всім новоприбулим мігрантами, незалежно від планованого терміну перебування [2].

Деякі країни-члени ЄС (Фінляндія, Німеччина, Греція) все більше визнають, що програми з інтеграції також повинні бути спрямовані і на іноземних громадян, що перебувають обмежений проміжок часу. В Німеччині, наприклад, Міністерство економічного співробітництва і розвитку визначило, що існує необхідність заходів з інтеграції мігрантів в національний ринок праці, які включають, наприклад, систему визнання

освітніх кваліфікацій і професійних навиків мігрантів, для забезпечення більш системної реалізації потенціалу циркулярної міграції. У випадку з трудовими мігрантами, які перебувають у Німеччині короткий час, наприклад, сезонними працівниками або людьми, що працюють за терміновими контрактами, питання успішної інтеграції не є центральним. Теж саме можна сказати і про іноземних студентів, які навчаються тільки один семестр у Німеччині. Проте відносно інших категорій тимчасових мігрантів, що залишаються на більш тривалий термін, і політики, і більш широка публіка визнають, що дуже часто спроби інтеграції не робляться взагалі. Проте, загалом, програми інтеграції і заходи доступні для всіх іммігрантів, які "на законних підставах" і "постійно проживають" на території Німеччини, незалежно від мети перебування або намірів повернутися в рідну країну або переїхати в іншу країну. Це означає, що попередні умови інтеграції рівні для всіх мігрантів, незалежно від того, має міграція тимчасовий, циркулярний або більш довгостроковий характер.

У Греції нинішній уряд називає допомогу в соціальній інтеграції мігрантів однією з пріоритетних задач політики, і передбачається, що ще більше уваги буде приділено зв'язкам між тимчасовою і циркулярною міграцією і інтеграцією. Проте, аж до справжнього моменту не прийнято або вжито дуже мало заходів з інтеграції циркулярних і тимчасових мігрантів.

У Фінляндії інтеграція тимчасових трудових мігрантів вважається важливою частиною Плану Дій з трудової політики і, згідно результатам останніх досліджень, найбільші проблеми при залученні будь-якого типу іноземного працівника, тимчасового або постійного, пов'язані з питаннями інтеграції, вивченням мови і пошуком роботи для чоловіка/дружини. Проте ні Закон про інтеграцію, ні заходи з інтеграції не застосовуються для тимчасових мігрантів.

У Швеції, законодавство дає мігрантам, старшим за 61 рік, право одержувати пенсію, засновану на доходах, отриманих в Швеції, і така пенсія може видаватися в рідних країнах мігрантів, якщо вони вирішать повернутися. Що стосується відношення суспільства до тимчасової і циркулярної міграції в приймаючій країні, країни-члени ЄС виявили деяку стурбованість тим, що тимчасова і циркулярна міграція може привести до небажаної нерегулярної міграції або постійного мешкання (наприклад, в Австрії, Німеччині, Угорщині, Латвії, Мальті, Нідерландах), збалансовані стурбованістю тим, що можуть з'явитися негативні наслідки для самих мігрантів і рідних країн (наприклад, Нідерланди, Чеська Республіка, Фінляндія, Греція, Люксембург, Мальта,

Словенія, Швеція). Сюди також входить стурбованість відносно експлуатації праці і "витоку мізків" з країн, що розвиваються, в критичних для цих країн сферах [2].

Країни ЄС мають різні шляхи "визначення" і розуміння тимчасової і циркулярної міграції, що, як наслідок, привело до відмінностей в політиці, законодавстві і стратегіях. Всі країни ЄС погоджуються, що існує необхідність працювати у напрямі однакового розуміння або, принаймні, збільшення обізнаності про існуючі відмінності. Виділені аспекти включають:

- гармонізацію ключових концепцій і вдосконалення процесу збору даних;
- цільові програми проти заохочення спонтанних переміщень;
- підвищення свідомості і просування обміну досвідом і ефективними методами роботи.

Країни-члени ЄС виділили декілька проблем, пов'язаних із стурбованістю, що тимчасова і циркулярна міграція можуть привести до небажаної, нерегулярної міграції або тривалого перебування, а також з турботами про негативні наслідки для самих мігрантів і їх рідних країн. Сюди також входить стурбованість відносно експлуатації праці і "витоку мізків" з країн, що розвиваються, в критичних для цих країн сферах. Країни визнають, що в рамках вироблення політики і підходів до тимчасової і циркулярної міграції необхідно вести роботу в області громадської думки, а також більше дізнатися про очікування і вирішити "що працює добре, а що не працює зовсім". Фінляндія вважає, що дослідження плюсів циркулярної міграції і впливу такої міграції на національну економіку і системи пільг повинні стати частиною плану праці ЄС і її членів. Литва також вважає за необхідне проводити оцінки потреб циркулярної міграції перед тим, як вирішувати, яким чином і які типи міграції необхідно заохочувати. Так само, Німеччина відзначає, що б було корисно також визначити різні очікування, пов'язані з стратегіями відносно циркулярної міграції до їх виконання, наприклад, за допомогою оцінки того, чи визначається така політика метою ринку праці, метою розвитку, необхідністю контролю міграційних процесів і повернення мігрантів – або декількома цілями [2].

Відсутність єдиного визначення і, що ще гірше, обмежене емпіричне розуміння того, що таке циркулярна міграція, перешкоджає її вимірюванню. Циркулярна міграція громадян країни – дотепер – охоплюється тільки цільовими обмеженнями, які використовують подовжній або ретроспективний підхід: наприклад, спеціально присвячений сегмент Обстеження Робочої Сили. Більш того, напевно чи є

свіжі обстеження, що охоплюють цю тему в регіонах. Чисельні дані або беруться з адміністративних джерел, які неповні, або це оцінки, засновані на конкретних одноразових обмежених обстеженнях. Оскільки дані, зібрані в регіонах, торкаються тимчасової трудової міграції, циркулярні мігранти прирівнюються до тимчасових у тому випадку, коли мігрант покидає країну походження з метою працевлаштування більше одного разу. Якими б ні були недоліки даних, з якими стикаються в регіонах, на підставі інформації, яка є в розпорядженні, можна відзначити декілька важливих моментів, що стосуються циркулярної мобільності в Україні.

Середня тривалість перебування за кордоном: 7 місяців, в значній мірі варіюється залежно від країни призначення. 1-3 місяців є типовим терміном перебування в Росії. 2-3 короткі поїздки до півроку переважають в країні ЄС, що мають кордони з Україною. Поїздки до Південної Європи звичайно тривають більше року. Частка жінок серед циркулярних мігрантів складає 31,6%. Гендерний профіль українських мігрантів варіюється залежно від регіону призначення: тоді як жінки складають більшість еміграційних потоків в ЄС, вони є лише незначною частиною еміграції, спрямованої до Росії. 44,2% циркулярних мігрантів молодше 35 років. Середнє число років навчання дорівнює 11,8, а частка осіб, що мають повну вищу освіту – 13,5%. Основні напрями: Росія (50%), Італія (10%), Польща (10%), Чехія (10%) [3].

Циркулярна міграція може відбуватися спонтанно або бути регульована конкретними програмами. Поки в Україні був тільки один приклад повністю регульованої програми, між Україною і Португалією, припиненою після першого етапу через економічну кризу у Європейському союзі. Проте, спонтанні циркулярні міграції процвітають. Розглянемо основні чинники, які сприяють або перешкоджають циркулярній міграції з України.

1. Законодавча основа

Спонтанна циркулярна міграція формується існуючим законодавством, яке може вплинути на мобільність людського капіталу через кордони. Ми визначили три основні напрями, які грають вирішальну роль в цьому відношенні: свобода пересування і міжнародна співпраця в області тимчасової міграції; громадянство і визнання кваліфікацій. Подвійне громадянство є одним з основних шляхів сприяння циркулярній міграції. По суті, це інструмент, що дозволяє включення циркулярних мігрантів в соціально-економічне життя двох країн. Україна не дозволяє подвійного громадянства для своїх громадян. Процес визнання кваліфікацій не особливо ясний в Україні. Україна передбачає адміністративну процедуру визнання, досить складну і бюрократизовану.

2. Політичні рамки циркулярної міграції

Ефект циркулярної міграції на Україну різний, і, отже, вимагає вживання різних політичних заходів. Є, проте, два загальні знаменники: швидке старіння населення в країні і значний відтік молодих людей. Ці два елементи мали істотний вплив на перспективи розвитку країни.

Україна є найбільш населеною країною Східного партнерства. Таким чином, вона є основним донором міграційної робочої сили, як в регіоні, так і в ЄС, для всіх рівнів кваліфікації. В той же час в Україні немає еміграційної політики, і не вживається ніяких заходів для створення позитивного контексту ситуації "потрійного виграшу". Політика невтручання може бути інтерпретована як ліберальна, надаючи більше свободи самим мігрантам. Проте, оскільки є багато перешкод для використання емігрантами їх фінансового і людського капіталу для розвитку країни, таку політику також можна зрозуміти як байдужість політиків до долі своїх громадян. Україна могла б також отримати вигоду з активної імміграційної політики, яка на даний момент не розглядається в країні.

Проблеми у визначенні обсягу циркулярної міграції витікають з того, що її важко виміряти, і наші знання про неї засновані на різних незіставних джерелах. В даний час інформація про циркулярну міграцію в більшості країн ґрунтується на невеликих одноразових обстеженнях, а також на оцінках і обґрунтованих припущеннях. Добре розвинутий статистичний потенціал більшості країн не використовується. Необхідні політичні рішення зі зміцнення бази знань для оцінки характеру і наслідків цього явища і подальшого розвитку відповідної політики, яка б дозволила більш ефективно використовувати циркулярну міграцію на користь розвитку країни.

Законодавча база також досить неоднорідна. Можливість вільно пересуватися в рамках Шенгенської угоди не була використана для досягнення відкритого простору з погляду легальної мобільності, натомість процес зупинився на проміжній стадії. Ця ситуація сприяє спонтанній поворотній міграції (легкість повернення і повторної еміграції), а також нелегальній зайнятості і пов'язаних з нею порушеннями прав людини. Циркулярна міграція в країні ЄС більш проблематична: режим отримань дозволів на роботу перешкоджає легальній циркулярній мобільності – за винятком деяких специфічних національних рішень – і заохочує тривале перебування.

Порівняння тимчасової міграції з України в країні ЄС демонструє, що мігранти виїжджають в ЄС на більш тривалий термін, менше циркулюють, і, таким чином, схильні до подвійного порушення (режим

перебування і роботи); ті, хто виїжджає до Росії, циркулюють частіше і звичайно укладаються в легальні терміни перебування, але залучені в сферу нелегальної зайнятості. В даний час в країнах існує думка серед експертів і політиків, що циркулярна міграція повинна регулюватися на державному рівні. Ідея, що спонтанний циркулярний рух (тимчасовий або сезонний) є насправді циркулярною міграцією, не прижилася. Крім того, в багатьох країнах Східного партнерства поточна дискусія з циркулярної міграції спрямована на "тимчасовість, а не статус міграції". Цей контекст робить ідею циркулярної міграції дещо штучною, а іноді і недоречною.

Врешті-решт, благополуччя мігранта пов'язано в першу чергу з його або її легальним статусом. Легальність є основою всіх рішень для мобільних громадян. В нинішньому контексті упор робиться на механіку мобільності (візовий режим, повернення) і цей фокус розходить з іншими чинниками, управляючими рішеннями циклу – еміграція – повернення – рееміграція. Стримана політична дискусія виносить на порядок денний тільки лінійну залежність між мігрантами, властями країни походження і призначення. Інші важливі актори, такі як бізнес, освітні установи і громадянське суспільство, які є важливою складовою частиною соціального життя будь-якої країни і формують реальність, в якій відбувається цикл циркулярної міграції, рідко стають частиною дискусії.

Список використаних джерел

1. Тиванова А.А. Межотраслевая миграция трудовых ресурсов в условиях развития циркулярной экономики [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://fic.vscs.ac.ru/index.php?forum/1434>
2. Доклад о миграции в мире [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://publications.iom.int/pdf/final-wmr_2020-ru
3. Міграційний профіль України 2019. Міграційна служба України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://dmsu.gov.ua/images/files/UKR_Migration_%20Profile_2019.pdf

Науковий керівник: А.О. Задоля, доктор економічних наук, професор.

Edyta Kościelska, Aneta Gozdecka
Kolo Naukowe "Interkreator"
Instytut Ekonomii i Finansów, Kolegium Nauk Społecznych
Uniwersytet Rzeszowski (Polska)

KONKURENCYJNOŚĆ POLSKICH PRZEDSIĘBIORSTW W KONTEKŚCIE ROZWOJU ICH INTERNACJONALIZACJI

Przedsiębiorstwa w dobie postępującej globalizacji, mierzą się z wyzwaniem, dotyczącym utrzymania przewagi konkurencyjnej. Inwestycja w innowacyjność, rozwój sektora B+R czy międzynarodową politykę handlową stały się rozwiązaniem dla jednostek chcących utrzymać i uzyskać atrakcyjność. W artykule podjęto próbę ukazania istoty polskiego przedsiębiorstwa, jako motywatora konkurencyjności gospodarki krajowej oraz analiza wybranych determinant wzrostu jego atrakcyjności na arenie międzynarodowej. W tym celu przedstawiono konkurencyjność polskiej gospodarki oraz jej potencjał w kategoriach umacniania pozycji internacjonalizacji. Zgodnie z wynikiem analizy polskie przedsiębiorstwa nieefektywnie alokują kapitał, przeznaczają niewystarczające nakłady finansowe na budowanie innowacyjności oraz nie kładą nacisku na przewagę eksportu nad importem.

Słowa kluczowe: współczesne przedsiębiorstwo, konkurencyjność, innowacje, działalność B+R, internacjonalizacja.

Enterprises in the era of progressing globalization face the challenge of maintaining a competitive advantage. Investments in innovation, development of the R&D sector or international trade policy have become a solution for individuals who want to maintain and gain attractiveness. The article attempts to show the essence of the Polish enterprise as a motivator of the competitiveness of the domestic economy and an analysis of selected determinants of the increase in its attractiveness in the international arena. For this purpose, the competitiveness of the Polish economy and its potential in terms of strengthening the position of internationalization have been presented. According to the results of the analysis, Polish enterprises ineffectively allocate capital, allocate insufficient financial resources to building innovation and do not put emphasis on the advantage of exports over imports.

Key words: modern enterprise, competitiveness, innovation, R&D, internationalization.

Wprowadzenie i metodyka

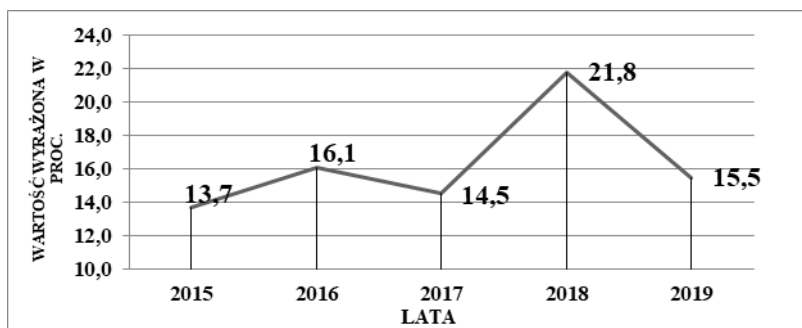
W sferze ekonomii globalnej funkcjonuje coraz więcej państw, co prowadzi do turbulencji na rynkach międzynarodowych, uniemożliwiającej dokładne przewidzenie jej kierunku rozwoju. Pojawia się zagrożenie stabilności gospodarek uczestniczących w międzynarodowej wymianie czynników produkcji, będące implikacją m.in. zmian w otoczeniu ponadnarodowym, procesami integracyjnymi, rozwojem nowych technologii, a przede wszystkim progresywnej konkurencji na rynku interkontynentalnym [1]. Poszukując sposobu przetrwania wśród pędzącej globalizacji rynków, ważne jest, aby system gospodarczy charakteryzował się występowaniem współczesnych przedsiębiorstw-świadomych zjawisk terażniejszych oraz tych, które mogą nastąpić w przyszłości. Prowadzenie polityki organizacji otwartej na zmiany, wyposażonej w system akceptacji zmian globalnych, elastycznego funkcjonowania oraz natychmiastowego reagowania pomaga kreować strukturę budującą konkurencyjność przedsiębiorstwa na arenie międzynarodowej [2]. Coraz częściej polskie przedsiębiorstwa wybierają kierunek ekspansji, wykraczający poza granice kraju dostrzegając, że internacjonalizacja działalności stwarza szansę na uzyskanie przewagi konkurencyjnej. Współpraca z podmiotami na rynku globalnym utrzymywana w sposób długotrwały jest motorem korzyści nie tylko dla samej jednostki organizacyjnej, ale również dla gospodarki kraju. Perspektywistyczna kooperacja międzynarodowa oparta na etyce biznesu buduje marketing relacji, co jest niezbędne w przewyciężeniu bieżących trudności związanych z rozdrabniającą się gospodarką globalną [3].

Głównym celem niniejszego artykułu jest ukazanie istoty polskiego przedsiębiorstwa, jako motywatora konkurencyjności gospodarki krajowej oraz analiza wybranych determinant wzrostu jego atrakcyjności na arenie międzynarodowej. W artykule wykorzystano krytyczną analizę literatury przedmiotu oraz dane statystyczne z GUS oraz Eurostatu, dotyczące konkurencyjności przedsiębiorstw w polskiej gospodarce oraz ich potencjału w kategoriach umacniania pozycji internacjonalizacji.

Wyniki badań i dyskusja

Konkurencyjność przejawia się poprzez formowanie i wykorzystywanie dominacji konkurencyjnej nad innymi podmiotami krajowymi oraz zagranicznymi w aspekcie rynku światowego [4]. Przewagę warunkuje efektywna strategia rozwoju przedsiębiorstwa opierająca się na stosowaniu innowacji w każdym wymiarze działania, a przede wszystkim skupiająca się zasobach niematerialnych. Wiedza, umiejętności, kompetencje czy technologie implikują kapitał intelektualny przedsiębiorstwa, który determinuje jego

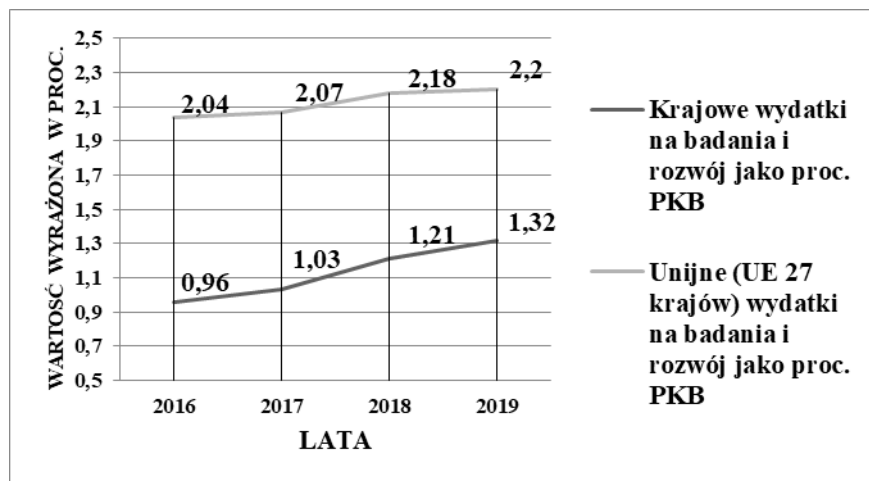
przewagę konkurencyjną, dlatego też nacisk kładziony na inwestycje tym obszarze prowadzi do zwiększenia jego atrakcyjności podmiotu w stosunku do jego zagranicznych konkurentów. Ponadto ze względu na niestabilność rynku globalnego, ważnym aspektem jest bieżąca aktualizacja inwestycji w zasób intelektualny organizacji [5]. Z kolei pozycja konkurencyjności danego kraju wyraża się w miernikach takich jak m.in. poziom PKB per capita, poziom eksportu per capita, udział w handlu międzynarodowym czy przedsiębiorczości i innowacyjności, a także ilości przysposobionych patentów oraz wydatków na sektor B+R (działalność badawczo-rozwojowa) [6]. W polskiej gospodarce tkwi niezmierny potencjał pod względem opracowywania innowacyjnych rozwiązań, jednakże musi być on odpowiednio zmotywowany przez politykę prowadzoną w kraju. Coraz więcej przedsiębiorstw podejmuje działalność badawczo-rozwojową, co w dalszej kolejności skutkuje innowacyjnymi usługami, produktami czy modelami biznesowymi [7]. Na podstawie danych pochodzących z GUS, zilustrowane wykresem 1, nie zaobserwowano jednak jednolitej tendencji wzrostowej w innowacyjności polskich przedsiębiorstw. Oscylowała ona bowiem na poziomie około 14-16%, nie uwzględniając miary z 2018 r. na poziomie 21,8%, która zaburza nieco rzetelność uzyskanych danych z powodu zmiany metodologii zwłaszcza w definicji innowacyjności. Warto podkreślić, że w 2018 roku w badaniu w ramach międzynarodowego programu badawczego Community Innovation Survey (CIS 2018) oceniającego innowacyjność gospodarek krajów UE nastąpiła aktualizacja, gdzie z części pytań zrezygnowano na poczet nowych, a część przerebadowano [8].

Wykres 1. Średni udział przedsiębiorstw innowacyjnych w ogólnej liczbie przedsiębiorstw w latach 2016 - 2019 w Polsce (w %)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z GUS, <https://stat.gov.pl/>, (27.10.2021)

Przewodnym źródłem wspierania obszaru badawczo-rozwojowego są środki własne jednostek organizacyjnych oraz pomoc państwa. Polski rząd zainicjował szereg programów i projektów wspierających działalność innowacyjną przedsiębiorstw m.in. z budżetu państwa. Pomimo wysiłków Polska osiąga wciąż niezbyt zadowalającą pozycję w kategoriach innowacyjności. Na przestrzeni lat 2016-2019 krajowe wydatki na badania i rozwój (jako procent PKB) zachowały umiarkowany kierunek wzrostu, bazując na poziomie od 0,96% w roku 2016, do 1,32% w roku 2019. Osiągnięta skala w żadnym z badanych okresów nie przekroczyła unijnej średniej wydatków na sektor B+R, która jest wyższa o niemal połowę i plasuje się w granicach od 2,04% PKB w 2016 r. do 2,2% PKB w 2019 r. Powyższe wnioski obrazuje wykres 2, skonstruowany na bazie danych pochodzących z GUS oraz Eurostat.

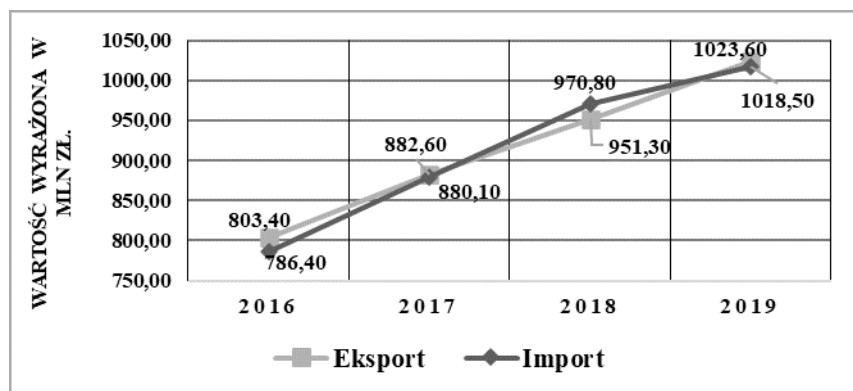
Wykres 2. Wydatki krajowe na badania i rozwój w zestawieniu z wynikiem UE ujęte jako proc. PKB w latach 2016 – 2019

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z GUS oraz Eurostat, <https://stat.gov.pl/>, <https://ec.europa.eu/eurostat> (27.10.2021)

Na lepsze wykorzystanie aspektu innowacyjności przedsiębiorstwo może liczyć w przypadku podjęcia dodatkowo procesu internacjonalizacji, co również jest czynnikiem motywującym przewagę konkurencyjną [9].

Internacjonalizacja formułowana jest jako umiędzynarodowienie, a także związana jest z umiędzynarodowieniem łańcucha tworzenia wartości oraz zawierania relacji w ramach sieci biznesowych. Określana jest również

mianem ekspansji, działalności gospodarczej, rezultatem podejmowanych działań czy procesem rozwoju [10]. W ramach umiędzynarodowienia, poprzez rozwój gospodarki, postęp techniki, wzrastający potencjał inwestycyjny, przedsiębiorstwo charakteryzuje się otwartą polityką międzynarodową, co prowadzi go do wyboru konkretnego planu działania w kontekście rozwoju międzynarodowego [11]. Ponadto z pojęciem internacjonalizacji związany jest rozwój handlu zagranicznego oraz bezpośrednich inwestycji zagranicznych [12]. Stopień umiędzynarodowienia odzwierciedla, więc taka statystyka handlu zagranicznego, którą interpretuje się pod względem wskaźników takich jak wielkość eksportu czy importu [13].

Wykres 3. Obroty towarowe handlu zagranicznego ogółem w latach 2016-2019 w Polsce

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z GUS, <https://stat.gov.pl/> (27.10.2021)

Według danych z GUS obroty towarowe handlu zagranicznego ogółem w latach 2016-2019, wykazały tendencję wzrostową. Wartość importu wzrosła z 803,4 mln zł w 2016 roku, do 1023,6 mln zł w 2019 roku (o 27,4%). Z kolei wielkość eksportu wzrosła z 786,4 mln zł w 2016 roku, do 1018,5 mln zł w 2019 roku (o 29,5%). Warto podkreślić, że handel pozwala na przyspieszenie rozwoju, poprzez import wysokich technologii^[1].

Wnioski

Jak wynika z przeprowadzonych rozważań, wybrane determinanty polskiej konkurencyjności tj. rozwój w kierunku innowacyjności oraz internacjonalizacja działania przedsiębiorstwa pod względem wymiany handlowej z zagranicznymi partnerami zmierzają w stronę tendencji

wzrostowej. Sytuacja rosnącego eksportu i wciąż przeważającego nad importem przyczynia się do umocnienia pozycji polskiej gospodarki na arenie międzynarodowej. Mimo pozytywnej tendencji, na co wskazują rosnące krajowe nakłady na innowacyjność i brak odnotowywania znacznego spadku w ilości przedsiębiorstw innowacyjnych, konkurencyjność polskich przedsiębiorstw nie jest zadowalająca. Przyczyną tego zjawiska jest wciąż zbyt niski poziom wydatków krajowych na sektor B+R w porównaniu z UE, co świadczy o nieefektywnej polityce, która zakłóca zdiagnozowanie kierunków rozwojowych przedsiębiorczości kraju. W tej sytuacji konieczna jest odpowiednia strategia, a także współpraca przedsiębiorstw w tym zakresie. Podstawowym elementem odbudowy polskiej gospodarki powinny stać się innowacje oraz odchodzenie od mniej konkurencyjnych sektorów gospodarki na rzecz nowoczesnych z potencjałem rozwoju. Nakłady na finansowanie innowacyjności przedsiębiorstw należałoby bardziej precyzyjnie alokować, tak aby wykluczyć podmioty, które potrzebują środków na innowacje, ale nie są w stanie ich produktywnie wykorzystać. Zasadnicza wydaje się też zbieżność przedsiębiorstw w wymianie doświadczeń czy technologii. Powinny one bowiem dążyć do wspólnego finansowania przedsięwzięć innowacyjnych. Wzajemne ich wsparcie powinno też opierać się na pomocy we wkraczaniu na zagraniczne rynki. Wsparcia przedsiębiorstw w procesie internacjonalizacji powinny udzielać również jednostki z otoczenia biznesu.

Bibliografia

1. Drucker P., *Zarządzanie w czasach burzliwych*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Krakowie, Kraków, 1995.
2. Kuc B., *Zarządzanie doskonale*, Wydawnictwo Menedżerskie PTM, Warszawa, 2010.
3. Bajdak A., *Budowanie relacji polskich przedsiębiorstw z partnerami biznesowymi na rynkach krajów sąsiedzkich*, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach, Katowice, 2012.
4. Zorska A., *Ku globalizacji? Przemiany w korporacjach transnarodowych i w gospodarce światowej*, PWN, 1998.
5. Kraszewska M., Pujer K., *Konkurencyjność przedsiębiorstw. Sposoby budowania przewagi konkurencyjnej*, Wyd. Exante, Wrocław, 2017.
6. Pilarska C., *Międzynarodowa konkurencyjność gospodarki polskiej na tle nowych krajów członkowskich UE*, Wyd. Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie, Kraków, 2017.
7. Kisielnicki J., *Innowacyjność gospodarki polskiej na tle wybranych krajów unii europejskiej i świata*, Wyd. Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach, Katowice, 2016.

8. Główny Urząd Statystyczny GUS, <https://stat.gov.pl/>
9. Puchalska K., Majka A., *Internacjonalizacja przedsiębiorstw sektora MSP*, Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów, 2021.
10. Barłożewski K., *Wpływ ekspansji zagranicznej na efektywność przedsiębiorstwa*, Wyd. C.H.Beck, Warszawa, 2017.
11. Kuraś P., *Internacjonalizacja działań przedsiębiorstwa*, Zeszyty Naukowe Politechniki Częstochowskiej. Zarządzanie, Wyd. Politechnika Częstochowska, Częstochowa, 2012, nr 8.
12. Gorynia M., *Internacjonalizacja gospodarki a polityka gospodarcza w warunkach integracji i globalizacji*, *Internacjonalizacja i globalizacja przedsiębiorstwa i gospodarki*, Wyd. Akademii Ekonomicznej im. Oskara Langego we Wrocławiu, Wrocław, 2002, nr 930.
13. Kansy D., *Innowacyjność polskiej gospodarki na tle Unii Europejskiej z uwzględnieniem specyfiki sektora informatycznego*, Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach, Katowice, 2018.
14. Pawłuszko T., *Gospodarka-Polska w światowym obrocie handlowym*. [w:] Szczerki K., *Podmiotowość geopolityczna. Studia nad polską polityką zagraniczną*, Redakcja naukowa Krajowa Szkoła Administracji Publicznej, Warszawa, 2009.
15. Główny Urząd Statystyczny GUS, <https://stat.gov.pl/>
16. Europejski Urząd Statystyczny EUROSTAT, <https://ec.europa.eu/eurostat>

*Scientific supervision by M. Leszczyńska, Doctor of Economics,
Institute of Economics and Finance, University of Rzeszow, Poland.*

**Barbara Krochmal-Marczak, Phd Eng,
Barbara Krzysztofik, Prof. Kpu, Phd,
Magdalena Dykiel, Phd Eng,
Bogusław Ślusarczyk, Prof. Kpu, Phd,
Patrycja Janusz, Emilia Drąg, Paweł Kielar
*Carpatian State College in Krosno (Poland)***

FOOD SAFETY SYSTEMS AND BODIES IN POLAND

This paper contains information about food quality assurance systems, control and certification institutions, and a presentation of Polish food quality and safety institutions. Among the many existing food product quality management systems, there are: GMP, GHP, GAP, HACCP, ISO 9001, IFS. The aforementioned systems are optional on the European Union single market. Their implementation is not governed by any EU rules. The exception is the HACCP system, which is obligatory under EU regulations, as well as legal provisions of individual EU member states.

Key words: food safety, quality assurance bodies, control systems.

Introduction

Food quality and safety are the top priority and are required for the introduction of any product on the market. It is non-negotiable, and apart from health, hygiene, and nutritional value, it is among the key aspects in the Community (Kijowski 2004, Bućko-Płoszczyca et al. 2017, Krzysztofik 2016, Godela et al. 2016, Kozłowska-Burdziak 2019). In Poland, the legal framework for food safety is the Act of 25 August 2006 on Food Safety (OJ Dz.U. of 27.09.2006, 171, item 1225). Its provisions implement almost 30 regulations and transpose nearly 60 EU directives regarding food law. There are a number of international food quality and safety management standards mandatory for the agricultural and food industry, which are responsible for guaranteeing safety in the agribusiness. Among the many existing food product quality management systems, there are: GMP, GHP, GAP, HACCP, ISO 9001, IFS. The aforementioned systems are optional on the European Union single market. Their implementation is not governed by any EU rules. The exception is the HACCP system, which is obligatory under EU regulations, as well as legal provisions of individual EU member states (Krzysztofik 2016). This paper contains information about quality assurance systems, control and certification institutions, and a presentation of Polish food quality and safety institutions.

Food safety assurance systems in Poland

According to Sitarz & Janczar-Smuga (2012), Kołożyn-Krajewska (2006), Dzwolak (2011), Hajdukiewicz, Malinowska (2012), and Kwasek 2013, food quality and safety require constant oversight, which is possible with the food quality and safety management systems. Their implementation involves focusing on the issues of providing appropriate conditions for the production of food with the expected quality and safety for the consumer. Quality systems that monitor food safety ensure that the consumers are provided with high-quality food products. The key aspect of such systems is complete traceability of the agricultural food products: from the production of the raw material at a farm, to the final processed food product. Over time, multiple systems and practices have developed, which were the basis for the ISO 22000 standard. They include, e.g.:

- GMP – the Good Manufacturing Practice,
- GHP – the Good Hygienic Practice,
- GAP – the Good Agricultural Practice,
- HACCP – Hazard Analysis and Critical Control Point,
- the ISO 9001 standard,
- BRC – the British Retail Consortium,
- IFS – the International Food Standard (Kijowski & Sikora 2003, Zalewski 2008, Sitarz & Janczar-Smuga 2012, Bućko-Płoszczyca et. al. 2017, Krzysztofik 2016).

The aim of the **Good Manufacturing Practice** is to determine food nutritional quality, health safety, and organoleptic properties. Its main tasks carried out by food manufacturers include:

- maintaining the required hygiene in the natural environment,
- providing the appropriate conditions during the storage of technical equipment, chemical agents, and food products, ensuring good technical condition of the entire production plant,
- taking precautions against insect and rodent plagues in the plant, optimal placement of lighting and ventilation in the production and storage facilities, ensuring water and sewage management,
- monitoring the health of the personnel (Kołożyn-Krajewska 2006, 2006a, Sitarz & Janczar-Smuga 2012, Bućko-Płoszczyca et. al. 2017, Krzysztofik 2016).

The **Good Hygienic Practice** is one of the most important systems ensuring food hygiene, in particular compliance with the principles of the Good Hygienic Practice (GHP) and the Good Manufacturing Practice (GMP), involving the appropriate execution of technological processes.

The requirements of the Good Hygienic Practice apply to: the location and surroundings of the food production plant, the arrangement of rooms and equipment in the plant, the choice of appropriate technical equipment, the cleaning, disinfection, machine and device maintenance procedures, ensuring microbiological safety and appropriate quality of all raw materials, applying appropriate technological procedures and operations, staff training and personal hygiene. The implementation of the GMP/GHP system in a plant is a prerequisite for the implementation of the HACCP system, in order to provide complete food safety (Sitarz & Janczar-Smuga 2012).

The **Good Agricultural Practice** includes basic agricultural standards regarding environmental protection, which should be followed by all reasonable farmers. According to the Good Agricultural Practice, farmers should, for example, observe waiting periods after the application of fertilisers, plant protection products, or medicines, so that the residue of the applied product does not enter the food. These rules also specify what and how farm animals should be fed, whether fertilisers should be used, and how to provide consumer safety in primary (basic) production (Kania 2006, Sitarz & Janczar-Smuga 2012, Malinowska 2012, Bućko-Płoszczyca et. al. 2017, Krzysztofik 2016).

The **HACCP System** is a method of ensuring food safety, based primarily on hazard prevention. It involves the identification of points where hazards can occur and the appropriate response in case they do. It is noteworthy that HACCP is a self-control system. The company decides what production or sales stages involve a food hazard and which of them can be effectively eliminated, then it determines how it will monitor/oversee the hazard points and what it will do once a hazard occurs. All of the decisions are written down, and all control activities in the hazard points are documented every time. The implementation of the HACCP system facilitates operations by means of good information and document flow, early detection of any inconsistencies and discrepancies, increased efficiency of food safety and quality assurance activities, staff discipline, and closer collaboration between positions. In Poland, the chief regulation of food safety, including the aspects of the HACCP implementation by food manufacturers, is the Act of 25 August 2006 on Food and Nutrition Safety (OJ Dz.U. of 2017, item 149, Bućko-Płoszczyca et. al. 2017).

The **ISO 9001 standard** has introduced elements of management into food safety. Thus, the management of food safety has become more efficient. ISO 9001 stipulates the requirements regarding: the establishment of a food safety policy, planning, and determining the rights and responsibilities of a safety and safe product system, the rights and responsibilities of managers,

management of the plant infrastructure and human resources, safety information flow, system document archiving, regular safety management process control, ongoing system validation, improvement, and updates (Sitarz & Janczar-Smuga 2012, Bućko-Płoszczyca et. al. 2017).

The **British Retail Consortium Standard** was established in 1998 by the British retail organisation and is used in the food and trade industries. It specifies the requirements for manufacturers and suppliers regarding food safety and quality assurance and the appropriate hygienic, sanitary, and production conditions in food production plants. Currently, it is the leading standard in the European Union. It is the basis for selecting suppliers for international chain stores. The BRC certificate confirms product safety and high quality, and enables chain stores to reduce the number of audits (Bućko-Płoszczyca et. al. 2017).

The **International Food Standard** (IFS) has been developed in order to protect food product brands. IFS specifies the requirements for all food manufacturers, in particular food plants supplying own-brand food products to chain stores. The aim of IFS is not only to ensure high product safety, but also to reduce supplier and seller costs, enable company comparison, and provide transparency in the entire food production chain. An important element is product compliance with the European food law. IFS is recognised by the Global Food Safety Initiative (GFSI), and thus it is recognisable and acknowledged all over the world. Therefore, it is a tool for an objective evaluation of companies and guarantees their transparency (Sitarz & Janczar-Smuga 2012, Bućko-Płoszczyca et. al. 2017).

Food safety control institutions

In Poland, there are four official institutions that directly oversee food safety. They monitor the compliance of a given entity with the approved criteria, remedy violations, and introduce improvements. Polish food safety control institutions include:

- the State Sanitary Inspection,
- the Veterinary Inspection,
- the Trade Inspection,
- the Agricultural and Food Quality Inspection (Bućko-Płoszczyca et. al. 2017, Kozłowska-Burdziak 2019).

The job of the **State Sanitary Inspection** is to protect human life and health from various harmful contaminants in the natural environment, conduct preventive activities, and eliminate the onset of a number of diseases. The Inspection monitors compliance with sanitary and hygienic requirements in everyday life. It raises awareness on hygiene and disease prevention in the

society. The body supervising the State Sanitary Inspection is the Minister of Health. Particular areas of interest to the State Sanitary Inspection are:

- the healthiness of food products and nutrition,
- the sanitary and hygienic conditions of health personnel, medical equipment, and rooms, where health services are provided,
- natural environment, radiation, workplace, education, sports, and recreation hygiene.

— The institution also monitors the conditions of food production, storage, transport, and trade, as well as food quality. Its bodies conduct official food inspections, involving all elements and stages of foodstuff production.

Official food control also applies to genetically modified food and organisms (Skrabka-Błotnicka & Masłowski 2010, Sitarz & Janczar-Smuga 2012, Bućko-Płoszczyca et. al. 2017, Kozłowska-Burdziak 2019). The tasks of the Sanitary Inspection also include the evaluation of the HACCP implementation effectiveness. The Minister of Health appoints healthcare institutions run by state sanitary inspectors on the voivodeship or district level. They are called Sanitary and Epidemiological Stations, and for example they test the quality of water and food pursuant to specific legal regulations (the Act on the State Sanitary Inspection).

The **Veterinary Inspection** is an institution that functions based on the Act of the Veterinary Inspection, overseeing the safety of animal-based food in order to protect human health and life (the Act of 29 January 2004). The Inspection has its bodies, including the General Veterinarian answering to the Minister of Agriculture and Rural Development, who runs the Inspection, veterinarians on the voivodeship and district level. The Veterinary Inspection controls the sanitary conditions during the obtaining, production, and storage of animal-based food. It oversees trade and export of animals and animal-based food. It monitors compliance with veterinary requirements for the production, marketing, and direct sale of animal-based food. It takes anti-epidemic measures in order to eliminate and combat all factors causing infectious diseases in animals (the Act of 29 January 2004 on the Veterinary Inspection, OJ Dz.U. 2016, item 50). The Veterinary Inspection is occupied with fighting infectious animal diseases transmitted from animal or animal-based products to humans. It monitors all food contaminations, which need to be identified, as well as their sources, which need to be eliminated (Migdał 2015, Skrabka-Błotnicka & Masłowski 2010, Sitarz & Janczar-Smuga 2012). Pursuant to the 2003 Regulation of the Minister of Health and the Minister of Agriculture, the State Sanitary Inspection collaborates with the Veterinary Inspection. The collaboration involves compilation of lists of production plants subject to the control of the specific Inspection, exchange of information on food and

nutrition safety, and mutual assistance. The Veterinary Inspection also operates in the field of organic farming (Sitarz & Janczar-Smuga 2012, Act of 2004 on the Veterinary Inspection, Bućko-Płoszczyca et. al. 2017).

The **Trade Inspection** is an institution subordinate to the President of the Office for Competition and Consumer Protection, which acts based on a 2000 act (the Act of 15 December 2000). It was appointed in order to protect the rights and interests of consumers and the state economy. It inspects food products available on the market or intended for sale, also in terms of labelling and misstatements. Its aim is to guarantee fair practices on the food market and the protection of consumers' rights and interests. This does not involve food quality control. Its organs test and oversee the so-called marketable quality of food products introduced on the market. This includes: organoleptic, chemical, physical, and microbiological properties of food, product weight and size, production technology requirements, food product packaging and labelling solutions (Gawęcki & Roszkowski 2009, Sitarz & Janczar-Smuga 2012, Bućko-Płoszczyca et. al. 2017).

The **Agricultural and Food Quality Inspection** is an institution that operates based on the Act of 21 December 2000 on the Agricultural and Food Quality and it is overseen by the minister responsible for agricultural markets (the Act of 21 December 2000). It monitors the marketable quality of agricultural food products and controls compliance during production, storage, transport, and trade (export and import). It evaluates and issues certificates of marketable quality of agricultural food products. Agricultural food products are agricultural products, seawater or freshwater organisms, game, and undergrowth in the form of raw materials, intermediate products, and finished products. This category also includes foodstuffs. The Inspection also performs a number of tasks in the field of organic farming.

In order to improve the quality of food, reduce the risk of various poisonings and food infections, and combat food safety hazards, various institutions have been appointed globally (Sitarz i Janczar-Smuga 2012). They include:

- the Food and Agriculture Organization of the United Nations (FAO),
- the Codex Alimentarius Commission,
- the European Food Safety Authority (EFSA),
- Rapid Alert System for Food and Feed (RASFF) (Gawęcki & Roszkowski 2009, Sitarz & Janczar-Smuga 2012, Bućko-Płoszczyca et. al. 2017).

The **Food and Agriculture Organization of the United Nations** (FAO) was established in 1945 and its responsibilities include: general improvement of food conditions in member states, nutrition quality, and living conditions in

rural areas. Another important task of FAO is to promote cooperation between member states in terms of exchanging experiences and know-how on the manufacturing and quality improvement of agricultural products. FAO activities involve mainly testing (in the fields of agriculture, fishing, animal husbandry, etc.), whose results are then published and followed by relevant recommendations. A significant role of FAO is also to coordinate programs involving e.g. the improvement of food availability in poor countries and in areas affected by natural disasters. It is noteworthy that FAO not only coordinates food aid, but also raises awareness on agriculture and animal production – teaches how to solve problems, improve agricultural performance. (www. Food and Agriculture Organization)

The **Codex Alimentarius Commission** is the top international organisation dealing with food safety, consumers' health, and fair practices in food trade. The Commission was appointed in 1963 within the joint FAO/WHO Food Standards Programme initiated by the Food and Agriculture Organization of the United Nations (FAO), and the World Health Organization (WHO). The Commission regularly reviews the Codex Alimentarius, which is a collection of internationally approved food standards, practices, recommendations, and guidelines used by official control bodies, the agricultural food industry, and scholars. The Codex Alimentarius contains an array of globally acknowledged instructions for existing processing plants, instructions for the organisation of food product safety supervision systems, the use of internal control methods for new or developing processing plants, as well as suggestions on selected aspects of agricultural food processing, food quality control and monitoring (Gawęcki & Roszkowski 2009, Sitarz & Janczar-Smuga 2012, Bućko-Płoszczyca et. al. 2017).

The **European Food Safety Authority (EFSA)** is a scientific body appointed under Regulation (EC) No 178/2002 of the European Parliament and of the Council of 28 January 2002. Its aim is to take measures to reduce the risk of food safety hazards and improve human health and life protection (Sitarz & Janczar-Smuga 2012). The body determines the rules of food safety on all stages of food production, processing, and trade, lays down general principles and requirements of food law, and establishes food safety procedures. The main tasks of the Authority include:

- providing Community institutions and member states with the best possible scientific opinions in all cases pertaining to Community regulations and in all fields included in the scope of its mission;
- supporting and coordinating the development of uniform methods of risk assessment in the fields included in the scope of its mission;

- providing the Commission with scientific and technical help in the fields included in the scope of its mission, and if requested, providing assistance in interpreting and approving opinions on risk assessment;
- commissioning scientific research necessary to perform its mission;
- searching for, collecting, compiling, analysing, and recapping scientific and technical data in the fields included in the scope of its mission;
- taking measures in order to identify and describe an emerging risk in the fields included in the scope of its mission;
- establishing an organisation network system in the fields included in the scope of its mission and assuming responsibility for its functioning;
- on the Commission’s request, providing scientific and technical help in the food and feed safety procedures that it implements;
- on the Commission’s request, providing scientific and technical help in improving the cooperation between the Community, candidate states, international organisations, and third-party countries in the fields included in the scope of its mission;
- providing swift, reliable, objective, and comprehensive information to the society and stakeholders regarding the fields included in the scope of its mission;
- presenting independent, own conclusions and recommendations in the fields included in the scope of its mission;
- taking other measures requested by the Commission in the fields included in the scope of its mission; (<https://www.ppr.pl/ekonomia/unia-europejska/europejski-urzad-ds-bezpieczenstwa-zywnosci-efsa-european-food-safety-authority-149857>)

The **Rapid Alert System for Food and Feed** was established in the European Union in the first decade of the 21st century. It operates based on the following legal acts: Regulation (EC) No 178/2002 of the European Parliament and of the Council of 28 January 2002 laying down the general principles and requirements of food law, establishing the European Food Safety Authority and laying down procedures in matters of food safety; Commission Regulation (EU) No 16/2011 of 10 January 2011 laying down implementing measures for the Rapid alert system for food and feed. It applies to all member states, the European Commission, and the European Food Safety Authority (EFSA). The aim of RASFF is to provide rapid alerts in the case of food and feed that is a hazard to consumers’ health. The Rapid Alert System involves mainly: activities that aim at restricting the placing on the market or withdrawal from the market of food or feed that is a hazard to consumers’ health; protection, restricting, or marketing of food that is a threat to human health in terms of a food batch, container, or load. In Poland, RASFF is based on data provided e.g.

by: the State Sanitary Inspection, the Trade Inspection, the Veterinary Inspection, the Agricultural and Food Quality Inspection, and the Customs Service (Gawęcki & Roszkowski 2009, Sitarz & Janczar-Smuga 2012, Bućko-Płoszczyca et. al. 2017).

References

1. Act of 14 March 1985 on the State Sanitary Inspection, OJ Dz. U. of 2017, item 1261.
2. Act of 15 December 2000 on the Trade Inspection, OJ Dz. U. of 2017, item 1063.
3. Act of 21 December 2000 on the Agricultural and Food Quality, OJ Dz. U. of 2016, item 2007.
4. Act of 25 August 2006 on Food Safety and Nutrition, OJ Dz. U. of 2017, item 149.
5. Act of 25 August 2006 on Food Safety and Nutrition, OJ Dz. U. of 27.09.2006, no. 171, item 1225.
6. Act of 29 January 2004 on the Veterinary Inspection, OJ Dz. U. of 2016, item 50.
7. Bućko-Płoszczyca E., Szybieniecka E., Krochmal-Marczak B., Wilczek S. 2017. Security - threats, systems and systems of its control”, [in] Krochmal-Marczak B. (ed.), Selected aspects of food safety, Wyd. PWSZ w Krośnie, pp. 15-35.
8. Codex Alimentarius. 2006 – Codex Alimentarius Commission, FAO/WHO Rome.
9. Dzwolak W. 2011. Improving food safety management systems, Food Industry, 2, pp. 6-11.
10. Gawęcki J., Roszkowski W. 2009. Human nutrition and public health. part III, PWN, Warszawa.
11. Godela A., Lewańska M., Olszewska D., Myga-Nowak M. 2016. Food safety in Poland - Overview of the most important issues. Technology, Computer Science, Safety Engineeringvol. IV, pp. 183-193.
12. Hajdukiewicz A. 2015. Food Security and Trade Policies of Developing Countries. Science Notebooks. Uniw. Ekon. w Krakowie, 10, pp. 93-111.
13. Kania J. 2006. Agri-environmental programs and principles of good agricultural practice as a possibility of optimal management and protection of river valleys. Infrastructure and ecology of rural areas, Wyd. Polish Academy of Sciences, Krakow., 4(1), pp. 77-99
14. Kijowski J. 2004. Integration of food quality and health safety management systems in international standards, [in] Witrowa-Rajchert D.,

Nowak D. (eds.), *Methods of ensuring quality and safety in food processing*, SGGW, Warszawa 2004; pp. 11-26.

15. Kijowski J., Sikora T. 2003. *Food quality and safety management. Integration and computerization of systems*. Scientific and Technical Publishers in Warsaw, p. 218, ISBN 8320428580, 9788320428582.

16. Kołożyn-Krajewska D. 2006. Effectiveness of the HACCP system against the risk of new microbiological hazards, [in] Kijowski J., Cegielska-Radziejewska R. (eds.), *HACCP, ISO 22000 – Food hazards, system operation, auditing and certification*. Wyd. AR w Poznaniu, Poznań, pp. 25-36.

17. Kołożyn-Krajewska D. 2006a. Effectiveness of the HACCP system against the risk of new microbiological hazards, [in] Kijowski J., Cegielska-Radziejewska R. (eds.), *HACCP, ISO 22000 – Food hazards, system operation, auditing and certification*, Wyd. AR w Poznaniu, Poznań 2006, pp. 25-36.

18. Kozłowska-Burszjak M. 2019. Conditions for the food security of Poland (with special consideration of the Podlasie voivodeship). *Optimum. Economic studies*, 3(97), pp. 33-48.

19. Krzysztofik B. 2016. *Food safety and quality control systems. Script for students*. Wyd. KWSPZ.

20. Kwasek M. 2013. *Food security worldwide – a modern program. Food industry*, p. 67.

21. Malinowska E. 2012. *Food quality and safety in light of studies of supervision units. Management and Finance*, 3, 2, 6, pp. 71-83.

22. Migdał W. 2015. *Controlling the quality of animal products. Breeding Review*, 5, pp. 1-8.

23. PN-EN ISO 22000:2006. *Food safety management systems. Requirements for each organization belonging to the food chain*.

24. PN-EN ISO 9000 Standard. *Quality management systems. Basics and terminology*. Polish Committee for Standardization. Warszawa 2006.

25. Regulation (EC) No 178/2002 of the European Parliament and of the Council of 28 January 2002 laying down the general principles and requirements of food law, establishing the European Food Safety Authority and laying down procedures in matters of food safety (as amended), 16.

26. Regulation (EC) No 852/2004 of the European Parliament and of the Council of 29 April 2004 on the hygiene of foodstuffs (as amended).

27. Regulation (EC) No 853/2004 of the European Parliament and of the Council of 29 April 2004 laying down specific hygiene rules for on the hygiene of foodstuffs.

28. Sitarz S., Janczar-Smuga M. 2012. *Contemporary Food Safety Hazards, Possibilities of Their Control and Elimination. Engineering Sciences and Technologies*, 2(5), pp. 68–93.

29. Skrabka-Błotnicka T., Masłowski B. 2010. Food Safety, Wyd. UE, Wrocław.

30. www. Food and Agriculture Organization of the United Nations (FAO) – organisation, activities, goals (access: 10.10.2021)

31. Zalewski R. I. 2008. Quality management in food production, Wyd. AE in Poznań, 3, p. 521, ISBN 978-83-7417-314-8.

Sebastian Łapaj
Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie (Polska)
Małgorzata Leszczyńska
Doktor, Opiekun Koła Naukowego „Interkreator” Sekcja: Ekonomia Rozwoju
Katedra Ekonomii i Międzynarodowych Stosunków Gospodarczych
Institut Ekonomii i Finansów, Kolegium Nauk Społecznych
Uniwersytet Rzeszowski (Polska)

PRZEMIANY W PAŃSTWACH NARODOWYCH W KIERUNKU ODWRÓCENIA TRENDU GLOBALIZACYJNEGO

Celem artykułu jest zaprezentowanie wybranych uwarunkowań wpływu pandemii Covid-19 oraz związanych z nią ograniczeń, a w szczególności przypadkach zamknięcia całych gałęzi gospodarek, na procesy globalizacyjne. W artykule został uwypuklony również wcześniejszy (przed pandemiczny) proces odwracania się trendu globalizacyjnego na rzecz dbania o interesy narodowe poszczególnych państw. W pierwszej części artykułu przedstawiono istotę oraz charakterystykę globalizacji. W kolejnej części starano się uwidocznić sposoby mierzenia poziomu globalizacji. Następna część opisuje konflikt handlowy, jego genezę, przebiegi i skutki zarówno dla Stanów Zjednoczonych (USA), jak i dla Chińskiej Republiki Ludowej (ChRL). W ostatniej części artykułu starano się uchwycić związek pomiędzy pandemią Covid-19 a istniejącymi procesami odchodzenia od globalizacji. Pokazano również jaki wpływ na gospodarkę światową miała pandemia oraz zaznaczono reakcję państw z początku trwania pandemii. W tej części przedstawiono również możliwości jakie niesie za sobą także porzucenie obecnej drogi obranej przez większość państw na świecie, a mianowicie coraz to większego otwierania się na światową wymianę.

Słowa kluczowe: globalizacja, Covid-19, pandemia, wojna handlowa, konflikt Stany Zjednoczone – Chiny.

The main purpose of this paper was to describe various influences, restrictions and even closure of some economic sectors for globalization processes due to covid 19 pandemic. There was also shown stage of reversing the globalization trend in favor of inner interest for separate countries. First part of the article contained essence and characteristics of globalization. Next part was pointing out several ways how to measure the level of globalization. Third part explained precisely a trade conflict its origin stages and results, both for United States of America and People's Republic of China (PRC). Last part concerns the attempt of finding connections between Covid 19 and stepping

away from already existing globalization processes. There was also shown how pandemic affected global economy and reactions of each country since its beginning. It was worth to mention possible results of decision process for each country, which mean the greater opening up to worldwide exchange.

Key words: *globalization, Covid-19, pandemic, trade war, USA – China conflict.*

Wprowadzenie i metodyka

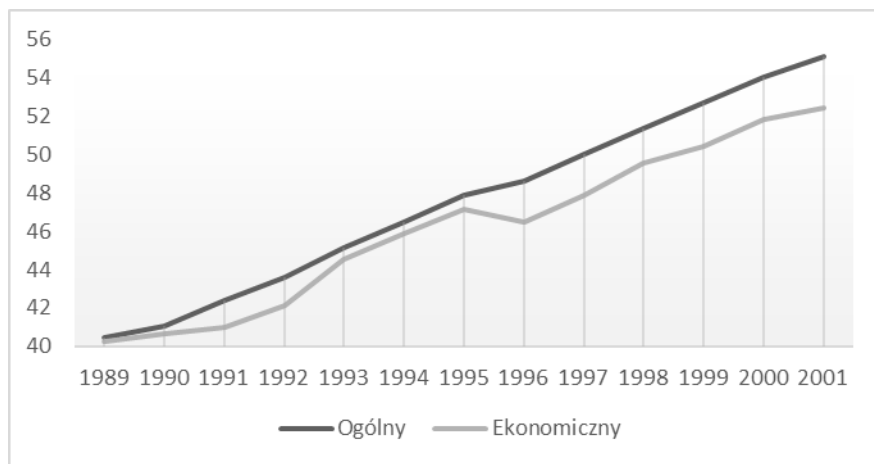
Od lat 90. XX wieku na świecie następował wzrost tendencji globalistycznych. Do światowego systemu handlowego wstępowało coraz to więcej krajów. Były to zarówno państwa, które niedawno opuściły blok komunistyczny, jak i w dalszym ciągu komunistyczne, jednak wchodzące na drogę reform – takie jak Chiny. Taki stan rzeczy utrzymywał się do początku XXI wieku kiedy to na skutek zamachów terrorystycznych i późniejszych konfliktów zbrojnych, jak również kryzysu gospodarczego z lat 2007-2009, tendencje te uległy spowolnieniu. Jednak nadal zainteresowanie pogłębianiem procesów globalizacyjnych utrzymywało się na wysokim poziomie. Większy zwrot nastąpił dopiero po objęciu prezydentury Stanów Zjednoczonych przez D. Trumpa, który z hasłem „America First” rozpoczął odwrót od globalizacji na rzecz tendencji protekcyjnych oraz sprowadzania produkcji firm amerykańskich do kraju, co ma przełożenie na skrócenie łańcuchów dostaw. Za jego przykładem podobne działania można było zaobserwować także w innych krajach, a szczególnie w krajach europejskich. W tym okresie miał miejsce również „Brexit” czyli wyjście Wielkiej Brytanii z Unii Europejskiej, co także wpisuje się w trend odejścia od globalizacji. Za sprawą rozprzestrzenienia się wirusa SARS-CoV-2 i wprowadzanych w związku z nim obostrzeń, jak i zamykania całych gałęzi gospodarki, rozwój tendencji protekcyjnych oraz stawianie celów rozwoju swoich państw narodowych przed celami organizacji międzynarodowych wyraźnie przyspieszył i obecnie jest on widoczny w wielu miejscach na świecie. **Celem** artykułu jest przedstawienie i analiza wpływu wprowadzonych obostrzeń na procesy globalizacyjne. Wskazano również możliwe skutki przejścia do gospodarek w większym stopniu protekcyjnych, co jest odwrotnością gospodarek w pełni zglobalizowanych. W artykule zostaną również przedstawione działania Stanów Zjednoczonych w konflikcie handlowym z Chinami, które jeszcze przed pandemią wpływały niekorzystnie na globalizację. W artykule wykorzystano krytyczną analizę literatury przedmiotu oraz dane statystyczne na temat kształtowania się wskaźnika poziomu globalizacji.

Wyniki badań i dyskusja

W artykule przyjęto, że termin globalizacja jest określaną jako proces w gospodarce światowej, charakteryzujący się w głównej mierze zwiększeniem przepływu dóbr, kapitału, siły roboczej czy także informacji w skali ogólnoswiatowej. Niesie to za sobą zmiany na wielu płaszczyznach, przede wszystkim w sferze ekonomicznej. Jednak globalizacja ma również istotny wpływ na sferę społeczną, kulturową czy polityczną [1]. Do charakterystycznych cech globalizacji należy również dodać zwiększającą się integrację gospodarek narodowych, która odbywa się wskutek wymiany międzynarodowej oraz zagranicznych inwestycji bezpośrednich. Niesie to za sobą skutek rosnących wzajemnych współzależności na rynkach czy też w procesie produkcji [2]. Globalizację definiuje się również jako proces coraz ściślejzego scalania się gospodarek [3]. Ma to miejsce na skutek likwidacji barier międzynarodowych. Istotą tego postępującego procesu jest integrowanie się gospodarki światowej [4] a także działania zwiększające integrację państw narodowych z całym światem. Skutki postępowania procesu globalizacyjnego mogą być zarówno pozytywne jak i negatywne. Do głównych zalet tego procesu należy wymienić zwalczanie nędzy czy wzrost ogólnego dobrobytu, a także ogólne korzyści dla rozwoju światowej gospodarki jako całości. Do negatywnych stron można natomiast bezsprzecznie zaliczyć wzrost bezrobocia, utratę suwerenności przez obecnie istniejące państwa na rzecz organizacji międzynarodowych czy dużych korporacji, rosnącą dysproporcję rozwojową pomiędzy konkretnymi krajami (globalizacja jest w większym stopniu korzystna dla państw o silnych gospodarkach) oraz znaczącą przewagę korporacji nad lokalnymi przedsiębiorstwami.

Do mierzenia poziomu globalizacji stosowanych jest wiele wskaźników. Jednak podstawowym i najbardziej wiarygodnym jest opracowany w 2002 roku KOF Index of Globalization. Uwzględnia on dużą liczbę wskaźników, a jego zaletą jest obejmowanie niemal wszystkich państw świata. Mimo powstania na początku XXI wieku obliczono. Za pomocą tego indeksu można również porównać dane o procesie globalizacji od roku 1970. KOF Index of Globalization obrazuje nie tylko globalizację na poziomie ogólnym, ale także w trzech osobnych wymiarach, czyli na poziomie ekonomicznym, społecznym oraz politycznym. Każdy z nich jest obliczany na podstawie innych wskaźników. Na poziom globalizacji ogólnej składają się te trzy wymienione wymiary w równym udziale - każdy po 33,3%.

Biorąc pod uwagę wskaźnik globalizacji ogólnej największy, a nawet wręcz skokowy wzrost poziomu indeksu, zaobserwowano w latach 1989-2001. Był to wzrost z poziomu 40,48 w 1989 roku do 55,12 w roku 2001. Warto podkreślić, że wskaźnik globalizacji ekonomicznej również rósł w tych latach najintensywniej, gdyż zmienił się z poziomu 40,22 w roku 1989 do 52,41 w 2001 roku.

Wykres 1. Kształtowanie się wskaźnika poziomu globalizacji w wymiarze ogólnym i ekonomicznym w latach 1989-2001

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z KOF Globalisation Index

Z kolei w roku 2002 i później w latach 2007-2009 nastąpiło krótkie przerwanie tendencji wzrostowej wskaźnika, po czym światowa gospodarka sukcesywnie zwiększała swój poziom globalizacji. Jednak wzrost ten nie był już tak intensywny jak w okresie, który ilustruje wykres 1. Spowolnienie, a następnie zatrzymanie trendu wzrostowego jest także widoczne od 2017 roku i trwa do dziś [5]. Największy wzrost w latach 90 XX wieku miał miejsce w Europie, a szczególnie w Europie Środkowo-Wschodniej, co jest bezpośrednim wynikiem tzn. Jesieni Ludów czyli fali rewolucyjnej na przełomie lat 80. i 90., która doprowadziła do zakończenia rządów komunistycznych w Europie Środkowej i Wschodniej, a finalnie rozpadu Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich w 1991 roku [6]. Wydarzenia te zapoczątkowane w Polsce w 1989 roku, a później kontynuowane na Węgrzech, Bułgarii, Rumunii, Czechosłowacji i Niemczech Wschodnich, które symbolicznie połączyły się z Republiką Federalną Niemiec w 1990 roku, dały też impuls do przemian gospodarczych w Chinach. Jednak, jak się okazuje, nie poszły za tym przemiany natury politycznej [7]. Największy skok z krajów europejskich dokonały w kolejności Litwa, Rumunia, Bułgaria, Cypr, Łotwa, Chorwacja i Polska [8]. Wszystkie z wymienionych państw weszły w skład Unii Europejskiej, co jeszcze zwiększyło ich poziom globalizacji i obecnie mają one wyniki zbliżone do państw tzw. „starej unii”.

Pierwszą oznaką odwrócenia trendu globalizacyjnego było przeprowadzenie 23 czerwca 2016 roku referendum na terenie Wielkiej Brytanii na temat opuszczenia Unii Europejskiej, przy frekwencji 72,2% uprawnionych do głosowania. Aż 51,89% Brytyjczyków zdecydowało o opuszczeniu wspólnoty. W związku z tymi wynikami rozpoczęto negocjacje w sprawie formalnego opuszczenia Unii Europejskiej, które doprowadziły do ostatecznego wyjścia 31 stycznia 2020 roku. Kolejnym dowodem na odwrócenie trendu globalizacyjnego stał się wybór na prezydenta Stanów Zjednoczonych D. Trumpa, który zapewnił sobie zwycięstwo dzięki hasła „America First”, trafiających w szczególności do elektoratu regionów dotkniętych problemem deindustrializacji, do tych ludzi D. Trump skierował propozycję odbudowy amerykańskiego przemysłu i przywrócenia miejsc pracy. Wiązało się to z utratą prawie 8 mln miejsc pracy w przemyśle, który został przeniesiony do innych krajów o tańszej sile roboczej. Było to bezpośrednim skutkiem promowanego przez wiele dekad modelu globalizacji i wolnego handlu. Przyniósł on bowiem największe zyski korporacjom transnarodowym i wąskim kręgom elit finansowych, kosztem najbiedniejszych i krajowego przemysłu [9]. W skutek braku porozumienia pomiędzy Stanami Zjednoczonymi i Chinami administracja D. Trumpa w okresie od lipca 2018 do maja 2019 roku nałożyła cła w wysokości 7,5-25% na towary z Chin o wartości 277 mld dolarów, biorąc za punkt wyjścia wartość wymiany handlowej z 2019 roku [10]. Sankcje objęły takie grupy produktów jak: sprzęt telekomunikacyjny, maszyny przemysłowe, komputery i półprzewodniki, sprzęt elektroniczny, odzież, części samochodowe czy meble i sprzęt AGD. W odpowiedzi na te działania władze w Pekinie, wprowadziły odwetowe cła (na poziomie 5-25%) na amerykańskie towary o wartości 76,8 miliardów dolarów. Z kolei 15 maja 2019 roku Departament Handlu USA, na mocy rozporządzenia wykonawczego (executive order) prezydenta, wydał amerykańskim firmom zakaz sprzedaży towarów i usług koncernowi Huawei. Wejście w życie nowych przepisów oznaczało, że koncerny takie jak: Google, Intel, Qualcomm, Broadcomm czy Microsoft, w sytuacji nieuzyskania licencji, zmuszone były całkowicie zerwać współpracę z chińskim gigantem. Po tych działaniach strony konfliktu wznowiły negocjacje, co doprowadziło do porozumienia Phase One Deal. Wiązało się ono ze strony amerykańskiej z nienakładaniem nowych ceł oraz zmniejszeniem już nałożonych, natomiast ze strony chińskiej ze zwiększeniem importu ze Stanów Zjednoczonych, jak również otwarciem rynku dla amerykańskich firm sektora finansowego i ubezpieczeniowego [11]. Wprowadzenie przez Waszyngton i Pekin taryf celnych przyniosło zauważalny spadek wartości bilateralnej wymiany handlowej. Wojna handlowa przyczyniła się do zmniejszenia deficytu handlowego z Chinami kosztem pogłębienia negatywnego bilansu handlowego z

innymi krajami przemysłowymi takimi jak: Tajwan, Wietnam czy Meksyk. W przypadku Stanów Zjednoczonych wzrost gospodarczy w okresie rządów D. Trumpa wyniósł odpowiednio 2,3% w 2017 roku, 2,9% w 2018 roku i 2,3% w 2019 roku. W tym samym czasie chińska gospodarka odnotowała sukcesywnie spadki odpowiednio do 6,9%, 6,6% oraz 6,1%. Do momentu kryzysu związanego z pandemią rynek pracy w USA cechował się korzystną dynamiką zatrudnienia. Od 2017 roku pracę znalazło 6,4 mln osób, a stopa bezrobocia we wrześniu 2019 roku spadła do 3,5%, czyli najniższego poziomu od 1969 roku [12]. Pomimo zmiany na stanowisku prezydenta Stanów Zjednoczonych polityka wobec Chin nie została zmieniona, o czym świadczy rozporządzenie z 24 lutego 2021 roku dotyczące przeglądu krytycznych łańcuchów dostaw, którego celem jest m.in. „*odbudowa krajowych zdolności produkcyjnych*” [13]. Mimo, iż Stany Zjednoczone nie zdołały złamać dynamicznego rozwoju chińskiej gospodarki, to jednak obniżyły jego tempo. Taka sytuacja najlepiej dowodzi że podpisane porozumienie nie jest trwałe, ponieważ nie satysfakcjonuje żadnej ze stron i konflikt nie został zakończony.

Z kolei wybuch pandemii Covid-19 spowodował nagłe ograniczenie, zahamowanie, a niekiedy wręcz całkowite zatrzymanie procesów produkcji i handlu. Rozerwaniu ulegały krajowe i międzynarodowe łańcuchy dostaw. Znacznie zmniejszyła się aktywność gospodarcza w skali świata, w tym przepływy towarowe, usługowe, kapitałowe czy finansowe [14]. Widoczne było skupienie się na dobru państw narodowych, szczególnie było to widoczne na samym początku pandemii. Chiny bowiem na pewien czas zaprzęstały eksportu produktów medycznych oraz składników do produkcji leków, a państwo niemieckie przejęło respiratory mające zostać odesłane do Włoch. Te wszystkie działania oraz sam fakt zamknięcia gospodarek spowodował istotne zmniejszenie handlu światowego.

Według WTO handel światowy zmniejszył się w 2020 roku od 13% do 32% w wyniku zakłócenia normalnej działalności gospodarczej i życia na całym świecie. Firmy musiały się zmierzyć z spadkiem zamówień i utratą płynności finansowej. W obecnym modelu ekonomicznym było przyjęte, że każdy element może być produkowany w innym kraju, montaż w innym, a sprzedaż w jeszcze kolejnym [15]. Obecna sytuacja powoduje, że tak działające przedsiębiorstwa muszą zamrażać część kapitału w postaci zapasów, co powoduje u nich problemy z płynnością finansową. Takich problemów nie mają firmy z krótszymi łańcuchami dostaw, które nie muszą one skokowo zwiększać zapasów, nie mrozą kapitału i mogą dzięki temu utrzymywać stabilną płynność finansową, szczególnie istotną w kryzysowych sytuacjach. W związku z powyższym możemy mieć zatem do czynienia ze zmianą modelu produkcji z ogólnoswiatowego na kontynentalny bądź krajowy.

Wnioski

Pandemia Covid-19 choć wybuchła nagle i zmieniła życie wszystkich ludzi na ziemi, spowodowała też przyspieszenie, trwającego już wcześniej, odwracania się trendów globalizacyjnych. Nie jest to więc „nowy początek” ale raczej „wielkie przyspieszenie”. W gospodarce światowej występują cykle, w których polityka państw zmierza od okresów bardziej nastawionych na globalizację do okresów w większym stopniu nastawionych na interesy gospodarek narodowych. Obecna sytuacja, mimo swojego unikalnego charakteru, wpisuje się w ten cykl. Nawet gdyby pandemia nie wystąpiła miałby on miejsce, jednak w nieco wolniejszym tempie. Podkreśla się, że globalizacja to oczywiście pozytywne zjawisko. Jednak należy pamiętać, że główne korzyści płynące z niej trafiają do państw najlepiej rozwiniętych i do międzynarodowych korporacji. Obecne zmiany mogą dać więc szanse przedsiębiorstwom lokalnym na skuteczniejszą konkurencję z większymi konglomeratami. Na tych nowych trendach deglobalistycznych może również zyskać Polska (lub kraje do niej podobne), posiadająca tanią siłę roboczą oraz dobre położenie geograficzno-polityczne (członkostwo w Unii Europejskiej, Europejskim Obszarze Gospodarczym, a także umiejscowienie w środku Europy), dzięki temu może przejąć część produkcji z krajów azjatyckich. To przełożyłoby się na znaczny rozwój gospodarczy Polski. Co dowodzi, że pandemia, z którą mamy obecnie do czynienia, niesie ze sobą również okazje gospodarcze. Każdy kryzys czy nieoczekiwana zmiana wiąże się z jednej strony z niepewnością, ale z drugiej daje szansę do pozytywnego wzrostu w przyszłości.

Bibliografia

1. Wawak T., (red.), *Zmieniające się przedsiębiorstwa w zmieniającej politycznie Europie, t.3*, Wydawnictwo Informacji Ekonomicznej, Uniwersytet Jagielloński, Kraków 2000.
2. Zorska A., *Ku globalizacji? Przemiany w korporacjach transnarodowych i w gospodarce światowej*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1998.
3. Budnikowski A., *Globalizacja a integracja*, SGH, Warszawa 2000.
4. Szymański W., *Interesy i sprzeczności globalizacji. Wprowadzenie do ekonomii ery globalizacji*, Difin, Warszawa 2004.
5. KOF Index of Globalization, Pobrane z: <https://kof.ethz.ch/en/forecasts-and-indicators/indicators/kof-globalisation-index.html> (dostęp 28.10.2021)
6. Roszkowski W., *Najnowsza historia Polski 1980–2002*, Świat Książki, Warszawa 2003.

7. Tabak W., *Efekt domina*. Pobrane z: https://mfiles.pl/pl/index.php/Efekt_domina (dostęp 27.10.2021).
8. Swadźba S., *Globalizacja oraz zmiany jej poziomu*, Studia i Prace WNEIZ US, nr 50/2 2017, Szczecin 2017.
9. Kline M. C., Pettis M., *Trade Wars Are Class Wars*, Oxford University Press, London 2020.
10. Congressional Research Service, *Trump Administration Tariff Actions: Frequently Asked Questions*, 15 December 2020, <https://fas.org/sgp/crs/row/R45529.pdf> (dostęp 27.10.2021).
11. Paszak P., *Wojna handlowa Chiny-USA: geneza, przebieg i skutki*. Pobrane z: <https://warsawinstitute.org/pl/wojna-handlowa-chiny-usa-geneza-przebieg-skutki/> (dostęp 27.10.2021).
12. The Employment Situation, Bureau of Labour Statistics, U.S. Department of Labor, September 2019. Pobrane z: https://www.bls.gov/news.release/archives/empsit_10042019.pdf (dostęp 27.10.2021).
13. Executive Order on America's Supply Chains, The White House, February 24th 2021. Pobrane z: <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/presidential-actions/2021/02/24/executive-order-on-americas-supply-chains/> (dostęp 27.10.2021).
14. Gorynia M., *Globalizacja po pandemii*. Pobrane z: <https://www.rp.pl/opinie-ekonomiczne/art748771-marian-gorynia-globalizacja-po-pandemii> (dostęp 27.10.2021).
15. Szellerski L., *Łańcuchy dostaw będą coraz krótsze i bardziej lokalne*. Pobrane z: <https://www.lafarge.pl/lancuchy-dostaw-beda-coraz-krotsze-i-bardziej-lokalne> (dostęp 27.10.2021).

EPIDEMIA NIERÓWNOŚCI, CZYLI NIERÓWNOŚCI SPOŁECZNE WŚRÓD STUDENTÓW W CZASACH PANDEMII COVID-19

Pandemia COVID-19 nasiliła nierówności społeczne. Zauważalne stały się zwłaszcza nierówności dochodowe i w dostępie do pracy, nierówności cyfrowe czy nierówności edukacyjne. Polityka państwa w jak najwyższym stopniu próbowała zniwelować pojawiające się dysfunkcje społeczne, jednak były to działania jedynie krótkoterminowe. Pandemia niemal natychmiastowo nasiliła problem edukacji w Polsce, a wprowadzane przez rządzących lockdowny, które były jej konsekwencją, znacząco wpłynęły na jakość i efektywność nauki doprowadzając do nierówności edukacji. Wymuszone lockdowny spowodowały przejście na nauczanie zdalne, co doprowadziło jednocześnie do podwyższenia nierówności cyfrowych. Nierównością, z którą musieli zmagać się studenci był przede wszystkim dostęp do wyposażenia spełniającego odpowiednie wymogi techniczne oraz do szybkiego internetu. Ostatnią z przedstawionych w artykule nierówności była nierówność dochodowa i w dostępie do pracy. W momencie, gdy pandemia się nasilała, w społeczeństwie wielu zaczęło tracić stanowiska pracy i główne lub jedyne źródła dochodu. Praca zdalna dla wielu przedsiębiorstw stała się jedynym wyjściem. Jednak nie wszystkie firmy miały techniczną możliwość jej wprowadzenia, a najłatwiejszym celem dla pracodawcy stali się studenci zatrudnieni na umowach cywilnoprawnych.

Słowa kluczowe: COVID-19, studenci, nierówności społeczne, nierówności edukacyjne, nierówności dochodowe, nierówności cyfrowe.

The COVID-19 pandemic has exacerbated social inequalities. Income inequalities, digital inequalities and educational inequalities were noticeable. State policy tried to eliminate the emerging social dysfunctions as much as possible, but these were only short-term actions. The pandemic immediately exacerbated the problem of education in Poland, and the resulting lockdowns introduced by the government had a significant impact on the quality and effectiveness of science. Enforced lockdowns resulted in a shift to distance learning, which also increased digital inequalities. The inequality that the students had to deal with was, first of all, access to equipment meeting the relevant technical requirements and to high-speed internet. The last of the inequalities discussed in the article is income inequality and inequality in

access to work. As the pandemic worsened, the community began to lose positions and main or sole sources of income. Remote work for many enterprises has become the only option. However, not all companies had the technical possibility of introducing it, and the easiest target for the employer were students working under civil law contracts.

Key words: *COVID-19, students, social inequalities, educational inequalities, income inequalities, digital inequalities.*

Wprowadzenie i metodyka

Pandemia COVID-19 rozpoczęła się w połowie listopada 2019 roku jako epidemia, a zaledwie cztery miesiące później uznana została za pandemię przez Światową Organizację Zdrowia (WHO) [1]. Wówczas nikt nie zdawał sobie sprawy z konsekwencji jakie za sobą przyniesie. Pandemia COVID-19 nasiliła nierówności społeczne. Niemal natychmiast zaczęły pojawiać się nowe lub powiększać już te wcześniej istniejące nierówności społeczne. Zauważalne niemal natychmiast były nierówności dochodowe i w dostępie do pracy, nierówności cyfrowe czy nierówności edukacyjne. W czasie, gdy rozwijała się pandemia, rządzący szukali sposobów na jej zahamowanie, a medycy na walkę z nią. Z kolei dzieci, młodzież i dorośli powoli zamykali się w czterech ścianach. Czas izolacji od rówieśników, znajomych, obcych ludzi mijanych na ulicy, rozrywki, wcześniejszych problemów bardzo wpłynął na zachowania i codzienne życie społeczeństwa.

Polityka państwa w jak najwyższym stopniu próbowała zniwelować pojawiające się dysfunkcje społeczne, jednak były to działania jedynie krótkoterminowe. Realne wpływy pandemii na nierówności społeczne będą widoczne dopiero w długim okresie, gdy zaczną pojawiać się skutki tego, co działo się jeszcze przed rokiem.

Celem artykułu było przybliżenie problemu wybranych nierówności społecznych dotyczących studentów rzeszowskich uczelni wyższych w czasie pandemii COVID-19.

Badanie empiryczne zostało przeprowadzone w listopadzie 2021 roku i skierowane było do rzeszowskich studentów. W ocenie badań wykorzystano metodę CAWI jako kwestionariusz ankiety opracowany z wykorzystaniem formularza na stronie internetowej. Wykorzystana metoda ankiety internetowej pozwoliła na przypadkowy dobór próby badawczej i dotarcie do szerszego grona zainteresowanych. Odpowiedzi na pytania udzieliło 86 respondentów, 58 kobiet i 28 mężczyzn stanowiąc 100% próby badawczej. Płeć badanych nie miała wpływu na wyniki ankiety, ponieważ odpowiedzi obydwu grup były tam samo istotne. Wiek ankietowanych plasował się w przedziale 20 - 46 lat, a miejscem ich zamieszkania w czasie

panującej pandemii były głównie tereny wiejskie (47%) oraz miasta liczące powyżej 100 tys. mieszkańców (29% ankietowanych). Studenci będący w trakcie studiów I i II stopnia stanowili 95% wszystkich ankietowanych, studenci studiów podyplomowych 3%, z kolei studenci szkoły doktorskiej zaledwie 1% wszystkich badanych. Kwestionariusz ankiety składał się z metryczki oraz sekcji pytań właściwych, z czego pytania w nim zawarte były zarówno zamknięte jak i otwarte.

Wyniki badań i dyskusja

Nierówności edukacyjne, cyfrowe oraz dochodowe i w dostępie do pracy

Wybuch pandemii wpłynął znacząco na niemal każdy obszar życia społecznego, między innymi edukacji. Nigdy wcześniej nie było w Polsce tak dużych zmian w tak krótkim czasie w dziedzinie edukacji, jak w trakcie pandemii COVID-19. Pandemia, a właściwie systematycznie wprowadzane przez rządzących lockdowny, które były jej konsekwencją, znacząco wpłynęły na jakość i efektywność nauki. Wraz z rozwojem panującej zarazy wprowadzano rozporządzenia zamykające placówki dydaktyczne i pozbawiające możliwości edukacji miliony polskich uczniów. Pandemia niemal natychmiastowo nasiliła problem edukacji w Polsce. Edukacja musiała przejść natychmiastową reformę i przeistoczyć się z wieloletniego systemu ławkowego do nowego, zdalnego lub hybrydowego nauczania, które dotychczas uważano za marginalne [2]. W marcu 2020 roku wprowadzono tzw. „nauczanie awaryjne” (z ang. *emergency teaching*). Nauczanie awaryjne oznaczało tymczasowe przejście z nauczania stacjonarnego na alternatywne nauczanie zdalne prowadzone w wirtualnej rzeczywistości celem dostosowania się do panującej sytuacji [3]. W tym czasie studenci zmuszeni byli przejść na edukację z wykorzystaniem technik wirtualnej rzeczywistości. Niestety dla wielu z nich wiązało się to z dodatkowymi kosztami ponoszonymi chociażby na zakwaterowanie, sprzęt czy internet.

W 2020 roku w Polsce było 893 tys. studentów uczelni publicznych oraz 314 tys. studentów zaocznych lub inaczej niestacjonarnych [4]. Według Raportu „Portfel Studenta 2020” średnie wydatki, jakie ponosili studenci w zeszłym roku oscylowały na kwotę ponad 2600 zł. Jest to wzrost o około pół tysiąca złotych w porównaniu z rokiem 2019 [5]. Mimo, że znaczna część studentów miała możliwość studiowania na uczelniach publicznych nie ponosząc tym samym kosztów czesnego, to nadal były osoby, które za miejsce swojego kilkuletniego studiowania wybierały miasto znacznie oddalone od domu rodzinnego. Oznacza to, że musiały liczyć się z ponoszeniem dodatkowych kosztów za utrzymanie mimo darmowej nauki [6]. Dostęp do

edukacji i zdobywanie wykształcenia nie jest wszędzie identyczny. Różni się on w zależności od grup społecznych, od pochodzenia, od statusu materialnego czy chociażby ze względu na dostępność placówek edukacyjnych. Wykształcenie dla każdego człowieka przybiera inną wartość i stopień w hierarchii potrzeb. Inne miejsce w hierarchii przyjmuje wykształcenie w rodzinie inteligentnej, a inne w rodzinie z niższej klasy społecznej [7]. Nie oznacza to jednak, że jedna ma dostęp do wiedzy i edukacji, a druga mieć go nie musi. Takie rozumowanie prowadzi do nierówności edukacyjnych i w dostępie do edukacji.

Wymuszane lockdowny spowodowały przejście na nauczanie zdalne, ale nie każdy był gotowy, by w tak błyskawicznym tempie, bez jakiegokolwiek przygotowania zmienić system nauki oraz nauczania. Aby można było korzystać z materiałów edukacyjnych przesyłanych przez wykładowców, materiałów dostępnych w internecie, brać udział w zdalnych zajęciach czy kontaktować się z wykładownicą czy grupą konieczne było posiadanie urządzenia z dostępem do internetu [8]. Problem nierówności cyfrowej pojawiał się jednak wówczas, gdy wymagano od studentów czegoś więcej niż samego uczestnictwa w zajęciach. Nierównością, z którą musieli zmagać się studenci, był przede wszystkim dostęp do wyposażenia spełniającego odpowiednie wymogi techniczne. Bowiem nie zawsze wystarczyło jedynie samo posiadanie komputera lub laptopa z dostępem do internetu. W wielu przypadkach konieczne było posiadanie kamery z wysoką rozdzielczością, by na bieżąco weryfikować samodzielną pracę studenta, posiadanie mikrofonu czy posiadanie odpowiedniego oprogramowania w przypadku przedmiotów informatycznych, technicznych, graficznych i tym podobnych, których licencje były wykupowane przez uczelnie, ale niedostępne dla studentów w czasie pracy z domu. Przełożyło się to wręcz natychmiast na wzrost cen tych dóbr. Nagły popyt nakręcił podaż, przez co ceny elektroniki potrafiły wzrosnąć nawet dwukrotnie [9].

Według badań Głównego Urzędu Statystycznego w 2020 roku w stosunku do roku poprzedniego, nastąpił wzrost poziomu wyposażenia gospodarstw domowych między innymi w drukarkę (o 17,1%), smartfon (o 9,6%), urządzenie z dostępem do Internetu (o 6,1%) oraz komputer osobisty (o 5,2%) [10]. Oznacza to, że w każdym przypadku nastąpił wzrost zapotrzebowania na wyżej wymienione produkty. Nic dziwnego, skoro w wielu przypadkach konieczne było posiadanie nowocześniejszego sprzętu od już posiadanego spełniającego określone kryteria techniczne bądź zakupu urządzeń, które przed pandemią nie były tak konieczne jak w przypadku nauki zdalnej, jak na przykład drukarka. Na wykluczenie cyfrowe wpływał także ograniczony dostęp do internetu, nie tylko ze względu na jego brak, ale także

ze względu na miejsce zamieszkania. W wielu przypadkach mimo posiadania internetu, studenci mieli problemy z połączeniem ze względu np. na złą pogodę czy zamieszkanie na zalesionych terenach. W Polsce zaobserwowano ogólne spowolnienie łączy spowodowanego też nagłym przesileniem [11]. Wykluczenie cyfrowe jednak szczególnie odczuły gospodarstwa o niższych dochodach, gdzie w efekcie domownicy mieli ograniczoną możliwość korzystania z sieci. Nierówność cyfrowa w tym przypadku nie tylko odciskała piętno na edukacji oraz pracy, ale także stosunkach międzyludzkich oraz utrzymaniu kontaktów społecznych.

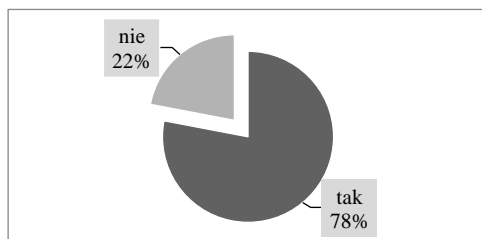
W momencie, gdy pandemia się nasilała, wiele osób w społeczeństwie zaczęło tracić stanowiska i główne lub jedyne źródła dochodu. Praca zdalna dla wielu przedsiębiorstw stała się jedynym wyjściem. Jednak nie wszystkie firmy miały techniczną możliwość jej wprowadzenia, nie wszystkie firmy były opłacalne w czasie pandemii, nie każde stanowisko mogło być obejmowane z poziomem wirtualnej przestrzeni.

Najłatwiejszym celem dla pracodawców byli studenci pracujący dorywczo na umowach śmieciowych. Pracownik będący zatrudniony na krótki okres czasu, z krótkim stażem pracy, bez doświadczenia lub dopiero je nabywający, jest pierwszym celem do likwidacji, gdy chodzi o redukcję etatów w przedsiębiorstwach. Szansą na dorobienie do studenckiego budżetu były prace przy obsłudze klienta jako kelner, barman, recepcjonista, sprzedawca czy doradca klienta [12]. Niestety w dobie pandemii ograniczenie sektorów gospodarki takich jak: gastronomia, turystyka, rozrywka czy handel mocno odczuli pracownicy. Grupy społeczne o najniższych dochodach, do których należą także studenci, często zmuszane były do przebranżowienia i zmiany pracy. Branżą nieustannie poszukującą pracowników w okresie pandemii była oczywiście branża medyczna. Chcąc utrzymać gospodarstwo domowe niezależnie od jego wielkości, konieczne było osiągnięcie dochodów, a najprostszy w tamtym momencie źródłami, były prace w bezpośrednim kontakcie z chorymi na COVID-19. Studenci niejednokrotnie zatrudniali się przy rejestracjach na oddziałach covidowych, przy szczepieniach, czy też bezpośrednio na oddziałach covidowych w centrum zakażeń, co odciskało piętno na zdrowiu ich samych i ich współlokatorów [13].

Nierówności dochodowe niosą za sobą długoterminowe konsekwencje. W czasie pandemii nastąpił szybki wzrost cyfryzacji i automatyzacji, co doprowadziło do nierówności w dostępie do pracy. Ludzi zastąpiły maszyny, które były odporne na zarażenie wirusem. Gwałtownie wzrósł popyt na zawody, gdzie w szczególności potrzeba inżynierów i doktorów o wysokich kwalifikacjach, co przyczyniło się do nierówności na rynku pracy [14].

Wyniki własnych badań ankietowych

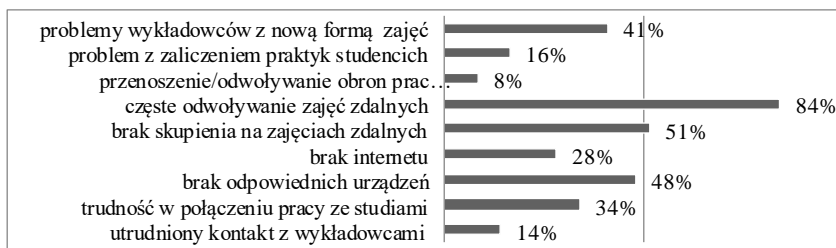
Badanym studentom zadano trzy pytania ankietowe jednokrotnego wyboru na temat nierówności społecznych. Na wykresie 1 przedstawiono odpowiedzi respondentów na pierwsze pytanie brzmiące „Czy doznał(a) Pan_i nierówności edukacyjnej w okresie do 6 miesięcy po wybuchu pandemii COVID-19?”. Niemalże 80% badanych studentów stwierdziło, że doznało jakiegokolwiek nierówności edukacyjnej, bądź w dostępie do edukacji.

Wykres 2. Czy doznał(a) Pan_i nierówności edukacyjnej w okresie do 6 miesięcy po wybuchu pandemii COVID-19?

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań

Pytanie 2 dotyczyło bezpośrednio pytania poprzedniego. Poproszono respondentów, by wymienili w jaki sposób doświadczali oni nierówności edukacyjnych w badanym okresie czasu. Każda z osób mogła podać nieskończenie wiele problemów, gdyż pytanie miało charakter otwarty. Wyniki przedstawiono na wykresie 2. uwzględniając te najczęściej wspominane przez respondentów.

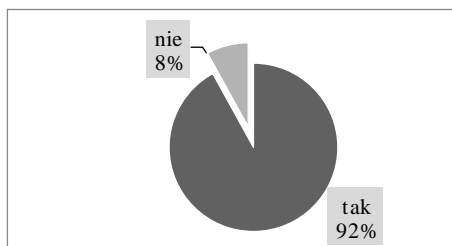
Wykres 3. W jaki sposób doświadczał(a) Pan_i nierówności edukacyjnej w okresie do 6 miesięcy po wybuchu pandemii COVID-19?

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań

Na wykresie wyraźnie widać, że wśród nierówności edukacyjnych, jakie zauważali studenci najbardziej powszechne było odwoływanie zajęć zdalnych, o którym wspomniało aż 84% badanych osób. Znaczna część studentów chcąc się utrzymać na studiach w tamtym okresie, podejmowała liczne prace chałupnicze w tych sektorach gospodarki, które mimo pandemii mogły kontynuować swoją działalność. Wielokrotnie skutkowało to koniecznością wyboru pomiędzy możliwością utrzymania się, a chęcią dalszego studiowania. Dlatego też część studentów zmuszona była przerwać studia, a ci, którzy wciąż łączyli studia z pracą ponosili często niematerialne koszty, jakimi były np. brak skupienia na zajęciach z powodu jednoczesnego łączenia zajęć z pracą. Ten problem zgłaszało w ankiecie aż 51%. Brak odpowiednich urządzeń (48%), był kolejnym czynnikiem warunkującym nierówności w dostępie do edukacji, który wykluczał studentów z części bądź całości zajęć. Aż 35 osób, co stanowiło 41%, wspomniało w ankiecie, że powodem nierówności w dostępie do edukacji były także problemy wykładowców z opanowaniem nowej formy prowadzenia zajęć. Nierówność edukacyjna pojawia się także w przypadkach obron prac dyplomowych, które ze względu na panującą pandemię, były przesuwane lub odwoływane do czasu ponownego uruchomienia zajęć stacjonarnych, a tym samym odwlekały w czasie zdobywanie tytułów niezbędnych w wielu przypadkach do podjęcia pracy zawodowej. Mimo pandemii, wiele kwestii na uczelniach wyższych pozostało niezmiennych, jak np. obowiązkowe praktyki studenckie, mimo, że firmy z wiadomych względów nie chciały podpisywać umów ze studentami. Z ankiety wynika, że niejednokrotnie studenci mieli z tego powodu problemy z zaliczeniem roku, co skutkowało wzrostem niechęci do studiowania, a w ostateczności przerwaniem edukacji.

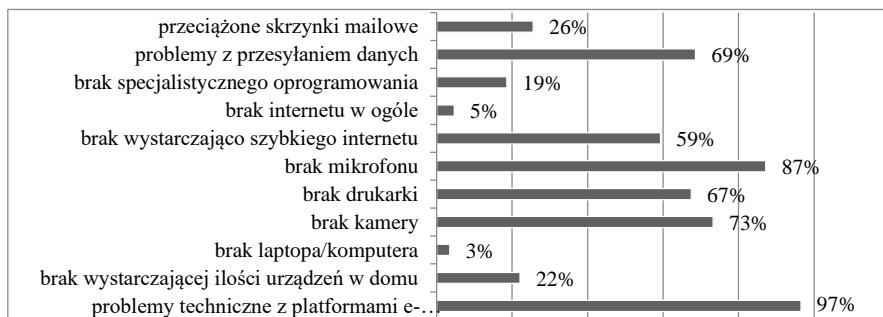
Z kolei pytanie 3 odnosiło się do nierówności cyfrowych. Ankietowani zapytani o to czy doznali nierówności cyfrowej w okresie do 6 miesięcy po wybuchu pandemii COVID-19 aż w 92% odpowiedzieli twierdząco (co przedstawia wykres 3).

Wykres 4. Czy doznał(a) Pan_i nierówności cyfrowej w okresie do 6 miesięcy po wybuchu pandemii COVID-19?

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań

Zapytani o szczegóły w kolejnym, pytaniu 4, studenci wymieniali wiele czynników, z czego najczęściej się powtarzające zamieszczono na wykresie 4.

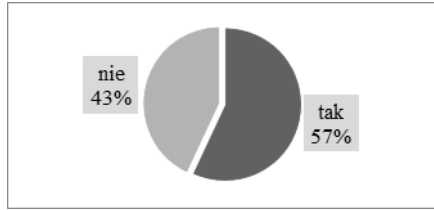

Wykres 5. W jaki sposób doświadczal(a) Pan_i nierówności cyfrowej w okresie do 6 miesięcy po wybuchu pandemii COVID-19?

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań

Aż 97% respondentów odpowiedziało, że czynnikiem warunkującym nierówności cyfrowe w czasie pandemii były problemy techniczne w działaniu platform do nauki zdalnej, co oznaczało, że niemal każdy student borykał się z tego typu przeszkodą. Bardzo wielu studentów jako nierówność cyfrową wymieniało brak mikrofonu (87%), brak kamery (73%), problemy z przesyłaniem danych (69%) oraz brak drukarki (67%). Ponad połowa studentów wspomniała w ankiecie o braku wystarczająco szybkiego internetu, co było przeszkodą w czasie zaliczeń, kolokwii i egzaminów, a niekiedy nawet przyczyniało się do braku zaliczenia testów z powodu nieprzesłania egzaminu w określonym czasie. Jedynie 3 % respondentów nie posiadało urządzenia, z którego mogłoby korzystać w czasie zajęć zdalnych, natomiast 5% nie miało w tamtym okresie w ogóle dostępu do internetu.

Ostatnia pula pytań dotyczyła nierówności dochodowych i w dostępie do pracy. Ponad połowa ankietowanych przyznała, że w okresie do 6 miesięcy po wybuchu pandemii COVID-19 doznała nierówności dochodowej, bądź w dostępie do pracy (wykres 5).

Wykres 6. Czy doznał(a) Pan_i nierówności dochodowej w okresie do 6 miesięcy po wybuchu pandemii COVID-19?

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań

Na pytanie „W jaki sposób doświadczał Pan_i nierówności dochodowych i w dostępie do pracy w okresie do 6 miesięcy po wybuchu pandemii COVID-19?” respondenci najczęściej wspominali odpowiedzi, które umieszczono na wykresie 6.

Wykres 7. W jaki sposób doświadczał Pan_i nierówności dochodowych i w dostępie do pracy w okresie do 6 miesięcy po wybuchu pandemii COVID-19?”

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań

Najczęściej udzielaną odpowiedzią była utrata pracy. Tą odpowiedź zaznaczyło 55% odczuwających nierówności dochodowe. W 43% studenci przyznawali, że miejsca ich dotychczasowej pracy całkowicie zamknęły działalność, zaś 39% ankietowanych odpowiedziało, że ich zawód nie mógłby być wykonywany zdalnie. Warto zauważyć, że bywały w tamtym okresie sytuacje, gdzie jedna osoba w ciągu zaledwie kilku miesięcy kilkukrotnie zmieniała pracę ze względu na nowe upadki firm. Za nierówność dochodową respondenci często uznawali podwyższenie kwot najmu oraz czynszu mieszkań, przez co wiele z nich musiało się wyprowadzić, zmienić mieszkanie

na mniejsze, tańsze lub o niższym standardzie. Spora część studentów przyznała, że nierównością w dostępie do pracy były zwolnienia osób mających niepełne wykształcenie celem pozostawienia tylko stałych, doświadczonych pracowników.

Wnioski

Studenci rzeszowskich uczelni wyższych zdecydowanie zauważają problem nierówności społecznych, takich jak nierówności w dostępie do edukacji, nierówności cyfrowe czy nierówności dochodów. W czasie pandemii w większości przypadków sami je odczuli. Przeprowadzone badanie dowiodło, że aż 78% respondentów doznało nierówności edukacyjnej, 92% doznało nierówności cyfrowej, zaś 57% z nich doznało nierówności dochodowej w okresie do 6 miesięcy po wybuchu pandemii COVID-19. Najczęstszą nierównością edukacyjną wśród ankietowanych studentów było częste odwoływanie zajęć zdalnych, o którym wspomniało aż 84% badanych osób. Z kolei 97% respondentów odpowiedziało, że czynnikiem warunkującym nierówności cyfrowe w czasie pandemii były problemy techniczne w działaniu platform do nauki zdalnej, co oznaczało, że niemal każdy student borykał się z tego typu przeszkodą. W przypadku nierówności dochodowych, ponad połowa, bo 55% studentów utraciła pracę, a w tym środki do życia.

Badanie dowiodło, że pomimo wszechobecnego rozwoju i wzrostu gospodarczego wciąż istnieją nierówności społeczne, które w mniejszym lub większym stopniu dyskryminują część społeczeństwa. Warto zatem się zastanowić czy nie należałoby zwiększyć świadomości na temat tego problemu, zwłaszcza, że dotyczy on każdego człowieka.

Na koniec należy zauważyć, że prawidłowość przeprowadzonych badań może w pewnym stopniu być obciążona błędem ze względu na anonimowość ankiety i wybiórczość odpowiedzi respondentów.

Bibliografia

1. <https://www.who.int/> (dostęp 17.10.2021).
2. Brzózka A., Pekała N., Pokusa A. i in., 2021, *Satysfakcja studentów ze zdalnego nauczania w trakcie pandemii COVID-19: badanie empiryczne studentów Wydziału Nauk Społecznych Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach*. Katowice: Towarzystwo Inicjatyw Naukowych.
3. Milman, N. B., 2020, This is Emergency Remote Teaching, Not Just Online Teaching, „Education Week”. Pobrane z: <https://www.edweek.org> (dostęp: 27.10.2021).
4. Sobczak K., *1,2 mln studentów uczy się w Polsce*. Pobrane z: <https://www.prawo.pl/student/liczba-studentow-w-polsce-1-2-mln,498019.html> (dostęp 27.10.2021).

5. RAPORT Warszawskiego Instytutu Bankowości i Związku Banków Polskich „Portfel Studenta”. Pobrane z: <https://zbp.pl/Aktualnosci/Wydarzenia/Portfel-Studenta-2020>, dostęp (27.10.2021).

6. Aegon, *Jak pandemia wpłynęła na koszty studiów?* Pobrane z: <https://prnews.pl/jak-pandemia-wplynela-na-koszty-studiow-454731> (dostęp 27.10.2021).

7. Sztompka P., 2003, *Socjologia*. Kraków: Znak, s. 653.

8. Myck M., Oczkowska M., Trzciniński K., 2020, *Zamknięte szkoły: warunki uczniów do nauki zdalnej w okresie pandemii COVID-19*, Centrum Analiz Ekonomicznych. Komentarze CenEA 28/03/2020. Pobrane z: https://cenea.org.pl/wp-content/uploads/2020/03/komentarz_20200328.pdf (dostęp 27.10.2021).

9. Maziarz P., *Laptopy coraz droższe - to efekt pandemii, ale też kryptowalut i opłaty reprograficznej*. Pobrane z: <https://www.benchmark.pl/aktualnosci/hyperbook-o-drozejacych-laptopach-sklad-wynika-sytuacja-na-rynku.html>, (dostęp 27.10.2021).

10. *Budżety gospodarstw domowych w 2020 roku*. Pobrane z: <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/warunki-zycia/dochody-wydatki-i-warunki-zycia-ludnosci/budzety-gospodarstw-domowych-w-2020-roku,9,15.html>, (dostęp 27.10.2021).

11. Rymśza A., *Internet w Polsce zwolnił. Zagrożenie epidemiczne obciążęło także łącza*. Pobrane z: <https://www.telepolis.pl/wiadomosci/prawo-finanse-statystyki/internet-w-polsce-zwolnil-zagrozenie-epidemiczne-obciazylo-takze-lacza>, (dostęp 27.10.2021).

12. Igielska, B., *Biedny jak student - lockdown pozbawia ich pracy*. Pobrane z: <https://www.prawo.pl/student/praca-studenta-w-czasie-epidemii,504180.html>, (dostęp 27.10.2021).

13. *Studenci Kolegium Nauk Medycznych włączyli się do pracy przy epidemii COVID-19*. Pobrane z: <https://www.ur.edu.pl/kolegia/kolegium-nauk-medycznych/kolegium/aktualnosci/studenci-kolegium-nauk-medycznych-wlaczylisie-do-pracy-przy-epidemii-covid-19,31013>, (dostęp 27.10.2021).

14. Szewczyk N., *Pandemia pogłębiła nierówności w wielu wymiarach*. Pobrane z: <https://www.obserwatorfinansowy.pl/bez-kategorii/rotator/pandemia-poglebila-nerownosci-w-wielu-wymiarach/> (dostęp 27.10.2021)

Scientific supervision by M. Leszczyńska, Doctor of Economics, Institute of Economics and Finance, University of Rzeszów, Poland.

WPLYW CEN ROPY NA KRYZYS W WENEZUELI

Ropa od momentu opracowania sposobów jej rafinacji stanowiła jeden z kluczowych surowców na rynku. Jej dostępność i metody przetwarzania były bardzo ważne dla rozwoju ludzkości i do tej pory stanowi ona jedno z najważniejszych paliw używanych na co dzień. Wiele krajów świata zostało naturalnie obdarzonych bogatymi złożami tego surowca i może poszczycić się znacznym rozwojem gospodarczym opartym na przemyśle rafineryjnym. Jednym z takich państw jest Wenezuela, która posiada jedno z największych, udowodnionych złóż ropy na świecie. Na początku lat 50 XX w kraj ten rozkwitał, ropa przynosiła bogactwo a kapitał spływał ze wszystkich stron świata tworząc możliwości do dynamicznego wzrostu i rozwoju. Skupienie na tylko jednej dziedzinie przemysłu i nierozważne inwestycje okazały się tragiczne w skutkach. Spadki cen ropy i władza, która skupiała się na budowaniu pozycji politycznej kosztem gospodarki sprawiły, że kraj znalazł się w głębokim kryzysie a inflacja osiągnęła 6 cyfrowe wyniki. Społeczeństwo jest w głębokim konflikcie, przestępczość rośnie a ludzie na masową skalę opuszczają kraj.

Słowa kluczowe: inflacja, Wenezuela, ropa naftowa, kryzys, ceny.

Crude oil has been one of the key raw materials on the market since the development of methods for its refining. Its availability and processing methods were very important to the development of mankind and until now it is one of the most important fuels used in everyday life. Many countries in the world are naturally blessed with rich deposits of this raw material and can take pride in significant economic development based on the refining industry. One of such countries is Venezuela, which has one of the largest proven oil reserves in the world. In the early 1950s, the country flourished, oil brought wealth and capital flowed from all over the world, creating opportunities for dynamic growth and development. Focusing on only one branch of industry and reckless investments have turned out to be disastrous. Drop in oil prices and the power that focused on building a political position at the expense of the economy put the country in a deep crisis and inflation hit 6-digit results.

Key words: inflation, Venezuela, oil, crisis, prices.

Wprowadzenie i metodyka

Ropę naftową porównać można do krwi, która napędza organizm współczesnej gospodarki globalnego rynku. Umożliwia ona skuteczny i stosunkowo szybki transport towarów drogą lądową, morską i powietrzną. Współcześnie widoczne jest swego rodzaju uzależnienie od paliw kopalnych, dzięki którym ludzkość może szybciej podróżować, pracować i rozwijać się. Postęp w technologii silników spalinowych znacząco zmniejszył świat i pozwolił na rozwój międzynarodowy na wielką skalę. Pomimo wielu zalet zużycie ropy naftowej przynosi również bardzo poważne negatywne skutki takie jak globalne ocieplenie czy zanieczyszczenia powietrza. Oprócz zagrożeń naturalnych wahania cen ropy mogą zagrażać całym gospodarkom narodowym, o czym boleśnie przekonała się Wenezuela. Celem niniejszego artykułu jest próba określenia tego jak ceny czarnego złota wpłynęły na gospodarkę Wenezueli. Przedstawiono historyczne oraz obecne ceny baryłek ropy oraz czynniki, które w głównej mierze oddziałują na zmiany cen. Określono też ich wpływ na różne sektory gospodarki. W artykule wykorzystano krytyczną analizę literatury przedmiotu oraz dane pochodzące z literatury, artykułów, prasy fachowej oraz źródeł internetowych, na temat kształtowania się cen ropy naftowej, inflacji w Wenezueli oraz dynamice PKB w tym kraju.

Wyniki badań i dyskusja

Czynniki kształtowania ceny ropy oraz jej wpływ na gospodarkę. Ujęcie historyczne i obecne.

Ropa z uwagi na tytuł strategicznego surowca ma bardzo duży wpływ na gospodarkę. Niektórym krajom takim jak na przykład Rosja zależy, by cena tego surowca była jak najwyższa. Z drugiej strony są kraje, które muszą ropę importować. Im z kolei zależy, by cena tego surowca była jak najniższa. Interesy obu stron w mniejszym lub większym stopniu godzi organizacja o nazwie OPEC, która swoją siedzibę ma w Wiedniu. Wpływa ona na ceny ropy naftowej oraz reguluje jej podaż na rynku. Głównym czynnikiem cen ropy naftowej jest kurs dolara amerykańskiego, ponieważ cenę za baryłkę wyraża się w tej walucie. Kolejny czynnik, który wpływa na cenę ropy to zawirowania polityczne, takie jak wojny czy embarga. Zmniejszenie produkcji mogą wywołać także nieprzewidziane zdarzenia losowe, wywołujące zmniejszenie podaży oraz wzrost cen ropy na światowych rynkach. Gospodarki rozwijające się w sposób drastycznie szybki mają także możliwość zmienić układ na rynku, z uwagi na bardzo duże zapotrzebowanie na surowiec i brak jego fizycznego pokrycia. Przykładem takiego państwa są Chiny, które szybko i dynamicznie rozwijają się, konsumując przy tym ogromne ilości ropy naftowej.

Wykres 1. Cena ropy naftowej na przestrzeni lat 1950-2020

Źródło: businessinsider.com.pl

W 1973-1974 wybuchł pierwszy kryzys naftowy, który wywołał nagły wzrost cen. Na przedstawionym wyżej wykresie można zauważyć drastycznie rosnące ceny w tym okresie. Na tym kryzysie najbardziej skorzystała OPEC, która potwierdziła swoją dominację. Ogłoszono wówczas również embargo na dostawy ropy do USA oraz krajów Europy Zachodniej. Podczas tego kryzysu głównym celem gospodarek było zmniejszenie zależności od ropy, co nie było prostym procesem. Wzrost cen wywołał znaczne konsekwencje gospodarcze, pobudził inflację, a ceny transportu i wszystkich towarów poszły w górę. Kolejną przełomową datą dla rynku ropy jest 1979-1980, kiedy mimo usilnych starań, by ceny była na zrównoważonym poziomie, urosła ona prawie o 100%. Determinowane było to rewolucją islamską, która wywołała w Iranie spadek wydobywania i eksportu oraz agresja Związku Radzieckiego na Afganistan. Ówczesny świat obawiał się, że ZSRR będzie organizował zamachy stanu w krajach OPEC. Czynnikiem wpływającym wtedy na cenę były zawirowania polityczne oraz dolarowa inflacja. Wywołany spadek popytu na ropę bardzo długo po kryzysie zaczął się utrzymywać, co oznaczało porażkę dla krajów OPEC. Kryzysy, które miały miejsce na rynku ropy naftowej spowodowały wprowadzenie benchmarków. Miały one gwarantować stabilną i wystarczającą produkcję, przejrzysty i wolny rynek, rozwojowy potencjał magazynowy oraz odpowiednią sieć przeladunkową. Benchmarki takie jak: WTI, Brent, Dubai, pozwalają porównać różnice, jakie występują pomiędzy nimi takie jak: ciężar zawartość siarki czy koszty transportu. W latach 80. i 90. XX wieku, cena ropy kształtowała się na bardzo niskim poziomie, co pogrążyło te gospodarki, które były od ropy uzależnione. Atak Iranu na Kuwejt tylko krótkoterminowo podbił jej cenę, jednak występujące później recesje gospodarek azjatyckich oraz kryzys walutowy, który

przyczynił się do dużych spadków ceny ropy naftowej. Dopiero wzrost gospodarczy w początku XXI wieku, spowodował rosnący popyt na ropę i tak w kolejnych latach cena baryłki ropy przebiła 100\$. Niestety kryzys gospodarczy w latach 2008-2009, którego skutki rozlały się na cały świat, pogрузzył także ceny ropy naftowej. Następnie dopiero arabska wiosna była w stanie spowodować wzrost cen powyżej magicznej bariery 100 dolarów. Ciekawym zjawiskiem jest również nadpodaż ropy, która wystąpiła w 2016 roku i zbiła cenę tego surowca o 70%. Z gospodarczego punktu widzenia taka nadpodaż jest idealnym zjawiskiem dla państw, które znaczne ilości ropy importują. Ponieważ mogą to robić po korzystnych i niskich cenach, co przekłada się na spadek cen towarów w ich kraju. Należy pamiętać, że każdy produkt trzeba przetransportować, dowieźć, a do tego potrzebne są pojazdy lub maszyny, które napędzane są ropą. Tak więc ropa naftowa ma wpływ na cenę wszystkich towarów. Z kolei w 2018 roku wenezuelski kryzys oraz zerwanie nuklearnego porozumienia z Iranem doprowadziło do podbicia cen. W 2020 roku doszło zaś do ciekawej sytuacji, gdy kontrakty na ropę naftową były notowane w ujemnych wartościach. Rozumie się przez to sytuację, że producenci ropy płacą odbiorcy za dostarczenie mu ropy. Wynikało to z tego, że popyt na ropę wywołany pandemią drastycznie spadł, a producenci nie mieli, gdzie jej magazynować. Było to wydarzenie przełomowe, ponieważ nikt wcześniej nie przypuszczał, że kontrakty mogą spaść poniżej zera. Dla większości wydawało się to wręcz niemożliwe. Obecnie rosnące ceny ropy naftowej wywołują niewielką inflację i są coraz bardziej dotkliwe dla kieszeni kierowców [1].

Wykres 2. Spadek siły nabywczej boliwara względem dolara amerykańskiego

Źródło: Banco Central de Venezuela

Wykres przedstawia ciągły spadek siły nabywczej boliwara wenezuelskiego względem dolara amerykańskiego. Mimo, że przeciętny Wenezuelczyk ma więcej pieniędzy to nie może za nie więcej kupić, ponieważ w przeliczeniu na dolary ich siła nabywcza spada z uwagi na dużą inflację.

Cena ropy naftowej i płynące z niej korzyści potrafią wynieść kraj na gospodarcze wyżyny. Jest to jednak miecz obosieczny, który potrafi także zniszczyć gospodarczo kraje, tak jak miało to miejsce w Wenezueli. Jednak Wenezuelczycy starają się przechować siłę nabywczą posiadanych przez nich pieniędzy, w ostatnim czasie robią to za pomocą złota i kryptowalut. Przedstawiony niżej wykres pokazuje wolumen obrotu na najpopularniejszej kryptowalucie jaką jest bitcoin w relacji do wenezuelskiej inflacji. Można zauważyć ciekawą zależność, gdy inflacja rośnie ilość transakcji na bitcoinie gwałtownie się zwiększa. Tak więc Wenezuelczycy zamieniają swoje szybko tracące na wartości boliwary na bitcoina, który względem boliwara jest bardzo stabilny.

Wykres 3. Wzrost inflacji i jej wpływ na wolumen obrotu na kryptowalutach

Źródło: <https://qz.com/1300832/bitcoin-trading-in-venezuela-is-skyrocketing-amid-14000-inflation/>

Historia kryzysu w Wenezueli. Przyczyny i skutki

Wenezuela posiada jedne z najbogatszych złóż ropy na świecie [2], które w bardzo dużym stopniu były eksploatowane w latach 50. XX wieku. W tym czasie Caracas w Wenezueli była stolicą kultury. Rozbudowywano infrastrukturę drogową i miejską. Adekwatne może być porównanie Caracas do

Dubaju minionego wieku. Kolejne zmiany rządów przynosiły jeszcze większe wydobycie surowca oraz potężny wzrost gospodarczy kraju. Sytuacja wysokich cen ropy naftowej sprzyjała wyższym klasom jednak ludzie ubodzy byli zaniebawani, kraj był bardzo nierównoważony pod względem społecznym i dochodowym.

Ważnym punktem, który przyczynił się do rozkwitu Wenezueli, ale także był podwaliną jej upadku był konflikt, który wybuchł w 1973 roku na Bliskim Wschodzie, kiedy Egipt i Syria wypowiedziały wojnę Izraelowi, a USA włączyło się w ten konflikt po stronie Izraela. W odwecie za to 11 arabskich krajów wstrzymało dostawy ropy do USA. Ceny baryłki ropy wzrosły z 23\$ do ponad 60\$ w ciągu roku [3]. Skutkiem tych wydarzeń było zwrócenie się w kierunku Wenezueli jako kraju, który mógłby zrealizować zapotrzebowanie na ropę w USA. Olbrzymie ilości kapitału zaczęły służyć do Wenezueli, skutkiem czego był ogólny wzrost i rozwój. Aby pokryć obietnice wyborcze rząd zadłużał się licząc, że dochody z ropy będą nieskończone, w rzeczywistości tak duże skupienie na przemyśle wydobywczym sprawiło, że zaniebawano inne gałęzie gospodarki, której głównym gwarantem wydajności była ropa. Cena ropy jednak nie stała w miejscu, w 1980 baryłka kosztowała 107\$, a w 1988 37\$ [3]. Do powodów takich spadków można zaliczyć między innymi zmieniającą się sytuację polityczną czy zwiększające się zapotrzebowanie na samochody z silnikami zużywającymi mniej paliwa oraz wkroczenie na rynki innych krajów, które również były bogate w ropę. Gospodarka Wenezueli zaczęła przechodzić kryzys, podczas którego dług publiczny w 1989 roku osiągnął 90% PKB, a inflacja 84%. Władza była zmuszona przeprowadzić wiele reform, czyli tzw. pakiet ekonomiczny, który zawierał w sobie wiele restrykcyjnych reform: podniesienie oprocentowania bankowego do 28%, podwojenie opłat miejskich, podwojenie cen benzyny do 7 centów za litr. Wskutek tego wiele produktów zdrożało o setki procent. Działania te miały na celu uzyskanie od USA ponad 4 mld dolarów pożyczki. W Caracas wybuchły zamieszki, plądrowano sklepy i magazyny. Wenezuelę oprócz diametralnych zmian gospodarczych czekały również przekształcenia w strefie politycznej. W roku 1992 roku odbył się pucz wojskowy, który wyłonił nowego kandydata na prezydenta, Hugo Chaveza, który objął te urząd w 1998 roku. Wenezuela rozpoczęła drogę prawdziwej rewolucji komunistycznej a władza wydawała się bardziej zainteresowana wygłaszaniem płomiennych przemówień i tworzeniem dobrego wizerunku niż ustabilizowaniem sytuacji gospodarczej, która wydawała się być dobra przez wzrastające ceny ropy. Od rozpoczęcia prezydentury H.

Chaveza w 1998 roku cena ropy wzrosła z 18,72 \$ za baryłkę do 118 \$ w 2011, [4] była to cena najwyższa od ponad 100 lat, przyczyniała się do tego między innymi arabska wiosna i obalenie M. Kadafiego.

Rządy H. Chaveza zakończyła jego śmierć w 2013 roku, przed tym wskazał swojego następcę Nicolasa Maduro. Jednak cena ropy ponownie zaczęła opadać przypominając tym samym o problemach gospodarczych Wenezueli. Rekordowa cena z 2011 w 5 lata spadła do 43,73 \$ w 2016 roku. Największy spadek zanotowano w 2014 roku, gdy w 18 miesięcy cena surowca spadła o 70% [5]. Inflacja zaczęła wzrastać na niespotykaną skalę, co przedstawia wykres 5.

Rozpoczęła się największa fala kryzysu w Wenezueli, który oprócz wymiaru gospodarczego ma także humanitarny. Szacuje się że w 2021 roku ilość wenezuelskich uchodźców może osiągnąć 7 mln osób. Kraj boryka się także z rozwarstwieniem wewnętrznym i konfliktami pomiędzy grupami społecznymi, które przez wiele lat były podsycane przez władzę. Wzrosła ilość przestępstw.

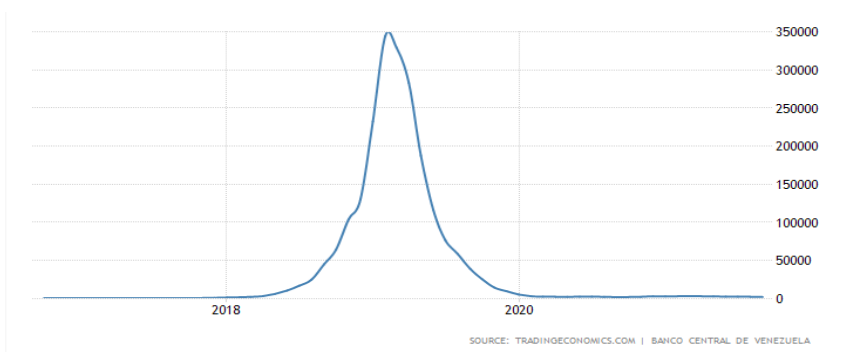

Wykres 4. Ceny baryłki ropy na przestrzeni ostatnich 5 lat w USD

Źródło: www.bankier.pl

Zaobserwować można zależność pomiędzy największym spadkiem na rynku ropy naftowej, kiedy cena baryłki w kwietniu 2020 spadła do 15,99 USD (wykres 4) a osiągnięciem najwyższego poziomu inflacji, w Wenezueli, która sięgnęła wtedy ponad 350000%, co przedstawia wykres 5. Wenezuela utraciła 4/5 swojego PKB i aby wrócić do poziomu wyjściowego, potrzebny byłby wzrost o 400%. Szacowano, że taki wzrost występował jedynie w latach świetności kraju, czyli latach 1920-1965.

Tak ciężkie warunki gospodarcze, polityczne oraz społeczne w jakich znajduje się obecnie Wenezuela sprawiają, że bardzo trudno przeprowadzić szczegółowe kalkulacje ekonomiczne. Mieszkańcy starają się na wszelkie sposoby radzić sobie w czasach kryzysu uciekając się do handlu wymiennego oraz używaniu walut zagranicznych, głównie dolara. Szacuje się, że 66% transakcji w tym kraju jest przeprowadzane z użyciem dolara. Wprowadzane są nowe banknoty o co raz większych nominałach. Kryzys ma także wymiar humanitarny, gdyż ilość wenezuelskich uchodźców może sięgnąć 7 mln w 2021 roku [3].

Wykres 5. Inflacja w Wenezueli w latach 2018-2020

Źródło: pl.tradingeconomics.com

Wnioski

Nie potrzeba żadnej wojny ani krwawych konfliktów wewnętrznych, aby bogaty kraj znalazł się na skraju upadku. Wenezuelska szkoła gospodarowania zasobami naturalnymi powinna być lekcją dla gospodarek światowych. Na przykładzie opisanych w artykule wydarzeń można zaobserwować, jak skupienie się kraju na tylko jednej gałęzi gospodarki może prowadzić do kumulowania przyszłych problemów. Patrząc na aspekt społeczny tych wydarzeń również można zobaczyć jak bagatelizowanie warstw pracujących odbija się na przyszłych kierunkach politycznych oraz jak rozwarstwienie w społeczeństwie wpływa na gospodarkę.

Bibliografia

1. *ABC – cen ropy naftowej*. Pobrane z: <https://infolupki.pgi.gov.pl/pl/gospodarka/abc-cen-ropy-naftowej-benchmarki> (4.11.21).

2. Tomczonek Z., *Światowy rynek ropy naftowej – zasoby, konsumpcja, kierunki przepływu*, „Optimum. Studia Ekonomiczne” 2013, nr 4 (64).
3. *Historyczne ceny ropy*. Źródło: BP Statistical Review Pobrano z: <https://kreacje.pb.pl/2018/Infografika/wykres.html> (05.11.2021).
4. *Wenezuela. Historia upadku*. Pobrane z: ciekawehistorie <https://youtu.be/4Tg4Gkr9578>, <https://youtu.be/IrRDXsBqV8U>, <https://youtu.be/Eo-jDyh5nrA> (05.11.2021).
5. Żuławiński M., *Hiperinflacja w Wenezueli trwa. Kraj „milionerów za 2 złote” nad przepaścią*. Analiza z dnia 12.03.2021. Pobrane z: Bankier.pl (05.11.2021).

*Scientific supervision by M. Leszczyńska, Doctor of Economics,
Institute of Economics and Finance, University of Rzeszow, Poland.*

О. Паршина
доктор економічних наук, професор, академік АЕН України,
Університет митної справи та фінансів, м. Дніпро (Україна)
Т. Чумак
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро (Україна)

ТРАНСФОРМАЦІЯ ПРОЦЕСІВ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ КРАЇН В УМОВАХ СУЧАСНОЇ ГЕОПОЛІТИЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

У процесі аналізу розвитку геополітичних процесів встановлено активізацію сукупності чинників глобального значення та визначено домінантні фактори впливу на економічний розвиток країн, які функціонують в умовах загострення глобальних проблем світової безпеки. Запропоновано використання когнітивного підходу, що дало змогу здійснити структурування значних обсягів інформації та представити множину факторів, що впливають на економічний розвиток країн.

***Ключові слова:* глобалізація, нерівномірність економічного розвитку, когнітивний підхід, кореляційно-регресійний аналіз.**

In the process of analyzing the development of geopolitical processes, the activation of a set of factors of global importance is established and the dominant factors influencing the economic development of countries that operate in the context of exacerbation of global problems of world security are identified. The use of a cognitive approach is proposed, which made it possible to structure large amounts of information and present many factors that affect the economic development of countries.

***Key words:* globalization, uneven economic development, cognitive approach, correlation-regression analysis.**

Головною особливістю сучасного світового розвитку є поширення глобалізації. Вона є також головним фактором, який впливає на світову економіку та політику. Розгортання процесу глобалізації вирізняється суперечливим впливом на національні економіки та на весь перебіг сучасного світогосподарського розвитку. З одного боку, глобалізація розширює можливості окремих країн щодо використання та оптимальної комбінації різноманітних ресурсів, їх більш глибокої участі в системі міжнародного поділу праці, з іншого – глобальні процеси значно загострюють конкурентну боротьбу та підвищують нерівномірність економічного розвитку країн світу.

Ще кілька років тому основні торговельні та інвестиційні потоки були сконцентровані саме в рамках розвинутих країн. Ці країни забезпечували весь світ товарами, особливо наукоємними, та контролювали інвестиційні потоки. Зараз можемо спостерігати зміни в глобальному економічному просторі та формування нової архітектури світової економіки. Підвищується роль країн, що розвиваються. Саме в цих країнах ВВП, зовнішня торгівля та інвестиції зростають більш швидкими темпами, ніж у розвинутих країнах. Тобто розвинуті країни зараз знаходять на межі вичерпання ресурсів для подальшого активного розвитку. На противагу їм країни, що розвиваються, створюють і розвивають глобальні конкурентні переваги. Ці країни, і надалі будуть забезпечувати більшу частину світового валового внутрішнього продукту та стануть центрами розвитку глобальної економіки.

Аналіз сучасних процесів світової глобалізації та геополітичних змін засвідчує формування нової багатополлярної моделі світового устрою, у рамках якої поряд із розвинутою економікою США з'являються нові центри в системі глобальної економіки. За результатами аналізу основних тенденцій у розвитку сучасної геополітичної ситуації [1] відзначено позитивні тенденції в економічному розвитку КНР, Індії, Бразилії, Росії тощо. Однак поряд із динамічним економічним розвитком країн слід зазначити формування різних політичних та економічних інтересів, унаслідок чого на світовому рівні посилюється нестабільність, з'являються збройні конфлікти та розв'язуються війни. Зокрема, унаслідок загострення глобальних проблем світової безпеки було акцентовано увагу [1] на військових конфліктах в Афганістані, Іраку, Ірану, Лівії та Грузії, а також на розвитку подій довкола Сирії.

Формування якісно нової системи міжнародних відносин в умовах глобалізації поглиблює старі і створює нові проблеми та загрози у сфері міжнародної безпеки. Все більше країн втягується у локальні війни і воєнні конфлікти. Існують серйозні підстави вважати, що нова світова війна у разі її виникнення відбуватиметься в іншій формі, ніж попередні: з глобального біполярного зіткнення вона перетвориться на „перманентні збройні конфлікти, що охоплюють весь світ і ще більше виснажують його" [6].

Унаслідок розпаду Радянського Союзу відбулося не тільки створення незалежних держав, а й поряд із цим на політичній карті світу з'явилися нові конфліктогенні регіони у вигляді самопроголошених Придністровсько-Молдавської Республіки, Нагірно-Карабахської Республіки, Республіки Абхазія, Південно-Осетинської Республіки [2].

Локальні війни і воєнні конфлікти сучасності спричиняються двома

різними тенденціями – "зіткненням цивілізацій" і боротьбою за природні ресурси. "Процес глобалізації створює безпрецедентні виклики у сфері безпеки, за своєю суттю він кардинально змінює всю світову ситуацію" [7].

Процеси глобалізації позначаються і на модернізації основних концепцій воєнної стратегії. За використання новітніх інформаційних технологій, поряд з політичним, матеріальним насильством, застосовується й духовне – у вигляді "інформаційних війн", тісно пов'язаних з терміном "інформаційна зброя", головними елементами якої є інформаційні технології та інформаційні процеси, що застосовуються під час ведення традиційних війн або в можливих "інформаційних війнах". Останні можуть вестись в інформаційній сфері і охоплювати майже всю сукупність завдань у політичній, економічній, технічній і воєнній галузях. Однак небезпечність та різноманітність каналів впливу інформаційної зброї призводить не тільки до зростання воєнної могутності розвинених країн, але й змінює весь стратегічний аспект глобального та регіонального балансу сил. Не виключено, що в найближчому майбутньому застосування інформаційної зброї може стати підставою для розв'язання (як відповідь на нетрадиційний виклик) локальних війн і воєнних конфліктів із застосуванням традиційних засобів ведення війни [8].

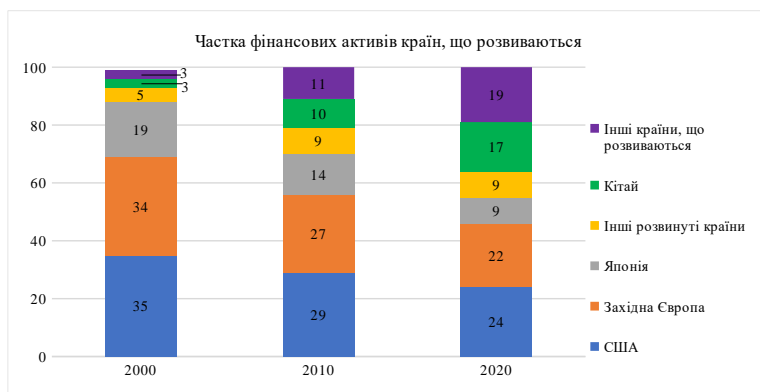
Проведені дослідження дають змогу констатувати, що тривалість збройних конфліктів суттєво впливає на макроекономічні та мікроекономічні показники, здійснюючи негативний ефект на економічний розвиток країн та на процеси глобального економічного розвитку. Посилення світової нестабільності, розв'язання війн чи збройних конфліктів є серйозним викликом для світової безпеки та побудови ефективної системи міжнародних економічних відносин.

Сьогодні є актуальною проблема аналізу геополітичних змін із наслідками виникнення фінансово-економічних криз та заморожених конфліктів. Головною рушійною силою у геополітичних процесах залишаються США, які всупереч існуючим власним проблемам продовжують зберігати та посилювати свої геополітичні позиції. Однак за останні роки на другу позицію за своїм потенціалом центру сили у світі виходить Китай, який за показниками економічного розвитку та нарощенням своєї військової потужності вже наздоганяє США.

А в найближчі десятиліття ми, мабуть, будемо свідками не лише економічного зростання Китаю, Індії та Бразилії, а й нових регіональних гравців, таких як Колумбія, Індонезія, Нігерія, Південна Африка, Південна Корея, Мексика та Туреччина (рис.1).

Здоров'я глобальної економіки пов'язане з тим, як підуть справи в країнах, що розвиваються – навіть більше, ніж у державах Заходу. Світ, що розвивається, вже забезпечує понад 50 відсотків глобального зростання і 40 відсотків світових інвестицій. Його внесок у глобальне зростання інвестицій становить понад 70 відсотків. Частка Китаю у півтора рази перевищує частку США [9].

Глобалізація – явище, яке характеризується зростаючим впливом різних міжнародних факторів на соціальні реалії окремих країн. Процеси глобалізації є двосторонніми й охоплюють майже всі сфери суспільного життя, включаючи економіку. З одного боку, ці процеси відкривають нові перспективи для прискорення розвитку національної економіки та покращення добробуту всіх країн, з іншого – збільшують невизначеність і нестабільність світової економіки та дають більше можливостей розвинути країнам порівняно з менш розвинутими. І те, і інше потребує не тільки традиційних засобів міжнародного співробітництва, але й пошуку нових шляхів і засобів для задоволення мінливих умов економічного співробітництва між країнами.

Рис. 1. Частка фінансових активів країн, що розвиваються

За результатами обробки статистичної інформації з використанням даних Світового банку [3] за основними макроекономічними показниками США та Китай станом на 2019 р. знаходяться на першому та другому місцях країн світу (табл. 1).

Сучасний світ перебуває у стані постійних структурних змін. Існуюча політична дійсність зазнає впливу величезної кількості викликів і загроз, що веде до її системної нестабільності.

Таблиця 1

**Основні макроекономічні показники країн-лідерів
станом на 2019 р.**

Місце країни за рейтингом	Валовий внутрішній продукт, всього	Валовий внутрішній продукт на одну особу	Валовий національний дохід, всього	Валовий національний дохід на одну особу	Кількість населення
1	США	Китай	США	Китай (Масао SAR)	Китай
2	Китай	США	Китай	Сінгапур	Індія
3	Японія	Індія	Японія	Катар	США

Одним з факторів такої нестабільності – є проблема "замороженого" конфлікту. Проблема "заморожених" конфліктів сьогодні знаходиться у центрі уваги багатьох дослідників. Так, у квітні 2019 р. польський аналітичний центр "Warsaw Institute" презентував спеціальну доповідь під назвою "Заморожені" конфлікти на пострадянському просторі як виклик європейській безпеці" [10].

У документі зазначається, що конфлікти такого роду відбуваються в невідконтрольних центральній владі регіонах, що знаходяться під контролем сепаратистів. Останні намагаються легітимізувати своє правління шляхом проведення переговорів з органами центральної влади. Відсутність мирних рішень, проте, не призводить до ескалації бойових дій, а конфлікти поступово переходять у фазу "небуття".

Британський професор Пол Кольєр довів, що орієнтовна вартість військових конфліктів становить 2,2% ВВП щорічно через ефект скорочення економічного зростання. І якщо в середньому конфлікт триває сім років, то наприкінці економіка країни перебуватиме на 15% нижче за довоєний показник (табл. 2).

На показник ВВП впливають наслідки збройного конфлікту: руйнування виробничих потужностей, інфраструктури, транспорту, втрата можливості використання землі внаслідок обстрілу, мінування, забруднення. Крім того, виїзд робочої сили з території країни, втрати серед цивільного населення мають побічний вплив на цей показник.

Навіть у разі внутрішньої міграції трудових ресурсів із зони збройного конфлікту із працевлаштуванням на новому місці негативний вплив на рівень ВВП зберігається внаслідок руйнування/зупинення підприємств або втрати контролю над ними у зоні конфлікту. Таким чином, внутрішня міграція в умовах конфлікту збільшує зайнятість у

певних регіонах, проте негативний вплив на національну економіку зберігається внаслідок скорочення робочих місць у межах держави через жертви або еміграцію.

Таблиця 2

Зміна ВВП на душу населення деяких збройних конфліктах спочатку і остаточно збройного протистояння

	ВВП на душу населення, \$, перед	ВВП на душу населення, \$, после	Сукупна зміна, %	Середня зміна за рік, %
Лівія, 2011	13 400	6650	-50,37	-50,3
Алжир, 1991–2002	2359	1743	-26,11	-2,37
Чад, 2005–2010	586	736	+15,59	+3,12
Ірак, 2003	691	637	-7,8	-7,8
Ємен, 1994	348	346	-0,57	-0,5
Грузія, 2008	2900	2446	-15,65	-15,6
Україна, 2014–2015	4030	2115	-47,5	-23,7

Збройні конфлікти призводять до зростання показника витрат уряду на душу населення. Це зумовлено тим, що з початку збройного протистояння збільшуються витрати на безпеку та оборону, а також ремонт та відновлення інфраструктури, зруйнованої в результаті бойових дій.

"Заморожені" конфлікти у пострадянських державах є серйозним викликом для розбудови міжнародних відносин у Східній Європі та на Кавказі. Такі країни, як Грузія, Молдова та Україна не можуть проводити цілком незалежну зовнішню політику через відсутність повного контролю над своїми територіями.

Поряд із визначеними на політичній карті світу новими конфліктогенними регіонами конфлікт на Сході нашої держави також усе більше набуває ознак "замороженого" протистояння [2].

Сучасні науковці внаслідок досліджень взаємозв'язків конфліктів із макроекономічними показниками встановили, що інтенсивність бойових дій та їх локалізація є ключовими чинниками негативних змін в економіці.

Із метою визначення домінантних чинників впливу на економічний розвиток країн, які функціонують в умовах загострення глобальних проблем світової безпеки, вважаємо за доцільне використати когнітивний підхід до структуризації значної кількості політичної, економічної та соціальної інформації. Слід зазначити, що вперше методологію застосування когнітивного підходу з метою дослідження слабоструктурованих систем запропонував американський учений і політолог Роберт Аксельрод [4].

Особливість когнітивного підходу полягає у тому, що цей метод використовує методи, які, своєю чергою, активізують процеси мислення, пізнання, сприйняття, пояснення та розуміння. Використання когнітивного підходу дає змогу у наявному вигляді представити множину чинників, що впливають на економічний розвиток країни, та здійснити структурування інформації. Зазначимо, що основним поняттям когнітивного підходу є когнітивна карта, яка містить інформацію про систему у вигляді набору понять факторів і причинно-наслідкової мережі, які їх пов'язують. Когнітивна карта відображає суб'єктивні уявлення експертів про ті або інші явища в модельованій системі. За когнітивною картою можна визначити, які фактори мають бути врахованими під час дослідження економічного розвитку країни з урахуванням взаємної дії цих чинників.

Із метою проведення аналізу економічного розвитку та визначення домінантних чинників впливу було вибрано групу країн різних регіонів світу, в яких відбуваються озброєнні конфлікти протягом останніх років. Зокрема, було вибрано країни Каспійського регіону, Центральної Азії, Близького Сходу, Азіатсько-Тихоокеанського регіону та Африки. Під час формування інформаційних баз даних було сформовано також базу економічних показників України.

Інформаційні бази сформовано за статистичними даними [5], урахуовуючи 10-річний період економічного розвитку країн (2008–2018 рр.) за такими показниками: валовий внутрішній продукт; рівень безробіття; темп приросту населення; витрати на охорону здоров'я як частка ВВП; державні витрати на освіту; індекс розвитку людського потенціалу; сукупний державний борг та баланс рахунку поточних операцій.

Розроблено когнітивну модель економічного розвитку країн, що функціонують в умовах загострення глобальних проблем світової безпеки, у вигляді орієнтованого зваженого графа

На наступному етапі досліджень були визначені вагові коефіцієнти за результатами використання кореляційно-регресійного аналізу, що дало змогу визначити три рівні впливу факторів: домінантний, високий та середній. За результатами обчислень надано результати групування факторів для країн з урахуванням визначених тенденцій у розвитку за показником ВВП (табл. 2). Слід зазначити, що домінантними чинниками впливу на рівень економічного розвитку в країнах із визначеною позитивною динамікою розвитку за показником ВВП є фактори, які відображають розвиток людського потенціалу. Рівень безробіття є фактором із домінантним рівнем впливу. При цьому в Ізраїлі та

Афганістані рівень безробіття суттєво знизився на протязі останніх 10-ти років. У всіх країнах, що досліджувалися, спостерігається збільшення цього показника та найбільш негативної динаміки набуває цей показник в Україні [11].

Домінантними факторами, що впливають на рівень економічного розвитку в країнах з визначеною негативною тенденцією у розвитку за показником ВВП, є сукупний державний борг та баланс поточних операцій. Позитивні тенденції у зниженні сукупного державного боргу вставлені в Ізраїлі та Афганістані.

На наступному етапі дослідження передбачено побудову когнітивної моделі, в якій має бути визначений характер зв'язків з урахуванням важливості факторів. Під час проведення моделювання заплановано використання різноманітних сценаріїв економічного розвитку, що дасть змогу визначити тенденції та надати детальну характеристику економічної ситуації у теперішній час та здійснити моделювання економічної поведінки в майбутньому.

Висновки з цього дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. У процесі світової глобалізації та геополітичних змін здійснюється формування нової багатополлярної моделі світового устрою, у рамках якої з'являються нові центри в системі глобальної економіки. Поряд із динамічним економічним розвитком країн спостерігається посилення політичної нестабільності, що є серйозним викликом для світової безпеки та побудови ефективної системи міжнародних економічних відносин.

У процесі аналізу розвитку геополітичних процесів встановлено активізацію сукупності чинників глобального значення та визначено домінуючі фактори впливу на економічний розвиток країн, які функціонують в умовах загострення глобальних проблем світової безпеки. Запропоновано використання когнітивного підходу, що дало змогу здійснити структурування значних обсягів інформації та представити множину факторів, що впливають на економічний розвиток країн.

Використання кореляційно-регресійного аналізу дало змогу визначити фактори з домінуючим, високим та середнім рівнями впливу.

Здійснено групування факторів для країн з урахуванням визначених тенденцій в економічному розвитку за показником ВВП.

На підставі сформованої інформаційної бази та визначених домінуючих факторів впливу передбачено розроблення закономірностей щодо попередження і запобігання негативним тенденціям у розвитку країн, отримання теоретичних і практичних знань про проблему світової безпеки та формування на цій основі практичних рекомендацій.

Список використаних джерел

1. Особливості розвитку сучасної геополітичної ситуації в світі. Роль України та її місце у світових і регіональних процесах. URL: https://bintel.org.ua/nash_archiv/archiv-geopolitika/osoblivosti_rozvitku. (дата звернення: 20.10.2021)
2. Як військові конфлікти впливають на економіку. URL: <https://mind.ua/openmind/20173685-yak-vijskovi-konflikti-vplivayut-na-ekonomiku> (дата звернення: 21.03.2021).
3. World Bank Open Data. URL: <https://data.worldbank.org> (дата звернення: 19.02.2021).
4. Axelrod R. The Structure of Decision: Cognitive Maps of Political Elites. Princeton, NJ : Princeton University Press, 1976. 373 p.
5. Кноема Enterprise Data Solutions. URL: <https://knoema.ru/atlas> (дата звернення: 25.02.2021).
6. Белорус О.Г., Лукьяненко Д.Г. Глобализация и безопасность развития: Монография. К.: КНЕУ, 2002. 789 с.
7. Грани глобализации, трудные вопросы современного мира. Под ред. А. Б. Вебера. М.: Горбачёв'фонд, 2003. 592 с.
8. Інформаційна безпека держави у контексті протидії інформаційним війнам: навчальний посібник. За ред. В. Б. Толубка. К.: НАОУ, 2004. 176 с
9. Сборник «Глобальные тенденции 2030: Альтернативные миры» (Global Trends 2030: Alternative Worlds) – пятый выпуск докладов Национального Совета по разведке. URL: https://www.nkibrics.ru/system/asset_publications/data/53c7/b3a1/676c/7631/400a/0000/original/Global-Trends-2030-RUS.pdf?1408971903. (дата звернення: 25.10.2021)
10. Zamrożone konflikty w strefie postsowieckiej wyzwaniem dla bezpieczeństwa w Europie. URL: <https://warsawinstitute.org/pl/zamrozone-konflikty-w-strefie-postsowie>. (дата звернення: 25.10.2021).
11. Паршина О.А., Паршина М.Ю., Чумак Т.В. Фактори економічного розвитку країн в умовах загострення глобальних проблем світової безпеки. Приазовський економічний вісник. Випуску 2 (25) 2021. С. 3-7.

TRANSNATIONALIZATION AS A POWER OF GLOBAL ECONOMY DEVELOPMENT

The aim of the paper is to present the most important issues of transnationalization of the world economy and the meaning of international business, what has become a significant instrument to supply the world's population development and prosperity.

In this paper the methods of desk research analysis from the literature of the subject and data statistics were used. In order to check out the hypothesis that transnational business must take into account more factors than revenues and to understand the role of transnationalization we have mentioned strategies taken by companies with practical examples from well-known companies. The attention is paid to their impact on setting trends and of global development. The results showed a great importance of responsibilities of transnational corporations, like environment and economic politics. They remain a financial power that stimulates the world's prosperity and even can become political players on markets, when authorities need to follow common interests.

Key words: *transnationalization, international companies, globalization, investments, expansion.*

Introduction

International cooperation has been widely growing since last century. It allowed the world to stimulate global economic growth and create conditions for human lives in the different parts of the world. Extending your business to foreign countries have been supposed to exchange a knowledge with experiences, complete one another in production or operations and increase a competition on the local markets to the global environment (Balde, 2008).

A key to the success of an international business may be changed because of new legal regulations, changes in trends that affect the world's population and socioeconomic reality. Moreover, finding an adequate outlet and labor force in a different cultures force corporations to look for the right strategies and adaptation. The authors of the paper will present the most popular strategies adapted by transnational corporations and the way they are required to use their strength. Such companies are attracted to foreign places due to favourable factors that may be created with legal regulations of any country and profitable economic conditions to operate.

Strategies adapted by chosen transnational corporations

Transnationalism as a social phenomenon results from the growing interdependence between people and the decreasing economic and social importance of the borders between nation states. This is recognized as a phenomenon of our times in terms of high exchange intensity, transnational models of connections in many areas, multiple forms of activity and cross-border contacts. This translates into many positive developments that lead individuals, groups, states, and institutions to interact in the new global space where the cultural, political, and worldview characteristics of national societies are combined with emerging multilevel and international activities (Levitt, Peggy; 2001). The process of capitalist globalization is closely related to the transnationalization of the world economy, which refers to the many connections and interactions between people as well as institutions across national borders (Graham, Pamela; 1997). Many global corporate powers, in order to achieve the assumed benefits, operate according to strictly defined strategies. This is extremely important because the methods and forms of international involvement of the enterprise in each type of organization should be subordinated to the main goal, which means to improve the competitive position. Taking into account the pressure on costs and the need to diversify the offer locally, four such concepts-strategies are distinguished.

The international strategy is based on the centralization of operational decisions with little emphasis on costs, in a sense corresponding to an ethnocentric approach. It is used by enterprises that operate in several or a dozen or so countries, and therefore their share in the global market is relatively small. The sources of competitive advantage are based on the transfer of key competences from the headquarters, which is strategic, managing and coordinating the entire organization. Foreign branches carry out only certain types of activity, such as production or sales, or only selected phases of the technological process. The scope of decisions entrusted to subsidiaries is relatively small, they may possibly be operational decisions. Supervision and control over the activities of the branches by the headquarters is almost complete.

The international strategy is a kind of differentiation strategy in both aspects: product and geographic. Product diversification means that a different range of products is produced by individual branches or separated product operations are carried out. Geographic diversity provides the use of different locations for supply, production or sales. The activity of the branches pursuing an international strategy is not very independent and is closely supervised by the home headquarters. Basic activities are often implemented by them in a fragmented manner, in cooperation and in connection with foreign branches,

which leads to intra-corporate exchange (Zorska, 2007). The technological or marketing resources and capabilities transferred to the subsidiaries are used in a manner supervised and coordinated by the corporate headquarters. The competitive advantage of the enterprise implementing this strategy is based on the key competences transferred from the home country. The research and development center is concentrated in the home country of the corporation, and the results of its work are transferred to foreign subsidiaries, which translates into benefits. An international strategy can be successfully implemented only under conditions of not too high-cost pressure and the need for only minor adjustments on foreign markets. The international strategy is used, inter alia, in the electronics and electrical engineering, chemical, automotive and food sectors. They are implemented by the following corporations: Johnson & Johnson, Unilever IBM, McDonald's.

In their international operations, enterprises often face very strong local factors related to both freedom of access and the specificity of national and regional markets. The response to these local, national or regional conditions is the application of a multinational strategy. This strategy assumes that the markets of the countries where the subsidiaries of transnational corporations operate differ significantly in terms of customers' tastes and preferences, competitive conditions, political, social and legal conditions. The main distinguishing feature of a multinational enterprise's strategy is the so-called local response, that is, the adaptation of production capacities, products and services to the needs of local and national market segments as well as to local competitive conditions (Tubielewicz, 2004).

The multinational strategy is applied in conditions of a little pressure on costs, when the goal of individual companies of the corporation is meant to adapt the processes of a design, production, marketing, logistics and distribution to the requirements of customers in local markets. This strategy means great independence and even autonomy of foreign corporations in the area of operational management. Enterprises applying this strategy usually have a diversified product offer, however, adapted to regional markets and not to the requirements of individual countries. As a consequence, several types of activities are carried out in parallel in many branches and branches. When applying this strategy, the transfer of strategic competences and skills from the headquarters to foreign companies is of great importance. The main benefits of using this strategy include minimization of costs related to transport, customs duties, maximum adaptation of the company to the local market, flexible response to changes on the local market, use of resources and skills located in the host country. A corporation as a whole usually does not have a significant share in the global market, although it may even be a leader in the regional

market. Implementing a multinational strategy can be costly. Multinational strategies are most often used by European companies such as Philips, Unilever, Siemens, Electrolux, which operate in a variety of markets and cultures. A positive element is the participation of subsidiaries in the research and development activities of the corporation, but they do not treat this aspect as fundamental. In the conditions of strong pressure related to adjustment to changing market conditions, it seems that local adjustment is very important. Applying a multinational strategy brings many positive effects. Knowledge of the rules of running a business in accordance with local conditions and customs, as well as the proximity of the sales market enables its constant penetration, analysis and quick reactions to emerging changes. It also allows for better cooperation with local partners, which gives the possibility of a fuller use of local business infrastructure, research and development facilities, distribution channels, and sources of financing. Applying this strategy reduces transaction costs as well as management and coordination costs.

The global strategy should be undertaken when there is a strong pressure to reduce production and sales costs, and at the same time there is little emphasis on product differentiation in order to adapt to the requirements of local markets. A product with the same quality features, offered unchanged on all markets, is referred to as a global product. The strategy is based on the possibility of reducing costs as a consequence of realizing the benefits of a large scale of manufactured products or semi-finished products. It is necessary to integrate and coordinate all activities so that the production and commercial process can run smoothly on a global scale. The manufactured products are of a standard nature and relatively low prices, therefore standardized marketing measures are used. The advantage of enterprises applying this type of strategy arises as a result of mutual transfers of key competences and skills, including material and non-material resources, between the headquarters and subsidiaries located in different countries, as well as between foreign branches. In a global strategy, everything is greater: the geographical scope of activities, the number of corporate units, the scale of production, differentiation, specialization, integration, coordination, etc. It should be noted that global strategies are difficult to implement because they require large resources and mainly managerial skills. In order to implement a global strategy, it is important to skillfully identify and properly use the company's resources. The implementation of the global strategy offers many benefits, including: reducing costs, improving the quality of products and programs, strengthening customer preferences and increasing competitiveness (Yip G.S; Global Strategy; PWE (2nd edition); Warsaw 2004). In the implementation of the strategy, the global model of corporate system organization is used, and the overall development of

the company is aimed at engaging in many sales markets, using the cost strategy. Cost reduction is the result of the benefits of a large scale of product production in a few places with optimal production conditions, often at the headquarters. On the other hand, sales are made on many markets by numerous branches. Global strategy therefore allows for an effective pricing strategy. Global participation in the market has a positive marketing effect due to a high presence on the global market and positively influences the reputation of a given company, which improves its bargaining position towards suppliers and recipients. Positive effects from coordinated competitive moves are also important. Such moves involve developing plans for global action. The corporation has the ability to optimize the elements of the value chain by conducting fully integrated and coordinated competitive moves.

International management of the activities of global enterprises, in the face of the complexity of their global environment, regionalization of the economy and strong social movements on a national basis, must not be limited only to responding to the globalization of markets, production and products, but must at the same time maintain the ability to react locally. This means the need to combine the benefits of a large-scale global market with local and national market imperatives. The strategic response to these conditions are transnational strategies, allowing the enterprise to simultaneously adapt to local and global needs. The following brands can be mentioned as corporations implementing the global strategy: Coca-Cola, DuPont, IBM and McDonald's. Global strategy is most appropriate in industries producing for industrial purposes (such as semiconductors and chemical) as well as mass for mass goods (consumer and industrial). The strategy is also used in many companies in the electronics, automotive, chemical, pharmaceutical, banking and financial, and food industries. For example, in the automotive sector, the following can be considered to implement the global strategy: GM, Ford, DaimlerChrysler and Toyota. These corporations produce most of the cars in factories located in a dozen or so countries outside their home countries. When analyzing the home country of the corporation, it can be noticed that global strategies are most often used, by Japanese companies.

The transnational strategy is the newest, most difficult and complex model of strategic actions, which can be effectively applied with the use of resources, skills and key competences. The transnational strategy is a mix strategy as it includes elements of a global strategy and a multinational strategy. It can be used in specific external conditions - a strong globalization of the sector and the market, at the same time having a set of unique resources and skills. A characteristic feature of modern competition is that the emphasis on reducing costs comes not only from competitors, mainly from the same

industry, but also from the company itself, which constantly strives for the highest global efficiency. Therefore, the manufactured products cannot be excessively standardized, as it is necessary to adjust them regularly to the needs of local markets (Zorska, 2007). The main instruments for implementing the strategy are: dividing the company's value chain, geographical dispersion of functions and units implementing it, cost-optimal location, global and local scale of operations, standardization and specialization, comprehensive flows of intermediates, resources and information, wide cooperation with other companies, e.g. by means of alliances used. Linking and coordinating the activities of individual foreign branches are related to the launch of intra-corporate flows of goods and factors between them. The transnational strategy is therefore the most advanced strategy. The multinational and global strategy is a model of the company's operation on foreign markets with clear, extreme features. International and transnational strategies are characterized by certain features inherent in a global strategy and some inherent in a multinational strategy. It is estimated that there will be an increase in the use of global and transnational strategies, which is related to the globalization of sectors and the development of transnational corporations.

The transnational strategy is implemented mainly by enterprises from the mechanical and chemical industries as well as from the automotive and aviation industries and related industries (electronics and electrotechnics). The transnational strategy is also used by companies such as: Philip Morris, Nestle and ABB. Most corporations using it come from the United States and the European Union (Western Europe), more and more often this approach is also implemented by Japanese corporations (World Investment Report: Transnational Corporations, Extractive, Industries and Development; UN-UNCTAD; New York and Geneva 2007).

The financial and economic power of corporations in various countries

As we could have seen before, the financial power of the biggest transnational corporations could be used to effect on economic policies, a human entrepreneurship or labor market in another countries. International investments in different counties give a chance to develop their economy whether there are stable conditions to organize a cooperation. One of the important forms is Foreign Direct Investment (FDI) that have been significantly located in the areas of bigger economic communities, such the European Union or ASEAN. If we talk about Foreign Direct Investments, according to the literature FDI are divided into Greenfield and Brownfield investments. The first one refers to the company that establishes operations in a foreign country from scratch, building its own infrastructure. Another one is

referred to the company that invests in an existing facility and restructures it sometimes in order to start operations in a different country (Ragoussis, 2020). Additionally, we could mention horizontal and vertical forms of FDI. Horizontal rely on extending the same activity to the host country, while vertical are meant to delegate another activities (like production) in a host country (Protsenko, 2003).

The main reason is that being in the membership gains a preferential customs duty, a better movement of goods and capital or realization of economies of scale (Ilzkovitz, Dierx, Kovac and Sousa; 2007). Creating an attractive economic area by new trade agreements and common goals allows to be sure about profitability of investments from the outside as well. For example, the share of the global FDI flows into ASEAN rose from 11.9% in 2019 to 13.7% in 2020 despite COVID-19 pandemic (ASEAN, 2021). In case of the integration of Asian countries, we could also mention the meaning of demographic structure, where young citizens before the age of 40 make up the majority of society. It offers the effective workforce that is growing richer. That is why transnational companies want to invest to extend their activity and find the other consumers of their products or customers of services on the world (Jankowiak, 2017).

An example of a well-known transnational company could be “Nike” that is engaged in the design of sport products and creating fashion. Nike's factories employed 1.02 million workers in 2017 globally and 29% of products were made in China and 44% in Vietnam (Harvard Business School Digital Initiative, 2021). The production costs in these countries are relatively lower, what allows to leave the corporation's profits maximized. Supposing that there were about 330 from 533 (Sourci, 2021) Nike's factories in Asia in 2019 (harrisbricken.com, 2021), the company might have created about 600 thousand jobs by moving their production there. That is why, authorities or organizations pay attention to foreign investments in a different part of the world. Such investments in another developing country help to increase an employment, then consumption and income to governments budgets from the workers' salaries.

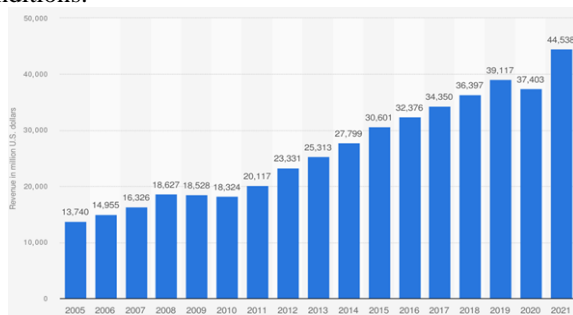
The expansion of “Nike” on another markets increases the revenue of the corporation, finding a different customer. Its effective marketing strategy together with globalization trends impact on trade forming new outlet and stable their income. As we can see on a bar charts below, an increase in the number of total Nike retail stores within last years (before COVID-19 pandemic) allowed to gain more revenue worldwide (Fig. 1-2).

It could also play a significant role during worldwide crisis like COVID-19 pandemic. For example, the region of Greater China earnings of Nike

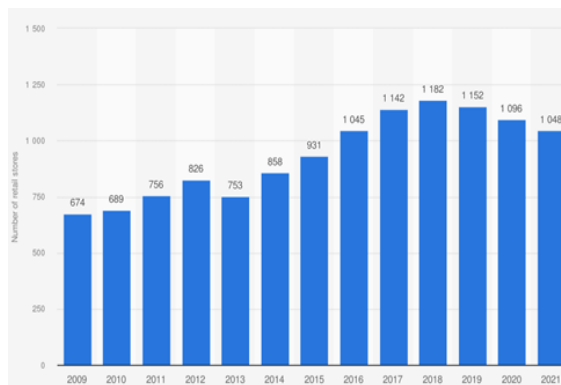
increased by 5% before interest and taxes, while the different parts of the world were following a decreasing trend (Liu, 2021). That is why we should remember that dependency on small amount of markets would be risky for a business and the diversification remains the way to maintain revenues. However, there have been controversies in the history of the company about violating human rights due to low salaries and work conditions.

Looking at the reality of COVID-19 pandemic, the company has to find solutions to meet customer's demand worldwide and keep the factories and retail stores profitable in Asian countries, due to recent shutdowns in Indonesia and Vietnam, what affected on the company's supply chain (Glossy, 2021).

To sum up, we could consider that transnational companies do not only build our consumption but they also stay partly responsible for worker's life and their conditions.

Fig. 1: Nike’s revenue from 2005 to 2021 (in million U.S dollars) worldwide (15)

Fig. 2: Total Nike retail stores worldwide from 2009 to 2021 (16)

An increase in the number of total Nike retail stores within last years (before COVID- 19 pandemic) have conceded with manufacturing in foreign countries and getting rich by their citizens, what allowed to gain more revenues in the corporation worldwide.

Transnational companies as possible political players

Transnational corporations thanks to huge financial resources, they are strong enough to exert an influence on authorities of another nations. Global companies usually tend to have a lot of possibilities to invest in new infrastructure, industrialization or even prospecting for mineral deposits. Providing the capital that a country lack could lead governments to do a favor to attract foreign corporations. However, it is also required to authorities to allocate resources for those goals (Nicula, 2015). Finally, it leads to uneven distribution from the country and less income for other sectors of the economy like agriculture, education, military or health care. As a result, conditions of human lives do not become better and possibilities of different development stay limited.

In media and literature, we all could see a lot of criticism of irresponsible activity on environment. One of the examples was from the Coca Cola's Kaladera plant in Rajasthan, North East India, where taking 2.72 liters of water to produce 1 liter of coca cola there led to inadequate water supplies to keep crops watered (ReviseSociology, 2021). That is why, there were legal regulations implemented in some countries or within organizations, such the European Union in order to meet common interests and responsibility. The right agreements between authorities and corporations are a possibility play the role in forming an effective economy.

Discussion and conclusion

The processes of internationalization and globalization of the activities of transnational corporations force them to apply various types of strategies that will help them achieve their strategic goals. Each of the discussed strategies above brings specific benefits to the corporation, and the selection of the appropriate one should be based on the analysis of resources and key competences built on their basis. The changes taking place in the global environment, the core of which are formed by a new technical and economic system, encourage transnational corporations to adaptive changes. New possibilities and facing new conditions in the global reality accelerate common goals and cooperation with corporations. Then, making decisions on the way of maintaing thier activity corporations are able to play an increasingly important role in building the contemporary structure of the global economy.

In conclusion to this paper, we can state that transnational corporations are going to stay important players on the world's market and socioeconomic reality. Their role in political decisions, paying attention to the development of nations provide a power that cannot be ignored. Financial resources open up the possibility to influence on many national institutions, which contribute to changing the shape and rules of economic politics. So, existing law legislations in the countries or within organizations, lead to a reciprocal responsibility between authorities and transnational corporations that gives a chance to complete one another in creating more sustainable development conditions in the future.

Moreover, businesses activities in an international environment are forced to take into account many factors, including environment, human health, society, culture, demography and politics. Respect for different cultures and human needs from the foreign company is the main way to gain trust and successful cooperation.

References

1. Alen Balde. Competition on the Global Market: A Way Towards an Autonomous International Court for Global Competition Cases. Volume 6 · Number 2 · Summer 2008. pp. 208-213.
2. Anna H. Jankowiak. Transnational Corporations and Business Networks in ASEAN: Building Partnership in the Asia-Pacific Region. Wrocław University of Economics, Poland, 2017. pp. 233-235.
3. Alexander Protsenko. Vertical and Horizontal Foreign Direct Investments in Transition Countries. Inaugural-Dissertation zur Erlangung des Grades Doctor oeconomiae publicae (Dr. oec. publ.) an der Ludwig-Maximilians-Universität München. 2003. pp. 3-6.
4. Alexandra and Amalia Nicula. Development of transnational corporations in the world: opportunities and threats. p-ISSN 2300-4088, e-ISSN 2391-5951. Progress in Economic Sciences Nr 2 (2015). pp.281-285.
5. Alexandros Ragoussis. How Beneficial Are Foreign Acquisitionsof Firms in Developing Countries? Evidence from Six Countries. Global Investment Competitiveness Report 2019/2020. doi:10.1596/978-1-4648-1536-2. pp. 57-61.
6. Fabienne Ilzkovitz, Adriaan Dierx, Viktoria Kovacs and Nuno Sousa. Economy European commission directorate-general for economic and financial affairs economic papers. January 2007. ISSN 1725-3187.pp: 8-9.
7. Graham, Pamela. Reimagining the Nation and Defining the District: Dominican Migration and Transnational Politics. Caribbean Circuits: New Directions in the Study of Caribbean Migration, Center for Migration Studies: Patricia Pessar. 1997.

8. Levitt, Peggy. *The Transnational Villagers*. Berkeley: University of California Press, 2001.
9. Marcel Kordos, Sergej Vojtovic. *Transnational corporations in the global world economic environment*. 3rd International Conference on New Challenges in Management and Organization: Organization and Leadership, 2 May 2016, Dubai, UAE. Alexander Dubcek University in Trencin, Studentska 2, 91150 Trencin, Slovak Republic. pp. 153-155.
10. Tubielewicz A. *Zarządzanie strategiczne w biznesie międzynarodowym*; Wydawnictwa Naukowo-Techniczne; Warszawa 2004;
11. *World Investment Report: Transnational Corporations, Extractive, Industries and Development*; UN-UNCTAD; New York and Geneva.
12. Xuqing Liu. *NIKE's General Company Analysis Based on It 2020 Annual Report*. Proceedings of the 6th International Conference on Financial Innovation and Economic Development (ICFIED 2021). pp. 801-802.
13. Yip G.S; *Strategia globalna*; PWE (wydanie II); Warszawa 2004
14. Zorska. *Transnational Corporations. Changes, Impacts, Challenges*; PWE; Warsaw 2007.
15. <https://www.statista.com/statistics/241683/nikes-sales-worldwide-since-2004/> (Date of access: 29th October 2021).
16. <https://www.statista.com/statistics/250287/total-number-of-nike-retail-stores-worldwide/> (Date of access: 29th October 2021).
17. <https://asean.org/asean-launches-investment-report-2020-2021-investing-in-industry-4-0/> (Date of access: 29th October 2021).
18. https://digital.hbs.edu/platform-rctom/submission/globalization-vs-isolationism-finding-nikes-new-competitive-advantage/#_ftn2 (Date of access: 30th October 2021).
19. <https://worldpopulationreview.com/country-rankings/countries-without-mcdonalds> (Date of access: 3rd November 2021)
20. <https://harrisbricken.com/chinalawblog/nike-likes-manufacturing-outside-china-and-you-should-too/> (Date of access: 6th November 2021)
21. <https://sourci.com.au/blog/nike-products-are-manufactured-in-over-41-countries> (Date of access: 6th November 2021)
22. <https://www.glossy.co/fashion/nike-lost-10-weeks-of-production-to-vietnam-indonesia-factory-shutdowns/> (Date of access: 6th November 2021).
23. <https://revisesociology.com/2017/03/01/transnational-corporations-harm-poor-countries/> (Date of access: 8th November 2021).

*Scientific supervision by Patrycja Żegleń, PhD,
University of Rzeszów, Poland.*

РОЛЬ НОВЫХ ИНДУСТРИАЛЬНЫХ СТРАН В МЕЖДУНАРОДНОЙ ТОРГОВЛЕ

Работа посвящена краткому описанию роли НИС в международной торговле. Автор попытался характеризовать, описать и сгруппировать новые индустриальные страны, приводя ретроспективные статистические данные. Также было исследовано влияние пандемии, которая изменила экспортно-импортные отношения НИС, как внутри зон свободной торговли, так и на мировой арене.

Ключевые слова: *экономический рост, политика протекционизма, технологические цепочки, экспортно-производственные зоны, НИС, методы таможенного регулирования, внешнеэкономическая политика, ТНК, иностранные инвестиции, специализация, внутрорегиональные тарифы, АФТА.*

This work is devoted to a brief description of the role of NIC in international trade. We have tried to characterize, describe and group the newly industrialized countries by providing retrospective statistics. The impact of the pandemic, was also indicated which affected both the export-import relations of the NIC within the free trade zones and on the world stage.

Key words: *growth, protectionist policy, technological chains, export-production customs zones, NIC, methods of economic regulation, foreign economic policy, TNCs, investments, specialization, intraregional tariffs, AFTA.*

Прежде всего необходимо определить, описать и дифференцировать новые индустриальные страны (НИС). НИС – это страны, которые пережили за короткий промежуток времени (десятилетия) существенный рынок как в экономическом, так и в социальном плане. В список НИС входят страны, показатели которых соответствуют установленным критериям ООН. К ним относятся: 1) размер ВВП на душу населения и стремительные темпы его прироста; 2) удельный вес обрабатывающей промышленности в ВВП. Он должен быть более 20%; 3) возрастающий объем инвестиций и экспорта промышленных изделий за рубеж.

Эти страны отличаются более высокими темпами экономического роста по сравнению с другими. С 1960 до 1993 г. 7 из 10 наиболее развивающихся экономик в мире находились в регионе Восточной и Юго-

Восточной Азии. Четыре "азиатские тигры" (Южная Корея, Сингапур, Тайвань, Гонконг) имели темпы прироста ВВП на душу населения в среднем 6% в год, в то время как в Европе около 2% [13]. Именно политика протекционизма, которая направлена на вытеснение и замещение импортной продукции, ориентация на внешние рынки, которая стала возможна из-за дешевой рабочей силы, а в следствии и дешевых товаров, и активное государственное вмешательство (квоты, льготное налогообложения и т.д.), и создали индустриальный толчок, который доставил эти страны на вершину технологических цепочек добавленной стоимости. Однако есть и исключения, как например Бразилия, которая снижала не только роль государства, но и торговые тарифы. Средние торговые тарифы за 10 лет были снижены с 50% в 1990 г. до 14% в 2000 [7].

На сегодняшний день нет единой классификации НИС, но большая часть ученых разделяют их на четыре волны. К первой волне, как правило, перечисляются страны азиатских тигров: Южная Корея, Гонконг, Сингапур, Тайвань. Вторая волна – это страны Латинской Америки: Бразилия, Мексика, Чили. К третьей волне относят такие страны, как Турция, Таиланд, Кипр, Малайзия, Индия. Четвертая волна: Филиппины, Китай, Вьетнам.

К типичным характеристикам НИС относятся:

- высокие темпы роста по сравнению с развитыми странами. ВВП Южной Кореи увеличился в 400 раз за 60 лет, за то же время ВВП на душу населения вырос со 160 до 30 тысяч долларов на одного человека [10];

- выгодное географическое положение. Примером может послужить ЭПЗ (экспортно-производственные зоны), которые создавались в районах с развитой промышленной инфраструктурой, вблизи морского порта или аэропорта. В таких зонах устанавливается особый налоговый и таможенный режимы, обеспечивающий предприятиям льготы, беспшлинный ввоз машин, оборудования и сырья для создаваемых предприятий, ориентированных на внешний рынок. По сравнению с другими районами концентрация ТНК в ЭПЗ особенно велика;

- рост производства и экспорта высокотехнологической продукции, коррелирующих с внедрением новых технологий. Доля Южной Кореи в мировом производстве полупроводников достигает 25% [2];

- растущие инвестиции в НИОКР;

- разнообразная отраслевая структура.

Все эти условия служат благоприятным климатом для создания отечественных производственных гигантов, которые перерастают в ТНК.

Очень часто именно сделки М&А служат инициатором появления транснациональных корпораций. В азиатском регионе находятся крупнейшие компании, являющиеся катализатором большей части мировой торговли.

В большинстве случаев все те факторы, которые способствовали становлению новых индустриальных стран, связаны с:

- тарифными и нетарифными методами таможенного регулирования. Правительство Южной Кореи вводило в некоторых случаях импортные тарифы до 77% от цены [4];

- инвестициями, которые поступают из индустриальных стран. Прямые инвестиции в экономику НИС в первую половину 80-х годов достигли 42 % прямых капиталовложений в развивающиеся страны. Главным инвестором являются США, вторым Япония [8];

- аутсорсингом производственных мощностей корпораций, находящихся в метрополии. Так, в Сингапуре в конце 1980-х гг. около 90 % экспорта продукции обрабатывающей промышленности приходилось на долю филиалов иностранных ТНК, в Корее – 27 % [16];

- отсутствие правовых норм регулирования трудовых отношений;

- государственной поддержкой. Благодаря государственным субсидиям Южная Корея производит треть всех судов в мире [2].

Все индустриальные страны переживают свои циклы добавленной стоимости. Если сначала Азиатские НИС выпускали на экспорт продукцию трудоемкого характера, так как обладали сравнительным преимуществом благодаря дешевой рабочей силе, то уже в середине 70-х ориентация была на капиталоемкие отрасли - бытовая электроника, а 90-е годы перешли к наукоемкой продукции такой как судостроение, полупроводники и т.д. Так, с 1970 по 1995 гг. доля машин и оборудования в структуре экспорта выросла - в Сингапуре с 11 до 62,3 %, в Корее с 7,2 до 51,6 %, на Тайване с 16,7 до 47,7 % [16]. Также меняется и модель движения капитала. После первоначального накопления капитала, который поступал из вне, НИС уже с конца 80-х годов стали переходить к его экспорту. Несмотря на то, что капитал новых индустриальных стран выступает в качестве младшего партнера ТНК промышленно развитых стран, в большинстве случаев он уже становится их серьезным конкурентом на мировом рынке.

Международная торговля

Развитию экспорта в экономиках НИС (особенно азиатских) отводится особое место. Именно доходы, полученные от экспорта, и открытость во внешнеэкономической политике во многом способствовали росту внутренних накоплений что повлекло за собой

ускоренную индустриализацию хозяйства. Главной статьей экспорта НИС является продукция обрабатывающей промышленности, жидкое топливо — 56.6%, продовольствие — 29.9% [9]. С 2000 по 2009 г. доля готовых изделий в экспорте НИС увеличилась с 42 до 71%. А импорт за те же годы в эти страны увеличился в 9 раз [3]. Импортируют прежде всего - машины, оборудование, а также полуфабрикаты для филиалов ТНК. Азиатские НИС удовлетворяют свой импорт в большей степени за счет Японии, Китая; латинские - за счет Америки, Европы.

Также следует упомянуть и о теории “летающих гусей”, разработанной экономистом Канаме Акамацу, как попытке объяснить столь успешный взлет стран Юго-Восточной Азии. Япония в этой теории выступает в качестве лидера, который перебрасывает производства в другие “дешевые” страны. Именно из-за того, что наблюдается переход от ручного труда к машинному, высокая нагрузка производственных мощностей, удорожание рабочей силы и ввод нормативно правовых норм, происходит переброс производства и инвестиций в новые индустриальные страны Азии. Вторым звеном после Японии выступают: Корея, Сингапур, Гонконг. Третьим – Бруней, Индонезия, Камбоджа, Лаос, Малайзия, Таиланд, Филиппины. Четвертым - Китай и Вьетнам. Таким образом журавлиный клин расширяется, захватывая новые участки неразвитых и отсталых стран. В наши дни уже наблюдается формирование пятого звена, который возможно будет состоять из Индии и Пакистана, Египта и Турции.

АСЕАН и НИС Юго-Восточной Азии

Ассоциация государств Юго-Восточной Азии – центр глобального производства и торговли, доля которого во всемирном экспорте равна 7%. Среди факторов, обеспечивающих индустриализацию в этом регионе, главнейшую роль сыграли иностранные инвестиции, которые направляются на создание новых предприятий. С 1990 г. 60% роста ВВП обеспечивали такие отрасли, как производство, ритейл, телекоммуникации и транспорт. Расширение и внедрение в международную торговлю поставило перед необходимостью создание зон свободной торговли (АФТА), которые представляют собой наиболее консолидированную экономическую группировку стран Азии [6]. Цель этого - активизировать, расширить и диверсифицировать торговлю товарами и услугами внутри АСЕАН. АФТА призвана также способствовать политической консолидации стран региона, подключению к экономическому сотрудничеству менее развитых стран Юго-Восточной Азии. Помимо указанных выше мер, принятых НИС в

начале индустриализации, страны АСЕАН обязались предоставить инвесторам целый набор льгот, которые были разработаны “Ханойским планом действий” в 1998 г. К ним, прежде всего, относится временное освобождение от уплаты налога на прибыль, право на беспрепятственный найм иностранного персонала, беспошлинный ввоз капитального оборудования, упрощение таможенных процедур, и др. Так, в зоне АФТА средневзвешенный уровень внутрирегиональных тарифов на основную группу товаров был снижен с 12,67% в 1993 г. до 6,15% в 1998 г. [6] Уже в 2020 г. страны АСЕАН и их партнеры подписали новое соглашение о формировании крупнейшей в мире зоны свободной торговли. Партнерство позволит создать крупнейшую в мире зону свободной торговли с примерно 2,2 млрд потребителей и объемом ВВП в \$28 трлн, что составляет около 32% от общего мирового объема ВВП [14].

Что касается специализации стран, то Сингапур и Малайзия экспортируют электронную технику, Вьетнам – текстиль и одежду, Таиланд – автомобильные запчасти, Гонконг – одежду, радиоприемники, телефонную аппаратуру; Тайвань – мониторы, швейные машины; Южная Корея – телевизоры, контейнеры, и т.д. Остальные государства в основном поставляют на мировые рынки сырье. В середине 2000-х годов в первой пятерке мира по конкурентоспособности своих товаров были Сингапур, Гонконг, Тайвань [3].

Также нужно принимать во внимание, что в странах АСЕАН расположили свои штаб-квартиры около 200 крупнейших компаний, ежегодные доходы которых превышают \$1 млрд. Лидером здесь является Сингапур, занимающий пятое место в мире по сосредоточению головных офисов корпораций.

В связи со всеми перечисленными факторами, зависимость от продукции азиатских НИС в некоторых отраслях очень велика, что непременно вызывает перекося в мировой торговле. Это можно проследить на примере дефицита полупроводников, который возник из-за пандемии. Так как крупнейшие производители микрочипов находятся в Азии, причем не только в Южной Корее, Японии и Тайване, но и в коммунистическом Китае, карантинные ограничения вызвали подрыв логистических цепочек, что в свою очередь вызвало снижение производства на большинстве континентах. Автостроитель General Motors до середины мая снизил производство на двух заводах в США и Канаде, компания Hyundai в начале апреля на неделю останавливала свое головное предприятие в Южной Корее, у Toyota в марте не работали

конвейеры в Чехии, а у Ford – в феврале в Германии, Volkswagen не смог выпустить в прошлом году на разных континентах порядка 100 тысяч автомобилей [11]. Причем кризис в сфере микросхем может продлиться вплоть до 2023 г.

Однако пандемия ударила не только по логистическим цепочкам азиатских НИС, но и по иностранным инвестициям. В период с 20 февраля по 18 марта 2020 года отток капитала иностранных инвесторов на фондовом рынке Южной Кореи составил \$10,24 млрд, на рынке Тайваня – \$13,2 млрд, на рынке Таиланда – \$2,05 млрд, на рынке Индонезии – \$620 млн, на рынке Филиппин – \$350 млн, на рынке Вьетнама – \$250 млн. [12]

Латинская Америка и региональные НИС

Латинская Америка - крупный экономический регион, вес которого в мировом ВВП по ППС около 9%. 65% ВНД сконцентрировано в Бразилии, Аргентине, Мексике. Бразилия занимает половину этого объема, приходящегося на тройку. Однако Мексика опережает другие латиноамериканские страны по темпам развития экспортного производства. Это проявляется в том, что экспорт страны в стоимостном выражении увеличился более чем в 3 раза по сравнению с началом 1990 г., тогда как по латиноамериканскому региону в целом – примерно в 2 раза [7].

Основные инвесторы в этот регион – это германские, японские и американские ТНК. С их помощью заметно увеличился приток иностранных инвестиций со второй половины 90-х годов. Наиболее приоритетными для развития отраслями экономики этих НИС являются машиностроение, обрабатывающая, горнодобывающая и нефтедобывающая отрасли. Одно из приоритетных направлений экономической стратегии – производство электронно-вычислительных машин и техники. Главные статьи экспорта латиноамериканских НИС – это овощи, зерновые, кофе, какао, автомобили, оборудование, продукция химической промышленности. В 2010 г. темпы роста региона достигли 6,3% ВНД. Почти вся производимая органическая продукция, идет на экспорт, хотя быстрыми темпами развивается и внутренний спрос, особенно в крупных городах. Основные бенефициары- Америка, Канада, Европа. Это подтверждается тем фактом что до 87% мексиканского экспорта приходится на США и Канаду. [15]

Подводя итог можно констатировать тот факт, что появление новых индустриальных стран отнюдь не зависит от случайного набора

нескольких факторов. Всему этому развитию, что было на протяжении десятилетий, способствовала череда продуманных действий. На наш взгляд, индустриальные станы рано или поздно все равно возвращаются на стандартные темпы роста экономики. В большей степени это связано с тенденцией нормы прибыли к понижению, которая возникает в основном из-за того, что дешевая рабочая сила перестает быть дешевой. Таким образом, происходит переброс производства и инвестиций в неразвитые страны, начиная процесс формирования новых волн НИС. Стоит отметить, что на мировом рынке продукция этих стран обладает достаточно высокой конкурентоспособностью. Этого удалось добиться за счет эффективного использования передовой техники и технологий, современных методов организации производства (чего только стоят пожизненные контракты японцев). Безусловно, успехи сопровождаются определенными противоречиями. Противоречия особенно часто возникают в сфере торгово-экономических отношений с развитыми странами. С одной стороны, происходит интеграция НИС как между собой, так и метрополиями (АТЕС, ЛАИ, МЕРКСУР, АФТА). С другой стороны, наблюдается спад производственного сектора в экономике метрополий, как например в Америке, где вывод за рубеж производств за последние 20 лет привел к потере 5 млн. рабочих мест в обрабатывающей промышленности [18].

Список использованных источников

1. Рынки Юго-Восточной Азии – одни из самых динамичных в мире [Электронный ресурс]. – Режим доступа: https://forbes.kz/finances/markets/yugo-vostochnaya_aziya_sem_faktov_kotoryie_neobhodimo_znat/ - свободный. Язык рус.
2. 14 графиков, объясняющих «Корейское экономическое чудо» [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://businessviews.com.ua/ru/studies/id/14-grafikov-objasnjajuschih-korejskoe-ekonomicheskoe-chudo-1142/> - свободный. Язык рус.
3. Новые индустриальные страны [Электронный ресурс]. – Режим доступа: https://works.doklad.ru/view/g_zcIQVm2dI.html - свободный. Язык рус.
4. Южная Корея: настоящие причины грандиозного роста [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://voxukraine.org/ru/koreya-prichiny-grandioznogo-rosta/> - свободный. Язык рус.

5. Место новых индустриальных стран в системе развивающихся стран [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://works.doklad.ru/view/61jup45U9q4.html> - свободный. Язык рус.

6. АССОЦИАЦИЯ ГОСУДАРСТВ ЮГО-ВОСТОЧНОЙ АЗИИ (АСЕАН) [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://e-cis.info/page/3391/79443/> - свободный. Язык рус.

7. Новые индустриальные страны Латинской Америки [Электронный ресурс]. – Режим доступа: https://studref.com/364177/ekonomika/novye_industrialnye_strany_latinskoj_ameriki - свободный. Язык рус.

8. Новые индустриальные страны в мировой экономике [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://student-servis.ru/spravochnik/novye-industrialnye-strany-v-mirovoj-ekonomike/> - свободный. Язык рус.

9. Экономика новых индустриальных стран, их место и роль в мировой экономике [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://finuni.ru/ekonomika-novoindustrialnyh-stran-v-mirovoy-ekonomike/> - свободный. Язык рус.

10. World Development Indicators [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://datatopics.worldbank.org/world-development-indicators/> - свободный. Язык англ.

11. Дефицит чипов из Азии вызвал кризис в мировом автопроме [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.dw.com/ru/deficit-chipov-iz-azii-vyzval-krizis-v-mirovom-avtoprome/a-57217629> - свободный. Язык рус.

12. СМИ опубликовали список стран по объёму оттока иностранного капитала [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://regnum.ru/news/society/2892136.html> - свободный. Язык рус.

13. "Новые индустриальные страны" в системе мирового хозяйства [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://readbookz.net/rbooks/book-37/ru/chapter-1937/> - свободный. Язык рус.

14. Страны АСЕАН подписали соглашение о создании крупнейшей в мире зоны свободной торговли [Электронный ресурс]. – Режим доступа: https://www.gazeta.ru/business/news/2020/11/15/n_15230821.shtml - свободный. Язык рус.

15. Американско-мексиканские отношения [Электронный ресурс]. – Режим доступа: https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%90%D0%BC%D0%B5%D1%80%D0%B8%D0%BA%D0%B0%D0%BD%D0%BE%D0%BC%D0%B5%D0%BA%D1%81%D0%B8%D0%BA%D0%B0%D0%BD%D1%81%D0%BA%D0%B8%D0%B5_%D0%BE%D1%8

2%D0%BD%D0%BE%D1%88%D0%B5%D0%BD%D0%B8%D1%8F - свободный. Язык рус.

16. Новые индустриальные страны [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://econ.wikireading.ru/43475> - свободный. Язык рус.

17. Проблемы деиндустриализации в США [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.perspektivy.info/oykumena/ekdom/problemy_deindustrializacii_v_ssha_2019-10-09.htm - свободный. Язык рус.

*Научный руководитель: А.А. Задоя, кандидат экономических наук,
доцент.*

Dr. Oxana Chorna, Jinia Sultana Sama
Modern College of Business and Science (Oman)

**PROCESS COSTING AND SOCIAL RESPONSIBILITY
IN FOOD PRODUCTION
(based on data Oman Flour Mills, SAOG)**

The presentation is devoted to the analysis of social responsibility of enterprises on the example of a well-known food manufacturing company. The mission of the company and its vision are analyzed. Particular attention is paid to the areas of activity for the implementation of social responsibility. Six stages of the transformation of raw materials into finished goods have been identified.

Key words: social responsibility, food production, mission, vision.

Oman Flour Mills (SAOG) is a public limited company that came into existence in 1997. It is known as the first food manufacturing company in the Sultanate of Oman. The organization has about 51% ownership with Oman Foods Investment Holding Company (SAOC). In addition, it was among the first companies to be added on the Muscat Stock Exchange [1].

Oman Flour Mills or OFM is engaged in the milling and food processing business. Its main activities include milling of wheat and sale of variety of products such as flour, bakery and animal feed. The company has brands like “Dahabi” that offers more than 20 varieties of superior quality flour products. It also provides food for pet animals and birds under the brand name “Barakat”, and lastly, “Alpha” which consists of a range of horse feeds. OFM operates through its fully owned subsidiary named Atyab Investments that manages the development plans of the parent company as well as its subsidiaries [1].

When OFM was initially established, it had a wheat milling capacity of 150 tones per day. In 1983 it had set up the Animal Feed Mill, then in 1989 it started Modern poultry farms, and also started Atyab Bakery in 2012. By the year 2017, the company expanded their flour mills capacity to 800 tones per day. Furthermore, in 2018 OFM opened an addition flour known as Sohar Flour Mills. These stages show huge development of OFM over the years and its contribution towards Oman’s food sector [1].

Mission Statement: OFM’s internal mission statement includes being an employer of choice, providing a high quality and hygienic working environment for the employees. Moreover, it’s external mission statement is to improve customer loyalty and working continuously on community development.

Vision statement: The company's vision is to be a leading food manufacturing organization in the nation. It also aims to achieve a net profit of 50 million Omani Riyals within the upcoming 10 years through strategic diversification.

Oman Flour Mills is committed to serving its community people in different ways. The company has undertaken various activities as part of its CSR that include:

1) Sponsoring and providing healthy meals to schools

In 2017, the programme was launched by the government to provide healthy school meals at three primary schools in Oman. As part of Oman Flour Mills' corporate social responsibility, the company played a key role in this initiative by sponsoring and delivering meals on a daily basis for a semester [2].

2) Supporting youth training

Oman Flour Mills has been continuously working on training young Omani people for self-employment and encouraging setting up small businesses. This is done as part of Oman Flour Mills' corporate social responsibility efforts, and the company is currently working on preparing them for future by providing grants to set up their own fast-food outlets [3].

3) Involved in Ramadan initiative

According to Oman Flour Mills' company report of 2017, it distributed bags of flour for free of charge to needy families during the holy month of Ramadan. In addition, during the COVID-19 situation, OMF was part of a Ramadan charity campaign in 2020. The required products and supplies were arranged and distributed in donation boxes to families who had limited income within Sultanate of Oman [4].

4) Making donations to charity organizations

Oman Flour Mills had made donations to six charity organizations earlier in 2015 which includes Oman Cancer Association, Oman Down Syndrome Association, and others. The largest amount of 10,000 OMR was given to Al Rahma charity that was involved in providing financial help to needy families for several social causes such as education, housing and utilities, etc. [5].

5) Sponsoring sports events

Oman Flour Mills supported the Professional Taekwondo Academy in 2016 for an International sport competition and sponsored the event to improve the talent of the local Omani athletes. Moreover, the company was sponsoring the outfits as well as bearing all the travel and accommodation expenses for this event [6].

Oman Flour Mills' factory has three main processing departments for producing flour. One of them is for **cleaning** the wheat grains, the other one is

for **milling and further processing**, and the final one is for **packaging** the finished goods. The activities in each department are done uniformly on all the units. This means that the finished goods are also identical (homogeneous). There are six stages involved in the process and then from raw materials the finished product is obtained in the form of flour.

Stage 1: Pre-cleaning. After harvesting the wheat grains may have dirt, stone and other impurities so the preliminary cleaning process is first carried out before wheat is being stored.

Stage 2: Cleaning of wheat department. In this department before getting into the milling operation, the pre-cleaned wheat needs to be cleaned again to maintain the quality of the flour and to safeguard the processing equipment.

Raw materials, direct labour and overhead in this department.

A flour mill requires a large number of raw materials, which will depend on the type of flour OFM wants to make. The major raw material is wheat which is used in this department. Specialised labours work here who are experts in cleaning of wheat and they are able to operate the machinery and other equipment. Overhead cost includes fuel of machinery, electricity, and indirect labours like helpers, watchman and supervisors.

Stage 3: Milling department. The method of grinding grains into flour is known as milling. Oman Flour Mills uses modern milling process which is fully automatic. It involves grinding the wheat (by a wheat flour machine) and sifting the wheat kernels to reduce their size gradually. This process is repeated until they get the desired flour [7].

Raw materials, direct labour and overhead in this department

The major raw material is received from cleaning department, however additional raw material in small quantity is added here like barley. Specialised labours are working here who are expert in milling related activities. They are able to operate the machinery and other equipment's which are installed here in milling department. Overhead cost includes fuel of machinery, electricity, and indirect labour like helpers, and supervisors.

Stage 4: Further processing department. Once the grain has been processed into flour, post-treatment is highly essential. This includes bulk storage, adding micro-ingredient and adding necessary nutritional enrichment such as vitamins and minerals.

Raw materials, direct labour and overhead in this department.

The major raw material is received from milling department. Additional raw material in small quantity is added here to increase the volume of the output, for e.g., grains powder is added. Specialised labour is working here who are expert in further activities work here. They are able to handle the

machinery and other processing tools which are connected here in further processing department. Overhead cost includes fuel of machinery, electricity, helpers, and carpenters.

Stage 5: Packaging department. Oman Flour Mills offer a variety of packaging that depends on the needs of the consumer market.

Raw materials, direct labour and overhead in this department.

The major raw material is received from further processing department. In addition, packaging materials are used here. Specialised labours are working here who are trained in packaging activities. They are able to handle the packaging machinery, automatic packaging tools and equipment. Overhead cost includes small packaging material, electricity, helpers, carpenters and computer operators.

Stage 6: Finished goods. In the final stage the flour is finally ready for sale into different markets for the customers.

References

1. Oman Flour Mills. (2021). Retrieved from <https://omanfood.om/our-group-companies/current-projects/oman-flour-millssaog/>
2. School students get free healthy meals. (2017). Retrieved from Oman observer: <https://www.omanobserver.om/article/87118/Head%20stories/school-students-get-free-healthy-meals>
3. OFM supports youth training. (2021). Retrieved from The Arabian Stories: <https://www.thearabianstories.com/2021/02/17/oman-flour-mills-wins-his-majesty-the-sultans-award-for-industrial-excellence/>
4. Ramadan charity campaign. (2020). Retrieved from Times of Oman: <https://timesofoman.com/article/87176-madayn-launches-ramadan-charity-campaign>
5. Charity organizations benefit from OFM donations. (2015). Retrieved from Arab Press Updates : <https://arabpressreleases.com/%EF%BB%BFsix-charity-associations-benefit-from-oman-flour-mills-donations/>
6. Times of Oman. (2016). Retrieved from <https://issuu.com/eshabiba/docs/t11-08-2016/24>
7. Wheat milling. (2021). Retrieved from <http://www.flourmillplant.com/Useful-Links/Wheat-Milling-Process.html>

Тези доповідей

М. Абрамкін
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

МІЖНАРОДНІ ПЕРЕВЕЗЕННЯ ТА ЇХ РОЛЬ В МІЖНАРОДНІЙ ТОРГІВЛІ

Під міжнародним перевезенням розуміють перевезення вантажів або пасажирів між державами, що виконується на умовах міжнародних договорів, які встановлені цими державами. Для визнання перевезення міжнародним не обов'язково, щоб вантаж або пасажир фактично перетинали кордони держави, - досить укладання договору міжнародного перевезення.

Договір міжнародного перевезення укладається таким чином: учасники міжнародного перевезення укладають між собою договір перевезення, згідно з яким транспортна організація бере на себе зобов'язання доставити пасажирів або вантаж в пункт призначення, а інша сторона зобов'язується відшкодувати їй понесені витрати. Даний договір уточнює умови перевезення, встановлені транспортними конвенціями та актами внутрішнього права також він являється підставою майнової відповідальності сторін при невиконанні своїх зобов'язань з міжнародного перевезення.

Залежно від транспорту, яким виконується міжнародне перевезення, договори діляться на окремі види. Прийнято розрізняти договори залізничних, автомобільних, повітряних і морських перевезень. Кожен з цих видів договорів, у свою чергу, підрозділяється на договори перевезення вантажів і договори перевезення пасажирів.

Морський транспорт є основним засобом перевезення вантажів великих партій. Морські перевезення в свою чергу розділяються на лінійні та трампові. При трамповому судноплаванні робота суден не є постійною, тобто судно може змінювати свій графік і місце завантаження та розвантаження. Зазвичай трампові судна працюють в місцях, де є великий попит на їх послуги. Лінійне судноплавання навпаки передбачає чіткий графік і не залежить від малих змін попиту на їх послуги. Міжнародні морські перевезення здійснюються по чартеру і коносаменту.

Повітряний транспорт використовується в основному для перевезення пасажирів, а також для термінових вантажів, наприклад продовольчих товарів. Повітряні перевезення є найдорожчим та

найшвидшим способом перевезення. Основним документом в повітряних перевезеннях є авіанакладна.

Залізничні перевезення - це найдешевший спосіб перевезення. Залізничний транспорт здатний перевозити різні вантажі, але зазвичай використовується для перевезення пасажирів та великих партій корисних копалин. Залізниця дешевий, але не найшвидший спосіб пересування, до того ж залізниця потребує спеціальне дорожнє покриття – колії, що прокладені далеко не усюди. Так, наприклад, залізниця Китаю виконує 24% всіх залізничних перевезень у світі, займає друге місце за довжиною залізничної мережі, та володіє найбільшою мережею високошвидкісних залізниць. Основним документом при перевезенні товарів залізницею є накладна, яка виступає в ролі договору та товаророзпорядчого документа [1].

Автомобільний спосіб перевезення є найрозповсюдженим, через свою невибагливість до дорожнього покриття і здатність доставити вантаж до кінцевого місця призначення. Основним документом в автомобільних перевезеннях є автотранспортна накладна. Незважаючи на те, що США займає перше місце за протяжністю залізничної мережі, залізниця в цій країні використовується переважно для перевезення вантажів – 38% від всіх перевезень в країні. Особливе місце в перевезеннях пасажирів (87%) займає автомобільний транспорт - це пов'язано з тим, що «сімейний автомобіль» став традицією та показником престижу вже в 20-х роках [2].

Отже можна зробити висновок, що діяльність підприємств напряму залежить від існування та успішної роботи транспортної системи. В свою чергу, міжнародні перевезення дозволяють функціонувати, як імпортом, так і експортним операціям підприємств, що неодмінно впливає на міжнародні відносини між країнами.

Список використаних джерел

1. Поняття та види міжнародних перевезень [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://studfile.net/preview/9940713/page:3/> - вільний. Мова укр.

2. Управління зовнішньоекономічною діяльністю: навчальний посібник [Електронний ресурс]/ Г.Я. Глуха, О.А. Задоя, О.А. Євтушенко, Е.М. Лимонова. – Дніпро: Університет імені Альфреда Нобеля, 2019. – 156 с.

Науковий керівник: О.А. Задоя, кандидат економічних наук, доцент.

ЛІЗИНГОВІ ОПЕРАЦІЇ НА СВІТОВОМУ РИНКУ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ

Міжнародний (міждержавний) лізинг - лізинг, у якому лізингодавець і лізингоодержувач є суб'єктами різних країн, зокрема: експортний лізинг - міжнародний (міждержавний) лізинг, у якому лізингодавець і продавець (постачальник) предмета лізингу є суб'єктами України, а лізингоодержувач – суб'єктом іншої держави.

Існують різні види міжнародного лізингу, такі як експортний, імпорتنний, транзитний і спеціальний.

Експортний лізинг, коли виробник майна або посередницька фірма продає його лізинговій компанії, а та, в свою чергу, укладає угоду з лізингоодержувачем майна, що знаходиться за кордоном. Тобто, при експортному лізингу лізингоодержувач є зарубіжною країною

В умовах імпортової оренди компанія, що надає обладнання в лізинг, може перебувати в іноземній країні, але лізингодавець та лізингоодержувач можуть належати до однієї країни.

Транзитний лізинг, при якому майно продається лізинговій компанії із іншої країни, а вона, в свою чергу, укладає угоду з орендарем, що знаходиться в третій країні

Спеціальний лізинг – власник є спеціалістом з активу, який він здає в лізинг. Він не тільки здає в оренду, але й надає лізингоодержувачу спеціалізовані персональні послуги. Прикладом є електронні товари, автомобілі, кондиціонери тощо [1].

На українському ринку лізингу домінує фінансовий лізинг. Це досить типово на початковій стадії розвитку ринку лізингу, оскільки клієнти зацікавлені в основному у володінні об'єктом оренди. Операційний лізинг не регулюється, тому важко вказати обсяг операцій лізингу. Проте операційний лізинг в Україні існує, і пропонується в основному для особистих автомобілів. Переважна більшість одержувачів лізингу (90%) компаній і лише 10% фізичних осіб. Середні авансові внески становлять 20-40% спостерігалася поступове зменшення суми, необхідної для підписання. Зазвичай оренда недоступна для підприємств, які мають фінансові звіти менше 3 років [2].

Послуги з фінансового лізингу можуть надавати банки та інші небанківські установи, в яких зареєстровані державний регулятор. Лізингова діяльність банків здійснюється за ліцензією Національного банку України.

Ринок лізингу в Україні становить 61% у транспорті (автомобілі та легкий транспорт), 19% у сільському господарстві (50% тракторів, 25% зернозбиральних комбайнів та 25% культиважного обладнання) та 19% в інших сегментах, таких як будівництво, промислового обладнання та нерухомості. Основні обмеження для розвитку лізингова промисловість України включає:

- недостатня поінформованість малого та середнього бізнесу, урядовців та комунальних заклади про переваги лізингу у фінансуванні бізнесу розширення;
- відсутність сприятливої правової та податкової бази для оренди;
- відсутність внутрішнього та міжнародного капіталу для лізингових компаній та відсутність програм, які просувають цільовий лізинг в малі та середні підприємства;
- відсутність міцної асоціації для просування інтересів членів (юридичні, нормативні, інформаційні, рекламне та професійне навчання);
- ізоляція від міжнародних тенденцій та розвиток подій в лізинговій галузі [3].

У сучасному світі з великою різноманітністю фінансових інструментів лізинг є досить зручним і відносно простим способом отримати можливість користуватися необхідним майном [4].

Тому хоча б поверхневі знання про існування лізингових операцій та можливості, які вони надають, стануть у нагоді кожному підприємцю. Лізинг є високорентабельним видом діяльності, який може позитивно вплинути на добробут українських компаній і економіки в цілому, але для цього необхідно вдосконалити законодавчу базу лізингу.

Портфель лізингових угод на ринку України зріс на 36% протягом 2020 року та досягнув 52 947 млн. грн. Такі результати визначила Асоціація «Українське об'єднання лізингодавців» виходячи зі статистичних даних, нещодавно оприлюднених Національним Банком України. Частка лізингових і фінансових компаній у портфелі становить 79%, з них частка банків – 21% [2].

Незважаючи на складні умови коронакризи, портфель лізингових і фінансових компаній мав позитивну динаміку в усіх кварталах 2020 р., окрім другого. У третьому кварталі 2020 р. портфель отримав приріст на 44,4%, а в четвертому кварталі тенденція до зростання закріпилась подальшим приростом в 11,2% [2].

Пікове значення лізингових послуг досягло у 2019 році, а динаміка була зростаючою останні чотири роки, що створює ефект високої порівняльної бази. Не зважаючи на цей фактор, а також в умовах

економічного спаду, лізингові та фінансові компанії змогли втримати рівень угод майже на рівні 2019 року. Це свідчить про стійкість даного бізнесу, а також вказує на потенціал до зростання за сприятливих умов.

У свою чергу, найактивнішими серед усіх гравців на ринку залишаються саме лізингові компанії. Вони уклали 93% від вартості всіх угод у 2020 р., що припали на лізингові та фінансові компанії, і таким чином забезпечили левову частку бізнесу.

Яким буде лізинг через кілька років, визначити важко, це залежить від таланту фахівців, які займаються розвитком лізингу, і від того, що, незважаючи на всі труднощі, лізинг продовжує розвиватися, тому всі існуючі проблеми на момент з часом буде подолано.

Список використаних джерел

1. Иванова М.Б. Внешнеэкономическая деятельность: Учебное пособие. – М.: Издательство РИОР, 2004. – 105 с.

2. Національний банк України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://bank.gov.ua/> - вільний. Мова укр.

3. Брус С. І. Розвиток ринку лізингових послуг в Україні // Фінанси України. - 2008 . - № 11 . - С. 75-85.

4. Адамбекова А. А. Вопросы регулирования финансового рынка в Казахстане // Финансы. - 2006 . - № 10 . - С. 74-75.

Науковий керівник: О.А. Задоя, кандидат економічних наук, доцент.

A. Aleksieienko
Alfred Nobel University, Dnipro

FREELANCING AS A NOVEL OPPORTUNITY DURING COVID-19 PANDEMIC

Since the financial crunch of 2008, the global world commercial enterprises productivity has been tapering. The world was endeavouring to normalize that suddenly the COVID-19 attacked on the economic system of the world in November 2019. Intrusive from china the pandemic penetrated the whole globe and sluggard the production activities. Millions of people become unemployed. Developing countries had been already suffering due to having fewer job opportunities that stab of Corona pandemic aggravated the issue. At this critical moment, e-commerce and freelancing proved a blessing that assisted the national economy in the employment sector in several ways. The first and very basic it brought job opportunities for the

highly skilled individual and connect them to the customers and firms from where they can earn as aweigh to their abilities, render a link to the international market without any huge investment, and made easy to work without moving from their places. It also provided all their services to the firm and at the international level from their home or wherever they were easy to work at. Secondly, e-commerce and freelancing was not just providing job but also helping in sectoral development related to the ICT sector and stipulating more job to them such as, software engineering that developed software's and applications for freelancers, specialists in making of e-commerce sites and websites, technicians in shops and many other sectors which provide a helpful hand in e-commerce.

Freelancing became fairly more popular amid the Pandemic of COVID-19. Small businesses and large companies alike are taking advantage of hiring experienced professionals online to handle much of their growing to-do list.

Young workers and workers aged 65+ have been most likely to have left employment, and also most likely to have become economically inactive. However, the larger rises in unemployment have been for those aged between 25 and 64.

The number of people claiming unemployment related benefits fell by 58,600 in the month to July 2021 but remains 945,600 million higher than in March 2020 [1].

1.6 million jobs were on furlough through the Government's Coronavirus Job Retention Scheme (CJRS) as at 31 July 2021. The number of jobs that are furloughed has been gradually falling since the end of January when 4.9 million jobs were furloughed. Over 11.6 million jobs have been furloughed since the start of the scheme.

The fifth grant of the Government's Self-Employment Income Support Scheme (SEISS) opened for applicants on the 29 July 2021. By 15 August 2021, 0.8 million claims had been made.

Some workers are disproportionately economically impacted by the coronavirus outbreak. Workers who are from an ethnic minority group, women, young workers, low paid workers and disabled workers, have been most negatively economically impacted by the coronavirus outbreak.

While the coronavirus outbreak caused a serious economic fallout, the freelance economy greatly benefited from the recent events. Namely, over 20 million people in the US lost their jobs due to Covid-19 and the restrictions it placed upon the traditional workforce. At the same time, the number of businesses looking to hire freelancers is growing.

Job postings on freelance recruiting platforms rose by 41% in the second quarter of 2020. With lockdown and similar restrictions put in place due to

health concerns, businesses were forced to shut down their physical locations and turn to freelance recruiting platforms as their go-to place to hire freelancers and find local talent [2].

Most freelancers in the creative industries are solo self-employed workers, working on various projects. Outsourcing work and framing it into ‘projects’ are often employer strategies aimed at reducing costs by making their employees self-employed and thus avoiding all social costs that a regular employment relationship implies – for example, to avoid the necessity of paying the minimum wage, to circumvent working time provisions, or to bypass dismissal procedures. Such strategies have proven to be particularly harmful in the face of the economic collapse that followed the health crisis, which has left freelancers, often working for a sole employer, at the mercy of policymakers implementing (or not) extraordinary solutions [3].

Businesses have started to restructure their operations in order to cushion the impact of losses in corporate profit caused by the pandemic. Restructuring can also include outsourcing, as is the case for digital advertising agencies and software developers, which have been outsourcing work to independent contractors during the pandemic. Similarly, publishing and media companies have initiated restructuring and been shifting toward a greater use of online freelancers for different jobs (‘digital outsourcing’), such as design and translation. Therefore, regulation by law and the setting of institutional structures able to safeguard social conditions in the labour market would help to cushion the effects of these attempts by enterprises to survive the pandemic. For instance, publishing and media companies, whose operations often depend on grants or co-financing from the public sector, could be required to utilise only the services of professional translators. Regulation could also increase the entry level for online platforms and effectively prevent them from using aggressive cost-cutting strategies against their competitors.

As many services went online in 2020, some freelancers such as ICT specialists and medical translators initially saw a rise in work opportunities thanks to the pandemic. However, because of the general lack of work in the profession, many freelancers went online to seek for tasks. This had the immediate effect of increasing competition and thus bringing down pay rates. On the other hand, graphic designers and translators (with the exception of medical translators) saw their job opportunities shrinking dramatically from the very early days of lockdown. Companies started to cut off non-essential freelance work in response to the health crisis while ‘waiting’ for the situation to improve. Since companies are the main clients on digital platforms, their reluctance to offer new jobs and tasks had a dramatic impact on the livelihoods of platform freelancers. The latter consider their engagement with platforms as

being of a long-term rather than temporary nature. Their goal is to attain a top rating on the platform in order to maximise their income, and they do this by developing their profiles, attracting clients and establishing their reputation through self-marketing strategies [4]. This explains why they did not leave platforms as soon as they saw job offers decreasing and rates going down due to the COVID-19 outbreak. They instead engaged in various coping strategies in an attempt to survive the enhanced competition. These strategies included: searching for additional sources of income, parallel to platform work; reducing their spending to the bare essentials; moving back to the home of their parents; and relying on savings and family resources, such as a partner's income or gifts and loans from parents and other relatives.

References

1. Freelancing – a novel opportunity for youth amid Corona pandemic. Elementary Education Online, 2021; Vol 20 (Issue 5): pp. 7681-7687.

2. How COVID-19 Has Helped Skilled Freelancers. SkillSoniq. URL: <https://skillsoniq.com/blog/how-covid19-has-helped-skilled-freelancers> [Accessed October 3, 2021].

3. Coronavirus: Impact on the labour market. House of Commons Library. URL: <https://commonslibrary.parliament.uk/research-briefings/cbp-8898/> [Accessed October 3, 2021].

4. Creative labour in the era of Covid-19: the case of freelancers. The European Trade Union Institute. URL: <https://www.etui.org/sites/default/files/2021-03/Creative%20labour%20in%20the%20era%20of%20Covid-19%20the%20case%20of%20freelancers-2021-web.pdf> [Accessed October 3, 2021].

*Scientific supervision by R.M. Kliuchnyk, PhD in Politology,
Associate Professor.*

A. Almaz
Alfred Nobel University, Dnipro

THE ECONOMY OF SWITZERLAND AFTER THE COVID PANDEMIC

The Swiss economy is recovering rapidly as the pandemic subsides. The upswing will be driven equally by the export industry and the domestic economy. The outlook for 2022 is also promising. However, economic,

political, and pandemic-related uncertainties remain high and could cloud the positive outlook. Although Credit Suisse economists continue to expect economic growth of 3.5%, they anticipate that the upturn will lose some of its momentum. Accordingly, the bank's economists are forecasting that GDP growth will slow to 2.0% in 2022 [1]. The hospitality industry is one of the sectors that has been hardest hit by the COVID-19 crisis, with some segments expected to face challenges for the foreseeable future.

A recovery is now underway as more areas of the economy reopen – a process accelerated by pent up consumer spending. Gross domestic product is likely to grow by 3.5% overall this year, more than offsetting the decline seen in 2020 (-2.6%). For 2022, Credit Suisse economists expect this growth momentum to slow to 2.0% [1]. The recovery of the Swiss economy can be characterised as follows: those industries with the largest growth slumps in 2020 generally show strong growth rates in 2021. This applies to both the export industry and the more domestically oriented industries. In the export of goods, the machine, electrical and metal industry, as well as the textile and watch industry are currently experiencing a significant revival in international demand, resulting in strong growth compared to the crisis-ridden 2020. The same is true for those industries that were directly or indirectly burdened by official closures and requirements. Thus, the value chain in the entire travel sector, in tourism, gastronomy or in retail trade is clearly increasing again. However, this does not mean that the pre-crisis level was already reached in 2021: international travel is only recovering gradually, and it will be months before trade fairs, congresses and large events will be held on the same scale as before the crisis. In the airline industry, in the hotel industry and in the event sector, the recovery will therefore be significantly delayed.

The positive overall trend obscures the troubled situation in various sectors – most notably the hospitality industry. The restaurant and tourism sectors saw revenues plunge by 40% and 67%, respectively, during the pandemic year of 2020 [2]. This slump was even more pronounced in the urban regions around Lake Geneva and in Zurich, which were impacted by the absence of foreign tourists as well as a shortfall in income from the going-out industry.

However, the economic recovery is not limited to industries that suffered particularly from the pandemic. Industries that were able to maintain or even expand their value creation in 2020 are also optimistic about the future. In the chemical-pharmaceutical industry and the medical technology sector, for instance, the growth trend is unbroken. These sectors will also be able to grow this year and next, especially in those segments that have been negatively

impacted by the crisis. The Swiss healthcare sector as a whole will also grow. In the services sector, the growth trend in insurance will continue. The value creation of banks will also increase this year and next, albeit somewhat less dynamically. The positive but still challenging economic environment also ensures continued strong demand for management consulting services. Parallel to the strong growth of the economy as a whole, demand for recruitment services is also picking up.

The situation in construction is somewhat different. While the sector witnessed a slight decline at a high level in 2020, value creation is rising again in 2021. Incoming orders in the construction industry have risen significantly compared to 2020. However, the prices for building materials, which have risen sharply in some cases, are having a dampening effect [1]. Overall, it can be assumed that both private residential and commercial construction as well as the construction volume of public corporations will increase this year and next. The food industry is also expected to see a slight increase in value creation this year and next. In contrast to the growth sectors, however, the necessary structural adjustments in telecommunications or the printing industry continue to cause negative growth rates.

Many consumers saved a lot of money during the pandemic. In addition, the extensive state support, especially short-time work compensation, have prevented a slump in incomes and real wages have risen despite the crisis. In addition, the falling unemployment rate and the decline in short-time work are supporting private consumption, which is increasing strongly overall compared to the previous year. In addition, private investment is rising significantly after many projects were postponed last year due to the great uncertainty. Overall, real GDP will grow by 3.4 percent in 2021 [2]. This should bring it back to the pre-crisis level in the fourth quarter. For next year, too, the signs are pointing to recovery, so that GDP is expected to increase by almost another three percent.

The broad-based upswing means that in many cases it is possible to return from short-time back to full-time work or to find new employment and that there is no increase in unemployment to be expected. Thus, the unemployment rate will fall below the three percent mark again in 2022 [2]. Despite the rapid economic recovery, consumer prices in Switzerland are not expected to rise sharply. It is true that there will be price increases due to shortages, delivery delays and rising raw material and transport costs. However, the strong competition from abroad and the still existing output gap prevent a significant increase in producer prices in Switzerland. Due to the resurgence of shopping tourism, increased online purchases and

better price transparency, price increases cannot be easily implemented on a broad front in the Swiss market. However, the inflation rate will return to a positive range.

The biggest risk for the Swiss economy remains the pandemic: if the epidemiological situation were to get out of control again, this would have serious consequences for the global economic development. For the positive outlook not to be dampened, the population must be vaccinated to a large extent by autumn. A second major risk is associated with the long-standing low interest rate policy. The latter is largely responsible for the fact that private and public debt has risen sharply in many countries. The pandemic has now led to a further increase in debt. Therefore, the risk of uncontrolled developments on the financial markets, the outbreak of a second euro crisis or a resurgence of the Swiss franc cannot be ruled out. The persistently rising real estate prices in many countries, including Switzerland, also increase the risk of abrupt market corrections in the future. A third risk for the economy is posed by international politics. For example, the trade conflict between the USA and China continues to smoulder, and nationalistic tendencies may increasingly hinder world trade in the future. And finally, with inflation, a new downside risk has emerged that has been somewhat forgotten in recent years. Although prices are not expected to rise sharply in Switzerland, commodity price increases, combined with a continuing expansionary monetary policy, could bring inflation back worldwide. This would entail the risk of a wage price spiral also in Switzerland in the medium term.

References

1. Credit Suisse, 2021. Press Release from 15.06.2021. Swiss economy: Where it's flourishing and where it's struggling. [online] Credit-Suisse. Available at: <<https://www.credit-suisse.com/about-us-news/en/articles/media-releases/swiss-economy--where-it-s-flourishing-and-where-it-s-struggling-202106.html>> [Accessed 13 September 2021].

2. Dr. Rudolf Minsch, 2021. Swiss economy on the upswing. [online] Economiesuisse. Available at: <<https://www.economiesuisse.ch/en/articles/swiss-economy-upswing>> [Accessed 13 September 2021].

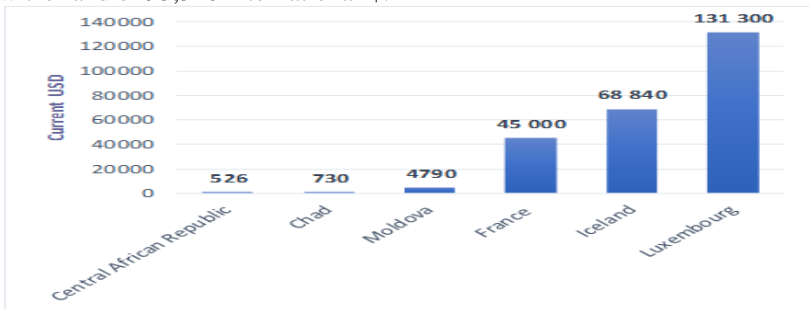
*Scientific supervision by R.M. Kliuchnyk, PhD in Politology,
Associate Professor.*

INCOME INEQUALITY IN THE MODERN WORLD AND ITS SOLUTIONS

Inequality is a main impediment to sustainable financial growth. Unlike poverty — a feature that may be described at the individual level — inequality is a relational idea that refers to variations among people or groups. The essence of financial equality is how much money the least well off make compared to the most well off—and how wealth is distributed in a society.

Income inequality influences on other kinds of inequality, such as disparity of social status, political power, and wealth. Income is a main determinant of quality of life, having effect on the health and well-being of individuals and families, and varies by social factors such as sex, age, and race or ethnicity.

On a world's level, income inequality is critical by any measure, with the wealthiest 1 percent of people in the world get as much as the poorest 56 percent in the early 21st century. If you look at average incomes (Fig. 1) and compare the richest country – Luxembourg with a GDP per capita of almost \$132,000 – to the poorest country in the world – the Central African Republic at \$526 – then you find a 250-fold difference (Fig.1). This is taking into account price differences between countries and therefore expressed in international-\$ (here is an explanation). Luxembourg and other very resource-rich economies might be considered outliers here, suggesting that it is more appropriate to compare countries that are very rich without relying mostly on exports of natural resources. The US has a GDP per capita of int.-\$69,380 and Switzerland of 93,520 international-\$.

Fig. 1. GDP per capita (in current USD) (International Monetary Fund, 2021)

One important factor contributing to different levels of wealth is people are paid different wages. There are several reasons why some people are paid millions while some merely earn minimum wage:

Wages are determined by labor market. Salary are a measure of the market price of skills demanded for a job. In a free market, the “market price of a skill” is definite by market demand and market supply. The market price of a skill, and therefore the pay for the job that requires the skill, is low if a large number of laborer (high supply) are willing and able to offer that skill but only a few employers need it (low demand). Conversely, when there is low supply but high demand for a skill, the pay for a job goes up.

Individual factors. It is generally believed that inborn abilities play a part in defining the wealth of an individual. Hence, individuals having different sets of abilities may have different levels of wealth, leading to economic disparity. For instance, more determined individuals may keep improving themselves and trying to get better achievements, which justifies a higher salary. In addition to innate abilities, diversity of preferences, in a society or among different societies, lead to the difference in wealth. When it comes to working harder or having fun, equally capable individuals may have absolutely different priorities, resulting in a difference in their incomes. Their saving patterns may also have some differences, leading to different levels of accumulated richness.

Gender play important role. In many countries, there is a gender income gap in the labor market. For instance, in America, the average full-time salary for women is 77 percent of that of men. But women who work part-time make more on average than men who work part-time. Furthermore, among people who never marry or have children, women make more than men.

Education affects wages. People with different levels of education often earn different pay. This is probably related to one reason: the level of education is often proportional to the level of skill. With a higher level of education, an individual often has more advanced skills that few workers are able to offer, justifying a higher wage.

Development of technology expand income gap. Growth in technology arguably renders joblessness at all skill levels. For low-skilled workers, computers and machinery carry out a lot of tasks these workers used to be do. For example, in packaging and manufacturing, machinery works even more effectively and efficiently. So, some jobs have largely been eliminated. Skilled workers are not free of nightmares of losing jobs. The rapid development in artificial intelligence may ultimately allow computers and robots to perform knowledge-based jobs. (*Sevenpillarsinstitute.org, 2015*)

How we can fix income inequality? With bold and targeted steps government can increase opportunity and incomes for many people. Here are some of policies based on research of Haas Institute for a Fair and Inclusive Society UC Berkeley:

Improve the educational system. Differences in pre-school and school quality are the most important elements leading to persistent disparity across generations. Improving in education can increase economic mobility, promote to increased productivity and decrease inequality.

Increase the minimum salary. Research shows that increasing of wages for the lowest-paid workers has the potential to help nearly 4.6 million people out of poverty and add about \$2 billion to the nation's overall real income. In addition, increasing the minimum wage does not hurt employment nor does it slow down economic growth.

Build assets for working families. Actions that encourage higher savings rates and lower the cost of building assets for working- and middle- class households can provide better economic security for poverty-stricken families. New programs that automatically enter workers in retirement plans and provide a savings credit or a federal match for retirement savings accounts could help lower-income households build wealth. Access to fair, low-price financial services and home ownership are also important ways to wealth.

Expand the Earned Income Tax. In last years, the widen earned income tax credit has been shown to have a positive effect on families, lifting roughly 4.7 million children above the poverty line on a yearly basis. Increases in the widen income tax credit can pull more children out of poverty while providing more economic support for the working poor, especially single parents entering the workforce.

Make the tax code more advanced. Capital gains tax rates must be adjusted so that they are in the line with income duty rates. Savings incentives structured as returnable tax credits, which treat every dollar saved equally, can provide equal benefits for poorer families. (*Six policies to reduce economic inequality, 2014*)

Overall, income inequality is a main hurdle to sustainable economic growth. Income disparity can be studied within countries, between countries, or across the world's population without considering of national boundaries. Levels of global inequality still extreme, with persistent high numbers of people in total poverty. According to the GDP per capita in different countries, some countries, such as Central African Republic, have extremely low incomes than the rich countries, such as Luxembourg. The global inequality of incomes in

today's world can be solved by governments targeted steps in increasing wealth of entire country, and not specific people.

References

1. Anon, {indicator.label}. *International Monetary Fund - Homepage*. Available at: <https://www.imf.org/external/datamapper/NGDPDPC@WEO/OEMDC/ADVEC/WEOORLD/CAF/ISL/SGP/LUX> [Accessed October 23, 2021].

2. Anon, *Sevenpillarsinstitute.org*. Available at: <https://sevenpillarsinstitute.org/causes-economic-inequality/> [Accessed October 24, 2021].

3. Anon, Six policies to reduce economic inequality. *Six policies to reduce economic inequality | Othering & Belonging Institute*. Available at: <https://belonging.berkeley.edu/six-policies-reduce-economic-inequality> [Accessed October 24, 2021].

Scientific supervision by R.M. Kliuchnyk, PhD in Politology, Associate Professor.

I. Анісарович

Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

ПРЯМІ ІНОЗЕМНІ ІНВЕСТИЦІЇ В УКРАЇНСЬКУ ЕКОНОМІКУ: ПРИВАБЛИВІСТЬ ТА ПЕРЕШКОДИ

Економіка України знаходиться в непростій фінансовій ситуації. До погіршення призводить продовження ворожої політики Російською Федерацією, окупація Криму та військові дії на сході України.

Значну роль у створенні прихильних угод для розвитку української економіки грають іноземні інвестиції.

Залучення іноземних інвестицій дозволить країні-реципієнту роздобути ряд вигод, ключовий з яких є удосконалення платіжного балансу; передача нових технологій і ноу-хау; єдине використання ресурсу; розвиток експортного потенціалу та зменшення рівня залежності від імпорту; досягнення соціально-економічного результату (підвищення рівня зайнятості, розвиток громадської інфраструктури). У той же час використання іноземних інвестицій для держави може мати можливе джерело загроз, таких як експлуатація сировинних ресурсів і забруднення навколишнього середовища, збільшення рівня залежності держави від іноземного капіталу, зменшення рівня конкурентоспроможності нашого виробника, передача капіталу за кордон.

Становлення економіки держави безпосередньо пов'язане з її інвестиційною привабливістю. Для України зростання інвестиційної привабливості є важливим тактичним завданням та основою для вирішення соціально-економічних проблемних завдань, що стоять перед українським суспільством. Слід зазначити, що Україна має великий потенціал для залучення інвестицій. Багаті природні джерела та сприятливі обставини України значно сприяють цьому. Перспективними галузями для інвестування могли б стати сільськогосподарський, туристичний та енергетичний сектори [1].

Провідними колами економічного заняття, за обсягами притягування серйозних інвестицій залишаються: індустрія – 33,7 млрд. грн., спорудження – 15,0 млрд. грн., повідомлення та телекомунікації – 14,5 млрд. грн., сільськогосподарське, лісове та рибне господарство – 9,4 млрд. грн., оптовий та роздрібний продаж; ремонтування автотранспорту та мотоциклів – 7,6 млрд. грн., транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська справа – 6,0 млрд. грн., операції з нерухомим майном – 3,8 млрд. грн. [2]. Отже, Україна залишається симпатичною для інвестицій, водночас вона розташовується в боці всесвітніх процесів, досить інтегрована у всесвітнє виробництво та порушення макростабільності на зовнішніх ринках [3].

Ключовими причинами, які перешкоджають залученню іноземних інвестицій є: невисокий рівень довіри до влади, посилене втручання органів національної влади в сектор приватного бізнесу, тіньова економіка, відсутність виразної стратегії фінансового розвитку країни, нестабільність у сфері оподаткування; нестійкість політичної ситуації в країні; корупція.

Для поліпшення інвестиційного клімату потрібно реалізувати ряд першорядних заходів, а саме: організувати проект щодо забезпечення відповідного інвестиційного клімату в заходах заявлених пріоритетів соціально-економічного розвитку, залучити до його розроблення та обговорення експертів, вчених, представників органів національної влади – поширити реалізацію районними національними адміністраціями навчальних програм серед підприємців з підготовки інвестиційних пропозицій, установа інвестиційних бізнес-планів; передбачити механізми надання країною послуг зі збільшення кваліфікації та атестації спеціалістів у сфері інвестиційної діяльності; підготувати список подій щодо зміцнення відповідальності адептів органів виконавчої влади та органів регіонального самоврядування за укладення корупційних та інших дискримінаційних операцій щодо інвесторів [4]. Таким чином, виконання даних заходів дозволить Україні залучити інтерес іноземних інвесторів до

вітчизняної економіки, а на рекомендованих заходах не повинні позначатися поправки владних політичних команд, метою яких є забезпечення охорони ринкових прав і незалежності інвестора.

Як свідчить досвід інших країн, якщо Україна прагне економічного дива або хоча б довгострокового економічного зростання, потрібно попередньо покладатися на внутрішні ресурси. Вільна податкова політика, гарантія захисту прав майна (як приватного, так і державного) та верховенство права дозволять повернути довіру внутрішньому інвестору і нададуть так необхідний капітал для розвитку української економіки. А за ним підтягнуться і іноземний вкладник та кредитор.

Найважливіше, що прямі іноземні інвестиції можуть бути основою не тільки капіталу, але також нових технологій, навичок менеджменту та системи маркетингу. Ці ресурси, у свою чергу, активізують конкуренцію, новації, акумуляцію капіталу та створять робітничі місця та економічне зростання.

Список використаних джерел

1. Пересада А. А. Управління інвестиційним процесом. – К: Фінанси і статистика, 200–471с.

2. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua> – вільний. Мова укр.

3. Європейська бізнес-асоціація [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.eba.com.ua/> - вільний. Мова укр.

4. Інвестиційний клімат України: проблеми формування та заходи поліпшення [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://old.niss.gov.ua/Monitor/Marrch/12.htm> - вільний. Мова укр.

Науковий керівник: О.А. Задоя, кандидат економічних наук, доцент.

І. Антоненко

Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

ЗНАЧЕННЯ І ОСНОВНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНИХ ЗВ'ЯЗКІВ УКРАЇНИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Зовнішньоекономічна діяльність – це такий різновид діяльності, який будується на взаємовідносинах між вітчизняними (українськими) та іноземними суб'єктами господарювання та може здійснюватися, як на території України, так і за її межами. Також це одне із найважливіших джерел поповнення державного бюджету нашої країни.

Державне регулювання зовнішньоекономічних зв'язків та діяльності направлене, в першу чергу, на захист економічних інтересів нашої країни, законних інтересів та прав суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності. По-друге, на створення рівних умов та можливостей для розвитку усіх видів підприємницької діяльності у сферах зовнішньоекономічного відношення та використання суб'єктами цієї діяльності, доходів та інвестицій. По-третє, зменшення монополізму суб'єктів господарювання у зовнішньоекономічній сфері.

Головними особливостями ЗЕД в Україні вважаються декілька факторів:

1) Наша країна дуже залежить від західних міжнародних організацій;

2) Нині спостерігається енергетична залежність від країн СНД (Співдружність незалежних держав), та раніше така залежність була і від Росії;

3) Зацікавленість у тому, щоб просувати українські озброєння на іноземні ринки не тільки країн СНД, але й у країни «третього світу»;

4) Уповільнення темпів розвитку в Росії та Китаї – негативно відображаються у нашій торговельній динаміці.

5) Нестабільність курсу національної валюти. Особливо, це відбувається останнім часом. Девальвація (зниження курсу національної валюти по відношенню к іншим валютам, або золоту) гривні спостерігається з грудня 2020 року [1].

Варто відмітити формування несприятливої кон'юнктури на ключових для України світових ринках, а також руйнування виробничого потенціалу української паливно-видобувної та метало-переробної промисловості та зниження експорту продуктів виробництва чорної і кольорової металургії, вугільної та хімічної промисловості.

Українська економіка прагне до ринкових умов, в той час, як структури державного регулювання ЗЕД (для командно-адміністративної системи управління) – зруйновано. Цілі та завдання державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності змінилися.

Якщо казати про економічний вектор розвитку України, то він так і продовжує орієнтуватись на Європу. Головною стратегією й нині залишається вступ до НАТО та Європейського союзу. Щодо інших планів, то країна також відкрита до повної співпраці з Грузією, Молдовою та Азербайджаном [2].

В енергетичній сфері Київ націлений на європейську інфраструктуру - в розробці знаходиться проєкт інтеграції Об'єднаної енергосистеми

України до європейського об'єднання операторів передачі електроенергії, а Газотранспортній системі країни – в Європейську мережу операторів газотранспортної системи.

Якщо раніше Україна тісно співпрацювала з Росією та багато у чому вигравала від цього, то с 2015 року, стратегія національної безпеки нашої країни була повністю перероблена. Сьогодні діє нова версія стратегії, яка була прийнята у вересні 2020 року, сформована під впливом «триваючого конфлікту з Росією», при тому остання в документі визначена як «довгострокова загроза національним інтересам і безпеці України».

Як висновок, слід зазначити, що ЗЕД – це всі види господарської діяльності, які пов'язані з участю країни в міжнародному поділі праці, та становлять невід'ємну частину всієї господарської діяльності держави. Глобалізація світових економік, товарних ринків, стрімкий розвиток міжнародної кооперації зумовлюють все більш тісну інтеграцію і взаємозалежність зовнішньої торгівлі та внутрішньої економіки. Однак критична залежність України від кон'юнктури зовнішніх ринків – один з головних стримуючих факторів, що впливає на темпи економічного розвитку держави. Тому масштабні кризові явища в міжнародній економіці обмежують можливості для нарощування і географічної диверсифікації вітчизняного експорту, що негативно відбивається на економіці України.

Список використаних джерел

1.Офіційний сайт Міністерства Фінансів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://index.minfin.com.ua/economy/index/devaluation/> - вільний. Мова Укр.

2.Електронний журнал «Головбух» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.golovbukh.ua/article/ru/8229-vneshneekonomicheskaya-deyatelnost-2020> - вільний. Мова укр.

Науковий керівник: О.А. Задоя, кандидат економічних наук, доцент.

І. Антоненко, Д. Солоп
Університет імені Альфреда Нобеля, Дніпро

МІЖНАРОДНИЙ ІНВЕСТИЦІЙНИЙ БАНК: ЙОГО ВПЛИВ ТА ДОПОМОГА ЕКОНОМІЦІ КРАЇН

Міжнародний інвестиційний банк – надійна фінансова установа, яка застосовує до кожного зі своїх клієнтів індивідуальний підхід при виборі необхідного спектру універсальних послуг. Основним видом діяльності

МІБ є надання на комерційній основі середньо- і довгострокових кредитів для здійснення інвестиційних проєктів і програм в країнах-членах. Фінансування МІБ здійснюється як за рахунок власного капіталу, так і залучених коштів. Міжнародний інвестиційний банк за весь період своєї діяльності прийняв до кредитування близько 200 інвестиційних об'єктів в різних країнах і надав кредити на загальну суму понад 7 млрд. євро.

Міжнародний інвестиційний банк (МІБ) є міждержавною організацією і здійснює свою діяльність на основі Угоди про утворення МІБ від 10 липня 1970 р. Штаб-квартира Банку знаходиться в Москві. В даний час членами Банку є Болгарія, Угорщина, В'єтнам, Куба, Монголія, Росія, Румунія, Словаччина та Чехія. Оголошений статутний капітал - 2 млрд. євро, з яких на Росію в даний час припадає ключова частка в розмірі 29,4% (580,7 млн. євро). Іншими великими акціонерами є також Чехія (6,2%), Болгарія (6,1%), Румунія (3,8%) та Словаччина (3,1%), при цьому сумарна частка країн ЄС становить 20,2%. Нерозподіленим поки залишається 48,8% капіталу. Після виконання Словаччиною, Росією і Болгарією зобов'язань щодо докапіталізації Банку сплачений статутний капітал МІБ досяг 302,6 млн. євро. В члени Банку можуть бути прийняті і інші країни, міждержавні банківські, фінансові та економічні організації [1].

За весь період свого існування Міжнародний інвестиційний банк дуже допомагає розвиватися економіці різних країн. Він брав участь у інвестуванні більше 250 інвестиційних об'єктів в багатьох країнах, а також надав кредити (загальна сума яких становить приблизно 8 млрд євро). Завдяки цим коштам було побудовано і реконструйовано безліч підприємств чорної і кольорової металургії, машинобудування, електротехнічної та інших галузей промисловості в країнах-членах Банку. МІБ брав участь у фінансуванні спільного будівництва великих газопроводів, автомобільних і залізничних магістралей.

У 2014 році, вперше за свою історію, Міжнародний інвестиційний банк вийшов на ринки боргового капіталу. На даний момент МІБ випустив облігації в Росії, Словаччини, Чехії, Румунії та Угорщини. Великою перевагою для Росії та Угорщини є той факт, що з 2015 рік МІБ надав WWF ряд природоохоронних грантів для боротьби з кліматичними змінами в цих країнах, а також для захисту рідкісних видів тварин в Монголії і у В'єтнамі. Крім того, в 2016 році Банк приступив до формування «зеленого» портфеля цінних паперів.

Варто додати, що завдяки Міжнародному інвестиційному банку створюються та реалізуються багато різних проєктів для країн. Як наприклад, у Монголії, таких проєктів 5, останній із них було підписано у

2016 році. Це проєкт ХасBank (МІБ приєднався до Міжнародної фінансової корпорації (IFC) та Голландського банку розвитку (FMO), які виступили організаторами синдикованого кредиту в обсязі 125,5 млн доларів США для монгольського ХасBank, одного з провідних кредиторів мікро- та малого бізнесу в країні. Частка МІБ склала 10 млн доларів, термін даного проєкту складає 3 роки) [1].

А для Росії, таких проєктів було 7, останні три було підписано у 2017 році. На мою думку, найважливіший із них стосується ЗАТ «Лисівенський металургійний завод», який був підписаний 15 березня 2017 р. Це була кредитна угода з ЗАТ «Лисівенський металургійний завод» на суму 40 млн євро для рефінансування наявних зобов'язань, поповнення оборотного капіталу і розвитку діяльності.

У 2020 році, в якому МІБ відзначив 50 років з моменту свого заснування, стався безпрецедентний глобальний виклик. Пандемія до цього дня продовжує впливати на економічне зростання всіх без винятку держав-учасників МІБ, підкреслюючи все більшу необхідність для фінансування в сфері розвитку. У відповідь на дані виклики Міжнародний інвестиційний банк, незважаючи на вкрай складне становище, зміг зберегти і навіть забезпечити динамічне ефективне зростання масштабів своєї інвестиційної діяльності відповідно до цілей на минулий рік, встановлених акціонерами Банку.

Можна зробити висновок, що, незважаючи на те, що наслідки глобальної економічної кризи, викликані пандемією, є досить деструктивними, МІБ в черговий раз продемонстрував високу ступінь фінансової стійкості, успіхи в реалізації поточної стратегії і продовжив нарощувати масштаби кредитно-інвестиційної діяльності в інтересах своїх держав-акціонерів.

Звітність відображає позитивну динаміку за абсолютно всіма ключовими показниками діяльності, включаючи навіть зростання інвестиційного портфеля, прибутку, а також підвищення якості казначейських активів Банку.

Перше півріччя 2021 року Банк завершив з прибутком, який досяг значення в 7,227 млн. євро, що більш ніж на 45% перевищує фінансовий результат за 2020 рік [2].

За підсумками 6 місяців 2021 року активи Банку склали 1,712 млрд. євро, збільшившись з початку року на 5,6%. Цьому сприяло зростання масштабів кредитно-інвестиційної діяльності, спрямованої на підтримку країн-учасниць Банку, а також нарощування обсягу високоліквідних казначейських активів в період турбулентності світової економіки.

Список використаних джерел

1.Офіційний сайт Міжнародного інвестиційного банку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://iib.int/en> - вільний. Мова англ.

2.Fitch підтвердило рейтинг Международного инвестиционного банка на уровне «А-», прогноз «Стабильный» [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://www.fitchratings.com/research/ru/sovereigns/fitch-affirms-international-investment-bank-at-a-outlook-stable-19-08-2021> - вільний. Мова рос.

Науковий керівник: Р.М. Ключник, кандидат політичних наук, доцент.

Д. Астапенко

Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Ми живемо в епоху утворення інформаційного суспільства, де роль та значення інформації суттєво змінилися. Навички ідентифікувати, збирати, аналізувати, упорядковувати потоки інформації стали суттєвою перевагою на конкурентній арені для підприємства або країни загалом. У сучасному світі для успішного економічного розвитку країни у масштабі зовнішньоекономічної діяльності (ЗЕД) важливим фактором є отримання необхідної інформації з різних напрямків міжнародного ринку. Стрімкий розвиток міжнародних економічних відносин передбачає формування єдиного світового інформаційного простору, створення світового ринку інформації в усіх сферах економіки з метою підвищення інформативності ринків товарів, послуг, праці й капіталу. На сьогодні інформація перетворюється на вирішальний фактор, що сприяє стабільному економічному зростанню, активному розширенню міжнародних торгових відносин, а також утриманню конкурентоспроможності на зовнішньому економічному ринку.

Вагомий внесок до розгляду питань розвитку інформаційного забезпечення зробили вчені: Т. Нікітіна, О. Малахова [1], Т. Долгова, Б. Панов [2], С. Сіліон, А. Леонтьєва, Т. Гамзатов, Т. Писаренко [3], О. Коваленко [4], Т. Єршова [5]. У вивченні інформації та її впливу на розвиток економічних відносин варто відзначити результати наукових досліджень закордонних економістів, а саме питання розглядалося у працях Р. Айріса, Д. Белла, Г. Вайншрейна, Н. Вінера, У. Дайварда, М. Кастельса, П. Друкера, К. Шеннона, Р. Карнапа, Л. Пасінетті,

Т. Стоуньєра, К. Ерроу та ін. Також деякі аспекти в даній галузі знань містяться у доповідях Н. Абдеєва, Г. Вишнякової, А. Анчишкіна, С. Долгова, Т. Вороніної, Ю. Денісова, С. Дятлова, Л. Куликовського, Р. Нижегородцева, Т. Ніколаєвої та ін. Слід визнати, що багато робіт не повністю відображають взаємодію і складність формування ринку інформаційних потоків та ресурсів, створення ефективного інформаційного забезпечення, що зумовлює потребу у поглибленні вивчення та наукових дослідженнях.

Під інформацією розуміють відомості, економічні показники, які зберігаються, обробляються і передаються для подальшого аналізу, цілеспрямованого використання, які необхідні для прийняття економічних рішень в управлінні [6]. Міжнародні стандарти визначають основні якісні характеристики інформації: доцільність, надійність і зрозумілість. Економічна інформація відіграє важливу роль у визначенні управлінських завдань, адже містить показники економічної активності, фінансові розрахунки й результати господарської діяльності. У поняття «інформаційне забезпечення» вкладають не лише інформацію, яка необхідна для управління економічними процесами, а й створення інформаційних умов функціонування процесів на основі застосування засобів пошуку, передачі, накопичення, обробки і зберігання інформації [7]. Таким чином, інформаційне забезпечення – це один з важливих елементів автоматизованої інформаційної системи, яка функціонує в умовах використання автоматизованих технологій обробки даних і програмного забезпечення.

Враховуючи вищевикладене, визначається цілісна економічна інформаційна система, яку можна охарактеризувати, як сукупність речей, процесів, певних відносин та умов, їх взаємодія у процесі виробництва, руху, розподілу, обміну та споживання інформаційних ресурсів, результатом діяльності якої є вирішення стратегічних питань в галузі економіки та господарського права.

Кожному підприємству або організації для виходу на зовнішній ринок необхідно зібрати та проаналізувати інформацію щодо ціноутворення, асортименту товарів і послуг, пропозицій закордонних компаній, міжнародних норм і стандартів якості, клієнтів і споживачів, конкурентного середовища, інвестиційного клімату та ринків закордонних країн, крім того, врахувати особливості ведення зовнішньоекономічної діяльності та економічні нюанси у конкретному регіоні. Щоб знайти надійного контрагента за кордоном, необхідно отримати найбільш докладні відомості про закордонні фірми, розглянути варіанти співробітництва. Комерційна інформація охоплює величезну

кількість напрямків, понять і баз знань. Об'ємні дані та відомості вимагають ретельної обробки, аналізу, систематизації, класифікації, структуризації, порівнянню. З метою успішного просування та утримання на світовому ринку учаснику зовнішньоекономічної діяльності необхідне отримання розгорнутої та вірогідної інформації. Створюються міжнародні масиви баз даних, де збирається та зручно подається інформація про законодавчу базу ЗЕД, митні ставки, податки та збори, рейтинги міжнародних лідерів у різних галузях господарсько-економічної діяльності. Для обробки такої величезної кількості інформації використовують спеціально розроблені програмні засоби. Інформаційне забезпечення ЗЕД підприємства формують елементи, які гарантують ефективне функціонування підприємства на зовнішніх ринках [8-9]. Очевидно, що інформаційне забезпечення являє собою єдиний метод класифікації та кодування інформації, стандартизовану систему документації, облік руху інформаційних потоків в економічній галузі. Основною метою є представлення вірогідної, повної, незалежної, об'єктивної та надійної інформації, грамотної класифікації, правильної організації зберігання даних з включенням в систему засобів організації банків даних.

Перш ніж скористуватися необхідною інформацією потрібно розуміти, яким чином влаштована інформаційна система та куди звертатися у пошуках конкретної інформації. Інформація є цінним ресурсом, який має свої джерела, форми й місця зберігання.

Джерелами зберігання і розповсюдження інформації можуть бути доповіді, інформаційні записки, інформаційні повідомлення, книги, журнали, преса, рекламні видання, тематичні довідники, проспекти й каталоги, засоби масової інформації, зведені звіти фірм. Потужним сучасним інструментом для допомоги у пошуку інформації є Інтернет-мережі, де для зручності пошуку задіяні різноманітні пошукові системи. Освоюючи ресурси Інтернету, учасник ЗЕД формує запити і посилання у межах власних інтересів і специфічних сегментів світового ринку, на якому він працює.

Місця збору, зберігання і поширення інформації - це державні органи, торгові палати, науково-дослідні інститути, навчальні інститути, бібліотеки, кредит-бюро, асоціації та спілки, банки, біржі, консультаційні та інформаційні фірми й агентства, консалтингові компанії, дипломатичні та торгові представництва, спеціалізовані представництва фірм, тематичні виставки, ярмарки, обчислювальні центри.

У процесі пошуку зовнішньоекономічної інформації для ведення зовнішньоторговельних операцій та вивчення діяльності потенційних

партнерів необхідну інформацію можна знаходити самостійно через спеціалізовані видання та довідники, які видаються інформаційними агентствами, журнали, у тому числі електронні. Відомості, що містяться в них, формуються на базі звітів і публікацій закордонних фірм, документів торговельно-промислових палат, різних асоціацій і спілок підприємців, бюро та агентств з реєстрації фірм. Різноманітність інформації передбачає не тільки загальні юридичні та економічні дані про фірми та компанії, але й етапи їх поступового розвитку, сферу діяльності, спеціалізацію діяльності, мережу банківського обслуговування, основні показники їх господарської діяльності [10–15]. Серед міжнародних товарно-фірмових довідників широковідомий Kompass International, що видається кількома мовами в більшості країн Західної Європи та в США і доступний з 1997 року через мережу Інтернет у всьому світі. Він містить актуальну інформацію про більш ніж 150 тис. фірм та 70 тис. товарних позицій. З їхньою допомогою можна знайти партнера, перевірити його надійність, запропонувати свої товари та послуги, зробити запит про необхідну продукцію. Також варто відзначити популярний адресний довідник Jaegers — Waldeman International Telex — Teletex International, відомі довідники з акціонерних компаній Handbuch der deutschen Aktiengesellschaft та The Stock Exchange Official, такі провідні галузеві довідники, як Oil and Petroleum Yearbook та Financial Times Oil and Gas International Yearbook та ін.

На досконале вивчення та аналіз більшості критеріїв та аспектів світового ринку необхідні великі витрати часу, якого часто не вистачає, тому, на допомогу підприємцю, з метою зручності, економії часу та полегшення пошуку необхідної інформації або на додаток та уточнення вже зібраної, створено безліч спеціалізованих професійних організацій.

За кордоном затребуваною організацією щодо інформування діяльності підприємств і фірм варто визначити кредит-бюро. Досвідчені фахівці, що працюють тут, максимально швидко підготують відомості про фірму з наданням детального звіту її діяльності. Найбільші кредит-бюро розташовані в США (Dun & Bradstreet), Австрії (Credit-Schutzverband), Великобританії (Datastream Technologies), Італії (Kosmos), Франції (DAFSA). Кредит-бюро надає інформацію як на разовому запиті, так і на абонементному обслуговуванні. За річною підпискою можуть надаватися щомісячні списки компаній, економічні та науково-інформаційні огляди щодо ринків та фірм. Ці організації дають відомості щодо контрагентів і допомагають підібрати відповідні варіанти. Також, інформаційно-комерційну діяльність ведуть Торгово - промислові палати країн і міст, які сприяють у встановленні ділових контактів, надають

допомогу на інформаційному просторі. Сучасні банки стали головними сховищами інформації про клієнтів і ринки, вони мають великі бази ділової інформації. Банки можуть видавати рекомендаційні листи, довідки, інформацію про платоспроможність. Державні установи можуть видавати витяги з реєстру та реєстраційних книг.

У статті 23 Закону України «Про інформаційне забезпечення зовнішньоекономічної діяльності» викладено, що кожен суб'єкт зовнішньоекономічної діяльності має право на отримання будь-якої необхідної для здійснення цієї діяльності інформації, яка не становить державну або комерційну таємницю. Обсяг інформації, що становить державну таємницю, визначається згідно із законами України. Склад і обсяг комерційної таємниці визначаються згідно із Законом України "Про підприємства в Україні". В Україні головною організацією, яка надає широку і вірогідну інформацію про експортну та імпорتنу діяльності різних підприємств є Торгово - промислова палата України (ТПП). Ця установа є недержавною і некомерційною самостійною організацією, яка об'єднує юридичних осіб, що діють відповідно до законодавства України, зареєстрованих як підприємці. Основне завдання ТПП- створення комфортних умов для ведення підприємницької діяльності, сприяння в розвитку торговельних зв'язків між українськими та закордонними партнерами у сфері бізнесу, дії в інтересах її членів з питань загальногосподарської діяльності в Україні й за кордоном [16]. Надання такого роду практичної та консультаційної допомоги підприємцям у проведенні торговельно-економічних операцій на внутрішньому і зовнішньому ринках, сприяння розвитку каналів експорту українських товарів і послуг, організація партнерських зустрічей, семінарів і конференцій є необхідним і цінним інформаційним ресурсом на всіх етапах розвитку. Також, важливу роль в інформаційному наповненні відіграють банки, з ліцензіями на валютні операції, які мають суттєві бази даних, що містять актуальну, масштабну та вірогідну інформацію великої кількості вітчизняних та іноземних організацій, фірм та банків.

Таким чином, інформаційне забезпечення передбачає створення інформаційних умов функціонування системи, забезпечення необхідною інформацією, включаючи в систему засоби пошуку, отримання, зберігання, накопичення, передачі, обробки інформації, організації банків даних. Ділова інформація – основний сектор розвитку інформаційного ринку країн, тому попит на інформаційні продукти та послуги зростає. Кваліфіковане та організоване управління економічними процесами на базі сучасного інформаційного забезпечення у зовнішній і внутрішній політиці держави, зокрема, у зовнішньоекономічній діяльності, виступає

запорукою успіху і прогресу, оскільки виступає однією з головних форм економічних відносин країни з іноземними державами. Крім того, повноцінне інформаційне забезпечення учасників зовнішньоекономічної діяльності є необхідним чинником здійснення зовнішньоторговельної діяльності на міжнародних ринках. Грамотне інформаційне забезпечення дозволяє не тільки зайняти лідерську позицію на світовій арені, але й утримувати потужну конкуренцію на міжнародних ринках товарів та послуг, що в цілому послужить ефективним забезпеченням національних інтересів країни.

Список використаних джерел

1. Малахова О. В. Сутність інформаційного забезпечення та його роль в інноваційній діяльності / О.В. Малахова // ТДР. – 2013. – No 5. – С. 24–30.
2. Панов Б. В. Інформаційні системи в економіці / Б.В. Панов, В.А. Шабалов // Міжнародний журнал прикладних та фундаментальних досліджень. – 2012. – No 9. – С. 133.
3. Інформаційне забезпечення інноваційного розвитку: світовий та вітчизняний досвід [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://www.researchgate.net/publication/336588733_Informacijne_zabezpechna_innovacijnogo_rozvitku_svitovij_ta_vitciznani_j_dosvid – вільний. Мова укр.
4. Коваленко Є.А. Введення в теорію інформаційного простору організації / Є.А. Коваленко // Економіка та сучасний менеджмент: теорія та практика. – 2013. – No 29. – С. 96–101.
5. Єршова Т.Б. Єдиний інформаційний простір підприємства як умова якості його інформаційної взаємодії / Т.Б. Єршова // ТДР. – 2010. – No 8. – С. 44–46.
6. Писаревська Т.А. Інформаційні системи в управлінні персоналом та економіці праці: навч.-метод. посіб. / Т.А. Писаревська, О.В. Городній. – К.: КНЕУ, 2011. – 284 с.
7. Смирнова В.В. Інформаційне забезпечення діяльності підприємства: автореф. дис. канд. екон. наук: спец. 08.06.01 «Економіка, організація і управління підприємствами» / В. В. Смирнова. – Луганськ, 2006. – 19 с.
8. В. Одотюк. – К.: НАН України, 2009. – 304 с.
9. Шляга О.В. Інформаційне забезпечення системи управління машинобудівних підприємств: автореф. дис. канд. екон. наук: спец.

08.00.04 «Економіка та управління підприємствами» / О. В. Шляга. – Запоріжжя, 2007. – 14 с.

10. Бахрамов Ю.М. Организация внешнеэкономической деятельности (особенности менеджмента): учебное пособие/Ю.М. Бахрамов, В.В. Глухов; С-Пб гос. техн. ун-т. – СПб.: Лань, 2006. – 448 с.

11. Рубинская Э.Т. Управление внешнеэкономической деятельностью предприятия: Госрегулирование, влияние междунар. норм и принципов, орг. упр., внешнеторговый договор. – М.: Приор, 2006. – 240 с.

12. Силіон С.С. Сутність фінансової політики організації та її інформаційне забезпечення / С.С. Силіон // Економіка та управління у XXI столітті: тенденції розвитку. – 2014. – No 18. – С. 90–95.

13. Петриченко Є.А. Ринкова сутність поняття «інформація» / Є.А. Петриченко // Фундаментальні дослідження. – 2014. – No 8–1. – С. 253–256.

14. Офіційний сайт Торгово-промислової палати України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ucsi.org.ua/> – вільний. Мова укр.

Науковий керівник: О.А. Задоя, кандидат економічних наук, доцент.

P. Babenko
Alfred Nobel University, Dnipro

POSITION OF UKRAINIAN METALLURGICAL COMPANIES IN UKRAINIAN EXPORTS AND GLOBAL PRODUCTION

The relevance of research into the position of Ukraine's metallurgical enterprises at the present stage and in the medium-term perspective is based on the fact that the economy of Ukraine is still dependent on exports of metallurgical products which give 38% of its GDP. Consumption and production of ferrous metals are quite sensitive indicators of the state of the world economy and the one of particular countries, which have been unstable for a long time. Exports and imports in regions and countries, as a rule, are not balanced because of mismatch of available capacities and domestic demand, as well as a result of differences in the structure of ferrous metallurgy output.

In 2020, Ukraine ranked 11th among the world's leading producers of steel products, although in the past 5 years, it has lost its position and moved to the 15th place [1]. To date, Ukraine provides 1.2% of the world volume of metallurgical products.

According to statistics from the State Customs Service of Ukraine in 2020, Ukrainian manufacturers of metallurgical products reduced exports of ferrous metals and products from them compared to 2019 by about 11.4%, while the revenue itself amounted to \$ 9.8 billion. But it should be noted that the physical volume of exports of metallurgical products decreased only by 1.39%, which is caused by a gradual increase in metal prices on the world market. This played to the benefit of Ukrainian metallurgists, given the high level of energy production capacity (37%). The findings of research on the export of metallurgical products by Ukrainian enterprises as of 2020 can be seen further (Table 1).

Table 1

Export of metallurgical products by Ukrainian enterprises in 2020 [2]

Region Partner	Exports in 2020		Exports in 2019		Absolute change, ±		Relative change, %	
	MM, \$	Net weight, M tons	MM, \$	Net weight, M tons	MM, \$	thous. tons	MM, \$	M tons
EU	3 590.9	6 624.4	4 200	6 709.01	-609.11	-84.65	-14.50	-1.26
Asia	2 597.4	5 506.4	2 819.7	5 319.22	-222.28	187.17	-7.88	3.52
Africa	1 397.6	3 080.75	1 574.5	3 150.72	-176.95	-69.98	-11.24	-2.22
CIS	1 236.4	1 756.1	1 300.79	1 797.63	-64.36	-41.59	-4.95	-2.31
USA	860.8	2087.65	1 055.28	2 408.96	-194.47	-321.96	-18.43	-13.37
Europe	94.9	176.40	85.84	134.51	9.03	41.89	10.52	31.14
Australia, Oceania	11.7	17.50	4.8	5.17	6.81	12.33	141.23	238.37
Total:	9 789,6	19 248.51	11 040.9	19 525.23	-1 251.34	-276.80	-11.33	-1.42

If we analyze the export of metallurgical products by regions of the world, the largest volumes were shipped in 2020 to the European Union (37%), Asia (26%), Africa (14%), the USA (9%) and the CIS (13%).

The growth in exports of metallurgical raw materials and semi-finished products causes a corresponding increase in export revenues. For Ukraine, metallurgical export revenues do not become a driver of structural adjustment, given the high costs of steelmakers for raw materials, fuel, and overcoming technical and technological backwardness. Among the leading producers and exporters of metallurgical products, we can highlight the following (Table 2).

Table 2

**Production and export performance of the main producers
of metallurgical products of Ukraine, 2019-2020 [3]**

Enterprise	Sales volume, MM UAH		Volume of sales on the domestic market, MM UAH		Volume of export sales, MM UAH		Share of exports in product sales, %		Share in the production of MMC products, %	
	2019	2020	2019	2020	2019	2020	2019	2020	2019	2020
PJSC Arcelor Mittal, Kryvyi Rih	52961.8	66185.9	28758.2	36799.4	24203.5	29386.5	45.7	44.4	15.51	14.95
PJSC Ilyich Iron and Steel Works	35696.4	56635.1	10568.4	19742.3	25127.8	36892.7	70.39	65.14	10.46	12.79
PJSC Zaporizhstal, Zaporizhzhia Metallurgical Plant	33158.7	46746.9	10850.2	21410.1	22308.5	25336.8	67.28	54.2	9.71	10.56
PJSC Azovstal Iron & Steel Works	32703.7	68973.9	9738.2	32045.1	22965.6	36928.8	70.22	53.54	9.58	15.58
PJSC Dniprovsky Integrated Iron & Steel Works	14146.2	15437.3	1730.8	7001.0	12326.4	8372.89	87.14	54.24	4.14	3.49
PJSC Electrometallurgical Works Dniprospeetsstal named after A.M. Kuzmin	6319.11	8164.95	3267	3600.75	3052.13	4564.2	48.3	55.9	1.85	1.84

We can see that the decline in production among the leading enterprises of the industry took place through the pandemic COVID-19, which caused a gradual drop in demand on the world market of metal products, and, accordingly, prices began to fall.

References

1. World steel in figures [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.worldsteel.org/steel-by-topic/statistics/World-Steel-in-Figures.html>
2. Країни за товарною структурою зовнішньої торгівлі. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
3. Міністерство економіки України. Довідка Інфографіка (Експорт) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&id=e3c3c882-4b68-4f23-8e25-388526eb71c3&tag=TendentsiiEksportuInfografika-eksport->

*Scientific supervision by O.A. Zadoia, PhD in Economics, Associate professor,
Language supervision by S.I. Medynska, Senior Lecturer.*

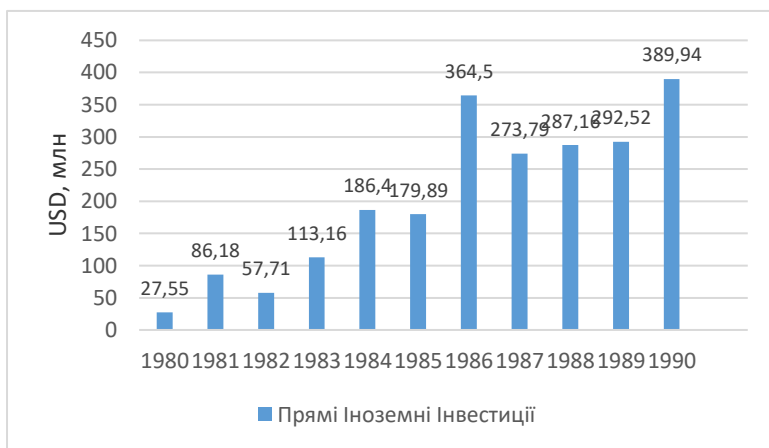
ВІЛЬНІ ЕКОНОМІЧНІ ЗОНИ: СВІТОВИЙ ДОСВІД ТА ПЕРСПЕКТИВИ В УКРАЇНІ

За останні декілька років питання створення в Україні Вільних Економічних Зон (ВЕЗ) почало підійматися значно частіше й стало однією з найобговорюваніших тем серед українських політиків, політологів, економістів, журналістів і звичайних громадян. Це питання, навіть, увійшло до переліку 5 питань, які були винесені на опитування Володимиром Зеленським 25 жовтня 2020 року. Тоді громадян питали про те, чи підтримують вони створення Вільної Економічної Зони на Донбасі [1]. Окрім цього, ініціативні групи депутатів Верховної Ради зареєстрували декілька законопроектів щодо створення Вільних Економічних Зон на різних частинах території України [2]. Важко зараз передбачити, чи буде хоча б один з цих законопроектів все ж таки прийнятий, бо існують дискусії між прихильниками і скептиками створення ВЕЗ в Україні [3-4]. Для того, щоб зрозуміти, чи можливо і доцільно створювати ВЕЗ, спочатку варто розібратися, що означає цей термін, які переваги існування ВЕЗ може дати державі, які проблеми можуть виникнути та проаналізувати світовий досвід створення Вільних Економічних Зон.

Вільна Економічна Зона (або в Україні її ще називають Спеціальна Економічна Зона) – це певна частина території держави, в межах якої встановлений спеціальний правовий режим економічної та господарської діяльності, а саме особливі пільгові умови діяльності (податкові пільги) для іноземних та вітчизняних підприємств. ВЕЗ створюється з метою залучення нових іноземних інвестицій задля стимулювання економіки та діяльності бізнесу на цій території. Ведення бізнесу на теренах цієї території стає привабливим завдяки митним, валютно-фінансовим та податковим пільгам. ВЕЗ широко використовується у світовій економіці, бо вона є одним з інструментів для вирішення різномасштабних соціальних та економічних проблем, а також здійснення структурних перетворень та поглиблення інтеграції в світове господарство за рахунок стимулювання міжнародного співробітництва через залучення інвестицій.

Яскравим прикладом, який варто детально проаналізувати, є світовий досвід Китаю у створенні Вільних Економічних Зон. У 1980 році уряд Китаю вирішив створити чотири ВЕЗ однакового призначення, для того, щоб протестувати стратегію нової політики, яку планували ввести в

дію і в інших регіонах Китаю. Нові ВЕЗ розташувалися у двох провінціях: Гуандун (Шеньчжень, Чжухай та Шаньтоу) та Фуджіан (Ксіаме). У підсумку це дало потужний поштовх цим регіонам та Китайській економіці в цілому. Вже у 1981 році, через рік після створення ВЕЗ, приплив прямих іноземних інвестицій (ПІІ) на територію чотирьох ВЕЗ становив 60% від усіх в Китай (51% у Шеньчжень). Сукупний обсяг ПІІ до Шеньчжень у 1980 році становив \$27,5 млн, а вже у 1986 році – \$364,5 млн, тобто зріс за 6 років більше ніж у 13 разів (рис. 1.) [5].

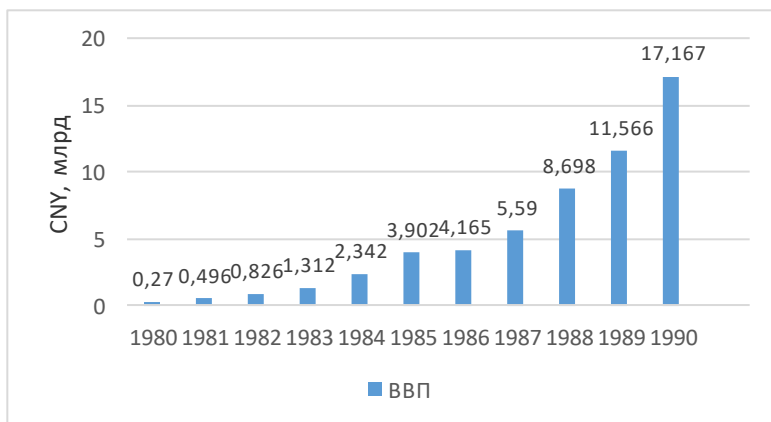

Рис. 1. Прямі іноземні інвестиції до ВЕЗ Шеньчжень з 1980 по 1990 рр. (за даними СЕІС) [5]

У свою чергу такий прилив інвестицій позитивно вплинув на виробництво та загальний ВВП Шеньчженю, у 1980 році цей показник становив скромні 270 млн юанів, а вже через 6 років, у 1986 році - 4,165 млрд юанів, тобто відбулося зростання у 15,4 рази. Зростання ВВП невпинно продовжувалося, бо ближче до кінця 1990-х років інвестиції почали більше використовувати задля виробництва товарів для великого китайського ринку, а не для експорту, тому вже у 1990 році ВВП Шеньчженю перевищило за 17 млрд юанів(рис. 2) [6].

Інші ВЕЗ також мали постійне зростання ВВП та ПІІ, але не такими неймовірно швидкими темпами, як Шеньчжень. Після того, як став зрозумілим та очевидним позитивний вплив функціонуючих ВЕЗ на економіку, Китай почав проводити реформи та створювати аналогічні

сприятливі умови для ведення бізнесу ще в 14 прибережних містах у Китаї. Швидке та невинне економічне зростання Китаю за останні 40 років демонструє наскільки успішними були реформи спрямовані на стимулювання міжнародної співпраці та більшу інтеграцію у світове господарство. З 1980 по 2019 рік ВВП Китаю почав зростати в середньому на 9,43% щорічно [7].

Рис. 2. Прямі іноземні інвестиції до ВЕЗ Шеньчжень з 1980 по 1990 рр. (за даними СЕІС) [6]

Проте, незважаючи на такий вдалий досвід Китаю, ВЕЗ мають і свої недоліки. Особливі умови, які створюють ВЕЗ приваблюють не тільки іноземних інвесторів, а ще й злочинні схеми. Міжнародна Митна Організація у своїх дослідженнях 2019 року вказує на декілька напрямків злочинності, серед яких: незаконне ввезення товарів з ВЕЗ на іншу частину території країни без сплати митних платежів; ухилення від сплати податків; імпорт та експорт заборонених товарів та інші [8]. У 2013 році Міжнародна Торгівельна Палата опублікувала звіт в якому підкреслила те, що злочинні угруповання часто використовують інфраструктуру, яка знаходиться у ВЕЗ, задля виробництва та продажу контрафактних товарів. Для того, щоб підтвердити цей висновок були приведені приклади Кенійської зони експортної переробки та Джебель-Алі (ВЕЗ у Дубаї), де злочинці виробляли підробки товарів [9]. Також існують багато різних негативних факторів, які можуть призвести до провалу створення ВЕЗ, серед яких політична нестабільність держави, корумпованість судової системи, відсутність гарантій захисту інвестицій та інші.

Розглянемо досвід, який має Україна пов'язаний з функціонуванням ВЕЗ. Порядок створення та особливості діяльності Вільних (Спеціальних) Економічних Зон на території України прописані в Законі «Про загальні засади створення і функціонування спеціальних (вільних) економічних зон» (1992) [10]. Верховна Рада визначає строк, на який створюється ВЕЗ (СЕЗ) окремим законом. Згідно зі статтею 403 Господарського кодексу України існують різні види ВЕЗ(СЕЗ) такі, як вільні митні зони і порти, комплексні виробничі, туристично-рекреаційні, банківські, страхові, технополіси, технологічні парки та інші. Створені економічні зони можуть поєднувати в собі риси, які властиві різним видам ВЕЗ (СЕЗ) [11].

У липні 1998 почали свою роботу дві СЕЗ на Донбасі («Донецьк», «Азов»). Це були перші створенні на території України СЕЗ. Цей процес продовжився, і вже у червні 2000 року працювали 11 ВЕЗ (СЕЗ): "Азов"; "Донецьк"; "Закарпаття"; "Інтерпорт Ковель"; "Курортполіс Трускавець"; "Миколаїв"; "Порто-франко"; "Порт Крим"; "Рені"; "Славутич" та "Яворів" [12]. Але це не призвело до очікуваних результатів. На початок 2004 року функціонували вже 9 ВЕЗ та 57 Територій Пріоритетного Розвитку (ТПР), вони змогли отримати для своїх проєктів \$1,39 мільярда, це становило лише половину інвестицій, які планували залучити. Безпосередньо СЕЗ отримали лише \$171 мільйонів, хоча тільки для СЕЗ «Донецьк» планували отримати \$500 мільйонів. До того ж, більш ніж 2/3 залучених інвестицій були отримані від вітчизняного бізнесу. Діяльність ВЕЗ обернулася повним провалом та була розкритикована МВФ за те, що позитивного ефекту не було досягнуто, а податкові пільги лише позбавили бюджет частини грошових надходжень. Тому 23 грудня 2004 року Верховна Рада ухвалила Закон «Про Держбюджет-2005», який скасував пільги зі сплати податку на прибуток і ПДВ для суб'єктів, які здійснювали діяльність направлену на підтримання інноваційних проєктів у СЕЗ та ТПР [13]. Експерти зазначали, що головна проблема неефективності діяльності ВЕЗ на території України через велику кількість випадків порушення законодавства. Порушувалися умови чесної конкуренції та механізми ринкового ціноутворення. Деякі товари, які повинні відправлятися на експорт постачалися на внутрішній український ринок. Таким чином товари інших виробників ставали неконкурентоспроможними. Після скасування пільг, діяльність ВЕЗ майже повністю зупинилася і зараз вони майже не функціонують.

Також в 2014 році в Україні була створена нова ВЕЗ, в анексованому Криму, там почав діяти спеціальний режим економічної діяльності [14]. Вона виступає, як спеціальна митна зона, яка дозволяє завозити в Крим та вивозити звідти товари, не сплачуючи митні збори. Цю ВЕЗ почали використовувати як транзитну зону для вивозу товарів до Росії без мит, що викликало невдоволення багатьох економістів, активістів та громадян. Тому, незважаючи на те, що строк роботи при створенні ВЕЗ «Крим» був 10 років, 1 липня 2021 року Верховна Рада прийняла закон про скасування ВЕЗ «Крим». З 21 листопада 2021 року вона припинить свою роботу [15].

Підсумовуючи, створення Вільної Економічної Зони може використовуватися для стимулювання розвитку бізнесу та залучення інвестицій до відстаючих регіонів та мати позитивні наслідки для економіки в цілому. Але цей позитивний ефект може бути досягнутий тільки при досконалому законодавстві та судовій системі в країні. У іншому ж випадку, діяльність ВЕЗ обернеться провалом та сприятиме розвитку злочинності в регіоні. Отже, інструмент створення ВЕЗ можливий шлях економічного зростання для України, тільки за умови суворого контролю та дотримання чесних «правил гри». Тому до цього питання українській владі варто підходити дуже ґрунтовно та детально розглядати всі ризики.

Список використаних джерел

1. Офіційний сайт Президента України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.president.gov.ua/news/shodo-vilnoyi-ekonomichnoyi-zoni-na-donbasi-64597> – вільний. Мова укр.
2. Слово і Діло [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.slovoidilo.ua/2021/04/14/stattja/polityka/kruhlyj-stil-politychni-syly-proponuyut-stvoryuvaty-vilni-ekonomichni-zony> - вільний. Мова укр.
3. Вокс Україна [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://voxukraine.org/vilni-ekonomichni-zoni-magniti-shho-prityaguyut-zlochinnist-u-sferi-intelektualnoyi-vlasnosti> – вільний. Мова укр.
4. Економічна Правда [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.epravda.com.ua/columns/2021/05/26/674236> – вільний. Мова укр.
5. Офіційний сайт CEIC Data [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.ceicdata.com/en/china/foreign-direct-investment-capital-utilized-prefecture-level-city/cn-fdi-utilized-guangdong-shenzhen> – вільний. Мова англ.

6. Офіційний сайт CEIC Data [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.ceicdata.com/en/china/gross-domestic-product-prefecture-level-city/cn-gdp-guangdong-shenzhen> – вільний. Мова англ.
7. Офіційний сайт The World Bank [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.KD.ZG?locations=CN> – вільний. Мова англ.
8. Офіційний сайт WCO [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.wcoomd.org/media/wco/public/global/pdf/topics/research/research-paper-series/47_free_zones_customs_involvement_omi_en.pdf?la=en – вільний. Мова англ.
9. Офіційний сайт ICC [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://iccwbo.org/content/uploads/sites/3/2016/11/Combating-illicit-trade-in-FTZs-1.pdf> – вільний. Мова англ.
10. Офіційний сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2673-12#Text> – вільний. Мова укр.
11. Офіційний сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15?find=1&text=403#w1_1 – вільний. Мова укр.
12. Офіційний сайт Міністерства Економіки України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=9a321bee-7eaf-48c9-8888-1933f263a96d%20&title=OsnovniPokaznikiPoSez> – вільний. Мова укр.
13. УкрІнформ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3120104-vez-to-horosa-stuka-tilki-bez-normalnogo-sudu-nemozliva.html> – вільний. Мова укр.
14. Офіційний сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1636-18#Text> – вільний. Мова укр.
15. Офіційний сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-20#Text> – вільний. Мова укр.

Науковий керівник: О.А. Задоя, кандидат економічних наук, доцент.

МІЖНАРОДНІ ТОРГИ

Міжнародні торги – це метод укладання договорів закупівлі-продажу або підяду, за ним замовник має оголосити конкурс для постачальників на товар і потім вони порівнюють отримані пропозиції та підписують контракт із постачальником, який запропонував товар на більш вигідних для замовника умовах. Завдяки проведенню торгів в одному місці зосереджується велика кількість продавців, підрядчиків, що забезпечує максимальну конкуренцію.

Міжнародні торги здебільшого організовують державні організації (міністерства, закупівельні організації), муніципальні органи, деколи великі приватні фірми, що забезпечує їм визначені вигоди: не потрібно постійно займатися маркетинговою діяльністю, створювати особистий зовнішньоторговельний апарат, також з'являється можливість залучення до торгів великих фінансових фірм.

Міжнародні торги класифікують на різні види залежно від тих чи інших ознак [1]:

За способом проведення:

- відкриті торги. До їх участі залучають всіх бажаючих національних й іноземних фірм й організацій. За таких умов наявна висока конкуренція і відповідно більший вибір вигідних пропозицій для державного покупця. Предмет торгів це стандартні та універсальні устаткування;

- закриті торги. На них запрошують обмежену та задалегідь погоджену кількість великих фірм та організацій, які мають досвід та добре оснащені технікою. Предмет торгів це особливе, спеціальне устаткування.

За ступенем відкритості інформації про пропозиції торгів:

- гласні торги; такі торги характерні для відкритих тендерів;
- негласні торги; ці торги характерні для закритих тендерів.

За юридичним статусом учасників:

- за участю виключно юридичних осіб
- за участю виключно консорціумів
- змішані торги

За фінансовими умовами:

- з пропозицією ціни;
- зі знижкою;
- на кредитній основі;

- на компенсаційній основі;
- на основі концесій.

За національним складом учасників:

- за участю лише зарубіжних фірм;
- за участю зарубіжних і національних фірм.

За метою організаторів:

- реальні;
- процесуальні.

За предметом торгівлі:

- на поставку товарів;
- на підрядні роботи;
- комбіновані.

За глибиною поділу праці при виконанні замовлення:

- первинні;
- вторинні;
- третинні.

Проведення торгів відбувається в 4 етапи [2]:

1. Підготовчий етап. На цьому етапі здійснюється підготовка тендерної документації й ознайомлення учасників з нею. Утворюється тендерний комітет імпортером товару або замовником об'єкта. До цього комітету входять: комерційні, технічні експерти, представники замовника.

2. Етап подання пропозицій. Заповнюють проформи викупленого комплексу тендерної документації та проформи контракту на поставку товару. Учасники подають підготовлені документи організаторам торгів за встановленим строком.

3. Етап конкурсного відбору переможця торгів, а саме підрядника робіт або продавця. До цього етапу відноситься процедура закриття торгів. Тендерний комітет ознайомлюється з певними пропозиціями тендерної документації, щодо відповідності їх умов, порівнюють пропозиції за комерційними та техніко-економічними умовами та аналізують додаткову інформацію про учасників.

4. Етап проведення переговорів та підписання контракту. Це стосується поставки товару та/або вимоги виконувати підрядні роботи між представником переможця та представником організатора торгів. В результаті переможець торгів має підписати контракт, внести заставу у розмірі до 10% суми контракту та/або у вигляді банківської гарантії вартості замовлення з належними зобов'язаннями.

Отже, на сьогодні, міжнародні торги – це найефективніша форма закупівлі товарів, адже їх обсяги та номенклатура досить привабливі для великого кола продавців та виробників.

Список використаних джерел

1. Міжнародні торги [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://pidru4niki.com/1962080163787/ekonomika/mizhnarodni_torgi
2. Документарна підготовка товарів до відправлення [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://infopedia.su/18x147ee.html>

Науковий керівник: О.А. Задоя, кандидат економічних наук, доцент.

А. Бідняк
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

ПРОБЛЕМИ ЛЕГАЛІЗАЦІЇ КРИПТОВАЛЮТ У СВІТІ

Криптовалюти – це цифрові гроші в електронних платіжних системах, які зазвичай не вимагають державної підтримки або залучення посередника, наприклад банку. Натомість користувачі системи перевіряють платежі за певними протоколами. З моменту винайдення у 2008 році першої криптовалюти – біткойна – криптовалюти розповсюджуються. За однією оцінкою, станом на березень 2020 р. існувало понад 5100 різних криптовалют на суму близько 231 млрд доларів. Враховуючи цей стрімкий ріст та мінливість, криптовалюти привернули увагу громадськості та політиків.

Особливо помітною рисою криптовалют є їх потенціал виступати в якості альтернативної форми грошей. Історично гроші мали або внутрішню цінність, або похідну від урядових постанов. Електронне використання грошей зазвичай передбачає використання приватних книг та систем принаймні одного довіреного посередника. Завдяки використанню технології блокчейн, криптовалютні системи захищають свої публічні книги облікових записів від маніпуляцій, так що користувачі можуть надсилати лише ту криптовалюту, до якої вони мають доступ, тим самим дозволяючи користувачам здійснювати дійсні перекази без централізованого, довіреного посередника.

Технологія блокчейн не має фундаментальних нормативних вказівок і тому створює ряд ризиків для власників крипто. Біткойн мав бути прозорим та децентралізованим, але зі зростанням його основні рамки були розширені за допомогою модернізованих можливостей, таких як позачергові транзакції-де угоди не можна публічно відстежувати і фактично не писати транзакції до публічної книги, коли вони зроблено. Ця відсутність наочності є проблемою у будь-якій фінансовій ситуації, і це лише одна з проблем криптовалют на основі блокчейну, таких як біткойн.

Гроші виконують три взаємопов'язані економічні функції: вони є засобом обміну, розрахунковою одиницею та запасом вартості. Наскільки добре криптовалюти можуть виконувати ці функції щодо існуючих грошей та платіжних систем, ймовірно, відіграють велику роль у визначенні майбутньої вартості та важливості криптовалют. Прихильники технології стверджують, що криптовалюта може ефективно виконувати ці функції і буде широко поширена. Вони стверджують, що децентралізована система, що використовує криптовалюти, в кінцевому підсумку буде більш ефективною та безпечною, ніж існуючі грошові та платіжні системи.

Один із способів, яким уряд може регулювати криптовалюти, - це оподаткування будь-яких фіатних грошей, які ви використовуєте для виведення віртуального токена. Основне застереження з цього приводу полягає в тому, що це повинно стосуватися конкретних токенів, і власник криптовалют може просто звернутися до іншої монети, щоб вивести гроші.

Зараз криптовалюти підпадають під юрисдикцію SEC з питань інвестицій, CTFC за будь-які злочини, пов'язані з міждержавною комерцією, та IRS, що передбачає оподаткування податком на прибуток або прибуток. Нещодавно SEC схвалила один ф'ючерсний ETF на біткойни над CBOE та один над CME.

Спосіб оподаткування криптовалюти значною мірою залежить від юридичного визначення цифрової валюти у відповідній країні, а також від системи оподаткування, що використовується у конкретній країні. Деякі країни використовують податок на багатство замість CGT, інші використовують обидва або податок на прибуток, а ще інші використовують податок на прибуток або податок на приріст капіталу (CGT), але не податок на багатство.

Ми дослідили та прийшли до висновку, що використання криптовалют є актуальним питанням на сьогодні. Податкові зобов'язання є основним джерелом занепокоєння кожного, хто інвестує в біткойн та інші цифрові активи. Хоча деякі країни тиснуть на інвесторів і стягують податки на доходи та прибуток від операцій з біткойнами, багато з них використовують інший підхід – часто з метою сприяння кращому впровадженню та інноваціям у криптоіндустрії. Вони запровадили більш дружнє законодавство і дозволяють інвесторам купувати, продавати або утримувати цифрові активи без податкових зобов'язань.

*Науковий керівник: Е.М. Лимонова, кандидат економічних наук,
доцент.*

ПРОБЛЕМА ГЛОБАЛЬНОГО ДЕФІЦИТУ НАПІВПРОВІДНИКІВ

Під час виникнення пандемії коронавірусу людство зустрілося з проблемою підвищення цін на різноманітну електроніку і відсутністю можливості її купівлі. Нестача мікрочіпів – головна проблема сучасності, що зумовлює глобальні критичні наслідки як у сфері створення електронних гаджетів, так і виробництва автомобілей. В наші часи людство широко розвиває сферу електроніки, через що неможливо навіть уявити наше життя. Сучасні автомобілі буквально напхані розумними системами, кількість і складність яких збільшується з кожним роком. Якщо в 1970-х роках електроніка складала лише 5% від усієї вартості автомобілей, то на даний момент показник збільшується майже до 50% [1]. Отож, ринок величезний, споживання збільшується, і не лише тому, що людство споживає велику кількість гаджетів, а тому, що світ навколо стає більш розумним і технологічним.

Дефіцит напівпровідник був прогнозований ще на 2018 р., адже швидкість зростання споживання перевищує нарощування виробничих потужностей лідерів ринку, а споживання почало зростати стрімкими темпами. Наприклад, впровадження 5g, розвиток нейронних мереж штучного інтелекту, хмарних серверів і до того ж, електромобілів. Усі ці сфери потребують чіпів, виробників яких в світі не так багато. Крім того, більшість з них працює самі на себе, як наприклад компанія INTEL. Лише декілька приймають замовлення від інших компаній, як SAMSUNG і TSMC. Виходячи із сукупності заборон замовляти американським компаніям чіпи з Китаю, замовлення до цих двох корпорацій стрімко зросли, а особливо до TSMC. Це була перша компанія, що опанувала семи та п'яти напо-метрові процесори із великою щільністю транзисторів, що були доволі цікаві APPLE [2].

Пандемія коронавірусу спричинила велику кількість негативних наслідків: закриті заводи в Китаї, а після в усьому світі, зриви термінів постачань комплектуючих і виникнення затримок виробництва. В результаті таких подій та спаду купівельного попиту, велика кількість виробників скасували свої замовлення чіпів.

Така ситуація спричинила повний хаос, адже скасування замовлень були невиправданими, бо виробництво товарів почало скорочуватися, а попит навпаки – збільшуватися. Під час епідемії більшість людей перейшли на дистанційне навчання та роботу. Попит на електронні

гаджети стрімко зріс, а перенавантаження серверів спричинило необхідність миттєво збільшувати потужність «дата центрів» та об'ємі пам'яті в них.

Більш за все проблема постачання чіпів відобразилася на автомобільній сфері. Виробники автомобілей також скасували більшість замовлень, після чого відчули неможливість отримання необхідного елемента, адже черга на нього вже була величезною, що зумовило зупинку конвеєрів. До того ж, однією з проблем постачання чіпів стало стихійне лихо в Азії. В Тайвані відбулася небувала посуха за останні 50 років. Це спричинило стрімке скорочення виробництва владою, адже вода необхідна для охолодження систем. Заводи компаній споживали близько 150 тисяч тон води в день, а зараз потребують привозити її на вантажівках [3].

На даний момент можна стверджувати, що певний час ситуація буде погіршуватися. Аналітичні прогнози кажуть, що криза може продовжитися до кінця 2021 року, після чого повільними темпами ситуація буде покращуватися близько до кінця 2022 року. Контроль попиту може відбуватися шляхом підвищення цін компаніями, котрі виготовляють чіпи. Крім того, позитивним шляхом розв'язання цієї проблеми можуть стати співпраці масштабних корпорацій та інвестування держави цих компаній. Такий шлях обрали США, інвестував 50 млрд для створення нових виробничих потужностей на території своєї держави.

Список використаних джерел

1. Криза ЧПІВ | Пояснюємо [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

https://www.youtube.com/watch?v=lbAIP1R6MpE&ab_channel=Droider.Ru – вільний. Мова укр.

2. Топ-15 лідерів продажу напівпровідників у 2020 році, включаючи ливарні виробництва [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

<https://anysilicon.com/2020f-top-15-semiconductor-sales-leaders-including-foundries/> - вільний. Мова укр.

3. Криза Мікрочіпов: Чому зросли ціни на електроніку [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

https://www.youtube.com/watch?v=7C41AOvfcxw&ab_channel=MyGar – вільний. Мова укр.

*Науковий керівник: Е.М. Лимонова,
кандидат економічних наук, доцент.*

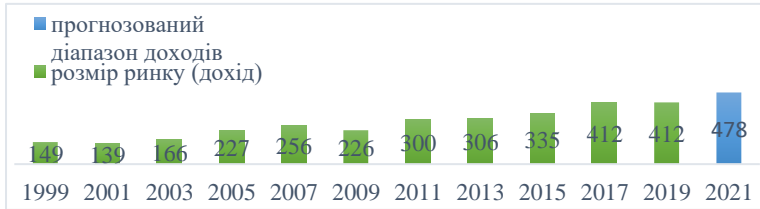
НАСЛІДКИ ДЕФЦИТУ ЕЛЕКТРОННИХ КОМПОНЕНТІВ ДЛЯ СВІТОВОГО АВТОМОБІЛЬНОГО РИНКУ

На сьогодні актуальність глобальної проблеми, щодо нестачі радіоелементів зростає з шаленою швидкістю. Напевно, за останній час всі компанії, які працюють в різних напрямках ринку, зіткнулися з таким «забутим» явищем. Ситуація настільки гостра, що призводить до скорочення світового ринку авто. Деякі компанії навіть зупинили автомобілебудування. Спробуємо розібратися, що відбувається на ринку електронних компонентів.

За відомостями газети Wall Street Journal (WSJ): «Автомобільні компанії закривають виробничі лінії на кілька тижнів і звільняють співробітників через брак чіпів. У вересні Toyota скоротила виробництво на 40%. Інвентаризація нових автомобілів у США становить лише близько 30% від рівнів до пандемії» [1]. Дефіцит інтегральних компонентів завдав шкоди багатьом автовиробникам: Ford, Fiat, Chrysler, Nissan, Suzuki, Volkswagen.

Потреба в компонентах електроніки зростає по всьому світу. За даними ринок напівпровідників продовжить зростати, як мінімум ще 2 роки (рис.1). Це пов'язано з поширенням смартфонів і підвищенням рівня автоматизації техніки. Ще більше тенденція намітилася під час пандемії. Велика частина працездатного населення і навчальні організації перейшли на віддалений зв'язок. Люди масово почали скуповувати комп'ютери, планшети та смартфони для роботи, навчання і просто для розваги. Підвищений попит, а також проблеми з постачанням із-за закриття кордонів та ізоляції, породив брак електронних компонентів, який відбився тепер і на автовиробниках.

Все ж споживачам мікросхем для автомобільної галузі вигідніше купити чіпи, ніж розгортати власне виробництво. Вони були згодні навіть підняти ціну, а при необхідності, змінити компонентну базу. Однак це тільки посилило становище. Дану кризу посилило торгове протистояння між виробниками електроніки США і Китаю. Але пандемія коронавірусу поставила крапку над цими питаннями і змусила зупинити виробництва багатьох моделей авто.

Рис. 1. Світовий ринок напівпровідників протягом 1999-2021рр. (в мільярдах доларів США) [2]

Багато автовиробників передбачали наступаючі проблеми дефіциту радіоелементів і вирішили застати резервом. Прикладом є Toyota: у 2020 р. зробила закупівлю мікросхем на 4 місяці вперед і вирішила, що не збирається зупиняти виробництво. Республіка США, по заяві Джо Байдена, планує виділити 37 мільярдів \$ на випуск чіпів. А компанія Intel вже вклала 20 мільярдів \$ в будівництво 2-х заводів [3].

На нашу думку, вирішенням ситуації, що склалася могла б стати побудова власних виробничих потужностей з випуску мікросхем та чіпів. Але для цього необхідна велика кількість часу та інвестицій. А також спеціалісти, які зможуть здійснити сумісність технічних параметрів та програмного забезпечення. Тому вирішенням проблеми дефіциту мікросхем буде питання часу. У підсумку попит перестане випереджати пропозицію, і виробництво техніки повернеться до норми.

Список використаних джерел

1. Журнал Уолл-стріт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.wsj.com/articles/auto-car-makers-industry-semiconductor-chip-shortage-covid-19-taiwan-vietnam-11632329226?mod=Searchresults_pos1&page=2 – вільний. Мова англійська.
2. Світовий ринок напівпровідників[Електронний ресурс]. –Режим доступу: <https://www.infineon.com/cms/en/> – вільний. Мова англійська.
3. Стартапи, бізнес, технології[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://vc.ru/trade/298194-mirovoy-avtomobilnyy-rynok-sokrashchaetsya-iz-za-nehvatki-elektronnyh-komponentov> – вільний. Мова російська.

*Науковий керівник: Е.М. Лимонова,
кандидат економічних наук, доцент.*

СВІТОВІ ЗАПАСИ НАФТИ, ЇЇ ОБМЕЖЕНІСТЬ ТА РАЦІОНАЛЬНЕ ВИКОРИСТАННЯ ДЛЯ ПОЗИТИВНОЇ ЕКОНОМІКИ КРАЇН

Як відомо, в світі економіка багатьох країн залежить саме від такого природного ресурсу, як нафта. Якщо брати до уваги наукове визначення цього слова, то нафта-це обмежена корисна копалина, яка є природною сумішшю багатьох сполук. Але ми розглядаємо економічне значення цього слова. Впродовж століть нафтові запаси прямолінійно впливали на економічну ситуацію багатьох країн. Отже, ми прослідкуємо статистику 5 країн-лідерів нафтових запасів. Доведемо її обмеженість і знайдемо шляхи ефективного використання.

Оцінка нафтових запасів планети становить від 250 до 500 млрд т, а якщо врахувати ще і важку нафту, що міститься в бітумінозних пісках і нафтових сланцях, то значення підскакує до 800 млрд т. [1]. Важливим є уточнення, що поруч з цією цифрою стоїть поняття достовірного запасу нафти, тобто тієї, яку можна видобувати і використовувати на сьогоднішній день. І таке поняття має цифру 150 млрд т. По-перше, ми розглянемо офіційні данні нафтових запасів таких країн, як Венесуела, Саудівська Аравія, Канада, Іран та Ірак. Треба враховувати, що дані не можуть бути абсолютно точними. По-друге, ми розглянемо яку відсоткову частку ці країни становлять по запасам нафти від світового показника (рис. 1). По-третє, ми доведемо, що нафта обмежена. Деякі дослідники ставлять точно рік, коли нафтові ресурси будуть вичерпані. Канадський журнал Maclean's має припущення, що це станеться саме 2070 року. Інші дослідники запевняють, що нафтові ресурси не будуть вичерпані. Тому, що багато нафтових ресурсів ще не досліджено. Але, саме те, що багато родовищ нафту не досліджено, ми не можемо буди впевненими, що ця нафта буде придатна для використання [2].

Дослідивши цю статистику, ми прийшли до висновку, що нафтові ресурси треба використовувати раціонально. Перше, це збільшити кількість АЕС, ГЕС, ВЕС, ТЕС. Ми розуміємо, що кожен вид цих електростанцій має свої нюанси, але все ж таки вони є джерелом енергії без нафти. Світ стрімко позбувається використання двигунів внутрішнього згорання і переходить на електромобілі. Це дуже гарна альтернатива, до якої людство поступово звикає [3]. Але поки все ж таки існують машини зі звичайними двигунами, то пальне можна виробляти використовуючи інші хімічні сполуки. Мінімізувати використання нафти

на пальне це досить реальна ціль і мета. Також багато нафтових ресурсів витрачається на опалення будівель. Тому треба шукати альтернативи. Так, у Німеччині на досить високому рівні є опалення за допомогою деревних матеріалів. Цей спосіб є більш екологічним та вигідним.

Рис. 1. Нафтові запаси 5 країн-лідерів відносно світу, %

Якщо взяти до уваги все вище перераховане, то можна прийти до висновку, що повністю зупинити використання нафти не можливо, але ми можемо мінімізувати її використання, або ще краще-раціонально використовувати нафту. Щодо економіки країн, то вона стане більш збалансованою за рахунок того, що попит на нафту не буде дуже великим і країни, які мають великі її запаси не будуть стрімко збагачувати свою економіку, а країни, які не мають велику ресурсність нафти будуть на рівні з усіма. Ми припускаємо, що для деяких країн це сьогодні буде не вигідно, але це дійсно більш розумний варіант. Краще аналізувати наперед, щоб наше майбутнє не було трагічним.

Список використаних джерел

1. Страны мира, богатые запасами нефти [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://visasam.ru/emigration/economy/neft-v-stranah-mira.html> – вільний. Мова рос.
2. Когда закончится нефть и к чему это приведет? [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://bcs-express.ru/novosti-i-analitika/kogda-zakonchitsia-neft-i-k-chemu-eto-privedet> – вільний. Мова рос.
3. Переваги електромобілів над бензиновими авто[Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.carpoint-e.com.ua/news/perevagi-elektromobiliv/> – вільний. Мова укр.

Науковий керівник: Е.М. Лимонова, кандидат економічних наук, доцент.

ОФШОРНИЙ БІЗНЕС ТА ЙОГО РОЛЬ В ЕКОНОМІЦІ УКРАЇНИ

Тяжкість оподаткування практично будь-якої держави спонукає економічних суб'єктів займатися податковим плануванням і шукати легальні шляхи зниження податкового тягаря. Планування податків, спрямоване на зниження виплат – не просто грамотний бухгалтерський облік, а законна можливість не платити ніяких податків взагалі, або зведення їх до мінімуму в порівнянні з рівнем діючих ставок. У зв'язку з цим актуальним стає прагнення багатьох бізнесменів перевести бізнес в офшорні зони або налагодити чітку схему взаємодії з офшорними компаніями з метою оптимізації податкових витрат. Таким чином, офшорний бізнес набуває все більшої ваги в міжнародних економічних відносинах, особливості та все нові можливості, які він пропонує, заслуговують постійної уваги [3].

Офшорний бізнес визначається як підприємницька діяльність, яка здійснюється компаніями, деякі підрозділи яких знаходяться на територіях, де діють податкові, валютні, інвестиційні та інші пільги. А офшорна компанія – це та фірма, підрозділи якої зареєстровані на території офшорної зони. Зазвичай офшорними компаніями є представники середнього і великого бізнесу, тому що вони можуть собі це дозволити. Для малого ж підприємництва реєструвати і містити офшорні компанії є дорогим задоволенням, тому такі підприємства здійснюють свою діяльність в межах своєї країни [1].

Створення офшорів – вельми поширена практика. Поряд з цим популярний і інший підхід, що передбачає придбання вже зареєстрованого підприємства. Так вдається заощадити багато часу: процедура займе не більше години. При цьому витрати будуть, звичайно, більше, однак в екстрених ситуаціях саме таке рішення – найбільш зручне [2].

При створенні офшорної компанії слід врахувати ряд аспектів і продумати її форму, передбачувану сферу діяльності (на деякі з них певні юрисдикції накладають обмеження), а також розмір щорічних зборів, які замінюють собою податки. оскільки саме можливість зберегти конфіденційність є найбільш привабливою рисою таких гаваней, необхідно дізнатися, наскільки добре вона забезпечується в конкретному регіоні, що краще з'ясувати в бесіді з практикуючим юристом.

Законодавство офшорних зон передбачає спрощений порядок створення компаній. При створенні офшорної компанії, в реєстраційний орган направляється певний пакет документів, в який зазвичай входять статут, установчий договір, протокол про призначення директорів, а також інші документи в залежності від юрисдикції, в якій проходить реєстрація.

Як показують дослідження, офшори використовують бізнесмени практично в усіх видах діяльності та в усіх країнах. Зрозуміло, що Україна не є винятком. Більше того, вітчизняні підприємці перебувають в числі лідерів за кількістю створених офшорних компаній, а тривала економічна криза лише загострює проблему оптимізації податків і бізнесу та підвищує популярність офшорів. Можливими причинами такого становища, за якого офшорні зони активно використовуються підприємцями та окремими особами в Україні, на нашу думку, є накопичення значних капіталів, що потребують легалізації; неефективність податкової політики; низький розвиток фінансового ринку; небезпека декларування високих доходів; корупція численних контролюючих чиновників; зневіра у владі; нестійкий макроекономічний стан; незахищеність належним чином права власності; несприятливий інвестиційний клімат та умови розвитку підприємницької діяльності [1].

Прийняті державою заходи щодо офшорних юрисдикцій застаріли, і українське законодавство повинно бути скориговано не тільки з урахуванням світової (західної) практики, а й місцевої специфіки. Необхідно посилити контроль над вітчизняними податковими резидентами і прийняти антиофшорне законодавство з подальшим поетапним перекладом основних операцій в українську юрисдикцію і примусом до прийняття статусу податкового резидента України. Воно повинно містити механізми повернення з офшорних зон, що виключають надалі виключення стратегічних підприємств з-під вітчизняної юрисдикції.

Більшість зовнішньоторговельних операцій в Україні не регулюється вітчизняним законодавством, якщо активи підприємств виведені в офшори.

Щоб виявити масштаби сумнівних операцій в платіжному балансі, необхідно удосконалювати методологію Національного банку України, а податковим та іншим силовим відомствам посилити контроль за створення фірм-одноденок. Слід провести роботу зі створення «Чорних» списків зарубіжних банків, що надають сумнівні фінансові послуги (схеми виведення капіталу) українським компаніям.

Головним завданням в боротьбі з витоком капіталу повинні стати не показники обсягом відтоку, а зростання іноземних активів резидентів України. Збільшення податків для великого бізнесу лише посилять погляд в офшори. Найбільш ефективним способом боротьби з офшорами залишається створення сприятливого інвестиційного клімату в вітчизняній економіці, що дозволить легалізувати вивезений капітал. Це особливо актуально для української економіки, яка відчуває дефіцит позикових коштів, коли одночасно через фіскальну політику відбувається відтік капіталу за кордон.

Вітчизняний бізнес йде в офшори не тільки для оптимізації податків, а й для порятунку від рейдерства. Тому для поліпшення інвестиційного клімату і захисту від рейдерства необхідно створення трасту (майнового фонду) під керуванням довірчого керуючого.

Для вирішення проблем, пов'язаних з офшорними зонами, розділяючи думку деяких науковців та аналітиків [1; 2] є доцільним вжиття наступних заходів:

- створення привабливого інвестиційного клімату в економіці України;

- реформування державно-адміністративного апарату країни, покращення функціонування державних інститутів з правоохоронної, судової, адміністративної, комунальної, медичної та освітньої функцій;

- впровадження процесів виключення монополії та олігархії;

- підготовка певних підзаконних нормативно-правових актів, які могли б регулювати діяльність офшорного бізнесу;

- регулярна перевірка джерел доходів політичних діячів.

Отже, напевно, кожна країна світу зацікавлена у створенні вільних економічних та офшорних зон, які забезпечать їй валовий приріст та стабілізацію економіки. Тому правова невизначеність і відсутність законодавчої регламентації офшорного бізнесу, на жаль, не дадуть змоги сьогодні говорити про створення в Україні ефективних механізмів функціонування та загальних правил регулювання відносин між суб'єктами офшорної діяльності. І це поряд з існуванням такого потужного тіньового сектору в економіці, що має місце в країні. А поки що доводиться визнавати, – такий стан призводить до гальмування економічного розвитку країни і залучення тим самим офшорного бізнесу до тіньового середовища [4].

У цілому для деофшорізації необхідні економічне зростання і модернізація, розширення податкових преференцій для залучення інвестицій, довгі гроші (довгострокові кредити та інвестиції), зниження внутрішніх ризиків для бізнесу. Розвиток ринку капіталів сприятиме

розміщення ІРО в Україні. Патріотизм підприємців з'явиться тільки при створенні гарантованого інвестиційного та правового клімату в країні [5].

Необхідно забезпечити широке обговорення проблем подолання офшоризації економіки України із залученням експертної спільноти та представників бізнесу. Як показує зарубіжний досвід, для реалізації антиофшорного законодавства, потрібна, перш за все, політична воля.

Список використаних джерел

1. Москаленко Н.В. Проблеми, зумовлені функціонуванням офшорних юрисдикцій, та шляхи їх розв'язання / Н.В. Москаленко // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – № 10. – С. 117–121.

2. Вергун В.А., Ступницький О.І. Державне і міждержавне регулювання сучасного офшорного бізнесу. Іноземні інвестиції: офшорні зони та їх інституції в міжнародному бізнесі [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://pidru4niki.com/72825/investuvannya/derzhavne_mizhderzhavne_regulyuvannya_suchasnogo_ofshornogo_biznesu – вільний. Мова укр.

3. Сідненко М.В., Попович М.І. Міжнародний офшорний бізнес: принципи ведення та світовий досвід для України. Ефективна економіка. 2018. 5 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua> – вільний. Мова укр.

4. Офшорний бізнес: за чи проти? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://skr.in.ua/articles/8333> – вільний. Мова укр.

5. Чеберяко О.В. Сутність офшорної фінансової діяльності та її вплив на економіку України / О.В. Чеберяко // Київський національний університет імені Тараса Шевченка, 2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://journals.iir.kiev.ua/index.php/apmv/article/viewFile/2207/1966> – вільний. Мова укр.

Науковий керівник: О.А. Задоя, кандидат економічних наук, доцент.

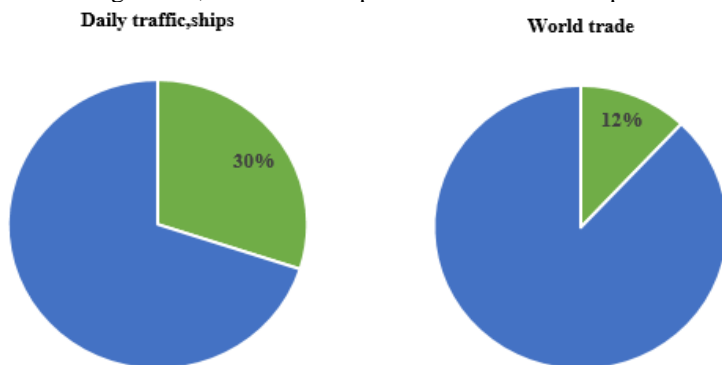
V. Borodko
Alfred Nobel University, Dnipro

THE IMPACT OF THE RECENT SUEZ CRISIS ON NEW SHIPPING ALTERNATIVES

As the world's population continues to grow, especially in developing countries, transportation networks are one of the basic tools of human social work, especially in our globalized world. The importance of correctly and

effectively designing transportation networks for a particular region or country cannot be overemphasized. The growth rate of trade volume and trade volume of developing countries is generally higher than that of the rest of the world, making developing countries more dependent on trade than developed countries.

Moreover, all these international trade activities is highly dependent on shipping. More than 90% of world trade and 94% of trade in developing countries are transported by sea. Shipping can provide efficient and low-cost transportation, and the effective use of shipping is of great significance to the economic progress of developing countries, the economic contribution and growth of foreign trade, and domestic production and consumption.

Fig. 1. The Suez Canal's capacity [1]

The Suez Canal is the most direct shipping link between Europe and Asia, which, outside of North America, are the most active regions for global trade in the world. In Figure 1 we can observe the meaning of this canal on world trade. 12% of all global trade, not just shipping trade, but all global trade is dependent on this canal, which causes a problem that most stakeholders have tried to ignore.

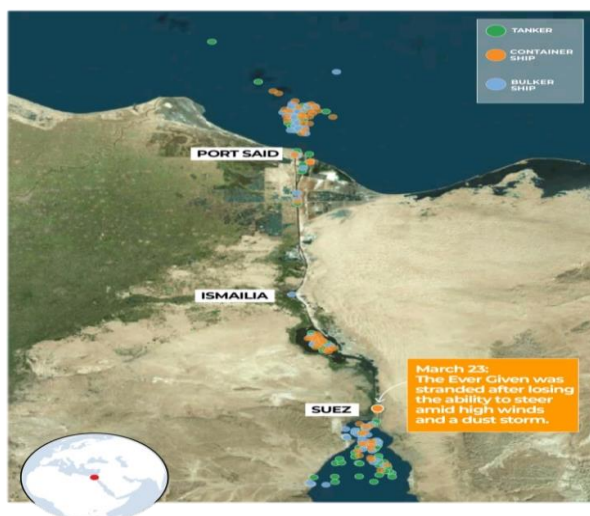
The world economy is heavily dependent on an extremely exposed piece of infrastructure, endangered to potentially severe circumstances.

To the untrained person, the supply chain appears to be strong, reliable, and built on a solid foundation. However, as the Suez Canal crisis showed, appearances are deceptive. In March 2021, the Suez Canal was blocked for six days after the grounding of Ever Given, a 20,000 TEU container ship. Another route around the Cape of Good Hope at the southern tip of Africa may take two weeks. According to SCA data, nearly 19,000 ships passed through the canal in 2020, and 156 ships waited to pass in the area. Blocking one of the main

arteries of global trade could not have come at a worse time. Picture 1 presents the traffic that was caused by the blockage [1].

Experts have estimated that what might look like a minor inconvenience likely end up costing over 400 million dollars an hour for every hour that this global thoroughfare is blocked off. Global shipping, and by extension, global trade, has already been hit hard by the fallout of the coronavirus. Shipping companies have been forced into scrapping perfectly good ships because they are simply too expensive to keep afloat, dormant, sitting off a coast somewhere. While, of course, the Ever Given is now free, this issue is far from resolved and shipping companies are banking on a week's worth of direct knock-on delays, and in the long term, the fragile system that is global shipping may never truly recover from this hammer blow. Nevertheless, in crisis comes opportunity. In this article, we will discover alternative ways of shipping, which will prevent this kind of loss in the future.

It is important to have as many alternative actions as possible to deal with the emergency. There are four main ways that these containers can be moved around right now: by ship, by train, by truck, and by plane. All of these have distinct advantages and disadvantages. The big reason shipping is so popular is that it is cheaper per mile than a truck, but ships cannot service inland regions, meaning that landlocked nations and non-coastal cities need to look for alternatives.

Fig. 2. Suez Canal blockage from March 23-29[2]

Trains are the next best bet. Their steel and steel locomotion means that they can transport goods very efficiently as well, but in the same way that ships cannot access areas without water, trains cannot access areas without tracks, and tracks are far less common than the roads that are utilized by the next best option, which is trucks. Now, trucks are an efficient way to transport goods. However, the constant requirement to stop and start means that they are very inefficient. Even the largest trucks can only haul three of these containers at a time, and even that is well above normal when you compare it to the average of one container per truck driver. Of course, there is a more expensive option and that is flying, but most planes don't carry these kinds of containers at all, and the only advantage they have over any other alternative is that they are fast, which makes them great for small, high-value items, but pretty much ineffective for anything else.

The main problem that supply chain managers face needs a way to round out some options with something that can go directly point-to-point, doesn't depend on runways or railways or waterways, is cheaper than flying but faster than shipping and can quickly fill in. For any of these alternatives, when things do not go quite right, this is where some experts are arguing airships could come in.

This particular disaster has many experts excited about what this all might mean for the introduction of modern airships. Experts have been toying with the idea that this issue could once again give rise to a new age of modern airships. Recent developments have shown that these aircraft could have a few very tangible use cases; almost all-global trade in the world today gets done in one of these industry-standard shipping containers. Which are chip and countries heavily rely on them which a bad decision. To understand it, the whole world had to be exposed to a trading crisis [3].

Modern airship prototypes have shown promise of being able to carry very heavy loads, very efficiently, while also being able to deliver those loads point-to-point without the need to pass anything off to trucks for final delivery. This opens up some applications that were even infrastructure limited by roads, like supplying remote mining operations, disaster relief in areas that have had transport infrastructure ruined, or maybe even collecting containers from a ship that has found itself stuck. Now analysts think of airships as a good alternative. Governments and companies around the world have invested hundreds of millions of dollars in exploring this concept and capitalizing on its potential applications [4]. Maybe this will all go up in smoke as the last attempted air shipping did, or maybe it might be the next best thing.

We can conclude that shortages will remind manufacturers of the fragility of global supply chains, and they may look at how to reduce their dependency

on specific sources, particularly those that are distant and rely on container shipping. Airships may not be the most obvious choice, but they have the potential to become one. In any case, we now have the opportunity to eliminate past transportation policies and practices on a global scale and correct routes, because we face other looming problems that will further affect the transportation system.

References

1. n.d. The 2021 Suez Crisis – Anthony Lipmann – The Oldie. [online] Available at: <<https://www.theoldie.co.uk/blog/the-2021-suez-crisis-anthony-lipmann>> [Accessed 2021].

2. n.d. maps4news.com – Maps4News. [online] Available at: <<https://minify.mobi/results/maps4news.com>> [Accessed 2021].

3. n.d. Aerobatic Aircrafts Market Trending Report 2021| Size .... [online] Available at: <<https://central.newschannelnebraska.com/story/44947484/aerobatic-aircrafts-market-trending-report-2021-size-share-status-and-revenue-and-future-predictions-to-2027>> [Accessed 2021].

4. n.d. Global eVTOL Aircrafts Market 2021 Key Competitors, Major .... [online] Available at: <<https://www.marketwatch.com/press-release/global-evtol-aircrafts-market-2021-key-competitors-major-products-and-services-share-analysis-and-upcoming-trends-to-2027-2021-09-28>> [Accessed 2021].

*Scientific supervision by O.K. Nezhoda, PhD in Economics,
Associate professor.*

A. Broyan
Alfred Nobel University, Dnipro

UPDATE OF CHINA'S ECONOMY AFTER COVID-19

The world's second-largest economy has surprised many with the speed of its recovery from the coronavirus jolt, especially as policymakers have also had to navigate tense U.S.-China relations on trade and other fronts.

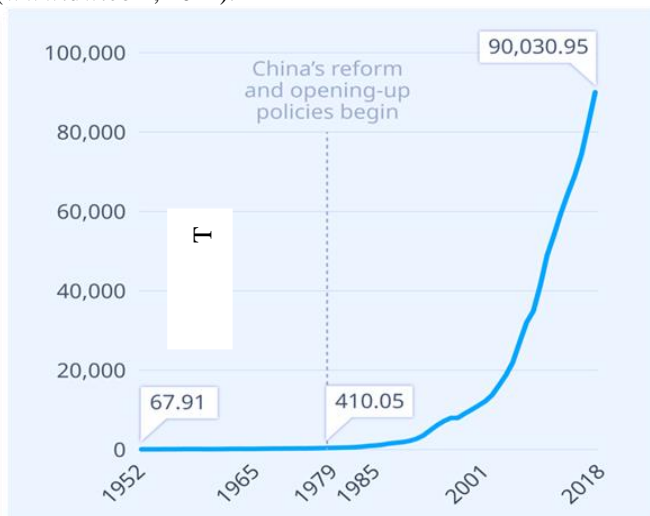
Beijing's strict virus curbs enabled it to largely contain the COVID-19 outbreak much quicker than most countries, while government-led policy stimulus and local manufacturers stepping up production to supply goods to many countries crippled by the pandemic have also helped fire up momentum. China's economy is projected to grow 8.5 percent this year before slowing to 5.4 percent in 2022 (Worldbank.org, 2021).

The country logged 2.3 percent growth for 2020, a year in which most major economies shrank because of the pandemic (Gabriel Crossley, 2021).

While the disease first emerged in central China, the country was also the quickest to get a grip on the pandemic after authorities imposed strict control measures.

In the first quarter, China reported a record 18.3 percent growth, with the figure skewed high due to a low comparison from a year earlier, when much of the country was shut down as the virus began spreading.

The increase is the biggest since China started keeping quarterly records in 1992 (www.dw.com, 2021).

Fig.1. China's GDP growth from 1952 to 2017

(Announcement of the National Bureau of statistics on the Final Verification of GDP in 2017, 2017)

Figure 1 shows the rapid development of China's economy in the first and the second decades of the 21st century. Its GDP growth boosted after the economic reforms and even COVID-19 does not seem to stop it.

As the virus has hit global markets, the world's second-largest economy seems to be recovering from the coronavirus slump, accelerated by industrial activity and better-than-expected exports.

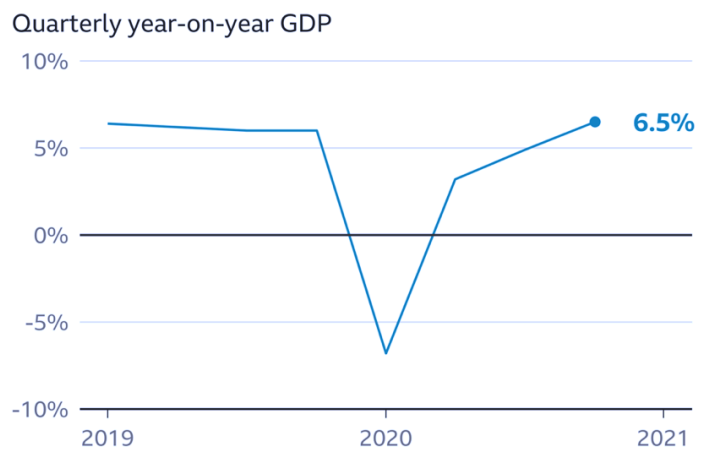
GDP expanded 6.5% year-on-year in the fourth quarter, data from the National Bureau of Statistics showed, quicker than the 6.1% forecast by economists in a Reuters poll, and followed the third quarter's solid 4.9% growth (www.dw.com, 2021).

As the recovery becomes more entrenched, the structure of aggregate demand is expected to continue to rotate toward private domestic demand. Real consumption growth is projected to gradually return to its pre-COVID-19 trend, supported by the ongoing labor market recovery, rising household incomes and improved consumer confidence.

Investment will also remain an engine of growth, but its structure is expected to shift toward private investment as manufacturing capex picks up, offsetting cooling infrastructure and property investment. As the global recovery is gaining momentum, export demand is expected to keep industrial capacity utilization high in the short term. However, the contribution of net exports to growth will moderate in the medium term as import growth picks up and international travel slowly resumes in 2022.

Despite the recent surge in imported raw material prices and a pick-up in domestic demand, consumer price inflation is expected to remain below target.

Given persistent uncertainty, the authorities will need to stay agile and proactively adjust the level and composition of macroeconomic policy support. As China's recovery firms up, macroeconomic policies are expected to shift from accommodative to more neutral settings. The pace of policy normalization, however, should continue to be data-dependent and calibrated to the strength of the recovery in China and the rest of the world. (Worldbank.org, 2021). The Peoples`s Republic of China seems to be the only major economy to grow in 2020 (Fig. 2).

Fig.2 China is the only major economy to grow in 2020
(AFP, Reuters, 2021)

Unless inflation moves well above target and inflation expectations become unanchored, monetary policy normalization should proceed cautiously.

Financial stability risks associated with high corporate leverage and inflated property markets will need to be closely monitored. Rising corporate defaults may cause short-term financial market volatility but will improve risk pricing over the long run. A strengthened corporate insolvency framework would facilitate the orderly exit of weak or failing corporates, freeing up resources to flow to more productive uses. Similarly, a comprehensive framework to deal with weak banks that are unable to meet capital requirements is also critical to allow non-viable banks to exit without triggering contagion to the wider banking system.

In recent months, China's government has also cracked down on a number of the country's most successful Internet companies, prompting discussion over whether Beijing may be willing to give up some economic growth in exchange for political stability (Washingtonpost.com, 2021).

Turning to fiscal policy, China has policy space at the central level, and policy makers should be ready to maintain fiscal support should private demand remain sluggish and external imbalances further increase. Focusing additional fiscal efforts on social spending and green investment rather than traditional infrastructure investment would not only help secure the recovery and bolster short-term demand but also contribute to the intended medium-term rebalancing of China's economy.

Looking beyond this year's rebound, policymakers should redouble their efforts toward promoting growth-enhancing structural reforms and steering the economy onto a greener, more resilient, and inclusive development path. Achieving higher-quality growth requires mutually reinforcing reforms:

First, more progressive taxation together with stronger social safety nets would help curb high income inequality and boost consumer spending.

Second, a wider use of carbon pricing together with scaled-up green investment could accelerate China's intended transition to low carbon growth in line with its long-term objective of achieving carbon neutrality by 2060.

Third, continued opening-up of domestic markets for example by further reducing the negative list for private and foreign investment together with policies to mitigate distortions in factor markets, including in the financial system would improve resource allocation, enhance competition and boost innovation.

A strong effort in this direction during China's 14th Five-Year Plan (FYP) will raise productivity and incomes and lead to more balanced, consumption-driven, and environmentally sustainable growth.

China's economy stalled this month (September 2021) as the country tried to stamp out a surge in coronavirus cases and contended with the ongoing shipping crisis.

An official survey of manufacturing activity fell to 50.1 in August from 50.4 in July. That was just above the 50-point mark indicating expansion rather than contraction, but still the slowest rate of growth since the start of the pandemic (Gabriel Crossley, 2021)

China's economy initially coped with the pandemic much better than many of its peers, recording growth last year as others shrank. But fallout from the Delta variant and China's zero-Covid approach has wrought havoc in recent weeks.

China growth forecasts slashed as Delta variant spreads across the country.

The country's worst coronavirus outbreak in a year spurred authorities to take dramatic measures to stop new infections, including locking down cities, cancelling flights and suspending trade.

The aggressive and uncompromising strategy appears to have contained Delta — at the expense of economic activity.

"The latest surveys suggest that China's economy contracted last month as virus disruptions weighed heavily on services activity; movement restrictions were reimposed and consumers became more cautious amid the renewed virus flare-up" (BBC News, 2021).

Ongoing problems with the global supply chain have worsened matters. Global trade has been in chaos for months as manufacturing picks up and consumer demand explodes, and supply chains have been further snarled by container shortages, coronavirus-related factory shutdowns in Vietnam and the lingering effects of port closures in China.

A terminal at the Ningbo-Zhoushan Port south of Shanghai was shut for weeks after a dock worker tested positive for Covid-19, adding to a backlog caused by an earlier shutdown in southern China, home to some of the world's busiest container ports.

"There continues to be signs of supply shortages in the survey breakdown, with delivery times lengthening further while firms continued to draw down their inventories of raw materials" (BBC News, 2021).

COVID outbreaks and shipping woes aren't all that China is dealing with, though. Beijing has also embarked on a massive crackdown targeting businesses. Tech, private education and other industries have all been swept up in the fracas.

"The clampdowns — especially in tech and education — are impacting both employment concerns in those affected and broader consumer confidence as fears of wider interventions rise," (Jeffrey Halley, 2021).

It is expected that most of the weakness is to reverse in September, since Covid cases are under control in China. But the other concerns persist, pointing to tight credit conditions as posing a "growing drag."

"The upshot is that, even looking through the volatility caused by China's recent virus flare-up, the economy looks to be coming back to earth" (BBC News, 2021).

References

1. Worldbank.org. 2021. *China Economic Update – June 2021* [online] Available at: <<https://www.worldbank.org/en/country/china/publication/china-economic-update-june-2021>> [Accessed 10 October 2021].

2. Gabriel Crossley, K., 2021. *China's economy picks up speed in fourth quarter, ends 2020 in solid shape after COVID-19 shock*. [online] U.S. Available at: <<https://www.reuters.com/article/us-china-economy-gdp-idUSKBN29N04S>> [Accessed 10 October 2021].

3. Washingtonpost.com. 2021. *China's economic growth eases as recovery levels off after covid-19 pandemic* [online] Available at: <<https://www.washingtonpost.com/world/2021/07/14/china-economy-slowdown-covid/>> [Accessed 10 October 2021].

4. China: Economy grows at record pace in COVID rebound. 2021. *China: Economy grows at record pace in COVID rebound | DW | 16.04.2021*. [online] DW.COM. Available at: <<https://www.dw.com/en/china-economy-grows-at-record-pace-in-covid-rebound/a-57221893>> [Accessed 10 October 2021].

5. BBC News. 2021. *Covid-19: China's economy picks up, bucking global trend*. [online] Available at: <<https://www.bbc.com/news/business-55699971>> [Accessed 10 October 2021].

6. AFP, Reuters, 2021. *China's GDP growth from 1952 to 2017*. [image] Available at: <<https://www.dw.com/en/china-economy-grows-at-record-pace-in-covid-rebound/a-57221893>> [Accessed 10 October 2021].

7. BBC, 2021. *China is the only major economy to grow in 2020*. [image] Available at: <<https://www.google.com.ua/url?sa=i&url=https%3A%2F%2Fwww.bbc.com%2Fnews%2Fbusiness-55699971&psig=AOvVaw05cjfUy9tD3ehmHYPzStw0&ust=1634798028055000&source=images&ccd=vfe&ved=0CAsQjRxqFwoTCID13LCv2PMCFQAAAAAdAA>> [Accessed 10 October 2021].

8. Stats.gov.cn. 2017. *Announcement of the National Bureau of statistics on the Final Verification of GDP in 2017*. [online] Available at: <http://www.stats.gov.cn/english/PressRelease/202012/t20201231_1811928.html> [Accessed 10 October 2021].

*Scientific supervision by R.M. Kliuchnyk, PhD in Politology,
Associate Professor.*

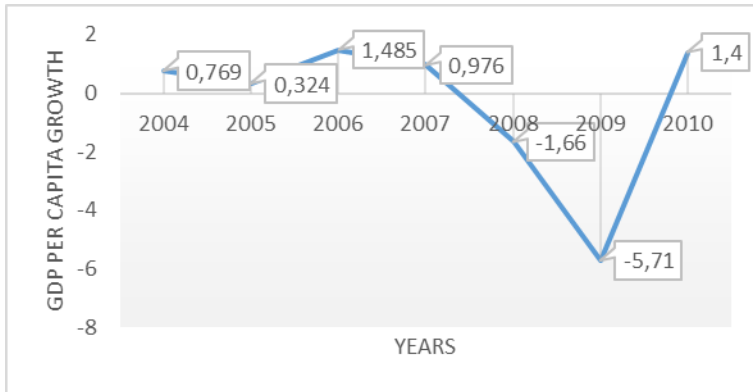
ECONOMIC PROBLEMS IN ITALY

Italy is the fourth in the ranking of the economically developed countries of the European Union and the eighth in the world in 2020-2021. The Italian economy is a post-industrial mixed model that continues to actively develop. Italy positions itself on the world market as a state with an industrially developed economy in the northern part of it and an agricultural sector in the southern part. The basis of its economy is mainly made up of the manufacturing industry and the sphere services. (Экономика Италии в 2020-2021 году: ВВП, характеристика, структура и особенности развития, 2021).

The service sector accounts for almost 70% of total GDP and employs about 65% of the total people employed in the country. In the service sector, the most important factors are wholesale, retail trade and transport. This sector accounts for a quarter of Italy's total production and it employs about 30% of the total workforce. Manufacturing is the most important sub-sector of the industry. Mostly small and medium-sized businesses specialize in the production of high quality goods in the country. Most of these enterprises are family businesses. And only 4% of the total active population is involved in the agricultural sector. (National income - Net national income - OECD Data, 2021).

In the country, the unemployment rate and per capita income are lower in the southern regions, and quite the opposite in the north. This division was due to the fact that 3/4 of the national wealth is produced in the highly developed north, and the south is focused mainly on agriculture. (Italy Economy - GDP, Inflation, CPI and Interest Rate, 2021).

Italy suffers from political instability, economic stagnation and lack of structural reforms. In 2008, during the global financial crisis, Italy for the first time in 15 years had a negative economic growth in GDP (-1.05%). The difference from 2007 was 0.424% of the annual GDP growth. By 2009, this difference had already increased by 4.8%, thereby reaching the mark of -5.482%. This decline was a record low indicator for 34 years since 1975, when the economic GDP growth reached only -2.09%. After anti-crisis measures of the Italian government that practically changed the view on the role of the state in economy, Italy by 2010 already had a positive economic growth of GDP (1.687), which gives some analysts a reason to think about practically "bloodless" way out of the crisis for Italy (Fig. 1).

Fig. 1. GDP per capita growth (annual %) - Italy | Data, 2021

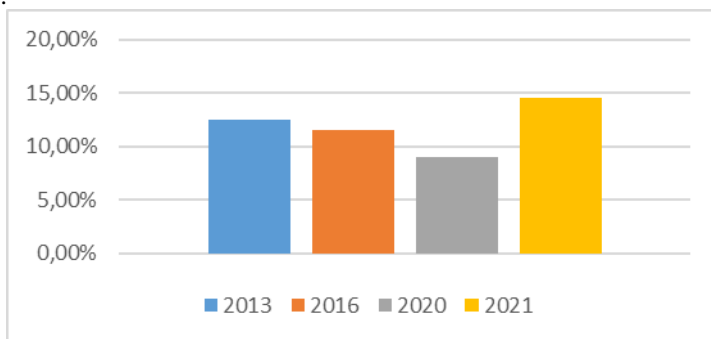
At the present stage, according to the World Bank in 2015, GDP per capita reached amounts of 1.815 trillion dollars. Which is 324 billion less than GDP in 2014, although economic growth increased by 0.41%. (Italy Economy - GDP, Inflation, CPI and Interest Rate, 2021).

Economic growth in percentage terms is primarily associated with the anti-crisis programs of the state, as well as the coordination of the EU policy. In calculating GDP, the World Bank uses the sum of the gross value added of all resident producers in the economy plus any product taxes and minus any subsidies not included in the price of products. GDP is calculated without deduction through depreciation of produced assets or depletion or destruction natural resources. Data are given in current US dollars. In dollars, GDP is recalculated from national currencies using one official exchange rate. The World Bank also uses an estimate of GDP based on production approach, considering the calculation of GDP by income and expenditure less reliable. (GDP (current US\$) - Italy | Data, 2021).

According to the economic forecast of the Organization for Economic Cooperation and Development, the indicator GDP will increase by 4.5% in 2021 and by 4.4% in 2022, despite the decline in household consumption growth, the need for structural reforms and low export growth rates associated with geopolitical confrontation. (Italy Economic Snapshot - OECD, 2021).

But the Italian economy is facing a number of serious problems, one of which is unemployment. Italy is the third highest unemployment rate in the Eurozone, behind only Spain and Greece. In 2013, it reached 12.5%, which is the highest level in history. The persistently high unemployment rate highlights the flaws in the Italian labor market and growing global competition. In 2016, unemployment is 11.6% with a population of 60 million. Last year, 444,000

jobs were lost in Italy, with the unemployment rate rising to 9%. And in September 2021, 5.6% more unemployed were registered than in 2020. (Fig. 2. Employment and unemployment (provisional estimates) - September 2021, 2021).

Fig. 2. Unemployment (provisional estimates) - September 2021

Another problem is the dire state of the country's public finances. In 2019, Italy became the fifth largest debtor in the Eurozone and the ninth largest worldwide. Now Italy's public debt is 134% of GDP. As for the inflationary level in Italy, it remains within 0.6%. There is an opinion that the country in February 2016 switched from inflation to deflation. Italy has been a state with a large external debt for at least twelve years. After the financial crisis in 2008, Italy, like other peripheral countries, experienced a sudden stop in the flow of private capital, as a result of which public debt became unstable. As Italy is part of the eurozone, it cannot balance its current account with exchange rate adjustments. (Italy Economy - GDP, Inflation, CPI and Interest Rate, 2021).

Against the backdrop of weak domestic demand, production for the external sector is critical to the Italian economy. One of the most important pillars of the economy is the production of high quality products such as mechanical engineering, textiles, industrial designs, food and furniture industries. These products make a significant contribution to the country's exports. However, as a country with a lack of national resources, the energy and manufacturing industries are highly dependent on imports. This makes Italy sensitive to changes in import prices for goods such as fuel. It is also worth noting that weak domestic demand is due to higher industrial prices. In September 2021, compared to the same month last year, industrial producer prices increased by 13.3% (+ 15.6% in the domestic market, + 7.3% in the foreign market). The rise in prices on the domestic market is affected by the problem caused by the crisis caused by the coronavirus. (Industrial and Construction producer prices, 2021).

Moreover, Italy is losing money in total exports, because the main directions of Italy's exports are Germany with a share of 12.8%, France with a share of 10.3%, the United States with a share of 9.79%, but due to coronavirus restrictions, trade was slowed down and the number of products export decreased. As a result, total exports from Italy amounted to \$ 495 billion in 2020. The decrease in the supply of goods from Italy in value terms amounted to 7.76% Compared to 2019: Exports of goods decreased by \$ 41 billion. (Италия | Импорт и Экспорт | Весь мир | Все товары | Стоимость (долл. США) и Изменение стоимости, г/г (%) | 2009 - 2020, 2021)

The biggest problem of the Italian economy is tourism problems. Italy welcomed 60 million foreign tourists in 2018. In 2020, due to the pandemic, it is expected to have 56 million fewer overnight stays. This will lead to losses of 3.2 billion euros. As noted, almost half of the lost revenue will come from the hotel sector. At the moment, Italy begins to resume the tourism business, but still about 40% of hotels have not opened, which is why the country suffers losses of up to 1 billion dollars. (Global Search | UNWTO, 2021)

At the moment, the economy of the Italian state is in a state of recovery from a serious recession that began during the global economic crisis in the 2000s, continuing in 2008 and today during the coronavirus. Italy has a number of features that both positively and negatively affect its economic situation. Today Italy occupies one of the leading positions in Europe in terms of unemployment, an increase in the cost of manufactured goods, losses in the tourism industry. The inability of the state to evenly divide the development of the north and south, hence corruption in the country due to which part of the money remains for paying taxes. Italy's difficult economic situation threatens not only the state itself with a crisis or even default, but also with serious consequences for the entire European integration system.

References

1. Visasam.ru. 2021. *Экономика Италии в 2020-2021 году: ВВП, характеристика, структура и особенности развития*. [online] Available at: <<https://visasam.ru/emigration/economy/ekonomika-italii.html>> [Accessed 3 November 2021].
2. theOECD. 2021. *National income – Net national income – OECD Data*. [online] Available at: <<https://data.oecd.org/natincome/net-national-income.htm>> [Accessed 3 November 2021].
3. FocusEconomics | Economic Forecasts from the World's Leading Economists. 2021. *Italy Economy – GDP, Inflation, CPI and Interest Rate*. [online] Available at: <<https://www.focus-economics.com/countries/italy>> [Accessed 3 November 2021].

4. Data.worldbank.org. 2021. *GDP (current US\$) –Italy / Data*. [online] Available at: <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD?contextual=default&end=2015&locations=IT&name_desc=false&start=2001&view=chart> [Accessed 3 November 2021].

5. Oecd.org. 2021. *Italy Economic Snapshot - OECD*. [online] Available at: <<https://www.oecd.org/economy/italy-economic-snapshot/>> [Accessed 3 November 2021].

6. Istat.it. 2021. *Employment and unemployment (provisional estimates) - September 2021*. [online] Available at: <<https://www.istat.it/en/archivio/263073>> [Accessed 3 November 2021].

7. Istat.it. 2021. *Industrial and Construction producer prices*. [online] Available at: <<https://www.istat.it/en/archivio/262969>> [Accessed 3 November 2021].

8. Trendeconomy.ru. 2021. *Италия | Импорт и Экспорт | Весь мир | Все товары | Стоимость (долл. США) и Изменение стоимости, з/г (%) | 2009 – 2020*. [online] Available at: <<https://trendeconomy.ru/data/h2/Italy/TOTAL>> [Accessed 3 November 2021].

9. Unwto.org. 2021. *Global Search | UNWTO*. [online] Available at: <<https://www.unwto.org/search?keys=italy+>> [Accessed 3 November 2021].

*Scientific supervision by R.M. Kliuchnyk, PhD in Politology,
Associate Professor.*

Е. Віннікова
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

ІНОЗЕМНІ ІНВЕСТИЦІЇ ТА ЕКОНОМІЧЕ ЗРІСТАННЯ В УКРАЇНІ

Економічне зростання країни важко уявити без ефективної інвестиційної діяльності. Від залучення іноземних інвестицій залежить створення додаткових робочих місць, контроль рівня безробіття, розвиток науково-технічного прогресу, створення матеріальної бази для промисловості та інше.

Існує дві форми іноземних інвестицій. Портфельні інвестиції, коли інвестори купують деяку неконтролюючу частину акцій, облігацій та інших фінансових забезпечень, та прямі інвестиції (ПІІ), у яких інвестор бере участь та контроль управління бізнесом. ПІІ – тип інвестування з боку транснаціональних компаній (ТНК), тому він має тенденцію робити більший внесок в економічне зростання країни, ніж портфельні інвестиції.

Зазвичай параметром для вимірювання економічного зростання країни є підвищення валового внутрішнього продукту (ВВП). ВВП включає всю продукцію всередині країни за певний період. Прямі іноземні інвестиції включені у ВВП, і багато було зроблено для виявлення взаємозв'язку між ПІІ та зростанням. Дослідницькі роботи показали, що вклад прямих іноземних інвестицій має позитивний вплив на зростання.

Наша країна має величезний потенціал для залучення іноземних інвестицій. В Україні багаті природні ресурси, природні умови, які сприяють залученню капіталу, тому підвищення інвестиційної привабливості є дуже важливим для вирішування соціально-економічних проблем України [1]. Однак статистика свідчить про інше (Табл. 1).

Таблиця 1

Зміна окремих показників з 2011–2020 рр. (млн дол. США)*

Показник/рік	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Прямі іноземні інвестиції	7 207	8 175	4 509	847	-369	3 967	3 918	4 576	5 833	245
Портфельні іноземні інвестиції	1 617	4 761	8 782	-2 701	370	216	1 803	2 113	5 545	-677
ВВП	163160	175781	183310	131805	90615	93270	112154	130832	153781	155582

*Складено автором за даними Національний банк України та Мінфіну [2; 3].

За даними табл. 1, можна побачити, як змінювалися загальний ВВП України, прямі та портфельні інвестицій України протягом 10 років. За цей період обсяг прямих та портфельних інвестицій в Україну мав різну динаміку. З 2012 р. кількість ПІІ постійно зменшувалась, та в 2015 р. цей показник набув від'ємного значення. У цей час обсяг портфельних інвестицій зростав, але вже з 2014 р. тенденція змінилася та кількість портфельних іноземних інвестицій вже становила -2 701 млн дол.

Головними причинами відтоку капіталу з України з 2014 р. були:

- окупація Криму;
- початок бойових дій на Сході України;
- економічна та політична нестабільність;

- високий рівень корупції.

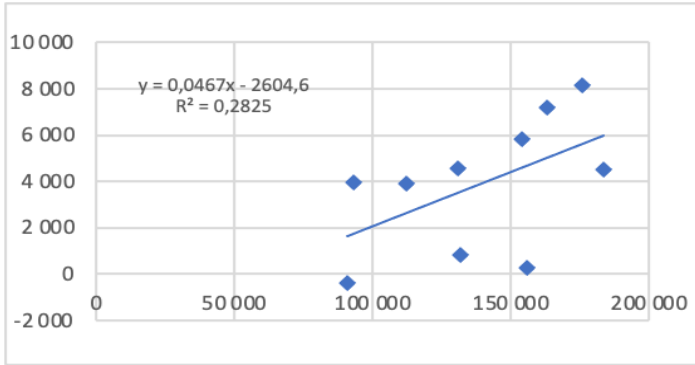
Починаючи з 2017 року, портфельні та прямі інвестиції зростали та в 2019 р. досягли максимального свого значення за цей період (5 545 млн дол. та 5 833 млн дол. відповідно). У 2020 р. спостерігається погіршення обох показників, портфельні інвестиції вперше за п'ять років знову досягли від'ємного показника. Звісно, однією з причин таких змін може бути пандемія Covid-19 та економічний спад, але в цей самий час інші країни Східної Європи збільшували ці показники. У Болгарії, наприклад, ПІІ склали – 885 млн дол., а в Угорщині – 26 271 млн дол [4; 5]. Неприятливий бізнес-клімат є головною причиною, яка негативно впливає на обсяг іноземних інвестицій. Іноземні інвестори вважають вкладання капіталу в Україну великим ризиком. Хоча існує багато переваг інвестування в нашу країну, проте ризики є значно вищими. Основними причинами зниження привабливості інвестування в Україну є:

1. Факторні умови, які є показником вирівнювання вартості ведення бізнесу в Україні та за кордоном;
2. Висока вартість електроенергії (2,5–3,0 грн за кВт для промислових споживачів) та газу;
3. Відсутність недорогої кваліфікованої робочої сили (через еміграцію українців за кордон);
4. Можливість отримувати з України все, що потрібно, не «заїжджаючи» в неї з капіталом;
5. Вивезення сировини з держави без мит і квотних обмежень;
6. Безвіз та спрощення умов для трудової міграції;
7. Відсутність системної політики заохочення інвестицій у виробничу сферу, як це робиться в інших країнах світу;
8. Відсутність пільг для інвесторів.

Для нашої держави іноземні інвестиції – це можливість набуття нових навичок, управлінських практик, виробничих технологій тощо. Саме це може допомогти стимулювати зростання багатьох промислових галузей та економічне зростання України.

Проаналізуймо взаємозалежність валового внутрішнього продукту від обсягу іноземних інвестицій в Україну.

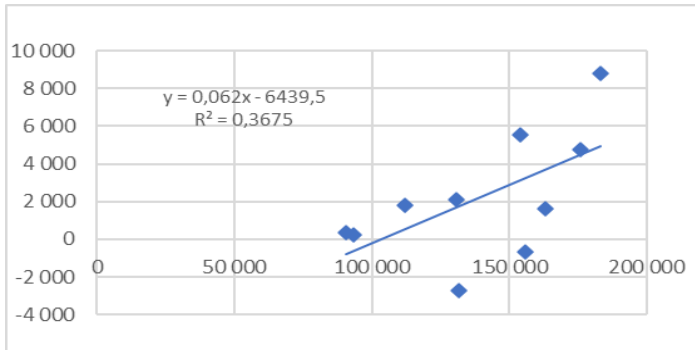
На рис. 1 та 2 зображено кореляційне поле та позначено кореляційний лінійний зв'язок впливу прямих та портфельних іноземних інвестицій на зростання ВВП: $y = 0,0467x - 2604,6$ та $y = 0,062x - 6439,5$ відповідно. Аналіз свідчить про те, що, хоча між динамікою ПІІ в Україну та темпами зростання ВВП за шкалою Чеддока, існує помітний зв'язок (коефіцієнт кореляції дорівнює $r=0,53$), проте тіснота його дуже низька ($R^2 = 0,28$).

Рис. 1. Кореляційне поле залежності ВВП від ППП*

*Складено автором за даними Національний банк України та Мінфіну [2; 3].

Розглядаючи залежність між портфельними інвестиціями та темпами зростання валового внутрішнього продукту, можна відзначити, що коефіцієнти кореляції та детермінації є трохи вищими порівняно з ППП ($r=0,6$ та $R^2 = 0,37$), але цього все одно замало, щоб назвати цей зв'язок достатньо тісним. Це свідчить про те, що за збільшення ВВП обсяг іноземних інвестицій в Україну майже не зростає. Щоб економіка нашої країни покращувалася, нашій державі просто необхідно працювати над збільшенням залучення іноземних інвестицій.

Рис. 2. Кореляційне поле залежності ВВП від портфельний іноземних інвестицій*

*Складено автором за даними Національний банк України та Мінфіну [2;3].

Беручи до уваги вищезазначене, можемо зробити висновки, що іноземна інвестиційна діяльність в Україну наразі має негативну динаміку. Сьогодні Україна є хронічно недоінвестованою та поступається своїм економічним розвитком іншим країнам Європи. Економіка України потребує вливання іноземного капіталу. Щоб змінити ситуацію та стимулювати надходження іноземних інвестицій необхідно:

- залучати до співпраці інвестиційну спільноту;
- вдосконалювати правове регулювання господарських відносин;
- покращувати адміністративні відносини між регуляторними органами державної влади та суб'єктами господарювання;
- не допускати прийняття економічно недоцільних та неефективних регуляторних актів;
- зменшувати втручання держави в діяльність суб'єктів господарювання;
- усувати перешкоди для розвитку господарської діяльності підприємств, що діють за Конституцією України;
- вдосконалювати законодавчу базу та розробляти заходи щодо подолання корупції;
- оптимізувати механізми адміністративно-правового захисту інвестицій, привести у відповідність до міжнародно-правових стандартів.

Наразі необхідно також відмітити позитивні зрушення в реформуванні судової системи України та підвищення ефективності діяльності антикорупційних органів, що залишає надію на збільшення вхідного інвестиційного потоку в найближчому майбутньому.

Список використаних джерел

1. Пересада А.А. Управління інвестиційним процесом. К: Фінанси і статистика, 2002. 471 с.
2. Національний банк України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://bank.gov.ua/files/ES/BOP_u.pdf - вільний. Мова укр.
3. Мінфін [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/gdp/> – вільний. Мова укр.
4. Magyar Nemzeti Bank [Електронний ресурс]. – Режим доступу <https://www.mnb.hu/en/statistics/statistical-data-and-information/statistical-time-series/viii-balance-of-payments-foreign-direct-investment-international-investment-position/foreign-direct-investments/data-according-to-bpm6-methodology> – вільний. Мова англ.
5. Българската народна банка [Електронний ресурс]. – Режим доступу <https://www.bnb.bg/Statistics/StOtherFinancialInstitutions/StInvestmentFunds/index.htm> - вільний. Мова болг.

Науковий керівник: О.А. Задоя, кандидат економічних наук, доцент.

THE UNTOUCHABLE – THE ART MARKET AS THE LAST BASTION OF UNREGULATED INVESTMENT?

Following the instability of financial markets during the worldwide economic crises in 2008, alternative means of investment such as art have gained importance in securing values against stock market fluctuations and inflation. As the high-end commodity industry grows, emphasized by the emergence of new vehicles of investment in art, e.g. art investment funds and art stock exchanges, concerns have been raised as to whether the climate for investors can keep pace with the expectations, especially with regard to transparency and information asymmetries. Indeed, an often-repeated concern by market participants is the opacity of the scene, which is fueled by accuses of the art market providing a favorable environment for money laundering, price-manipulation, and undisclosed commission schemes – all of which are issues that in the financial market of the EU and abroad have been tackled by rigorous monitoring and reporting obligations.

The question thus arises as to whether concepts proven in the fight against illicit activities in financial markets can be transferred to the art market in order to increase transparency and trust. It is at this point that my research departs, with the objective of laying the groundwork for future global regulatory steps in the ambit of art sales.

In view of a rather secluded market, that has a long tradition of exclusivity and confidentiality, there appears to be only a very limited number of academic works that analyze recurring practices in the secondary art market in view of their legal significance. An elaborate examination of this topic is however long overdue and in light of recent legislative initiatives now more relevant than ever. As a case in point, it was only in 2018 that the European Union recognized the risk inherent to the art market by extending anti-money laundering provisions –pertinent to financial institutions – to persons trading or acting as intermediaries in the trade of works of art (AMLD 5). In the US, Congress passed legislation in December 2020, whereby requirements of the Bank Secrecy Act on disclosure and monitoring will be expanded to the trade with antiquities. Whether the art market in general will also be subject to similar obligations remains to be seen, as the application of the BSA to dealers in arts is currently under evaluation by the Secretary of the Treasury.

My research sets out not only to examine the outcome of the before-mentioned regulatory norms concerning the art market, but shall furthermore

scrutinize the extension of this approach, i.e., the transfer of rules which were initially drafted for regulating trade with financial instruments to the art market. In particular, the common involvement of intermediaries (art advisors and auction houses) in the art scene will be scrutinized against the background of financial intermediaries and best execution standards for client protection, e.g. within the MiFID II-framework. The doctoral thesis shall encompass rules and regulations from different jurisdictions, including of the EU, US, and UK, thereby putting into direct comparison some of the most important markets for art worldwide.

Scientific Supervision by Prof. Lilla' Montagnani, Bocconi University.

С. Виноградська
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

СУТНІСТЬ І ОСНОВНІ ВИДИ ЗЕД: ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ В СУЧАСНОМУ СВІТІ

Зовнішньоекономічна діяльність є важливою складовою міжнародних економічних відносин, яка сприяє посиленню міжнародної конкурентоспроможності різних суб'єктів господарювання у їх боротьбі на світових ринках. Актуальним питанням ЗЕД присвячено багато наукових праць, у яких відбиваються різні аспекти її ведення. Основою цього вважатимуться, передусім, напрям еволюції теорії міжнародного бізнесу, визначальними етапами якої були розвиток ідей теорії порівняльних переваг у напрямі створення еkleктичної теорії міжнародного виробництва за моделлю Дж. Даннінга та динамічної моделі конкурентних переваг М. Портера [2, 6].

Втім, варто зауважити, що розгляд будь-якого питання так чи інакше визначається теоретичними положеннями. Це пов'язане з тим, що теоретичні дослідження є фундаментом проведення детальнішого аналізу.

Для висвітлення цього питання, насамперед, доцільно провести узагальнюючий аналіз визначення поняття «зовнішньоекономічна діяльність» як у законодавчих документах, так і з погляду його подання різними дослідниками (табл. 1).

Отже, передусім слід зазначити, що запропоноване у Законі України «Про зовнішньоекономічну діяльність» визначення не висвітлює конкретні напрями такої діяльності, а розкриття зовнішньоекономічної діяльності визначається через поняття

«господарська діяльність», під якою розуміється будь-яка діяльність, у тому числі підприємницька, пов'язана з виробництвом та обміном матеріальних та нематеріальних благ, що виступають у формі товару [7].

Далі у Законі «Про зовнішньоекономічну діяльність» окреслено окремі види зовнішньоекономічної діяльності, які, хоч і розкривають її досить змістовно, але не визначають остаточно її сутності. Такий висновок заснований на тому, що досить ґрунтовно, перш за все, визначається перелік відповідних видів діяльності з точки зору юридичних основ їх проведення, більшість з яких все ж таки має загальні сутнісні ознаки економічного характеру.

Відповідно до різновидів зовнішньоекономічної діяльності можна виділити основну, фінансову, інвестиційну діяльність суб'єктів господарювання в цілому та, зокрема, діяльність, пов'язану з розвитком зовнішньоекономічних зв'язків між потенційними партнерами (надання послуг, проведення семінарів, симпозіумів тощо).

Однак позитивним у трактуванні, поданим у Законі «Про зовнішньоекономічну діяльність», є встановлення підпорядкованості зовнішньоекономічної діяльності господарській діяльності певного підприємства, хоча у визначенні поняття «зовнішньоекономічна діяльність» про це не йдеться.

Дещо іншим є визначення поняття «зовнішньоекономічна діяльність», що міститься у Господарському кодексі України. Тобто ключовою ознакою такого визначення зовнішньоекономічної діяльності є перетин митного кордону України майном та (або) робочою силою. Однак тоді не зрозуміло визначення ЗЕД згідно із Законом «Про зовнішньоекономічну діяльність», де йдеться, що вказана діяльність має місце як на території України, так і за її межами. Наприклад, у цьому випадку поза увагою залишається частка фінансових операцій, навчання та підготовка фахівців на базі сучасних комп'ютерних технологій.

У сучасному економічному словнику [8] та великому економічному словнику [1] визначення дефініції зовнішньоекономічної діяльності пропонується з погляду однієї із сфер економічної діяльності держави, підприємства, фірми, яка тісно взаємопов'язана із зовнішньою торгівлею, експортом, імпортом, іноземними кредитами та інвестиціями, здійсненням з іншими спільними проектами. Тобто очевидно, у цьому визначенні вже містяться конкретні напрями здійснення зазначеної діяльності.

Таблиця 1

Сучасні визначення поняття «зовнішньоекономічна діяльність»

Автор	Визначення
Господарський кодекс України	господарська діяльність, у процесі здійснення якої потрібне перетин митного кордону України майном та (або) робочою силою [11].
Закон України "Про зовнішньоекономічну діяльність"	діяльність суб'єктів господарської діяльності України та іноземних суб'єктів господарської діяльності, побудована на взаєминах між ними, що має місце як на території України, так і за її межами [7].
І. В. Багрова	діяльність суб'єктів господарської діяльності України та іноземних суб'єктів господарської діяльності, що ґрунтується на взаємовідносинах та здійснюється або на території України, або за її межами [6, с. 57]
Сучасний економічний словник [8] та великий економічний словник [1]	визначення дається з погляду однієї із сфер економічної діяльності держави, підприємства, фірми, яка тісно взаємопов'язана із зовнішньою торгівлею, експортом, імпортом, іноземними кредитами та інвестиціями, здійсненням з іншими країнами спільних проєктів.
Г. М. Дроздова	сукупність виробничо-господарських, організаційно-економічних та оперативно-комерційних функцій, пов'язаних з його виходом на зовнішній ринок та участю у зовнішньоекономічних операціях [2, с. 41]; різні форми, засоби та методи зовнішньоекономічних відносин [2, с. 42].
О. Д. Сиротюк	експорт та імпорт товарів, капіталу та робочої сили [9]
В. В. Коломієць	основа розвитку експортного потенціалу Відповідно до цього така діяльність розглядається з позиції формування конкурентних переваг галузей національної економіки [5].
Г. А. Філатова	наголошує, що на національному рівні зовнішньоекономічна діяльність служить основною метою держави - забезпечення добробуту населення, що досягається за рахунок зростання національного доходу, а на рівні діяльності суб'єктів господарювання - отримання прибутку від зовнішньоторговельних операцій [10].
Ю. Є. Кирилов	заходи щодо реалізації зовнішньоекономічних відносин, тобто – це діяльність суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності України із суб'єктами ЗЕД інших країн, що виникає в процесі виробництва, реалізації, розподілу та споживання продукції на основі взаємної вигоди для всіх учасників [3].
В. В. Покровська	розглядає ЗЕД як сукупність виробничо-господарських, організаційно-економічних та оперативно-комерційних функцій експортно-суб'єктів господарювання з урахуванням обраної економічної стратегії, форм та методів роботи на ринку іноземного партнера [6, с. 49].
А. В. Ковалевська	особлива галузь теоретичних та практичних знань, пов'язаних з організацією та технікою проведення міжнародних комерційних операцій, у процесі міжнародного обміну матеріальними цінностями та послугами, що виникає лише за умови включення іноземного контрагента у багатоступіньний цикл процесу виробництва [4].
Шкурупій О.В.	як економічна категорія висвітлює насамперед відповідні (пов'язані із здійсненням міжнародного бізнесу) функції виробничих структур (фірм, організацій, підприємств, об'єднань та ін.) [6, с. 42].

В.В. Покровська також розглядає ЗЕД як сукупність виробничо-господарських, організаційно-економічних та оперативно-комерційних функцій експортних суб'єктів господарювання з урахуванням обраної економічної стратегії, форм та методів роботи на ринку іноземного партнера [6, с. 49]. У цьому визначенні акцентується увагу на меті здійснення ЗЕД. Втім, недоліком наведеного визначення, на наш погляд, є

виділення експортно-орієнтованих суб'єктів господарювання, що унеможливило його віднесення до інших економічних агентів, зокрема суб'єктів реального сектору економіки, а це є не повною мірою доречним.

Проте, як було зазначено вище, зовнішньоекономічна діяльність не обмежується лише зовнішньоекономічними відносинами.

Поряд з цим О.Д. Сиротюк під ЗЕД суб'єктів господарської діяльності України та іноземних суб'єктів господарської діяльності розуміє експорт та імпорт товарів, капіталу та робочої сили, що, на нашу думку, розкриває не сутність такого поняття, а лише окремі складові ЗЕД [9]. У свою чергу, В.В. Коломієць визначає зовнішньоекономічну діяльність як основу розвитку експортного потенціалу [5]. На його думку, така діяльність розглядається з позиції формування конкурентних переваг галузей національної економіки. Отже, конкретизується мета здійснення ЗЕД, що визначається межа підвищення конкурентоспроможності підприємства. Для досягнення цього, небезпідставно, В. Коломієць вважає за необхідне дотримуватись конкретних принципів здійснення ЗЕД, що також дозволяє більш точно визначити сутність такої діяльності.

До таких принципів В.В. Коломієць, зокрема, відносить: цілісність, врегульованість та управління процесом здійснення ЗЕД; конкурентоспроможність продукції та виробництва; інформаційна достатність; можливість проведення оптимізації та адаптації щодо ведення ЗЕД.

Зазначені принципи дозволяють встановити безперервність розгляду здійснення ЗЕД з погляду окремих функцій суб'єкта господарювання, що узагальнено у визначеннях Г.М. Дроздової та В.В. Покровської, а лише після цього такі функції можна розглядати як базові для здійснення ЗЕД.

Досить цікавим є визначення поняття ЗЕД, подане у дослідженні Ю.Є. Кирилова. Він визначає, що зовнішньоекономічна діяльність є заходами щодо реалізації зовнішньоекономічних відносин, тобто – це діяльність суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності України з суб'єктами ЗЕД інших країн, що виникає в процесі виробництва, реалізації, розподілу та споживання продукції на основі взаємної вигоди для всіх учасників [3]. При цьому саме в результаті співробітництва та спільної діяльності між двома країнами утворюються зовнішньоекономічні зв'язки [3]. Ключовим у такому розгляді є узагальнення зв'язків між такими поняттями, як зовнішньоекономічна діяльність, зовнішньоекономічні зв'язки та зовнішньоекономічні відносини. Однак, на нашу думку, зовнішньоекономічну діяльність можна розглядати як прояв встановлених зовнішньоекономічних зв'язків унаслідок формування цілої низки зовнішньоекономічних відносин.

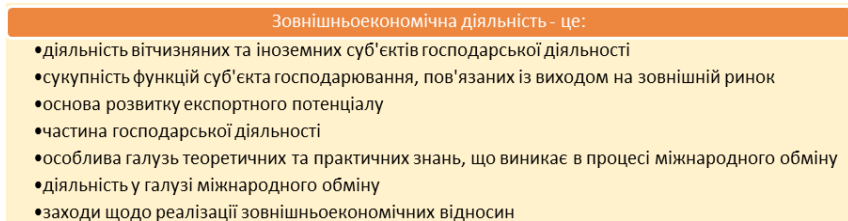
У той же час Г.М. Дроздова стверджує, що саме зовнішньоекономічні зв'язки є різними формами, засобами і методами зовнішньоекономічних відносин [2, с. 49]. Однак виникає питання – внаслідок яких відносин здійснюється зовнішньоекономічна діяльність. Важливість такої уваги пов'язана з тим, що під час розгляду будь-якого питання доцільно визначити дефініції, які розглядаються серед інших понять такого категорійного апарату.

Тому, виходячи з поданого, слід помітити тісний зв'язок між поняттями зовнішньоекономічні зв'язки, зовнішньоекономічна діяльність та зовнішньоекономічні відносини, що й ускладнює визначення їхньої спільної підпорядкованості між собою.

Загальне відображення сутності поняття «зовнішньоекономічна діяльність» згідно з наведеними вище міркуваннями представлено на рис. 1. Спектр існуючих думок досить широкий.

Проте з погляду наведеного вище, слід зазначити, що сучасне визначення поняття ЗЕД охоплює досить широке коло об'єктів і може бути загалом охарактеризовано та розбито на розділи (сегменти) з використанням низки критеріїв та аналітичних ознак, що підкреслюють специфіку діяльності того чи іншого суб'єкта господарювання. У результаті можна дати таке визначення поняття «зовнішньоекономічна діяльність» (насамперед, з погляду підприємства) – це частина його діяльності, яка визначається через сукупність виробничо-господарських, організаційно-економічних та оперативно-комерційних функцій згідно з зовнішньоекономічними зв'язками держави, пов'язаних з участю суб'єкта господарювання у зовнішньоекономічних операціях, напрями, форми та методи яких узагальнюються відповідно до процесу виробництва відповідно до цілей та завдань для його функціонування та розвитку.

Загалом ЗЕД будь-якого підприємства доцільно розглядати як прояв встановлених зовнішньоекономічних зв'язків, внаслідок формування та розвитку зовнішньоекономічних відносин.

Рис. 1. Сучасні погляди трактування сутності поняття «зовнішньоекономічна діяльність»

(узагальнено автором на підставі [2–6; 8–10])

У сучасних умовах господарювання зовнішньоекономічна діяльність є однією із сфер економічної діяльності держави (підприємств, установ), тісно пов'язану з експортом та імпортом товарів, робіт і послуг, іноземними кредитами та інвестиціями, здійсненням спільних проектів з діловими представниками інших держав, у тому числі галузі соціально-культурних програм.

Слід зазначити, що сучасні трансформаційні процеси, що відбуваються в національній економіці, зумовлюють необхідність удосконалення підходів щодо регулювання та контролю діяльності окремих суб'єктів господарювання. Одночасно існуючі системи управління, за умов постійного пошуку прийнятних методів забезпечення їхнього стабільного функціонування малоефективні. Особливо це стосується зовнішньоекономічної діяльності, складність управління якої посилюється не лише сукупністю змінних умов для функціонування таких підприємств на внутрішньому ринку, а й необхідністю підвищення ефективності відповідної діяльності в конкурентному зовнішньому середовищі, яке також постійно і швидко змінюється.

При цьому дієвим механізмом запобігання правопорушенням у сфері зовнішньоекономічної діяльності є застосування спеціальних санкцій, передбачених ст. 37 Закону України "Про зовнішньоекономічну діяльність" (рис. 2).

Спеціальні санкції, які застосовуються для запобігання правопорушенням у сфері зовнішньоекономічної діяльності

- накладення штрафів у випадках несвоєчасного виконання чи невиконання своїх обов'язків
- тимчасове призупинення зовнішньоекономічної діяльності
- застосування індивідуального режиму ліцензування

Рис. 2. Спеціальні санкції, які застосовуються для запобігання правопорушенням у сфері зовнішньоекономічної діяльності [7]

Таким чином, в Україні існує законодавчо закріплений механізм відповідальності за правопорушення у сфері зовнішньоекономічної діяльності.

Розвиток зовнішньоекономічної діяльності дає нові можливості, такі як використання переваг міжнародної кооперації виробництва та свобода у прийнятті рішень для здійснення своїх виробничих завдань.

Список використаних джерел

1. Великий економічний словник/під ред. А.Н. Азріліяна. – 2-ге вид. дод. та перероб. – М.: Інститут нової економіки, 1997. – 864 с.

2. Дроздова Г.М. Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності підприємства / Г.М. Дроздова. – К.: Центр навч. літ., 2004. – 247 с.
3. Кирило Ю.Є. Розвиток зовнішньоекономічної діяльності на ринку зерна: автореф. дис. канд. екон. наук : спец. 08.07.02 «Економіка сільського господарства та АПК» / Ю.Є. Кірілів. – Житомир: Державний агроекономічний університет, 2005. – 18 с.
4. Ковалевська О.В. Конкурентна стратегія зовнішньо-економічної діяльності промислових підприємств України в умовах перехідної економіки інверсного типу: автореф. дис. канд. екон. наук : спец. 08.02.03 «Організація управління, планування та регулювання економікою» / О.В. Ковалевська. – Х.: ХНУ, 2002. – 19 с.
5. Коломієць В.В. Експортний потенціал регіону та його зовнішньоекономічна діяльність (на прикладі Черкаського регіону): автореф. дис. канд. екон. наук : спец. 08.10.01 «Розміщення продуктивних сил та регіональна економіка» / В.В. Коломієць. – К.: Рада з вивчення продуктивних сил України НАНУ, 2005. – 22 с.
6. Покровська В.В. Організація та регулювання зовнішньоекономічної діяльності: підручник / В.В. Покровська. – М.: Юрист, 2000. – 456 с.
7. Про зовнішньоекономічну діяльність: Закон України від 16.04.1991 № 959-ХІІ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/959-12> – вільний. Мова укр.
8. Райзберг Б.А. Сучасний економічний словник. / Б.А. Райзберг, Л.Ш. Лозівський. – М.: ИНФА-М, 1996. – 496 с.
9. Сиротюк О.Д. Деякі проблеми застосування митного законодавства під час здійснення зовнішньоекономічної діяльності в Україні / О.Д. Сиротюк // Економіка. Фінанси. Право. – 2004. – № 7. – С. 23–25.
10. Філатова Г.О. Організаційно-економічний механізм визначення ефективності зовнішньоекономічної діяльності підприємств : автореф. дис. канд. екон. наук : спец. 08.06.01 «Економіка, організація та управління підприємствами» / Г.О. Філатова. – К.: КНТЕУ, 2004. – 25 с.
11. Цивільний Кодекс України // [Електронний ресурс]. – Режим доступу www.rada.gov.ua – вільний. Мова укр.

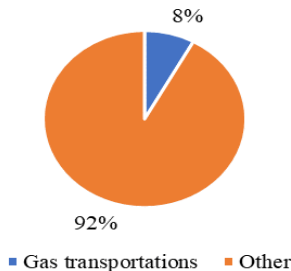
*Науковий керівник: А.О. Задоя,
доктор економічних наук, професор.*

CONSEQUENCES OF NORD STREAM 2 FOR UKRAINE

Nord Stream 2 is a significant problem for Ukrainian economy. It affects every individual citizen, because gas is widely used not only for industrial purposes but in Ukrainians' daily life. Start of the Nord Stream 2 threatens to increase utility bills, which will severely affect the wealth of citizens. Also, political consequences may be even more detrimental than economical ones for the country. There are some ways to mitigate those implications.

Nord Stream 2 is a 1230 kilometers long pipeline through which the gas will be transported from Russia to Germany. It was being built since 2018 in the waters of the Baltic Sea by Russian Gazprom, German companies Uniper and Wintershall, OMV from Austria, Engie from France, and Royal Dutch Shell with headquarters in the Netherlands. This project costs more than 11,5 billion of dollars. The pipeline was completed on September 10, 2021 (Заборона, 2021). Let's consider which consequences Nord Stream 2 may have for Ukraine.

Now Ukraine is a major transit country for Russian gas to Europe. This brings 3 billion of dollars to the state budget of Ukraine every year (Fig. 1.)

Fig. 1. Share of revenues from gas transportation in the state budget of Ukraine

Source: Hromadske.ua, 2021, Zakon.rada.gov.ua, 2021

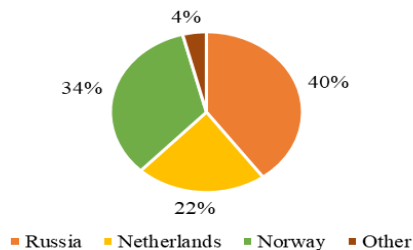
If Nord Stream 2 is run, Russia will be able to refuse the Ukrainian gas transmission system. A break-even point for Ukraine is 40 billion cubic meters of gas per year. Under the gas transport treaty concluded in 2019 between

Russia and Ukraine, Russia is bound to transport minimum 40 billion cubic meters of gas per year through Ukraine until 2024 (Заборона, 2021). Obviously, Russia won't renew this treaty and pump gas in Nord Stream 1, Nord Stream 2 and TurkStream. What will be the consequences?

Ukrainian gas transmission system will stop existing without Russian gas, because to maintain pipes in satisfactory condition million-hryvna investment is needed for repair. Gas pumping from Russia provides pressure in pipelines without which Ukraine will have to turn the gas out of Europe. Transportation costs for gas will increase the final cost to the population and industrial sector of the economy three or four times. Production price will increase, and Ukrainian products will become uncompetitive on the world market. To save money, enterprises will switch to another energy sources, which are potentially environmentally disadvantaged; reduce employment and investment in engineering.

There are also political consequences. Gas is an economical weapon for Russia. It is proved with the existence of the concept of "gas wars" in the history of Ukrainian-Russian relations. Russia started this project to drive Ukraine out of the gas business and to stop its dependence on need to transit gas through the territory of Ukraine. If gas deliveries are direct, without Ukrainian mediation, Moscow will be able to blackmail Europe by gas supply shortages, because of heavy dependency of Europe on Russian gas. 40% of imported gas in Germany are provided by Russia. (Fig. 2.) We have already had such experience in the end of September and beginning of October 2021, when in the context of the lack of gas supplies to Europe from other countries Russia also reduced the transition of gas to Europe to provoke price rally in the cost of gas. The price reached \$1937 per 1000 cubic meters, but after Putin said it was not necessary prices fell by \$600 in a day (BBC News Русская служба, 2021). This artificial increase in price was created to accelerate the process of certification of Nord Stream 2.

So, start of Nord Stream 2 will lead to a political strengthening of Russia's position in Europe. Also, Ukraine loses leverage on Russia. All of these facilitate a full-scale invasion of Ukraine. At first, Europe won't be able to impact on Russia, and secondly, if Russia goes to war, it will no longer destroy the gas pipeline it needs. These political consequences cause economic ones too. Of course, the structure of economy always changes because of the war. Allocation of production resources in favor of weapon and other military equipment always weakens an economy of a country.

Fig. 2. Structure of imported gas in Germany

Source: Brookings.edu, 2021, M.bpb.de, 2021

Let's consider some ways of overcoming these problems. Naftogaz has applied to participate in the certification of the Russian gas pipeline Nord Stream 2. The company wants to prove that the pipeline cannot be certified. But if it is unsuccessful, there are another variants. Firstly, Prime Minister of Ukraine Denis Shmygal stated that population consumes 14 billion cubic meters of gas per year, while own production of gas is 13 billion cubic meters. Secondly, Ukraine pumps gas into storage facilities in summer at a cheap price to store for the heating season. This enables prices for population to remain on the current level. However, industry also consumes 9-10 billion cubic meters of gas per year. So, Ukraine has to develop other energy resources, for instance, nuclear or green. (Obozrevatel News, 2021) And it has a great potential in latter. There is a European initiative to build a hydrogen energy transit which is eco-friendly and profitable to produce in Ukraine. It could make a lot of money for the country (Оператор ГТС України, 2021).

To sum up, there are primary economic consequences, which will come right after running Nord Stream 2, namely loss of Russian gas for domestic usage and 3 billion of dollars transition payment to state budget, and secondary economic consequences, which derive from political implications, such as easing the economy by wasting resources on the military. And there are also urgent measures to overcome these, for example, pumping gas in storages in summer, and in perspective like developing hydrogen energy.

References

1. BBC News Русская служба. 2021. Слова Путина помогли сбить стремительный рост цен на газ в Европе – BBC News Русская служба. [online] Available at: <<https://www.bbc.com/russian/news-58820038>> [Accessed 22 October 2021].
2. Brookings.edu, 2021. [online] Available at: <<https://www.brookings.edu/wp->

content/uploads/2021/04/FP_20210412_nord_stream_2_pifer.pdf> [Accessed 29 September 2021].

3. Hromadske.ua, 2021. Питання на \$3 мільярди щороку: для чого Україні контракт з Росією про транзит газу | Громадське телебачення. [online] Available at: <<https://hromadske.ua/posts/pitannya-na-dollar3-milyardi-shoroku-dlya-chogo-ukrayini-kontrakt-z-rosiyeyu-pro-tranzit-gazu>> [Accessed 29 September 2021].

4. M.bpb.de, 2021. [online] Available at: <<https://m.bpb.de/politik/wirtschaft/energiepolitik/148981/erdgaspreis?type=galerie&show=image&k=2>> [Accessed 29 September 2021].

5. OBOZREVATEL NEWS, 2021. Шмыгаль рассказал, что будет с ценами на газ для украинцев. [online] Available at: <<https://news.obozrevatel.com/economics/communalka/shmygal-rasskazal-cto-budet-s-tsenami-na-gaz-dlya-ukraintsev.htm>> [Accessed 8 October 2021].

6. Zakon.rada.gov.ua, 2021. [online] Available at: <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/294-20#Text>> [Accessed 29 September 2021].

7. Заборона, 2021. Российский газопровод — политическое оружие. Что такое «Северный поток-2» и чем он опасен. [online] Available at: <<https://zaborona.com/ru/rossijskij-gazoprovod-politicheskoe-oruzhie-cto-takoe-severnyj-potok-2-i-chem-on-opasen/>> [Accessed 29 September 2021].

8. Оператор ГТС України, 2021. Компанії газового сектору представляють Центрально-Європейський водневий коридор - Оператор ГТС України. [online] Оператор ГТС України. Available at: <<https://tsoua.com/news/kompaniyi-gazovogo-sektoru-predstavlyayut-centralno-yevropejskij-vodnevyj-korydor/>> [Accessed 8 October 2021].

*Scientific supervision by R.M. Kliuchnyk, PhD in Politology,
Associate Professor.*

E. Galazzo, PhD
Interdisciplinary Research Foundation (Poland)

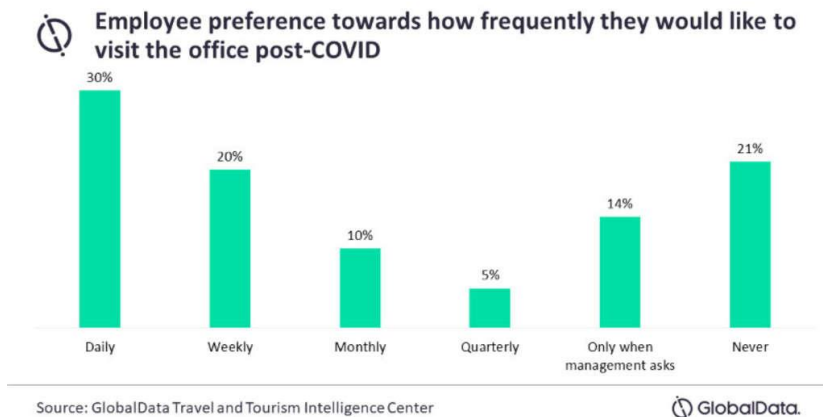
WORKATION: TRENDS, CO-INFLUENCES, AND WORLD ECONOMIC INDICATORS ANALYSIS

Two years ago, articles about workation, nomad life-style, working remotely in virtual teams, etc. were pretty rare in economic and academic publications in comparison to the offline economic activities analysis.

However, nobody is surprised by strong focus on such topics nowadays after the whole world experienced lockdowns and isolation, and most economic activities emigrated into virtual environments.

One more interesting change appeared in the definition of workation during last year. Since the moment of allowed international travels, people started to search for more comfortable conditions to combine home-office and home itself. On the other hand, not only travel agencies and hotels developed appropriate long-term workation packages but also some countries introduced workation status (visa types, zero tax, etc.) for foreigners. The main focus now is on work-and-life-balance although the original definition of the workation was “a hybrid type of tourism when tourists travel for either leisure or dual (business and leisure) motive and due to the modern technology, they perform both work and leisure activities away from home.” So, being the interdisciplinary topic a decade ago, workation naturally has been transferred from the economy of tourism into the labour economy sphere.

A live GlobalData poll (see Fig.1) has shown a high preference for fewer visits to the office post-COVID-19 with 29% of global respondents only wishing to visit the office monthly, quarterly, or when requested by management. A further one in five (21%) never want to visit the office again.

Fig.1. Employee preference towards how frequently they would like to visit the office post-COVID

An interesting fact is that most people in the pre-pandemic period who used to work during their official vacation period (i.e. faculty, SME’s owners, Strategic Development Managers, etc.), noticed negative impacts of work during holiday, and emphasized that the inability of switching off is a source of

stress and a cause for certain illnesses because without recharging their batteries employees are not able to pick up work and perform efficiently (Deci, Ryan, 2008; Marshall, 2012; Neulinger, 1982).

Now that we can work from virtually anywhere at any time, the line between office hours and leisure time is blurred. We may be physically gone from the office, but we don't ever really leave – not even when we're supposed to be relaxing at the beach.

The phenomenon of fluidity is manifested not only in workation but also in another hybrid concept - staycation (tourism without leaving one's own environment). Staycation emerged during the 2008 global financial crisis, when people were not willing to give up holiday altogether, therefore, they started to explore their own surroundings and engaged in tourism activities in the vicinity of their homes. Thus, during the lockdown periods 2019-2021 while the borders were closed, many local tourists appeared, forming unexpected demand on touristic services.

Some general statistics of international remote work from workation.com - a community of travel professionals who live the “work from anywhere” lifestyle, show strong trends in the world:

- Flexibility increases loyalty; 85% of millennials want flexible work;
- Remote travel work gives access to new markets and networking opportunities;
- 93% of respondents are more productive when working remotely;
- Remote workers are happier, healthier and feel more valued;
- 82% of telecommuters report lower stress;
- Remote workers cite they accomplish 30% more in less time;
- Workplace interruptions cost companies \$588 billion a year;
- Ineffective communication is one of the largest productivity drains in an office;
- The average employee wastes 31 hours a month in unproductive meetings;
- Remote workers are 20% more productive;
- On average, companies save \$11,000 per remote employee per year.

There are some the most discussed advantages due to workation developments both for the organization and the employees: cheaper resources; ensured diversity; possibility to maintain work-life balance; chance to reduce company headcount; the employees could be more productive and more focused; improving morale and happiness; helping talent acquisition and retention; reducing workforce attrition; employees have chance to be more autonomous; using all the advantages of technology; keeping older generations at the labor market; better health and less polluted environment.

At the same time, we should mention that there are still some prejudices or disadvantages about remote work. Some researchers stress that the lack of communities and differences in the cultures are the main obstacles for efficient workation. Remote work leads to lost face-to-face interaction which is difficult to substitute for any other activities. Video calls are just a way to improve remote communication but it cannot replace the overall communication during the work day.

References

1. Brigitta Pecsek, Working on holiday: the theory and practice of workcation, *Balkans Journal of Emerging Trends in Social Sciences*, December 2018. Available at: https://www.researchgate.net/publication/332365945_Working_on_holiday_the_theory_and_practice_of_workcation
2. Do Workations Increase Employee Absenteeism? Available at: <https://www.visier.com/blog/culture/workations-employee-absenteeism/>
3. TUI's 'workation' packages meet growing trend to combine travel with remote working, says GlobalData. Available at: <https://www.hospitalitynet.org/news/4106940.html>
4. Workation Facts & Figures. Available at: <https://workation.com/know-how/resources/workation-facts-figures/>
5. Teodora Lazarova, The economic perspective of remote working places, July. 2020. Available at: https://www.researchgate.net/publication/343230796_THE_ECONOMIC_PERSPECTIVE_OF_REMOTE_WORKING_PLACES

М. Гатило

Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

ПРОБЛЕМИ СТАНОВЛЕННЯ УКРАЇНСЬКИХ ТНК, ЇХ ЗНАЧЕННЯ В РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ

На початку XXI століття відбувається інтенсивна виробнича та інвестиційна глобалізація, яка супроводжується об'єднанням своєрідних економічних суб'єктів в одне ціле. В умовах відміни обмежень кордонів та зменшення часового фактору, що відбулося під впливом інтернаціоналізації національних економік країн, особливого значення набуває діяльність транснаціональних компаній (ТНК) [1]. Вони впливають на економіку окремих країн та на світову тенденцію розвитку економічних показників загалом.

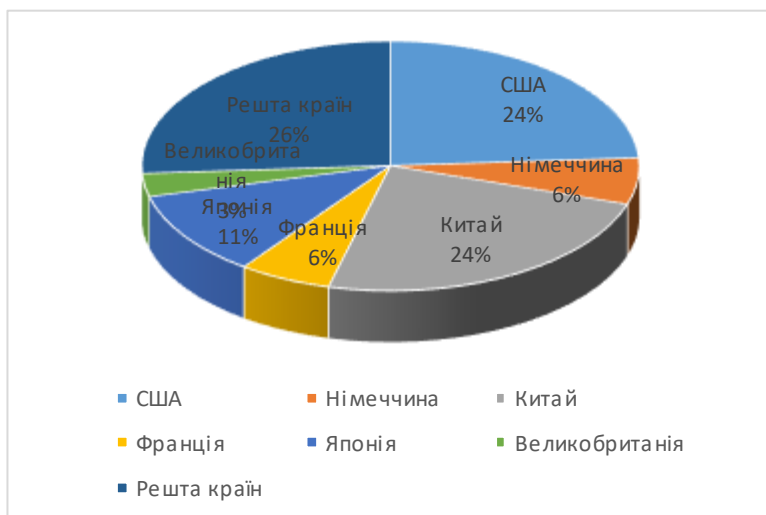
Транснаціональна корпорація (ТНК) – це велика компанія, або об'єднання декількох компаній різних країн, що мають зарубіжні активи та сильний вплив на будь-яку сферу економіки у міжнародному масштабі. Це підприємства, які володіють виробничими активами або контролюють їх у двох або декількох країнах. В умовах світового господарства ТНК є рушійною силою корпоративного бізнесу, вони відіграють важливу роль у посиленні та укріпленні міжнародних зв'язків та діють на міжнародному ринку [1]. На основі розроблених стратегій ТНК проводять свої транзакції, пов'язуючи національні та регіональні ринки та забезпечують цілісність світового господарства. Головною метою транснаціональних корпорацій є отримання максимального прибутку за рахунок дешевих ресурсів виробництва, доступ до ринків збуту та володіння найрізноманітнішими фінансовими активами, з метою зниження загального ступеня ризику, та за рахунок послаблення залежності від кон'юнктури в окремій країні.

На сьогодні у світі налічується близько 82 тис. ТНК і більше 810 тис. філій. Зі 100 найбільших економік світу, 52- це транснаціональні корпорації, вони мають значні фінансові та технічні ресурси у своїх активах, створюючи колосальні зміни. Проте переважаючу роль у світовій економіці відіграють лише 500 потужних ТНК, які реалізують 80% світової виробничої продукції електроніки та хімії, 95% фармацевтики, 76% машинобудування. Найпотужніші 85 компаній контролюють 70% усіх іноземних інвестицій [1]. Тобто на сьогоднішній день економічний потенціал деяких транснаціональних корпорацій може перевищувати економічний потенціал не тільки окремих країн, але й регіонів всього світу. Капітал ТНК володіє третинною всіх виробничих фондів і виробляє майже половину загальнопланетарного продукту.

На думку науковців, є декілька причин активного розвитку ТНК, з якими більшість погоджується. По-перше це недосконалість ринкового механізму, в реалізації власності на технології, виробничий досвід. По друге це нові можливості підвищення ефективності та конкурентоспроможності через доступ до більш кваліфікованої робочої сили, сировинних ресурсів, науково-дослідницького потенціалу. Також ще одною проблемою інтенсивного розвитку ТНК є близькість до споживачів продукції іноземної філії фірми і можливість отримання інформації щодо перспективи ринків і конкурентний потенціал фірм приймаючої країни. Слід зазначити що ТНК мають можливість використовувати особливості державної та податкової політики в різних країнах, різниці в курсах валют тощо, іноді навіть втручатися у політику країни перебування. Здатність продовжувати життєвий цикл своїх

технологій і продукції. Та найголовнішою з причин, на погляд науковців, є можливість уникати перешкоди та бар'єри при входженні на ринок певної країни через експорт товарів чи послуг, і все це за рахунок прямих іноземних інвестицій.

Вже декілька років лідером серед країн базування з найбільшими ТНК займає США та Китай, на другому місці – найрозвинутіші країни Європи (рис. 1).

Рис. 1. Розподіл топ 500 найбільших ТНК по країнам базування, (%) [2]

Найбільші транснаціональні компанії спеціалізуються на видобутку та переробки нафти, виробництві електроніки та електротехніки, хімічної автомобільної та фармацевтичної продукції, продуктах харчування (табл. 1). Для координації діяльності своїх філій материнські компанії ТНК створюють спеціальні мережеві структури управління, які взаємодіють між собою за допомогою останніх інформаційних і комунікаційних технологій.

Щодо України, то найбільш привабливими галузями української економіки для транснаціональних корпорацій є оптова та роздрібна торгівля, операції з нерухомим майном, професійна та науково-технічна діяльність, також фінансова, страхова і торгівельна сфери й переробна промисловість (рис. 2).

Таблиця 1

Найбільші ТНК світу за даними на 2017 р. [3]

№	Компанія	Країна	Вид діяльності
1	Вол-Март Огорс (Wal-Mart Stores)	США	Роздрібна торгівля
2	Стейт Грід (State Grid)	Китай	Електроенергетика
3	Чайна Нешнл Петролеум (China National Petroleum)	Китай	Видобуток і переробка нафти й природного газу
4	Сінопек (Sinopек)	Китай	Нафтохімічна промисловість
5	Роял Датч Шелл (Royal Dutch Shell)	Велика Британія / Нідерланди	Видобуток і переробка нафти й природного газу
6	Ексон Мобіл (Exxon Mobil)	США	Видобуток і переробка нафти й природного газу
7	Фольксваген (Volkswagen)	Німеччина	Автомобілебудування
8	Тойота Мотор (Toyota Motor)	Японія	Автомобілебудування
9	Еплл (Apple Inc.)	США	Технологічний сектор
10	Бритіш Петролеум (British Petroleum)	Велика Британія	Видобуток і переробка нафти й природного газу

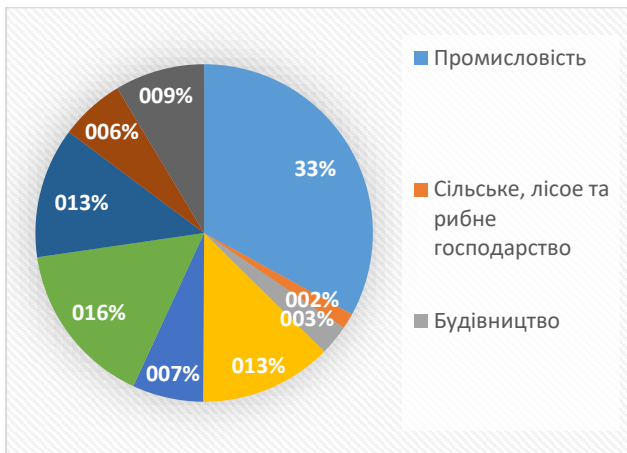

Рис. 2. Географічна структура прямих іноземних інвестицій в економіку України за країнами світу станом на 1 січня 2020 р. [4]

Однією з умов діяльності ТНК є наявність в Україні сировини, а саме значні запаси багатьох видів сировинних ресурсів (вугілля, залізна та марганцева руди, сірка, ртуть, уран тощо) і наявність обладнання для їх видобутку, а також відносно дешева робоча сила, що є нестримним фактором для діяльності ТНК на території України. Сучасними науковцями і практиками стверджується об'єктивна доцільність свободи діяльності ТНК на Україні, тому що це відкриває нові можливості залучення іноземних інвестицій. Крім того, пріоритетним завданням сучасного сьогоднішнього вважається створення сприятливої інвестиційної привабливості. Від цього буде залежати соціально-економічний розвиток та якість модернізації. Найбільші обсяги надходять в економіку України з корпорацій США, які не вирізняються активністю інвестування у вигляді державних позик та кредитів. Розглядаючи географію діяльності ТНК на території України, можна зазначити що, найбільші притоки прямих іноземних інвестицій в економіку нашої країни надходять з країн Європи.

Якщо починати з позитивного впливу ТНК на економіку України, то найбільш вагомими критеріями є збільшення прямих іноземних інвестицій, збільшення податкових надходжень до бюджету, що призводить до підвищення економічного зростання. Також слід звернути увагу на впровадження інвестицій, що забезпечує модернізацію виробництва, а отже, призводить до реконструкції основних фондів. За рахунок відкриття транснаціональних корпорацій в нашій країні зменшується кількість безробітних та підвищується кваліфікація робітників, окрім цього ТОП-менеджмент отримує управлінський досвід щодо ведення бізнесу. Зі сторони торгівельних відносин відкриття філій ТНК сприятиме поживленню внутрішньої торгівлі та насичення ринку високоякісними товарами та послугами, також від цього залежить зміцнення зовнішньоторговельних зв'язків. Усі ці перелічені фактори сприятимуть створенню позитивного іміджу нашої держави.

Однак є й негативні моменти діяльності ТНК. Транснаціональні корпорації домінують над національними виробниками, а це може призвести до ліквідації національного товаровиробника. Окрім цього транснаціональні корпорації отримують можливість захоплення найбільш перспективних секторів економіки та лобювання власних інтересів в політиці ціноутворення. Головним недоліком, є те, що ТНК для виробництва можуть використовувати застарілі технології та розміщувати шкідливе виробництво без дотримання екологічних стандартів на території нашої країни.

Виходячи з вищезазначеного політика уряду України повинна бути спрямована на використання усіх позитивних можливостей від діяльності

ТНК, а також на нейтралізацію негативних наслідків їх діяльності. На сьогодні діяльність ТНК є одним з визначальних чинників розвитку національних економік. Найбільші ТНК задають напрямок розвитку не лише окремих галузей, але й мають значний пріоритет у визначенні стратегічного розвитку країн. Україна не є виключенням в цьому питанні. Створення українських ТНК має як позитивні сторони, так і негативні наслідки. До останніх відносять: монополізацію ринку, лобіювання власних інтересів, особливо це стосується соціальної стратегії розвитку країни тощо.

Список використаних джерел

1. Економічний простір [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://economicspace.pgasa.dp.ua/article/view/151780> – вільний. Мова укр.
2. Economic journal of Lesya Ukrainka Volyn National University [Електронний журнал]. – Режим доступу: <https://echas.vnu.edu.ua/index.php/echas> – вільний. Мова англ.
3. Ефективна економіка [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2001> – вільний. Мова укр.
4. Ефективна економіка [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/7_2020/56.pdf – вільний. Мова укр.

Науковий керівник: О.А. Задоя, кандидат економічних наук, доцент.

С. Герашенко
кандидат економічних наук, доцент
НТУ «Дніпровська політехніка», м. Дніпро

ПРОБЛЕМИ ЗАЛУЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Світовий досвід доводить, що сталий розвиток має суттєвий зв'язок з обсягами інвестування в економіку. Важливу роль в умовах недостатності внутрішніх інвестицій, відіграють іноземні інвестиції. В Україні їх обсяг коливається в останні роки в межах 2–3 млрд. дол., а це, наприклад, в 20–30 разів менше, ніж в Індії, де їх обсяг складає близько 50 млрд дол. на рік, Бразилії, яка отримує від 60 до 72 млрд дол. щорічно, Росія отримує щонайменше у 10 разів більше ПІІ, ніж Україна [1].

Бажання інвесторів здійснювати інвестиції залежать від інвестиційної привабливості країни. Багато міжнародних дослідних організацій розраховують і публікують відомі рейтинги інвестиційної

привабливості, які характеризують інвестиційний клімат країн. Рейтинги розрізняються за своїми завданнями: одні досліджують рівень конкурентоспроможності країн, інші оцінюють ступінь економічної свободи, треті – порівнюють простоту ведення бізнесу в різних країнах світу [2].

Для України в умовах нестачі інвестицій і необхідності переходу до нового технологічного укладу одним з пріоритетних завдань є повернення та утримання в країні насамперед власного українського капіталу, а також залучення іноземного капіталу в реальний сектор економіки. Досить часто міжнародні інвестори при прийнятті рішень про здійснення інвестування значною мірою орієнтуються саме на міжнародні рейтинги інвестиційної привабливості, що публікуються різними міжнародними дослідними організаціями. В сучасній літературі досить часто наголошується на тому, що чим простіші і кращі умови ведення бізнесу, більш низький рівень корупції в країні, вищий рівень економічної свободи тощо, тим більш привабливою є країна для іноземних інвестицій.

Слід зазначити, що міжнародні рейтинги є дуже важливими джерелами інформації для великих світових компаній та інвестиційних фондів, вони є показниками оцінки стану інвестиційної привабливості країни на конкретну дату і дають характеристику різним складовим економічного, соціального, правового процесів у державі. Ці рейтинги дають дуже хороший орієнтир інвесторам щодо визначення найбільш привабливих країн для вкладення капіталу. Незважаючи на суб'єктивність оцінок, рейтинг кожної країни має велике значення для ведення підприємництва в ній, відображенням того, сприятливим чи несприятливим є бізнес-клімат, довіри іноземних партнерів до національних бізнес-структур, покращання умов отримання іноземних кредитів, іноземних інвестицій, надійності національної фінансової системи та інших відносин зі світовою глобальною економікою.

Але наряду з вищевказаним, дослідження значних обсягів інвестицій в багатьох країнах, і країнах-лідерах по найбільшим обсягам отриманих міжнародних інвестицій, зокрема, свідчить про те, що іноземні інвестори не завжди керуються саме зазначеними показниками, наприклад, показником простоти ведення бізнесу при виборі країни інвестування. Наприклад, як видно із даних табл.1, Китай займає лише 46-ту позицію у цьому рейтингу, при цьому за обсягами ПІІ Китай зайняв друге місце у світі і ці обсяги досягли 141 млрд дол. за 2019 р. Іншим прикладом є Бразилія, яка знаходиться лише на 109 сходинці в цьому рейтингу, проте за обсягами ПІІ ця країна зайняла 6-ту сходинку у світі і обсяг її ПІІ склав 72 млрд дол. Також показовими прикладами є країни: Індія, Мексика,

Індонезія, Кіпр, Італія, Ізраїль тощо (див. табл. 1), в яких індекс легкості ведення бізнесу знаходиться за межею 50-ї сходинки в рейтингу, проте всі ці країни попали в першу двадцятку країн світу по найбільших обсягах ПІІ.

Беручи до уваги дані табл. 1 та проведений нами аналіз, стає очевидним, що активність іноземних інвесторів або залежить від рівня розвитку країни або впливає на нього. Тобто більш високий рівень ВВП на душу населення може бути або причиною припливу іноземних інвестицій, або його наслідком. Зокрема вплив рейтингу Doing Business (простоти ведення бізнесу) на бажання інвестувати та реально здійснені обсяги ПІІ в країнах отримав лише часткове підтвердження.

Таблиця 1

Топ 20 країн світу за обсягами ПІІ та значення основних світових рейтингів для них у 2019 р.*

№ за/п	Країна	Обсяг ПІІ, 2018 р. млрд.\$	Обсяг ПІІ, 2019 р. млрд.\$	GNI/ per capita	Місце країни у рейтингах			
					Doing Business (із 190)	Economic Freedom (із 183)	Global Competitiveness (із 141)	Corruption Index (із 180)
1	США (1)	254	246	58,27	8	12	2	23
2	Китай (2)	138	141	8,69	46	100	28	80
3	Сінгапур (5)	80	92	54,53	2	2	1	4
4	Нідерланди (3)	114	84	46,18	36	13	4	8
5	Ірландія(189)	-28	78	55,29	23	6	24	18
6	Бразилія (9)	60	72	8,58	109	150	71	106
7	Китай(4)	104	68	46,31	4	1	3	16
8	Великобританія(8)	65	59	40,53	9	7	9	12
9	Індія (12)	42	51	1,82	77	129	68	80
10	Канада (11)	43	50	42,87	22	8	14	12
11	Німеччина (6)	74	36	43,49	24	24	7	9
12	Австралія (7)	68	36	51,36	18	5	16	12
13	Франція (13)	38	34	37,97	32	35	15	23
14	Мексика (14)	35	33	8,61	54	66	48	130
15	Росія (21)	13	32	9,232	31	98	43	137
16	Італія (15)	33	27	31,02	51	80	30	51
17	Кіпр (38)	6	24	23,719	57	44	44	41
18	Індонезія (17)	21	23	3,54	73	56	50	85
19	Швеція (49)	4	21	52,59	12	19	8	4
20	Ізраїль (16)	21	18	37,27	49	27	20	35
	.....							
	Україна	2,36	3,07	2,388	71	147	85	126

*Складено автором за: [3–7].

Важливим фактором для іноземних інвесторів при виборі країни інвестування, як показало дослідження, став у першу чергу розмір країни, що визначається, зокрема, чисельністю населення і, напевне, місткістю внутрішнього ринку відповідних країн. Ще такими факторами стала вартість робочої сили (часто іноземні інвестори надають перевагу

містким ринкам з дешевою робочою силою); тенденції у зростанні ринків і темпи зростання, що набирає країна в цілому, географічне місце розташування країни тощо.

Україна певним чином покращує свої позиції у більшості міжнародних рейтингів майже щорічно, проте темпи покращання цих показників є надто повільними у порівнянні з іншими досліджуваними країнами. Експерти серед основних причин, що обмежують легкість інвестування коштів в Україну називають: складність і суперечливість українського законодавства, що регулює інвестиційну діяльність; нерівність правил гри для українських та іноземних інвесторів; слабкий правовий захист інвесторів; непрозорий приватизаційний процес та інші причини. Крім того звертає на себе увагу неефективність державних витрат і корупція, які тісно пов'язані між собою. Висока і всепоглинаюча корупція в Україні є стримуючим фактором для іноземних інвесторів. Зазначимо, що за індексом сприйняття корупції, який визначає авторитетна міжнародна правозахисна організація Transparency International, Україна у 2019 р. посіла 126-те місце серед 180 досліджуваних країн [7]. Слабкий захист прав власності та поширена корупція значно знижують бажання займатися підприємницькою діяльністю та підривають перспективи довгострокового сталого економічного і соціального розвитку.

На нашу думку, розвиток інвестиційної привабливості України слід вибудовувати за рахунок проведення ефективних реформ, які будуть сприяти позитивним змінам в інвестиційному кліматі національної економіки і зміцненню іміджу країни у міжнародних рейтингах. Ігнорування результатів міжнародних рейтингів може призвести до фінансової ізоляції країни.

Найбільш важливим для України в сучасних умовах є необхідність впровадження власної моделі реалізації концепції сталого економічного розвитку, базовану на світовому досвіді успішних країн, та із урахуванням національної специфіки. Потрібно проводити послідовну політику захисту національних інтересів у зовнішньоекономічній діяльності, бути здатними не лише утримувати власний український капітал в межах національної економіки, а й залучати іноземний у вигляді міжнародних інвестицій. І досягнення країн у питанні залучення ПІІ, наведені у табл. 1, є показовими і служать прикладом для України.

Список використаних джерел

1. Геращенко С.О., Кузьмінов С.В. Міжнародні рейтинги та обсяги прямих іноземних інвестицій :взаємозв'язок показників. Європейський вектор економічного розвитку. 2021. №1. С. 67–76.

2. Геращенко С.О. Використання основних міжнародних рейтингів для оцінки інвестиційної привабливості країни // Національні економіки у глобальному світі: колективна монографія / за ред. А.О. Задої. – Університет імені Альфреда Нобеля. – 2021.– 299 с. – С. 68–95.

3. Звіт Конференції ООН з торгівлі і розвитку організації ЮНКТАД про світові інвестиції за 2020 р. (World investment report 2020) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://unctad.org/system/files/official-document/wir2020_en.pdf – вільний. Мова англ.

4. Рейтинг країн за індексом глобальної конкурентоспроможності. The Global Competitiveness Report 2014 (2015, 2016, 2017, 2018, 2019, 20120). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://gtmarket.ru/ratings/global-competitiveness-index> – вільний. Мова укр.

5. Рейтинг країн за індексом легкості ведення бізнесу. Doing Business in 2014 (2015, 2016, 2017, 2018, 2019, 20120) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.doingbusiness.org – вільний. Мова англ.

6. Рейтинг країн за індексом економічної свободи. Heritage Foundation. Index of Economic Freedom 2014 (2015, 2016, 2017, 2018, 2019, 20120) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://www.heritage.org/index/visualize> – вільний. Мова англ.

7. Рейтинг країн за індексом сприйняття корупції Transparency International. The Global Corruption Report (GCR) 2014 (2015, 2016, 2017, 2018, 2019, 2020) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://www.transparency.org/country/UKR> – вільний. Мова англ.

А. Гетьман

Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ОСНОВНИХ ВИДІВ МІЖНАРОДНИХ РОЗРАХУНКІВ

Інтенсивний розвиток процесів глобалізації характеризується подальшим зміцненням зв'язків між національними економіками. Поглиблення міжнародного поділу праці та спеціалізація виробництва сприяли розвитку міжнародної торгівлі, яка в цілому є торгівлею між різними країнами. Вона включає експорт та імпорт товарів та послуг, відображає участь держави у міжекономічних відносинах.

Зовнішня торгівля є основою міжнародних розрахунків, оскільки вони висловлюють ізольовану форму руху цінностей у міжнародному обороті через відмінності в часі виробництва, продажу та оплати товарів,

а також через територіальну фрагментацію ринків збуту. У цьому плані міжнародні розрахунки охоплюють переважно торгівлю товарами і послугами, і навіть некомерційні операції, позики та рух капіталу між країнами, включаючи відносини, пов'язані з будівництвом об'єктів там і наданням економічної допомоги країнам.

Питанням міжнародних розрахунків присвятили свої праці багато науковців та вчених, серед них українські науковці такі, як: Б. Івасів, М. Наконечний, Л. Руденко. Вони розглядають міжнародні розрахунки переважно з організаційно-технічної точки зору. Більш широке та значне наукове висвітлення міжнародних розрахункових операцій надано в працях російських вчених А. Єфремова, Д. Михайлова, В. Слепцова, які розглядають як теоретичні, так і практичні аспекти використання різних форм міжнародних розрахунків.

Поняття «міжнародні розрахунки» визначається як система розрахунків за грошові вимоги та зобов'язання в іноземній валюті, що виникли в результаті зовнішньоекономічної діяльності між державами, банками, підприємства, юридичними та фізичними особами різних країн у результаті економічних, політичних, науково-технічних та інших відносин [1, с. 214].

Їх зародження та подальший розвиток пов'язані з розвитком та інтернаціоналізацією товарного виробництва. Міжнародні розрахунки включають операції з товарами та послугами у зовнішній торгівлі, а також некомерційні операції, позики та рух капіталу між країнами. На сучасному етапі міжнародні розрахунки регулюються певним чином або в іншій державі. Держава може впливати на систему розрахунків шляхом періодичного введення певних валютних обмежень, створення органів валютного контролю через систему міжнародних організацій. [2, с. 557].

Вибір міжнародного розрахунку визначається певними факторами. Інтереси експортерів та імпортерів товарів і послуги в більшості випадків не збігаються: експортер прагне отримати платежі від імпортера у якомога швидший період часу, у той час як імпортер зацікавлений у відтермінуванні платежу до моменту отримання товару або навіть до його отримання продавців третім особам. Таким чином, обрана форма розрахунків між сторонами договору є своєрідним компромісом, що враховує економічні позиції контрагентів, ступінь їх довіри один до одного, економічну ситуацію, оподаткування, політичну ситуацію тощо.

Можна зазначити, що вибір конкретного виду розрахунку за зовнішньоекономічним контрактом визначається за згодою сторін і закріплюється умовами договору. Вчені виділяють такі основні види організації міжнародних розрахунків:

– розрахунки через організацію кореспондентських відносин між комерційними банками;

– розрахунки через кореспондентські рахунки, що відкриваються в установах центральних банків. Як правило, це повні розрахунки, що виконуються індивідуально, на валовій основі, їх можна характеризувати як платежі брутто;

– розрахунки через клірингові установи. Це розрахунки, або платежі, нетто [3, с. 368]

Здійснення міжнародних розрахунків підприємства відбувається у рамках впливу внутрішніх та зовнішніх факторів. До зовнішніх факторів належать: ті, на які компанія вплинути не може (глобалізація ринків та підприємства, економічні, політичні, правові фактори, банківська справа та ін.). Так, основні проблеми міжнародних розрахунків підприємств: кризові явища, вступ деяких країн у конфлікти, високі темпи врегулювання банків, високі тарифи на організацію деяких форм міжнародних розрахунків, обмеження законодавством України на виконання окремих видів міжнародних розрахунків.

Особливості банківських факторів в Україні такі: внутрішні комерційні банки, що приєднуються до міжнародного співробітництва, освоєння різних форм розрахунків, але зовнішньоекономічна діяльність наших банків, як і раніше, залишається однією з найменш розвинених. Українське законодавство, яке регулює діяльність комерційних банків України щодо здійснення операцій, пов'язаних з міжнародних розрахунків, містить правила, які в деяких випадках обмежують можливості таких операцій [4, с. 244].

Внутрішні чинники впливу на здійснення міжнародних розрахунків підприємства, які підприємство може змінювати завдяки внутрішньому потенціалу наступні: організаційні, технічні, фінансові, персонал та інші.

Важливий вибір оптимального виду міжнародного розрахунку – умова забезпечення нормального обігу коштів в економіці, зміцнення фінансово-економічної незалежності підприємства та підвищення ефективності його діяльності. Послідовність оптимального вибору залежить від вибору компромісного варіанта угоди, тобто ретельного дослідження всіх переваг і недоліків використання специфічної форми оплати як експортерами, так і імпортерами при реалізації зовнішньоекономічної діяльності, а також щодо ефективності цих розрахунків, нормальний рівень платоспроможності та ліквідності підприємства.

Враховуючи встановлене, можна зробити висновок, що для забезпечення більш ефективного здійснення міжнародних розрахунків

підприємств необхідно удосконалювати законодавчу базу, розробити програму по зниженню банківських відсотків, зменшувати тарифи на документарні розрахунки та обмеження валютних операцій.

Список використаних джерел

1. Віднійчук-Вірван Л.А. Міжнародні розрахунки і валютні операції: навч. пос. / Л.А. Віднійчук-Вірван. – Львів: Монополія 2016, 2007. – 214 с
2. Мозговий О.М. Міжнародно-кредитні розрахункові та валютні операції: навч. пос. / О.М. Мозговий, Т.Є. Оболенська, Т.В. Мусієць. — К.: КНЕУ, 2015. – 557 с.
3. Мороз А.М. Національний банк і грошово-кредитна політика: підручник / А.М. Мороз, М.Ф. Пуховкіна. – К.: КНЕУ, 2017. – 368 с
4. Михайлів З.В. Міжнародно-кредитні розрахункові відносини та валютні операції: навч. пос. / З.В. Михайлів, Н.І. Горбань. – Львів: Видавництво національного університету «Львівська політехніка», 2014. – 244 с.

Науковий керівник: О.А. Задоя, кандидат економічних наук, доцент.

Є. Гильова

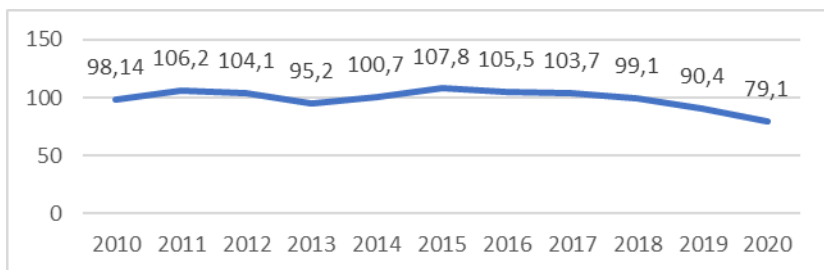
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

ЗОВНІШНЯ ТОРГІВЛЯ УКРАЇНИ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК

Зовнішня торгівля є важливим інструментом руху економіки та розвитку національного господарства. Сальдо зовнішньої торгівлі уявляє собою різницю між вартісними показниками експорту та імпорту країни, тож може бути позитивним (при переважанні експорту) або негативним (при переважанні імпорту).

Економіка України є орієнтованою на зовнішній ринок та може вважатись відкритою, адже доля обсягу зовнішньої торгівлі є досить високою. На сайті Всесвітнього банку можна простежити динаміку долі загального обсягу зовнішньоторговельного обороту від ВВП країни (рис. 1).

До 2018 р. доля зовнішньої торгівлі у ВВП країни перевищувала 100%, але після цього періоду відкритість національної економіки починає стрімко зменшуватись. Для дослідження причин такої негативної динаміки є доцільним проаналізувати динаміку сальдо зовнішньоторговельного балансу України.

Рис. 1. Частка зовнішньоторгового обороту України у ВВП [1]

З рис. 2 можна простежити, що сальдо зовнішньої торгівлі України усі десять останніх років є негативним, тобто надходження від імпорту значно переважають над експортними надходженнями. Зростання імпорту до 2014 р. викликало поступове зменшення сальдо торгового балансу, але у 2014–2015 рр. зовнішньоторговельне сальдо збільшилось. Така ситуація була викликана зниженням експорту та імпорту через воєнний конфлікт на сході країни та анексією Криму. Воєнна напруженість на сході України призвела до падіння виробництва у окупованих територіях, що негативно відзначились на експортній складовій зовнішньоторгового балансу країни. Так, по даним Міністерства економіки України, у 2014 р. експорт товарів скоротився на 15%, а імпорт – на 27,8% (при цьому імпорт з РФ скоротився на 45,5%) [3].

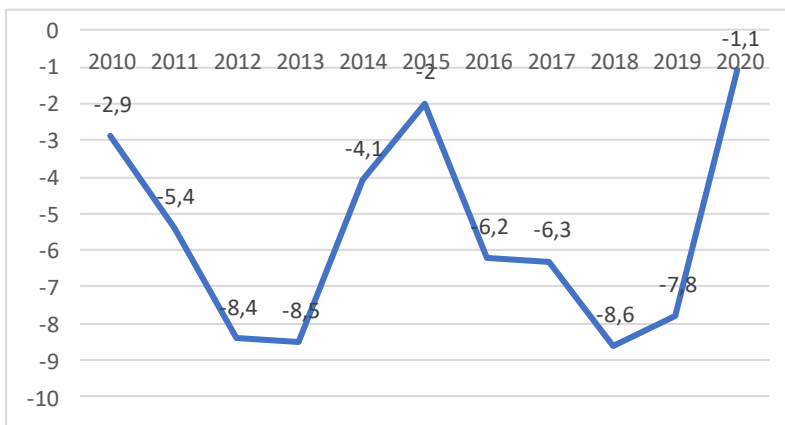
Рис. 2. Динаміка зовнішньоторгового балансу України протягом 2010–2020 рр. [2]

У 2016 р. сальдо зовнішньоторгового балансу України різко зменшується. На таку ситуацію вплинуло встановлення Російською Федерацією ембарго щодо продовольчих товарів і ускладнення перевезень через територію РФ [4, с. 141].

Подальше стрімке зростання дефіциту торговельного балансу у 2019 р. відбувалось за рахунок збільшення імпорту (імпорт машинобудування зріс на 21%, загальний імпорт – на 7,1% [5]). У 2020 р. сальдо зовнішньої торгівлі в Україні збільшилось більш ніж у 7 разів та склало – 44 127 млн грн [2]. Торговельний дефіцит у минулому році скоротився через суттєве гальмування падіння експорту товарів від імпорту. Причиною скорочення імпортних закупівель стали такі явища як криза споживчого попиту (через невизначеність соціально-економічного розвитку та загострення коронавірусної хвороби), порушення виробничих та постачальних ланцюжків (через карантинні обмеження).

Часка сальдо зовнішньоторгового балансу у ВВП України має подібну тенденцію (рис. 3): найбільшу вагу у ВВП можна спостерігати у 2012–2013 та у 2018–2019 рр. У 2020 р. частка сальдо зовнішньої торгівлі зменшилась та склала -1,1% від ВВП.

Така динаміка свідчить про досить різке скорочення у 2020 р. розвитку зовнішньої торгівлі в Україні переважно за рахунок скорочення імпорту в країну: через пандемію коронавірусної хвороби та карантинні обмеження імпорт товарів скоротився з 60,3 млрд дол до 51,8 млрд дол., а імпорт послуг скоротився з 15,7 до 10,7 млрд дол. [6].

Рис. 3. Частка сальдо зовнішньоторгового балансу України у ВВП, % [2]

Аналізуючи структуру експорту України варто зазначити, що сировина та матеріали становлять більше 30% від загального експорту, тоді як технологічна та високотехнологічна продукція – 11% [6]. Причому у динаміці це співвідношення лише погіршується, адже частка експорту сировини до 2020 р. зростає, а частка наукоємної продукції зменшується.

Негативне сальдо зовнішньої торгівлі України, перш за все, негативно відображається на величині ВВП країни (величина чистого експорту входить до складу ВВП та на пряму впливає на нього). Крім того, нарощування обсягів імпорту насичує внутрішній ринок недорогими товарами, що знижує можливості національних виробників, а також підвищує рівень безробіття (за рахунок витіснення неконкурентоспроможних національних виробників іноземними). Дефіцит зовнішньоторговельного балансу показує, що товари цієї країни недостатньо конкурентоспроможні, а її жителі мають щось зробити, щоб захистити свій рівень життя.

Крім того, при негативному торговому балансі держава змушена покривати різницю золотом, валютою або звертатися із проханням про надання кредиту, що збільшує фінансові ризики країни. Дефіцит зовнішньоторговельного балансу призводить до того, що країна стає боржником і змушена віддавати частину свого бюджету погашення даних боргів.

Варто зазначити, що суто теоретичне збільшення зовнішньоторгового сальдо шляхом обмеження імпорту не призведе до бажаного ефекту зростання національної економіки, адже сама структура зовнішньоторгового балансу свідчить про наявні внутрішні деформації в країні.

Причинами внутрішніх деформацій є низька конкурентоспроможність національних товарів на міжнародному ринку через технологічну відсталість та низький рівень розвитку виробництва. Зростання експорту, яке спостерігалось останні роки, на жаль, було викликане переважно ростом світових цін на сировину та аграрну продукцію.

Негативне сальдо зовнішньоторгового балансу викликає ризик імпортозалежності країни, що може спровокувати торгівельні війни та ситуацію політичного шантажу. У якості прикладу можна навести ситуацію з енергетичною та газовою залежністю України, що досить є невирішеною.

На думку автора, уряд має проводити наступні заходи для нейтралізації негативного впливу від'ємного зовнішньоторгового балансу:

- розробити (та реалізувати) план дій у випадку агресивних дій з боку торгівельних партнерів щодо українського експорту (у разі накладення санкцій, ембарго, невиконанні діючих контрактів).

- розробити фінансову програму захисту національних експортерів (спеціалізовані кредитні пропозиції, покращання страхування експорту).

- посилити захист прав інтелектуальної власності для експортерів товарів та послуг.

- у деяких національно важливих галузях України (енергетика, будівництво, харчовій та легкій промисловості) провести політику імпортозаміщення шляхом державних програм підтримки національних виробників: спеціальних умов кредитування та оподаткування, підвищення технічної оснащеності, державних програм підтримки.

- розробити промислову стратегію з метою збільшення частки проміжної та готової продукції у структурі експорту.

Таким чином, аналіз динаміки та структури зовнішньоторгового сальдо України дозволяє зробити висновок щодо, по-перше, зavelикої залежності країни від імпорту (у тому числі національно важливих товарів), по-друге, залежності країни від світової кон'юнктури та міжнародних цін на сировину, що у сукупності є ризиком національної безпеці нашої країни.

Список використаних джерел

1. Офіційний сайт Всесвітнього банку. Trade (% of GDP) – Ukraine [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://data.worldbank.org/indicator/NE.TRD.GNFS.ZS?locations=UA> – вільний. Мова укр.

2. Міністерство фінансів України. Зовнішньоторговий баланс України з 2005 по 2020 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://index.minfin.com.ua/economy/gdp/eximp/> – вільний. Мова укр.

3. Офіційний сайт Міністерства економіки України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.me.gov.ua/> – вільний. Мова укр.

4. Шемчук М. Аналіз динаміки звітного зовнішньоторговельного балансу України за 2015-2017 роки // Східна Європа: економіка, бізнес та управління. 2018. №5 (16). С. 271–274 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.easterneurope-ebm.in.ua/journal/25_2020/22.pdf – вільний. Мова укр.

5. Довідка «Зовнішня торгівля України товарами та послугами у 2019 році» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=30d3074d-6882-4aac-bc4f->

f4af8a30b221&title=DovidkazovnishniaTorgivliaUkrainiTovaramiTaPoslugamiU2019-Rotsi – вільний. Мова укр.

6. Статистичне бюро України: веб-сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukrstat.gov.ua/> – вільний. Мова укр.

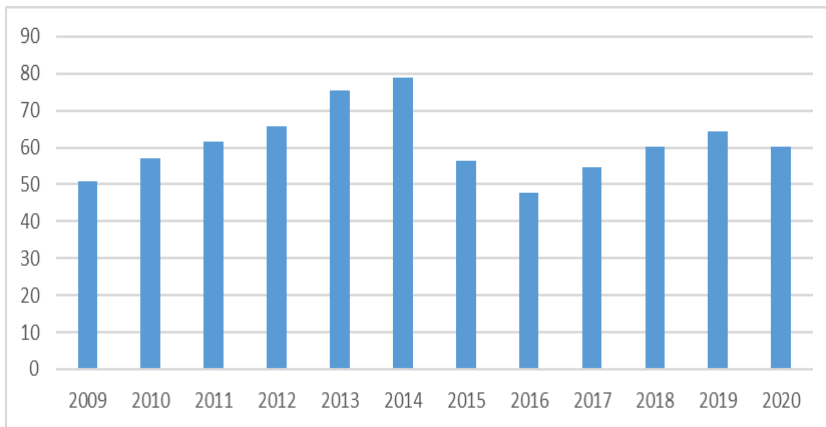
Науковий керівник: О.А. Задоя, кандидат економічних наук, доцент.

Б. Голоскоков
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

ПРИЧИНИ ПАДІННЯ ЕКОНОМІКИ БІЛОРУСІЇ

У наш час велика кількість країн СНД зіткнулися з безробіттям, однією з таких держав є Білорусь. Держава, яку охрестили «останньою диктатурою Європи» завдяки авторитарному стилю правління Олександра Лукашенка, президента, який очолює посаду президента країни з 1994 року, саме він продовжив ланцюг радянських політик, а саме державну власність великої частини економіки. Вибори за правління Лукашенка критикують, і на думку багатьох є несправедливими. Також варто зазначити, що в індексі демократії рейтинг Білорусії посідає останнє місце, а міжнародна правозахисна організація FreedomHouse позначила країну «не вільною». Зараз економіка Білорусії знаходиться в поганому стані, люди бояться довіряти, це впливає на те, що виробники менше інвестують, а споживачі менше споживають. Кожен економіст може сказати, що при такому відношенні населення до влади, банківська система буде дуже страдати, велика кількість депозитів було відкликано. Також зараз населення країни активно закупає іноземну валюту, у зв'язку з тим курс в обмінниках різко виріс, а в більшості місцях запас валюти закінчився.

Для чіткого розуміння наскільки погіршився стан економіки в Білорусії, треба роздивитися стан ВВП дивлячись з 2009 р., для цього ми використаємо статистику, де можна чітко побачити стан ВВП. У 2009 р. стан ВВП був 50,87 мільярдів USD, в 2010 році 57,22 мільярдів USD (12% більше, ніж в 2009 р.). Розглядаючи 2013 р. бачимо стрімке зростання, якщо порівнювати з 2009 р., ВВП збільшилося на 48%, велике збільшення був протягом 2013-2015 рр., максимальне значення було 78,81 мільярдів USD, але на наступний рік можна побачити стрімкий спад, у 2016 р. ВВП зменшилося на 60% (47,72 мільярдів USD). 2020 р. ВВП було 60,26 мільярдів USD. У 2021 р. знову очікується спад рівня ВВП [1].

Рис. 1. Валовий внутрішній продукт Білорусі (2009–2020 рр.) в млрд дол. [1]

Ми вважаємо, що для того, щоб підвищити рівень економіки в Білорусі, владі потрібно заслужити довіру населення, бо зараз люди в цій державі намагаються економити та активно закупають іноземну валюту – це дуже сильно впливає на ринкову економіку та на банківську систему. Також дуже важливо понизити рівень інфляції (за 2020 р. 7,4%), тому що люди в умовах високої і непередбачуваною інфляції витрачають зароблені гроші якомога швидше, відмовляються від заощаджень, довгострокових інвестицій, вкладаються не в розвиток, а в нерухомість або іноземну валюту [2]. Планувати щось на довгостроковий термін стає неможливо, проте це найважливіша умова для зростання інвестицій та економіки в цілому. Також треба боротися з корупцією, знайти шлях, який допоможе проводити справедливі вибори. Також треба приділити увагу регулюванню зайнятості та звернути увагу на захист робочої сили, створення умов для інвестицій, що дозволить відкривати підприємства, які забезпечують державу робочими місцями, це можливо, якщо буде стабільна ситуація в державі. Також важливим фактором є мотивація робочої сили, що дасть змогу знизити безробіття та покращить якість роботи.

Тобто, якщо проаналізувати сучасний стан економіки Білорусі та її проблеми, можна зробити висновок, що є куди прагнути, і якщо не вирішувати проблеми країни, то неможливо налагодити ефективну діяльність економіки і рівень ВВП буде зменшуватися.

Список використаних джерел

1. Національний банк Республіки Білорусь [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://datacommons.org/place/country/BLR?utm_medium=explore&mpop=amount&port=EconomicActivity&cpv=activitySource%2CGrossDomesticProduction&hl=ru – вільний. Мова рос.

2. Квартальний матеріал по інфляції [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.nbrb.by/publications/inflationquarterly-> вільний. Мова рос.

Науковий керівник: Е.М. Лимонова, кандидат економічних наук, доцент.

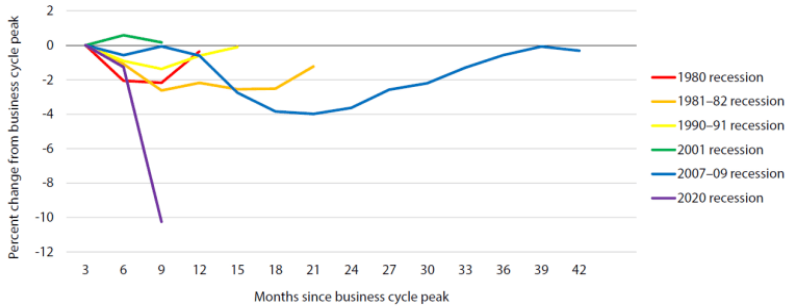
A. Gorb
Alfred Nobel University, Dnipro

THE US ECONOMY DURING AND POST COVID-19

The COVID-19 pandemic has increased an economic crisis in the United States of America. It pushed the hospital system to its capacity and created a global economic slowdown. The economic crisis is unprecedented in its scale: the pandemic has created a demand shock, a supply shock, and a financial shock all at once.

The National Bureau of Economic Research (NBER) determined that a peak in monthly economic activity occurred in the U.S. economy in February 2020, marking the end of the longest recorded U.S. expansion, which began in June 2009 (NBER n.d.). Fig.1 shows the percent difference in real (inflation-adjusted) gross domestic product (GDP) from the peak of a business cycle through the quarter when GDP returned to the level of the previous business cycle peak for recent recessions. From the most recent peak in the fourth quarter of 2019, the United States experienced two consecutive quarters of declines in GDP; it even recorded its steepest quarterly drop in economic output on record, a decrease of 9.1 percent in the second quarter of 2020 (Bureau of Economic Analysis [BEA] 2020a; authors' calculations). To put this contraction into historical context, quarterly GDP had never experienced a drop greater than 3 percent (at a quarterly, nonannualized rate) since record keeping began in 1947 (Routley 2020). (Brookings.edu, 2021).

FIGURE C.
Percent Change in GDP Relative to Business Cycle Peak, by Business Cycle

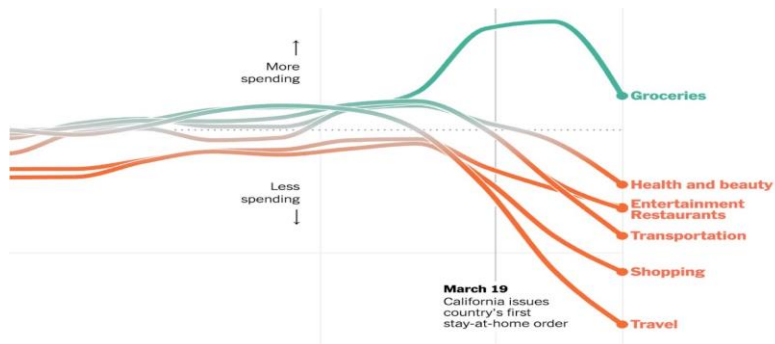

Source: U.S. Bureau of Economic Analysis (BEA) 1980-2020; NBER n.d.; authors' calculations.
Note: The figure shows the quarterly percent change in real Gross Domestic Product (GDP) from the peak of a business cycle until GDP returns to the level of the previous business cycle peak. GDP is in billions of chained 2012 dollars.

THE HAMILTON
PROJECT
BROOKINGS

Fig. 1. Percent change in GDP relative to business cycle peak
(source: Brookings.edu)

The COVID-19 crisis also led to dramatic swings in household spending. Retail sales, which primarily tracks sales of consumer goods, declined 8.7 percent from February to March 2020, the largest month-to-month decrease since the Census Bureau started tracking the data (U.S. Census Bureau 2020a). Although some areas (e.g., grocery stores, pharmacies, and non-store retailers) saw increases in demand as lockdown measures began, others (e.g., clothing stores, furniture and appliances stores, food services and drinking places, sporting and hobby stores, and gasoline stations) saw declines. (Brookings.edu, 2020).

Fig. 2. Transformation of the way Americans spend their money
(source: nytimes.com)

Fig. 2 (source: nytimes.com) shows how Americans spent their money before and during pandemic. As you can see, there was a sudden increase of grocery shopping in March, when the first lockdown was. While the other spheres showed a downward trend. Therefore, we can tell that all spheres of business except grocery faced crisis during the pandemic.

Taken together, these facts describe a joint economic and public health crisis of a scale and at a speed unprecedented in the history of the United States. Experts note that the pandemic has become the most serious threat to the prosperity and well-being of the United States since the Great Depression. The economic losses from the coronavirus in the country can be compared with those that climate change will cause in the future. (rg.ru, 2020).

References

1. Brookings.edu.2021. [online] <https://www.brookings.edu/research/ten-facts-about-covid-19-and-the-u-s-economy/> <accessed 23.09.2021>
2. Rg.ru.2020. [online] <https://rg.ru/2020/10/14/ushcherb-ekonomike-ssha-ot-koronavirusa-oceneni-v-trilliony-dollarov.html> <accessed 23.09.2021>
3. Nytimes.com.2020. [online] <https://www.nytimes.com/interactive/2020/04/11/business/economy/coronavirus-us-economy-spending.html> <accessed 23.09.2021>

*Scientific supervision by R.M. Kliuchnyk, PhD in Politology,
Associate Professor.*

С. Горенко
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ МЕКСИКИ

Мексика – одна з найбільш розвинених країн Латинської Америки, яка приваблює своєю приголомшливою архітектурою та цікавою історією. Столиця Мексиканських Сполучених Штатів (саме такою є офіційна назва цієї країни) – Мехіко. Національною грошовою одиницею є мексиканський песо. Також як засіб для платежу використовують долар США. До речі, в Мексиці знак \$ для своєї валюти почали використовувати навіть раніше, ніж в США. Зараз щоб відрізнити долар від песо, використовується знак S з двома вертикальними лініями.

Мексика є десятою країною у світі за кількістю жителів. На 2021 р. її населення оцінювалося у понад 129 млн осіб [1]. Більшість жителів

говорить іспанською мовою, яка є державною національною мовою. Згідно з деякими даними, нам відомо, що в країні розмовляють 287 мовами, тому Мексика займає сьому сходинку у світі по лінгвістичній різноманітності її населення. Крім того, це найбільша іспаномовна країна у світі.

Якщо звернутись до історичних посібників, то можемо помітити, що більшість важливих подій були пов'язані саме з найближчим сусідом даної країни – Сполученими Штатами Америки [2]. Протягом ХІХ століття на території Мексики проходили кроваві війни, в результаті яких вона зазнала втрат у вигляді трьох штатів: Техасу, Верхньої Каліфорнії та Нової Мексики. Всі вони до сьогодні вважаються територією США, проте мексиканці навіть зараз називають їх своїми. Не дивлячись на це, між ними зараз добросусідські відносини й вони повною мірою продовжують розвивати економічні зв'язки. Наприклад, майже 90% експорту Мексики припадає на США, основними формами якого постає нафта і нафтопродукти, промислові товари, срібло, фрукти, овочі, кава та багато іншого [3].

Також слід виділити 1950-і роки – саме тоді у Мексиці, де дуже великі запаси нафти, починається економічне піднесення [4]. У 1980-х роках мексиканська економіка значною мірою залежала від нафти, що видобувається на найбільшому родовищі Кантарель, але це був період гіперінфляції, девальвації та економічних криз — і нафтодолари не допомогли. Управлінням нафтовими ресурсами країни займалася виключно держкомпанія Pemex, що спричинило неефективний розвиток галузі. У наші дні мексиканська економіка досить диверсифікована, вуглеводні займають в експорті та ВВП невелику частку. Але бюджет Мексики все ще багато в чому залежить від нафтової ренти.

Якість життя в цій Північно-Американській країні було виміряно за 9 основними показниками, встановленими Організацією економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) [5]. Згідно з опублікованими результатами ОЕСР, мексиканці задоволені своїм життям більше, ніж жителі африканських республік. Проте по ряду показників рівень життя в Мексиці знаходиться нижче, ніж в інших країнах-членах ОЕСР. У Мексиці середній скоригований чистий наявний дохід домогосподарства на душу населення значно нижчий, ніж середній показник по ОЕСР, який становить 33 604 долари США на рік.

Робота приносить багато важливих переваг, зокрема: забезпечення джерела доходу, покращення соціальної інтеграції, виконання власних прагнень, підвищення самооцінки та розвиток навичок і компетенцій. У Мексиці близько 61% працездатного населення у віці від 15 до 64 років

мають оплачувану роботу. Цей показник нижчий, ніж середній рівень зайнятості по ОЕСР, який становить 68%. А відсоток робочої сили, яка була безробітною протягом року або довше, наразі становить майже 0,1%, що набагато нижче, ніж середній показник по ОЕСР (1,8%) і є одним з найнижчих в ОЕСР.

Валовий внутрішній продукт (ВВП) Мексики у 2020 р. – загальний випуск товарної продукції й зроблених послуг - склав 1 076,16 млрд доларів чи 8 421 долар на душу населення. Промисловість зосереджена головним чином у зоні з 80-кілометровим радіусом від міста Мехіко й у містах Монтеррей і Гвадалахара. Промисловий коридор тягнеться уздовж більшої частини північної границі Мексики. За даними Світового банку за 2014 р., на сільське господарство припадало 3,5% ВВП, тоді як на промисловість та сферу послуг – 33,8% та 62,7% ВВП відповідно [6].

Багато хто знайомий з Мексикою, як з країною кримінальною, з повною антисанітарією і тому подібне. Так, рівень злочинності тут досить високий і оцінювався як 18 злочинців на кожні 100 000 жителів у 2014 р. Проте не варто робити поспішних висновків щодо всіх її мешканців. Можна вважати гарним прикладом інтерв'ю з українською письменницею та блогеркою Людмилою Калабухою [7]. З її розповіді нам стає відомо, що у зв'язку з сучасними подіями мексиканці продемонстрували високу відповідальність щодо карантинних обмежень, а також Людмила розвіяла міф про Мексику як епіцентр наркотрафіку. Отже, ми можемо впевнено сказати, що така країна як Мексика гідна уваги: вона не втрачає рейтинги в економічному розвитку і має багатий культурний потенціал. З деяких статей ми дізнаємось, що Мексика була першою країною, яка створила в 70-і роки ХХ століття систему дистанційної середньої освіти [8]; попри особливості рельєфу країни, транспортний зв'язок зараз для них не є проблемою [9]; також не варто забувати про те, що дана країна входить у десятку найбільш відвідуваних країн у світі [10] – це і викликало значний економічний ефект.

Список використаної літератури

1. Countries in the world by population [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.worldometers.info/world-population/population-by-country/> – вільний. Мова англ. (Дата звернення: 06.11.2021)

2. Что нужно знать об отношениях США и Мексики [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.kommersant.ru/doc/3201350>. Мова рос. (Дата звернення: 06.11.2021)

3. Зовнішньоекономічна діяльність Мексики [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.geograf.com.ua/mexico/617-mexico-zed> - вільний. Мова укр. (Дата звернення: : 06.11.2021)

4. Стабільність и економічний рост Мексики, 1940-1958 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://gotomexico.today/mexico/people/574.html> - вільний. Мова рос. (Дата звернення: : 06.11.2021)

5. Mexico. How's Life? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.oecdbetterlifeindex.org/countries/mexico/> – вільний. Мова англ. (Дата звернення: : 06.11.2021)

6. Ринки, що розвиваються: аналіз ВВП Мексики [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ua.nesrakonk.ru/emerging-markets-analyzing-mexicos-gdp/>. Мова укр. (Дата звернення: 06.11.2021)

7. Інтерв'ю з Людмилою Калабухою про життя мексиканців під час карантину [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://wz.lviv.ua/interview/425355-u-meksytsi-maizhe-nemaie-narkomaniv-kurtsiv-i-pyiakiv-holovna-problema-ozhyrinnia>. Мова укр. (Дата звернення: 06.11.2021)

8. Освіта і наука в Мексиці [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.geograf.com.ua/mexico/614-mexico-science-education>. Мова укр. (Дата звернення: 06.11.2021)

9. Транспорт в Мексиці [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.geograf.com.ua/mexico/615-mexico-transport>. Мова укр. (Дата звернення: 06.11.2021)

10. Туризм в Мексиці [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.geograf.com.ua/mexico/616-mexico-tourism>. Мова укр. (Дата звернення: 06.11.2021)

Науковий керівник: О.А. Задоя, кандидат економічних наук, доцент.

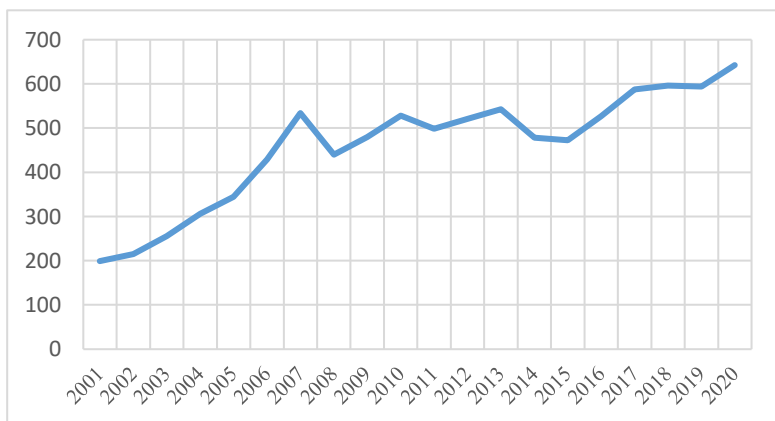
С. Горенко
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ОСНОВНИХ МАКРОЕКОНОМІЧНИХ ПОКАЗНИКІВ ПОЛЬЩІ ТА ЧЕХІЇ: ВІДМІННІСТЬ ЕКОНОМІЧНИХ МОДЕЛЕЙ

Як нам відомо, розрахунок макроекономічних показників – це найкращий спосіб для розгляду тенденцій економічного та соціального розвитку країни. Таким чином ми можемо проаналізувати проблеми у

економіці певної держави. Цього разу ми досліджуватимемо Польщу та Чехію, порівнюючи такі макроекономічні показники, як валовий внутрішній продукт, рівень інфляції та безробіття за період 2001–2021 рр.

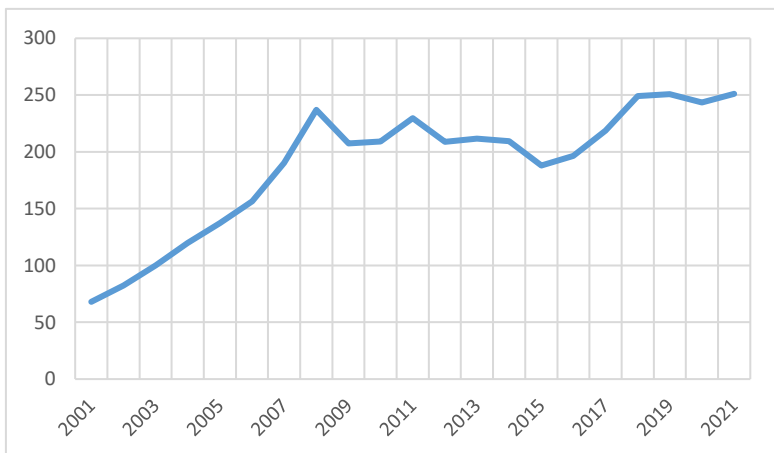
Валовий внутрішній продукт – узагальнений економічний показник, розрахований у системі національних рахунків (СНР), який оцінює остаточні результати поточного виробництва в країні за певний проміжок часу [1]. Він виступає одним з найважливіших показників, що характеризує стан економіки. Дивлячись на графік розвитку ВВП Польщі (рис.1), ми вже можемо дійти висновку, що дана країна є однією з динамічно розвинутих і посідає 22-ге місце в світі. До речі, Польща – єдина посткомуністична країна, якій присвоєний рейтинг розвинутої країни, а не країни, що розвивається.

Рис. 1. Динаміка ВВП Польщі, 2001–2021 рр., млрд дол.*

*Складено за даними *Macrotrends: Poland GDP 1990-2021* [3].

У той же час Чехія протягом пандемії значною мірою постраждала в рейтингах (рис. 2). Якщо порівнювати ВВП по кварталами 2021 р., то Польща значно швидше оговталась від пандемічних втрат, аніж Чехія – за припущенням експертів, вона ще до кінця цього року буде зазнавати економічного спаду [2]. Економіка Чехії скоротилася на прогнозовані 5,6% у 2020 р. (6,6% за даними уряду Чехії), але це було повільнішим зниженням, ніж у середньому по ЄС (7,4% за прогнозами ЄС).

Рис. 2. Динаміка ВВП Чехії, 2001–2021 рр., млрд дол.*

*Складено за даними *Macrotrends: Czech Republic GDP 1993–2021* [4].

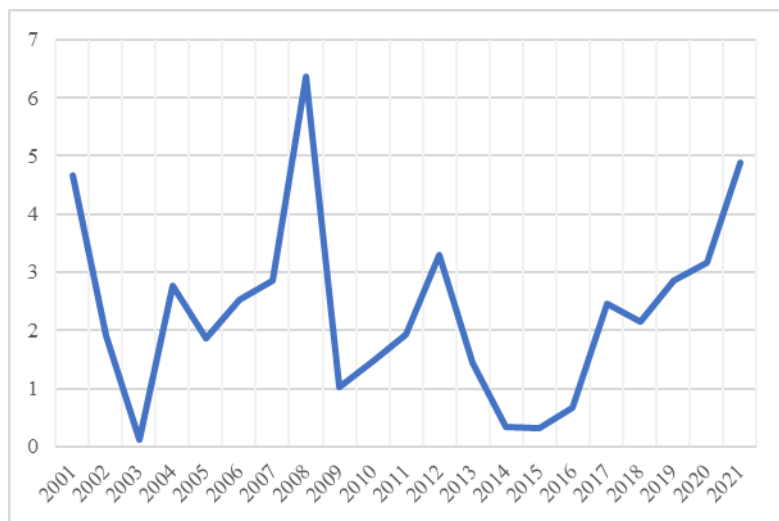
Поняття «інфляція» виступає як процес зростання рівня цін у країні внаслідок порушення закону грошового обігу. У Польщі інфляція досягла найвищого рівня (5,9%) в 2021 році, тобто саме цей рік відзначається найшвидшим зростанням споживчих цін з 2001 року (рис. 3) Про це свідчать дані Центрального статистичного управління – GUS [5].

Рис. 3. Рівень інфляції в Польщі, 2001–2021 рр., %*

*Складено за даними *Macrotrends: Poland Inflation Rate 1971–2021* [6].

У Чехії рівень інфляції має такий же напрям, проте порівняно з попередньою країною має менший показник – 4,9% (рис. 4) .

Рис. 4. Рівень інфляції в Чехії, 2001–2021 рр., %*

*Складено за даними Macrotrends: Czech Republic Inflation Rate 1992–2021 [7].

Беручи до уваги теперішні проблеми, які пов'язані з пандемією, рівень безробіття у світі лише набирає обертів. Проте Польщі, завдяки розумним діям уряду, вдалося увійти в список держав з одним із найнижчих показників безробіття. У червні 2021 нараховувало 3,6% - третій показник в ЄС після Чехії та Нідерландів. У той же час Чехія з показником 2,8% продовжує розвивати свою економіку в цілому, і їй бракує працівників в багатьох галузях промисловості, що означає значний потік мігрантів. До речі, в 2019 р. найпопулярнішим напрямком трудової міграції серед держав – членів ЄС стала Польща, хоча Чехія теж не відстає від неї.

Підбиваючи підсумки, можна стверджувати, що економічна модель Польщі більш гнучка та краще пристосована до подолання кризових явищ глобального масштабу. Це, імовірно, можна пояснити більш розвиненим внутрішнім ринком та меншою залежністю від змін в кон'юктурі світових цін на товари та послуги. Для дослідження цього питання будь присвячені наступні наші дослідження.

Список використаних джерел

11. Словник Й.С. Завадського [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/KNIGI/KONDOR/EKONOMIC_SL_2006.pdf – вільний. Мова укр. (Дата звернення: 23.10.2021)
12. Стаття Європейської Правди щодо падіння економіки Чехії [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.euointegration.com.ua/news/2021/02/2/7119288/> – вільний. Мова укр. (Дата звернення: 23.10.2021)
13. Сайт Macrotrends: Poland GDP 1990-2021 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.macrotrends.net/countries/POL/poland/gdp-gross-domestic-product> – вільний. Мова англ. (Дата звернення: 23.10.2021)
14. Сайт Macrotrends: Czech Republic GDP 1993-2021 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.macrotrends.net/countries/CZE/czech-republic/gdp-gross-domestic-product> - вільний. Мова англ. (Дата звернення: 23.10.2021)
15. Стаття Bankier.pl про інфляцію в Польщі за новими даними GUS [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.bankier.pl/wiadomosc/Inflacja-w-Polsce-we-wrzesniu-2021-g-8206243.html> - вільний. Мова польс. (Дата звернення: 23.10.2021)
16. Сайт Macrotrends: Poland Inflation Rate 1971-2021 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.macrotrends.net/countries/POL/poland/inflation-rate-cpi> – вільний. Мова англ. (Дата звернення: 23.10.2021)
17. Сайт Macrotrends: Czech Republic Inflation Rate 1992-2021 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.macrotrends.net/countries/CZE/czech-republic/inflation-rate-cpi> – вільний. Мова англ. (Дата звернення: 23.10.2021)

Науковий керівник: О.А. Задоя, кандидат економічних наук, доцент.

А. Григор
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

АНАЛІЗ ЗМІН У ПОДАТКОВОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ: ПРИКЛАДИ ПОРУШЕННЯ ПРИНЦИПУ СТАБІЛЬНОСТІ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМ

Податкову систему і законодавство регулює Податковий кодекс України, який прийняли у 2011 р. Одним з найголовніших положень, яке є основою кодексу, є принцип стабільності. Зміст цього принципу полягає

в тому, що будь-які зміни повинні вноситися не пізніше ніж за пів року до початку нового бюджетного періоду, де вони і будуть діяти. Також усі елементи (податки або пільги) заборонено змінювати протягом бюджетного року.

У ході дослідження виявилось що, цей принцип постійно порушується урядом, який і прийняв цю постанову. За період 2016–2020 рр. Верховною Радою України було прийнято безліч законів, що вносили зміни (табл. 1) За нашими розрахунками видно, що за 5 аналізованих років було здійснено 786 поправок або доповнень. У свою чергою це означає, що в середньому за рік відбувається 157-158 змін, причому одна норма може змінюватися неодноразово.

Таблиця 1

Кількість разів, коли вносилися зміни до законів України, що регулювали різні види податків*

Рік	Сфера оподаткування				Разом за рік
	ПДВ	ППП	ПДФО	АЗ	
2016	54	84	60	44	342
2017	28	29	17	18	92
2018	35	32	15	19	101
2019	42	35	21	21	119
2020	39	47	24	22	132
Разом за податком	298	227	137	124	786

*Складено автором за [1].

Проблемою нестабільної роботи системи є не тільки величезна кількість змін, а й на скільки часто їх вводять й період їх реалізації. Саме у поточному році видозмінюються елементи податків, такі як ставка податку, а не наступного, як постановляє принцип стабільності. Наведемо приклад: в кінці 2016 р., коли приймали закон про зміни у податковій системі на 2017 р. від 24 грудня 2016 р. Закон постановляв збільшення податкових ставок. Одночасно він розроблявся та набрав чинності з Законом України «Про державний бюджет на 2017 рік». Всі показники бюджету ґрунтувалися на ставках зборів і податків, які ще не були законодавчо затверджені. Це означає що період реалізації змін становить не більше 25 днів, що також суперечить принципу стабільності [2].

Кожного року уряд намагається збалансувати бюджет внаслідок змін податкової бази. Відповідно найбільша кількість платників податків,

(частіше малий та середній бізнес) дізнаються про підвищення податків за декілька днів. Це приводить до проблем в адмініструванні зборів, перешкоджання у плануванні та стратегічному прогнозуванні діяльності підприємства, що не дає змогу підготуватися до нових правил. У свою чергу, це впливає на розвиток тіньової економіки.

Згідно з нашим дослідженням, при постійному невиконанні державою своїх же установлених правил, як уже згаданого принципу стабільності, це демотивує платників дотримуватись виконувати офіційні накази держави, навіть якщо вони мають позитивний характер. Бізнес не може покладатися на державу, як на рівноцінного партнера, бо та, у свою чергу, установлює та не підпорядковується своїм же законам. Суб'єкти господарювання повинні бути впевнені, що щорічне недовиконання і нестача бюджету не буде вирішуватися шляхом швидких і необґрунтованих рішень які збільшують податковий тягар.

За умов нестабільності ситуації та постійних реформувань системи, зміни які держава вводить аби покращити ефективність роботи підприємств, не дають жодного результату. Ми вважаємо, що саме ця нестабільність фіскальної системи є наразі найбільшою проблемою для розвитку підприємницької діяльності в Україні.

Отже, Україна щорічно порушує принцип стабільності, часто видозмінюючи законодавство що знижує ефективність будь-якого планування. Наразі період реалізації податкових змін дорівнює 25-30 дням, що дуже знижує кількість інвестицій від інших країн та не дає змогу підготуватись бізнесу до збільшених витрат. Значна частина підприємств віддає перевагу тішовій економіці, де витрати на податкові збори значно менші. Крім цього, однією з проблем є кількість помилок і неточностей у нововведених швидких змінах, наслідком яких є недостатнє розуміння їх платниками, що призводить до небажаних результатів.

Список використаних джерел

1. Податковий кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua> – вільний. Мова укр.
2. Електронний журнал «Економічна правда» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.epravda.com.ua> – вільний. Мова укр.

Науковий керівник: О.А. Задоя, кандидат економічних наук, доцент.

ВВП: ЧИ Є ЦЕЙ ПОКАЗНИК ТОЧНИМ ВІДОБРАЖЕННЯМ РІВНЯ ЛЮДСЬКОГО ДОБРОБУТУ

Проблема якості життя є дуже важливою, складною та багатогранною. Сьогодні існують різні підходи для оцінки якості життя населення, але питання про побудову єдиного агрегатного показника рівня життя населення залишилось спірним. Раціональний спосіб об'єднання показників рівня якості життя для визначення узагальнюючого індексу поки ще не знайдений. На сьогоднішній день налічується понад 1 200 різноманітних підходів та методик визначення оцінки якості життя [1]. Більшість з цих методик передбачають визначення ВВП, реального ВВП, індексів ВВП та ВВП на душу населення. Але сучасні концепції вимірювання суспільного добробуту виходять далеко за межі тільки ВВП.

Система національних рахунків (СНР) – система взаємопов'язаних статистичних показників для відображення повної картини економічної діяльності держави. СНР передбачає три способи визначення ВВП: виробничий метод (за виготовленою продукцією); розподільчий (за доходами); метод кінцевого використання (за витратами) [2]. Сьогодні розповсюдженою характеристикою економічного добробуту є ВВП на душу населення, проте вона має багато протиріч :

- Під час розрахунку ВВП не враховується вартість негативних факторів (погіршення екології, шум тощо), які за замовчуванням підвищують рівень економічного добробуту.
- До складу ВВП не занесена вартість неринкових операцій або несплачуваних робіт (роботу, яку виконує населення по дому, хобі тощо).
- У ВВП не відображена вартісна оцінка дозвілля населення.
- У ВВП не враховується якість товарів.
- Не враховується обсяг продукції, яка створена тіньовим сектором, через складність порахувати реальне значення.
- До ВВП не враховується значення накопичень для майбутніх поколінь.

Тож, можна зробити висновки, що ВВП на душу населення має значну кількість недоліків та є неточним відображенням рівня людського добробуту [3].

Альтернативним показником оцінки економічного добробуту сьогодні вважають Індекс економічного добробуту (Index of Economic

Well-Being, IEWB). Він складається з чотирьох основних компонентів, які не повністю враховує ВВП: потоків споживання; запасів добробуту; розподілу добробуту; економічної безпеки. Так, IEWB враховує чотири різних аспекти впливу різноманітних показників людської діяльності на рівень добробуту.

Існує ще один поширений показник економічного добробуту – Індекс людського розвитку (Human Development Index, HDI) [4]. Він дає інтегральну оцінку розвитку людини, поєднує три важливих показники: ВВП на душу населення; рівень грамотності; тривалість життя. Цей показник стрімко набуває популярності протягом останніх двадцяти років.

Якщо розглядати окремо економіку України та намагатися знайти причини такого невисокого показника суспільного добробуту та ВВП вцілому, то можна дійти висновку: від початку незалежності українська економіка розвивалася нижчими темпами ніж більшість країн Центральної Європи і навіть гірше, ніж у деяких ближчих сусідів, колишніх республік Радянського Союзу. Скрутне становище зараз є прямим наслідком запізнених економічних реформ під час становлення незалежності. Це підтверджує низький рівень притоку інвестицій в Україну після 1990 року (за даними ЄБРР), індикатором якого є прямі іноземні інвестиції (ПІІ). Він є важливим фактором економічного зростання. У 2012 році обсяг ПІІ на душу населення, залучений в Україну за всі роки незалежності, становив 1469 USD, це набагато менше, ніж у провідних країнах Центральної Європи та Балтії, серед яких Естонія є лідером з 11177 USD. А середній рівень для центральноєвропейських країн склав 5671 USD. Таким чином, можна побачити, що Україна не є привабливою для іноземних інвестицій, що явно погіршує рівень людського добробуту [5].

Для того, щоб підвищити ВВП, який є однією з основних складових, що відображають рівень людського добробуту, потрібно звернутися, на нашу думку, до країн зі схожим рівнем розвитку економіки, які змогли суттєво покращити цей показник. У більшості випадків, країни, які змогли це зробити, активно залучали іноземні інвестиції. Як ми вже знаємо, Україна не є привабливою для іноземних інвестицій, і як наслідок, має не високе значення ВВП, навіть в порівнянні з країнами колишніми побратимами в побудові соціалізму (Польща, Чехія, Словенія тощо).

Певною мірою покращує показник ВВП Україна за допомогою грошового капіталу мігрантів, які надсилають зароблені кошти своїм родичам в Україну. Сьогодні офіційні грошові перекази мігрантів сягають

близько 5–12% від ВВП. В основному ця частка є такою тому, що частка переказів "тіньовими" каналами в 1,5–4 рази перевищує їх офіційну частину. Тобто можна зробити висновок, що в Україні є певні резерви для залучення грошових переказів через фінансово-банківську систему. Ефективна інвестиційна стратегія держави дала б змогу вирівняти платіжний баланс і залучити значні кошти на програми розвитку домогосподарств, підприємництва тощо. Для цього потрібно активно працювати над скороченням частки "тіньових" переказів і їх збільшенням через фінансово-банківську систему. Це позитивно вплине на зростання ВВП.

Виходячи з цього, можна зробити такі висновки: ВВП, реальний ВВП та ВВП на душу населення є важливими показниками, проте лише ВВП не може дати чіткого уявлення про реальний рівень людського добробуту в країні, через те, що не враховує деякі важливі для цього фактори. Раціональніше буде вважати ВВП компонентом індексів, котрі вичерпніше описують рівень добробуту в країні, таких як Індекс економічного добробуту та Індекс людського розвитку. Сьогодні ці індекси широко використовуються багатьма розвиненими країнами світу та дають максимально повну оцінку якості життя. Показники таких індексів, як ІЕВВ, HDI та рівня іноземних інвестицій (ПІ) в Україні є невтішними, що стверджує про необхідність економічних змін для покращання рівня добробуту населення. Наприклад залучення коштів мігрантів, цей напрям підвищення ВВП є доволі перспективним.

Список використаних джерел

1. Бікулова Д.У. Методичні підходи до оцінювання якості життя людини: зарубіжний та вітчизняний досвід. Бізнес Інформ. 2014. № 3. С. 225–230.
2. Навч. посібник / за ред. Г.М. Пилипенко. – 3-тє вид. перероб. і доп. – Д.: Національний гірничий університет, 2008. С. 23–28.
3. Буркіна Н.В., Фурман Т.Ю. Інфраструктура ринку: Методики формування індексу економічного добробуту як базової характеристики рівня життя населення. 2018. №17. С. 320–324.
4. Гавришин О.М. Чверть століття економічних реформ в Україні. 2015. №479. С. 19–24.
5. Наумова М.А. Огляд сучасних методичних засад вимірювання якості життя. Економіка і організація управління. 2016. № 3(23). С. 252–261.

*Науковий керівник: С.О. Геращенко,
кандидат економічних наук, доцент.*

ВПЛИВ ПАНДЕМІЇ КОРОНОВІРУСУ НА ТУРИСТИЧНИЙ БІЗНЕС ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇН

На сьогоднішній день у суспільстві постає гостра проблема – пандемія коронавірусної хвороби (COVID-19). Перший спалах розпочався у грудні 2019 р. у м. Ухань у Китаї. Хвороба швидко розповсюджувалась та 12 березня 2020 р. ВООЗ визнали цю ситуацію пандемією [1]. Саме вона призвела до багатьох економічних проблем у всьому світі, але найбільших втрат зазнав туристичний бізнес.

Країна, що є однією з найбільш популярних туристичних напрямків, – Франція, а саме Париж. У 2020 р. її відвідало тільки 5% звичайної кількості туристів [2]. До такої ситуації призвела велика кількість захворювань та смертей, для запобігання яких державні органи були змушені ввести локдаун.

Італія та Іспанія також постраждали від коронавірусу одними з перших. Більше того, ці країни мали економічні труднощі, такі як державні борги та безробіття ще до початку пандемії. Вони в значній мірі покладались на туризм, який на деякий час припинився. Навіть після поступового відкриття, економічну ситуацію дуже складно виправити.

На нижче поданій діаграмі (рис. 1) можна побачити внесок туризму у ВВП країн до початку пандемії коронавірусної хвороби, та після. Прибуток туристичного бізнесу Франції та Італії зменшився майже на 50% , а Іспанії більше ніж у три рази [3].

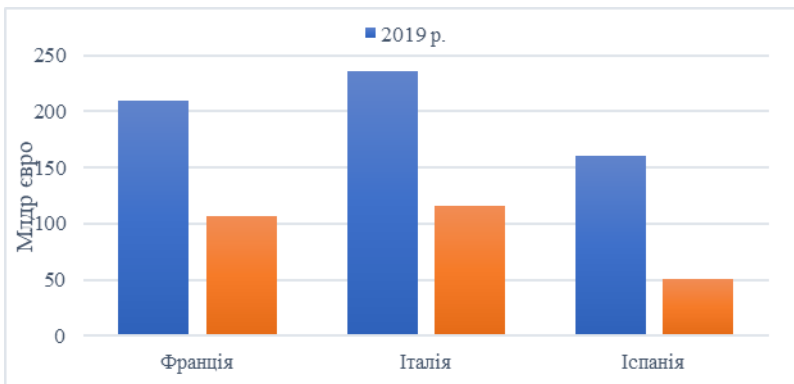

Рис. 1. Загальний внесок туризму у ВВП європейських країн

Дуже складно вирішити цю туристичну проблему, через те що пандемія досі не закінчилась і набирає нових обертів. Але можна вжити деяких заходів для перезапуску туризму, враховуючи сьогодишню ситуацію. На нашу думку надання безпечних умов подорожування, проживання та харчування із дотриманням карантинних обмежень, підвищить кількість туристів. Також формування у всьому ланцюжку створення вартості туризму, зробить прибутки більш стабільними.

Отже, підсумовуючи, можна зробити висновок, що пандемія 2019-2021 років дійсно є великою економічною проблемою багатьох країн. Великим чином така ситуація вплинула на туристичний бізнес і всю сферу обслуговування, включаючи готелі, заклади громадського харчування, транспортні засоби та ін. Тому дуже важливо запобігти подальшому розвитку цієї проблеми.

Список використаних джерел

1. WorldHealthOrganization [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.euro.who.int/ru/> - вільний. Мова англ.
2. UnitedNations [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://unric.org/> - вільний. Мова англ.
3. Statista [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.statista.com/> - вільний. Мова англ.

Науковий керівник: Е.М. Лимонова, кандидат економічних наук, доцент.

В. Дерій
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

ВПЛИВ COVID-19 НА ДІЛОВУ АКТИВНІСТЬ У СВІТІ

У міжнародних відносинах COVID-19 демонструє трансформацію форм глобального лідерства, тобто відносно ослаблення традиційних міжнародних інститутів, ймовірно й уповільнення інтеграційних процесів, що підвищує роль і вплив державних суспільств з ефективними інститутами, посилює роль держави в цілому з їх традиційними механізмами регулювання та впливу на життя громадян та міжнародні відносини.

На теперішній час політичні рішення світу щодо регулювання та запобігання розповсюдженню пандемії поділяються на дві групи. Перша група – ізоляція хворих та інфікованих будинків без введення карантину та припинення пересування громадян по країні та закордон. Друга –

жорсткіші заходи: запровадження карантину, обмеження пересування громадян, закриття державних установ до повного припинення будь-якої підприємницької чи громадської діяльності. Наразі уряди більшості країн обирають другий варіант, тобто жорсткий контроль та заходи обмеження. Вони мотивовані успіхом Китаю, якому вдалося стримати швидке поширення вірусу через жорсткі дії, а також паніку у світі та відсутність інших ефективних інструментів боротьби з пандемією, що значно вплинуло на економічну та ділову активність.

COVID-19 та пов'язані із ним карантинні обмеження у всьому світі обрушив споживчий попит, майже зупинив декілька галузей, тобто: роздрібну торгівлю, готельний та ресторанный бізнес, авіаперевезення. При цьому зменшилися обсяги надходження до бюджету туристичних країн (Туреччини, Греції, Єгипту тощо). Внаслідок введення карантину світові компанії заморозили інвестиції та виробничі ланцюжки. Однак сектор, де пом'якшуються карантинні обмеження, і які пов'язані із споживчим попитом, швидко відновлюються, насамперед роздрібна торгівля та послуги. Із промисловістю та інвестиційним попитом ситуація гірша [1–2].

Через пандемію коронавірусу та запровадження карантинних заходів падіння ВВП України, за даними Міністерства економічного розвитку, торгівлі та сільського господарства, у першій половині 2020 р. склало 6,5%. За прогнозом Національного банку України (далі – НБУ), падіння ВВП у 2020 р. може скласти щонайменше 6% 2. Водночас, за даними МВФ, економіка України скоротиться на 8,2% у 2020 р.

Більшість галузей зазнали найсильнішого падіння у квітні і лише трохи відновились у травні. Найбільше постраждав транспорт і, незважаючи на зняття карантину, він не стабілізувався (рис. 1).

Рис. 1. Зміни ділової активності під час карантину в Україні з першої половини 2020 р. по травень 2021 р. включно [4]

У травні 2021 р. споживання енергії в харчовій промисловості різко впало, ніж у квітні. Хімічна та нафтохімічна промисловість, в умовах падіння цін на основну сировину, нафту та газ, навпаки, збільшила споживання електроенергії протягом квітня та травня 2021 р. [4].

Слід зазначити, що у всьому світі зростаюча невизначеність, спричинена пандемією коронавірусу (COVID-19), мала безпрецедентний негативний вплив не тільки на країни, а й на глобальні компанії. Агропродовольчі та агробізнеси вже певною мірою постраждали, а деякі продовольчі компанії стикаються зі стрімким зростанням попиту на свою продукцію, оскільки паніка по всій країні посилюється, коли в деяких випадках імпорту з боку конкурентів обмежений. В інших галузях промисловості, таких як вітчизняні виробники продуктів харчування, спостерігається стрімке зниження попиту з боку харчових продуктів, ресторанного господарства та кафе.

Враховуючи значну залежність сектора від імпортного фітосанітарного обладнання (добрив та пестицидів), сільськогосподарські виробники, також можуть зазнати збитків. Нестабільна ринкова кон'юнктура мала певний негативний вплив на ряд ланцюгів поставок у сфері експорту сільськогосподарської продукції, а це, у свою чергу:

- 1) зменшення доступності робочої сили продовжує турбувати харчову промисловість та агробізнес, особливо в садівництві, сільському господарстві та харчовій промисловості;

- 2) зменшення попиту на експорт: пандемія мала безпосередній негативний вплив тощо [8].

Розглянемо вплив пандемії COVID-19 і на країн – членів Європейського Союзу (далі – ЄС). За підсумками першого кварталу ВВП країн Єврозони через кризу впав на 3,6% (з урахуванням сезону до IV кварталу 2019 р.), замість 3,8%, що прогнозувалося раніше та зростання на 0,0% за останні 3 місяці 2019 р. Падіння ВВП відбулося порівняно з першим кварталом 2019 р. Зокрема таке падіння ВВП Австрії склало 2,6%, Іспанії – 5,2%, Франції – 5,3%, Італії – 5,3% [6].

За даними Євростата, у другому кварталі 2020 р. зниження ВВП порівняно з відповідним періодом 2019 р. в Німеччині склало 11,7%, Іспанії – 22,1%, Франції – 19,3%, Австрії – 12,8%, Литві – 3,8%. За попередніми даними Міністерства торгівлі США, економіка США у другому кварталі 2020 р. впала на 32,9% у річному вираженні (рис. 2) [6].

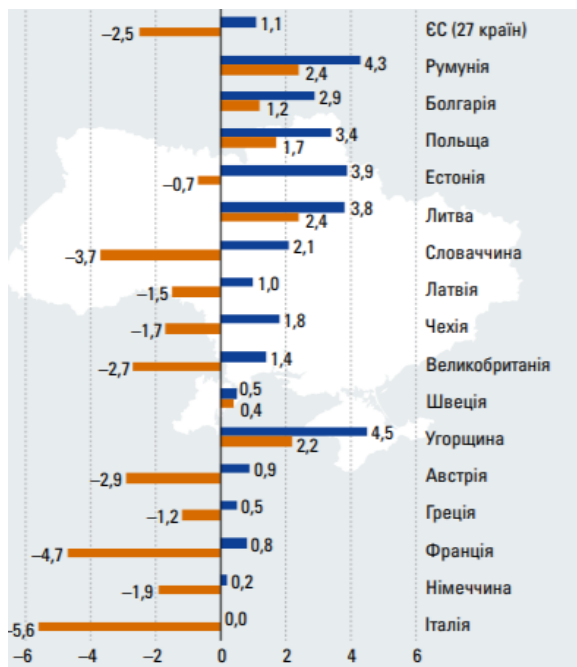

Рис. 2. Зміна ВВП за даними Євростату у другому кварталі 2020 р. ( ) порівняно з другим кварталом 2019 р. ( )

Як зазначає Єврокомісія, в ЄС відносно низький рівень інфляції в зоні євро у 2020 р. (0,3%) через падіння цін на енергоносії зросла до 1,1% у 2021 р. та 1,3% у 2022 р. у міру стабілізації світових цін на електроенергію. У ЄС прогноз інфляції дещо вищий: 1,3 та 1,5 відсотка відповідно у 2021–2022 рр.

Раніше під час виступу перед Європейським парламентом щодо економічної ситуації в ЄС Паоло Джентілоні назвав коронавірусну кризу основним фактором ризику для економіки ЄС, оскільки спалах непередбачуваний. Це, у свою чергу, знижує ділову активність та створює атмосферу невизначеності в економіці ЄС. Додатковим фактором ризику є шкода, яку коронавірус завдає світовій економіці через скорочення промислового виробництва та транскордонних каналів постачання, а також значний спад у сфері послуг [5].

Однак особливої уваги заслуговує той факт, що небажання органів ЄС розробити ефективний план протидії пандемії серйозно вплинуло на авторитет Європейського Союзу як серед учасників, так і серед

потенційних нових членів. Цим скористалися не тільки євроскептики в центрі ЄС, а й конкуруючі центри влади, насамперед Росія та Китай, яким вдалося провести масштабну інформаційно-пропагандистську кампанію з метою дискредитації ідеї єдності.

При цьому Китай посилює свій вплив на Російську Федерацію (далі – Росія). Вірусна криза, що посилилася внаслідок падіння цін на нафту, що забезпечує до 40% валютних надходжень Росії, змушує її тісніше прив'язатись до єдиного постачальника технологій та великого споживача його енергоресурсів. Це важливий фактор підтримки Москвою позиції Пекіна в протистоянні з Вашингтоном (США) [9].

Коронавірус та жорсткі заходи щодо запобігання поширенню вірусу мають негативний вплив на економіку або не більше, ніж на здоров'я населення. За наявними даними (падіння промислового виробництва в Китаї майже на 20%, роздрібною торгівлі більш ніж на 20%, інвестицій на 24%, падіння промислового виробництва США на 12,5%, загальне очікуване скорочення національного ВВП на 3% або більше тощо), що економічний спад буде набагато глибшим, а наслідки – гіршими, ніж передбачали навіть найбільш скептичні аналітики. Зіткнувшись з цією ситуацією, уряди великих країн світу розробляють масштабні пакети допомоги для своєї економіки [3].

Міжнародні фінансові установи вже оголосили про виділення коштів на боротьбу з коронавірусом, його поширенням та наслідками:

1) Міжнародний валютний фонд – 50 мільярдів доларів на підтримку найбільш постраждалих країн та вразливих економік, бідних країн та країн із середнім рівнем доходу зі слабкою безпекою систем здоров'я;

2) Світовий банк – 12 мільярдів доларів на ефективні заходи у відповідь на коронавірус;

3) Міжнародний банк реконструкції та розвитку, Міжнародна асоціація розвитку та Міжнародна фінансова корпорація виділять ще 10 мільярдів доларів [10].

Тобто роль кожної держави у національній та міжнародній політиці тимчасово зростає у світі. Швидка раціоналізація дій будь-якого уряду необхідна в контексті боротьби з коронавірусом, яка матиме два збалансовані завдання:

1) запобігання та боротьба з корона вірусом;

2) пом'якшення негативних економічних наслідків та перехід до нових моделей економічного розвитку.

Наприклад, Нідерланди та Франція вже заявили, що вивчають шляхи допомогти Air France-KLM вижити у кризі. МВФ надає фінансову

допомогу та зменшення боргів країнам-членам, які стикаються з економічними наслідками пандемії COVID-19.

Слід зазначити, що ділове середовище семи найбільших економік світу постраждало від спалаху коронавірусу (COVID-19). У першій половині 2020 р. Франція опублікувала найнижчий індекс довіри бізнесу - мінус 3,3 відсотка. Лише Китай та Індія продемонстрували позитивні темпи зростання довіри підприємств до 1,6 відсотка та 1,2 відсотка відповідно.

У червні 2021 р. світова торгівля товарами зросла на 0,5 % порівняно з попереднім місяцем. Ця цифра повернулася до свого минулого середнього значення після значних коливань у період з березня по серпень 2020 року, спричинених глобальною пандемією коронавірусу (COVID-19).

Пандемічна криза впливає на тенденції подальшого розвитку міжнародного бізнесу. Зокрема існують значні територіальні ризики через високу концентрацію виробничих потужностей та каналів постачання в деяких країнах Азії, що ставить міжнародний бізнес у становище залежності. Тому відбудеться диверсифікація каналів постачання та перенесення деяких галузей з Азії до країн з високоосвіченим населенням, таких як Польща, Румунія, Україна, Словаччина та ін.

Позитивним впливом COVID-19 у діловій активності світу є те, що:

1) під час карантинних заходів було збільшено на 20-30% інформаційних та розважальних послуг в Інтернеті, з 40% до 60% сектора роздрібної торгівлі та обміну електронними повідомленнями, з 40% до 50% освітніх платформ та онлайн-ігор, з 60% до 70% онлайн-платформ для організації та проведення вебінарів, телеконференцій, навчальних платформ, 40% до 60% фармацевтичної промисловості;

2) з'явилися нові можливості для шести галузей світової економіки, які за останні 5-6 місяців отримали значний імпульс розвитку, виходячи з особливостей потреб людини та бізнесу на даний час та у найближчому майбутньому [8–9].

Зокрема зростання спостерігається у:

— аграрному секторі: у промисловості органічних продуктів харчування;

— технологіях віддаленої роботи у бізнесі, освіті, у індустрії віртуального туризму та розваг,

— у телемедицинській діагностиці,

— у галузі штучного інтелекту,

— інтелектуальних роботів,

— великих технологій обробки даних та телекомунікацій,

- у зеленій енергетиці ,
- у системах утилізації та утилізації відходів [7].

Отже, вплив пандемії COVID-19 на ділову активність у світі у 2020-2021 рр. відзначається значним ослабленням та розривом традиційних економічних ланцюгів, значним «розсіюванням» (фокусом) інвестицій у різні види бізнесу (застарілі та перспективні), що призвело до чергового нижчого циклу жонглера та падіння індексу Доу-Джонса на 30-40%.

Список використаних джерел

1. Веселовський А. І. Вплив пандемії COVID-19 на розвиток глобальних процесів розвитку системи міжнародних відносин [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2020-05/covid-i-globalni-procesy-1.pdf> – вільний. Мова укр. (Дата звернення 12.10.2021).
2. Вплив COVID-19 на економіку і суспільство [Електронний ресурс]. – Режим доступу: file:///C:/Users/User-Ninjago/Desktop/Concensus_2020_ukr_52_Aug.pdf – вільний. Мова укр. (Дата звернення 12.10.2021).
3. Вплив COVID-19 та карантинних обмежень на економіку України: Кабінетне дослідження [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.kas.de/documents/> – вільний. Мова укр.. (Дата звернення 14.10.2021).
4. Ділова активність під час COVID-19 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://gpr.org.ua/wp-content/uploads/2020/04/COVID-19_ok_24.04.2020_OK.pdf – вільний. Мова укр. (Дата звернення 14.10.2021).
5. Долбнєва Д.В. Вплив COVID-19 на економіку країн світу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.problecon.com/export_pdf/problems-of-economy-2020-1_0-pages-20_26.pdf – вільний. Мова укр. (Дата звернення 14.10.2021).
6. Економіка ЄС зможе повернути «довірусні» показники не раніше ніж за два роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3130765-ekonomika-es-zmoze-governuti-dovirusni-pokazniki-ne-ranise-niz-za-dva-roki.html> – вільний. Мова укр. (Дата звернення 15.10.2021).
7. Терещенко Ю. COVID-19: Вплив на харчову промисловість та агробізнес [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://home.kpmg/ua/uk/home/media/press-releases/2020/04/vplyv-na-kharchovu-promyslovist.html> – вільний. Мова укр. (Дата звернення 15.10.2021).

8. Форсайт COVID-19: трансформація світу після пандемії COVID-19, європейський контекст [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://wdc.org.ua/uk/covid19-transformation-after-pandemic-europe#%D0%A0%D0%BE%D0%B7%D0%B4%D1%96%D0%BB%203.2> – вільний. Мова укр. (Дата звернення 20.10.2021).

9. Як борються з COVID-19 у світі: варіанти урядових рішень [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://icps.com.ua/yak-boryutsya-z-covid-19-u-sviti-varianty-uryadovykh-rishen/> – вільний. Мова укр. (Дата звернення 20.10.2021).

10. Special series on COVID-19 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.imf.org/en/Publications/SPROLLs/covid19-special-notes> – вільний. Мова англ. (Дата звернення 20.10.2021).

Науковий керівник: О.А. Задоя, кандидат економічних наук, доцент.

О. Дима
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

ДІЯЛЬНІСТЬ ТНК В СУЧАСНОМУ ГЛОБАЛЬНОМУ СВІТІ

Сучасні процеси в глобальній економіці, що призводять до створення єдиного ринку товарів, послуг, капіталу, праці та знань, називають глобалізаційними процесами. Це явище нерозривно пов'язане з діяльністю транснаціональних корпорацій (ТНК), які є одними з основних суб'єктів економічної глобалізації. Їх вплив на різні види інтеграційних процесів обумовлено концентрацією контролю над такими стратегічно важливими сферами, як фінанси, робоча сила, технології, постачання сировини та комплектуючих, послуги та збут.

Досі не існує єдиного та точного наукового визначення транснаціональних корпорацій. Більшість експертів трактують поняття транснаціональних корпорацій як компанії (корпорації), які мають материнську компанію в країні походження, але також мають офіси в різних країнах.

Загальним визначальним фактором розвитку покоління транснаціональних корпорацій є їх реакція на структурні та якісні зміни у світі та світовій економіці. В епоху колоній завданням ТНК було якнайшвидше виробництво матеріальних благ у колоніях та їх транспортування до метрополії. З розпадом більшості імперій після Першої світової війни транснаціональні корпорації були більше задіяні у виробництві різноманітної продукції з використанням міжнародного поділу праці та продажу її колишнім колоніям.

Якщо розглядати фактори конкурентоспроможності транснаціональних корпорацій, то, як правило, вони мають відому у світі торгову марку. Більше того, їхня продукція користується попитом у споживачів. При цьому транснаціональна корпорація володіє значними фінансовими ресурсами, які дозволяють їй бути стійкими до криз або проводити короткострокову демпінгову політику. Також великі фінансові ресурси дозволяють транснаціональним корпораціям проводити масштабні маркетингові дослідження, які спрямовані на вивчення ринку та визначення потреб споживачів. Таким чином, якщо транснаціональна корпорація виходить на новий ринок, вона зможе забезпечити гідне просування свого товару чи послуги [1].

Крім того, транснаціональні корпорації мають перевагу перед меншими поодинокими компаніями у проникненні на нові ринки. Але ця перевага відносна, тому що якщо ТНК почне захоплювати ринок іншої країни, це може зашкодити місцевим виробникам. Отже, держава, якщо вона захищає національні інтереси, лобіюватиме місцевих виробників та здійснюватиме протекціоністську політику. Це поставить транснаціональну компанію в нерівне становище з місцевими компаніями і дасть їм перевагу. Таким чином, можна сказати, що транснаціональні корпорації можуть відчувати труднощі в освоєнні нових ринків. Проте за великого запасу міцності та підтримки своєї держави їм буде відносно легше, ніж малому та середньому бізнесу

Транснаціональні корпорації мають ряд істотних конкурентних переваг. Вони економлять значні кошти за масштабами виробництва. Дійсно, як відомо, частка постійних витрат зменшується з розширенням масштабів виробництва; отже, собівартість продукції зменшується, що дає підприємству можливість коригувати ціну залежно від ринкової ситуації. Такий підхід дає ТНК необхідну свободу встановлення цін, що є однією з ознак монополії. Таку нецінову конкуренцію можуть дозволити собі лише ті компанії, які мають значні фінансові ресурси. ТНК можуть дозволити собі проводити дослідницькі роботи, і вони навіть проводять фундаментальні наукові дослідження. Транснаціональні корпорації використовують фактори виробництва в інших країнах, що також дозволяє знизити собівартість продукції. Через нерівномірний розподіл світових ресурсів і міжнародний поділ праці кожна країна має свою частку у виробництві та видобутку ресурсів. Оптимізуючи виробництво в глобальному масштабі та досягаючи мінімальних витрат на фактори виробництва, ТНК мають величезну конкурентну перевагу у зниженні вартості товарів.

Створюючи виробничі чи складальні майданчики в інших країнах, транснаціональні корпорації обходять митні бар'єри, які створює держава для захисту від імпорتنних товарів. Така ситуація доцільна з огляду на очевидну привабливість ринку. У той же час прямиий імпорт товарів не був би вигідним, оскільки імпорт йшов на готову продукцію або транспортні витрати. Щоб не пропустити вільний ринок, транснаціональна корпорація створює в цій країні місцеве виробництво, постачаючи його сировиною і напівфабрикатами, які легше транспортувати і не обкладаються великими митами. Країна, в якій організовано виробництво, отримує додаткові робочі місця для свого населення [2, с. 190].

ТНК може швидко переміщувати ресурси в межах своєї структури, що дозволяє їй швидко адаптуватися до мінливих ринкових умов, більш ефективно використовувати ці ресурси та досягати найнижчих витрат на виробництво за рахунок зниження витрат і більш ефективного використання ресурсів.

Транснаціональні компанії прагнуть зосередити свої фінансові ресурси в країнах із м'яким податковим законодавством, низькими митними зборами та трансфертними цінами. Цим ТНК ухиляються від сплати частини податків і зборів. Необхідно також відзначити той факт, що у формуванні транснаціональних корпорацій у різних країнах домінуючу роль відіграють різні чинники. Так, у Південній Кореї, Японії, Франції та інших країнах ключову роль відіграє координуюча роль держави в діяльності національних корпорацій. Уряди розвинених країн заохочують створення великих і розгалужених корпорацій. Уряди надають їм податкові пільги на прибуток, пропонують контракти насамперед через існуючу контрактну систему та пріоритетну участь у державних програмах [3]. Уряди пом'якшують або скасовують антимонопольне законодавство, а також надають експортні квоти та пільги для фірм, що працюють на військовому ринку.

Загалом ТНК мають абсолютні конкурентні переваги перед меншими поодинокими компаніями; проте ТНК можуть відчувати труднощі в освоєнні нових ринків через протекціоністську політику цих держав, що лобіюють інтереси місцевих виробників. Таким чином, транснаціональні корпорації є результатом процесів, що відбуваються у світовій економіці, що ведуть до вдосконалення виробничих відносин, розширення географії виробництва. Вони сприяють зміцненню економічної глобалізації та глобальних конкурентних відносин.

Список використаних джерел

1. Комшук І.О. Трансформація системи управління ТНК в умовах глобальної конкуренції та посилення ролі науково-технічного прогресу. Стратегічні імперативи сучасного менеджменту / І.О. Комшук. – Бібліотека ДВНЗ КНЕУ ім. Вадима Гетьмана, 2012. Ч.1.
2. Максименко А.О. Проблеми і перспективи діяльності ТНК / А.О. Максименко. – К: Економічний аналіз, 2020. Т. 30. № 3. 182–189 с.
3. UNCTAD Trade and Development Report 2020 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://unctad.org/webflyer/trade-and-development-report-2020> – вільний. Мова англ.

Науковий керівник: О.А. Задоя, кандидат економічних наук, доцент.

Ю. Дима
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

СПІВПРАЦЯ УКРАЇНИ ІЗ СОТ: НАСЛІДКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Україна стала 152-м членом Світової організації торгівлі (СОТ) 16 травня 2008 р. Вступ України до СОТ відбувся в умовах відсутності стратегії розвитку реальної економіки. Україна могла б отримати кращі умови для доступу своїх національних товарів на міжнародні ринки та захистити національний бізнес. З цієї точки зору Україна та українські виробники програли. Україна вступила до СОТ на умовах, які були не дуже вигідними через політичні проблеми, поспішність процесу прийняття рішень та низьку кваліфікацію експертів і посадових осіб, які брали участь у переговорному процесі [1].

Україна вступила до СОТ напередодні світової фінансової кризи, під час якої лібералізація міжнародної торгівлі мала скоріше послаблюючий ефект, ніж підтримувала ключові галузі її національної економіки. Очікувалося, що участь України в СОТ стане стимулом для створення стабільних законів і призведе до збільшення прямих іноземних інвестицій. Що це сприятиме структурній модернізації економіки загалом і дасть переваги та нові можливості для аграрного сектору, гірничо-металургійних підприємств та хімічної промисловості [2].

Початкові очікування щодо переваг, які країна отримує від вступу до СОТ, були досить оптимістичними. За оцінками експертів, участь у СОТ дозволить збільшити темпи зростання української економіки на 1-1,5%. На жаль, світова фінансова криза спіткала світову економіку та суттєво негативно вплинула на національну економіку, що частково

пояснює, чому Україна не відчула повноцінних переваг від членства в СОТ. Не можна не погодитися з думкою експертів про негативний вплив світової фінансової кризи на українську економіку, яка об'єктивно оцінює наслідки вступу до СОТ.

Аналізуючи динаміку показників зовнішньої торгівлі України, необхідно враховувати той факт, що 2008 р. став роком початку світової економічної кризи. Очікувалося, що суттєва лібералізація української зовнішньої торгівлі внаслідок цього зовнішньополітичного кроку призведе до додаткових стимулів для міжнародного товарообороту. Проте позитивну динаміку експорту (зростання на 17,8% у 2008 р. порівняно з попередніми роками) та імпорту (збільшення на 24,8% у 2008 р. порівняно з попереднім роком) було перервано кризою. На динаміку показників зовнішньої торгівлі України у 2008-2009 рр. разом із вступом до СОТ також вплинули такі фактори, як: девальвація національної валюти; падіння реальних доходів населення; падіння внутрішнього попиту на товари (попиту населення); падіння зовнішнього попиту (внаслідок світової фінансової кризи).

Після вступу до СОТ темпи зростання роздрібно торгівлі в Україні суттєво сповільнилися: у 2007 р. це значення становило 128,8 %, а з 2008 по 2020 рр. воно зменшилося зі 118,6 до 115,9 %. Безумовно, на динаміку обсягів роздрібно торгівлі вплинув не лише вступ до СОТ, а й такі фактори, як падіння реальних доходів населення, споживчий попит тощо [2].

Після вступу України до СОТ відбулися деякі негативні зміни для внутрішнього споживчого ринку. Частка реалізації вітчизняних споживчих товарів у структурі роздрібного товарообігу розподільної мережі зменшилась: з 2009 по 2020 рр. цей показник зменшився з 67,4 до 58,9%. Частка національних непродовольчих товарів у структурі роздрібного товарообігу в торговельній мережі зменшилась: з 2009 по 2019 рр. цей показник знизився з 54,7 до 41,9%.

Не всім галузям української економіки вдалося вийти на міжнародний ринок через низьку конкурентоспроможність, тоді як український ринок став відкритим для іноземних виробників, що призвело до витіснення вітчизняної продукції на імпорту.

Більшість експертів оцінюють, що участь у СОТ зіграла позитивну роль для української металургійної галузі. Крім того, СОТ знижує заходи захисту ринків деяких країн від експорту металу [3].

Розглянемо докладніше вплив членства України в СОТ на різні галузі її економіки. Найбільших втрат від вступу України до СОТ зазнали технологічні галузі реального сектора, які виробляють продукцію з

високою доданою вартістю (авіаційна промисловість, автомобілебудування, сільськогосподарське та транспортне машинобудування). Певних збитків зазнали також окремі підгалузі сільського господарства (тваринництво, виноробство), текстильна промисловість. Найбільше постраждала автомобільна промисловість. Після вступу України до СОТ ввізне мито на іноземні транспортні засоби було знижено з 25% до 10%. Відкриття ринку призвело до того, що за п'ять років виробництво легкових автомобілів в Україні скоротилося в шість разів (з 402 тис. одиниць у 2008 р. до 69,7 тис. одиниць у 2020 р.), виробництво вантажних автомобілів скоротилося в чотири рази (з 11,8 тис. одиниць у 2008 р. до 2,9 тис. одиниць у 2020 р.), виробництво автобусів скоротилося втричі (з 10,2 тис. одиниць у 2008 р. до 3,6 тис. одиниць у 2020 р.). До вступу України до СОТ були створені виробничі потужності з виробництва 400-450 тис. автомобілів (ЗАЗ, «Богдан Моторс», Єврокар). Нині в умовах низького ввізного мита інвестори не готові вкладати кошти на місцевий ринок. Вигідніше імпортувати готові автомобілі [4].

Україна також після вступу до СОТ запевнила, що право на імпорт та експорт не буде порушено (торговельні права), а також що заборонені промислові субсидії та інвестиційні заходи, пов'язані з торгівлею (TRIMS) будуть скасовані з дати приєднання. Приведення обмежувального санітарного та фітосанітарного режиму України та її системи імпортової сертифікації у відповідність із правилами СОТ було пріоритетною метою для Сполучених Штатів на переговорах [2]. Україна також взяла на себе зобов'язання посилити прозорість законів і нормативних актів, що стосуються торгівлі, і підтвердила, що надасть вичерпну публікацію для коментарів до впровадження всіх нормативних актів, пов'язаних із торгівлею, протягом двох років після приєднання. Україна підтвердила намір створити для цієї мети спеціальний журнал чи веб-сайт. Україна також підтвердила, що її досі численні державні та підконтрольні державі підприємства здійснюватимуть закупівлю та продаж у міжнародній торгівлі товарами та послугами з комерційних міркувань. Україна зобов'язалася ініціювати переговори про приєднання до Угоди про державні закупівлі (GPA) і приєднається до Угоди про торгівлю цивільними літаками (ATCA).

Підбиваючи підсумки, можна сказати, що приєднання України до СОТ, з одного боку, має позитивний характер, а з іншого боку – негативний.

Список використаних джерел

1. Ukraine and the World Trade Organization (WTO) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.wto.org/english/thewto_e/countries_e/ukraine_e.htm – вільний. Мова англ.
2. Редько К.Ю., Голембіовська Ю.Ю. Трансформація структури української економіки завдяки членству у світовій організації торгівлі / К.Ю Редько, Ю.Ю. Голембіовська. – Ж.: Економічний вісник НТУУ «КПІ». – 2020. – №17. – С. 174–193 с.
3. Has Ukrainian metallurgy gained with Ukraine's accession to the WTO? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.researchgate.net/publication/285471235_Ukraine_in_the_WTO_Effects_and_Prospets – вільний. Мова англ.
4. Key Takeaways of Ukraine's Accession to the WTO. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://businessmsk.livejournal.com/49378.html> – вільний. Мова англ.

Науковий керівник О.А. Задоя, кандидат економічних наук, доцент.

В. Дмитрієв
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

ЗАЛЕЖНІСТЬ СВІТОВОЇ ЕКОНОМІКИ ВІД ЦІН НА НАФТУ

Необхідність сировинних ресурсів важко переоцінити. Нафта стала найважливішим у світі джерелом енергії з середини 1950-х років. Її продукція лежить в основі сучасного суспільства, забезпечуючи паливом транспортні засоби, літаки та кораблі для перевезення, що забезпечує розвиток глобалізації. Глобалізація - процес розширення взаємозв'язків у сфері торгівлі, фінансів і культури внаслідок розвитку систем транспорту та комунікацій. Фактично, нафта є основним джерелом енергії та задовольняє 60% попиту транспортного сектору та 30% від загального використання енергетичних ресурсів у світі [1]. Крім того, нафтопродукти необхідні для виробництва майже всіх хімічних продуктів, таких як добрива, пластмаси, та ін.

До найбільших експортерів сирової нафти у 2020 році увійшли: Саудівська Аравія, Росія, Ірак, США та ОАЕ. Які разом становлять 50,7% експорту. Загальносвітові постачання сирової нафти склали 3,8% усіх експортованих товарів за вартістю. Контроль забезпечується ОПЕК, що є міжурядовою організацією з 13 країн – експортерів нафти, що розвиваються, яка координує політику своїх країн-членів, на ОПЕК припадає третина видобутку нафти [2].

Ціноутворення – ціна сировинних ресурсів на світових ринках не залежить від розміру витрат на їх видобуток. На неї впливають здебільшого попит і пропозиція, біржові котирування і положення окремих держав чи їх груп на світовому ринку. Як вважає економіст Дуглас Рейнольдс: «Суттєвого впливу невідтворювальність ресурсу на діяльність суб'єктів не спричиняє. Вони нарощують чи скорочують виробництво залежно від рівня прибутку, що коливається під впливом світових цін» [3].

Вплив пандемії – наслідок карантину через COVID-19, світовий попит на сиру нафту впав на 57%. Використання автомобільного транспорту і попиту на паливо знизилося в середньому до 50%, а глобальна авіаційна діяльність зменшилася на 60% [3].

Рис. 1. Графік динаміки цін на нафту (WTI) за барель, 2009-2021 рр. [2]

Зниження цін на нафту (рис. 1) здатне спричинити скорочення транспортних та паливних витрат для підприємств. Споживачі також виграють від зниження цін на транспорт та паливо. Але, якщо ціни на нафту впадуть занадто, це може призвести до припинення діяльності деяких нафтових компаній, що спричинить втрату робочих місць та падіння інвестицій. Також падіння цін на нафту матиме різні наслідки залежно від країни. Країни-імпортери нафти (наприклад Індія, Україна та Японія), зазвичай, виграють від зниження цін на нафту, оскільки вартість їх імпорту впаде, але економіки, що розвиваються, які покладаються на експорт нафти (наприклад, Ірак і Росія), можуть побачити падіння надходжень та початок економічної кризи в країні. Багато країн-

експортерів нафти покладаються на податкові надходження від видобутку нафти для фінансування державних витрат. Наприклад, Росія отримує 70% усіх податкових надходжень від нафти і газу. Падіння цін призведе до дефіциту державного бюджету, і вимагатиме підвищення податків або скорочення державних витрат.

Методи вирішення – завдяки наявним зв'язкам з індустрією торгівлі сировиною, ОПЕК та її держави-члени могли б використати свою роль для залучення фірм з торгівлі сировиною для участі в узгодженні з приватними кредиторами їх інвестицій, роль яких на ринку сировини є великою, аналізувати попит та контролювати пропозицію. Глобальний контроль здатен запобігти різким та несподіваним коливанням ціни сировини.

Список використаних джерел

1. U.S. Energy Information Administration [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.eia.gov> – вільний. Мова англ.
2. Organization of the Petroleum Exporting Countries [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.opec.org> – вільний. Мова англ.
3. IEA (2021), Global Energy Review 2021, IEA, Paris [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.iea.org/reports/global-energy-review-2021> – вільний. Мова англ.

Науковий керівник: Е.М. Лимонова, кандидат економічних наук, доцент.

Д. Довбань

Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

АНАЛІЗ ТОВАРНОГО АСОРТИМЕНТУ ШЛЯХОМ ПРОВЕДЕННЯ FMR-АНАЛІЗУ

Асортиментний аналіз – невід'ємна частина маркетингової діяльності кожної компанії. Існуючі тенденції розвитку сучасного ринку все більше спонукають комерційні компанії шукати нові інструменти та вдосконалювати існуючі механізми. Це робиться з метою покращання конкурентних позицій на ринку та створення стабільної системи підтримки конкурентоспроможності виробників за рахунок реалізації ефективної політики компанії в галузі асортименту та показників ефективності продуктової лінійки. Аналіз асортиментної політики компанії дозволяє визначити, що для розвитку сучасного підприємства та збільшення продажів найактуальнішим є застосування стратегії розвитку продукту, що передбачає розширення асортиментного портфелю,

введення нових товарів, ротацію асортименту та удосконалення наявних товарів на сучасному ринку.

Суть процесу формування асортименту полягає у плануванні практично всіх видів діяльності, спрямованих на вибір товарів для майбутнього виробництва та продажу на ринку. Цей процес є безперервним і продовжується протягом усього життєвого циклу продукту, від моменту ідеї – створення чи прийняття рішення про включення до асортиментного портфелю до його виведення із продуктової лінійки.

Формувати асортимент можна різними методами. Вибір методу залежить від обсягу продажів, широти асортименту, специфіки кінцевого продукту, цілей та завдань, що ставляться перед виробником.

Традиційними інструментами для формування та ефективного управління асортиментом на торгових підприємствах є АВС, ХУЗ-аналізи. Але актуальною є і класифікація товарних запасів за ступенем затребуваності товару. Таким інструментом є FMR-аналіз (табл.1).

Таблиця 1

Види FMR-аналізу та їх характеристики*

Вид аналізу	Характеристика
АВС	<p>Аналіз заснований на принципі Парето – 20% всіх товарів, дають 80% прибутку. Аналіз асортиментного портфеля реалізованих товарів за ступенем рентабельності / обсягу продажів (в кількісному чи грошовому виразі) / товарному запасу / оборотності.</p> <p>Товари упорядковують згідно обраному параметру. Наприклад, якщо ранжувати за рентабельністю, тоді позиції з максимальною націнкою утворюють групу А, менш рентабельні – групу В, низькорентабельні – групу С.</p>
FMR	<p>Аналіз асортиментних груп, що проводиться за частотою звернень.</p> <p>FMR-аналіз призначений для оптимізації асортименту. Характеризується коефіцієнтом частоти звернень та обчислюється за такою формулою:</p> $K = \frac{P_i}{\sum_{j=1}^N P_j} * 100\%$ <p>де P_i – кількість відпущеного i-го товару, $a \sum_{j=1}^N P_j$ – загальна кількість відпущеного товару зі складу.</p>
ХУЗ	<p>Аналіз, який дозволяє зробити класифікацію ресурсів компанії в залежності від характеру їх споживання та точності прогнозування змін у їх потребі протягом певного часового циклу.</p>

*Складено за [1].

FMR-аналіз – це аналіз асортименту магазину чи постачальника за частотою звернень до тієї чи іншої продукції. Іншими словами, FMR-аналіз показує потрібність продукції.

FMR-аналіз призначений для оптимізації асортименту. Наприклад, щодо продукції, у якої частота звернень мінімальна, можна порушити питання про виведення з асортименту (особливо якщо й обсяги продажів теж невеликі). А тим клієнтам, які її все-таки купують, можна запропонувати якийсь «популярніший» аналог.

Методика проведення FMR-аналізу майже не відрізняється від ABC-аналізу. Різниця полягає лише в оброблених даних: ABC-аналіз формує групи асортименту залежно від прибутку чи обсягів продажу, а FMR – залежно від частоти звернень до продукції.

FMR-аналіз розподіляє весь асортимент на 3 групи: F (Fastest – швидкі), M (Medium – середні) та R (Rare – повільні, рідкісні) відповідно.

Група F – продукція з високою частотою обігу, максимально затребувана. Щоб вона такою і залишалася, по ній необхідно підтримувати безперебійність продажу/постачання, тобто максимальний рівень сервісу.

Група M – продукція із середньою частотою обігу. Із нею нічого робити не потрібно, просто спостерігати.

Група R – продукція з низькою частотою обігу. Можливо, слід переглянути доцільність продажу/постачання деяких товарів цієї групи (залежить від обсягів продажу).

Методика проведення FMR-аналізу:

1. Визначення цілі проведення аналізу (наприклад, оптимізація асортименту);
2. Вибір об'єкту аналізу (наприклад, продуктова лінійка);
3. Вибір критеріїв та параметрів, за якими буде проводитися сегментування на групи (наприклад, частота звернень);
4. Упорядкування списку по параметру в порядку спадання;
5. Підрахунок загальної суми параметру по списку (загальна кількість звернень);
6. Обчислення долі параметру кожної товарної номенклатури зі списку в загальній сумі;
7. Обчислення долі кожної товарної номенклатури зі списку наростаючим підсумком;
8. Сегментування списку на групи та присвоєння категорії FMR (F – 80% і вище, M – 5-15% і R – до 5%).
9. Оформлення результатів в зведену таблицю.

Даний аналіз можна проводити як окремо, так і спільно з АВС-аналізом та/або ХУZ-аналізом, розділяючи асортименти на велику кількість груп і підбираючи стратегію розвитку для кожної з них.

Проведемо такий аналіз на прикладі асортименту ручного інструменту, представленого в матриці дистриб'юторської компанії, що працює на ринку електроінструментів, обладнання та ручного інструменту.

Як бачимо з табл. 2, після проведення сегментування, 3 товарні категорії увійшли до категорії F, це топові категорії, які мають найвищу частоту звернень, 4 – до категорії M, це перспективні категорії, якщо виявити їх «проблематику» та провести комплекс заходів щодо її усунення, можливо підвищити частоту звернень та 3 товарні категорії увійшли до – категорії R, вони мають найнижчу частоту звернень.

Таблиця 2

FMR-аналіз асортименту ручного інструменту дистриб'юторської компанії

Товарна категорія	Частота	Доля, %	Наростаючий підсумок, %	Категорія FMR
Кріпильний інструмент	2 325	32%	32%	F
Ріжучий інструмент	1 543	21%	53%	F
Інструмент для механіків	1 067	15%	67%	F
Шарнірно-губцевий інструмент	1 003	14%	81%	M
Вимірювальний інструмент	459	6%	87%	M
Інструмент для електриків	322	4%	92%	M
Набори інструментів	226	3%	95%	M
Інструмент сантехніка	132	2%	97%	R
Зберігання та перенесення	129	2%	98%	R
Ударний інструмент	121	2%	100%	R

Таким чином FMR-аналіз як інструмент аналізу товарного асортименту можна використовувати при реалізації товарів зі складу, формування запасів продукції, а також в мерчандайзингу. За

результатами даного аналізу дистрибутори можуть більше сил та ресурсів вкладати в товарні категорії, що користуються підвищеним попитом та перспективні товарні категорії, а товари категорії R – закупати в меншій кількості.

Список використаних джерел

1. Расширение возможностей ABC-XYZ-FMR-VEN-анализа: а.с. УДК 311.2/А.И. Конигов, Т.В. Кузнецова, Г.А. Конигов

Науковий керівник: О.А. Задоя, кандидат економічних наук, доцент.

S. Evseeva
Alfred Nobel University, Dnipro

FIGHTING POVERTY WITH ECONOMICS

In 2019, Abhijit Banerjee, Esther Duflo and Michael Kremer are among the winners of the Swedish National Bank's Alfred Nobel Memorial Prize in Economics. They received the award for “An Experimental Approach to Fighting Global Poverty”. Married couple Abhijit Banerjee and Esther Duflo teach economics at the Massachusetts Institute of Technology and run the Poverty Alleviation Laboratory. Abdul-Latifa Jamilah is engaged in research on poverty eradication measures. Michael Kremer is a professor at Harvard University and a scientific advisor at the Institute for Innovation for Poverty Alleviation. The 2019 award ceremony was the seventh time when three scientists received the award at once, and the second time when the award was received by a woman. That Nobel Prize was awarded for combining “high science” with the most practical work of a professional economist – evaluating the effectiveness of government programs. Kremer, Banerjee and Duflo were the first to carry out large-scale “field experiments” in education and health, and have convinced everyone, scientists and governments, that this is not only scientifically sound, but extremely powerful method of evaluating effectiveness.

This group of scientists was united by Abdul Latif Jamil, an entrepreneur, who was involved in supporting poor families and scientists who studied the problem of poverty. Latif Jamil established the Poverty Action Lab, which attracted scientists around the world to address poverty issues. The organization's website says that it brings together a network of 181 university professors. All the three Nobel laureates worked in that laboratory and concluded that global and national poverty reduction strategies were being

performed very poorly. The scholars criticized such programs for being out of practice. Earlier, when developing state programs for health care or education, no one tested them in advance in practice, which hindered their effectiveness. The researchers proposed breaking global development programs into small, specific tasks and testing their effectiveness in practice before scaling up and using such approaches everywhere.

The researchers also realized that the poverty of an individual family is determined by a large number of factors, and the combination of these factors is different for each specific family. For example, the government can invest in health care, but if there are no roads, there will always be settlements without physical access to medical care centers. As a result, scientists went down to the very micro level and learned how to determine the poverty factors for an individual family in practice.

All the three researchers tried to tackle the problem of poverty in the least developed countries. Michael Kremer was one of the pioneers in field research. In the mid-1990s, Michael Kremer and his colleagues launched a major educational research program in Western Kenya's schools. Scientists tested what support measures help improve the educational process. They showed in practice that low-cost treatment interventions have a large impact on school attendance and performance. One of the simple and effective ways to combat illiteracy, for example, might be the treatment of helminthiasis. Kremer proved that vaccinations, which cost only \$3.5 a year, were more effective than other methods previously used to motivate children to go to school.

Married couple Banerjee and Duflo, the authors of the famous book “Poor Economics: A Radical Rethinking of the Way to Fight Global Poverty”, like Kremer, studied the effectiveness of educational programs in poor countries, in particular in India. They tried to understand how measures of influence on the educational process improve the quality of education. It was they who showed that additional classes for lagging children with tutors have a huge positive effect.

According to the Royal Swedish Academy, the achievements of economists and their followers have already shown their effectiveness in the fight against poverty. For example, more than 5 million children in India have been able to undergo remedial education programs, including thanks to the work of Banerjee and Duflo (Think Again, Again | Poor Economics, 2021). And thanks to Kremer's initiatives, many countries have begun to provide subsidies for the preventive treatment of childhood diseases in schools.

Every tenth inhabitant of the planet lives in poverty. Poverty undermines the health, efficiency and scientific potential of nations, burdens the treasury, and destabilizes politics. It prevents states from getting rich, living peacefully

and happily. The problem has been known for decades. There are plenty of people willing to help. There is only a scientific answer to the question: how to spend more effectively the donations of billionaire philanthropists and compassionate citizens, loans from the World Bank and international assistance from developed countries? In the past, decisions were made by philanthropists themselves, politicians from rich donor countries, or rulers of poor countries receiving aid. At best, they acted blindly, at worst, based on political expediency. Kremer decided to test the effectiveness of spending experimentally. He went to Kenya and found out what gives the best return on \$1 of aid. Duflo and Banerjee developed his endeavors. Was the best bang for the buck on \$ 1 of aid. Duflo and Banerjee developed his endeavors.

Fifteen years of working with the poor people in countries on five continents allowed Banerjee and Duflo to rethink the economy of poverty. Why does a Moroccan who has lack of money for food-buy a TV? Why do the poor neglect free vaccinations but spend money on ineffective drugs? Why do they start many business projects, but any of their business doesn't develop? As the authors convinced, in order to overcome world poverty, it is first necessary we need to understand the circumstances which make people's choices. Based on numerous studies Banerjee and Duflo offer fairly simple measures to help and improve the lives of the poor people around the world (Radically Small Thinking (SSIR), 2021).

For example, the problem of vaccinating children in poor areas of India. It seems that no one is against it, but it is going badly. Either because the medical centers are far away, or because there is no desire to be distracted by such "trifles" in the permanent struggle for survival. How do you know what needs to be done to get people vaccinated? The laureates conducted an experiment, dividing the villages of the selected region into three groups: in the first, nothing was done, in the second, temporary medical centers were located, in the third, in addition to opening the points, a kilogram of lentils were given for vaccination. As a result, the greatest effect was obtained in the latter. As Duflo noted in one of her speeches, a kilogram of lentils is not such a high price in the struggle for children's health.

International organizations of countries are allocating billions of dollars to fight global poverty. However, in the main, all this activity is guided by unverified generalizations at worst and harmful delusions. Based on these principles, work is under way - under the leadership of the MIT Poverty Alleviation Laboratory - in dozens of countries. Throughout the book, the authors emphasize that the life of the poor is not like the life of everyone else, it is much riskier and more devoid of the airbags and benefits that better-off people usually have.

The merit of the laureates in front of science and society lies in the fact that they used the method of randomized controlled trials, borrowed from medicine, to find an effective solution. Over the course of two decades, their experimental approach has transformed emerging economies into a field of intense research, according to a press release for the award. It also says that the authors managed to prove in practice the possibility of combating global poverty.

The works of Kremer, Banerjee and Duflo were of great practical importance. Although all the three conducted research in developing countries, after their methods proved to be effective, they were adopted in developed economies.

References

1. Web.archive.org. 2021. *Think Again, Again | Poor Economics*. [online] Available at: <<https://web.archive.org/web/20190107053721/http://www.pooreconomics.com/chapters/1-think-again-again#full>> [Accessed 05 November 2021].

2. Ssir.org. 2021. *Radically Small Thinking (SSIR)*. [online] Available at: <https://ssir.org/books/reviews/entry/poor_economics_abhijit_banerjee_esther_duflo#> [Accessed 01 November 2021].

Scientific supervision by A.S. Mahdich, PhD in Economics, Professor.

E. Eklina

Alfred Nobel University, Dnipro

EVER GIVEN BLOCKAGE

At around 07:40 EGY (05:40 UTC) on 23 March 2021, the Ever Given was headed from Malaysia to the Netherlands. Weather forecasts revealed that the winds on that day were strong where they reached 40 kn (74 km/h; 46 mph). While the Ever Given was crossing the southern end of the canal, the force of the strong wind caused the head of the vessel to deviate, leading it off course and being stuck on the southern canal.

The Suez Canal Incident put greater pressure on global trade. The blockage leading to a huge congestion of over 370 ships at the Suez Canal. Crafts of all types were forced to wait for the obstruction to clear in order to pass through the Canal. The blockage had caused disruption to deliver over \$9 billion worth of goods each day which is equivalent to \$400 million worth of trade per hour. (Suez Canal blockage: an analysis of legal impact, risks and liabilities to the global supply chain, 2021)

Oil prices jumped on 26 March, amid speculation that disassembling off the ship could take weeks. West Texas Intermediate crude futures and Brent crude each advanced more than 4%. The gains come after prices dipped on 25 March, despite the transport chaos. (Another attempt to clear ship blocking Suez Canal fails as economic impact mounts, 2021)

According to Fitch Ratings, the insurance sector also suffered over approximately USD \$31 billion loss since insurers are responsible to compensate victims, namely companies, customers, other vessels companies etc. Therefore, insurers faced a great number of claims.

As regards to political impacts, the blockage has stopped many countries' plans since Suez Canal is a major shipping lane connecting Europe and Asia. This brought about significant difficulty to global infrastructure development, "One Belt One Road" adopted by China.

Meanwhile, the goods on board are stranded and cargo owners faced additional consumptions, delay and customer complaints. (Suez Canal blockage: an analysis of legal impact, risks and liabilities to the global supply chain, 2021)

Impact on global supply chain:

According to industry data, it is estimated that 12 percent of the world's seaborne trade and 30 percent of global container traffic passes through the Suez Canal per year, with approximately 50 container ships passing through every day, accounting for an estimated \$400M in cargo flowing through each hour. Dun & Bradstreet's and E2open's team of data and analytics experts, joined together to provide insights on the impact of this incident on global supply chains.

Based on annual shipping data that tracks the vessels and materials found onboard that travel through the Suez Canal, Dun & Bradstreet data and analytics experts found:

- *In Europe:*
  - The top countries most impacted by the Suez Canal blockage include: the United Kingdom, Germany, Belgium, France, Netherlands, Italy, Switzerland, Spain, Turkey and Austria.
  - The top 10 materials found in shipments through the Canal to Europe include: vehicle parts and accessories, garments, electrical and photosensitive materials, wheeled toys such as tricycles and scooters, copper, machines and mechanical appliances, pharmaceutical goods, wine and plastics.
  - The top industries that will be most impacted by this incident include: eating and drinking establishments, construction, wholesale trade, chemicals and allied product-related businesses, health services, food retailers, industrial and commercial machinery and equipment, metal production and automotive repair services.

- *In the United States:*

- The top 10 materials found on shipments through the Canal to the U.S. include: kitchen and bathroom linens, electrical and photosensitive materials, construction materials such as floor, wall and ceiling polymers, vehicle parts and accessories, wheeled toys such as tricycles and scooters, furniture, plastics, athletic equipment, rubber and pharmaceutical materials.

- The top 10 industries most impacted by this incident include: grocery stores, department stores, auto and home supply stores, hardware stores, surgical and medical equipment suppliers, plumbing, heating and air-conditioning, semiconductor, general warehousing and storage, trucking and sporting goods. (The Suez Canal: Looking Beyond the Surface to Access the Full Economic Impact, 2021)

Besides the global trade loss due to delay in cargo shipments, the Suez Canal blockage had also impacted several businesses around the globe, ranging from shipping operators to e-commerce retailers. Uncountable retailers around the world — both offline and online — suffered losses due to the blockage as key shipments were delayed. According to experts, evaluating the actual cost of the Suez Canal blockage is difficult as it is hard to determine how much it cost individual businesses around the world. (Explained: How much did Suez Canal blockage cost world trade, 2021)

The Egypt Government is compelled to consider further development of the Suez Canal. Considering that the sealift of the Suez Canal is not wide enough for big ships to pass through like the Ever Given, it might want to widen the Suez Canal. The Suez Canal Authority (SCA) should implement a set of emergency plans along with regular manoeuvre. It may interconnect with other countries in such events as well. It should also review ways vessels travel through the Suez Canal by implementing maritime traffic controls such as setting limits on vessel speed, length, weight and height or number of vessels pass through the canal at the same time. As to the owner and operator of Ever Given, they should send engineers to checked the vessel regularly and before it sails in order to make ensure the vessel is good to go. To further protect themselves from legal action, they should ensure their insurances are well covered for such huge casualty events. This blockage showed that the Suez Canal is subject of different ways of collapses for this reason the international efforts should be geared towards proving solutions. It gives charterers and containers users a good opportunity to explore other routes or forms of transportation as a backup plan. The use of the North Sea Corridor could be an alternative scheme. The “International North-South Transport Corridor (INSTC)” project has been created by Russia, Iran and India since 2002. Recently, the member states are planning to expand the seaway to a 7,200km

long route connecting Mumbai to Moscow. This will accelerate trade activities between Europe and Asia. It is likely to reduce travel times by 20 days and save at least 30 percent shipping costs compared to the Suez Canal. Apparently, the Northern Sea Route has the potential to become another primary chokepoint for the Maritime industry. Nevertheless, whether it could be formed will depend on the foreign affairs between the member states. The future development of this is one to pay attention to. (Suez Canal blockage: an analysis of legal impact, risks and liabilities to the global supply chain, 2021)

The Suez canal is a critical maritime passage for global supply chains and among the world's most significant trade chokepoints, alongside the Strait of Hormuz, the Malacca Strait and the Panama canal. The Ever Given blockage has demonstrated the vulnerabilities of international shipping lanes and the fragility of supply chains. Supply chain delays resulting from the Ever Given will likely have a short-term inflationary impact, and will be felt especially in Europe and in the already overheated shipping container market. They also highlight the risks associated with 'just-in-time' supply chains. (The Importance of the Suez Canal to Global Trade - 18 April, 2021)

References

1. 2021. *Suez Canal blockage: an analysis of legal impact, risks and liabilities to the global supply chain*. [online] Jade Man-yin Lee, Eugene Yin-cheung Wong. Available at: <https://www.matec-conferences.org/articles/mateconf/pdf/2021/08/mateconf_istsml2021_01019.pdf> [Accessed 8 November 2021].
2. Stevens, P., 2021. *MARKETS Another attempt to clear ship blocking Suez Canal fails as economic impact mounts*. [online] <https://www.cnb.com/>. Available at: <<https://www.cnb.com/2021/03/26/ship-blocking-suez-canal-is-beginning-to-affect-the-global-economy.html>> [Accessed 8 November 2021].
3. Dun & Bradstreet and E2open, 2021. *The Suez Canal: Looking Beyond the Surface to Access the Full Economic Impact*. [online] <https://www.dnb.com/content/dam/english/dnb-solutions/the-suez-canal-looking-beyond-the-surface-to-access-the-full-economic-impact.pdf>. Available at: <<https://www.dnb.com/content/dam/english/dnb-solutions/the-suez-canal-looking-beyond-the-surface-to-access-the-full-economic-impact.pdf>> [Accessed 8 November 2021].
4. Das, K., 2021. *Explained: How much did Suez Canal blockage cost world trade*. [online] India Today. Available at: <<https://www.indiatoday.in/business/story/explained-how-much-did-suez-canal-blockage-cost-world-trade-1785062-2021-03-30>> [Accessed 8 November 2021].

5. Trade, N., 2021. *The Importance of the Suez Canal to Global Trade - 18 April 2021*. [online] New Zealand Ministry of Foreign Affairs and Trade. Available at: <<https://www.mfat.govt.nz/en/trade/mfat-market-reports/market-reports-middle-east/the-importance-of-the-suez-canal-to-global-trade-18-april-2021/>> [Accessed 8 November 2021].

*Scientific supervision by R.M. Kliuchnyk, PhD in Politology,
Associate Professor.*

Д. Єрмоленко
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

ВАЛЮТНІ РИЗИКИ В МІЖНАРОДНІЙ ТОРГІВЛІ

Міжнародна торгівля – невід’ємний процес світової взаємодії та економіки. Жодна країна не може обійтися без торгівлі з іншими державами. За допомогою неї, національна економіка однієї країни взаємодії з господарствами інших. В той же час міжнародна торгівля являється провідним каналом, за допомогою якого – світовий ринок через посередництво світових цін, має вплив на національне виробництво, рівень витрат, стандарти якості, критерії ефективності та багато інших. Торгівля між країнами є рушієм виробництва як окремих держав і регіонів, так і міжнародного господарства загалом, тому як вона забезпечує більш раціональне використання усіх ресурсів на кожному із рівнів господарювання. Міжнародне, глобальне виробництво так, як і виробництво окремої держави, протягом останніх 30 років стало ще більше залежати від зовнішньої торгівлі [1].

Світова торгівля має ряд специфічних характеристик, які притаманні тільки їй та добре відрізняють її від внутрішньо-національної торгівлі:

- Урядове регулювання процесу торгівлі між країнами;
- Самостійна національна економічна політика;
- Соціально-культурні відмінності країн;
- Фінансові та комерційні ризики [2].

В ході укладання певної торговельної угоди між країнами експортери та імпортери враховують багато чинників та показників, починаючи від фінансового стану партнера, його позиції на світовому ринку та закінчуючи економічними та законодавчими умовами його країни. Контроль таких особливостей для контрагентів є особливо важливим та відповідальним, тому що сучасні умови є досить жорсткими, а особливо нестабільними та перемінними. Це може виявлятися у зростанні світового

ринку, в збільшенні якості виробленої продукції, зростання кількості пропозицій, збільшення партнерів, урізноманітнення цін та товарів. Тому важливими завданнями підприємства чи банку є урахування всіх можливих ризиків для нього [3].

Міжнародна торгівля трактує ризик як небезпеку втрати з вини іншої сторони або через зміну політичної чи економічної ситуації в країні. Від всіх можливих втрат дуже важко застрахуватися, тому провідним завданням є знання кожного типу ризику, який може виникнути в процесі світового товарообміну.

В даній роботі нами приділено особливу увагу фінансовим, а саме валютним ризикам .

До головних фінансових ризиків відносяться валютний та кредитний ризики [4].

Світова торгівля здійснюється між державами, які мають різні системи валют, а це зумовлює обмін однієї валюти на іншу. Через нестійкість курсів валют виникає валютний ризик.

Валютний ризик є одним з найбільш важливих чинників світової торгівлі. На подібні ризики можуть наражатися не тільки контрагенти в торгівлі, а і цілі банки, державні установи, фізичні особи, що мають приватний валютний рахунок. Динаміку валютних курсів зараховують до прямих втрат одних фірм та банків і прибутків – інших, тому що коливання неможливо передбачити [5].

Валютний ризик – це загроза втрати в ході зміни курсу валюти під час здійснення контракту. Подібні втрати можуть виникати, навіть, при зміні курсу валюти відносно валюти платежу в період укладання зовнішньо-торгівельного або кредитного контракту і створення платежу по ньому. У випадку, якщо ціна валюти збігається з валютою платежу, створюється валютний ризик, що стосується зміни курсу валюти контракту в порівнянні з національною валютою контрагентів або з падінням торгової спроможності валют [3].

Валютний ризик, безперечно, є однією з проблем імпортера, тому що виникає необхідність отримання іноземної валюти для проведення платежу, а курс валюти в свою чергу може підвищитись по відношенню до валюти платежу.

Для експортерів також існують ризики у випадку обміну іноземної валюти власної країни, він може зазнати збитків під час падіння курсу по відношенню курсу валюти до платежу. Тому що в результаті він отримає меншу реальну вартість, аніж було зазначено в контракті [1].

В ході світової торгівлі потрібно мати час для того, щоб експортувати чи імпортувати товар, тому експортер може наразити себе

кредитному ризику та зазнати незручностей, які пов'язані з відстанню та часом, який потрібен для зміни місця розташування товару та отримання платежу. Розрив у часі між подачею заявки іноземному постачальнику і отримання товару пов'язаний, частіше за все, з тривалістю моменту перевезення і необхідністю підготовки відповідних документів для перевезення.

Тому під час здійснення міжнародних відносин у сфері торгівлі, експортеру для забезпечення фінансів та доставки товару за кордон потребуються певні додаткові кошти, які він може зайняти в банку. Але, при цьому, кредит потрібен на більш довгий термін, ніж було раніше зазначено, тому як він міг раніше реалізовувати свої товари в середині ринку власної країни. Тож експортер повинен обов'язково виконати свої зобов'язання щодо строків та умов угоди кредиту. Але завжди існує ризик неповернення боргу [2].

Найбільш вразливими до валютного ризику є експортери та імпортери готових виробів, насамперед, машин та обладнання, тому що такі контракти, частіше всього, укладаються за умови відстрочки платежу. Тому, чим більший період між підписанням контракту та його здійсненням платежу, тим вища вірогідність валютних коливань та більш гостра необхідність здійснення заходів захисту, які будуть направлені на запобігання валютного ризику.

Список використаних джерел

1. Козак Ю.Г., Логвінова Н.С., Притула Н.В. та ін. Міжнародна торгівля: навч. посібник, 5-те вид., перероб. та доп. Київ: Центр учбової літератури, 2015. 272 с.

2. Vijayasri G.V. The importance of international trade in the world, *International Journal of Marketing Financial Services and Management Research*. 2013, 9(2):111–9 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://pdfs.semanticscholar.org/0c65/06f1ab891cb40206230f6d841cb7e11796a7.pdf> – вільний. Мова англ.

3. Степанов Е.А. Внешняя торговля как фактор экономического роста в транзитивной экономике. *Экономика, управление и инвестиции*. 2013. № 1 (1). С. 45–61.

4. Федякина Л.Н. Международные экономические отношения. М.: Юрайт, 2016. 461 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://static.my-shop.ru/product/pdf/205/2047135.pdf> – вільний. Мова рос.

5. Степанов Е.А. Влияние внешней торговли на экономический рост национальной экономики, *Вестник Челябинского государственного университета*, 2013. № 32(323). Экономика. Вып. 42. С. 34–42

[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://cyberleninka.ru/article/n/vliyanie-vneshney-torgovli-naekonomicheskij-rost-natsionalnoy-ekonomiki.pdf> – вільний. Мова рос.

Науковий керівник: О.А. Задоя, кандидат економічних наук, доцент.

О. Задоя
кандидат економічних наук, доцент
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

МОДЕЛІ ФІСКАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ ДОСЯГНЕННЯ МАКРОЕКОНОМІЧНОЇ РІВНОВАГИ

В процесі становлення та еволюційного розвитку економіки як науки серед вчених не припиняються суперечки прихильників класичної та кейнсіанської шкіл. Послідовники А. Сміта, Д. Рікардо, Ж.-Б. Сея продовжують стверджувати, що втручання держави у регулювання ринкових процесів лише нашкодить і дестабілізуватиме економіку. Досягнення макроекономічної рівноваги, на їхню думку, можливе лише за умови ринкового саморегулювання та використання вбудованих стабілізаторів в економіку. На противагу їм, прихильники вчення Дж.М. Кейнса, Р. Харрода, П. Самуельсона вважають невід'ємною роль державних інструментів впливу та регулювання на економічні процеси. У сучасному глобальному світі, де національні економіки країн настільки тісно інтегровані і пов'язані не тільки політичними союдами, а й потужними економічними взаєминами, кордони стираються і не становлять перешкоди, в тому числі і для загальносвітових кризових процесів. З огляду на це, а також беручи до уваги вже досить добре вивчений процес циклічності розвитку економіки, слід зазначити, що політика стабілізації все-таки дає ефективніший результат і проходить менш болісно для суспільства із застосуванням саме державних заходів та інструментів. Наразі йдеться про фіскальну політику, спрямовану на регулювання грошових потоків, пропорції їх перерозподілу з допомогою бюджетних механізмів, а також стимулювання (стримування) сукупного попиту в період різних фаз економічного циклу. Цей напрям у вивченні економічних процесів у наш час має особливо актуальне значення. Перманентні кризові явища у світі, напружена політична ситуація в різних регіонах, частіші стихійні лиха, пандемія – всі ці процеси так чи інакше призводять до рецесії на різних рівнях глобального світу. Тому правильне використання фіскальних інструментів має вагомим значенням у

досягненні макроекономічної рівноваги як окремих національних економік, так світового господарства загалом.

Питаннями більш ефективного перерозподілу доходів займалося багато вчених світу. Найцікавішими та найактуальнішими в сучасних реаліях можна вважати дослідження Т. Паєнтка, Т. Єфіменко, С. Гасанова, В. Кудряшова, Т. Блискавки, Ф. Хеймбергера, Я. Хубера, Я. Капеллера [1–4]. На даному етапі досліджень у цьому напрямку велика увага приділяється особливостям оподаткування та формуванню податкового навантаження. Але водночас необхідно провести глибше вивчення механізмів формування обсягу сукупного на попиту різних етапах розвитку економіки держави з допомогою перерозподілу доходів.

Якщо звернути увагу на державну політику у різних країнах у галузі фіскального регулювання, то стане очевидним, що інструменти, які використовуються зовсім не однакові. Цьому може дати пояснення розуміння відмінностей у соціально-економічних моделях різних національних економік і властивих їм особливостей. Важливим показником соціальної спрямованості з одного боку та рівня ринкової саморегуляції з іншого боку, виступає співвідношення доходної частини бюджету та ВВП країни – частка сукупних доходів, перерозподілених за допомогою фіскальних інструментів (табл. 1)

Таблиця 1

Частка бюджету в ВВП (доходна частина) в деяких країнах світу, 2018–2020 рр., %*

Країна	2018	2019	2020
Великобританія	36,7	36,5	36,5
Гонконг	20,7	20,3	20,5
Ісландія	44,7	41,7	41,8
Кенія	17,3	16,7	16,5
Німеччина	46,2	46,4	46,5
Нова Зеландія	37,2	36,5	37,2
Норвегія	55,8	56,8	50,8
Південна Корея	22,9	22,9	22,9
Сінгапур	17,6	17,9	17,5
Сомалі	5,8	6,6	9,9
США	30,1	30,0	30,5
Україна	39,5	39,3	39,9
Швеція	49,5	48,5	48,7

*Складено за [5,6].

За результатами попереднього аналізу можна зробити припущення, що відмінність у величині частки доходної частини бюджету у ВВП пояснюється різним рівнем участі держави та її інститутів у формуванні

соціально-економічного простору у тій чи іншій країні. Країни, які мають більш соціально спрямований вектор розвитку та зазнають тиску патерналістичних ідей з боку суспільства (Ісландія, Німеччина, Норвегія, Україна, Швеція та ін.), перерозподіляють за допомогою бюджетних механізмів більшу частину сукупних доходів, ніж країни з більш вільною моделлю конкуренції, розвиненими інститутами приватної власності та цивільною відповідальністю (Великобританія, Нова Зеландія, Південна Корея, США та ін.). Однак можна також виділити групу країн, у яких перерозподіл доходів на значно нижчому рівні. Наразі можна говорити про низьку роль державного регулювання, але викликано це різними причинами. Одна група – це офшорні території, у яких за визначенням фіскальна політика не може бути активної (Гонконг, Сінгапур та ін.), друга група – країни із низьким рівнем розвитку самого інституту державної влади на всіх рівнях (Кенія, Сомалі та ін.). На даному етапі вивчення цього питання ми можемо проводити лише попередній аналіз, і, можливо, у загальній масі держав будуть і винятки з цієї тенденції. Але це лише вкотре послужить підтвердженням різноманітності соціально-економічних моделей у світі.

Наступний аспект, який можна аналізувати – різноспрямоване використання інструментів фіскального регулювання в різних країнах. З одного боку, видно, що в кризові періоди 2019–2020 рр., пов'язані з пандемією процеси вимагали підтримки бізнесу та стимулювання сукупного попиту. Цього можна досягти, у тому числі, і за рахунок збільшення частки доходів, що перерозподіляються. Проте не всі країни пішли цим шляхом. США, Німеччина, Великобританія – розвинуті країни, які мають можливість, не збільшуючи податкового навантаження, стимулювати сукупний попит, а саме використовувати політику грошового пом'якшення. Інші країни використовують також відмінні методи. Для одних важливе зниження податкового навантаження та можливість самостійного розвитку бізнесу в умовах кризи. Це країни, в яких уже багато років укорінилася самосвідомість приватної власності та відповідальності за свій добробут у громадянському суспільстві. Для інших держав, в яких інститути сучасного ринку лише перебувають на стадії формування, в яких законодавство не відповідає сучасним викликам і суспільство перебуває у стані ділової неспроможності, єдиним варіантом є жорсткіша фіскальна політика зі збільшенням податків і частки доходів, що перерозподіляються. До останніх входить і Україна. На шляху реформ у нашій країні необхідно враховувати досвід побудови успішної моделі у розвинених країнах Євросоюзу, а також у країнах, які

швидко пройшли перехідний період від командно-адміністративної системи до змішаної економіки – Польща, Чехія, Словенія та ін. [7].

На підставі вищесказаного, можна зробити твердження про однозначну важливість фіскальних методів регулювання національної економіки та досягнення макроекономічної рівноваги. Враховуючи варіативність використання даних інструментів, можна вирішувати питання поповнення резервів на фазі підйому, у контексті реалізації політики стримування сукупного попиту, а також на фазі депресії формувати додаткові можливості для зростання сукупних доходів за рахунок використання механізму мультиплікатора, у контексті реалізації політики експансії та стимулювання сукупного попиту. Але будь-який вибір стратегії поведінки має враховувати соціальні особливості економічного середовища. І тому дуже важливо вивчити та зрозуміти можливі наслідки від застосування різних інструментів регулювання. З цією метою і потрібне детальніше вивчення становлення та функціонування соціально-економічних моделей країн, у тому числі й України.

Список використаних джерел

1. Паєнтко Т.В. Інструменти фіскального регулювання фінансових потоків / Т.В. Паєнтко // Ефективна економіка. – 2011. – № 8. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2011_8_18 – вільний. Мова укр.
2. Єфименко Т.І. Фіскальна консолідація в контексті антикризового регулювання / Т.І. Єфименко, С.С. Гасанов, В.П. Кудряшов // Фінанси України. – 2013. – № 2. – С. 7–20 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fu_2013_2_3 – вільний. Мова укр.
3. Блискавка Т. Зарубіжний досвід фіскального регулювання інноваційного процесу в економічно розвинених країнах / Т. Блискавка // Дослідження міжнародної економіки: зб. наук. праць. – К.: ІСЕМВ НАН України. – 2011. – № 1 (66). – С. 155–165.
4. Heimberger P., Huber J., Kapeller J. The power of economic models: the case of the EU's fiscal regulation framework // *Socio-Economic Review*, Volume 18, Issue 2, April 2020, Pages 337–366 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://doi.org/10.1093/ser/mwz052> – вільний. Мова англ.
5. International Monetary Fund [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.imf.org/en> - вільний. Мова англ.
6. The World Bank [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CN?view=chart> – вільний. Мова англ.

7. Задоя А.А. Экономические модели стран Европейского Союза: возможности использования в Украине / А.А. Задоя // Европейский вектор економічного розвитку. – 2019. – №1(26). – С. 84–93.

А. Зуєва

НТУ «Дніпровська політехніка», м. Дніпро

ВПЛИВ COVID-19 НА РІВЕНЬ БЕЗРОБІТТЯ В КИТАЇ

На сьогодні Китай вважається найчисельнішою країною в світі, що мала достатньо довгий час стабільні показники на ринку праці: за даними останнього перепису, що був у 2020 році, населення становило приблизно 1,41 млрд людей, за останні 10 років рівень зайнятості зріс від 761 млн до 774 млн, а зареєстрований рівень безробіття склав 3,98% [1, 2, 3], що, в цілому, позитивно впливало на діяльність державної економіки. Раптова пандемія Covid-19, епіцентром якої був саме Китай, вплинула на прогнозовані очікування китайського уряду та призвела до змін як економічних, так і трудових показників, особливо рівня безробіття.

Безробіття характеризує стан, за якого економічно активне населення не має можливості отримувати дохід від реалізації своїх трудових можливостей.

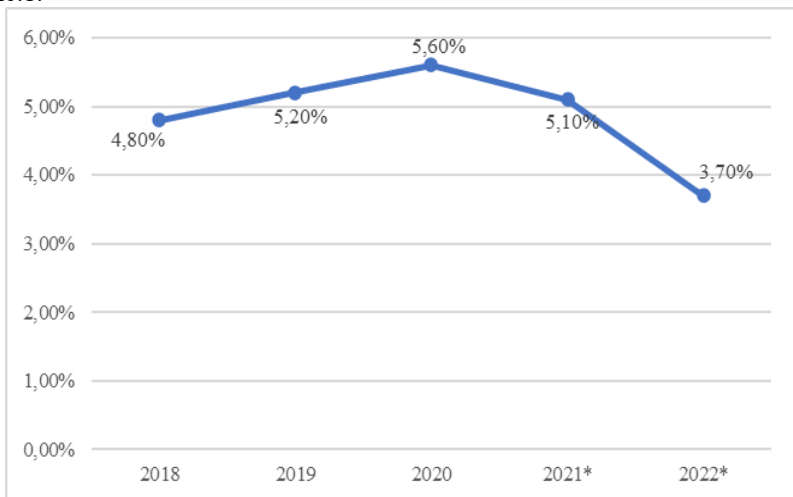
Цей стан може виникати, по-перше, через банкрутство підприємства, через що немає змоги фінансувати увесь персонал і тому доводиться його звільняти, по-друге, через відсутність бажання працювати за низький рівень заробітної плати, по-третє, через різке збільшення економічно активного населення, що готове працювати, але для якого немає вільних робочих місць. Остання причина, поміж інших, має більший вплив на державу, адже через недостатнє використання робочої сили економіка буде знижуватися.

У зв'язку з тим, що Китай може пропонувати дешеву робочу силу, завдяки якій відбувається мінімізація витрат на виробництво, він є вигідною країною для розширення бізнесу, особливо спрямованого на конструювання авто, приладів та техніки. Висока концентрація фабрик позитивно впливає на рівень безробіття, адже він знижується та дозволяє більшій частині населення отримувати заробітну плату, а надходження податків з доходів формує внесок в економічне зростання Китаю.

З появою коронавірусної хвороби основними чинниками впливу на безробіття стали, по-перше, жорсткі карантинні вимоги, через які зачиняли торгові центри, магазини, промислові виробництва, аеропорти та інші заклади, що й призводило до повного обмеження діяльності

людей та втратою ними робочих місць, через недостатні фінансові можливості, по-друге, виникнення проблем з імпортуванням товарів, адже через недостатню кількість матеріальних ресурсів підприємство зупинялося, а отже, необхідність у трудових ресурсах зменшувалася.

Аналіз впливу Covid-19 на рівень безробіття в Китаї наведено на рис.1.

Рис. 1. Рівень безробіття в Китаї, 2018-2022 рр. (прогноз), %
Джерело: складено автором на основі [4].

Щоб порівняти рівень безробіття до та після пандемії, було обрано 2018, 2019, 2020 рр. та прогнозні очікування від 2021 та 2022 рр.

У 2018 р. найбільшим показником, що зареєструвало Національне бюро статистики Китаю, став 5,1% (14.08.2018), але до кінця року його значення було стабільним та наближувалося до 4,8%. Зниження ВВП у 2019 р. через торговельний конфлікт із США, вплинуло на зростання темпу безробіття до 5,2%, а найвищий показник у цьому році виріс лише на 0,1%, що є незначним. В період пандемії Covid-19 рівень безробіття досяг свого піку та за два місяці зріс на 1% і склав 6,2%. Найперше у світі завчасне впровадження карантинних обмежень дозволило Китаю швидше, на відміну від інших країн, налагодити промислові потужності, тому й загальна ситуація з безробіттям покращилася, а саме цифри досягли позначки 5,2% на останній квартал року, але середньостатистичним за 2020 р. було 5,6%.

Щодо 2021 р., то звичайно, останній зареєстрований показник склав 4,9% на 18 жовтня [4]. Китайський уряд поки щонайвищим показником безробіття зафіксував 5,5%, але через загострення коронавірусної хвороби, важко передбачати будь-які показники у секторах економіки. Якщо припустити, що пандемія все ж таки припиниться або ж матиме не такий глобальний масштаб розповсюдження, то Китай у 2022 р. знову прийде до допандемічних цифр, тобто нормалізує стан на ринку праці за 3 роки.

Перетворюючи масштаби явища безробіття з відсотків у мільйони осіб, можна також стверджувати, що Covid-19 був основним чинником цього росту: з 9,45 млн у 2020 р. до 11,86 млн осіб у 2021 р., тобто приріст склав +2,41 млн, хоча до пандемії середньостатистичним було лише +0,15 млн за рік [5].

Отже, підсумовуючи вищезазначене, Covid-19 став головним фактором, що спричинив зміщення рівня безробіття Китаю в бік зростання за останні 4 роки. Карантинні вимоги спричинили зниження загального економічного зростання країни, а сформоване скрутне фінансове становище на підприємствах, через зменшення попиту на продукцію, особливо, що йшла експорт, та зростання витрат, призвело до зменшення кількості робочих місць.

На 2022 р. очікується зниження рівня безробіття до показника, що був перед пандемією. Уряд впроваджує системи соціальних допомог, наприклад, за 2020 р. було надано субсидій на суму 21,8 млрд юанів (приблизно \$ 3,4 млрд), що дозволило підтримати 400 млн людей, а для надання медичної допомоги було витрачено 54,68 млрд юанів (\$ 8,4 млрд.).

Для власників малих компаній держава надала можливість відтермінувати сплату внесків по програмам страхування старості, безробіття та страхування виробничого травматизму на 5 місяців, а для великих – на 3 місяці з 50% знижкою від суми усього внеску [6].

Політика підтримки добробуту населення впливатиме на покращення державної економіки, що у довгостроковій перспективі зможе перетворити Китай у країну з найсильнішою економікою та демократичним суспільством.

Список використаних джерел

1. Statista. Кількість зайнятих у Китаї з 2010 по 2020 рр. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.statista.com/statistics/251380/number-of-employed-persons-in-china/> – вільний. Мова англ.

2. Statista. Рівень безробіття в містах Китаю з 2010 по 2020 роки з прогнозами до 2026 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.statista.com/statistics/270320/unemployment-rate-in-china/>– вільний. Мова англ.

3. Hromadske. Китай оприлюднив дані сьомого перепису. Населення зросло, але його приріст – найменший за останні десятиліття [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://hromadske.ua/posts/kitaj-oprilyudniv-dani-somogo-perepisu-naselennya-zroslo-ale-jogo-pririst-pajmenshij-za-ostanni-desyatilittya>– вільний. Мова укр.

4. Investing.com. Рівень безробіття в Китаї [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.investing.com/economic-calendar/chinese-unemployment-rate-1793>– вільний. Мова англ.

5. Tradingeconomics. Рівень безробітних в Китаї [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://tradingeconomics.com/china/unemployed-persons>– вільний. Мова англ.

6. GlobalTimes. Система соціального захисту Китаю є ключем до збереження національної стійкості в умовах пандемії [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.globaltimes.cn/page/202109/1234516.shtml>– вільний. Мова англ.

Науковий керівник: С.О. Геращенко, кандидат економічних наук, доцент.

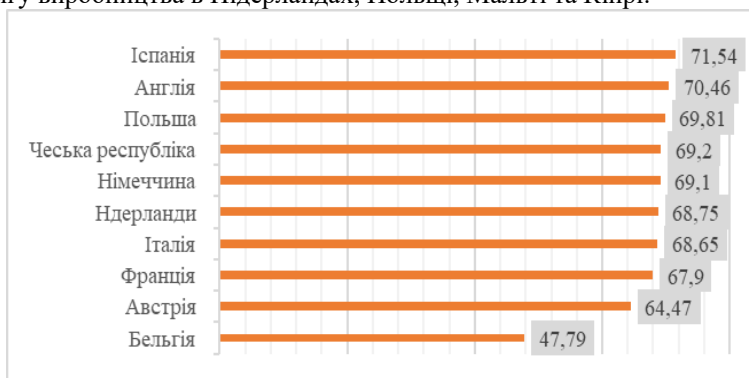
І. Катранжі
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

ЦІНИ НА ГАЗ В ЄВРОПІ: ПРИЧИНИ ЗРОСТАННЯ

Природний газ є дуже важливою корисною копалиною, яка широко застосовується як паливе в теплових електростанціях, техніці. Також газ використовують в житлових будинках у побуті по всьому світу. В наш час актуальною проблемою постав стрімкий ріст цін на енергоносії в Європі, дана проблема загрожує відновленню економіки ЄС після пандемії та знизити виробництво підприємств, напряму залежних від електроенергії.

В країнах Європи в період з початку 2021 р. ціни на газ виросли в декілька разів і перевищили 1200\$ за тис. кубометрів. Аналітики прогнозують, криза погіршується та кінець не близько, також можливе ще вище підняття цін. Ціни на природний газ стрімко зростають: в голландському центрі передачі прав власності, провідному європейському стандарті, ціни виросли з 16 євро за мегават на годину на

початку січня до 75 євро до середини вересня, тобто більш ніж на 360% менше ніж за рік. Також ціни виросли і в інших країнах (рис.1). Громадяни таких країн, як Іспанія, Італія, Франція та Польща, тепер стикаються з рекордно високими рахунками за електроенергію, які посилюють економічні проблеми, викликані пандемією. Народне невдоволення змусило уряди насторожитися, а міністри щосили намагаються придумати надзвичайні заходи, навіть якщо вони короткострокові і лише частково ефективні для пом'якшення наслідків. Європейський союз поступово скорочує свою давню залежність від викопного палива - поновлювані джерела енергії вперше стали основним джерелом електроенергії в 2020 р. – зрушення не були швидкими і досить масштабним, щоб стримати наслідки кризи. Разом вугілля і природний газ як і раніше забезпечують понад 35% загального видобутку в ЄС, при цьому газ становить більше п'ятої частини. Структура енергоспоживання в країнах блоку сильно різниться: викопне паливо має незначну частку в Швеції, Франції та Люксембурзі, але становить понад 60% від загального обсягу виробництва в Нідерландах, Польщі, Мальті та Кіпрі.

Рис.1. Оптові ціни на природний газ по всій Європі (євро/Мегават-година) [1]

Проблеми почалися взимку, коли нижчі, ніж очікувалося, температури призвели до більш високого, ніж зазвичай, споживання електроенергії для обігріву будівель. Це, в свою чергу, призвело до помітного зниження запасів газу, які до березня досягли тривожних 30%. Навесні, коли кампанія вакцинації стала набирати обертів по всьому континенту, ділова активність почала швидко активізуватися: офіси, ресторани та інші заклади знову відкрили свої двері, і до них приєдналися споживачі, які прагнуть витратити свої заощадження. Влітку почалась

аномальна спека на півдні Європи. Через високі температури піднявся попит на електроенергію (кондиціонери), об'єм води в водосховищах зменшився і в результаті зменшилась кількість енергії з гідроелектростанцій.

Ще одна важлива причина це те що більшу частину постачання ЗПГ (зріджений природний газ) викупила Азія, люди швидше отямилась після вірусу і повернулись до роботи. В цей час власній видобуток газу в Європі зменшився через невідкладний запланований ремонт декількох норвезьких газових родовищ.

Оскільки компанії з усього світу намагались роздобути джерела енергії, ціни почали неухильно зростати. До серпня вони побили всі рекорди. Зазвичай влітку газ дешевше, і компанії використовують момент, щоб зберігати його в великих обсягах, щоб добре підготуватися до настання зими. Але тривала цінова криза порушила звичаї, і поточні резерви історично низькі для цієї пори року, що є поганим знаком на найближчі місяці.

Європа повинна пришвидшити перехід енергетичної системи на відновлюванні джерела енергії, так як залежність від викопних видів палива, тобто бензину і природного газу тільки підвищує вартість електроенергії для людей. Ціни на вітрову і сонячну електроенергію залишилися стабільними, отже основна проблема зростання цін на електроенергію криється в піках природного газу і бензину.

Список використаних джерел

1. Чому ціни на енергоносії в Європі зростають і можуть значно погіршитися [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.euronews.com/2021/09/23/why-europe-s-energy-prices-are-soaring-and-could-get-much-worse> – вільний. Мова укр.

Науковий керівник: Е.М. Лимонова, кандидат економічних наук, доцент.

Jessica Cairns
School of Business and Economics
Maastricht University (The Netherlands)

THE IMPACT OF INSTITUTIONAL ECONOMICS ON THE PUBLIC POLICY PROCESS IN UKRAINE

Why are some governments more effective than others? Ukraine is almost a third as effective in government effectiveness and regulatory quality compared to the best performing OECD countries (World Bank, 2020). While

the prevailing opinion has been that differences in the type of governmental system and policies are the root cause of disparities, Institutional Economics offers the alternate view that cultural and social norms are more influential on policy success and implementation (Muers, 2018). The Ukrainian government suffers from the low trust of its citizens, corruption, and informal processes; these influence the policy development process in the Cabinet of Ministers. Successful policy development is key to increasing outcomes and creating a targeted approach (cite). Using Canada, Australia, and the Netherlands as best practices in governance, the principles of policy development can be adapted to increase the measure of Ukraine's executive branch, as well as some measures unique to Ukraine's government environment.

An overarching theme identified in the policy approval process within the Cabinet of Ministers was the creation versus execution of policy documents (SIGMA, 2018). EU approved processes are implemented legally, but there are no training or quality checks. Canada, the Netherlands, and Australia all have forms of unified policy templates that guide the ministry through the necessary steps in creating new policy, along with regular training programs. Contrary to common expectations, introducing a new template is meant to decrease rather than increase bureaucracy. Each ministry has its own method for presenting its proposals, which creates inconsistency in legal language and decreases the efficiency of the confirmation process (RDO, personal communication, August 4, 2021). When the Cabinet tries to then pass proposals to Parliament, this adds an extra step as they must be rewritten in compliance with the Verkhovna Rada's guidelines. The lack of a governing body is a root cause. The Secretariat of the Cabinet of Ministers ('SCMU') has the constitutional role of ensuring policy quality without blocking proposals for political reasons. The SCMU spends 80% of its time checking paperwork, which leaves little time to critique the quality of proposals (SIGMA, 2018). Because of this, their primary function is ensuring policy proposals are complete, rather than if the sections are completed well. There is a fine balance in giving approval based on a neutral quality criterion. Creating guidelines that clearly separate this line is essential to prevent policies from being blocked for political reasons before they even pass to the Cabinet.

The goal of a unified template is to list the necessary considerations and consultations that must go into policy suggestions. Policies work best when tailored to the needs of the local community (Rodrigo and Amo, 2006). Furthermore, stakeholders give policymakers new perspectives which reduce unintended consequences from new policies. An engaged civil society reduces the cost of risk assessment and increases regulatory compliance

(Rodrigo and Amo, 2006). Public consultations are mandatory in Ukraine, but their effectiveness depends on the motivation of the responsible Minister (RDO, personal communication, August 4, 2021). A consultation is classified as a post on the Cabinet of Minister's page with no comments up to a full-fledged regional impact investigation, motivating the need for standardisation. The Netherlands utilises private companies to research to understand public perspectives; however, government-funded companies struggle to be independent in Ukraine (Ramkema et al., 2008). Therefore, encouraging public participation through a subscription service to the existing government consultation website is a better solution. The subscription would include tags for affected sectors and interest groups. Ukraine has a competitive advantage in digital governance due to the work of the Ministry of Digital Transformation (Klyuchar, 2021). This strategy suited the Cabinet's goal of creating a more transparent government and increasing civic engagement. This method must go hand in hand with increasing internet access to avoid digital exclusion, a process that is well underway with the memorandum that will expand 4G coverage to 90% of the population (KMU, 2019). Additionally, the development of cyber laws and data protection must catch up to ensure the app is transparent and does not risk further government distrust (Klyuchar, 2021).

Furthering the possibilities of technology in government is the branch of computer science - computational law. Computational law can be used in codified legal systems to draw connections between acts, so policymakers can quickly find relevant legislation when drafting new proposals. It also has the potential to analyse links between acts and their densities, thus preventing redundant legislation and providing a possibility to analyse overlap (Heaton, 2013). This process could make the legislative analysis required in policy templates more efficient; however, the nature of Ukraine's legislation, especially strategic document hierarchy, is a threat. When medium- and long-term strategic plans have no primacy, the priority of policy is undetermined and can lead to contradictory policy (RDO, personal communication, August 4, 2021).

The format of policy proposals is just one example of several informal processes that are carried out within the Cabinet. Informality makes those with the highest bargaining in the Cabinet able to pass their policies, and those weaker with contradicting ideas have policies blocked (Fisun, 2006). This is a key problem, as when there is a dispute in policy committees, there is no conflict resolution mechanism (SIGMA, 2018). Instead, informal discussions take place. Another example is the duplication of mandates, preventing relevant Ministries from taking responsibility; this is the case for

the Ministry of Justice, which is responsible along with the SCMU for checking legislative proposals (SIGMA, 2018).

To improve the policy development process in Ukraine's Cabinet of Ministers, both legal clarity and cultural attitudes must change. While the former is undoubtedly easier and faster to implement, the cultural shift is truly where there is the most room for growth. Formalising public policy processes by redefining the role of the SCMU has the potential to centralise authority and quality control. The focus should involve recognising Ukraine's competitive advantage in digital governance and using it as a tool to transform processes within the government as well as for the citizens.

References

- Fisun, O. (2020). 6. Ukrainian Constitutional Politics: *Neopatrimonialism, Rent-seeking, and Regime Change*. In *Beyond the euromaidan* (pp. 105-123). Stanford University Press.
- Heaton, R. (2013). *When Laws Become Too Complex: A Review into the Causes of Complex Legislation*. Cabinet Office-Office of the Parliamentary Counsel.
- Klyuchar, M. (2021). *DEVELOPMENT FUTURES SERIES*. Available from the web site of United Nations Development Program. Available at: <https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/2021-09/UNDP-DFS-How-to-Design-a-Human-Centered-Digital-Transformation-Initiative-Case-Study-Ukraine.pdf>
- KMU (2019). *Government signs a memorandum that will ensure 4G coverage of 90% of Ukraine's territory*. Available at: <https://www.kmu.gov.ua/en/news/uryad-pidpisav-memorandum-shcho-zabezpechit-pokrittia-4g-na-90-teritoriyi-ukrayini>
- Králíková, M. (2021). *Importing EU norms: the case of anti-corruption reform in Ukraine*. *Journal of European Integration*, 1-16.
- Muers, S. (2018). *Culture, values and public policy*. Institute for Policy Research.
- Ramkema, H., Hesselink, K., & Parren, S. (2008). *The Dutch political system in a nutshell*. The Hague: Netherlands Institute for Multiparty Democracy.
- Rodrigo, D., & Amo, P. A. (2006). *Background document on public consultation*. Available from the web site of Organization for Economic Cooperation and Development. Available at: <http://www.oecd.org/dataoecd/4/43/36785341.pdf>

SIGMA. (2018). *Baseline Measurement Report: The Principles of Public Administration Ukraine*. Available at: <http://www.sigmaweb.org/publications/Baseline-Measurement-Report-2018-Ukraine.pdf>

World Bank, World Governance Indicators. (2020). *Regulatory Quality and Government Effectiveness*. Available at: <http://info.worldbank.org/governance/wgi/>

Scientific supervision by Viktoriia Lapa, Ph.D, Associate Professor.

T. Kisil
Alfred Nobel University, Dnipro

PECULIARITIES OF SWISS ECONOMY

There are almost 300 countries in the modern world, but only few of them have enough resources and currency for a favorable life of the people. Switzerland is a representative of this kind of countries. It is a technologically highly developed country with a market economy. It produces only high-quality specialized products, a large percentage of which are destined for the global market. Because of this country is one of the largest financial centers in the world. The Swiss economy has always been closely integrated into the system of world and European industrial and financial markets. In the first half of the 20th century Swiss imports tended to exceed Swiss exports. The shortage of raw materials, as well as a limited domestic market, made it necessary for Switzerland to devote special attention to its foreign trade policy. The global economic crisis dealt a severe blow to the Swiss economy, which led to a massive reduction in Swiss export capacity. The debt crisis intensified the blow. In 1930 the proportion of Swiss exports to total industrial production fell below 20 percent for the first time. The country did not surpass that level again until 1949. The period of the 1930s and 1940s was therefore characterized by very unfavorable external economic conditions.

In the 21st century the country's economy is based on market relations and the turnover of foreign financial capital. Thanks to this, Switzerland offers an excellent environment for businesses. In addition, the basis of the Swiss economy in general, and the industrial sector in particular, are small and medium-sized companies which specialize in a narrow market segment (Чёрная, 2017).

The basis of economic development of the country is banking. The banks UBS and Credit Suisse are considered the oldest and most reliable. Statistics show that there is one financial institution for every one and a half thousand

citizens. But despite the huge number of banks their quality of service is considered one of the best in the world. The country has developed a strict security control system for all personal data of depositors. They are inaccessible to outsiders. That is why many wealthy foreigners tend to keep their capital in Switzerland. And such an influx of investments ensures the country's stable economic situation and gradual development (Take-Profit.org., 2021).

One of its challenges the government considers tax reform. Reducing the tax burden on businesses will lead to stronger economic growth trends, which, along with the improvement of social welfare, will ultimately have a positive impact on tax revenues. In 2020 the cantons have reduced taxes so that the total effective corporate tax rate in Switzerland at all three levels is around 13-15%. For example, in Geneva the rate was reduced from 24.2% to 14%, in Zurich from 21.2% to 18.2%, in Fribourg from 19.9% to 13.9% and in Zug from 14.3% to 11.9%. Thus, today Switzerland offers one of the lowest tax rates in Europe.

Switzerland is the seventh highest per capita income country in the world. Some of the wealthiest people in Europe live there. International foreign exchange reserves are about 1018 billion dollars. Therefore, the exchange rate of the Swiss franc against the dollar is almost independent of the country's foreign reserves, which helps arouse more confidence among foreign investors. This fact has also contributed to the fact that the banking system is one of the oldest and largest in the world.

The Swiss economy is highly export-oriented. The share of exports of goods and services in the country's GDP has consistently exceeded 50%. Given such a high dependence of the country's economy on exports, the Swiss government pays special attention to foreign economic policy (Белов Н., 2014). The total GDP of Switzerland in 2020 amounted to 748 billion dollars, but the GDP per capita was 80132 dollars (take-profit.org, 2021).

Switzerland is famous throughout Europe for its almost complete absence of unemployment. The economy is focused on the production of high-quality specialized products. Of the \$456.4 billion in exports in 2018, \$332.1 billion (72.8%) were goods, and \$124.3 billion (28.2%) were services. The main industries are: machinery, pharmaceuticals, watches, chemicals and food. The structure of Swiss exports includes: electronics, precious metals and stones, chemical products and pharmaceuticals. The main assets of the chemical-pharmaceutical industry are the companies "Novartis" and "Hoffman-la Roche" (Сухов, 2019). The leading position in the food industry is held by "Nestlé" Corporation. Swiss chocolate and watches are the best in the world. By the way, about 57% of the global watch market is Swiss brands (Черная, 2017).

The most famous Swiss watch brands are Rolex, Omega, Cartier, Longiner. Also there are many textile factories, cheese mills, butter mills, sawmills and cement plants. Switzerland is considered the world center for gold refining. Swiss nuclear power plants are considered to be the safest and most secure, although domestic government policy limits the expansion of this type of facility until 2050 (Сухов В., 2019).

Despite the fact that the country produces a huge range of high-tech and competitive goods and services, a lot is purchased. Predominantly these are raw materials and semi-finished products, components for Swiss companies. Total Swiss imports of goods and services in 2018 amounted to about \$ 241 billion, of which \$ 169.7 billion were goods. The country imports oil and gas only from abroad. The U.S., European countries, China and Japan are considered the country's main trading partners (m.orangesmile.com, 2021). In the top goods supplied to Switzerland in 2018: gold and diamonds, cars and other vehicles, chemicals, oil and petroleum products, metal, broadcasting or television equipment, computers, medicines, agricultural products.

But due to the coronavirus, despite the optimistic forecast of a recovery of Swiss GDP in 2021, the Economiesuisse forecasts problems in the Swiss labor market. In particular, Switzerland's unemployment rate will rise from 3.1% to 3.5% in 2021. Overall, the Economiesuisse sees high risks of lower growth in the Swiss economy (Левчук К., 2020). According to the organization, restrictive measures or a complete lockdown may be needed again in the fall of 2021. The solution to the high incidence of the people cannot be a lockdown, as it would affect the Swiss economy. Small and medium enterprises will stop working, the country will be closed and will not be able to receive tourists. Consequently, the unemployment rate will skyrocket, and GDP will decline. Therefore, the solution to the coronavirus problem is to fully vaccinate the population. Fortunately, today, about 39% of the Swiss population is fully vaccinated against COVID.

In general, we can say that a feature of Swiss industrial policy is the lack of targeted support to individual industries. Switzerland has developed a comprehensive system of state support for innovation with a developed territorial infrastructure, the effectiveness of which is confirmed by the research of independent experts (Белов Н., 2014).

References

1. Черная, С., 2017. *Экономика Швейцарии*. [online] YouTube. Available at: <<https://www.youtube.com/watch?v=j3pVAdkAZW8>> [Accessed 29 October 2021].

2. Take-Profit.org. 2021. *Экономика Швейцарии 2020-2021 в цифрах / Take-profit.org.* [online] Available at: <<https://take-profit.org/statistics/countries/switzerland/>> [Accessed 29 October 2021].

3. Белов, Н., 2014. *Особенности промышленной политики Швейцарии, поддержка инноваций.* [online] Cyberleninka.ru. Available at: <<https://cyberleninka.ru/article/n/osobennosti-promyshlennoy-politiki-shveysarii-podderzhka-innovatsiy/viewer>> [Accessed 29 October 2021].

4. Сухов, В., 2019. *Экономика Швейцарии: ВВП, импорт, экспорт.* [online] Moneymakerfactory.ru. Available at: <<https://moneymakerfactory.ru/biznes-idei/ekonomika-shveysarii/>> [Accessed 29 October 2021].

5. Orangesmile.com. *Экономика Швейцарии - ведущие отрасли, ВВП и уровень благосостояния.* [online] Available at: <<https://www.orangesmile.com/destinations/switzerland/economics.htm>> [Accessed 29 October 2021].

6. Левчук, К., 2020. *Economiesuisse пересмотрел прогноз по экономике Швейцарии сн Швейцария Деловая.* [online] Швейцария Деловая. Available at: <<https://business-swiss.ch/2020/12/economiesuisse-peresmotrel-prognoz-po-jekonomike-shvejcarii/>> [Accessed 29 October 2021].

Scientific supervision by R.M. Kliuchnyk, PhD in Politology, Associate Professor.

R. Kliuchnyk
PhD in Politology, Associate Professor
Alfred Nobel University, Dnipro

CRISES AND CONFLICTS IN THE MODERN WORLD: POLITICAL AND ECONOMIC DIMENSIONS

It has always been known that conflicts between people, groups of people and states cannot be avoided due to a number of reasons. It is obvious that the amount of resources in the world is limited, so numerous political and economic agents participate in endless struggle for the control over material and non-material goods. The history of most nations is, in general, the history of its conflicts with the others. The examples of the Roman Empire, the Abbasid Caliphate, the British Empire and other extremely large states of the past prove the idea that political entities tend to enlarge and to spread their power as far as possible.

The Cold War as a phenomenon of geopolitical tension between the two coalitions was a valuable experience of non-violent solutions of international conflicts. On the one hand, the second half of the 20th century was full of wars and crises. The Korean War, the Vietnam War, the Six-Day War were quite cruel and destructive but none of them was waged using nuclear weapons.

After 1991, the geopolitical situation in the world has dramatically changed. The USA has become the only superpower in the world, but the humanity has faced a large number of new challenges. One of them is international terrorism, which has proved to be a powerful threat to any nation or city. For example, 9/11 was a transnational terrorist attack because the victims were from many different countries, the mission was financed and planned from abroad, the terrorists were foreigners, and the implications of the events (e.g., financial and security) were global. A hijacking that is planned in one country but terminates in another country is an instance of transnational terrorism as is the assassination for political ends of a foreigner on a city street. Transnational terrorist attacks often entail endboundary externalities: actions or authorities in one country impose uncompensated consequences on people or property in another country. Multiple terrorist attacks lead to the anticipation of future events, which create risk premiums that limit activities in terrorism-prone sectors. Investors, both at home and abroad, may decide to direct their assets to safer activities in other countries. If terrorists succeed in scaring away investors, they may be encouraged to take further actions to cause economic losses. Transnational terrorism has an unambiguously negative influence on trade flows, including exports and imports. Domestic terrorism is also anticipated to decrease overall trade flows; however, domestic terrorism is more apt to reduce exports than imports (Bandyopadhyay, Sandler and Younas, 2018).

In 2010-2012, the Arab Spring led to a big change in the Arab world and has created great reaction with similar slogans like “more freedom, more democracy and more fundamental and civil rights” despite the differences on the national scale that had arisen in reaction to problems like unemployment, inflation, political corruption, limitation to freedom of expression in the Middle East countries and it had created traumatic effects in these countries in a short span of time (Beser and Kilic, 2017).

2020 has already been notorious not only for COVID-19 pandemic, but also for a spree of domestic and international conflicts across the world. The pandemic-caused crisis has led to rapid increase of poverty and unemployment. Some racial and ethnic groups are more prone to economic and social vulnerability than others. This leads to tension and conflicts. The best-known example is the Black Lives Matter movement protesting against incidents of

police brutality and all types of racially motivated violence against black people. Economic anxiety and unemployment were among the reasons boosting the BLM protests in the USA and abroad.

Many countries are suffering from internal conflicts that cause huge economic loss and lead to emigration. In 2020, the conflict in Ethiopia burst out, where separatists from Tigray Region are waging war against the central government. In 2021, the most dramatic events happened in Afghanistan. While American troops were being withdrawn, the Taliban was leading a major offensive in Afghanistan. In August 2021, the Taliban took control over almost the entire country. Afghanistan's internal banking system froze up. Western powers, including the US and Germany, suspended foreign aid to the country. The World Bank and the International Monetary Fund have also halted payments (Afghanistan's economy in crisis after Taliban take-over, 2021).

The situation in Venezuela is dramatically getting more dangerous. The rivalry between N. Maduro and the opposition has led to Venezuela's economic collapse and further impoverished its citizens. More than 5 million citizens have fled, many now scraping by in Colombia's cities or violent borderlands. Most families that remain cannot put enough food on the table. Thousands of children are suffering irreversible harm from malnutrition (10 Conflicts to Watch in 2021, 2021).

China and Taiwan have also faced a crisis when dozens of Chinese warplanes were sent into Taiwan's air defense identification zone. The United States is very concerned by the People's Republic of China's provocative military activity near Taiwan, which is destabilizing, risks miscalculations, and undermines regional peace and stability. Washington urged Beijing to cease its military, diplomatic, and economic pressure and coercion against Taiwan (Increasing People's Republic of China Military Pressure Against Taiwan Undermines Regional Peace and Stability - United States Department of State, 2021). In October 2021, China's President Xi Jinping said the unification with Taiwan should be achieved peacefully, but warned that the Chinese people had a glorious tradition of opposing separatism (China-Taiwan tensions: Xi Jinping says 'reunification' must be fulfilled, 2021).

Thus, the modern world is full of crises and conflicts. They emerge in different places on Earth and influence a lot on political and economic life. For example, if China, the world's largest producer, starts an economic, if not military, campaign against Taiwan, the situation will be unpredictable for the whole world.

References

1. Bandyopadhyay, S., Sandler, T. and Younas, J., 2018. Trade and terrorism. *Journal of Peace Research*, 55(5), pp.656-670.

2. Beser, M. and Kilic, N., 2017. The influence of Arab Spring effect on economic growth in the Middle East countries: structural break panel data analysis. *Eurasian Journal of Economics and Finance*, 5(3), pp.133-141.

3. BBC News. 2021. Afghanistan's economy in crisis after Taliban take-over. [online] Available at: <<https://www.bbc.com/news/world-asia-58328246>> [Accessed 9 October 2021].

4. Crisis Group. 2021. 10 Conflicts to Watch in 2021. [online] Available at: <<https://www.crisisgroup.org/global/10-conflicts-watch-2021>> [Accessed 9 October 2021].

5. United States Department of State. 2021. Increasing People's Republic of China Military Pressure Against Taiwan Undermines Regional Peace and Stability - United States Department of State. [online] Available at: <<https://www.state.gov/increasing-peoples-republic-of-china-military-pressure-against-taiwan-undermines-regional-peace-and-stability/>> [Accessed 9 October 2021].

6. BBC News. 2021. China-Taiwan tensions: Xi Jinping says 'reunification' must be fulfilled. [online] Available at: <<https://www.bbc.com/news/world-asia-china-58854081>> [Accessed 9 October 2021].

K. Kovalenko
Alfred Nobel University, Dnipro

IS PERFECT COMPETITION ACTUALLY PERFECT: EXAMPLES OF AGRICULTURAL SECTOR?

Classification of market structure shows the aspects which are able to characterize the relations between sellers and other sellers, sellers and buyers, etc. There are argued to be five main market system types, namely: Perfect Competition, Oligopoly, Monopsony, Monopolistic Competition and Monopoly (Investopedia, 2021). It is known that there are various features that may characterize each of them. However, the first and the last one will be explained in detail. This article will first consider whether the Perfect Competition is actually an ideal type of market structure or not, provided with noticeable advantages and disadvantages, and then compare it to Monopoly and its example in the Economy of Ukraine.

To begin with, the Perfect Competition occurs on the condition that all producers and consumers of their goods and services have full and realistic information about their brands positioning; where there are a large number of sellers competing with another one. In other words, all organizations launch

almost identical products and services in the same industry, while all potential clients are aware of this product image. It should be mentioned that there is a great number of customers' possible preferences of what and where to purchase. That is to say, all clients make their choices in favor of better quality and more favorable price. Therefore, producers desire to stay in this market as long as possible, while consumers want to be satisfied with their goods. Consequently, it leads to low prices and high quality from the side of sellers for the satisfaction of consumer`s needs. In this case, the level of competition is high and demand is so elastic that price and quality changes can immediately lead to decrease in the number of clients and companies' income respectively, owing to the fact that consumers acquire an enormous variety of offers from other competitive sellers in this market. So, these criteria should take place for the perfect competitive market: all firms and companies provides their clients with an almost the same products, which actually have some degree of differentiation; companies are price-takers; all of competitors have a relatively small market share; buyers know the nature of the product which is being sold and the prices charged by each organization; their industry is characterized by freedom of entry and exit from it; consumers have a variety of choices and comparisons between competitors of this market (Investopedia, 2021).

It goes without saying that Perfect Competition produces the best possible economic outcomes for consumers since they never over-pay for goods and are always satisfied with a variety of choices. The economy, in this case, is operating efficiently due to the competition which leads to the development of goods produced. Moreover, all prices will meet demand, surpluses as well as shortages will be met, while producers will have to generate services and goods at high competitive quality. Agricultural markets and distributors of seeds are the prime examples of firms which are perfectly competitive (Distributors of agriculture, 2021). Their products are produced and sold by many sellers for even more buyers who are obviously aware of pricing. In this situation, the intersection of supply and quantity demanded determine a market price. For instance, according the information in 2018, there were 10 top distributors of selective or selective plant protection products, that are called drugs which inhibit or destroy plants in crops at the expense of others that develop normally under the action of pesticides. These distributors could demonstrate an ideal competitive environment (Brands top 10 agriculture, 2021). The number of top 10 companies occupying this sector is shown in Table 1.

It can be seen from the table that almost all companies had no more than 10% share among each other in 2018. Eridon, for example, accounted for 40% of sales among the top 10 distributors, while Spectrum-Agro acquired the biggest number of selective plant protection and seed brands – 33 pcs. The rest

of companies were relatively equal in their distributions. Many consumers were supplied with their products all over the world, which made these companies international competitors.

Table 1

Possible benefits for Ukraine from being independent in the nuclear industry

Company	% share among top10	Number of SPP brands	Number of seed brands	All brands
Eridon	40%	12	13	25
LNZ Group	10.7%	5	7	12
Bison-Tech	9.8%	13	9	22
Agroscope	9.4%	13	11	24
TDN	8.6%	7	11	18
Spectrum-Agro	7.3%	16	17	33
Souffle Agro Ukraine	4.2%	11	11	22
AgroRos	3.6%	9	14	23
Agrosem	2.7%	5	7	12
Agroprotection of Donbass	2.5%	11	6	17

Source: constructed by the other on the basis (Brands top 10 agriculture, 2021)

However, the Perfect Competition is not actually absolutely perfect. There are some disadvantages for sellers indeed. Firstly, such a kind of market reduces competitive companies' market share and customer base, especially if the demand for these products is limited because of higher pricing. (Disadvantages Of Perfect Competition - 781 Words | Bartleby, 2021). Therefore, this competitive market can force the organization to lower its prices just in order to remain competitive, which, in turn, decreases the overall return on each item or service that company provides. And it secondly leads to the second disadvantage, namely: there is no chance to obtain the maximum profit. In other words, there are many other firms with almost the same product all over the world (Disadvantages Of Perfect Competition - 781 Words | Bartleby, 2021). As a result, consumers have many cases where to purchase them, ridding companies of the chances to acquire the maximum outcomes.

In conclusion, the Perfect Competition is the ideal market system for buyers since it provides them with many beneficial aspects: the variety of goods and services is provided, all prices meet demand and the quality of such products matches their pricing. Consumers are always aware of the nature of what they buy as well as what they can purchase somewhere else. So, in this case, economy works in the most sufficient way. However, some disadvantages

for sellers actually occur, which are relatively small market share and consumer base, which alternatively leads to not being able to have the maximum outcome because of the Perfect Competition structure.

References

1. Investopedia. 2021. Perfect competition. [online] Available at: <<https://www.investopedia.com/ask/answers/05/perfectcompetition.asp>> [Accessed 29 October 2021].
2. Superagronom.com. 2021. Distributors of agriculture. [online] Available at: <<https://superagronom.com/blog/627-top-10-distribyutoriv-nasinnya-ta-zasobiv-zahistu-portfel-brendiv>> [Accessed 29 October 2021].
3. Superagronom.com. 2021. Brands top 10.agriculture, 2021. [online] Available at: <<https://superagronom.com/news/9003-nazvano-brendi-nasinnya-ta-zzr-v-portfelyah-top-10-distribyutoriv-u-2019-rotsi>> [Accessed 1 November 2021].
4. Bartleby.com. 2021. Disadvantages Of Perfect Competition - 781 Words | Bartleby. [online] Available at: <<https://www.bartleby.com/essay/Disadvantages-Of-Perfect-Competition-PJZJQVAJKU>> [Accessed 30 October 2021].

Scientific supervision by R.M. Kliuchnyk, PhD in Politology, Associate Professor.

А. Ковальова
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

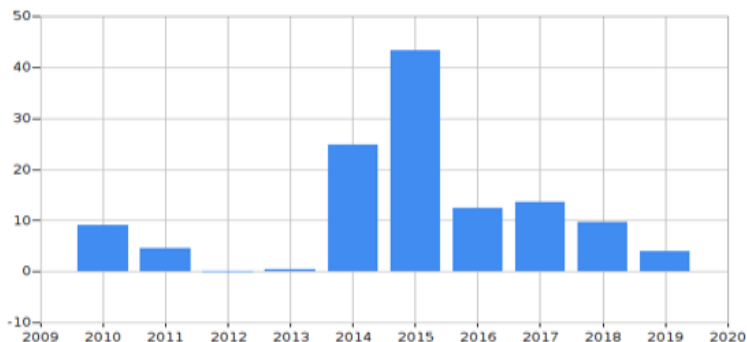
ІНФЛЯЦІЯ В УКРАЇНІ: ДИНАМІКА ТА ПОДОЛАННЯ

Україна, як і увесь світ, стикається з великою проблемою – інфляцією, тобто збільшенням середнього рівня цін економіки, що призводить до зниження рівня життя населення, знецінення цінних паперів, зниження реального обсягу національного виробництва, збільшення безробіття, закриття підприємств, банкрутства та падіння валютного курсу національної грошової одиниці, що призводить до «доларизації». Усе це вище перелічене обумовлює актуальність інфляції в країні.

За останні 10 років спостерігалися різні типи інфляції (рис.1). Залежно від зростання цін виділяють три види інфляції: помірної, галопуючої та гіперінфляції. Згідно з графіком 2014–2015 рр. спостерігається галопуюча інфляція, а потім – помірної. Також в Україні була й гіперінфляція з 1992 по 1994 рр. За причинами виникнення є

«інфляція витрат» – зростання цін через подорожчання компонентів виробництва й зростання собівартості продукції та «інфляція попиту» – зростання цін, внаслідок зростання грошового попиту на товари і послуги сукупного споживача. Саме «інфляція попиту» спостерігалася в 2014–2015 рр. [Ошибка! Источник ссылки не найден.].

Рис. 1. Рівень інфляції в Україні, % [1]

Для того, щоб стримати інфляцію Національний Банк України у 2021 р. підвищив відсоткову ставку, а також вирішив згорнути програми монетарного стимулювання та змінити дизайн монетарної політики. Окрім цього, почали обмежувати видачу довгострокових кредитів рефінансування. Проте навіть така реакція банку не зупинить ріст інфляції [2]. На нашу думку, аби зменшити інфляцію треба запобігти необгрунтованому зростанню цін та тарифів на деякі товари та послуги, підвищити рівень довіри населення, для того щоб це не призводило до «доларизації».

Таким чином, за останні роки Україна зіткнулась з багатьма суттєвими проблемами, одна з яких є інфляція та її наслідки. Досвід попередніх років та інших країн, підтверджує, що для вирішення проблеми інфляції потрібна активна державна підтримка.

Список використаних джерел

1. СтатБюро [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.statbureau.org/ru/ukraine/inflation-charts-yearly> – вільний. Мова рос.
2. Экономическая Правда [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.epravda.com.ua/rus/publications/2021/07/22/676191/> - вільний. Мова укр.

Науковий керівник: Е.М. Лимонова, кандидат економічних наук, доцент.

**ЕМПІРИЧНИЙ ЗВ'ЯЗОК МІЖ РІВНЕМ БЕЗРОБІТТЯ
ТА ІНФЛЯЦІЄЮ НА ПРИКЛАДІ АНАЛІЗУ
МАКРОЕКОНОМІЧНИХ ПОКАЗНИКІВ ФРАНЦІЇ ТА США**

Для початку треба зрозуміти, що таке інфляція, чому вона буває та що спонукає зростати чи падати рівень безробіття. Інфляція – це підвищення середнього (загального) рівня цін в економіці (але необхідно підкреслити, що підвищення цін на окремі товари і послуги ще не є свідченням інфляції). Одна з причин – це надлишковий попит: надмірний попит виникає тоді, коли виробничі потужності в країні практично повністю завантажені і виробництво не може реагувати на зростаючі витрати споживачів збільшенням фізичних обсягів виробництва. Другою причиною може бути зростання витрат: збільшення заробітної плати приводить до того, що ціни на продукти також ростуть і це приводить до того, що на колишню кількість грошей можна купити меншу кількість товарів і послуг. Основними причинами виникнення безробіття є: добровільне звільнення з метою пошуку більш сприятливого варіанта трудової діяльності; спад виробництва на підприємствах; зниження попиту на ряд професій. Відомого шотландського «батька інфляції» звать Джон Ло, який жив у другій половині XVII ст.-першій половині XVIII ст. Він був головним спостерігачем фінансів Франції. Ло порівнював справжнє багатство не з самими грошима, а з реальними товарами. А. Сміт, Д. Рікардо, К. Маркс, Г. Кассель, Дж. Локк, А. Маршалл, Дж. Мілль, І. Фішер та Д. Юм - вони дають глибоку методологічну основу для аналізу інфляції. Тобто основні теоретичні положення інфляції були сформульовані в рамках кількісної теорії грошей, які були інтерпретовані в різних формулах. Явище інфляції вийшло з обігу і мало свою грошову форму. Дж. Мілль стверджував, що зростання грошової маси має лише один наслідок - інфляцію [1, с. 569]. Серед українських дослідників цієї проблеми можна згадати О. Петрика та Ю. Половнюва; із зарубіжних дослідників - К. Чекетті., А. Міллер, Т. Кларк, Л. Блейк та ін. [2, с. 7]. Л. Кляйн казав: "Будь-який період, коли рівень цін зростає - це період інфляції". Б. Хансен, Е. Тамм, Е. Дене та ін. дотримувалися подібних підходів. [3, с. 32; 35]. Однак неможливо наблизити інфляцію до будь-якого зростання цін, оскільки це означає відокремлення інфляції від паперових грошей. Також можливе зростання цін без інфляції у міру падіння вартості дорогоцінних металів, зростання цін монополістів, порушення рівноваги між попитом та пропозицією через зміну ринкових умов та циклічні коливання виробництва.

Проведемо аналіз макроекономічних показників безробіття та інфляції країн США та Франції в період 2004–2020 рр.

В першу чергу проведемо огляд динаміки інфляції в США (табл. 1).

Таблиця 1

Рівень інфляції в США, 2004–2020 рр.*

Рік	Рівень інфляції, %
2004	3,26
2005	3,42
2006	2,54
2007	4,08
2008	0,09
2009	2,72
2010	1,50
2011	2,96
2012	1,74
2013	1,50
2014	0,76
2014	0,73
2016	2,07
2017	2,12
2018	1,93
2019	2,32
2020	1,30

*Складено за [4].

Далі нам потрібно провести огляд рівня безробіття у США в період 2004–2020 рр. (табл. 2).

Таблиця 2

Рівень безробіття в США, 2004–2020 рр.*

Рік	Рівень безробіття, %
2004	5,5
2005	5,1
2006	4,6
2007	4,6
2008	5,8
2009	9,3
2010	9,6
2011	8,9
2012	8,1
2013	7,4
2014	6,2
2014	5,3
2016	4,9
2017	4,4
2018	3,9
2019	3,7
2020	8,1

*Складено за [5].

І хоча чіткого кореляційного зв'язку між цими показниками немає (КОРЕЛ= -0,15145), але обернена залежність все ж прослідковується. Це показує, що вони мають зворотний зв'язок, тобто якщо безробіття зростає, то інфляція падає і навпаки, якщо безробіття падає, інфляція зростає.

Наступний крок нашого аналізу – огляд аналогічних показників Франції (табл. 3 та 4).

Таблиця 3

Рівень інфляції у Франції, 2004-2020 рр.*

Рік	Рівень інфляції, %
2004	2,1
2005	1,9
2006	1,6
2007	1,5
2008	2,8
2009	0,1
2010	1,5
2011	2,1
2012	2
2013	0,9
2014	0,5
2015	0
2016	0,2
2017	1
2018	1,8
2019	1,1
2020	0,5

*Складено за [6]

Таблиця 4

Рівень безробіття у Франції, 2004-2020 рр.*

Рік	Рівень безробіття, %
2004	8,9
2005	8,9
2006	8,8
2007	8
2008	7,4
2009	9,1
2010	9,3
2011	9,2
2012	9,8
2013	10,3
2014	10,3
2015	10,4
2016	10,1
2017	9,4
2018	9
2019	8,5
2020	11,5

*Складено за [7].

У даному випадку кореляційна залежність більша (КОРЕЛ = - 0,66477), ніж в США, але все одно зворотній зв'язок цих показників присутній і у Франції.

Базуючись на вищевказаному дослідженні, ми змогли емпірично підтвердити теорію Філіпса, а саме зворотні процеси динаміки показників інфляції і безробіття. Але слід також зазначити, що в різних країнах за рахунок відмінностей в державних програмах соціального захисту та різних інструментів фіскальної та монетарної політики, спостерігається не співпадіння в щільності зв'язку цих макроекономічних показників.

Список використаних джерел

1. Мілль Дж.С. Основи політичної економії з деякими додатками до соціальної філософії / Дж.С. Мілль; переклад з англ. В.Б. Боброва: [под.ред. І.В. Філатова]. – М.: Ексмо, 2007. – 1038 с.

2. Кораблін С. Інфляція – 2008: у полоні стереотипів// Дзеркало тижня. –2008. –№13 (692). – 5–11 квітня.

3. Рябініна Л. До проблем розвитку теорії сучасних грошей / Л. Рябініна // Вісник Національного Банку України. – 2008. – № 7. – С. 32–35.

4. Инфляция в США [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://fin-plus.ru/info/inflation_index/usa/ – вільний. Мова рос.

5. Unemployment rate in the U.S. 1990-2020 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.statista.com/statistics/193290/unemployment-rate-in-the-usa-since-1990/> – вільний. Мова англ.

6. Tableau de l'inflation en France avec inflateur cumulé depuis 1901 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://france-inflation.com/inflation-depuis-1901.php> - вільний. Мова франц.

7. Unemployment in France - statistics & facts [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.statista.com/topics/6935/unemployment-in-france/> - вільний. Мова англ.

Науковий керівник: О.А. Задоя, кандидат економічних наук, доцент.

А. Козина

Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

ЗАЛЕЖНІСТЬ РІВНЯ БЕЗРОБІТТЯ ВІД ФАЗИ ЕКОНОМІЧНОГО ЦИКЛУ В НІМЕЧЧИНІ

Дослідження економічних циклів має важливе значення як для підприємств чи домогосподарств, так і для держави в цілому. На основі цих даних економісти можуть спрогнозувати зміни в економіці в майбутньому, попередити початок нових криз тощо. Однією з проблем

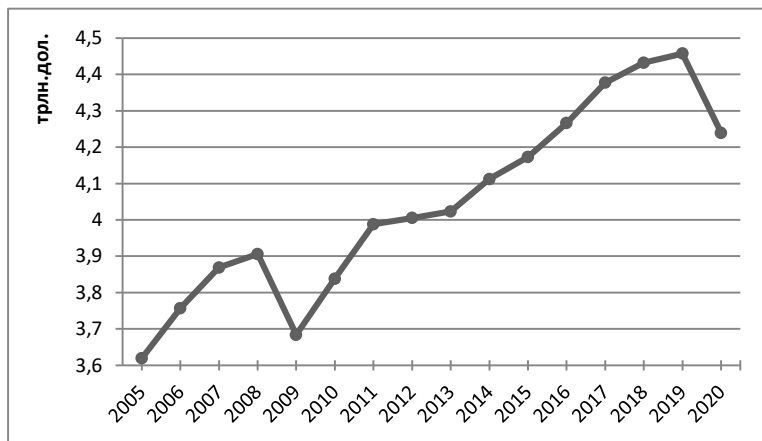
початку нового економічного циклу є зростання безробіття, тому розглянемо залежність його рівня від фаз циклу.

Зазвичай для оцінки економічних циклів використовуються такі показники, як зайнятість населення та ВВП.

За приклад візьмемо Німеччину та порівняємо її економічні показники. Для дослідження оберемо період 2005–2020 рр. Саме на цей час припадає одна з останніх світових криз – фінансова криза 2008 р., а отже, ми матимемо змогу спостерігати за спадом та зростанням обсягів виробництва та зрівняємо ці значення з рівнем безробіття.

Як ми знаємо, визначати фази економічного циклу можна за допомогою ВВП, адже цей показник чутливий до змін в економічному середовищі та показує загальну ринкову вартість кінцевих товарів та послуг, вироблених в країні за певний період часу, тому оберемо його для нашого аналізу даного періоду.

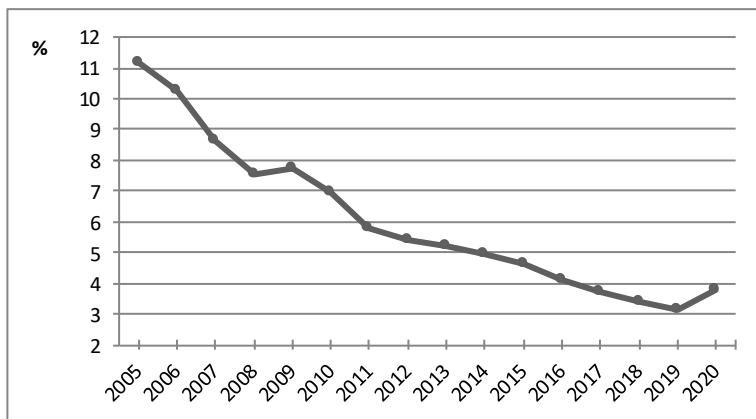
За даними Світового банку (рис.1), а також знаючи історичні події того часу, можемо сказати, що протягом 2008–2009 рр. була фаза спаду та депресії, про що свідчить падіння ВВП в даний період.

Рис. 1. ВВП Німеччини за період 2005-2020 рр.*

*Складено автором за даними The World Bank [1].

Якщо ми зіставимо ВВП та рівень безробіття (рис.2.) в даний період, то можемо сказати, що в фазі спаду разом з падінням ВВП збільшився рівень безробіття. А найвищим цей показник є саме у 2009 році, коли є найнижчим показник ВВП. В наступні роки ситуація змінюється і в фазі поживлення та підйому безробіття знижується.

Рис. 2. Рівень безробіття в Німеччині за період 2005-2020 рр.*

*Складено автором за даними The World Bank [2].

Також маючи дані першого графіка ми можемо спостерігати, що з 2017 р. обсяги зростання ВВП в країні почали зменшуватися відносно минулих років, що говорить про те, що, ймовірно, скоро мав розпочатися новий цикл. Про це нам говорить і те, що з останньої кризи вже пройшло близько 10 років. Але через появу COVID-19 почалася інша криза, не пов'язана з надвиробництвом, тому в цих умовах складно говорити про фази циклу та пов'язувати їх з безробіттям, адже в цьому випадку воно спричинене в першу чергу обмеженнями в умовах карантину.

Проаналізувавши ці два графіки, можемо стверджувати, що рівень безробіття в країні напряму залежить від фази економічного циклу. Це можна пояснити тим, що зменшення сукупного попиту призводить до зменшення обсягів виробництва, що в свою чергу змушує непідготовлені до часів кризи підприємства скорочувати масштаби виробництва чи повністю закриватися. Через це суттєво зменшується кількість робочих місць, а отже збільшується безробіття в країні.

Тим не менше, також можна помітити, що хоч рівень безробіття і зріс в фазу спаду, але це зростання досить незначне, воно не перевищує навіть половини відсотка, коли в інших високорозвинутих країнах воно становило як мінімум декілька відсотків. На такий результат вплинули проведені реформи, що стосувалися гнучкості робочого дня, а також введення тимчасової неповної зайнятості, тобто зменшення для робітників їх робочих годин в часи, коли скорочуються обсяги виробництва на підприємствах та продовження виплати роботодавцем

заробітної плати, за яку він може отримати часткову компенсацію з фонду страхування [3].

Таким чином, можна зробити висновок, що рівень безробіття в розвинутих країнах залежить від фази економічного циклу, аналіз показників Німеччини це підтверджує. Це можна легко прослідкувати завдяки тому, що в розвинутих країнах встановилася ринкова економіка, яка є відкритою і показує реальну реакцію на кризи. Попри те, що фінансова криза завдала величезних збитків, в часи, коли інші країни тяжко переживали швидкий ріст безробіття, Німеччина змогла знайти методи для ефективного розв'язання цієї проблеми.

Завданням економістів на майбутнє є завчасне попередження початку нового циклу та знаходження нових підходів для мінімізації втрат та стабілізації ситуації, адже нині економіки держав не існують окремо одна від одної, а є взаємопов'язаними, тому проблема в одній країні може перетворитися на нову глобальну кризу.

Список використаних джерел

1. Офіційний сайт Світового банку [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

<https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.PP.KD?end=2020&locations=DE&start=2005&view=chart> – вільний. Мова укр.

2. Офіційний сайт Світового банку [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

<https://data.worldbank.org/indicator/SL.UEM.TOTL.NE.ZS?end=2019&locations=DE&start=2005> – вільний, Мова укр.

3. Labour Market Measures in Germany 2008–13: The Crisis and Beyond [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---inst/documents/publication/wcms_449926.pdf - вільний. Мова укр.

Науковий керівник: О.А. Задоя, кандидат економічних наук, доцент.

V. Kozyrieva
Alfred Nobel University, Dnipro

HISTORY OF THE WORLD ECONOMY AND ECONOMIC THOUGHT: SIGNIFICANCE FOR SOLVING MODERN PROBLEMS

Unfortunately, today many economists are not interested in economic history and economic thought. They believe that it is important to focus only on contemporary problems and the current situation in the world, that it is not

worth remembering the past, being interested in the economics of the past and the works of ancient philosophers. Nevertheless, there are sciences that study these topics and they definitely have their own value.

It is important to understand what economic history is. History examines each event one by one, it, of course, analyzes the patterns of processes, but more often it delves into the essence of a specific period of time or a specific country. Economics is concerned with the study of patterns. Thus, in economic history, there is a similarity in the development of different states and in the events accompanying this process.

In short, economic history tries to understand historical events by referring to our knowledge of economic processes. She studies the economic aspects of society in the past, how people used the economic resources of land, labor and capital. Economic processes should be studied in a certain period of time, since they absolutely depend on many other spheres: social, cultural, religious and physical.

Most economists' theories are simple observations based on the real world. It is interesting that we study the history of economics no earlier than 1750 (this is the beginning of the British Industrial Revolution). Knowing economic history, a person can analyze, argue, question some economic theories and have their own reasonable judgments.

History provides the necessary context for understanding economic decisions being made right now. For example, in order to better understand the socio-economic impact of migration, it is worth analyzing the impact of previous mass migrations. History may not repeat itself, but it does rhyme (Twain, 2021). When experience is not retained, as among savages, infancy is perpetual. Those who cannot remember the past are condemned to repeat it.

Economic history and economic thought are very different things. If the first is the study and analysis of the economic development of states, various internal processes, then the second is devoted specifically to the development of economic ideas. The history of economic thought is a science that studies where economic concepts take their roots, their formation, development and replacement of each other throughout the history of social production. But it is important to understand that these sciences are very interrelated, since economic ideas appear at a certain period in a particular country under certain conditions.

In ancient Greece in the 4th century, the philosopher Xenophon, one of the heirs of Socrates, wrote the dialogue *The Oeconomicus*. This is the first mention of the term “economics” in the context in which we use it now. Xenophon believed that economics is a set of rules according to which a household should be run in order to avoid ruin and hunger. The next

representative of ancient Greek philosophy to be remembered is the great Aristotle. The main views of Aristotle are that the entire sphere of production and distribution is divided into two directions. One of them - the economy - consists in the direct creation of public goods, their sale and consumption. The other - chrematistics - is associated with the creation of value "out of thin air": to this Aristotle attributed usury and banking.

In the Middle Ages, economic thought as such lost all meaning, and scientific works of a theological nature came to the fore. There is, nevertheless, a feature that united the thought of the Middle Ages with Antiquity: the recognition of the injustice of usury and interest.

In the Renaissance era and the times of Age of Discovery (15th century - 16th century), the second life of economic thought begins. Along with the rapid growth of international trade and technical progress, the economic doctrine of mercantilism was born. Mercantilists gave the leading role in economic life to international trade. Growing exports (selling goods abroad) and minimizing imports (buying foreign goods) were recognized as boons, and wealth was expressed in the amount of precious metals. A country was considered rich if within its borders there were as many bags of gold, silver as possible. The views of the mercantilists were criticized by the economists of the classical school, representatives of the theory of economic liberalism. The Scotsman Adam Smith (*The Wealth of Nations*, 1776) claims that only non-interference of the state in the economic sphere will lead society to achieve the greatest good.

In the 19th century, the economic theory of Karl Marx was born. In his acute social work, he analyzes the relationship between the entrepreneur and the worker, value, exchange and distribution. According to the Marxist theory, the development of human culture was determined exclusively by material, economic factors.

The theory of marginalism, developed in the works of A. Marshall, K. Menger and others, analyzes the marginal values in the economy. It was the school of marginalists who derived the postulate that the marginal utility of a good for a single act of consumption tends to decrease. Also, the marginalists offered the theory of homo economicus – a model of a rational person, which was later widely used in both political and economic theory.

The 20th was overshadowed by many sad events. One of them was the Great Depression, a large-scale economic crisis that hit the whole world, and first of all, the United States of America. True to the principles of economic liberalism, the government did not interfere in the economy, leaving it to the citizens. Violent economic growth, "roaring" twenties, massive stock market play – all this led to a crisis of overproduction, the ruin of enterprises and the

collapse of the banking system. Sad events also affected Europe – after the devastating First World War, America acted as the creditor of many affected states, and above all Germany. It became clear that the laissez-faire doctrine was not always successful; in times of crisis, it did not work. It was the time when a British economist John Maynard Keynes (“The General Theory of Employment, Interest and Money”, 1936) presented his views. He argued that the crisis can only be defeated by stimulating demand – by state policy aimed at combating unemployment of the population and encouraging the purchase of goods. Keynes denied Say's law that claims that the production of a product creates demand for another product by providing something of value which can be exchanged for that other product. On the contrary, he argued that only demand creates supply. According to Keynes, a tough state policy and active intervention in the economic sphere are necessary in a crisis. In his works, he proposed to force people to “collect and scatter bottles again” - if only they were paid wages, which could become the manufacturer's profit and encourage him not to close his business. Keynes' postulates were followed by the new US President Franklin Delano Roosevelt. His economic policy remained in history as the New Deal. Thanks to these measures, the country was able to get out of the most difficult round of the crisis. Now the classical and Keynesian theories are reconciled: each of them has its own sphere of application, and the recipes of one doctrine do not work where the other does.

Thus, economic thought is guided by its time and the needs of its contemporary world. It must be admitted that there is no single correct recipe; only by combining the advantages of certain theories, we can get a good result in the future. This is a brief history of economics.

It was mentioned above that it is important to correlate economic processes with the period in which they took place. It is very important to do the same when studying economic thought. For example, the one of the early Middle Ages has a pronounced theological character. And the economic thought of the Ancient East not only has a religious form, but is also subordinated to the solution of social and political problems, without particularly analyzing the problems of the economy.

There are some reasons why it is necessary to study the history of economic thought:

- studying it will help you understand where, when and how the very concept of economics originated.
- the economic and political policies of all countries were formed with the participation and development of various economic ideas characteristic of a certain time.
- time, place and circumstances are important aspects to consider for an absolute understanding of economic thought.

- the study of economic thought provides a broad basis for comparing different ideas.
- studying science will allow us to analyze the mistakes of earlier economic thinkers and, possibly, avoid them.
- it will help you get to know and better understand the person who is responsible for formulating some important principles.

The history of the development of economic ideas can be studied in three periods: ancient, medieval and modern. It is clear that the time, place and circumstances, the consciousness of people and the general ideas that are disseminated and supported in society are very different. Nevertheless, we often turn to the theories of ancient economists.

Economic thought is the sum total of all the opinions and desires concerning economic subjects especially concerning with public policies of different times and places (Schumpeter and Schumpeter, 1994).

It is possible to understand economics only with the help of economic theory, analyzing the cause-and-effect relationships of various processes. But a theory that has not been tested and supported by facts is nonsense. Moreover, every part of economic theory is ultimately part of history. You have a much deeper, more voluminous and versatile knowledge if you know the history.

For example, the theory of economic cycles could only be derived by observing and analyzing certain patterns. It exists only in a market economy, which existed in ancient civilizations. In the modern world, economic cycles are viewed in much the same way as the ancient Egyptians looked at the floods of the Nile. This phenomenon is repeated at certain intervals, is of great importance for everyone, and its real causes are hidden from view (Clark, 1909).

Therefore, it is useful for an economist to get acquainted with the history of the emergence and development of economic thought, with theoretical developments and concepts that were created and circulated a hundred, two hundred and more years ago. First, the history of economic doctrines represents the stages of cognition of economic science. Acquaintance with it helps to understand the internal logic, the relationship of economic categories, laws, concepts. Studying the history of economics helps to penetrate the laboratory of economic thinking. This is a kind of launching pad, an introductory course in economic theory. Second, familiarity with various schools and trends in economic science allows to fully understand the relationship of theoretical views and concepts with conditions and reasons for their occurrence, the needs of economic practice, the interests of various social groups, countries, peoples. It is important to grasp the sequence, to understand the reasons for the evolution of scientific positions, ideas, to understand their connection to the

ongoing changes in economic practice. Third, an appeal to the history of economic thought contributes to the ability to objectively evaluate theories, recommendations, and conclusions. It is important to understand and comprehend the relativity of economic knowledge, the need for their constant refinement, deepening, improvement.

Thus, economic history and the history of economic doctrines helps to understand the general direction of the evolution of economic science, the transformation of its general directions, the relationship with economic policy, making strategic and operational decisions.

References

1. Schumpeter, J. and Schumpeter, E., 1994. History of economic analysis. New York: Oxford University Press.

2. Twain, M., 2021. Talk:History - Wikiquote. [online] En.wikiquote.org. Available at: <<https://en.wikiquote.org/wiki/Talk:History>> [Accessed 9 November 2021].

3. Clark, J., 1909. Essentials of economic theory as applied to modern problems of industry and public policy. New York: Macmillan.

Scientific supervision by A.S. Mahdich, PhD in Economics, Professor.

А. Колісниченко
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

ДИНАМІКА ДЕРЖАВНОГО БОРГУ УКРАЇНИ: ЗАГРОЗИ ТА НАСЛІДКИ

Відповідно до Бюджетного кодексу України, державний борг – це загальна сума боргових зобов'язань держави з повернення отриманих та непогашених кредитів (позик) станом на звітну дату, що виникають внаслідок державного запозичення [1].

Державний борг є обов'язковою частиною фінансової системи країни, що залежить від стану усієї системи та водночас здійснює суттєвий вплив на її функціонування.

Проаналізувавши динаміку зростання державного боргу України, ми можемо відзначити значний приріст на 36 606,6 млн доларів впродовж 2009–2017 рр. З 1992 р. борг поступово зростає.

На це вплинули різні причини:

- дефіцит державного бюджету та платіжного балансу;
- сильна залежність від імпорту енергоресурсів;

- неефективне використання залучених кредитів та відсутність належного контролю за цим процесом.

Основна причина зростання зовнішнього боргу України у цей період пов'язана зі стрімкою девальвацією гривні, що припала на 2014 та 2015 рр. Також за цей період НБУ пояснив зростання боргу збільшенням запозичень сектора державного управління на 3,7% (1,29 млрд. доларів США) – до 35,89 млрд. доларів США. При цьому досягнуто домовленості з приватними кредиторами про 17 зовнішніх державних та гарантованих державою реструктуризації боргу.

Серед значної кількості заходів щодо управління зовнішнім боргом країни найбільш дієвими є:

– переважне використання внутрішніх позик, а не зовнішніх, з метою розвитку внутрішнього ринку позичкових капіталів.

– мінімізація залучення зовнішніх позик, що сприятиме зниженню загрози дестабілізації фінансової системи і відтоку валюти з держави.

– поміркована політика приватизації державного майна.

Однією з найголовніших загроз є дефолт.

Україна вже не одноразово зустрічалась з проблемою дефолту. У 2015 році для зменшення боргового навантаження та зменшення ризику втрати платоспроможності за борговими зобов'язаннями було проведено реструктуризацію боргу. В результаті проведених урядом України переговорів з клубом кредиторів України було досягнуто згоди щодо реструктуризації боргу, списання 20% та продовження на чотири роки терміну погашення українських єврооблігацій.

Активна політика державних запозичень на зовнішньому ринку обумовлює посилення загроз для стабільності державних фінансів та платіжного балансу України оскільки комерційні кредитори надають кредити нашій країні під дуже високі відсотки. Отже, державний зовнішній борг України становить серйозний ризик для фінансової стабільності країни, а в умовах слабкого економічного зростання подальше збільшення кількості кредитів для залучення зовнішніх кредиторів збільшує загрозу та ризик для макрофінансової стабільності.

Список використаних джерел

1. Міністерство фінансів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://mof.gov.ua/uk/derzhavnij-borg-ta-garantovaniy-derzhavju-borg_osn_inf – вільний. Мова укр.

Науковий керівник: О.А. Задоя, кандидат економічних наук, доцент.

РОЛЬ ТНК У МІЖНАРОДНІЙ ЕКОНОМІЦІ

Транснаціональна корпорація (ТНК) – суб'єкт міжнародної економіки, що володіє філіями та/або виробничими силами у двох чи більше країнах світу, має великі фінансові обороти, а також реалізує свою продукцію у широких масштабах. Такі корпорації складаються з материнської компанії, що розташована в країні базування головної штаб-квартири, та підрозділів, між якими розподілені частки капіталу. Підрозділи корпорації можуть бути створені у вигляді: відділів, дочірніх компаній або асоційованих фірм. На сьогодні, діяльність ТНК це основна рушійна сила інтеграції і глобалізації світової економіки [1].

Починаючи з 1960-х рр. ООН відносила до транснаціональних фірми з річним оборотом від 100 млн. долл., які мали представництва у 6-ти або більше країнах. Пізніше критерії змінились, та був введений показник, який визначував ступінь глобалізації будь якої фірми. Його назвали Індексом ТНК:

$$I_T = \frac{(A_T + R_T + S_T)}{3} \times 100\%,$$

де:

- I_T – індекс транснаціоналізації;
- A_T – закордонні активи;
- A – загальні активи;
- R_T – обсяг продажу товарів та послуг закордонними філіями;
- R – загальний обсяг продажу товарів та послуг;
- S_T – закордонний штат;
- S – загальний штат працівників компанії.

Економічний сенс цього показника у тому, що з його допомогою можна визначити яку роль виконує ТНК у світовій економіці. За його величиною можна визначити та порівняти активність корпорації за кордоном та на внутрішньому ринку країни базування [2].

В цілому ТНК забезпечують близько 50% від всього світового промислового виробництва. На них припадає більш ніж 70% світової торгівлі, причому 40% цієї торгівлі відбувається всередині ТНК, тобто відбуваються не за ринковими цінами, а за трансферними. Трансферні ціни формуються не під впливом ринку, а під довгостроковою політикою материнської корпорації. Найбільші ТНК мають бюджет, який перевищує

бюджет деяких країн. У рейтингу найбільших економік світу 52 позиції у ТОП-100 займають саме транснаціональні корпорації, інші 48 – держави. А змінення вартості акцій таких корпорацій впливає навіть на коливання національних валют.

Транснаціональні корпорації – гіганти глибоко проникли у господарську структуру країн які розвиваються. Оцінюючи прагнення слабо розвинених держав покінчити з економічною відсталістю, міжнародні корпорації створюють філії та/або дочірні компанії у цих країнах. Транснаціональні корпорації переносять у країни, що розвиваються різні виробництва. Деякі з цих виробництв можуть бути трудомісткими, матеріаломісткими, енергоємними, а деякі навіть екологічно небезпечними. Проте для невеликих країн, які хочуть покращити своє економічне положення, немає іншого варіанту.

У країнах, що розвиваються, ТНК створюють різного типу філії та дочірні компанії, і кожна з них має свій орієнтир: перший тип таких філій займається експлуатацією сировини та матеріалів; другий тип орієнтований на розвиток імпорто-замінного виробництва; третій тип націлений на розвиток виробництва, що орієнтовано на експорт (беручи до уваги низьку заробітну плату та низькі ціни на місцеву сировину транснаціональні корпорації створюють там філії, які виробляють продукцію на експорт до країн свого базування). Таким шляхом країна розвиває промисловість, покращує своє економічне становище, отримує багато робочих місць, а корпорації збільшує свій капітал.

Проте необхідно згадати, що у історії транснаціональних корпорацій були і такі моменти, коли вони негативно впливали на країну, що орієнтована на розвиток. ТНК починали нав'язувати країні галузеву структуру виробництва, що не відповідає інтересам країни, марнотратно експлуатували природні ресурси, забруднювали середовище, а також присвоювали частину прибутку.

Діяльність ТНК не обмежується слабо розвиненими країнами. Корпорації, що діють на території промислово розвинених країн також впливають на економічну та політичну ситуації цих держав. Вони впливають на процес виробництва, розподілу та реалізації продукції, а це, у свою чергу, призводить до суперечок між інтересами країни та інтересами корпорації. Транснаціональні корпорації в цілому мають сильний вплив на світову економіку. На сьогодні вони контролюють більш ніж третину промисловості світу. Під контролем ТНК опинилося не тільки більше 70% світової торгівлі, та ще й близько 80% патентів на нову техніку та технології.

Як висновок можна сказати, що транснаціональні корпорації у більшості випадків позитивно впливають на світову економіку. Вони вносять великий вклад у світовий технологічний прогрес, що важливо не лише для країн базування ТНК, а й для світової економіки в цілому.

Список використаних джерел

1. MMF Бізнес-портал [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://moneymakerfactory.ru/spravochnik/chto-takoe-transnatsionalnaya-korporatsiya> – вільний. Мова рос.

2. StoodWood [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://studwood.ru/2190034/ekonomika/kriterii_tipu_indeks_transnatsionalizatsii – вільний. Мова рос.

Науковий керівник: О.А. Задоя, кандидат економічних наук, доцент.

Л. Кондакова
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

ПРОЦЕС ЗАЛУЧЕННЯ ПЕРСОНАЛУ ЯК МІЖНАРОДНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ ІНСТРУМЕНТ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ РОБОТИ ОРГАНІЗАЦІЇ

Сучасні успішні компанії на власному прикладі можуть довести, що залучення співробітників створює сприятливі умови для бізнесу. Заздалегідь приділяючи увагу людям, які щоденно підтримують бізнес, організації можуть досягти більш високих темпів росту прибутків та підвищення продуктивності, а також більшої лояльності клієнтів та утримання співробітників. За даними дослідження AXES Management в компаніях, де високий рівень залученості співробітників, спостерігається: «зростання продуктивності співробітників; вища лояльність клієнтів; плинність кадрів на 30% нижча; більш висока прибутковість; оборот за 3 роки на 48% вищий; зростання прибутку на 56%; позитивна кореляція сукупного доходу акціонерів» [1, с. 2].

Актуальність підвищення рівня залучення персоналу обумовлена необхідністю створення таких умов праці, які б сприяли підвищенню продуктивності та ефективності праці. Принаймні відомо, що рівень продуктивності та ефективності виконання службових обов'язків залежить не тільки від рівня компетентності службовців, а й від ставлення до своєї роботи.

Новітні міжнародні дослідження демонструють, що співробітники, які відіграють активну роль у виробничих процесах, більш

залучені. Залучені співробітники отримують прибуток, тому що вони більш продуктивні, креативні та налаштовані залишатися в компанії, яку вони вважають «своєю».

Чи ідентичні такі поняття як зайняті та залучені співробітники? Звісно, вони пов'язані, проте це не зовсім так. Якщо співробітники зайняті, то ми розуміємо, що вони згодні з тактикою та стратегією своєї організації та розуміють її. Це мотивує їх приходити на роботу та працювати, не докладаючи зайвих зусиль. Але не факт, що ці співробітники будуть задіяні та братимуть активну участь у діяльності з формування корпоративної культури та привносити свій внесок в її розвиток.

Залучені співробітники відчують більшу відданість організації, що мотивує їх докладати додаткові зусилля. Дослідження підтвержують, що залученість вигідна як для окремих співробітників, так і для всієї компанії в цілому для підвищення морального духу та добробуту співробітників, ефективності прийняття організаційних рішень, продуктивності праці та утримання кадрів.

Як показують дослідження, існує декілька важливих чинників, що впливають на залученість співробітників, які включають:

1. Кар'єрне та особисте зростання. Компанії з високим рівнем залученості надають своїм співробітникам можливості для розвитку здібностей, набуття нових навичок і знань, розкриття особистісного потенціалу.

2. Ефективне управління талантами. Залучені співробітники знають, що керівники їх оцінюють належним чином, знають їхні таланти і створюють усі умови для розвитку та застосування цих талантів на благо компанії.

3. Зрозумілість організаційних цінностей. Співробітникам необхідно знати, що цінності компанії недвозначні і зрозумілі.

4. Поважне ставлення до співробітників. Успішні організації демонструють шанобливе ставлення до всіх співробітників і їх індивідуальних особливостей, незалежно від службового становища.

5. Корпоративні стандарти етичної поведінки. Етична поведінка компанії щодо клієнтів і конкурентів сприяє підвищенню рівня залученості співробітників.

6. Співробітникам необхідно мати можливість приймати рішення щодо питань, здатних вплинути на їх роботу. Лідери високо залучених колективів формують довірчу і стимулюючу до роботи атмосферу, в якій співробітників закликають відійти від традиційних уявлень про корпоративну ієрархію і сміливо пропонувати свої інноваційні ідеї і підходи до роботи, здатні підвищити ефективність роботи організації.

7. Ступінь готовності співробітників рекомендувати і просувати продукцію та послуги своєї компанії багато в чому залежить від їх власного сприйняття якості даної продукції та послуг. Залученість співробітників безпосередньо пов'язана з лояльністю клієнтів.

Отже, усвідомлення того, що ці фактори сприяють залученості та підвищують мотивацію – це лише перший крок. Щоб забезпечити залученість та підвищити мотивацію, та, що є ще більш важливим, надати змогу персоналу перетворити залученість на продуктивність, компанії необхідні ефективні керівники, системи надання зворотного зв'язку та управління ефективністю діяльності, а також чітко сформульована стратегія можливості розвитку знань і навичок, утримання персоналу та його кар'єрного зростання.

Тепер коли сформульовані чинники, які ми можемо використати для створення та підтримання взаємодії зі співробітниками, пропонуємо таку сучасну стратегію сьогодення, на нашу думку, найбільш зрозумілу та просту у виконанні.

Стратегія ставлення до своїх співробітників як до клієнтів. На сучасному ринку праці співробітники можуть обирати, де вони зацікавлені працювати і як довго вони зацікавлені залишатися на цьому робочому місці. Потрібно ставитись до співробітників як до клієнтів, лояльність та увагу яких треба здобути, і у вас буде більше можливостей утримати їх якнайдовше.

Ключові дії:

1. Керівник має створити та продумати «дорожню карту» співробітника. Потрібно бути чесним стосовно майбутнього кар'єрного росту. Необхідно створити чіткі очікування щодо їхньої продуктивності за допомогою контрольних показників, які допоможуть їм оцінювати свій прогрес, та запропонувати їм повну підтримку на кожному етапі цього маршруту.

2. Слід підходити до залучення співробітників як до маркетингової кампанії. Ваш здобуток як кадрового керівника – це досвід співробітників. Треба продумати заходи, щоб дізнатися, що думають та відчувають співробітники, упевнитись у тому, що ви рухаетесь у вірному напрямку. Потрібно визначити ключових відповідальних осіб, які підтримують місію вашої компанії, вплив яких надалі стане у пригоді для створення позитивних змін у просуванні бізнесу.

3. Треба створити сучасні технологічні робочі місця, що дозволять вашим співробітникам почуватися, навіть при роботі на віддаленому доступі, готовими до виконання складних виробничих завдань. Необхідно надати онлайн-інструменти, які забезпечуватимуть легке спілкування з колегами, доступ до документів та іншого контенту.

4. Потрібно нагороджувати співробітників за сумлінну роботу.

Отже, серед основних елементів побудови комплексної програми залученості персоналу слід обирати стратегії формування рівня залученості, які повинні бути сформовані відповідно до мети, яка в свою чергу має бути прозорою та зрозумілою для всіх працівників компанії.

Отже, різницю між такими поняттями як «зайнятість» і «залученість» співробітників обумовлена формуванням високого рівня залученості персоналу безпосередньо впливає на всі аспекти функціонування організації і, відповідно, на рівень прибутків. Визначено чинники, які впливають на рівень залученості персоналу, а саме кар'єрне та особисте зростання, ефективне управління талантами, зрозумілість організаційних цінностей, поважне ставлення до співробітників, корпоративні стандарти етичної поведінки, наявність продуктивних лідерів, імідж роботодавця, система матеріального заохочення. Саме ці групи факторів були обрані, бо вони є найбільш характерними для кожного з аспектів впливу на рівень залученості персоналу: соціального, правового, морально-психологічного та економічного аспектів.

Список використаних джерел

1. The Gallup Organization 2013. The Gallup Organization: Engagement Predicts Earnings Per Share. Washington. [Electronic resource]. – Access mode: <http://www.sheila-scott.co.uk/articles/Engaged-scott-final.pdf>, вільний. – Загол. з екрану. – Мова англ.

Науковий керівник: О.К. Незгода, кандидат економічних наук, доцент.

К. Кондратьєва

Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

ГЛОБАЛЬНА ЕКОНОМІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ ТА ЕЛЕКТРОННА КОМЕРЦІЯ ЯК СКЛАДОВА ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ

За останні десятиліття швидкі технологічні зміни та цифровізація глибоко змінили світову торгівлю. Країни G7 віддали пріоритет важливості забезпечення стандартів цифрової торгівлі в країнах, що розвиваються, і в розвинених економіках, одночасно захищаючи право кожної країни здійснювати регулювання для досягнення законних цілей державної політики. Однак справедливої та інклюзивної економіки неможливо досягти без посиленних зусиль для подолання цифрового

розриву. Майбутня економіка повинна покладатися на інновації та новітні технології, щоб побудувати справедливий, інклюзивний ринок з рівними можливостями для всіх. Наука, технології та інновації можуть підвищити ефективність, результативність та вплив зусиль, спрямованих на досягнення амбіцій Порядку денного зі сталого розвитку на період до 2030 р. [1].

Останніми роками електронна комерція відіграє все більшу роль у глобальній економічній діяльності як складова більш широкої цифрової економіки. У час пандемії COVID-19, оскільки соціальне дистанціювання та обмеження на пересування стали новою нормою, підприємства та споживачі дедалі більше «переходять на цифрові технології», надаючи та купуючи більше товарів і послуг онлайн. За оцінками, частка електронної комерції у світовій роздрібній торгівлі зросла з 14 відсотків у 2019 р. до приблизно 17 відсотків у 2020 р.

Підприємства та споживачі, які змогли «перейти на цифрові технології», допомогли пом'якшити економічний спад, спричинений пандемією. Але вони також прискорили цифровий перехід, який матиме тривалий вплив на наше суспільство та повсякденне життя, до якого не всі готові. COVID-19 прискорив існуючі тенденції, і ризик полягає в тому, що величезні цифрові розриви, які вже існували між країнами та всередині них, лише посиляться після пандемії [2].

Отже, інновації в світі значно збільшилися на тлі величезних людських та економічних збитків від пандемії COVID-19. Незважаючи на пандемію COVID-19, Швейцарія, Швеція, США та Великобританія продовжують лідувати в рейтингу інновацій, і всі вони потрапили в топ-5 за останні три роки. У 2021 році Республіка Корея вперше приєдналася до п'ятірки кращих країн, тоді як чотири інші азійські економіки увійшли до топ-15: Сінгапур (8), Китай (12), Японія (13) і Гонконг, Китай (14) (табл. 1) [3].

Вперше Швейцарія лідує в індексі електронної комерції ЮНКТАД В2С, трохи випереджаючи Нідерланди. У 2019 році 97% населення Швейцарії користувалися Інтернетом. Єдиними неєвропейськими економіками серед 10 найкращих є Сінгапур, який займає четверте місце, і Гонконг (Китай) на 10-му місці (табл. 2) [3].

Країни оцінюються за доступом до захищених інтернет-серверів, надійністю поштових послуг та інфраструктури, а також за часткою населення, яка користується Інтернетом і має рахунок у фінансовій установі чи постачальнику послуг мобільного зв'язку.

Таблиця 1

**10 найкращих економік в індексі електронної комерції В2С
ЮНКТАД за 2020 рік [3]**

Рейтинг 2020 року	Економіка	Частка осіб, які користуються Інтернетом (2019 або останній)	Частка фізичних осіб з обліковим записом (15+, 2017)	Захищені Інтернет-сервери (нормалізовані, 2019)	Показник надійності пошти ВПС (2019 або останній)	Значення індексу 2020 року	Зміна значення індексу (дані за 2018-2019 рр.)	Ранг 2019
1	Швейцарія	97	98	92	97	95.9	0.6	2
2	Нідерланди	96	100	94	93	95.8	0.1	1
3	Данія	97	100	100	81	94.5	0.1	6
4	Сінгапур	89	98	94	97	94.4	-0.3	3
5	Об'єднане Королівство	96	96	84	98	93.6	0.1	4
6	Німеччина	93	99	90	91	93.4	-0.1	9
	Фінляндія	95	100	88	91	93.4	-0.1	5
	Ірландія	88	95	92	98	93.4	0.7	7
7	Норвегія	98	100	84	88	92.6	-0.1	8
8	Китай, ПАР Гонконг	92	95	88	92	91.8	0.3	14

Джерело: ЮНКТАД.

Таблиця 2

10 країн, що розвиваються та перехідної економіки в Індексі електронної комерції ЮНКТАД В2С 2020, за регіонами [3]

Східна, Південна та Південно-Східна Азія	Західна Азія	Африка	Латинської Америки та Карибського басейну	Перехідна економіка
Сінгапур	Об'єднані Арабські Емірати	Маврикій	Коста-Ріка	Білорусь
Китай, ПАР Гонконг	Саудівська Аравія	Південна Африка	Чилі	Російська Федерація
Корея, Республіка	Катар	Туніс	Бразилія	Сербія
Малайзія	Оман	Алжир	Домініканська республіка	Грузія
Таїланд	Туреччина	Гана	Колумбія	Україна
Іран (Ісламська Республіка)	Кувейт	Лівія	Уругвай	Північна Македонія
Китай	Ліван	Кенія	Ямайка	Республіка Молдова
Монголія	Бахрейн	Нігерія	Тринідад і Тобаго	Казахстан
В'єтнам	Йорданія	Марокко	Перу	Азербайджан
Індія	Ірак	Сенегал	Аргентина	Боснія і Герцеговина

Джерело: ЮНКТАД.

Вимірювання цінності електронної комерції залишається проблемою, оскільки більшість країн досі не публікують офіційну статистику щодо неї, хоча більше урядів збирають інформацію. Крім того, країни, які публікують дані про цінність електронної комерції, іноді не дотримуються міжнародних рекомендацій і часто переглядають свою статистику.

Криза з коронавірусом прискорила впровадження цифрових рішень, інструментів та послуг, але загальний вплив на вартість електронної комерції у 2020 році все ще важко передбачити.

Список використаних джерел

1. Handbook of Statistics. United Nations Publications. 2020. 106 p.
2. Manual for the Production of Statistics on the Digital Economy. Revised Edition. UNCTAD. 2021. P. 231.
3. Офіційний сайт Конференція ООН з торгівлі та розвитку (ЮНКТАД). Міжурядовий орган Організації Об'єднаних Націй [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Конференція ООН з торгівлі та розвитку (ЮНКТАД) : [сайт]. URL : <https://unctad.org>

Науковий керівник: С.О. Федулова, доктор економічних наук, професор.

О. Коноваленко
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

РЕЗУЛЬТАТИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЛОКАДИ КУБИ В 1960–2021 РОКАХ

Економічні санкції – обмежувальні заходи економічного характеру, що застосовуються країною або групою країн до іншої країни або групи країн з метою змусити уряди країн – об'єктів санкцій змінити свою політику. Санкції можуть виражатися в повній або частковій заборони імпорту з цих країн товарів, експорту товарів до цих країн, а також в обмеженні фінансових операцій з даними країнами, включаючи транскордонні розрахунки й інвестиції [1].

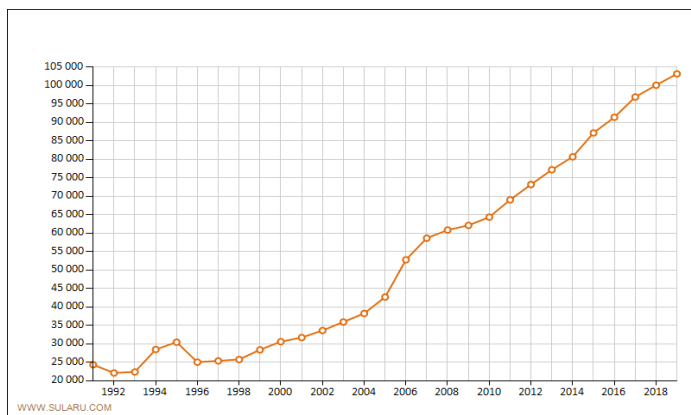
Кубинська революція тривала з 1953 по 1959 рр. та закінчилась перемогою повстанців. Революційні війська на чолі з Кастро зайшли у столицю Гавану. Вона стала одною з ключових подій під час Холодної війни між СРСР та США.

Головним продуктом для експорту на Кубі це тростинний цукор. До революції плантації цукрової тростини займали близько 53% землі. На збирання та перероблювання цукру було зайнято до 475,5 тис. осіб. Якщо

1958 р. частка вартості експорту становила понад $\frac{1}{3}$ національного доходу, частка цукру в експорті країни дорівнювала 80,1 %, а національному доходу – 23,0 %. Через те що уряд спеціалізувалася на вирощування цукрових тростин Куба перетворилася на країну монокультурного господарства, що зробила нестійку економіку. Через це Куба імпортувала 29% харчові продукти [2].

Після отримання влади уряд на чолі з Фіделем Кастро почав проводити масштабну націоналізацію підприємств у тому числі власність американських компаній. Уряд прийняв Закон про аграрну реформу, що дало у розпорядження держави близько 80 000 кабальєрів землі, використовуваної 161 цукровим заводом Куби. З цього близько 50 000 кабальєрів землі перейшло у розпорядження кооперативів, а решта 30 000 кабальєрів землі передані дрібним орендаторам. Куба була найбільшим імпортером продовольства зі США [3].

Через реформи збитки 979 компаній і корпорацій США склали 1 млрд доларів, до 2 млн гектарів земель, три нафтопереробні та 36 цукрових заводів, значна кількість торгово-промислових об'єктів та іншої нерухомості.

Рис. 1. Динаміка ВВП Куби, 1992–2018 рр., млрд дол. США [4]

Санкції США: повне ембарго товарів, заборона імпорту товарів через Кубу, розірвані дипломатичні відносини. виключення з ОАД, країна яка допомагати буде Кубі залишиться без американської допомоги. Визнання Кубу «країною – спонсором тероризму». 20 липня 2015 р. Барак

Обама відновив дипломатичні відносини США з Кубою та відвідав цю країну.

Економіка Куби була тісно пов'язана з економікою Радянського Союзу. Зараз економіка країни повністю залежить від цін на цукор, нікель та тютюн на світовому ринку. Куба почала проводити розвиток міжнародного туризму. Було проведено реконструкцію туристичних об'єктів. Проведено розширення діапазону економічної діяльності через створення в різних галузях спільних підприємств з європейськими, канадськими та латиноамериканськими компаніями. За даними кубинського Національного інституту економічних досліджень за період з 1962 по 2017 рр. Куба отримала шкоду в розмірі 130 млрд доларів. На рис.1 наведено зростання обсягу ВВП Куби з 1992 по 2018 рр.

Світова спільнота підтримує зняття санкцій з Куби. Це показує голосування в ООН, коли 184 проголосили за зняття санкцій, 3 втримались і лише США та Ізраїль проголосували проти резолюції.

Список використаних джерел

1. Академик [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://banks.academic.ru/1946/%D0%AD%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%BC%D0%B8%D1%87%D0%B5%D1%81%D0%BA%D0%B8%D0%B5_%D1%81%D0%B0%D0%BD%D0%BA%D1%86%D0%B8%D0%B8 – вільний. Мова рос.
2. Saint-Juste [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://saint-juste.narod.ru/grinevich.html#_ftnref5 – вільний. Мова рос.
3. Международная жизнь [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://interaffairs.ru/jauthor/material/2416> – вільний. Мова рос.
4. Sularu [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.sularu.com/vvp_pcap/CUB – вільний. Мова рос.

Науковий керівник: Е.М. Лимонова, кандидат економічних наук, доцент.

V. Korobka
Alfred Nobel University, Dnipro

PROBLEMS OF EUROPEAN INTEGRATION IN UKRAINE

Now, the process of European integration is actively underway in the world. What about Ukraine, the negative features of the Ukrainian model began to manifest themselves to a greater extent after the implementation of

association agreements with the EU in 2015, which led to the industrial degradation of the country's economy, an increase in inflation (up to 40% in 2015) and unemployment, and a drop in consumer demand. First of all, this is due to the radical liberalization of the Ukrainian economy according to the IMF patterns, which led to a drop in living standards, a shortage of investment resources and an increase in the debt burden (epdf.pub, 2021).

European integration was important step for successful development of countries, which established a close connection between them with the aim of productive and cooperation in such sectors as the politic, economy, industry, culture. So, in other words, it is the cooperation of European countries for creation of a special multi-level management system with many decision-making centers. The main goal of European integration was creating an economical base for formation strong political and economic blocs (Sourceforge.net, 2021.).

Ukraine has a specific model of the economy- a system with a low level of economic growth, which leads to an increase in the gap in per capita income (the difference in the level of well-being of the country's population) compared with the world average. This factor, which determines the potential for the growth of the divergence effect in regional integration, is caused not only by objective factors in the development of economic potential, but also by subjective reasons. Also, moderate economic growth during recovery periods is provided by an increase in exports (Chobanova, R., 2021).

One of the problems in Ukraine after the implementation of association agreements with the EU in 2015 was increase in inflation. So, inflation is a steady increase in the general level of prices for goods and services in economy. Below, is a table of this phenomenon in Ukraine from 2015 to 2021 (Csdn.net, 2021).

The consumer price index reflects the change in the value of a fixed consumer set of goods and services in the current period relative to the previous one. A consumer set of goods and services is a set of goods and services that are most representative and important for household consumption. It is installed centrally and is the same for all regions of Ukraine. The inflation index is one of the key indicators that reflect the inflationary processes in the country. As seen in the table, inflation index is decreasing every year, after sharp rise.

The second main problem in Ukraine after the implementation of association agreements with the EU in 2015 was unemployment. Unemployment in Ukraine in 2015 reached the highest level for all the years of the country's existence due to the fact that the governments of the EU countries are encouraging the "influx" of relatively "cheap" and skilled labor from

Ukraine, in particular, for the last two years to the countries - EU members left about 30 thousand people, of which 78% - to Poland, the rest - to Hungary and a small number - to Slovakia, Lithuania and Latvia. However, there is also a positive component, cash transfers from emigrants credited to Ukraine (Florin, O., 2021).

Table 1

Inflation in Ukraine

	Jan	Feb	Mar	Apr	May	June	July	Aug	Sep	Oct	Nov	Dec	Total
2015	103,1	105,3	110,8	114,0	102,2	100,4	99,0	99,2	102,3	98,7	102,2	100,7	143,3
2016	100,9	99,6	101,0	103,5	100,1	99,8	99,9	99,7	101,8	102,8	101,8	100,9	112,4
2017	101,1	101,0	101,8	100,9	101,3	101,6	100,2	99,9	102,0	101,2	100,9	101,0	113,7
2018	101,5	100,9	101,1	100,8	100,0	100,0	99,3	100,0	101,9	101,7	101,4	100,8	109,8
2019	101	100,5	100,9	101,0	100,7	99,5	99,4	99,7	100,7	100,7	100,1	99,8	104,1
2020	100,2	99,7	100,8	100,8	100,3	100,2	99,4	99,8	100,5	101,0	101,3	100,9	105,0
2021	101,3	101,0	101,7	100,7	101,3	100,2	100,1	99,8					

(Індекс інфляції [2021] ► Індекс потрeбительських цeн в Україні. [online] Index.minfin.com.ua.

Available at: <<https://index.minfin.com.ua/economy/index/inflation/>> [Accessed 9 November 2021])

Another problem is decline in investment. An increase in the decline in imports of investment goods, an increase in capital outflows, a collapse of investment-oriented machine building indicated that the decline in investment may accelerate in the coming months. It is shown in the chart “Investment in Ukraine”. On Fig. 1 we have shown the decline of investment.

Thus, the process of European integration has a strong impact on the Ukrainian economy. In essence, European integration is a process of realizing the unique opportunities of the Ukrainian state and its citizens, which are

opening up due to the disclosure and approval of our Europeanization. Such integration will create all the opportunities for the modernization and innovative development of our country (Sourceforge.net, 2021).

Fig. 1. Investment in Ukraine

(Prostobank.ua. 2021. *Прямые иностранные инвестиции с 2002 по 2021 гг. в Украину.* [online] Available at:

<https://www.prostobank.ua/spravochniki/indikatory_rynka/foreign_direct_investment> [Accessed 9 November 2021])

However, it is necessary to take into account the peculiarities of the strategic development of the EU countries and its impact on the strategic development of Ukraine (dokumen.pub, 2021). Having analyzed this article, it should be noted that the mechanism for implementing the economic development strategy in Ukraine is ineffective, it does not take into account the real potential of the country and, as a rule, does not have, as a rule, clear measures, tools, mechanisms. that would facilitate the implementation of the strategy.

References

1. epdf.pub. 2021. *Energy Security: Visions from Asia and Europe - PDF Free Download.* [online] Available at: <<https://epdf.pub/energy-security-visions-from-asia-and-europe.html>> [Accessed 3 November 2021].
2. Csdn.net. 2021. *cookie honolulu - CSDN.* [online] Available at: <<https://www.csdn.net/tags/MrTaMg1sOTcyNzIwLWJsb2c0O0O0.html>> [Accessed 3 November 2021].
3. Florin, O., 2021. *Migration, Mobility and Human Rights at the Eastern Border of the European Union: Space of Freedom and Security.*

[online] Academia.edu. Available at: <https://www.academia.edu/60504342/Migration_Mobility_and_Human_Rights_at_the_Eastern_Border_of_the_European_Union_Space_of_Freedom_and_Security> [Accessed 3 November 2021].

4. Sourceforge.net. 2021. *CMSC723_F12 / Code / [r76] /trunk/final_project/jason/en_vector_no_pruning*. [online] Available at: <https://sourceforge.net/p/cmsc723f12/code-0/76/tree/trunk/final_project/jason/en_vector_no_pruning> [Accessed 3 November 2021].

5. Chobanova, R., 2021. *Demand for knowledge in the process of European economic integration*. [online] Academia.edu. Available at: <https://www.academia.edu/45236770/Demand_for_knowledge_in_the_process_of_European_economic_integration> [Accessed 3 November 2021].

6. Sourceforge.net. 2021. *CMSC723_F12 / Code / [r76] /trunk/final_project/jason/en_vector_no_pruning*. [online] Available at: <https://sourceforge.net/p/cmsc723f12/code-0/76/tree/trunk/final_project/jason/en_vector_no_pruning> [Accessed 3 November 2021].

7. dokumen.pub. 2021. *The Russian Federation in Global Knowledge Warfare: Influence Operations in Europe and Its Neighbourhood (Contributions to International Relations) [1st ed. 2021] 3030739546, 9783030739546 - DOKUMEN.PUB*. [online] Available at: <<https://dokumen.pub/the-russian-federation-in-global-knowledge-warfare-influence-operations-in-europe-and-its-neighbourhood-contributions-to-international-relations-1st-ed-2021-3030739546-9783030739546.html>> [Accessed 3 November 2021].

Scientific supervision by R.M. Kliuchnyk, PhD in Politology, Associate Professor.

V. Korostelov
Alfred Nobel University, Dnipro

CURRENCY RISKS IN INTERNATIONAL TRADE

Enterprises engaged in foreign trade activities are always exposed to financial risk through exchange rate fluctuations. Since the goal of foreign trade transactions is the equivalent exchange of goods or receipt of finances for the goods produced, the implementation of the agreement, at least one party always uses foreign currency. This creates currency risk because the exchange

rate is the same when the agreement is signed but not when it is actually implemented [1]. Currency risk is the risk of the loss of the national currency in which the economic performance is assessed. The subjects of this risk are the own assets and earnings of the economic agent. Two types of currency risk are distinguished:

1. Simple risk (wormwood prices in export-import operations);
2. Complex risk (understood as a generalized value of a specific company's foreign economic activity).

Let us briefly review these types (Table 1).

Table 1

Characteristics of risk types [2]

Types of risk	Characteristic
Prolonged risk	Simple exchange rate risk is the change in the exchange rate of two currencies, which causes one party to the contract to lose and the other to win. The risk of exchange rate fluctuations shall be present only if the time of entering into the contract does not coincide with the time of its payment.
Complex risk	Currency position management, like other aspects of asset and liability management, has both short and long term considerations. In the short-term, banks may operate in a certain number of markets to reposition assets/liabilities in a particular currency. On a long term basis, banks may compete more aggressively for business in a particular currency as well as change their long term holdings in a particular currency. If consistent with other long-term plans, the bank may seek to expand its extended banking operations in other currencies in order to increase its resources in these currencies. The reason for concern about unbalanced currency positions is that the risks incurred are often not offset by losses from unchanged exchange rate movements.

All large banks today operate with a large number of currencies. The US dollar is still the most important currency, but a number of other currencies are also widely used in trade. Transactions in different currencies offer opportunities and risks similar to transactions at different interest rates.

There is a related credit risk and country risk as well as "other side" risk, which depends on the timing of the execution of the contracts. It should be borne in mind that exchange rate movements are often linked to movements in appreciative interest rates, so an unbalanced foreign exchange position and an unbalanced interest rate position will often not be independent risks.

The overdraft and close-out strategy is a strategy that allows for the freedom to choose a payment term. It is more appropriate in the relationship between two firms that are closely related to one another, because the presence of shared goals helps to find the most advantageous option for intercompany transactions.

The most effective strategy is used when the parent company has full control over its subsidiaries and affiliates, as payment default may lead to a significant deterioration in the financial condition of one of the contracting firms, but not to the detriment of the entire corporation.

Accounting for gross risks is an important part of the implementation of trade agreements because changes in currency exchange rates can lead to even greater losses. The exporter often suffers losses due to depreciation of the exchange rate, and the importer, on the other hand, due to appreciation. We can clearly see in Figure 1 how often the hryvnia changes against the US dollar or the euro.

Fig. 1. UAH exchange rate against foreign currencies (01.01.2011 – 10.28.2021) [3]

The causes that affect the exchange rate are as follows:

- Inflation;
- exchange rate;
- development of the domestic currency market;
- exported capital structure;
- administrative restrictions imposed on valuables held in foreign currencies.

Taking measures to regulate currency risks is essential for the normal functioning of international trade. The Bank for International Settlements has developed a currency risk mitigation strategy which includes measures such as:

- developing risk mitigation methods;
- increasing the efficiency of control operations;
- strengthening banking supervision on domestic markets;
- organization of central banks.

One way to avoid currency risk is to quote prices and ask for payment in U.S. dollars. The burden of currency exchange is then borne by the buyer. However, this approach may lead to a loss of export opportunities for competitors who are willing to satisfy their foreign buyers by selling in local currencies to counterparties. This approach could also lead to non-payment by the foreign buyer, who finds it impossible to fulfil their contractual obligations through a significant devaluation of their local currency against the US dollar.

Although the losses that could be incurred on repayment could be covered by export credit insurance, such a "what if" protection does not make sense as export capacity is lost first and foremost through the "pay only in US dollars" policy. Foreign currency sales, if the currency risk is successfully managed or hedged, could be a viable option for US exporters seeking to enter the world market and remain competitive there.

In fact, the attitude to exchange rate risk varies considerably from bank to bank. Some regularly hold unbalanced positions in order to receive a return on expected changes in exchange rates, while others do not treat currency risk like interest or liquidity risk, but keep it at narrow limits. The bank often has control systems that include different limits: a cash limit, a night limit, limits for each currency, limits for individual transactions and limits for settlements in different time zones [2].

All of the above can only add once again that any risks need to be controlled and treated appropriately. In order to avoid losses in the future, we must do everything possible to avoid them today.

References

1. Sravni.ru. 2021. *Valjutnye riski kak iskljuchit finansovye poteri* [online] Available at: <<https://www.sravni.ru/enciklopediya/info/valjutnye-riski-kak-iskljuchit-finansovye-poteri/>> [Accessed 3 November 2021].

2. Cfin.ru. 2021. *Currency risk*. [online] Available at: <http://www.cfin.ru/finmarket/currency_risk.shtml> [Accessed 3 November 2021].

3. Bank.gov.ua. 2021. *Exchange rate-chart*. [online] Available at: <<https://bank.gov.ua/ua/markets/exchangerate-chart?startDate=01.01.2011&endDate=06.11.2021>> [Accessed 3 November 2021].

*Scientific supervision by O.A. Zadoia, PhD in Economics,
Associate professor;
Language supervision by S.I. Medynska, Senior Lecturer.*

UKRAINE'S COMPETITIVENESS: CURRENT STATUS AND PROBLEMS

The concept of national competitiveness includes a number of factors, such as the ability of a country to produce more wealth than its competitors in world markets, the economic ability to pay for it by participating in international trade, producing and exporting its own products that meet world standards, and creating the conditions for increasing public resources at a rate that allows for stable GDP growth and a world-class quality of life for its population.

Today Ukraine occupies a rather low position in the IMD World Competitiveness Ranking. The calculation uses data from international organizations, including the United Nations, the Organization for Economic Cooperation and Development, the World Trade Organization, the World Bank, the International Monetary Fund and other institutions [1].

The IMD list is currently one of the most comprehensive surveys on the subject, and a number of countries use it to set the government policy and determine the course of national economic development, while big companies use it to make strategic business decisions.

The Country Competitiveness Index analyses and evaluates countries according to how they manage their competencies to achieve long-term benefits. Countries are assessed according to four main indicators of the country's economic life:

1. Economic performance.
2. Government efficiency.
3. State of business environment.
4. State of infrastructure.

In 2021, Ukraine ranked 54th in the competitiveness ranking of countries. By comparison, in 2017 we ranked 60th.

Ukraine's current results are the following: it takes the 54th place for economic performance, it ranks 53rd for government efficiency, 50th for business efficiency and 51st for infrastructure. Overall, Ukraine has moved up six places in the rankings since 2017. The data are shown in Table 1.

The IMD has pointed out the factors that have contributed to the efficiency of the Ukrainian economy and helped the country to move up in the rankings. The factors include exchange rate stability, growth in real GDP per capita, improvement in the legal regulatory system and government debt

situation, changes in the efficiency of the personal income tax rate, growth in the share of energy from renewable sources, and improvement in the situation with intellectual property rights [3].

Table 1

Overall competitiveness ranking and factors 2017-2021

	2017	2018	2019	2020	2021
Overall rank	60	59	54	55	54
Economic performance	55	58	56	54	54
Government efficiency	59	59	54	58	53
Business efficiency	59	55	50	49	50
Infrastructure	53	53	52	54	51

*Developed by the author according to IMD world competitiveness ranking [2].

The IMD ranking can be compared to The Global Competitiveness Index, which is produced annually by the World Economic Forum. Based on the report, Ukraine was ranked 85th out of 141 countries in 2019. Long-term regressions were observed in health (with a change of 6.4 scores from 94th to 101st place) and the financial system (136th place). Improvement was observed in the health (from 110th to 104th place with 1.6 scores change), labour market (from 66th to 59th place with 1.9 score change) [4].

At the moment there are a number of factors preventing Ukraine from improving its competitiveness including the epidemiological situation in the world, the armed conflict in eastern Ukraine, the need to launch a full-fledged energy and land market and the intensification of the domestic stock market. Indicators in sectors such as negative population growth, and the presence of foreign highly skilled personnel, government subsidies, high-tech exports, and business spending do not allow for a higher ranking.

More than ever, the Ukrainian economy needs a strong positive impetus to pull itself out of the deepening recession. The only way to get a boost is to introduce substantial incentives for private-sector innovation, which are difficult to achieve with the current system of tax incentives. The mix of tax incentives in Ukraine is not conducive to economic development, and only a further expansion of tax incentives could lead to improvement.

References

1. IMD world competitiveness center. Available at: <https://www.imd.org/centers/world-competitiveness-center/rankings/world-competitiveness/> (Accessed 1 November 2021)

2. IMD WORLD COMPETITIVENESS. Available at: <https://worldcompetitiveness.imd.org/countryprofile/UA/wcy> (Accessed 1 November 2021)

3. World Competitiveness Ranking. Available at: <https://www.imd.org/centers/world-competitiveness-center/rankings/world-competitiveness/> (Accessed 2 November 2021)

4. WEF The global competitiveness report. Available at: https://www3.weforum.org/docs/WEF_TheGlobalCompetitivenessReport2019.pdf (Accessed 1 November 2021)

*Scientific supervision by O.A. Zadoia, PhD in Economics, Associate Professor;
Language supervision by S.I. Medynska, Senior Lecturer.*

М. Кравчук
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РІВНЯ БЕЗРОБІТТЯ В УКРАЇНІ, КИТАЇ ТА США

У світовій практиці показниками рівня розвитку країни є дохід на душу населення, рівень життя, ВВП, рівень безробіття.

Визначальною тенденцією розвитку країн, що розвиваються, в яких дохід на душу населення низький порівняно з доходом у розвинутих країнах, починаючи з 60-х років ХХ ст., стає все більша їх диференціація і зростання їхньої ролі та значення у світі. До країн, що розвиваються, належить, зокрема, і Україна. Найбільшою країною, що розвивається, називає себе Китай [1].

За оцінкою комерційного банку США Morgan Stanley, нині на країни, що розвиваються, припадає приблизно половина світового ВВП. Для порівняння в 1997–1998 роках їхня частка становила 37% [2].

У зв'язку із погіршенням економічної ситуації як в Україні, так і у світі рівень безробіття зростає. За даними Мінфін (дані наведені в табл. 1) рівень безробіття в Україні у 2021 року впав на 4% порівняно з 2020 р. У 2021 року в цілому українська економіка впала на 4% при середньорічній інфляції 2,7% в зрівнянні з 2020 роком [3]. З 2021 р. Міністерство економіки очікує зростання на 4,1% ВВП, Національний банк України (НБУ) прогнозує 3,8% ВВП [4].

За даними аналітичного порталу «Слово і Діло», у Китаї рівень промвиробництва в січні-лютому знизився на 13,5%, роздрібна торгівля – на 20,5%, інвестиції в основне виробництво – на 24,5%. За перший

квартал поточного року ВВП Китаю скоротився на 6,8%, це перше таке падіння за 30 років. Причому останні три місяці минулого року економіка країни демонструвала стійке зростання [5].

Таблиця 1

Рівень безробіття в Україні, 2020/2021 р.*

2020 / 2021	Всього населення, тис. осіб	Економічно активне населення, тис. осіб	Зайняте населення, тис. осіб	Безробітне населення, тис. осіб	Рівень безробіття	Зарєстрованих безробітних, тис. осіб
2021 I кв.	41488,0	16617,2	14813,7	1803,5	10,9%	449,7
2021 II кв.	41383,2	16646,2	14935,6	1710,6	10,3%	344,8
2020	41588,4	16917,8	15244,5	1673,3	9,9%	459,2

*Складено автором за [3]

Під час карантину в Китаї також зріс рівень безробіття. За аналітикою біржевого порталу take-profit.org (дані наведені в табл. 2) рівень безробіття у 2021 року впав на 6% в зрівнянні з 2020 р. Крім того, в січні-лютому в Китаї знизився індекс ділової активності, впали продажі споживчих товарів, впав рівень прямих інвестицій, на 4% знизився імпорт і на 17,2% експорт. У країні навіть вирішили не встановлювати цільовий показник темпів зростання ВВП на цей рік [6].

Таблиця 2

Рівень безробіття в Китаї, 2020/2021 р.*

Показник	Значення	Період
Рівень безробіття	5.2 %	2 кв./2021
Загальна кількість безробітних, осіб	1060 тис. 10.6 млн.	2021
Рівень безробіття	4.9%	2020

*Складено автором за [6].

Постраждали не тільки економіки країн, що розвиваються, наприклад, потенційні втрати США можуть скласти до 20 трлн доларів. Згідно даних аналітичного порталу «Слово і Діло» ознаки рецесії в економіці США були помітні вже в середині березня [5]. А за даними центру бізнес-економічних досліджень «Centre for Business & Economic Research», загалом цього річ ВВП країни може впасти на 5% [7]. Що стосується безробіття, за статистикою take-profit.org (дані наведені в табл. 3) рівень безробіття у 2021 р. зменшився на 10% в зрівнянні з 2020 р. [6].

За даними інформаційного агентства «Інтерфакс-Україна» Бюджетне управління Конгресу США, вважає, що до кінця наступного року безробіття знизиться до 4,9%, у 2023 році - до 4,6% [8].

Таблиця 3

Рівень безробіття в США, 2020/2021 р.*

Показник	Значення	Період
Рівень безробіття	5.9 %	2021
Рівень безробіття	6.9 %	2020
Кількість працевлаштованого населення, осіб	151602 тис. 151.602 млн.	2021
Рівень зайнятості населення	58 %	2021
Повна зайнятість, осіб	126201 тис.	2021
Часткова зайнятість	2.47 %	2021
Загальна кількість безробітних, осіб	25610 тис	2021
Повна зайнятість, осіб	9484 тис. 9.484 млн.	2021

*Складено автором за [6].

Незважаючи на глобальне зростання економіки у світі, рівень безробіття залишається рекордно високим. Можна зробити висновок, що є зворотній зв'язок між економічною стабільністю Країни (ВВП, імпорт, інфляція, протистояння глобальним кризам, пандеміям) та рівнем безробіття. На прикладі нашої країни, найбільш активно він проявився в міграції робочої сили за межі України. Причому, згідно з експертними оцінками, має місце переорієнтація потоків українських трудових мігрантів на ринки праці країн-членів Європейського Союзу. А в межах самого ЄС спостерігається вельми значна диференціація потоків українських трудових мігрантів до різних країн. Так, найбільшими реципієнтами української робочої сили, згідно з експертними оцінками, є Польща, Італія, Португалія та Іспанія.

Причому українська трудова міграція до європейських країн стає можливою, насамперед, завдяки великій різниці у вартості європейської та української робочої сили, що наочно проявляється при порівнянні рівнів безробіття в Україні та більш розвинутих країнах.

Список використаних джерел

1. ВУЕ. Велика українська енциклопедія [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://vue.gov.ua/> -вільний. Мова укр.
2. Офіційний сайт Morgan Stanley [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.morganstanley.com/>-вільний. Мова англ.
3. Офіційний сайт Мінфін [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://index.minfin.com.ua/labour/unemploy/> - вільний. Мова укр.

4. Офіційний сайт Мінекономіки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://me.gov.ua/> - вільний. Мова укр.

5. Аналітичний портал [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.slovoidilo.ua/>- вільний. Мова укр.

6. Біржевий портал [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://take-profit.org/>-вільний. Мова рос.

7. Centre for Business & Economic Research [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://cberuk-com/> - вільний. Мова англ.

8. Інформаційне агентство Інтерфакс-Україна [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ua.interfax.com.ua/>- вільний. Мова укр.

Науковий керівник: О.А. Задоя, кандидат економічних наук, доцент.

К. Куляба
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

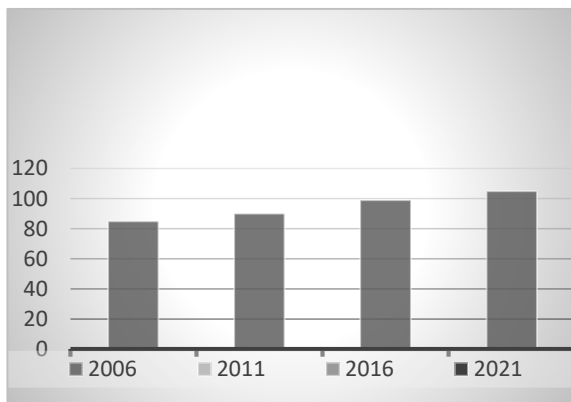
СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ СВІТОВОГО РИНКУ НАФТОПРОДУКТІВ

Нафта та її продукти здавна вважалися одними з найважливіших для задоволення потреб споживачів у всіх країнах практично у всіх сферах життя людини. Вважається, що людство відкрило нафту в VII-IV тисячолітті до нашої ери. Населення збирало його з поверхонь родовищ і використовувало у своєму житті. Проте в промислових масштабах видобуток і переробка нафти почалися в IX тисячолітті. На сьогоднішній день торгівля нафтою та нафтопродуктами є, з одного боку, прибутковим бізнесом через високий попит, а з іншого – багатогранною проблемою. Існування останнього обумовлено тим, що світовий видобуток нафти в основному здійснюється в країнах з низьким або середнім рівнем економічного розвитку (Близький Схід), а її переробка з високим споживанням зосереджена в економічно розвинених країнах. Причому потреба останніх у нафтопродуктах настільки значна, що, маючи власні нафтові родовища, завжди виникає потреба в імпорті. Україна, маючи значні поклади нафти (розташованих у Передкарпатті, у Дніпровсько-Донецькій западині та на шельфі Чорного та Азовського морів), запасів яких вистачить на сотні років, забезпечує нафтопродуктами лише власного виробництва близько 10-12% загального попиту і тому суттєво залежить від розвитку світового ринку. Враховуючи унікальність нафти та продуктів нафтопереробки, їх значення у формуванні вартості кінцевих товарів промислового та внутрішнього споживання, забезпеченні

багатогранних потреб суспільства та енергетичної безпеки держави, вважаємо за необхідне дослідити сучасний розвиток світової нафти. ринку. Перші кроки, щодо встановлення курсу на технологічно-наукове оновлення економіки України, були зроблені ще в 1991 р., коли був прийнятий Закон «Про основи державної політики у сфері науки і науково-технічної політики». Згодом, вибір інноваційної моделі розвитку економіки постійно корегувався різноманітними нормативно-правовими актами, підпунктами в законах, тощо. Але, на жаль, з 90-х років минулого століття по 2014 р. суттєвих змін в механізмах впливу держави на інноваційні методи та процеси в економіці, стимулювання інвестицій з-за кордону в українські підприємства – майже не відбувалися. Хоча, ще в 90-х рр. ХХ століття, наша держава могла без проблем стати рівноправною постіндустріальною країною на рівні з іншими світовими країнами, бо тоді Україна вважалася країною з розвинутим науково-технічним потенціалом, успадкованим від Радянського Союзу. Останні кроки, щодо концепцій сталого, інноваційного розвитку в Україні були узгоджені та запроваджені Указом Президента України №5 від 12.01.2015 р. «Україна 2020». Дана стратегія передбачає досягти всіх глобальних та національних цілей до 2030 р., та вступити до Європейського союзу. Але на жаль, конкурентоспроможна позиція України є досить невірноваженою, що підтверджують ряд світових рейтингів [1, 2].

На рис. 1 видно, що у 2021 р. очікується зростання загального світового попиту на «горючу рідину» до рівня 102,8 млн барелів на добу, або на 6,4% порівняно з 2016 р. І близько половини зростання світового попиту на нафтопродукти в 2016 р. забезпечувалося споживанням у нафтохімічному секторі. Значну частку попиту на нафту займає вантажний транспорт та авіація. У середньостроковій перспективі очікується, що нафтохімічна промисловість разом із транспортним сектором стане ключовим джерелом зростання попиту на нафтопродукти. Цінова політика на нафтовому ринку буде визначатися поведінкою основних гравців світового енергетичного ринку. Таким чином, очікується, що країни ОПЕК будуть змушені продовжувати підтримувати низькі ціни на нафту в найближчі роки, щоб довести нерентабельність видобутку сланцевої нафти. Але в довгостроковій перспективі експерти ОПЕК прогнозують зростання цін на нафту до 2040 р. до \$200/барель, що пояснює перехід галузі в новий інвестиційний цикл.

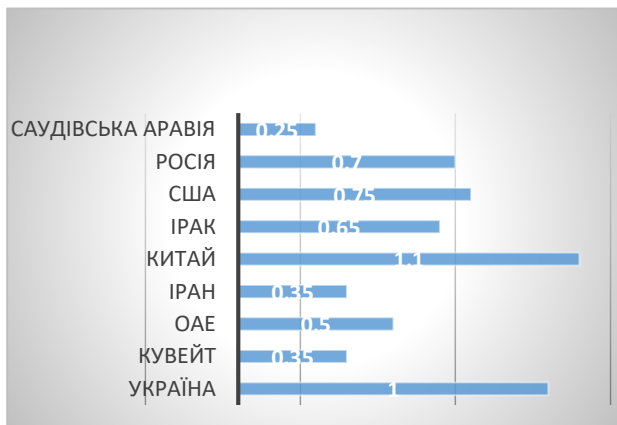
Важливим фактором майбутнього розвитку світового ринку нафти його експерти також називають зростання популярності електромобілів, що призведе до відмови від бензину та інших нафтопродуктів, а отже - до закриття до 2035 р. близько 25% діючих нині НПЗ.

Рис. 1. Світова потреба у нафті, млн. барр/доб.

Джерело: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=5998>

Аналізуючи рис. 2, зазначимо, що існує значна різниця в цінах на бензин у різних країнах із середньою ціною бензину станом на 11.12.2017 р. на рівні 1,1 дол. за літр. Це пов'язано з різним рівнем податків і субсидій на бензин. Слід підкреслити, що Україна посідає 2-ге місце після Китаю за цінами понад 1 долар США. І це дуже прикро, адже рівень життя в країні постійно падає, в тому числі і на тлі зростання цін на нафту. Такі перспективи не втішні для економіки країни, оскільки пересічному громадянину все важче виконувати свої зобов'язання.

Рис. 2. Середня ціна бензину, дол/1 літр

Джерело: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=5998>

Подальший розвиток нафтопереробної промисловості України пов'язаний зі створенням умов для розвитку нафтової промисловості України, зокрема щодо інвестицій у збільшення видобутку, розвідку та розробку нових родовищ. Для захисту внутрішнього ринку нафтопродуктів від значних коливань світових цін необхідно розробити та вжити комплекс превентивних заходів щодо мінімізації збитків як споживачів, так і бюджету. Адміністративні методи, якими зазвичай користується Антимонопольний комітет України, давно перестали діяти, тому слід використовувати ринкові підходи до вирішення проблем. Для цього АМКУ як регулятор ринку має не лише з'ясувати причини подорожчання бензину, зокрема, та викласти їх у своїх звітах, а й задокументувати процеси формування собівартості видобутку нафти в Україні [3, 4].

Таким чином, сучасний етап розвитку світового ринку нафтопродуктів характеризується об'єктивними процесами в розвитку світових економічних і соціальних процесів, що пов'язано з інноваційними змінами в нафтохімічній, транспортній та інших галузях. Розвиток внутрішнього ринку нафтопродуктів, з одного боку, зумовлений загальними тенденціями розвитку відповідного типу світового ринку, а з іншого боку, є спекулятивно нерегульованим. Наслідками останнього є зниження рівня життя населення та уповільнення динаміки змін у всіх галузях виробничого та невиробничого секторів економіки. Перспективи подальших досліджень у цьому тематичному напрямі пов'язані з багатоваріантним моделюванням ситуації на внутрішньому ринку нафтопродуктів при реалізації різноманітних ситуацій економічних подій у національній економіці в цілому та приведення її стану у відповідність до ринкових законів [5, 6]. Також потрібно відзначити дію фактора, пов'язаного з проблемою глобального потепління і пошуку шляхів переходу на альтернативні джерела енергії. Наукові відкриття в цьому напрямі можуть суттєво змінити процес ціноутворення на ринку нафтопродуктів.

Список використаних джерел

1. Мазуренко В.П. Розвиток світового ринку нафтопродуктів в умовах глобалізації / В.П. Мазуренко, О.С. Шапран [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://jml.nau.edu.ua/index.php/SR/article/view/7099/7944> – вільний. Мова укр.
2. Гальчинський Л.Ю. Факторний аналіз формування цін на світовому ринку нафти / Л.Ю. Гальчинський, І.А. Веремко // Економічний вісник НТУУ «КПІ» [Електронний ресурс]. – Режим

доступу: <http://www.ela.kpi.ua/bitstream/123456789/8265/1/421-425.pdf> – вільний. Мова укр.

3. Новини ринку нафти та нафтопродуктів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://aeaep.com.ua/category/novy-ny/novy-ny-ry-nku-naftyta-naftoproductiv/> - вільний. Мова укр.

4. Рябцев Г. Причини й наслідки кризи на світовому ринку нафти та їх значення для України / Г. Рябцев [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://visnyk.academy.gov.ua/wp-content/uploads/2013/11/2009-4-13.pdf> – вільний. Мова укр.

5. Річний звіт НАК «Нафтогаз України». Ринок нафти і нафтопродуктів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://annualreport2016.naftogaz.com/ua/de-mi-zaraz/tinok-nafti-i-naftoproductiv/> – вільний. Мова укр.

6. Як захистити майбутнє Укрнафти та нафтової галузі України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.ukrnafta.com/data/Page_Documents/Ukrnafta_Adam%20Smith_Ukr.pdf – вільний. Мова укр.

Науковий керівник: О.А. Задоя, кандидат економічних наук, доцент.

М. Куцєволова
кандидат економічних наук,
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

БІРЮЗОВІ ОРГАНІЗАЦІЇ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ

Сучасні зміни, що відбуваються в світі мають значний вплив на охорону здоров'я, торгівлю, освіту та економіку. Одними з найбільших та значущих глобальних викликів сьогодення є пандемія COVID-19, яка призвела до того, що багато компаній змінили свій «спосіб життя». У багатьох компаніях робоче місце перетворилось на онлайн-місце, в результаті чого кожен працівник став більш відповідальним за організацію та виконання власної роботи. Паралельно з цим, ми бачимо, що сучасний світ пройнятий ідеями толерантності, свободи слова й думки. Що дає всі підстави дивитись в бік розвитку бірюзових інноваційних організацій, які передбачають замість жорсткого контролю й планування – самокерування, наставництво, рівноправність й людські цінності.

Поняття бірюзової організації у 2014 році першим використав бельгійський політик і партнер однієї з найбільш значущих стратегічних

консалтингових компаній Ф. Лалу. У своєму дослідженні автор розглядає стадії розвитку організацій шляхом поділу їх за кольорами відповідно до управлінської моделі та пропонує п'ять організаційних моделей, яким він дав назви за кольорами: червона, жовта, помаранчева, зелена та бірюзова. Кожен тип має свої критерії відповідно до епохи, коли вони були найефективніші:

- червона організація (вулична банда) – неорганізована й імпульсивна, не має стратегії й гуртується навколо лідера на основі страху і повної покори.

- бурштинова організація (церква, армія) – консервативна, з чіткою ієрархією, пасивним прийняттям непорушних правил й заведеного порядку речей, де рішення приймаються зверху вниз.

- помаранчева організація (більшість міжнародних корпорацій) – конкурентна, зі стабільною організаційною структурою та динамічною ієрархією. Головна мета – прибуток, вирішує все тільки керівництво, але вітається новаторство, особиста відповідальність і кар'єрний рух. Співробітники отримують більше свободи у прийнятті рішень.

- зелена організація (сім'я або кооперативи) – особлива увага приділяється розширенню прав і можливостей, чуйне ставлення до почуттів людей, повага до різних поглядів. Відносини будуються за майже сімейним принципом, тому особисті стосунки, рівність, свобода і справедливість стають цінніше зиску й перемоги над конкурентами;

- бірюзова організація – еволюційна модель майбутнього, в якій керівник є наставником, який не контролює, а навчаче й дає рекомендації. Поєднанні кращі практики від зеленої й помаранчевої організацій: прагнення до командного управління й бажання конкурувати. Децентралізована, самоврядна команда. Такий підхід відкриває простір для творчості, а отже, для розвитку інновацій. Це особливо важливо в епоху пандемії, оскільки такий тип управління стимулює співробітників діяти самостійно.

Отже, teal-організації (teal з англ. – «бірюзовий») є еволюційними та інноваційними структурами майбутнього, які досягають мети й успіху не класичними методами регуляції: плануванням, жорстким контролем, а шляхом самоврядування, наставництва, свободи, креативності й формуванням загальних цінностей. Згідно з дослідженням Deloitte, 82 % міленіалів готові ставитися до роботодавця більш лояльно, навіть переробляти, якщо їм створять гнучкі й комфортні умови праці [1].

Бірюзовий стиль управління характеризується цілісною системою життя в якій світ сприймається як інтерактивний і взаємопов'язаний. Сенс життя – інші люди, а саме життя орієнтоване на чесність і дотримання

цінностей. Бірюзове мислення орієнтоване на бачення більш глобальної картини світу і можливість зайняти позицію проти народної думки. Воно спрямоване на ліквідацію війни, бідності, хвороб, голоду та політичних ігор.

Варто зазначити, що Європейський Союз також наголошує на перевагах «бірюзового» управління. На онлайн платформі EPALe, проводяться заходи, спрямовані на підвищення обізнаності серед громадян щодо переваг «бірюзового» управління в епоху пандемії. Прикладом є тренінг під назвою «Бірюзова організація – натхнення для лідерів під час пандемії», який проводив А. Блікле, де розглядалися переваги та можливі складнощі, пов'язані з реалізацією «бірюзових» елементів управління [2].

Компанії, які хочуть трансформуватися в «бірюзові» організації мають три варіанти розвитку:

1) Творчий хаос – власник/керівник/президент вирішує змінити метод управління. Основа цього підходу полягає в довірі, вірі в людей і в те, що вони можуть впоратися зі змінами – шляхом організації роботи таким чином, щоб реалізувати себе і мати реальний вплив на розвиток організації.

2) Перепланування знизу вгору – відрізняється тим, що зміна починається з запрошення всіх співробітників, щоб визначити спільне майбутнє. Саме група вибирає структуру, але важливо, щоб між співробітниками була довіра. Власник/керівник/президент не повинен саботувати зміни, а навпаки чути кожного та дослухатись. Співробітники самостійно шукають роль для себе та аналізують переваги для компанії.

3) Готовий шаблон – це пошук організації, яка вже перейшла на бірюзове управління і може поділитись досвідом. Також вже існують консультанти та тренери, які направляють організації впродовж усього процесу. При використанні цього варіанту розвитку важливо тільки визначити день змін та знайти компанію або консультанта, яка допоможе в трансформації [3].

Впровадження «бірюзової» організаційної моделі має як численні переваги, так і недоліки. Спробуємо виділити основні (табл.1).

Отже, пандемія Covid-19 стала певним поштовхом, який дозволив зрозуміти, що в світі існують передумови переходу від традиційної моделі управління. Суттєво змінилося ставлення працівників до віддаленої роботи. З одного боку підсилило бажання повернутися на робочі місця, а з іншого – надало більший рівень свободи та можливість корегувати власний робочий час, що дає всі підстави стверджувати, що ми стоїмо перед глобальними змінами.

Переваги та недоліки впровадження «бірюзової» організаційної моделі

Переваги	Недоліки та загрози
<ul style="list-style-type: none"> ● Взаємодія рівноправних колег, в результаті чого кожна особа має можливість мислити самостійно, генерувати ідеї та шукати найкращі рішення. Ухвалювати та відповідати за них. ● Еволюційна мета, яка спрямована не стільки у середину організації, як назовні, і має значення для спільноти, клієнтів, працівників. Вона еволюціонує разом із компанією, й під час ухвалення рішень учасники команди постійно звіряються з нею. ● Досягнення високих результатів, якщо співробітники близькі одне одному за цінностями й запалені спільною ідеєю. ● Співробітники сприймаються не як ресурси й інструменти для досягнення цілей компанії, а як особистості з їхніми потребами й емоціями. В результаті чого розкривається потенціал кожної людини в команді та збільшується її продуктивність. 	<ul style="list-style-type: none"> ● Відсутність чіткого плану/стандарту, який допоміг крокувати до виконання поставлених цілей. ● Наслідки віддаленої роботи, відсутність контакту з колегами, що розмиває кордон між роботою та особистим життям і людина зможе відчувати, що постійно працює. ● Відсутність перерв під час роботи або робота у вихідні дні. Що може призвести до фізичного та психічного виснаження, професійного вигорання та навіть психічних захворювань. ● Відсутність бажання працювати та неможливість контролювати співробітників, що може призвести до зниження рівня ефективності роботи працівників. ● Високий рівень довіри, який слід надати працівнику, у виборі кандидата до команди.

На сьогодні в Україні не існує стовідсоткових «бірюзових» компаній, які повністю використовують «бірюзовий» стиль управління. Але вже є ті, що застосовують деякі методики і практики. Серед яких:

- віддалена праця, гнучкий графік роботи, фріланс;
- можливість самостійного встановлення заробітної плати;
- думка керівника не є вирішальною;
- керівник виконує роль наставника та ментора;
- відсутність чіткої ієрархії;
- співробітники самостійно ухвалюють рішення і відповідають за це;
- колегіально ухвалюється рішення про прийняття на роботу нових співробітників;
- відсутність посадових інструкцій;
- розкриття потенціалу кожного працівника та можливість зміни виду діяльності.

Хочеться вірити, що майбутнє саме за «бірюзовими» організаціями. Де на перший план виходить робота людини за власним призначенням, а стиль управління спрямований на гармонію між співробітниками та оточуючим світом.

Список використаних джерел

1. Залевська О. Організації майбутнього. Навіщо підприємцям бірюза? / Buduysvoe.com. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://buduysvoe.com/publications/organizaciya-maybutnogo-navishchopidpryuemcyam-biryuza> - вільний. Мова укр.
2. EPALE. 2020 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://epale.ec.europa.eu/pl/content/turkusowa-organizacijainspiracja-dla-liderow-w-czasie-pandemii> – вільний. Мова англ.
3. Laloux, F. 2014. Reinventing Organizations: A Guide to Creating Organizations Inspired by the Next Stage in Human Consciousness. Nelson Parker, Brussels [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://doi.org/10.1057/palgrave.bm.2550064> - вільний. Мова англ.

А. Лаврішева

НТУ «Дніпровська політехніка», м. Дніпро

ПРОБЛЕМА РОЗШАРУВАННЯ НАСЕЛЕННЯ В УКРАЇНІ

Кожна людина, протягом свого життя, прагне створити для себе найбільш комфортне довкілля, яке буде задовольняти її фізичні та психологічні потреби. Беззаперечно те, що це середовище для кожної людини різне. На його вибір впливає менталітет країни де проживає індивід, її особисті вподобання, упередження та інші фактори. Проте, нажаль, не всі люди можуть реалізувати свої бажання. Ця обмежена можливість, в більшості випадків, виникає на основі того, що люди іноді не мають достатньої кількості коштів, щоб придбати для себе навіть необхідні товари та послуги. Тобто виникає суспільна нерівність, а саме розшарування населення на багатих та бідних.

Проблема розшарування є актуальною в сучасних умовах, та існує в усьому світі. Проте масштаби цієї проблеми різні в різних країнах світу. Відмінність стану ситуації у кожній країні полягає в тому, яка різниця між частками найбагатшого та найбіднішого населення і яка при цьому частка суспільних благ дістається кожній з цих груп. Бідність буває різною. На масштаб розвитку цієї проблеми впливають рівень економічного розвитку країни та дієвість соціальних програм для

населення, які забезпечує влада. Кожна країна прагне скоротити рівень розшарування населення до мінімуму, оскільки ця проблема впливає не лише на стан купівельної спроможності окремої людини, а також на стабільний розвиток цілої країни. Насамперед страждає ВВП, через те, що бідне населення не має змоги придбати більшості товарів, які потрапляють на ринок споживання. Саме із-за цієї проблеми, велика кількість вітчизняних виробників скорочують, або навіть закривають свої підприємства, а часом навіть обирають іншу країну для реалізації своїх підприємницьких здібностей та отримання прибутку. У 2020 році, за даними PewResearch, визначив кількість населення середнього класу у світі, яка склала приблизно 17% від загальної кількості людей у світі. Низький прибуток отримує більша частина людства, а саме 51%, ще 10% - бідний клас. До класу з прибутками вище середнього належать 15%, а 7% - високі прибутки [1].

Проблема розшарування людей на багатих та бідних бере початок ще з давніх давен, проте її дослідження почалось на початку ХХ століття. Вивчаючи питання фінансової нерівності між групами населення, найактивніше в світі почали використовувати показник коефіцієнт Джині.

Коефіцієнт Джині – це показник, який відображає ступінь нерівності в розподілі доходів між прошарками населення. Він з'явився у 1912 році завдяки праці італійського статистика Коррадо Джині. Показник може приймати значення від 0 (абсолютна рівність між прошарками населення) до 100 (рівність між прошарками населення взагалі відсутня). У результаті використання коефіцієнта Джині визначились його переваги та недоліки. До переваг відноситься те, що при розрахунку можна використовувати групи різного масштабу. Із недоліків слід виокремити відмінності у системах надання статистичних даних в різних країнах, що ускладнює процес порівняння.

Проаналізуємо вибірку країн за коефіцієнтом Джині у динаміці 2009-2019 рр. Дані приведені в табл.1.

До аналізу було взято наступні країни: Польща, Естонія, Литва, Грузія, Росія, Словенія, Україна, Білорусь, Казахстан, Чехія. Приведені дані Всесвітнього банку за 2009–2019 роки. Для порівняння були відібрані країни, в минулому соціалістичного табору, з різних регіонів Європи та Центральної Азії, які на сьогодні вже мають досить різний рівень розвитку. З представлених даних можна відслідкувати загальну динаміку зміни значення показника за період 2009-2019 рр. і зробити висновок, що Польща, Естонія, Литва, Грузія, Росія, Словенія, Білорусь, Казахстан, Чехія мають тенденцію до зменшення значення рівня розшарування населення за показником Джині. На жаль, з десяти обраних

країн лише Україна підвищила свій показник із 25,3 у 2009 р. до 26,6 у 2019 році. Отже, ґрунтуючись на динаміці змін значення показника Джині в Україні, який схильний до зростання, можна спрогнозувати те, що ситуація з розшируванням населення в нашій країні в останні роки погіршується.

Таблиця 1

Рейтинг вибірки країн за коефіцієнтом Джині

Країна	Коефіцієнт Джині (2009-2019 р.)										
	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Словенія	24,8	24,9	24,9	25,6	26,2	25,7	25,4	24,8	24,2	24,6	-
Україна	25,3	24,8	24,6	24,7	24,6	24	25,5	25	26	26,1	26,6
Чехія	26,2	26,6	26,4	26,1	26,5	25,9	25,9	25,4	24,9	25	-
Білорусь	27,7	28,6	27,2	26,5	26,6	27,2	25,6	25,3	25,4	25,2	25,3
Казахстан	28,2	28	28	28,2	27,1	27	26,8	27,2	27,5	27,8	-
Польща	33,4	33,2	33,2	33	33,1	32,8	31,8	31,2	29,7	30,2	-
Естонія	31,4	32	32,5	32,9	35,1	34,6	32,7	31,2	30,4	30,3	-
Литва	37,2	33,6	32,5	35,1	35,3	37,7	37,4	38,4	37,3	35,7	-
Грузія	38,2	39,5	39,6	39	38,6	37,6	36,5	36,6	37,9	36,4	35,9
Росія	39,8	39,5	39,7	40,7	40,9	39,9	37,7	36,8	37,2	37,5	-

Джерело: Офіційний сайт Світового банку:
<https://databank.worldbank.org/reports.aspx?source=2&series=SI.POV.GINI&country=#> [2].

На нашу думку, ситуація може ще більше погіршитися в найближчому майбутньому у зв'язку з загрозою зростання інфляції (зокрема в зв'язку зі змінами цін на товари та послуги на Світовому ринку, наприклад надвисокою ціною на газ), проблемами пов'язаними із ліквідацією наслідків кризи спричиненої спалахом коронавірусної хвороби, а також зростанням рівня безробіття в Україні.

Аналіз даних приведених в таблиці свідчить про наявність в Україні зростаючої проблеми пов'язаної з розшаруванням населення. Крім того, за результатом соціопитування Державної служби статистики України проведеного у 2021 р., лише 1% українців можуть віднести себе до середнього класу, 31,9% не вважають себе ні бідними, ні середнім класом і 67,1% відносять себе до бідного класу [3].

Такі статистичні дані вражають своїми показниками. Однак деякі економісти переконують, що рівень бідності в сучасних реаліях дещо перебільшений, і насправді він є меншим, ніж свідчать результати соціологічного опитування. За їх оцінками кількість бідного населення в нашій країні становить приблизно 35%. На думку багатьох вчених точніше визначити прошарок, до якого відноситься людина в нашій країні можна завдяки купівельній спроможності громадян. Наприклад, якщо особа може собі дозволити придбати телевізор, мотоцикл, холодильник, або ж просто поїхати у відпустку то вона належить до середнього класу. На нашу думку, такий критерій є доволі суб'єктивним і не може надати досить точну відповідь на запитання «Скільки відсотків українців знаходиться за межею бідності?». Але очевидним є те, що рівень життя населення потрібно покращувати, а отже активно проводити в країні реформи, спрямовані на деолігархізацію суспільства та розвиток середнього класу населення, як базовий фундамент соціальної стабільності суспільства.

Для того, щоб подолати різке розшарування населення у нашій країні, на нашу думку, потрібно проводити комплексні реформи пов'язані з реалізацією соціальних програм для населення. Завдання держави безпосередньо полягає у тому, щоб поступово і планомірно скорочувати відстань між багатим та бідним прошарками населення, шляхом підвищення доходності останніх за рахунок збільшення соціальних виплат (трансфертів), жорсткий контроль за діяльністю монопольних організацій, контроль за рівнем інфляції (не допущення стрімкого злету інфляції до рівня галопуючої). Проте це далеко не повний перелік заходів. В цілому ж, слід зазначити, що лише комплексний підхід законодавчих дій допоможе розв'язувати цю складну проблему.

Отже, нова соціально-економічна стратегія України повинна зазнати серйозних змін: країна повинна бути цікавою для залучення інвестицій, впровадження інноваційних технологій, що сприятиме зростанню виробництва та створенню нових робочих місць для населення. Такі дії створюватимуть фінансове підґрунтя для підвищення соціальних стандартів, а отже підвищення добробуту населення в цілому, і зниження рівня розшарування населення.

Список використаних джерел

1. Are you in the global middle class? New tools calculate your standing [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.forbes.com/sites/alexledsom/2021/08/03/are-you-in-the-shrinking-global-middle-class/?sh=38e770d92fc0> – вільний. Мова англ.

2. Gini index (World Bank estimate) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://databank.worldbank.org/reports.aspx?source=2&series=SI.POV.GINI&country=#> - вільний. Мова англ.

3. Рівень в Україні: 67% українців бідні? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.dw.com/uk/riven-zhyttia-v-ukraini-67-ukraintsiv-bidni-video/a-58837253> – вільний. Мова укр.

Науковий керівник: С.О. Геращенко, кандидат економічних наук, доцент.

V. Lapa, Ph.D. in Law
Alfred Nobel University, Dnipro
Bocconi University, Milan (Italy)

EU – UKRAINE WOOD EXPORT BAN CASE – USING NATIONAL SECURITY ARGUMENT AS A CONTEXT

The Arbitration Panel report in a case between the European Union and Ukraine on export prohibition of wood products was the first report in a dispute which has been brought by the EU under the EU Free Trade Agreement rather than the World Trade Organization. The case has been closely watched by scholars and had sparked hot debates in the Ukrainian political environment [1].

In the dispute *Ukraine – export prohibitions on wood products* [2] the European Union challenged two measures adopted by Ukraine (1) 2005 ban on exportation of both timber and sawn wood of ten wood species (2) 2015 temporary prohibition, for a period of ten years, on all exports of unprocessed

timber since 2015 [3]. The European Union claimed that these measures were inconsistent with Article 35 of the Association Agreement ('AA') which prohibited export and import restrictions. Ukraine stated that its measures were consistent with Article 35 of the AA and any inconsistency could be justified by Articles XX (b) and (g) of the GATT Agreement which were incorporated into Article 36 of the Association Agreement. The Panel decided that the 2005 ban is inconsistent with Article 35 AA but it is justified by Article XX (b) of the GATT as necessary to protect plant life. In turn, the 2015 ban was inconsistent with Article 35 AA, but not justified by Article XX (g) as relating to the conservation of exhaustible resources. Overall, the decision of the Panel is well-balanced since it confirmed the opportunity of the State to have a policy space to regulate and protect their national resources but at the same time tried to capture protectionist measures [3, p14].

As is seen, the security exception entailed in the GATT Article XXI was not the focus of this dispute. In other words, Ukraine did not use Article XXI of the GATT to justify inconsistency of its measures [2, Para. 155]. What is interesting, Ukraine used 'the emergency in international relations' referred to in Article XXI (b) (iii) as a 'crucial element of context, in order to assess whether Ukraine was in a position to adopt other types of measures'. Ukraine claimed that this 'emergency in international relations [...] has led, inter alia, to the destruction of a great part of the forests' [2, Para.85].

The European Union, on its side, recognised the existence of an emergency situation between Ukraine and Russia [2, Para. 156]. However, the EU opposed Ukraine's argument that these circumstances were objectively connected with the 2015 temporary export ban and should be considered by the Arbitration Panel in its assessment of Ukraine's defence. The EU mentioned that 'this argument is simply an ex-post rationalisation' [2, Para. 156]. In support of its argument the EU provided the following reasons:

1) there was no reference to the conflict with Russia neither in any of the parliamentary documents which describe the objectives and causes of the 2015 temporary export ban, nor in the legislative instrument that laid out the ban."

2) in its 'institutional dialogue' with the EU on this matter, Ukraine has never brought the argument that the 2015 temporary ban was related to the consequences of the conflict with Russia.

3) Ukraine's argument was weakened by the fact that it had not adopted 'real and effective limitation on domestic consumption' along with the temporary export ban in 2015 when the situation of emergency is arisen but waited until 2018 [2, Para. 157-159].

One may argue that there is nothing wrong with bringing Article XXI of the GATT as a mere 'context', but at the same time, an over-extensive reference to the

security exception purports its aim (i.e. to serve as a justification rather than as a context). In this case Ukraine was blurring the reference to Article XXI(b) (iii) by claiming that ‘such a situation ‘does not restrict the right of a Party to take action under Article XXI(b)(iii) having effect only vis-à-vis the Party or Parties directly involved in the situation of emergency’ [2, Para. 154]. In other words, the Ukrainian position was a bit mixed: on the one side, it stated that the situation of emergency allowed it to take action under Article XXI, but on another side, it claimed that it did not use it as a justification. To be sure, Ukraine’s position was strategic, and it did not use the GATT Article XXI in an abusive way. However, in a hypothetical case where other States might have ‘emergency in international relations’, they might abuse this opportunity to use Article XXI (b) (iii) that gives more discretion to States rather than Article XX of the GATT that establishes more stringent requirements.

To conclude, the security exception of the GATT should be used very carefully in cases where States justify its measures by GATT Article XXI. Otherwise, States would blur its position and send mixed motives to Arbitration Panels. The differentiation between various types of exceptions and their motives is relevant in the framework of the political theory of legal exceptions. This discussion fits into the debates on reform of the approach to use of security exceptions under the auspices of the WTO [4].

References

1. Romanchyshyna I., Brussels Demands Wood : a Precedent or Resorting to FTA Arbitration under the EU Ukraine Association Agreement, International Economic Law and Policy Blog. Available at: <https://ielp.worldtradelaw.net/2019/07/guest-post-brussels-demands-wood-a-precedent-of-resorting-to-fta-arbitration-under-the-eu-ukraine-as.html> see also Smuggling, wood, moratorium on land, lotteries, IMF and FOPs – challenges for the Ze! Government of Ukraine, European Pravda, 2019. Available at: <https://www.epravda.com.ua/publications/2019/08/2/650217/> (in Ukrainian)
2. Final report of the Arbitration Panel. Available at: https://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2020/december/tradoc_159181.pdf
3. Polovets, Iryna, ‘Report of Arbitration Panel in Restrictions Applied by Ukraine on Exports of Certain Wood Products to the European Union’. *Legal Issues of Economic Integration* 48, no. 1 (2021): 1–14.
4. Inu Manak and Simon Lester, a Proposal for a Committee on National Security Committee at the WTO, *Duke Journal of Comparative and International Law*, 2020, Vol.30, 267-281. Available at: <https://www.cato.org/sites/cato.org/files/2020-05/lester-manak-djicl-2020.pdf>

SMALL AND MEDIUM ENTERPRISES (SMEs) IN NIGERIA

SMEs are independent firms, non-subsidary businesses that recruit not beyond a certain number of workers. This threshold differs by country. In the European Union, for example, the maximum is 250 workers, while in the United States it is commonly 500. In some parts of the world, the number of employees in an SME is much lower. Most of the developed countries are realizing the fact that SMEs contribute a major portion of the country's GDP and economic activity and they hold an important place and get similar effects when a business policy is laid by the government for larger businesses. Thus, they are keeping a vigilant eye on the growth and interest of the people running these small and medium enterprises.

The role of SMEs is quite considerable in many developing countries as well. SMEs account for a huge share of total employment, job innovation, and GDP in many proceeded economies. SMEs are one of the foremost factors of economic growth and social tranquility. However, without a vigorous SMEs sector, this can not be achieved.

In the advanced economies most formal jobs are created by SMEs which generate 6 out of 10 jobs. However, access to finance is a key curb to SME broadening. SMEs are slighter to be able to acquire bank loans when compared to large and broad firms; alternatively, they depend on internal funds, or money from relatives and family, to start and begin running their enterprises.

The challenges faced by SMEs in Nigeria consist of limited finance, human capital, and branding awareness. However, national financial crisis has led financial institutions to be watchful and credit proceeding has become so compounded, that often SMEs sees it strenuous to both recognize the policy and decisions when it comes to loan proceeding. SMEs appear to face a more strenuous situation in raising money when compared with large firms. Many banks prefer to allocate their assets to large enterprises rather than to SMEs. The reason is that large firms have a lower risk of non-remittance and their financial statements are excellent. However, SMEs are riskier mostly from the point of view of lenders and they do not have good accounting statements. Many SMEs are still considered brand is not important and they lack interest in the need to develop a pattern and promote their hand. Brand management plays important role in the marketing process both in SMEs and large companies, even though they use different approaches.

The SMEs' total investment does not exceed 2 million NGN, and the annual turnover does not exceed 2.2 million NGN, as shown in the table below (Table 1).

Table 1

Contribution of SMEs to the Nigerian economy

Years	GDP growth (%)	SMEs output, NGN	SMEs sales turnover (million NGN)	Micro credit (million NGN)
2017	10.6	1823030.53	547.11	52.42
2018	12.6	1728180.89	762.89	39.39
2019	8.9	1283724.67	738.74	62.53
2020	9.73	1589273.77	728.42	58.13
2021	12.72	1782093.78	862.70	65.13

Source: (Central Bank of Nigeria | Annual Statistical Bulletin, 2021).

Despite the huge contribution of SMEs to the Nigerian economy, challenges still hinder the growth and development of that sector. However, because of the constraints the SMEs in Nigeria face, reduction plays a role in the contribution to the economy by the SMEs. Thus, if the Nigerian government should give SMEs the necessary push, then they will be able to contribute a whole lot more. First and foremost, if it comes to the creativity of Nigerians, extreme creativity has to be put in place, though the individuals do not believe in themselves, in such a way that, waiting for the government to always make opportunities for them to drive forward. Most of the SMEs in Nigeria is influenced by infrastructure limitation. In the transport sector, Nigeria's road networks are in bad condition due to lack of preservation, the country has a poor record on air transport safety. Thus, outlining Nigeria's infrastructure obstacle will need a carried expenditure of almost \$15.8 billion per year over the upcoming years, or about 19 percent of GDP (Nigeria's Infrastructure: A Continental Perspective | Policy Research Working Papers, 2021).

To overcome the problems faced by SMEs in Nigeria, the government undertook the following steps:

- the federal government through the CBN created a Microfinance strategy in 2007. The strategy introduced the legal and regulatory framework for microfinance banking in Nigeria to generate sustainable and credible micro finance banks that are proficient in summoning and channeling funds to the SMEs sub-sector. Although, this strategy led to the introduction of microfinance banks. Today, the microfinance banks supply limited financing medium to address the inadequate ingress to finance defying the SMEs in Nigeria;

- the Small and Medium Enterprise Equity Investment Scheme (SMEEIS).

This scheme is a voluntary initiative of the bankers' Committee approved at its 246th meeting held in 1999 but started operating in 2001. The activity was in reaction to the Government's concerns and arrangement measures for the advancement of little and medium endeavors (SMEs) as vehicles for quick industrialization, maintainable financial improvement, destitution easing, and work generation. The Conspire requires all banks in Nigeria to set aside ten (10) percent of their Benefit After Charge (PAT) for value speculation and advancement of little and medium ventures. The 10% of the Benefit After Assess (PAT) to be set aside yearly should be contributed in little and medium undertakings as the managing an account industry's commitment to the Government's endeavors towards fortifying financial development, creating nearby innovation and producing work. The subsidizing to be given beneath the conspire should be within the frame of value speculation in qualified ventures and or advances at single digit intrigued rate in arrange to diminish the burden of intrigued and other monetary charges beneath typical bank loaning, as well as give budgetary, admonitory, specialized and administrative back from the keeping money industry. Each lawful commerce movement is secured beneath the Conspire with the special case of trading/merchandising and budgetary administrations. Ten percent of the reserves set aside has been reserved for lending to microfinance enterprises (Central Bank of Nigeria:: SMEEIS, 2021).

In conclusion, the noteworthiness of this think about is that it gives ideal understanding to existing, unused, or potential business visionaries of SMEs in Nigeria around the components that influence their trade execution, intending to diminish the chance of disappointment and increment the chance of victory. Usually, to guarantee that their commerce proceeds to develop and eventually offer assistance to bolster the development and improvement of the Nigerian economy. They are several variables that influence SMEs in Nigeria. In an endeavor to find out the components that affect or impact the execution of SMEs the foremost, this thinks about exclusively find out and concluded that fund, foundation, and preparing are the foremost noteworthy variables that antagonistically influence or impact the execution of SMEs in Nigeria.

Driven by the discoveries of this ponder, SMEs in Nigeria has a long way to go for the division to be critical, centered, beneficial sufficient, and play the pivotal parts it is anticipated to play logically in contributing to the development and improvement of the Nigerian economy. The SMEs should be seen as a greatly imperative division of the economy requiring particular motivating forces to help its improvement. From the discoveries of this

consider, the taking after are its suggestions and proposals suggested to advance and create a dynamic SMEs segment toward performing up to its desire in Nigeria. The government ought to energize monetary education to loan to SMEs at a diminished intrigued rate (single-digit rates), and the collateral to be requested ought to be reasonable or the collateral ought to not be requested, the venture set out upon ought to serve as the collateral. Required interest rate concession for SMEs ought to be given, and the specialist should make the advance simpler to be gotten to. The government ought to make beyond any doubt agreeable monetary teach appreciate its support. There is a critical requirement for the government to supply and make strides the existing infrastructural offices such as streets, power, water supply, and telecommunication offices. The infrastructural offices should be of high standard, in terms of Steady Power supply, adequate and proficient water supply, advanced media transmission, advanced innovation, and great transportation frameworks are vital to the well-being of every business in arrange to attain execution. And also, the government ought to energize SME's business visionaries to form use of the Entrepreneurial Development Programme (EDP) which could be a program pointed at moving forward the ability level within the SMEs division. The EDP includes preparing potential business people with entrepreneurial skills. EDP seems help SMEs by reducing or annihilating the challenges of abilities deficiencies. SMEs business visionaries ought to teach the propensity of training and creating their administration and workforce in arrange to construct a solid capacity for assembly the challenges of time and embrace and take advantage of advancements in data and telecommunication innovation and other mechanical areas.

References

1. Policy Research Working Papers. 2021. Nigeria's Infrastructure: A Continental Perspective | Policy Research Working Papers. [online] Available at: <<https://elibrary.worldbank.org/doi/abs/10.1596/1813-9450-5686>> [Accessed 05 November 2021].
2. Cbn.gov.ng. 2021. Central Bank of Nigeria | Annual Statistical Bulletin. [online] Available at: <<https://www.cbn.gov.ng/documents/Statbulletin.asp>> [Accessed 08 November 2021].
3. Cbn.gov.ng. 2021. Central Bank of Nigeria: SMEEIS. [online] Available at: <<https://www.cbn.gov.ng/devfin/smeeispage.asp>> [Accessed 07 November 2021].

Scientific supervision by A.S. Mahdich, PhD in Economics, Professor.

ЯК ГРЕЦІЯ ПОБОРОЛА «ЕКОНОМІЧНУ КАБАЛУ»

Країна яка є головним носієм ризиків – Греція, але вона є й лідером у відстоюванні національних інтересів перед органами Європейського союзу і Міжнародного валютного фонду. Події Греції впливають на курс євро у Єврозоні, а також є каталізатором відносин між бідними й багатими країнами Європейського союзу. Греція перша країна, яка потрапила у боргову кабалу. Пік кризи був у 2011 р., коли ВВП скоротився до 9,1%. Уряд не оголосив дефолту через те, що Греція не відхилилась від стабільності у ЄС, та повинна була виконувати вимоги дефіциту бюджету до ВВП [381]. Перші проблеми Греції виникли у 2009 р., крім неї проблеми були у Португалії, Італії, Іспанії. Однак інші країни вирішили ці питання. Греції була потрібна допомога у травні 2010 р.-107,3 млрд. євро від ЄС, використано-72 млрд, у 2012-виділили 130 млрд євро, а у серпні 2015-86 млрд євро. (рис. 1).

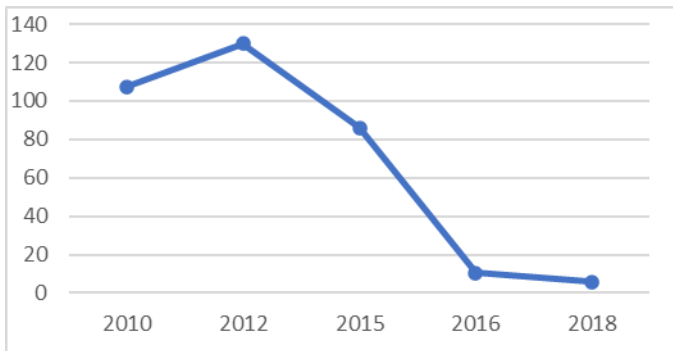

Рис.1. Динаміка кредитів від ЄС (млрд євро) [381]

Міжнародний валютний фонд і Європейський союз лише затримали падіння Греції у фінансову прірву, але не зупинили. Причиною кризи була висока частка незароблених страт та різноманітних внутрішніх пільг, низький відсоток експорту, роздутий державний апарат. Європейський стабілізаційний фонд (ESM) у серпні 2021 р. закінчив трирічну програму в Греції, яка допомогла подолати кризу. Була

покращена економіка і відновлена довіра інвесторів. За останні три роки вона отримала 61,9 млрд. євро і має право на позичання грошей на фінансових ринках [2].

Греція провела реформи бюджету, державного сектора, ринку праці, пенсійної сфери, ухвалила понад 150 законів і постанов, в рамках вимог кредиторів. Однак країна має і надалі обмежувати свої державні видатки таким чином, щоб профіцит бюджету до оплати відсотків за позику становив щонайменше 2,2% ВВП і так до 2060 р. [3]. Греція зафіксувала зростання економіки у другій чверті 2017 р. на 0,5%. Порівнюючи з попередніми трьома місяцями після такого ж підвищення в першій чверті року. Експерти в середньому очікували зростання на 0,2%. У річному вираженні валового внутрішнього продукту країни піднявся на 0,8%, темпи зростання подвоїлися в порівнянні з січнем-березнем. Експорт грецьких товарів і послуг збільшився на 3,8% в минулому кварталі, імпорт впав на 3,7%. Зростання споживчих витрат склало 0,4%. Також стало відомо, що індекс менеджерів закупівель (PMI) в Греції в серпні підскочив до 52,2 пункту з 50,5 пункту в липні, оновивши максимум з серпня 2008 р.

Ми вважаємо, що влада повинна поставити інтереси бізнесу та нових інвесторів у пріоритет, навіть відклавши соціальні програми на певний час. Приплив інвесторів буде посилювати зростання валового внутрішнього продукту і стабілізувати платіжний баланс країни. Потрібно підтримати банки та бізнеси, які постраждали, підтримувати найбільш вражену категорію населення.

Список використаних джерел

1. Причини виникнення кризи у Греції [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://voxukraine.org/greek-debt-crisis-and-its-lessons-for-ukraine-ukr/> - вільний. Мова укр.

2. Экономика Греции показала неожиданный результат [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://economics.segodnya.ua/economics/enews/ekonomika-grecii-pokazala-neozhidannyy-rezultat-1052198.html> - вільний. Мова рос.

3. Програма фінансової допомоги Греції добігає кінця [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.dw.com/uk/програма-фінансової-допомоги-греції-добігає-кінця/a-45139578> - вільний. Мова укр.

Науковий керівник: Е.М. Лимонова, кандидат економічних наук, доцент.

ІНВЕСТИЦІЇ В ЛЮДСЬКИЙ КАПІТАЛ ЯК ФАКТОР ПІДВИЩЕННЯ ПРОДУКТИВНОСТІ

Людський капітал - це певною мірою сформований та розвинений завдяки інвестиціям і накопичений людьми або людиною запас здібностей, знань, здоров'я, навичок, мотивацій, цей запас цілеспрямовано використовують в різних сферах суспільного виробництва, він призводить до того, що збільшується продуктивність праці, що в майбутньому стимулює збільшення прибутків його власника. В наш час людський капітал вже став провідним фактором виробництва й займає досить великий обсяг багатства у багатьох розвинутих країнах.

Якщо провести оцінку інвестицій та доходів які ми отримуємо від використання людським капіталом, то побачимо, що це все проводиться в грошовій формі. Але варто виділити, що не всі інвестування, та не всі доходи можливо виразити саме у грошовій формі. Тому, що щоб збільшити людський капітал потрібно не тільки здійснювати грошові витрати на здоров'я, навчання та розвиток, а ще якнайменше виконувати досить нелегку працю тією ж самою людиною. Крім того, людина має високе духовне задоволення не тільки від того, що має високі доходи, а більше від того, що має великий людський капітал, це сприяє більшому престижу в соціумі, економії свого часу, та багатьох різних вигод та привілеї.

Також потрібно мати на увазі, що коли нарощується людський капітал це потім може призвести до інтегрального соціального ефекту, це означає що в результаті виграє не тільки одна конкретна особа, а також підприємство на якому вона буде працювати, а в деяких випадках і суспільство в цілому.

Поняття людський капітал та інвестиції в людський капітал призвело до виникнення багатьох різноманітних методів оцінки його обсягів та економічної ефективності. Коли появилось трактування витрат на різні аналогічні цілі, наприклад такі як: витрати на освіту, охорону здоров'я, та багато іншого. Це відкрило нові перспективи в економічному аналізі. Наприклад, тепер можуть продуктивно використовуватися капітальні блага протягом довгого проміжку часу, а саме це викликає необхідність виміру певних обсягів не тільки поточних вкладень, а ще й так званого акумулятивного людського капіталу [1].

Також, не менш важливим є те, що більшість технічно-економічних та економічно статистичних аналізів, вкладеннями у людський капітал, а також більшої мірою відноситься в ефективність освіти, а також підготовки та розвитку нових кадрів. Головна частина досліджень належати до сфери економіки освіти, що народилася коли відбувався процес розвитку концепції людського капіталу. З точки зору економіки якісь певні капіталовкладення потрібні тільки в тому випадку коли вони будуть показувати себе з боку високого рівня окупності. В протилежному разі, буде краще направити на інвестування багатьох інших проєктів, які будуть більш прибуткові, або ще варіант спрямувати їх на деякі цілі поточного споживання.

З того, що вище сказано, видно те, що потрібно використовувати моделі економічного аналізу тому, що вони дадуть нам змогу правильно оцінити ступінь ефективності інвестування в людський капітал. Аналіз ефективності інвестицій проявляється саме з самої оцінки витрат на освіту та очікуванні зиски від її отримання [2]. Витрати, які ми робимо для того, що б здобути освіту можна поділити на декілька груп, а саме:

По-перше, це прямі матеріальні витрати, тобто це витрати які здійснюються з людського капіталу його майбутнім власником, чи іншим інвестором (підприємством, державою, сім'єю). Та таких витрат відносяться оплата навчання, підручники, канцтовари, послуги бібліотеки тощо. Та зміни пов'язані зі зміною місця проживання особи, а саме: збільшені витрати на їжу, вартість житла, а також витрати на транспортні проїзди.

По-друге, це втрачені заробітки. Людина яка навчається не може працювати в такому ж форматі та режимі на відмінно від того коли б вона не навчалась. Це означає, що задля отримання освіти людина свідомо відмовилася від певних заробітків. Тому в більшості випадках люди які досягають віку коли вони можуть працювати, ось ці “втрачені заробітки” вважаються витратами за навчання. Також кількісно втрачені заробітки це ті гроші, (заробітна плата), які б могли отримувати люди, коли б не навчалась.

По-третє, це моральні втрати, основною ознакою втрата часу, найбільш важливе благо, що для людини це її час, а через те, що навчання забирає дуже багато часу, а саме навчання є дуже тяжким, та сильно впливає на нервову систему під час іспитів, екзаменів, що супроводжується виснаженням людини, також, ще такий фактор, як зміна місця проживання заради того, щоб здобути освіту, призводить до розлучення з сім'єю. Моральні витрати для кожної людини різні й тому ми ніколи не можемо їх точно підрахувати. Але можна стверджувати, що

ті кому освіта дається легко та приносить задоволення, часто отримують вищий рівень освіти ніж інші, а саме відіграє важливу роль в прийнятті рішення отримання освіти.

Інвестиції в людський капітал, освіта також поділяються на деякі види такі як: прямі матеріальні зиски - це набагато більше можливостей брати участь у прибутках компанії, більший рівень заробітної плати, пільги, премії, отримання пенсійного, медичне страхування яке сплачує підприємство. Потім, це непрямі матеріальні зиски, привілеї від роботодавця підвищення кваліфікації, подальші можливості отримати інвестиції у свій власний людський капітал, отримання ще однієї освіти (нової), оздоровлення, кращі умови праці, пільгові кредити для створення кращих умов життя від роботодавця. Та останній вид : моральні зиски - це задоволення від свого життя, від обраної найкращої роботи, статус, престиж, самореалізація, відчуття стабільності та впевненість у своєму майбутньому [3].

Методи економічної оцінки полягають в тому щоб зрозуміти доцільність інвестування саме в людський капітал чи альтернативне використання коштів. Також, оцінка ефективності капіталовкладень повинна в результаті отримати віддачу від інвестування у людський капітал. Загалом при оцінці інвестування, певним методом зіставляються деякі інвестиційні витрати всіх видів з результатом довгострокових вигод у майбутньому. Тому потрібно завжди визнавати спочатку цінність майбутніх вигод, порівнявши їх із поточними витратами.

Інвестиції в людський капітал. Поняття “Людський капітал” не просто усвідомлення вирішальної ролі людини в економічній системі суспільства, а й визнання необхідності інвестування в саму людину. Інвестиції в людський капітал це дії, що підвищують професійну кваліфікацію та продуктивні здібності людини, а саме збільшуючи продуктивність її праці. Тобто витрати, які здійснюються на рахунок того, щоб збільшити людську продуктивність, можна розглядати як інвестиції, бо саме поточні витрати здійснюються з тим розрахунком, що їх буде багаторазово компенсовано надалі, із набагато більшим потоком доходів в майбутньому [4].

Інвестиції у людський капітал бувають різних видів, а саме: витрати на освіту всіх форм навчання, тобто формальну і не формальну освіту, загальну та спеціальну, підготовку за місцем роботи тощо. Ці види є найочевиднішим та найпоширенішим видом інвестицій у людський капітал. Тобто освіта сформує працівників, які потім стають кваліфікованими та продуктивними. Наприклад витрати на охорону здоров'я супроводжують за собою вагоме значення, гарне здоров'я, це

результат певних витрат на профілактику захворювань, медичне обслуговування, всі ці фактори продовжують життя та збільшують працездатність працівників. І нарешті витрати на мобільність завдяки цьому працівники мігрують з відносно низькою продуктивністю праці, в місця з відносно високою продуктивністю, чим потім збільшують результати використання свого людського капіталу. Також ще сюди відносять такі види як, витрати на знаходження економічно важливої інформації, виховання дітей, а тобто, вкладення в майбутній людський капітал.

Отже, всі види витрат які оцінюються в грошовій і не грошовій формі можливо оцінити як зростання у майбутньому продуктивності та заробітків працівника, а також розглядатимуться як інвестиції в людський капітал. Інвестування це певна важлива умова інвестування людського капіталу, але ще не саме його виробництво, яке здійснюється у процесі активної людської діяльності, коли у майбутньому власник цього капіталу практично зазвичай виступає водночас з об'єктом, із суб'єктом в результаті його впливу. Потрібно розуміти, що потрібно інвестувати в людський капітал, якомога раніше, поки людина, ще працездатна і щоб потім віддача, яка загалом залежить від терміну його виконання, а саме визначається часами що залишилися до закінчення працездатного віку. Думка така, чим раніше ти інвестуєш в людину ти довге за різних умов вони будуть давати повну віддачу. І слід пам'ятати, що найтриваліші й найякісніші інвестиції приносять, як правило, більший і триваліший ефект.

Слід пам'ятати, що в порівнянні з інвестиціями в інші форми капіталу, інвестиції в людський капітал за багатьма оцінками відомих економістів найвигіднішими, як для окремої людини, так і для всього суспільства. Вкладення в людський капітал, це певною мірою дають значний за обсягом, інтегральний і тривалий за часом, й характером економічного і соціального ефекту [5].

Отже, виходячи з вищенаведеного, людський капітал має ряд особливостей, які потрібно врахувати використовуючи та формуючи його. А також, капітал може змінювати свої фізичні властивості як економічні, так й фізичні властивості. Людський капітал - це є найголовнішою основною цінністю суспільства, а також фактором розвитку економіки. Також капітал невідокремний від його носія. І має накопичуваний характер. Знаючи ці особливості, зрозуміло що для подальшого розвитку, функціонування та інвестування людський капітал потребує залучення нових інвестицій. Саме інвестування дасть змогу постійно розвиватися відповідно до рівня нашого сучасного стану, а також складання подальших перспектив існування в майбутньому.

Список використаних джерел

1. Грішнова О.А. Економіка праці та соціально-трудова відносин: підручник. К.: Знання, 2004. - 535 с.
2. Долішній М.І., Злупко С.М. Соціально-трудова потенціал: теорія і практика. Ч.І. К.: Наукова думка, 1994. 263 с.
3. Економіка праці та соціально-трудова відносини: підручник/ А.М. Колот, О.О. Герасименко та ін.; за наук. ред. д-ра екон. наук, проф. А.М. Колота. – К.: КНЕУ, 2009. - 711с.
4. Квітка А. Особливості відтворення людського капіталу в трансформаційному господарстві. Бізнесінформ. 2009. С. 127–129.
5. Танасійчук Ю.В. Теоретичні аспекти інвестування в людський капітал / Ю.В. Танасійчук // Збірник наукових прац, 2012. – Вип. 81(2). – С. 342–348.

Науковий керівник: О.А. Задоя, кандидат економічних наук, доцент.

Е. Лимонова
кандидат економічних наук, доцент
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

ЕКОНОМІКА КОРОЛІВСТВА ІСПАНІЇ: АНАЛІЗ МАКРОПОКАЗНИКІВ

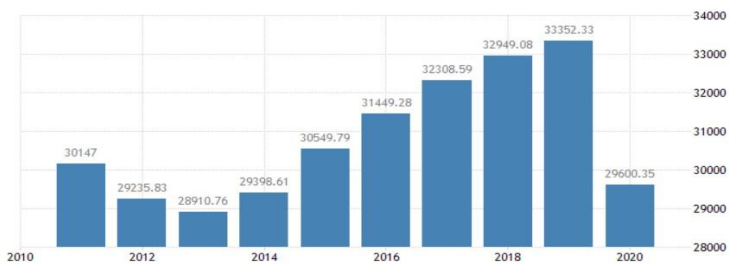
Економіка Іспанії визначається як індустріально-аграрна та відкрита: експортна, імпортна та зовнішньоторговельна квоти більше 10%. Понад 70% зовнішньоторговельного обороту країни відводиться на країни Євросоюзу, перш за все це Франція, Німеччина, Португалія та Італія, а так же США. Ці країни виступають постачальниками в Іспанію наукомісткої продукції і є провідними імпортерами її товарів. Сьогодні розвиток країни потрапив під вплив європейської фінансової кризи, який погіршив розвиток і обмежив можливості. Це спостерігається в зростанні державного боргу, збільшення рівня безробіття, скорочення валового внутрішнього продукту, підвищення вартості розміщення державних боргових зобов'язань, у відтоку капіталу з країни, дефіцит бюджету. Але завдяки ефективну антикризову політику держава повертає втрачені позиції на світовій економічній арені.

На сьогоднішній день Іспанія є високорозвиненою країною і в системі міжнародного поділу праці посідає п'яте місце серед країн Європейського Союзу за рівнем номінального ВВП за 2020 р. Крім цього, Королівство є виробником автомобільних деталей та аксесуарів (10 місце

у світі), промислових машин та обладнання (15 місце), виробів органічної та неорганічної хімії (15 місце), металообробної продукції (13 місце) та вугтя (3 місце) [1].

Каталонія і Мадрид виробляють близько 20% ВВП країни, а решта регіонів, за винятком промислово розвинених країн Басків і Наварри, зосереджені в основному на тимчасових і низькооплачуваних видах зайнятості у вигляді туризму і сільського господарства.

Максимальне значення було досягнуто за останні десять років в 2019 році, а мінімальне було в 2012 р. (рис.1.). У 2020 р. ВВП на душу населення країни впало до 29600,35 дол. США. Така тенденція поширюється майже на всі країни світу і причина цього пандемія КОВІД-19.

Рис. 1. Динаміка ВВП на душу населення Іспанії в 2010-2020 рр., дол. США [2]

Рівень безробіття у 2021 р. в країні досяг 16,3% від кількості працездатних громадян. Майже 37% безробіття серед молоді. Це пов'язано з низьким рівнем освіти та недостатнім рівнем практичних знань, тож підприємці не хочуть наймати тих хто тільки закінчив навчання та сплачувати великі податки державі за таких працівників. Також, доволі багато людей проживає на соціальні виплати, які часто бувають вище, ніж офіційна мінімальна зарплата (максимальний розмір допомоги по безробіттю в 2021 р. становить 1397 євро). Крім цього, багато людей працюють неофіційно, навіть, самі іспанці через небажання сплачувати податки.

А от рівень інфляції відносно стабільний. Коливання індексу інфляції складає приблизно 1,5 %. Найбільше зростання показника було 2013 та 2017 рр. і пов'язано зі збільшенням вартості на вуглеводне паливо (9-11% по всій країні). Рівень інфляції за 9 місяців 2021 р. складає 2,7% [2].

Заробітна плата в Іспанії в 2021 р. коливається від 1050 до 25000 євро на місяць. Можливо, це добре виглядає на тлі Східної Європи, але в порівнянні з найближчими сусідами здається досить бідним. Наприклад, у Франції в цьому році встановили мінімум 1554 євро [1]. У країні є дві системи оплати праці. Деякі компанії платять своїм співробітникам 14 зарплат на рік - дві в червні і грудні. Інші використовують стандартну схему з одним платежем на місяць. Це ускладнює точне визначення розміру зарплати. Крім цього, в Іспанії також існує гендерна нерівність: жінки в середньому заробляють на 25% менше, ніж чоловіки. Також вік фахівця впливає на розмір доходу. Найвищу зарплату отримують люди від 50 до 55 років.

На нашу думку, Іспанії не загрожує економічний крах. Протягом найближчого десятиліття країна буде стабільно розвиватися. Однак для цього від політичного керівництва країни очікується проведення реформ, що змінять модель розвитку та зростання економіки з погляду доходів, зайнятості та соціальної згуртованості населення.

Список використаних джерел

1. Іспанська економіка у 2019–2020 роках та перспективи наступного десятиліття [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://espanarusa.com/ru/pedia/article/653366> - вільний. Мова рос.

2. Світовий атлас даних. Іспанія [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://knoema.ru/atlas/%D0%98%D1%81%D0%BF%D0%B0%D0%BD%D0%B8%D1%8F> - вільний. Мова рос.

Н. Лисак

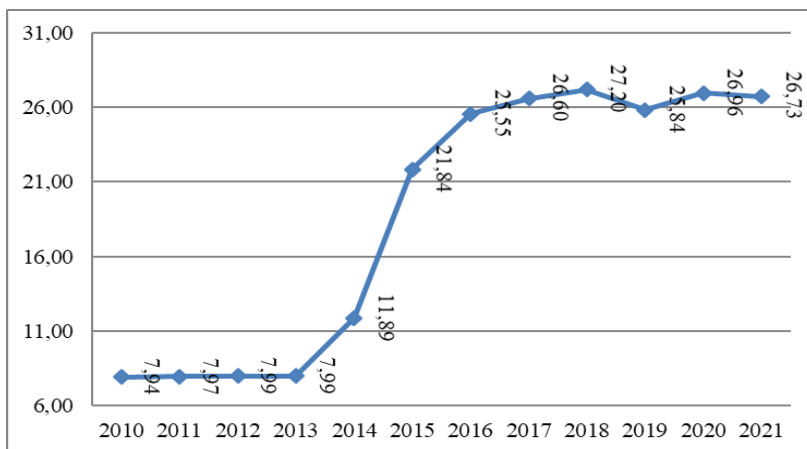
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

ПРОБЛЕМИ УКРАЇНСЬКОЇ ВАЛЮТИ

Забезпечення стабільності курсу національної валюти є першочерговим завданням національного банку нашої країни. Українська гривня перебуває на межі знецінення та піддається значним коливанням, особливо в умовах фінансових криз та політичних реформ держави. Яскравим прикладом є криза Коронавірусу в 2020 р. та початок війни на Сході України, які в підсумку негативно вплинули на курс національної валюти [1].

Через знецінення української гривні в 2014 р., курс якої до долара почав шалено зростати – з 7,94 у 2010 р. до 26,73 за долар у 2020 р. Такі

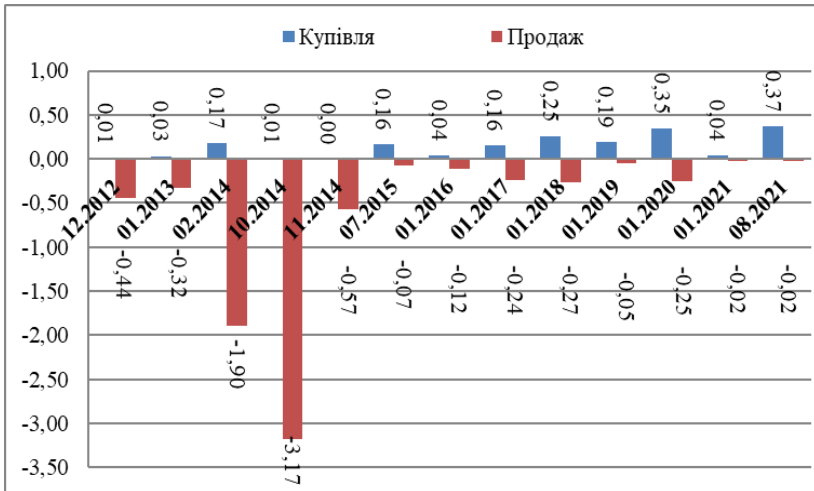
коливання свідчать про нестабільність національної валюти, як основного та важливого показника фінансового ринку України. Детальніше динаміку курсу гривні до долара розглянемо на рис. 1.

Рис. 1. Динаміка курсу гривні до долара за період 2010–2021рр. [2]

На основі аналізу даних рис. 1 видно, що різке падіння курсу гривні почалося у 2014 у зв'язку із загостренням конфлікту на Сході України та збільшення державних витрат на фінансування військ. Таке шалене зростання тримається і до сьогодні, так як українська економіка характеризується фінансовою нестабільністю, яка стала ще більш відчутною у 2020 році в період кризи Коронавірусу. Яскраво критичність ситуації з валютним курсом демонструє динаміка валютних інтервенцій НБУ (рис. 2).

Аналізуючи дані рис. 2 видно, що найвищої позначки даний показник сягнув у кінці 2019 - початку 2020 року та відповідно збільшився майже у 3 рази в порівнянні з 2015-2016 рр. В основному таке різке збільшення інтервенцій НБУ відбулося, по-перше, через пандемією COVID-19, а по-друге, через колосальне знецінення гривні. Починаючи з 2017 року курс обміну гривні відносно долару США стабілізувався про що засвідчує позитивний вплив випущених інтервенцій.

Рис. 2. Динаміка валютних інтервенцій НБУ за період 2012-2021рр, млрд дол. США [3].

Основною проблемою української валюти є її курсові коливання, які негативно впливають на рівень розвитку економіки нашої країни. Розбалансованість валютного ринку, шалені темпи інфляції та постійно негативне сальдо торговельного балансу, як ніщо інше характеризує недосконалість державної валютної політики, що в підсумку негативно впливає на курс української гривні та її нестабільність [4].

Курсові коливання є однією із загроз національним інтересам нашої країни, ось чому необхідною умовою для реалізації головної функції НБУ – «забезпечення стабільності національної грошової одиниці» – є здійснення ефективної монетарної політики для забезпечення стабільності фінансово-кредитної сфери. На сьогодні валютно-курсова політика нашої держави є не лише невід’ємною частиною, але й важливим аспектом впливу на забезпечення фінансової безпеки та стабільності української валюти.

Список використаних джерел

1. Береславська О. Курсоутворення гривні в контексті змін у світовій валютній системі / Олена Береславська // Вісник НБУ. – 2014. – № 3. – С. 10–16.

2. Офіційний курс гривні щодо іноземних валют (2021) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://bank.gov.ua/ua/markets/exchangerates> – вільний. Мова укр.

3. Валютні інтервенції НБУ (2020) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://bank.gov.ua/ua/markets/currency-interventions> – вільний. Мова укр.

4. Вірт М.Я. Регулювання валютного курсу та його оптимальний режим для України / М.Я. Вірт, П.О. Куцик // Науковий вісник НЛТУ України. – 2011. – № 21.3. – С. 157–163.

Науковий керівник: О.А. Задоя, кандидат економічних наук, доцент.

A. Lykhatska
Alfred Nobel University, Dnipro

MODELING ECONOMIC BEHAVIOR IN THE MODERN LIFE

The movement of Ukraine towards market relations introduced strict changes in the values and norms that were related to economic activity, and were approved in community. The changed values in many ways argue with their peculiarities of the Ukrainian mentality and type of economic thinking.

The general socialist system of household was characterized by:

- the reproduction of an same society in which no one will receive an income;

- the existence of the notion of the value of activity for the benefit of the people, based on a system of work education (Socialism, 2021).

The condemnation of self-interested motives for household activity, and the problem of pleasure by physical demands was determined by the calculated share of things that satisfied the calculated previous level of use. For some time a new economic subculture, the "shadow economy," began to take shape (Shadow economy, 2002).

When the shadow economy manifested itself was the abolition of repressive forms of state control of the household and the failure of mechanisms for its more effective regulation (Shadow economy, 2002).

During Ukraine's transition to a market economy, the economic policy of the state has gradually turned into an individual economy and the main representatives of market and non-market relations are individuals who can make decisions on behalf of the economic entity (Economy of Ukraine, 2021).

As a result, the economy of Ukraine assigns detective shades with such features as:

- a widening gap between the executives' own interests and those of the enterprise's work group;
- a large violation of payment for labor to managers and executives;
- reduction of interests of economic persons in the direction of short-lived;
- bribery in all sections of management and power;
- localization of free market trade;
- invalid use of most of the resources (Economy of Ukraine, 2021).

The deficit of the new order of values, venality of power, criminalization of the economy, weakness of domestic legislation, deficit of economic relations on doing business, unfair policies cause the expansion of the systemic deficit (Economy of Ukraine, 2021).

The existence of a systemic deficiency is a fact of the low level of indicators of socio-economic development of Ukraine. In terms of GDP per capita, Ukraine is in 90th place, ahead of Moldova. The decline in consumer opportunity is indicated by a dramatic change in the prices of industrial products (World Bank, 2021).

One of the main directions of national policy, which forms the level of socio-economic development of a particular country and the economic activity of people is the right of the individual to work and its large pay, protection of the population. Economically - working people's behavior is related to the development of property and socio-economic divisions (Economy of Ukraine, 2021).

Citizens of Ukraine are forced to go to countries that are more developed to find ways to increase profits. People who work in private enterprises devote themselves to market-based forms of economic employment behavior. Little by little, the number of people who want to open their own business, to engage in entrepreneurial activity is increasing.

In modern life, the main factor in the work of enterprises is their economic behavior, which is the nature between economic relations and household entities. Under the condition of socio-economic relations that currently exist between the state and household entities, there is a model of economic function that is incapable of action. The reason for this is the psychology of domestic entrepreneurs, which was formed during the existence of the socialist system. Contemporary entrepreneurs are individuals who have shown frustration with the lack of economic freedoms and the immaturity of the conditions for its self-expression. Economic behavior - conditioned by objective processes, economic interests and economic thinking, purposeful

activity to meet material needs. The main lever of this behavior, especially in modern conditions of insecurity, should be the state. The state should introduce a form of regulation that gives many prospects for economic initiatives and establishes the interests of society and the consumer. The introduction of the socio-economic rule of acceleration of life encourage the emergence of a relationship between government and business at a high level of cooperation (Behavioral Economics, 2020).

A business must:

- make a profit;
- pay all taxes;
- create jobs;
- pay wages.

The state must:

- conduct effective state regulation;
- spend government funds productively.
- assist the development of business
- support domestic people who produce goods
- support entrepreneurs who invest a lot in the economy of the region

(Economy of Ukraine, 2021).

A person who participates and assists in the realization of socially important causes must have the support of the state. Today, entrepreneurship is designed to take into account a lot of human plans for the impact of their own business on employees and consumers. People want high economic results and significant achievements from business. People who are in business should be active in the areas of environmental protection and public safety. They have to be responsible, and production has to take care of the people around them. It should be noted that the domination of long-term perspectives in a socially directed society offers a chance to create fair conditions for the business project. Even when short-lived costs due to social influence are high, in the long run they stimulate profit growth.

What will create an attractive image of the entrepreneur to the population and the consumer?

- rejection of the principle of increasing profits, which price and methods were not;

- increasing the level of reporting;

- increasing the social and moral responsibility of business to the people (Code of ethics and conduct, 2019).

Also, an effective business must emphasize principles and rules in the relationship between management owners, workers, and employees. Should also emphasize a system of values and beliefs. This, the moral code of conduct

of all workers in the business, information about the number of employees and their quality of life, the cultural level of staff, the position of the owner, his values of life. The precious rule of a productive business must be to strengthen its economic and ethical foundation (Code of ethics and conduct, 2019).

From what has been written above, it is understood that the main factors that can act and allow for an operational model of behavior are state influence, aimed at meeting the interests of society, and the development of an economic culture at the state and at the enterprise level. A privileged level of responsibility, both social and moral, requires participation in the emergence of social expectations, in the business process, when needs must be responded to and shaped. What to the modeling of the economic activity of the individual, it should be noted that each person, without exception, need to realize its requirements for real necessity, to act not only for themselves and their goals, but also for those around them. And this will successfully increase the level of public confidence in the government.

References

1. Socialism. [online] Available at: <<https://www.investopedia.com/terms/s/socialism.asp>> [Accessed 24 October 2021].
2. Shadow economy. [online] Available at: <<https://www.imf.org/external/pubs/ft/issues/issues30/>> [Accessed 24 October 2021].
3. Economy of Ukraine. [online]. Britannica. Available at: <<https://www.britannica.com/place/Ukraine/Economy>> [Accessed 24 October 2021].
4. GDP per capita – Ukraine. [online]. World Bank. Available at: <<https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD?locations=UA>> [Accessed 24 October 2021].
5. Behavioral Economics. [online] Available at: <<https://www.investopedia.com/terms/b/behavioraleconomics.asp>> [Accessed 24 October 2021].
6. Code of ethics and conduct. [online] Available at: <<https://radnyk.org/hto-mi/kodeks-etiki-ta-povedinki/>> [Accessed 24 October 2021].

*Scientific supervision by R.M. Kliuchnyk, PhD in Politology,
Associate Professor.*

THE PROMISING ECONOMY OF MOROCCO AND IT'S FLAWS

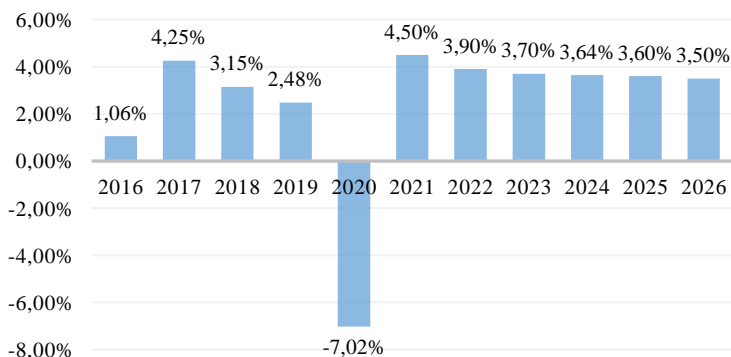
Morocco, or the Kingdom of Morocco, is located in the northwest of the Maghreb in North Africa. It overlooks the Mediterranean Sea to the north and the Atlantic Ocean to the west, it has a land border with Algeria to the east and the disputed region of Western Sahara to the south. As in the case of several former African colonies, the Moroccan economy is still dependent on the export of raw materials. Modern sectors, especially tourism and telecommunications, are also of growing importance to the economy. In total, the modern part accounts for more than two-thirds of the gross domestic product (GDP), even though it employs only about one-third of the country's workforce. The economy in Morocco is acknowledged as relatively liberal, dominated by the law of supply and demand. Morocco has used since 1993 a policy of privatizing certain economic sectors which previously belongs to the government. Morocco has developed into a major player in African economic affairs and is the 5th African economy by GDP (PPP).

The World Economic Forum has placed Morocco at the leading edge of the most competitive economies in North Africa, in its African Competitiveness Report 2019-2020 (Economist.com | Country Briefings: Morocco, 2021). The service sector produces just over half of the GDP. The industry sector which consists of mining, manufacturing, and construction is an additional quarter. The highest growth was recorded in the tourism, telecommunications, and textile sectors. However, Morocco still depends on agriculture, which is about 14% of GDP and employs 40-45% of Morocco's population. Because of the semi-arid climate, ensuring good rainfall is difficult and Morocco's GDP varies depending on the weather. Fiscal conservatism allowed for consolidation, with the budget deficit and debt declining as a percentage of GDP (Staff, 2021).

Morocco can be considered as a stable economy with continued growth over the past half-century. Current gross domestic product per capita grew 47% within the Sixties reaching a peak growth of 274% within the Seventies. However, this proves an unsustainable growth scaled that got back sharply to simply 8.2% within the Eighties and 8.9% within the Nineties. Real gross domestic product growth is predicted to average 3.7% within 2022-2026, see the prospects within the tourism and also the non-agricultural trade, as demand growth within the Eurozone Morocco's key export market and supply of tourists is projected to be additionally subdued (Fig.1). Growth is well below

the 8–10% levels that are considered to be necessary to own a serious impact on poverty and unemployment. The economic process will be intermittently hindered by the impact of periodic droughts on the rain-fed agricultural sector, the country's largest leader. The forecasts signal a recovery in domestic and foreign demand however stay shrouded in uncertainty given developments within the COVID-19 pandemic and vaccination efforts. Morocco has Africa's largest vaccinated population, administering close to 20 million doses of the AstraZeneca and Sinopharm vaccines to this point. Last year, Morocco's gross domestic product shrunk 7.02% beneath the combined impact of the pandemic and drought. The business deficit was seen narrowing to 6% in 2022 from 6.3% this year thanks to a surge in government defrayment to assist productive sectors and scale back disparities. The deficit is predicted to widen to 16.8% in 2022 from 15.9% this year. Given the bonds, Morocco could issue and also the steady flow of remittances from Moroccans abroad, that offset the incomes of tourism, Morocco's exchange reserves are expected to be 311 billion dirhams (\$34.7 billion), enough to hide 6 months and 9 days of imports. Liquidity resource growth would slow to 4% in 2022 when 5.7% in 2021 (Staff, 2021).

Fig. 1. GDP growth rate in Morocco, 2016-2026

Source: (Staff, 2021)

Agriculture employs 40% of Morocco's workforce. Within the rainy sections of the northeast, barley, wheat, and alternative cereals are raised while not irrigated. On the seacoast, where extensive plains are located, olives, citrus fruits, and wine grapes are grown, mostly with water equipped by flowing wells. Morocco additionally produces a big quantity of illicit hashish, a lot of that is shipped to Western Europe. Livestock is raised and forests yield cork, wood, and building materials. A part of the maritime population fishes for its sustenance. Agadir, Essaouira, El Jadida, and Larache have the most necessary fishing harbors.

The industrial sector accounted for concerning 21.1% of employment in 2019 and also the sector may be a key part of the government's effort to curb unemployment. The sector conjointly attracts high levels of FDI and authorities have proclaimed initiatives to enhance the investment climate, with explicit attention to off-shoring activities, automotive, physical science, natural philosophy, food process activities, the product from the ocean, and textiles. Alternative necessary industrial sectors like mining, chemicals, construction materials, and prescription drugs. Morocco's industrial sector future looks bright, especially as new initiatives make it more worldwide competitive in different sectors (Economist.com | Country Briefings: Morocco, 2021).

Services, together with government and military expenditures, account for concerning quarter of Morocco's gross domestic product. Government defrayment accounts for totally half the service economy, despite the made by the government to sell much of its assets to private parties. Since the mid-1980s tourism and similar services are more and more vital sector of the Moroccan economy and by the late 1990s had become Morocco's largest supply of foreign currency. throughout that point the Moroccan government committed vital resources by manner of loans and tax exemptions to the event of the tourist industry and associated services. the Government additionally created direct capital investments within the development of the service sector, however since the first 1990s it's begun to divest itself of those properties. many million guests enter Morocco yearly, most of them from Europe. Tourists additionally arrive from Algeria, the U.S, and East Asia, in the main Japan (Economist.com | Country Briefings: Morocco, 2021).

The biggest source of incomes of the Moroccan economy are agriculture, phosphate minerals, and business enterprise. Sales of fish and food are vital still. Trade and mining contribute with 1/3 of the annual GDP. Morocco is that the world's third-largest producer of phosphates (after the U.S. and China), and also the worth fluctuations of phosphates on the international market greatly influence Morocco's economy business enterprise and workers' remittances have contended a crucial role since independence. Textiles and clothing are components of a growing producing sector that accounted for about 34% of total exports in 2007, using 40% of the industrial hands.

Even though it faces structural challenges, Morocco's economy has been able to maintain a stable growth pattern. Owing to the robust correlation between agricultural output and also the availableness of income, annual variations in GDP growth tend to be influenced by downfall and sequent cereal output. In addition, the country's dependence on international energy imports leaves it considerably exposed to fluctuations in international oil costs, one thing that the government has been

attempting to mitigate through the event of renewable energy generation capability over the past decade. However, the prolonged decline of international oil costs from mid-2014 has helped the dominion to keep an economic stability. The economy is poised to continue on its flight of economic process. However, GDP growth rates can rely upon the policy selections created by the government. Although estimates by the IMF project that annual growth rates can reach 4.5% in 2024, there's still the matter of guaranteeing that GDP growth interprets into improved living and working conditions. There are many factors that would facilitate accelerating socio-economic development. Maintaining attention on the event of the commercial base might more raise the country's export volumes and scale back the dependence on the agriculture sector. In addition, easing bureaucratic procedures and forms is probably going to form the business atmosphere a lot more reachable for each international and domestic investor. The raised economic integration between Maghrib countries might conjointly facilitate the expansion of export opportunities for native businesses. within the meanwhile, dealing with unemployment levels through higher skills coaching and education are essential for Morocco to become a more developed economy (Reforms set to help diversify Morocco's economy, 2021).

Despite these positive dynamics, Morocco continues to face a variety of economic challenges. Annual growth rates remain linked to agricultural production. Additionally, persistent unemployment rates, particularly among young Moroccans, have prevented giant segments of the population from joining the middle class, and later spurred the migration of qualified graduates and professionals abroad. In order to avoid economic stagnation and facing growing demand for a lot of inclusive growth, the authorities have targeted investing the positive results achieved through past policies for a restored growth model.

References

1. Web.archive.org. 2021. Economist.com | Country Briefings: Morocco. [online] Available at: <<https://web.archive.org/web/20090416031402/http://www.economist.com/countries/Morocco/profile.cfm?folder=Profile-FactSheet>> [Accessed 1 November 2021].
2. Staff, R., 2021. Morocco economic growth to slow to 2.9% in 2022 - planning agency. [online] U.S. Available at: <<https://www.reuters.com/article/morocco-economy-idUSL8N2OV1S1>> [Accessed 1 November 2021].

3. Oxford Business Group. 2021. Reforms set to help diversify Morocco's economy. [online] Available at: <<https://oxfordbusinessgroup.com/overview/forward-march-reforms-are-helping-establish-more-encouraging-business-environment-diversification>> [Accessed 1 November 2021].

Scientific supervision by A.S. Mahdich, PhD in Economics, Professor.

A. Mahdich, PhD in Economics, Associate Professor
Alfred Nobel University, Dnipro

C. Blanchard
University of Wales Trinity Saint David, UK

FIGHTING COVID-19: POLICY RESPONSE OF ASIAN ECONOMIES

The countries of Northeast Asia were the first countries in the world, which faced the threat of the COVID-19 pandemic, the epicenter of which was the city of Wuhan in the Chinese province of Hubei. As of the end of March, the spread of the pandemic has been brought under control.

In Southeast Asian countries, as in other parts of the world, the COVID-19 pandemic has had serious health, economic and political implications, hitting the most vulnerable. The pandemic has highlighted deep inequalities, gaps in governance and an urgent need to move towards sustainable development. It has also exposed new challenges, including those ones in the area of peace and security. Pandemic containment measures have prevented the South-East Asia region from experiencing the same magnitude of suffering and turmoil seen elsewhere. Governments have taken swift action to combat the pandemic to avoid its worst consequences. In addition, active regional cooperation has been established in many areas.

It is not possible to make for a single comprehensive picture of COVID-19 in the regions of Asia, since the countries differ from each other both in the number of confirmed cases, death toll, and in the approach to combating the pandemic. The adoption by the country of one or another set of restrictive public health measures was dictated by the severity of the epidemiological situation, economic and political interests. Evaluation of the effectiveness of actions taken to combat the pandemic and its consequences shows, that the best results were shown by countries that 1) took proactive measures; 2) demonstrated the coherence of the work of all levels of management and openness in filing information; 3) were able to earn the trust of the population in the fight against the pandemic, which resulted in considerable human

casualties and made adjustments to the country's political governance and economic development. The political consequence of COVID-19 was the strengthening of authoritarian tendencies in governance in a number of Southeast Asian countries, which caused a weakening of the opposition and the infringement of civil liberties. In some countries of the region the pandemic exposed the weakness of the public administration system in a crisis situation, which can be seen from the analysis of the measures taken mitigate the economic fallout from the virus.

COVID-19 pandemic measures in China.

China's economic growth rates in 2020, due to the negative impact of the coronavirus pandemic, turned out to be the lowest in the last 40 years. However, China became the only major economy in the world that escaped recession during the global sanitation crisis. In the second quarter of 2021, China's GDP grew by 7.9% year-on-year. This is a relatively strong result, especially given the continued impact of the Covid-19 pandemic on the global economy. But it is disappointing for China, with a median forecast of 8.2% growth in the second quarter (Asian Development Bank, 2021). The recovery of the Chinese economy became possible thanks to the successful control of the pandemic, monetary stimulus and foreign consumer demand.

Quarantine measures related to the spread of COVID-19 in China have been strict but short-lived compared to most other countries. The lifting of the main restrictions did not cause a consumer boom, and the savings rate rose to 41.0% in the first quarter of 2020. The question now is how exactly China will get out of the crisis. There is no doubt that China can, as usual, in the face of a downturn, increase funding for infrastructure projects. Personal consumption is recovering slowly, and its share in GDP is rather low. Export growth requires a significant recovery in demand in importing countries. This creates objective restrictions on the export of both semi-finished goods and components, and consumer goods from the PRC. China is a large importer and could be the locomotive of a recovery in global growth with a sharp increase in its imports, but this is limited by a limited increase in consumption.

The most effective measures to support the economy of China during the COVID-19 pandemic were:

- food supply. The government has controlled both the stores and online grocery delivery, which prevented a sharp increase in prices;
- control over the increase in the production of a number of products, such as medical masks, essential products (to avoid panic);
- online services launched by the government. The government of China has noticeably expanded the number of online government platforms where the companies can establish relationships with the suppliers. If, for example, if in

one region there were not enough components for production, then through these on-line platforms the companies could find them.

All the measures mentioned above have been effectively implemented due to the readiness of Chinese economy for such a situation, the availability of already created prototypes for online platforms, information about developed technologies, etc. (Agarwal et al., 2021; Peng, 2021; Seaman and Institut français des relations internationales, 2020).

The Republic of Korea to COVID-19 pandemic.

South Korea, Australia and New Zealand coped with the epidemic more confidently and faster than others, preventing its wide spread, although each country had its own path to success. South Korea's method consisted in mass (the most active in the world) testing of residents and careful monitoring of the social contacts of infected individuals, with placing under the quarantine of everyone who trained with them in the same gym, got on the same bus, or dined at neighboring tables in a cafe. The tactics were subsequently adopted by the neighbors in the region, but it was the Koreans who used it in time, having managed to avoid tens of thousands of “extra” cases of infection. The greatest damage from the coronavirus was suffered by airlines and exporting enterprises, especially automobile concerns for the demand for their products abroad has significantly decreased. But small and medium-sized businesses have hardly experienced any problems, people continue to go to small shops, restaurants and cafes, use the services of nannies and tutors.

In the first weeks of the spread of the pandemic, the Republic of Korea has become one of the main sources of the disease outside of China. The first case of coronavirus infection was detected there on 20 January 2020.

The government of the Republic of Korea has introduced the following measures to provide economic support to the companies and the country's population during the pandemic:

- the Bank of Korea has cut its key rate to a record low of 0.75%;
- the Bank of Korea has provided the loans to the country's commercial banks in the amount of USD 12 billion in order to stabilize the South Korean foreign exchange market and address the liquidity shortage;
- the country's government has allocated USD 80 billion to support South Korean SMEs (maintaining jobs, lending, supporting the transfer of businesses to online functioning, sanitary measures to open SMEs which had been closed due to lockdown) and large companies (buying securities of the companies faced with a credit crisis);
- the government of the country has allocated USD 8.2 billion for lump-sum payments to 14 million lower-middle-income households to mitigate the impact of the pandemic.

The households and SMEs affected by the effects of the coronavirus outbreak have been exempted from health insurance and utility bills payments for a period of 3 months.

- Korea Trade and Investment Promotion Agency has actively developed a global online trading platform for the development of South Korean exports overseas. In response to the outbreak of the COVID-19 pandemic, the organization within the framework of the platform has provided a special support to the South Korean SMEs in finding business partners overseas.

- the lessors had been provided with a 50% tax credit if they agreed to reduce the rent for businesses affected by the COVID-19 pandemic;

- consumption taxes in case of car purchases have been reduced by 70% to support the market;

- the enterprises with an annual turnover of less than Korean WON 60 million won (about USD 45 thousand) have been provided with VAT exemptions (Asian Development Bank, 2021; Ramraj, 2021).

COVID-19 pandemic measures in Japan.

After the recession caused by the COVID-19 pandemic, the Japan's economy has recovered faster than planned.

Official data show that from April to June 2021, the world's third-largest economy grew at almost twice the projected rate, surprising economists who were expecting a less significant recovery. However, Japan's recovery has been much slower than in other advanced economies.

The following measures have been taken by the government of Japan to response the effects of COVID-19 pandemic:

- there have been allocated USD 4.1 billion to support Japanese SMEs, including the provision of interest-free loans, loan guarantees for SMEs affected by the pandemic, subsidies to move businesses to online regime;

- On 28 March 2020, there has been announced the development of a package of large-scale measures to support the country's economy during the COVID-19 pandemic, totaling more than USD 528 billion, which has included fiscal and monetary anti-crisis measures, including tax holidays for the companies, interest-free loans for SMEs payments to affected households and the companies;

- there have been introduced special conditions for lending to SMEs: for the first 3 years, the interest rate has been reduced by 0.9% (for those whose sales have fallen by more than 5%), as well as a special system of subsidized interest payments for those companies which have used a special lending (individual entrepreneur – without special conditions, small business – sales drop by more than 15%, medium business – sales drop by more than 20%). Postponement has been set for up to 5 years;

- the activities of the companies involved in the fight against the pandemic have been subsidized (for example, the production of medical face masks);

- there has been introduced a simplified license renewal procedure for import/export and tariff quota certificates, if their term was terminated due to the delays or other disruptions as a result of the coronavirus pandemic;

- as a stimulus in response to the coronavirus pandemic, the Bank of Japan has doubled up to USD 112 billion the exchange-traded fund (ETF) buyback program and announced its intention to adjust the corporate bond buyback program, increasing the amount of the bonds by USD 18.5 billion until the end of September. The bank has also announced the introduction of a new interest-free corporate lending scheme;

- a payment has been provided for the citizens who cannot work, as they stay at home with their children;

- a consulting service has been organized to support SMEs. Since February 2020, the offices of a publicly funded organization has provided consulting assistance to SMEs;

- for SMEs which were forced to send part of their employees on vacation or training, the state would cover the costs of forced leave in the amount of 4/5 during 100 days (Aldrich and Yoshida, 2021).

Asian region has been hit hard by the first wave of COVID-19 pandemic when a sudden halt in economic activity hit populations and businesses at the same time. Facing with a COVID-19 pandemic crisis, the governments of all three Asian countries considered above – China, the Republic of Korea and Japan – have immediately taken a set of measures to increase the supply and maintain liquidity. SMEs have been exempted from taxes, the return of interest on loans has been postponed. Such a policy has greatly helped to suppress the protests in the most difficult period since the states have provided centralized medicine, supplies and financial support, which has greatly increased the level of trust in the authorities.

Policy makers have responded quickly, dramatically increasing the cost of supporting the medical response, as well as vulnerable communities and companies. Central banks have quickly expanded their liquidity provision. However, it should be noted that the successful overcoming of the adverse effects of the COVID-19 pandemic has been achieved by the considered countries due to high national level guarantees, as in these countries the state has taken the highest risk.

References

1. Agarwal, S., He, Z., & Yeung, B. (Eds.). (2020). *Impact of COVID-19 on Asian Economies and Policy Responses*. World Scientific.

2. Aldrich, D. and Yoshida, T., 2021. *How Japan Stumbled into a Pandemic Miracle*.

3. Asian Development Bank. 2021. *Assessment of COVID-19 Response in the Republic of Korea*. Asian Development Bank, Manila, Philippines. [online] Available at: <<https://www.adb.org/>> [Accessed 12 November 2021].

V. Mazur
Alfred Nobel University, Dnipro

INFLUENCE OF GLOBALISATION ON UKRAINIAN ECONOMY

The rise of Ukraine as an independent state takes space in the period of significant changes both in the Ukrainian society and in the system of international relations. The birth of new independent states, the occurrence and development of new centers of international interaction significantly affect the process of statecraft in Ukraine, which coincides with its gradual entry into the world community and the search for a space in the modern world. For each specific national economy today, the main task is to achieve the most appealing positions in the world economy. Herewith a fundamental feature of the world economy is globalization, which is objective in the nature. History, current state and prospects of this phenomenon development shows the dependence of the future of each country on the quality of solving the issue of its access to foreign markets. Understanding the nature of globalization for Ukraine is a particularly topical issue, which is directly related to the necessity in implementing a long-term strategy for the country's development in the context of enormous changes in the global economy.

Nowadays scholars, politicians, businesspersons, religious figures, journalists speak and debate on the globalization. Problems and perspectives of the modern human civilization, which are intensively discussed on the cusp of the twenty-first century and the third millennium, are on an equal footing with issues of the science, technology, culture, lifestyle and to an extent touch upon problems of economic globalization. The problems of globalization are associated mainly with the modify in the spatial, temporal and structural-logical connections surrounding a person. The human existence and its thinking crosses the planetary cosmic coordinates, which are supplemented by coordinates of the time sense. Globalization is considered not only as a tendency designed for the future, but as a genuine fact of the present, a sign of a new phase of the coming civilization. The another required coordinate of globalization changes is a new filling of the human freedom content, rights of social ties. A common feature of these changes is the novelty of the self-

determination processes of the person, cad by significant changes in technical and technological systems and in more unified ways of strengthening human freedom.

The processes of globalization of the world order, on the one hand, significantly render active the universal way of life optimizing methods, mechanisms and resources in all aspects of existence. Then the person rationally, coordinately and economically conforms relations with the society, its institutions, the state and the authorities.

At the same time, processes of globalization give rise to a number of contradictions, in particular:

- significant secularization of previous historical forms, content and ways of globalization. The expansion and domination of certain "universal" forms of religion accompanied this process. There was an intensive geographic development of the land, which led to the establishment of peculiar colonial globalism through the wars. It also cad formation of vast empires through a special factor of market relations formulated by the classical bourgeois era, and even through the same humanistic ideas of enlightenment. These ideas, on the one hand, rationalized reality, the very relationships, but on the other hand, what is important, globalized the very meaning of human existence, its freedom, right and mind. And these historical methods are subjected to fixed secularization below the influence of neo-globalist processes in the modern world;

- contradictions between the general historical values of human culture and the values being formed by the modern civilization;

- contradictions on the basis of combination or non-combination of various local civilizational processes;

- contradictions between the global dynamism of social change and the stability of social, political, legal and economic systems;

- contradictions between the possibility of mankind self-destruction and survival, the genus preservation;

- contradictions between the unification, the system "transparency" of human relations and the existing need for a guarantee of national security of any state, without which this state turns into a myth.

In the rating of the poorest countries of the world, according to Bloomberg, Ukraine was among the Top-10. Ukraine ranked the seventh position in the rating although experts note the improvement of the economic situation in the country. Unfortunately, the Global Competitiveness Index of Ukraine demonstrates that Ukraine is developing its competitiveness towards the poorest underdeveloped countries. Ukraine first of all needs to pay attention to the legislative bodies activity, state policy, since the main problem

remains the waste of state funds, state regulation, believe both to politicians and law enforcement agencies, bribes, corruption, organized crime, protection of property rights, intellectual in particular, delayed reforms (Stezhko, 2019).

In order to assess the degree of inclusion of individual countries in the process of globalization the most common KOF-index of globalization is used. It allows building a ranking of countries by the degree of involvement into the global flows. The Globalization Index of the world (KOF Globalization Index) is a combined indicator of the Swiss Economic Institute (KOF Swiss Economic Institute), which allows to assess the extent of integration of a country into the world space. The KOF index of globalization includes three dimensions of globalization: economic, political and social. The index is positioned as

a combined indicator that allows to assess the scale of integration of a country in the world and compare different countries by its components. All countries surveyed within the Index are evaluated on 24 indicators, grouped into three main groups of global integration: 1) Economic globalization includes the following indicators: volume of international trade, the level of international business activity, trade flows, international investment, tariff policy, restrictions and taxes on international trade, etc.; 2) Social globalization is expressed through the following indicators: the level of cultural integration, the percentage of foreign population, international tourism, international personal contacts, the volume of telephone traffic, postal items, cross-border remittances, information flows, development of information and communication infrastructure; 3) Political globalization is characterized by the following indicators: membership of states in international organizations, participation in international missions (including UN missions), ratification of international multilateral agreements, the number of embassies and other foreign missions in the country.

The globalization level index is calculated as the sum of these components with weights of 36%, 38%, 26%, respectively. All countries covered by this study are ranked according to the Globalization Index, which indicates their place among other countries studied.

Table 1

KOF Globalisation Index for selected countries, 2020

Rank	Country	Globalisation Index, overall	Rank	Country	Globalisation Index, de facto	Rank	Country	Globalisation Index, de jure
1	Switzerland	90,79	1	Switzerland	90,81	1	United Kingdom	92,70
2	Netherlands	90,68	2	Netherlands	90,01	2	Sweden	92,48
3	Belgium	90,46	3	Belgium	89,96	3	Luxembourg	92,48

4	Sweden	89,44	4	Ireland	87,64	4	Finland	91,62
5	United Kingdom	89,39	5	Austria	87,15	5	Netherlands	91,35
6	Germany	88,83	6	Germany	87,00	6	Belgium	91,00
7	Austria	88,56	7	Singapore	86,40	7	Switzerland	90,78
8	Denmark	87,96	8	Sweden	86,40	8	Germany	90,66
9	Finland	87,70	9	Denmark	86,18	9	France	90,64
10	France	87,69	10	United Kingdom	86,08	10	Spain	90,35
20	Estonia	82,91	20	Greece	80,14	20	Norway	86,64
25	United States	82,28	25	Estonia	77,92	25	Malta	85,08
30	Lithuania	81,15	30	Lithuania	77,39	30	Japan	84,39
31	Latvia	79,77	31	Spain	77,28	31	Latvia	83,90
32	Bulgaria	79,77	32	Serbia	77,19	32	Australia	83,86
33	Poland	79,67	33	Ukraine	76,31	33	Chile	83,76
34	Romania	79,29	34	Bulgaria	76,30	34	Ireland	83,44
35	Korea, Rep	78,48	35	Korea, Rep	76,10	35	Bulgaria	83,23
36	Japan	78,40	36	Thailand	75,87	36	Mauritius	81,29
37	Serbia	78,34	37	Latvia	75,64	37	Israel	80,99
38	Malta	77,28	38	New Zealand	75,25	38	Korea, Rep	80,85
39	New Zealand	77,22	39	Kuwait	75,04	39	Singapore	80,58
40	Israel	76,88	40	Jordan	74,96	40	Iceland	80,33
41	Chile	76,08	41	Poland	74,24	41	Serbia	79,57
42	United Arab Emirates	75,51	42	Luxembourg	73,79	42	Uruguay	79,35
43	Qatar	75,32	43	Israel	72,77	43	New Zealand	79,18
44	Ukraine	74,95	44	Japan	72,40	44	Costa Rica	78,78
45	Jordan	73,40	45	Romania	72,11	45	Mexico	78,62
46	Uruguay	72,89	46	South Africa	71,58	46	Malaysia	77,78
47	Thailand	72,46	47	Bahrain	70,83	47	Albania	77,38
48	Mauritius	72,27	48	Russian Federation	70,80	48	Peru	77,38
49	Russian Federation	71,94	49	Montenegro	70,60	49	Georgia	77,28
50	Iceland	71,91	50	Hong Kong SAR, China	70,25	50	Panama	76,78
51	Kuwait	71,86	51	Morocco	69,81	51	Argentina	76,70
52	Mexico	71,68	52	Malta	69,47	52	North Macedonia	75,89
53	Georgia	71,58	53	Vietnam	68,73	53	Ukraine	73,62
54	Costa Rica	71,49	54	Saudi Arabia	68,73	54	Turkey	73,32
55	Argentina	71,31	55	Lebanon	68,66	55	Russian Federation	73,08
60	South Africa	70,51	60	Egypt,	66,37	60	Jordan	71,84

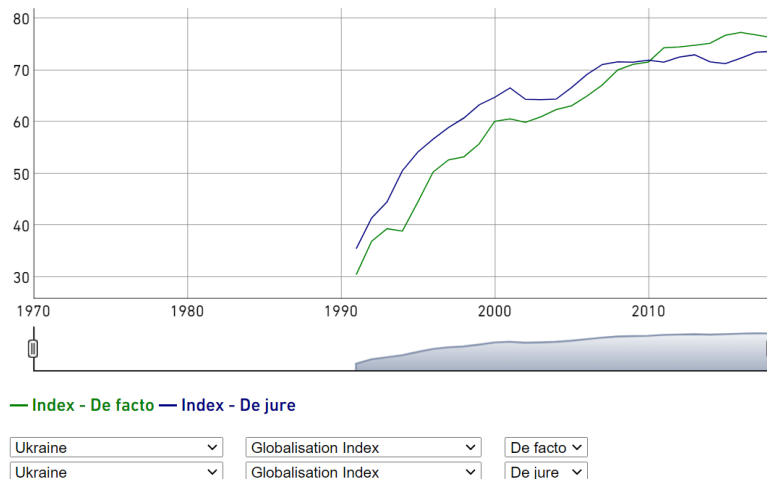
				Arab Rep				
80	Brazil	64,49	80	China	62,59	80	Colombia	67,84
90	India	62,23	90	Honduras	59,79	90	China	65,97
100	Nicaragua	59,95	100	Kyrgyz Republic	56,31	100	Ghana	62,73
110	St Lucia	56,35	110	Bolivia	54,06	110	Guyana	60,20
120	Dominica	54,08	120	Cote d'Ivoire	52,34	120	Yemen, Rep	58,17
130	St Kitts and Nevis	52,72	130	Mozambique	50,52	130	Iraq	55,99
140	Maldives	51,72	140	Benin	48,48	140	Vanuatu	53,94
150	Monaco	49,94	150	Syrian Arab Republic	46,98	150	Gabon	52,13
160	Yemen, Rep	48,00	160	Tanzania	45,52	160	Eswatini	50,06
170	Niger	45,56	170	Myanmar	44,14	170	West Bank and Gaza	47,88
180	Palau	44,35	180	Sudan	42,15	180	Equatorial Guinea	45,22
190	West Bank and Gaza	40,41	190	West Bank and Gaza	34,89	190	Cayman Islands	37,83
199	Guam	.	199	Greenland	25,53	199	Puerto Rico	30,26

Source: constructed by author on the basis of 2020 KOF Globalisation Index (KOF Globalisation Index, 2021)

In 2020, Switzerland was the most globalized country in the world, followed by the Netherlands and Belgium. The table shows that general index of globalization in 2020 according to the KOF system for Ukraine was 74.95 (100 points is the maximum rating). Thus, Ukraine ranked as the 44th in the top list among 196 countries of the world. According to the data below, Ukraine has significantly improved its position in KOF Globalisation Index over the last decades, with its increase in total score almost twice (Fig. 1.).

It is impossible to prevent the impact of the globalization processes. Ukraine is still poorly involved in these processes. The reasons for the low level of involvement of Ukraine in the world globalization processes are the unpreparedness and unwillingness of the political elite to partake in them, primarily due to the lack of a global outlook and lack of information of foreign languages; lack of consensus in the Customs Scientific Journal, № 1, two thousand twenty three society regarding the direction of development of the country; absence of powerful domestic transnational corporations. The way is seen in the rotation of the elites, the creation of their own TNCs, the conduct of their own independent policies, subject to widespread public support, adopting a national course on globalization. There is no consensus among experts as to the prospects of Ukraine's integration with the EU and the CES,

but Ukraine should be as close as possible to all possible s, associations, etc. which appropriate it with security and markets. To do this, one should endeavor to be the subject of integration initiatives below any circumstances.

Fig. 1. KOF Globalisation Index, Ukraine, 1990-2020, (KOF Globalisation Index, 2021)

Ukraine needs to come up with a unified strategy for the globalization of the country in which the processes of our accession to the European and the Common Economic Space and to other existing associations, organizations and s, and to the ones that will appear. The national interests of Ukraine are a measure of evaluation of any arrangements. Active entry into the global world requires adequate staffing, the creation of its own TNCs, and the harmonization of all systems of the country to the international standards for its own flexible policies, on condition (Shkurat, 2020).

From all the above, it can be concluded that Ukraine is characterized by a slightly above average level of involvement in the global environment. At the same time, there is a positive trend of the KOF Index of Globalization for Ukraine, which is due to significant progress in information flows and the cultural sphere. Thus, the processes of globalization and integration, in which Ukraine plays an increasingly necessary role, can both intensify the spread of the newest technologies and a basis for attracting domestic enterprises, firms, research organizations and universities to international projects and grants.

References

1. Stezhko, N., 2019. *THE IMPACT OF GLOBALIZATION ON TRANSFORMATIONAL PROCESSES IN UKRAINE*. [online] Journals.indexcopernicus.com. Available at: <<https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/603133.pdf>> [Accessed 4 November 2021].
2. Shkurat, I., 2020. *THE GLOBALIZATION PROCESS OF THE UKRAINIAN SOCIETY AS A UNIVERSAL FORM OF HISTORICAL DYNAMICS*. [online] Csj.umsf.in.ua. Available at: <<http://csj.umsf.in.ua/archive/2020/1/6.pdf>> [Accessed 13 July 2020].
3. Kof.ethz.ch. 2021. *KOF Globalisation Index*. [online] Available at: <<https://kof.ethz.ch/en/forecasts-and-indicators/indicators/kof-globalisation-index.html>> [Accessed 8 November 2021].

Scientific supervision by A.S. Mahdich, PhD in Economics, Professor.

Y. Mazurenko
Alfred Nobel University, Dnipro

PROSPECTS FOR DEVELOPMENT OF THE ENERGY INDUSTRY IN NORWAY

Norway holds a unique position in producing and exporting oil and gas. Norway is Western Europe's second most important source of natural gas after Russia and the world's third largest exporter of oil and gas after Saudi Arabia and Russia. The oil and gas sectors constitute around 25% of Norway's GDP and 52% of Norwegian exports (35 times higher than the export value of fish). Norway has an annual oil production of nearly 3 million barrels per day (bpd) and an annual gas production of 85 billion cubic meters. Today, the Norwegian continental shelf is the most energy-efficient petroleum-producing region in the world with CO₂ emissions that are less than a third of the global average per unit produced. The Norwegian continental shelf is Europe's largest area for oil and gas production besides Russia.

The oil and gas sector have been a mainstay of Norwegian prosperity since oil was first exploited in the 1970s, but several factors have pushed it into decline recently. The sharp decrease in oil prices in 2014 caused the industry's share of GDP to decline from a peak of 25% in 2012 to 14% in 2016. The recovery in oil prices since mid-2014 has encouraged a revival in the sector, to 19% of GDP in 2018. By year-end 2018 a total of 83 fields were producing, slightly less than in 2017 (when there were 85), and 14 new fields were in

development, including the Johan Sverdrup field, the third-largest oil discovery ever made in Norwegian waters, which will account for 30% of all Norwegian oil production by the mid-2020s, according to the Norwegian Petroleum Directorate (OD), a government agency. This leads us to expect a rise in oil production, as higher prices and resurgent investment take effect, although output volumes will not return to the sector's peak in the mid-2000s [1].

Gas and oil production are accompanied by significant greenhouse gas emissions.

The EU has consistently played a global leadership role over climate change, putting in place binding GHG reduction targets on its member states, promoting renewable energy and energy efficiency, and encouraging low-carbon investment and expenditure (through its structural programmes). At the end of 2019, the heads of state endorsed the objective of making the EU climate neutral by 2050 in line with the Paris Agreement. In March 2020, the European Commission presented a proposal to enshrine in legislation the EU's political commitment to be climate neutral by 2050.

The EU as a whole is exceeding its GHG reduction targets [2].

With the world striving to meet decarbonization targets in line with the Paris Agreement, the global oil market will shrink considerably. One obvious implication of this is that there will be increasing competition between existing oil suppliers to secure their share of remaining supply, and to prevent their assets from becoming stranded or left undeveloped.

Ultimately, Norway is in a good position to manage this decline. Unlike most oil-producing countries, it is in the process of diversifying its economy and is no longer as oil-dependent as many other producers.

Another issue is the lack of a strategy for decarbonizing gas systems. A strong case exists for gas to be a bridge to a lower-carbon energy system but there is little detail of the length or destination of this bridge. While gas will struggle to compete with renewable energy in new markets, there may be potential to displace coal and higher-carbon power sources with natural gas where infrastructure is already in place. However, this role is currently constrained by the lack of a clear strategy for decarbonizing gas systems or phasing out natural gas.

There is growing support of certain industries, for a greater, potentially significant, role for hydrogen in decarbonization, as an energy source.

According to Bloomberg New Energy Finance (BNEF), green hydrogen costs may fall to as low as \$1.40/kg by 2030 from the current range of \$2.50 to \$6.80 [3]. Moving towards economically viable hydrogen production will require government fiscal and/or policy support in order to go from the pilot to the deployment stage.

Renewable-based hydrogen and electric fuels will start competing with gas sooner than expected; low-cost electricity and developments in the heating sector have major implications for gas-exporting countries such as Norway.

The deployment of renewable energy and the decarbonization of electricity is occurring at a much greater pace than in the heat and cooling sectors and in transport. This is mainly due to the availability of technology and the limited impact on consumers.

The Norwegian target for renewable energy deployment by 2020 is 67.5 per cent of total energy, up from 61 per cent in 2010. The renewables percentage within heating and cooling generation was 33.3 per cent in 2005 and 36.4 per cent in 2010. This figure is expected to increase to 43.2 per cent in 2020. The renewables proportion of electricity was 97 per cent in 2005 and 96.9 per cent in 2010. For 2020, a renewable percentage of 113.6 per cent has been calculated for electricity production (as a result of electricity exports). The renewables share of the transport sector was 1.2 per cent in 2005 and is estimated at 4.1 per cent in 2010 and is expected to increase to 10 per cent in 2020 [4].

Today, many renewable technologies are cost-competitive with conventional energy sources, and by 2020 all commercially available renewable technologies in many parts of the world will be cheaper than fossil fuels.

References

1. The European Gas and Oil Market: The Role of Norway. 2008. – URL: https://inis.iaea.org/collection/NCLCollectionStore/_Public/42/052/42052643.pdf [Accessed 35 September 2021].
2. The Paris Agreement. 2016. – URL: <https://unfccc.int/process-and-meetings/the-paris-agreement/the-paris-agreement> [Accessed 25 September 2021].
3. Hydrogen's Plunging Price Boosts Role as Climate Solution. 2019 - URL: <https://www.bloombergquint.com/business/cost-of-hydrogen-from-renewables-to-plummet-next-decade-bnef> [Accessed 25 September 2021].
4. Expert Perspectives on Norway's Energy Future. 2020. – URL: <https://www.chathamhouse.org/2020/06/expert-perspectives-norways-energy-future-0/3-norways-energy-future> [Accessed 25 September 2021].

Scientific supervision by R.M. Kliuchnyk, PhD in Politology, Associate Professor.

ПРИЧИНИ ПОСИЛЕННЯ МАСШТАБІВ МІЖНАРОДНОЇ ТРУДОВОЇ МІГРАЦІЇ І МІСЦЕ УКРАЇНИ В ЦЬОМУ ПРОЦЕСІ

Міграція в світі завжди відігравала важливу роль у процесах формування населення та, відповідно, ринку праці окремих країн та територій. Суттєво характер міграції змінився в другій половині 19 століття на тлі промислової революції, насамперед, у Західній Європі, США та Японії. З часом характер міграційних процесів змінювався, але вони продовжують залишатися одним з найвпливовіших чинників розвитку сучасної міжнародної економіки.

Механізми трудової міграції, у тому числі міжнародної, можливо розглядати на підставі так званої теорії «push/pull» (укр. – «виштовхування-притягнення»), яка була розроблена у 1966 році американцем Еверетом Лі. Згідно з цією теорією, усі фактори, що впливають на міграцію, поділяються на чотири групи: 1) пов'язані з регіоном вибуття; 2) пов'язані з потенційним регіоном прибуття; 3) обставини, що втручаються; 4) особисті фактори [1]. На міжнародному рівні ця теорія дозволяє враховувати різницю соціально-економічних умов між країною донором та країною реципієнтом, а саме, чим значніша ця різниця, тим більш вірогідною є відповідна міграція. Слід зазначити, що окрім виключно економічних факторів, що сприяють міграції, суттєво впливають, політичні, соціальні та культурні аспекти, а також, тенденції зміни ситуацій в країні.

Основні причини посилення трудової міграції в сучасних умовах:

- безробіття, що викликане економічними причинами, та суттєво посилене наслідками пандемії, рівень якого в останні декілька років виріс майже в усіх країнах, залишається однією із головних причин міграції. Слід зазначити, що в період пандемії, в багатьох країнах держава надавала фінансову підтримку громадянам, які постраждали, в той час як інші країни не мали такої можливості.

- посилення економічної нерівності між розвиненими та бідними країнами, насамперед, стосовно рівня доходів населення. Цей фактор стимулює міграцію населення в країни з більш високим рівнем доходів та добробуту, при цьому, слід зазначити, що ця тенденція стосується не тільки мешканців бідних країн, але і країн з достатнім рівнем доходів. Тобто спостерігається переміщення трудових ресурсів в пошуках більшого заробітку.

- поява високих технологій і їх швидкий розвиток, який, як правило, зосереджений в декількох найбільш розвинутих країнах світу, призвело до міграції висококваліфікованих и освічених спеціалістів. Така міграція викликана бажанням самореалізації, розвитку власного потенціалу та отримання нового досвіду, і як наслідок, отримання більш високого доходу.

- збільшення в останні роки в світі так званих «гарячих точок». Зростаюча кількість регіонів зі збройними конфліктами та політичною нестабільністю різко посилила міграцію населення, пов'язану з питаннями безпеки. Порівняно з попередніми видами міграції, цей є найбільш непередбачуваним та має хвилеподібний характер, адже виникнення конфліктів або посилення існуючих призводить до дуже різкого зростання кількості таких мігрантів.

- міграція викликана природними явищами та екологічними проблемами. В останній період спостерігається активізація значної кількості вулканів, що змушує місцеве населення залишати своє місце проживання. Одна частина населення переміщується всередині країни, а інша виїжджає за її межі.

Слід зауважити, що в останні два роки рівень міграції в багатьох країнах суттєво зменшився у зв'язку з обмежувальними заходами держав через Covid-19.

Що стосується України, то вона в останні роки відіграє суттєву роль в процесах трудової міграції як країна донор. Економічні push фактори міграції населення із України - це безробіття, низькі доходи, особливо, порівняно з країнами-членами ЄС, зокрема країнами-сусідами, незадовільні умови праці або відсутність кар'єрних можливостей [2]. В 2014 році до цих факторів додалися безпекові, пов'язані з окупацією Криму Російською Федерацією та війною на Сході України. Ці фактори змінили міграційні потоки в країні, а саме зменшивши кількість мігрантів до Російської Федерації та збільшивши кількість трудових мігрантів до країн Західної Європи, цьому також сприяло спрощення візового режиму з країнами ЄС.

В той самий час існують певна кількість мігрантів, які приїжджають до України. Факторами pull (приваблюючими), як не дивно, є достатньо високий рівень безпеки на неокупованій частині України, високий рівень громадянських свобод (свобода слова, зібрань, вільна журналістика та ін.). Це приваблює мешканців деяких країн з авторитарним чи диктаторськими режимами (Білорусь, РФ), а також бідних країн.

Список використаних джерел

1. Высшая школа экономики [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.hse.ru/mag/27364712/2012--12/71249233.html> – вільний. Мова рос.
2. Глобальні та національні проблеми економіки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://global-national.in.ua/archive/2-2014/204.pdf> – вільний. Мова укр.

Науковий керівник: О.А. Задоя, кандидат економічних наук, доцент.

O. Malysh

University of Wales Trinity Saint David, UK

POVERTY AND ECONOMIC INEQUALITY

One of the modern problems of humanity that needs a reasonable solution is the problem of poverty and economic inequality. It is crucial because today's poverty threatens to become a problem for the future not only of people but also of countries as a whole.

Let's start by highlighting that economic inequality is a serious problem that leads to inequalities in education, health rights, political equality and the law. If a country is experiencing a crisis, it means that less vulnerable people are affected, i.e. the elderly, the young, the unemployed and the low-educated. Poverty is the decline in working capacity and deteriorating health of the population, the emergence of "poor crime" and beggars, unemployment, the lag of productive labor and technology, the uncompetitiveness of goods on the world market.

There are three factors that determine the level of inequality or the reason for different incomes. The first is luck. For instance, someone won the lottery and became a rich man. The second is effort. Person works hard and therefore earns more money. The third is monopoly. Somebody has a monopoly and uses it for his/her own enrichment. For example, in Ukraine, even now, the greatest inequality arises through monopoly such as Naftogaz. (Економічна нерівність в Україні та світі після карантину. Інтерв'ю з Юрієм Городніченком | Громадське телебачення, 2021)

These three above mentioned factors - talent, effort, monopoly - have different effects on inequality in different countries. The gin coefficient, as a rule, is used to determine income inequality and it shows the degree of deviation of the distribution of income by numerically equal groups. It is known that developing countries have greater inequality than developed ones.

Although, a deep gap between rich and poor can be seen in the US (41.4 in 2018) and the UK (35.1 in 2017) (Gini index (World Bank estimate) 2021).

In fact, the middle class is a very important driving force of the economy and the democratic system. It is a kind of counterweight, without which it is impossible to organize influential strikes, to express the views and ideas of ordinary people. Nevertheless, the absence of inequality is not a sufficient condition for the absence of poverty. After all, the poverty of some people means the great wealth of others and high incomes can be called the encouragement of those groups who make the greatest contribution to the country's economy. Thereby, economic inequality is, so to speak, a factor of economic growth, because it stimulates and contributes to increasing economic activity of the population.

It should be noted that today, the number of people living in extreme poverty is about 700 million, compared to almost 2 billion in 1990, according to the UN means a 4-fold reduction in the extremely poor (Економічна нерівність: чому економічний розвиток країни не завжди означає добробут громадян | Аналітика | Київський міжнародний економічний форум, 2021)/

In addition, the coronavirus pandemic has made its adjustments to economic inequality not only in Ukraine but also worldwide. There is such a tendency - the richer a country is, the faster it recovers from a pandemic (for example China, South Korea), although poor countries have much lower costs than those mentioned above. Another thing is that despite the fact that the gap between countries is narrowing, inequality within countries is widening. This is happening in Ukraine, in the United States and in China as well. As a consequence, the US government has decided to make payments to 80-85% of the low-income population in order to reduce poverty slightly. In contrast, in poor countries, economic inequality will increase due to a lack of highly educated people who can work remotely productively. Therefore, long-term unemployment is possible, which is the main source of further inequality in the economy because resources will not be distributed efficiently.

The most obvious measure to help low-income ordinary people is to introduce various benefits and subsidies to support these people, even if it does not reduce inequality significantly, it will at least keep it under control. One more way to reduce the income gap is an effective tax system that does not stifle entrepreneurship and reward talent and initiative. Generally, distortions of extreme inequality, too often, lead to the rich people often having too much influence over governments and avoiding higher taxation, while other businesses move into the shadow economy. Interestingly, the number of super-rich over the past 10 years has risen sharply across the planet. According to the

annual global ranking of dollar billionaires of the American Forbes in 2021, the list has more than 2,700 people. Their combined wealth increased by \$ 5 trillion to a total of \$ 13.1 trillion (Новий рейтинг Forbes: на якому місці українські мільярдери, 2021).

Another key element, but perhaps more difficult to implement, in reducing economic inequality is the development of an education system that guarantees equal starting opportunities in life for new generations. After all, if there are generations of people in the country who have not received a certain education or received it improperly, it creates even greater long-term opportunities for inequality.

Consequently, it is obvious that inequality is a problem that requires evolutionary tax decisions, regulatory action on monopolies, raising the minimum wage, strengthening the state's social institutions, such as education, health care, social protection, unemployment benefits, etc., and also prudent use of countries' budgets.

References

1. Hromadske.ua. 2021. Економічна нерівність в Україні та світі після карантину. Інтерв'ю з Юрієм Городніченком | Громадське телебачення. [online] Available at: <https://hromadske.ua/posts/ekonomichna-nerivnist-v-ukrayini-ta-sviti-pislya-karantinu-intervyu-z-yuriyem-gorodnichenkom> [Accessed 30 October 2021].

2. Data.worldbank.org. 2021. Gini index (World Bank estimate) | Data. [online] Available at:

3. Forumkyiv.org. 2021. Економічна нерівність: чому економічний розвиток країни не завжди означає добробут громадян | Аналітика | Київський міжнародний економічний форум. [online] Available at: <https://forumkyiv.org/uk/analytics/ekonomichna-nerivnist:-chomu-ekonomichnij-rozvitok-krayini-ne-zavzhdi-oznachaye-dobrobut-gromadyan> [Accessed 30 October 2021].

<https://data.worldbank.org/indicator/SI.POV.GINI?locations=GB> [Accessed 29 October 2021].

4. Ukrinform.ua. 2021. Новий рейтинг Forbes: на якому місці українські мільярдери. [online] Available at:

<https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3222354-novij-rejting-forbes-na-akomu-misci-ukrainski-milarderi.html> [Accessed 30 October 2021].

*Scientific supervision by R.M. Kliuchnyk, PhD in Politology,
Associate Professor.*

BITCOIN AND ITS IMPACT ON THE GLOBAL ECONOMY

Nowadays, cryptocurrencies are known to be gaining more and more popularity. Bitcoin is a well-known cryptocurrency running over network without direct interference of any authoritative body or any financial institution that is direct transfer from one side to the other. It is also known as cash running over internet. Originally, the majority of people have thought that Bitcoin is only an obscure hobby or a pipe dream that will die out in the next few years. The society did not believe in its development and only a small part of them invested in bitcoin at the initial stage. Now the situation has changed, bitcoin began to develop very rapidly and as a result, some countries have recognized it as a national currency. As Bitcoin is designed to transform the existing financial system and remove finance intermediaries, it has the strong potential to influence the global economy. In some way, it's an alternative method to the global financial system. Banking sectors, investors, governments, and companies have taken a real-time interest in this type of cryptocurrency.

Bitcoin has some features that authorized money, and other traditional currencies don't have. That's why it has the power to affect the global economy. It has been long-called 'digital currency' for some reason. Here are some Bitcoin unique characteristics that could promote economic growth and present a game-changing global financial breakthrough:

- **Storage.** Bitcoin only exists in digital form, and there's no physical shape or form just like cash. Hence, it can technically be stored only in a digital wallet.

- **Security.** Since Bitcoin is a decentralized digital currency, it was designed to eliminate the possibility of fraud by making it a real-time transaction process. Also, it does not involve third-parties or intermediaries, so you have the full authority to manage and control your assets.

- **Portable.** Unlike traditional currencies, bitcoin is very "mobile. It is a portable and irreversible digital currency. If you have a device to access your digital wallet, you can make direct transactions. With this cryptocurrency, you won't have the problems that you might have with cash.

- **Anonymity.** Bitcoin stored in a digital wallet does not need to be associated with any explicitly distinguishable data. Thus, it is the opposite of traditional banks, which know everything about their customers (from personal

data to their financial records). Bitcoin is not controlled by the government, which is the reason many cryptocurrency users want to have it.

- **Methods of Payments.** Bitcoin is set out to be a digital currency and a new kind of money, which means it can be used as a means of payment. Today, many companies in various industries accept Bitcoin as their legitimate form of payment.

This table illustrates the comparison of bitcoin with other currencies by various criteria in order to understand the relevance of the cryptocurrency impact on the world economy (table 1).

Table 1

The comparison of bitcoin with other currencies

Traits of Money	Gold	Fiat (US Dollar)	Crypto (Bitcoin)
Fungible (<i>Interchangeable</i>)	High	High	High
Non-Consumable	High	High	High
Portability	Moderate	High	High
Durable	High	Moderate	High
Highly Divisible	Moderate	Moderate	High
Secure (<i>Cannot be counterfeited</i>)	Moderate	Moderate	High
Easily Transactable	Low	High	High
Scarce (<i>Predictable Supply</i>)	Moderate	Low	High
Sovereign (<i>Government Issued</i>)	Low	High	Low
Decentralized	Low	Low	High
Smart (<i>Programmable</i>)	Low	Low	High

(The Impact of Bitcoin on The Global Economy, 2021)

At this point, you can highlight several fairly important factors of bitcoin's impact on the global economy and analyze their implications. Let's look at the table 2.

Table 2

How Bitcoin Transforms Global Economy

Influence Factors	Description of influencing factors
Reducing the share of real money in the county's financial system	Now, the number of cryptocurrencies in the use of developed countries do not exceed 0.3% on a national scale. We cannot rule out the possibility of increasing this figure in the future, because because of unstable exchange rates the number of cryptocurrencies will increase dramatically
Reduced demand for real money	Today, customers have become more reliant on digital transfer (as it's convenient in the sense of transaction speed) as a handy means to pay for products and services. Using Bitcoin as a payment method can reduce the reliance on traditional or authorized money.
Separates Transactions from the Dollar	Separates Transactions from the Dollar Cryptocurrencies do not require any connection to the U.S. dollar. The involved parties of a financial transaction are given another avenue to participate in the global economy while, at the same time, circumventing U.S. economic policies.
Shifts in Global Investments	Many investors are now adding cryptocurrencies, particularly Bitcoin, into their portfolios. This is most likely because bitcoin allocation higher their chances to improve portfolio upside. On the other hand, some experts are having an ongoing concern about the Bitcoin collapse that can spark a global financial crisis. But, at the end of the day, investors see cryptocurrencies as a hedge against inflation.

(Как Биткоины Могут Повлиять на Экономику > Финанс Центр, 2021)

Thus, we can conclude that at the present stage, the impact of cryptocurrencies on the global economy is very significant, mainly because of the number and amounts invested in them. Partly because of their growing demand as a means of payment and their protection against outside interference. Nevertheless, the risk of collapse is serious, and its consequences, due to the funds lost, could have a negative impact on the economy as a whole. Hence, even though it might take years to win universal trust, the influence of Bitcoin on the global economy is too visible for one to ignore.

References

1. Blockgeeks. 2021. The Impact of Bitcoin on The Global Economy. [online] <<https://blockgeeks.com/the-impact-of-bitcoin-on-the-global-economy/>> [Accessed 2 November 2021].

2. Финансы и Кредиты. 2021. Как Биткойны Могут Повлиять на Экономику > Финанс Центр. [online] <<https://finance-cen.ru/blockchain/kriptovalyuta-i-ee-vliyanie-na-mirovuyu-ekonomiku-na-primere-bitcoin-p0231.html>> [Accessed 2 November 2021].

Scientific supervision by R.M. Kliuchnyk, PhD in Politology, Associate Professor.

O. Marochko
University Of Customs And Finance, Dnipro

CURRENT TRENDS IN THE DEVELOPMENT OF BANKING SERVICES IN UKRAINE

The banking market is one of the important and integral parts of the modern market economy. Therefore, today there is a growing interest in various aspects of banks and ways to manage them. Banks gradually became the main intermediaries in the redistribution of capital, in ensuring the continuity of the process of economic reproduction.

Banking services actively influence the development of the Ukrainian economy at the macro and micro levels.

First, banking is one of the effective factors in intensifying the reproducible process in general and, in particular, its part, such as exchange. Second, banking services play an important role in meeting the needs of the population, increasing living standards, through the provision of consumer loans, and influencing the development of small businesses.

The content of the category "banking service" can be considered through the prism of the term "financial service". The legislation of Ukraine defines a financial service as "transactions with financial assets carried out in the interests of third parties at its own expense or at the expense of these persons, and in cases provided by law, and at the expense of financial assets attracted from others, for profit or preservation the real value of financial assets ". Therefore, the meaning of "banking service" can be interpreted differently depending on the economic meaning or function underlying it [1].

Considering the market of banking services as a product structure, we can see that it is a set of banking services offered for sale. Due to this, it is possible to distinguish certain segments in its structure that correspond to certain groups of banking products: the market of credit services, the market of investment services, the market of settlement and cash services, the market of deposit services and others [2].

In terms of geographical coverage, there are international, national, regional and local markets. International banking markets are represented by both the global market and banking services at the level of individual intergovernmental associations. The national market of banking services operates within a separate national economy. Regional markets cover the territory of one or more adjacent areas. The local market is formed within the city or district.

Under the current conditions, the competitiveness and efficiency of banking are inseparable from innovation. Here we can highlight automation, the introduction of the latest technical means and advanced banking technologies to promote banking products and services, as well as the search for tools that increase the attractiveness of banking services.

It will be no secret that PrivatBank stands out as a leader in implementing innovations in its work. Providing completely new banking services that give customers the opportunity to manage their finances at a new level and is an innovative policy of PrivatBank. Privatbank was the first in Ukraine to offer its customers the services of Internet banking "Privat24" and GSM-banking, as well as sales services through a network of its ATMs and POS-terminals of electronic vouchers of leading mobile operators and IP-telephony [3]. Also, such banks as Alfa-Bank, Prominvestbank, and Raiffeisen Bank Aval are not going to give up their positions, so they have now started actively implementing such innovations in their work.

The latest concept as Private Banking has also spread quite rapidly among the banking market. "PrivatBank", "Alfa-Bank", "OTP Bank", "Ukrsibbank" already use this technology in their work. Private Banking is a relationship between a bank and a customer. Features of this relationship are a personal approach to the client, the complexity of services provided and high quality service. Trust management of assets of the client and his family members, the formation of individual investment portfolios of VIP-persons and their management, financial management in enterprises owned by such persons, tax planning and development of individual financial schemes to optimize cash flows - all this is included in the list of non-standard services to VIP-clients. Increasingly, banks offer such services as: organization of recreation, tourist and business trips, selection of schools for children abroad, test drive of "luxury" cars, art banking, etc.

The rapid growth in the number of banks is a current trend in the development of the banking system, as a result of which banks are forced to look for new ways to attract customers. Currently, the most important area of banking is the use of applications that allow you to manage your funds remotely. The phenomenon of homebanking has become commonplace for a

large number of users of modern gadgets, due to the ease of use, which does not require recourse to a physical bank.

The following types of remote services are currently available to customers in the latest global banking systems:

1. Video banking is a system that is designed for interactive communication between the client and the bank's staff using specially designed devices.

2. PC-banking (traditional system "Client-Bank") - this system provides access to the bank account via a personal computer and a direct modem connection to the computer system of the bank.

3. Telephone banking - provides the ability to perform transactions with the customer's account and receive information about his status by phone anywhere in the world.

4. Internet banking is a technology of remote banking that allows the customer to receive banking services via the Internet [4].

In conclusion, it can be noted that customer demand, increased competition in the financial market and the development of new technologies in this area have become driving forces in the formation of banking innovation. The emergence of more convenient services serves as a tool to further attract new customers, which also leads to the emergence of new banking products that bring more profits to banks. Remote financial management will continue to develop as a full-fledged area of banking, and will allow more efficient work with customer payments, increase their reliability and reduce costs associated with the provision of banking services.

References

1. Verkhovna Rada of Ukraine (2010), The Law of Ukraine "On Financial Services and State Regulation of Financial Services Markets", available at: www.rada.gov.ua

2. Natsional'ne rejtynhove ahentstvo "Riurik" (2017), "Analytical review of the banking system of Ukraine for 2016", available at: http://riurik.com.ua/dotsuments/research/bank_system_4_kv_2016.pdf

3. PAT "PrivatBank" (2017), [Online], available at: <https://privatbank.ua/>

4. Yesina, O.H. (2013), "Internet banking in Ukraine: the current state, problems and prospects of development", *Visnyk sotsial'noekonomichnykh doslidzhen'*, vol. 1 (48), pp. 209.

Scientific supervision by R.M. Kliuchnyk, PhD in Politology, Associate Professor.

ЗДОБУТКИ НОБЕЛІВСЬКИХ ЛАУРЕАТІВ З ЕКОНОМІКИ ТА ЇХ ЗНАЧЕННЯ В СУЧАСНОМУ СВІТІ

Ксенофонт представив економіку як науку про доведення, домашнє господарство. Проте Аристотель визначив економіку як науку про багатство. Саме це уявлення залишилося не змінним і сьогодні. Завдяки економіці по всьому світу задовольняються суспільні потреби. Їжа, житло, одяг, транспорт і медикаменти. Наприклад, ми купуємо одяг за гроші, проте перед цим виробник купує матеріали для його виготовлення. Економіка для цього і потрібна, щоб ці ресурси правильно розподілялися.

У світі багато економістів, котрі робили відкриття, проте видатними вважають тих, котрі отримали Нобелівську премію з економіки. Не можна забувати про таких економістів як Модільяні Франко, Томаса Серджента та Крістофер Сімса. Слід відзначити статтю «Коливання коефіцієнта збереження-доход», яка була опублікована в 1949 році, поклала початок розробці моделей «життєвого циклу» та була продовжена в 1950-1960-х роках Модільяні Франко. Модільяні вперше пояснює закономірності макроекономічної поведінки рухомим мотивом забезпечення постійного гідного життєвого стандарту. Стаття Модільяні «Можливість передбачення соціальних подій» (1954 р.) була взята на озброєння прихильниками «школи раціональних очікувань». Слідуючи викладеним в ній ідеям, економісти, разом з Е. Грундбергом, відкидали здатність держави до втручання з метою поліпшити функціонування економіки, оскільки раціональні індивіди, передбачаючи урядові дії, вживатимуть нейтралізуючі заходи.

Сучасна теорія структури капіталу взяла початок з 1958 р., коли була опублікована найвідоміша робота в галузі корпоративних фінансів - стаття Франко Модільяні та Мертона Міллера «Витрати із залучення капіталу, корпоративні фінанси та теорія інвестування» [1]. В цій статті економісти сформуvalи теорему, що носить їх ім'я. Теорема говорить про те, що ринкова вартість будь-якої корпорації не залежить від структури її капіталу.

Нобелівський лауреат в області економіки Франко Модільяні розробив модель життєвого циклу і виклав її в ряді статей, написаних в 50-х і початку 60-х років у співпраці з Річардом Брумберг і Альбертом Андо. Модель життєвого циклу заснована на теорії, згідно з якою

споживання в кожному періоді залежить від доходу, очікуваного протягом усього життя, а не від доходу в поточному періоді. Важливий внесок гіпотези життєвого циклу полягає у встановленні того факту, що дохід систематично змінюється протягом життя індивідуума, і тому його стратегія заощаджень значною мірою визначається стадією життєвого циклу. Нобелівська лекція Модільяні «Життєвий цикл, заощадження громадян і багатство націй» являє собою огляд цієї фундаментальної теорії [2].

У 1977 р. вчені Томас Сарджент і Крістофер Сімс описали методи безумовного - неструктурного - макроекономічного прогнозування. Ці методи зараз використовуються для оцінки наслідків рішень урядів для економіки й окремих підприємств. Кожен з них зробив вклад у це дослідження. Сімс отримав премію за створення методу оцінки впливу політичних рішень на макроекономіку. Він довів, що підвищення ставки ЦБ приводить до більшого уповільнення зростання економіки, ніж зниження інфляції. Сарджент проаналізував незворотні ефекти державної економічної політики для окремих домогосподарств і компаній.

Сарджент і Сімс виступали співавторами роботи «Моделювання економічних циклів без претензій на опорні економічні теорії». Вчені опублікували її в 1977 р. Це було спробою змінити підхід до прогнозування в економіці, згадує професор Пенсильванського університету Френсіс Дибольд в роботі «Минуле, сьогодення і майбутнє макроекономічного прогнозування».

Томас Сарджент активно вивчав проблему інфляції. На його думку, існує два основних джерела інфляції – хороше і погане [3]. Погане джерело інфляції проявляється в результаті здійснення спроб до скорочення бюджетного дефіциту, а хороше – у результаті інноваційного розвитку, що призводить до того, що потрібна менша кількість грошової маси в країні.

У 2002 р. Томас Сарджент у співавторстві з Франсуа Вельде представив книгу «Великі проблеми дрібного обміну» [4]. Томас Сарджент та Франсуа Вельде у своїй статті розглянули еволюцію західноєвропейських країн як одну з класичних проблем – нескінченного дефіциту та дрібнотоварного обміну. Звідси бере початок історія про те, як було розроблено формулу для вирішення вікової дилеми. Багато століть тому влада усвідомлювала, що для стабільного стану економіки необхідно забезпечити доступність національної валюти, але тоді не мали уявлення про те, як можна досягти цього. Томас Сарджент та Франсуа Вельде у своїй книзі представили математичну модель, яка пояснює це явище.

Підсумовуючи можна сказати, що видатні економісти зробили великий внесок в історію економіки. Проблеми, котрі вивчали вчені використовують у сучасній теорії макроекономіки. Економісти різних років по сьогоднішній день роблять відкриття, проте не всі отримують премії. Найвидатнішими вважають тих, які отримали Нобелівську премію з економіки. Ці відкриття залишаються актуальними, адже використовуються державами та компаніями. Можна сказати що ці відкриття зробили економіку якою ми знаємо її зараз.

Список використаних джерел

1. Modigliani, F., Miller, M. (1958) The Cost of Capital, Corporation Finance and the Theory of Investment. American Economic Review Vol. 48 pp. 261-297
2. Макроэкономика. Глобальный подход: Пер. с англ – М.: Дело, 1996 с.125
3. Hoffman W. Rational Expectations: New School of Economics Gives Public High Marks // University of Minnesota Update. – Winter 1982. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: URL:<http://www.mbbnet.umn.edu/hoff/RationalExpectations.htm> – вільний. Мова англ.
4. Sargent T., Velde F. The Big Problem of Small Change / Princeton University Press. – 2002. – P. 56–87.

Науковий керівник: О.А. Задоя, кандидат економічних наук, доцент.

D. Mashkova
Alfred Nobel University, Dnipro

DIRECTIONS FOR INCREASING THE COMPETITIVENESS OF UKRAINIAN GOODS AND SERVICES IN THE WORLD MARKET

At a time when integration processes are becoming an integral part of the economic life of every country, a necessary element of successful economic development of the state is the intensification of international economic activity, deepening of international economic relations between leading companies, and intensification of international trade. In the modern world a special role belongs to the processes of transnationalization as a form of internationalization of economic life, the driving force of which are transnational corporations. The latter actively influences the economic,

political and socio-cultural life of countries and remains one of the most important factors of influence of developed countries on other regions. The Ukrainian state as an equal participant in international economic relations is in its formative stage. Ukraine is an inexperienced "player" in international relations, not many competitive advantages, but it is gradually realizing that the welfare of the country, its participation in the international division of labor, the degree of its integration into the world economy and, finally, its competitiveness increasingly depend on the success of transnational companies, whose interests are related to the national economy. A positive fact can be considered that the reform processes that have been taking place in Ukraine in recent decades, the growth of openness of the economy, WTO accession create an objective basis for the spread of transnationalization processes, i.e. attracting foreign TNCs to the national economy and creating their own TNCs. Ukraine as a developing state is a very attractive host country for TNCs, as evidenced by the active growth in the number of subsidiaries and branches of transnational corporations in various areas of the domestic economy. Today direct investment in Ukraine amounts to 2.1 billion dollars, which is 14 times more than in 1998 (Tradingeconomics.com, 2019). However, the rate of foreign direct investment in Ukraine is much lower compared to the countries of Central and Eastern Europe.

The main motives for TNCs to enter the Ukrainian market:

- conquering new, large, often undeveloped and therefore promising markets,
- Potential profitable use of Ukrainian factors of production, especially labor,
- Willingness to diversify between a large number of "post-Soviet" markets.

The most attractive sectors of the Ukrainian economy for TNCs are:

- food industry,
- machine-building and metal-working industries,
- financial, insurance, and trade sectors.

Foreign transnational corporations are ready to operate in Ukraine, but there are such factors on their way:

- unstable and excessive regulation,
- The absence in Ukraine of a stable strategy and an appropriate national plan of action,
- imperfect national legislation, an unclear legal system,
- unstable economic and political situation, high level of corruption,
- overburdening of regulatory norms and complexity of the tax system,
- significant tax burden, low solvent demand of Ukrainian consumers,

- difficulties in communicating with governmental and privatization bodies.

Of course, attracting investment, using scientific, innovative developments, using organizational and managerial experience are important factors of development success, but it is necessary to remember that to interact with TNCs both in their own country and in the world markets, it is necessary to create their own transnational structures, which could compete with Western companies. This issue is especially relevant for Ukraine in connection with its accession to the World Trade Organization (Kitsoft,2019). National capital is able to compete with TNCs only if it itself is structured into powerful financial and industrial formations, adequate to international peers and able to pursue an active foreign economic policy (Капитал, 2018).

The competitiveness of an enterprise depends on a number of factors, which can be considered components of competitiveness. They can be divided into three groups of factors:

- technical and economic;
- commercial;
- legal and regulatory (Pekka Sutela, 2018).

The need to strengthen the competitive position of Ukrainian companies on international markets determines the search for appropriate models for their development and implementation of appropriate forms and methods of organizing activity, both on national and global economic arenas. It is now necessary for the Ukrainian state to find possible ways to increase exports, to strengthen its position in the trade of those goods that have competitive advantages on the world market. One of the most promising ways to solve the problem is the implementation of the model of external development in the format of creation of transnational companies with the participation of Ukrainian export-oriented enterprises. The creation of Ukrainian TNCs should be stimulated primarily in those sectors that can ensure the international competitiveness of the Ukrainian economy for many years to come. It is important to bear in mind that in those areas where our country has accumulated a certain technological potential (rocket and space, aviation, metallurgy, chemical industry) it is not worth relying on foreign capital as the main source of financing for development. The powerful natural potential of our country provides Ukraine with great opportunities for the creation of full closed cycle corporations in certain industries, which are engaged in mining raw materials, its processing, manufacturing products from it and its implementation. A promising model for the development of domestic large companies, which acquire the status of TNCs, should be recognized external growth, assuming the entry of Ukrainian producers in foreign markets and synergistic combination of assets of national companies with foreign partners. Such a development strategy turns out to be especially relevant for export-oriented companies.

On the establishment of Ukrainian TNCs, it should be noted that such a macroeconomic policy is aimed at protecting national economic interests, and therefore will contribute to the further development of Ukrainian economic structures, the internationalization of their production and capital, the integration of Ukraine into the world economy, its participation in global transformation processes. Ukrainian financial and industrial groups transformed into TNCs, capable of forming the industrial and infrastructural base of the national economy, and now represent it in the world's leading markets for goods and services, and participate in the regional division of labor in Europe and Asia. But only through state support for the development of TNCs with national roots will Ukraine be able to get involved in large-scale transcontinental projects and be an active player in macro-regional projects of industrial and infrastructural cooperation.

References

1. "Ukraine Foreign Direct Investment - Net Inflows." *Tradingeconomics.com*, 2019, tradingeconomics.com/ukraine/foreign-direct-investment.
2. Kitsoft. "Ministry of Foreign Affairs of Ukraine - Ukraine and WTO." *Mfa.gov.ua*, 2019, mfa.gov.ua/en/about-ukraine/cooperation-international-organizations/ukraine-and-wto
3. "Пять факторов конкурентоспособности экономики Украины." *Капитал*, 2018, www.capital.ua/ru/publication/120279-pyat-faktorov-konkurentosposobnosti-ekonomiki-ukrainy.
4. Pekka Sutela. "The Underachiever: Ukraine's Economy since 1991." *Carnegie Endowment for International Peace*, 2018, carnegieendowment.org/2012/03/09/underachiever-ukraine-s-economy-since-1991-pub-47451.

*Scientific supervisor: R.M. Kliuchnyk, PhD in Political Science,
Associate Professor.*

В. Мироненко
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

ХАРАКТЕРИСТИКА БЕЗРОБІТТЯ В КРАЇНАХ, ЩО РОЗВИВАЮТЬСЯ

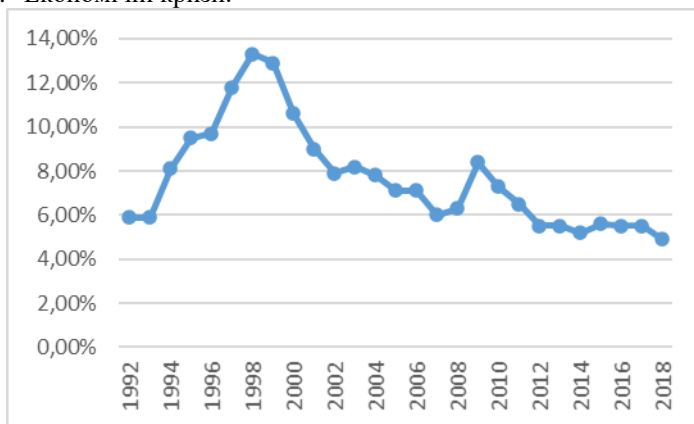
Зайнятість є одним із найважливіших факторів національної економіки. Для того, щоб задовольняти свої економічні потреби людина повинна працювати для отримання доходів. З одного боку безробіття є стимулом для

зайнятих людей, а з іншого воно є великою проблемою для економіки країни. Кількість зайнятих людей є відображенням того як суспільство використовує ресурси і, як наслідок, можливості економічного зростання. Працівники пропонують плату за свій труд, а роботодавці створюють попит на нього і оплачують використання їх праці. Безробітні, в свою чергу, це люди, які не мають роботи, але здатні працювати, готові працювати і шукають роботу. Кількість безробітних - важливий показник, але він існує у відриві від кількості економічно активного населення тому основним показником використання ресурсів праці є безробіття в країні. Країни що розвиваються це такі країни, в яких дохід на душу населення не такий великий як у розвинених країнах, наприклад США, країни ЄС тощо.

Під категорію країн, що розвиваються, потрапляють Росія, Китай, країни східної Європи, тому їх і розглянемо.

Рівень безробіття в Росії це проблема, яка переслідує країну з року в рік (рис. 1). Основними причинами безробіття в Росії є:

1. Низька заробітна плата та важкі умови праці.
2. Науково-технічний прогрес (заміна людської сили на роботизовану).
3. Скорочення робочої сили.
4. Недолік робочих місць.
5. Економічні кризи.

Рис. 1. Рівень безробіття в Росії, %*

*Складено автором за даними Федеральної служби державної статистики Росії: звіт про рівень безробіття (1992–2018) [1].

Низька заробітна плата та важкі умови праці найбільш поширена проблема серед усіх. За останні декілька років рівень безробіття в Росії

сягає приблизно 5% і паралельно до цього заробітна плата знижується на 10%. Скорочення робочої сили спонукає людей шукати часткову або тимчасову роботу, на випадок звільнення, наприклад викликаного економічною кризою, з робочого місця, щоб мати найкращий дохід аніж мала фінансова допомога від держави. І теж немаленька проблема для Росії полягає в недоліку робочих місць: ринок не створює достатньо нових робочих місць. Це тісно пов'язано із скороченням робочої сили та із науково-технічним прогресом, в наслідок якого людська робоча сила замінюється роботизованою. Як підсумок в Росії переважно фракційне та циклічне види безробіття.

Наступна країна – Китай. Незважаючи на великий номінальний ВВП, який сягає та іноді переганяє показники ВВП у розвинених країнах, Китай - це країна яка досі розвивається. За останні декілька років частка не працюючого населення дорівнює приблизно 5%. Одна з причин – нестабільність в аграрному секторі, до якого залучено більшість населення країни. В свою чергу, проблема нестабільності аграрного сектору є Китайська політика відносно земель, а саме збільшення кількості промислових зон за рахунок земель, які вже використовуються або могли б використовуватися аграрним сектором. Ще одна велика проблема – відсутність високого рівня освіти. Молодь яка не має ні навичок, ні знання для якісної праці. Відсутність трудового стажу впливає на подальший результат при наборі працівників. Класифікація безробіття в Китаї: структурне безробіття, яке викликано новими технологіям і розвитком промисловості.

Яскравим представником країни що розвивається, та є країною східної Європи – Польща. За 2020 р. частка безробітних становила приблизно 6%. А аналітики Конференції Lewiatan частина незайнятих людей у 2022 р. підійметься до майже 7,5%. Одна з проблем Польщі є низькій рівень заробітної плати, про це свідчить статистичні данні ЄС. Майже 22% працівників, які працюють у Польщі за трудовим договором. Інша проблема – виїзд поляків за кордон, а саме в більш розвинені країни ЄС, працювати. Також проблема є і у досвіді та освіті, незважаючи на непоганий індекс розвитку в країні. Майже 30% від усіх безробітних в Польщі не мають ні досвіду, ні освіти. Не всі роботодавці готові працевлаштувати таких людей та навчати їх за свій рахунок.

Такі країни як Росія, Китай, Польща мають відносно середній від цього показника рівень безробіття. Майже у кожній з цих країн є проблема з освітою, а якщо казати про Китай, то там ситуація погана. Ще одна спільна проблема – низька заробітна плата, вона маже усюди маленька. Науковий прогрес також спонукає роботодавців скорочувати

кількість працівників. Країни що розвиваються мають змогу використовувати науковий прогрес, тому роботизація і є одною з причин збільшення непрацюючого населення.

Безробіття це нормально, природно. Величина природної норми безробіття викликає у економістів певні розбіжності. Тому навіть в таких вже розвинених як Сполучені Штати Америки, Німеччина або Японія є і хоч маленький але рівень безробіття. Вважається, що для різних періодів часу вона може відрізнятись, причому можна спостерігати деяке її зростання в часі. Для цього періоду величина норми природної безробіття оцінюється багатьма економістами на 5-6,5 %.

Список використаних джерел

1. Федеральная служба государственной статистики [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://rosstat.gov.ru/labour_force – вільний. Мова рос.

Науковий керівник: О.А. Задоя, кандидат економічних наук, доцент.

Є. Михайленко
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЗОВНІШНІХ РИНКІВ ПРОДУКЦІЇ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО КОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ

Україна – це країна, що експортує в основному товари агропромислового комплексу. У 2019 році експорт зернових культур склав 19,25% від усього експорту країни, що дорівнює 9 633 333,903 тис. долл. США [1]. У 2020 році доля усієї сільськогосподарської продукції та продовольства у загальному обсязі українського експорту склала 22,2 мільярди доларів США, що приблизно дорівнює 45% від всього експорту країни.

Згідно з даними частини таблиці 1, що приведена вище можемо зробити висновки, що частина експорту продуктів рослинного походження переважає, над іншими та складає 1 013 645,64 тисячі доларів США, що дорівнює 24,93% експорту України; також переважає і розмір імпорту продукції та складає 164 307,73 тисяч доларів США, що дорівнює 4,06% від усього імпорту України [3]. Порівнюючи дані на початок 2019 року та на 2020 рік можна побачити зменшення імпорту продукції рослинництва на 8%, та збільшення імпорту на 11% [1].

Таблиця 1

**Товарна структура зовнішньої торгівлі
у січні 2019 року***

Код і назва товарів згідно з УКТЗЕД	Експорт			Імпорт		
	тис. дол. США	у % до січня 2018	у % до загально го обсягу	тис.дол. США	у % до січня 2018	у % до загально ного обсягу
Усього	4 066 166,6	109,2	100,0	4 045 286,6	100,7	100,0
Живі тварини; продукти тваринного походження	85 943,67	112,78	2,11	83 665,57	123,15	2,07
Продукти рослинного походження	1 013 645,64	136,50	24,93	164 307,73	108,30	4,06
Жири та олії тваринного або рослинного походження	350 699,95	100,92	8,62	19 062,50	117,35	0,47
Готові харчові продукти	285 138,8	116,0	7,0	167 524,5	104,9	4,1

*Складено за [2].

На другому місці за обсягом експорту знаходяться жири та олії тваринного або рослинного походження та складають 350 699,96 тисяч доларів США, що рівноцінно 8,62% від усього експорту [2]. Знову ж, порівнюючи дані на початок 2019 року та дані, що приведені на 2020 рік можна побачити стрімкий зріст величини експорту жирів та олії на цілий 22%, але також і збільшення показників імпорту на 11% [1].

Розглядаючи далі дані таблиці – на третьому місці знаходиться експорт готових харчових продуктів та оцінюється в 285 138,8 тисяч доларів США та у процентному еквіваленті – 7% від загального експорту [2]. За даними на 2020 рік можна побачити незначний приріст експорту готової продукції – на 4%, та приріст її імпорту – на 13% [1].

Остання позиція для розгляду – живі тварини, продукти тваринного походження – їх доля на початок 2019 року склала: у експорті 85 943,67 що рівноцінно 2,11% [2]. Станом на 2020 рік ситуація погіршилась ще більше – експорт знизився на 7%, а імпорт збільшився на 17% [1].

Після розгляду даних, що приведені вище можна підсумувати, майже чверть експорту України бере на себе продукція сільськогосподарського комплексу хлі. Наразі ситуація нестабільна: можемо спостерігати значний приріст експорту лише жирів та олії тваринного або рослинного походження, що нажаль компенсується також збільшенням її імпорту. Україні потрібно або нарощувати об'єми виробництва та вирощування продукції, що вже мається, для того, аби збільшити експорт. Укладати нові договори із країнами світу, які не є аграрними та продавати їм сировину у великій кількості. У цьому разі Україна має великі перспективи через її площу та природні ресурси, що дозволяють нарощувати об'єми виготовлення сировини та готової продукції.

Є ще другий шлях, який може зробити з України не бананову республіку, але для його здійснення потрібен великий капітал та час. Виробники можуть поступово перестати продавати сировину та потроху нарощувати виробництво готової продукції, яка буде конкурентоспроможною, серед світових лідерів. На таким план потрібно багато сил та бюджетів, покращення правового регулювання та підтримка зі сторони держави.

Список використаних джерел

1. Ліга.Бізнес Український импорт агропродукции вырос на 13% в 2020 году, несмотря на коронакризис [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://biz.liga.net/all/prodovolstvie/novosti/ukrainskiy-import-agroproduksii-vyros-na-13-v-2020-godu-nesmotrya-na-koronakrizis> – вільний. Мова рос.
2. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua> – вільний. Мова укр.
3. Міністерство економіки України. Інфографіка (експорт) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&id=e3c3c882-4b68-4f23-8e25-388526eb71c3&tag=TendentsiiEksportuInfografika-ekспорт> - вільний. Мова укр.

Науковий керівник: О.А. Задоя, кандидат економічних наук, доцент.

ОРГАНІЗАЦІЯ УПРАВЛІННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Вихід на зовнішній ринок самостійних суб'єктів господарської діяльності повинен сприяти адаптації економіки до концепції світогосподарських взаємин, розвитку економіки відкритого типу. Бажання отримати дохід більше, ніж всередині держави, стимулює компанії виступати на світових ринках. Відповідно до функціонуючого законодавства організація має можливість самостійно встановлювати форми, методи і обсяги роботи на зовнішньому ринку.

З метою результативного управління ЗЕД у заходах підприємства потрібна відповідна обставинам його діяльності структура управління. Розрізняють:

- організаційно-виробничу структуру;
- структуру управління;
- організаційну структуру підприємства [1].

У кожній компанії є система, яка розпоряджається, і система, якою розпоряджаються. До першої належать органи, служби, органи управління. До другої-виробничі відділення (цехи, ділянки, відділи).

Організаційно-виробнича структура відображає побудову системи, якою управляють, структура управління – системи, яка управляє, а організаційна структура підприємства – побудову та взаємозв'язок обох систем.

Координаційний склад управління ЗЕД обумовлюється цією мішенню та питаннями, які вона викликана регулювати. Ці цілі – максимізація доходів на тривалий період внаслідок ефективного участі в міжнародному підприємстві. Координаційна структура управління ЗЕД, як і внутрішньозаводське керівництво, повинна регулярно удосконалюватися і стримається до досконалості, пристосовуватися до змін у зовнішньої сфери і області управління. Форми і методи не можуть бути незмінними.

Максимальний досвід підприємства і управління зовнішньоекономічної роботою отримано у зовнішньоторговельних організаціях (ЗТО).

Головною структурною одиницею ЗТО вважається компанія, що спеціалізується на торгівлі товарами або на торгівлі з групою країн. Головує організацію керівник також у зв'язку з обсягом діяльності – ряд його заступників.

Головні тенденції зовнішньоекономічної роботи компанії такі:

- виведення у зовнішній ринок;
- організація експортно-імпортних процесів відповідно до постачання товарів, послуг і коштів;
- валютно-економічні та кредитні процедури;
- розвиток спільних підприємств і сприяння їх роботи;
- світовий маркетинг [2].

До функціональних відділів і служб, що сприяють праці спеціальних підприємств і ЗТО, належать:

1. Відділи та служби, що виконують складання плану, а саме: планово-фінансовий, валютно-економічний, автотранспортний відділи та бухгалтерія ЗТО. Вони гарантують складання плану та нагляд зовнішньоторговельної роботи, дослідження домашньої роботи ЗТО, складання плану та нагляд через банківські, грошові, кредитні та обчислені операції, складання плану та надання експортно-імпортних транспортувань вантажів, підрахунок та документ, дослідження підсумків економічної роботи згідно злиття також поради щодо її удосконалення.

2. Рекламні відділи: відділення кон'юнктури і вартості, відділення реклами і виставок, інженерно-промислової відділення, відділення спільних підприємств, відділення технологічного обслуговування і запасних частин. Дані служби займаються вивченням попиту і пропозиції, динаміки вартості, структура ринків, узгоджують діяльність компаній з єдиними закордонними представниками, реалізують методичне управління і нагляд точності розрахунків і використання вартості фірмами при підготовці та прийнятті договорів, але також здійснюють іншу службу згідно з вивченням кон'юнктури ринків. Крім цього, вони гарантують рекламну роботу ЗТО, досліджують також наводять товаровиробникам функціонуючі у всесвітньому торгівлі промислові умови до товарів, погоджують роботу спільних підприємств, утворюють гарантійне і післягарантійне промислове обслуговування товарів, експортованих союзом з-за кордону.

3. Категорія відділів, які забезпечують затвердження та виконання адміністративних висновків: відділення формування та покращення координаційної структури організації, відділення АСУ, відділення співробітників, відділення закордонних відряджень, канцелярія, адміністративно-господарські, правовий та протокольний відділи [3].

Формування такого роду розгалуженої структури управління ЗЕД властиво для підприємств (організацій) незалежно від їх організаційно-правової форми, якщо їх робота повністю сконцентрована в зовнішніх ринках. Але число подібних підприємств, безумовно, менше, ніж

кількість підприємств, зайнятих виробництвом. У промислових фірмах, що беруть участь у зовнішньоекономічній діяльності, зовнішньоторговельний апарат діє переважно у двох змінах: як частка внутрішньовиробничої структури у вигляді зовнішньоекономічного відділення (відділення зовнішньоекономічних зв'язків) і як відносно самостійний підрозділ у вигляді зовнішньоторговельної фірми.

Список використаних джерел

1. Освіта.ua (www.osvita.ua) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ru.osvita.ua/vnz/reports/management/14665/> – вільний. Мова укр.
2. ООО «Олбест» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://otherreferats.allbest.ru/management/00817257_0.html - вільний. Мова рос.
3. Навчальні матеріали [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://pidru4niki.com/1842010741016/ekonomika/organizatsiya_upravlinnya_zovnishnoekonomichnoyu_diyalnistyu_rivni_pidpriyemstva - вільний. Мова укр.

Науковий керівник: О.А. Задоля, кандидат економічних наук, доцент.

О. Ненарочкін
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

МІЖНАРОДНИЙ МАРКЕТИНГ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Міжнародний маркетинг – це в першу чергу підхід прийняття виробничих рішень за позиції якнайбільш повного задоволення потреб та вимог як місцевих, так і іноземних споживачів. Міжнародний маркетинг використовується для того, щоб підприємство могло досягти оптимальних показників підприємницької діяльності, тобто рентабельності, прибутків, ресурсного і технічного забезпечення, заробітної плати і т. д [1].

Міжнародний маркетинг є характерним для міжнародних фірм, виробнича та комерційна сфера діяльності яких розповсюджена на зарубіжні країни. Характерними особливостями міжнародних фірм є:

– Наявність філіалів дочірніх фірм компанії, які контролюються головним офісом та знаходяться у інших країнах, випускають свою продукцію або надають послуги на зарубіжних ринках або забезпечують материнську компанію ресурсами, матеріалами, сировиною чи тощо.

– Використовують технологічні кооперації і спеціалізації підприємств, що є підконтрольними.

– Координація та контроль діяльності дочірніх фірм та філій з головного офісу, урахування різниці в правових, культурних, економічних та тощо ситуаціях [1].

В міжнародному маркетингу дуже багато тонкощів. Треба обов'язково враховувати всі культурні особливості ринків країн, на які виходить компанія, адже навіть колір може стати перешкодою для успішного виходу на ринку. Різні традиції, кольори, символи, висловлювання можуть означати різне у різних країнах, тому компанії потрібно бути обережною не тільки для того, аби успішно продавати свій товар або послуги, а й для того, аби не нарватися на міжнародний скандал, не образити чийсь почуття тощо.

До проблем, з якими можна зіткнутися при вистроюванні міжнародного маркетингу та освоєнні нових зарубіжних ринків також відноситься валютні особливості. Рентабельність та прибуток зарубіжного філіалу з іншою валютою, що відмінна від країни, де знаходиться материнська компанія, сильно залежить від курсу валюти та рівня життя у країні. Уявимо ситуацію: компанія, головний офіс якої знаходиться в Україні, почне продавати свою продукцію до країни, де національною валютою є долар США. Якщо одиниця продукції коштує 3 долари, а курс валют знаходиться на рівні 1:8, то за одиницю компанія, що торгує в Україні отримає 24 гривні, якщо курс різко зміниться до 1:25, то компанія вже буде отримувати 75 гривень за одну одиницю. Але якщо вона купує сировину у країни, що продає її за долари, то зміна курсу валют буде не на руку цій компанії.

Також проблемою, з якою може зіткнутися підприємство під час освоєння зарубіжних ринків – це різні політичні та правові системи. Необхідно враховувати усі особливості законодавства, особливо якщо це країна, що по своїй культурі не близька до країни, де знаходиться головний офіс. Потрібно також врахувати рівень стабільності економіки країни, на ринок якої хоче вийти компанія. Проаналізувати економічні показники та індекси, платоспроможність населення та зіставити дані із видом свого продукту чи послуги. Наприклад, якщо країна бідна, то продукти, що відносяться до предметів розкоші не будуть актуальними для неї та будуть користуватися дуже низьким попитом. Також треба враховувати різні кліматичні умови, ступінь кваліфікації користувачів, їх звички, вимоги стандартів і інструкцій тощо.

Основоположним допущенням міжнародного маркетингу є врахування того, що світові ринки різні, і для того, аби розробити

ефективну стратегію потрібно не враховувати. Підприємству потрібно адаптуватися там, де це необхідно для того, щоб забезпечити відповідність умовам місцевого ринку та конкуренції.

Основні передумови виникнення міжнародного маркетингу:

– Прагнення підприємств розширитись та вийти на нові зовнішні ринки для того, щоб збільшити прибуток.

– Збільшення рівня життєздатності, кількості та платоспроможності населення у багатьох країнах, а також збільшення попиту на низку товарів.

– Розвиток ринкової інфраструктури.

– Розвиток та збільшення рівня конкуренції на місцевих ринках.

– Розвиток кооперації у сфері виробництва продукції та надання послуг [2].

Найважливішим нюансом, що є при вистроюванні стратегію міжнародного маркетингу є формування виробничих програм, асортименту продукції та послуг на основі детального вивчення споживчого попиту, а також врахування усіх пунктів, що впливають на успішність компанії на новому зарубіжному ринку, що були описані вище.

Список використаних джерел

1. Міжнародний маркетинг. Сутність, основні поняття та форми міжнародного маркетингу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://pidru4niki.com/1828051550059/marketing/mizhnarodniy_marketing – вільний. Мова укр.

2. Міжнародний маркетинг та його особливості. Загальна характеристика міжнародного маркетингу. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://stud.com.ua/802/marketing/mizhnarodniy_marketing_yogo_osoblivosti – вільний. Мова укр.

Науковий керівник: О.А. Задоля, кандидат економічних наук, доцент.

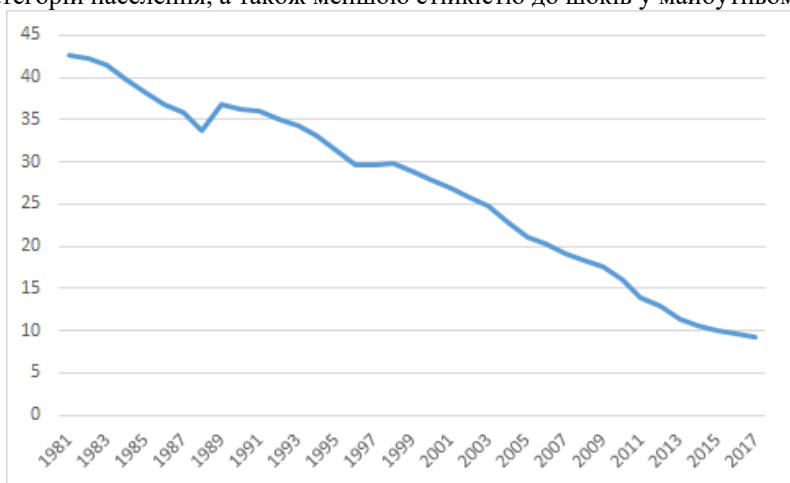
А. Новіков

Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

ВИКОРИСТАННЯ ЗДОБУТКІВ НОБЕЛІВСЬКИХ ЛАУРЕАТІВ У БОРОТБІ З ГЛОБАЛЬНОЮ БІДНІСТЮ

Останні 20 років рівень глобальної бідності невинно падав, за виключенням 1989 та 1998 рр. Але у цьому році, згідно з оцінками [1], кількість вкрай бідних може вирости до 150 мільйонів людей залежно від

ступеня тяжкості економічного спаду, спровокованого COVID-19. Категорія крайньої бідності визначається як дохід менше 1,90 долара США на день, і, згідно з даними, представленими у «Доповіді про бідність і загальний добробут», що виходить раз на два роки, в 2020 р. вона може включати в себе від 9,1 до 9,4 відсотки населення планети. Цей показник гірший, ніж у 2017 р., коли він становив 9,2 відсотка. За відсутності пандемії рівень бідності минулого року міг знизитися до 7,9 відсотків (рис. 1.). Криза COVID-19 також спровокувала зниження загального благополуччя. Очікується, що у 2019–2021 рр. середні світові показники загального благополуччя залишаться на колишньому рівні, а то й погіршаться через зниження темпів зростання середніх доходів. Уповільнення темпів економічної діяльності, що посилюється впливом пандемії, стане особливо болючим саме для бідного населення, а це може призвести до ще більшого падіння показника загального благополуччя у наступні роки. Таким чином, за відсутності заходів поточна криза з COVID-19 здатна спровокувати цикли, що характеризуються вищою нерівністю доходів, зниженням соціальної мобільності серед вразливих категорій населення, а також меншою стійкістю до шоків у майбутньому.

Рис. 1. Динаміка коефіцієнта бідності на рівні 1,90 дол. США на день, % населення*

*Складено автором за [2].

Проблемою бідності на національному і на глобальному рівні та шляхами її подолання займалися зарубіжні та вітчизняні вчені: Д. Доллар, Дж. Вульфенсон, В. Геєць, О. Гелор, С. Єрохін, Я. Жаліло, Дж. Сакс, Пол

А. Самуельсон, А. Сен та багато інших. У цій роботі аналізуються висновки Нобелівських лауреатів 2019 р. А. Банерджі, Е. Дюфло та М. Кремера.

Дослідження А. Банерджі та Е. Дюфло відкрили новий погляд на проблему бідності. Завдяки використанню методу РКД («рандомізованих контрольованих досліджень») вченим вдалось вивчити поведінку громадян бідних країн, точніше – їхню реакцію на нові життєві та економічні обставини, шляхом проведення польових експериментів. Наприклад, під час одного з досліджень Банерджі та Дюфло продавали в Кенії москітні сітки за ринковими та зниженими (частково субсидованими) цінами, а також пропонували безкоштовно. Висновок виявився очікуваним лише частково: попит дуже залежав від ціни, але не від доходу споживачів. Тобто порівняно забезпечені люди купували сітки за ринковою ціною так само неохоче, як і бідняки, навіть попри реальний ризик підхопити малярію. Крім того, економісти досліджували у бідних країнах поведінку працівників соціальної сфери залежно від рівня зарплати, ощадні переваги громадян та використання мікrokредитів, готовність до створення малих підприємств та багато іншого.

Далі проведемо огляд основних позицій в працях нобелівських лауреатів 2019 р.

Освіта. Кремер разом з його колегами у 1990-х роках провели серію експериментів зі школами у західній Кенії. Експеримент полягав у наступному: один навчальний заклад, що входив до експериментальної групи, забезпечили додатковими підручниками, а учнів іншого безкоштовно годували. Жодна зі шкіл суттєво не покращила успішність. Додаткові підручники справляють позитивний ефект лише на найкращих учнів. Інші експерименти показали, що основною проблемою у багатьох країнах із низьким рівнем доходу є не дефіцит ресурсів, а те, що навчальний курс не адаптований до потреб школярів. Також, Банерджі та Дюфло провели експеримент у школах двох індійських міст, у ході якого асистенти допомагали найслабшим учням. У короткостроковій та середньостроковій перспективі така допомога виявилася ефективною. У ході одного з досліджень Дюфло та Кремер порівняли, що більше впливає на якість навчання: зменшення кількості дітей у класах або короткострокових контрактів з вчителями з умовою їхнього продовження при досягненні позитивних результатів. Вчені дійшли висновку, що другий варіант створює додатковий стимул для викладачів, що покращують результати тестів, тоді як зменшення кількості учнів у класах впливає не суттєво. Крім того, великою проблемою у бідних країнах є високий рівень пропусків

занять вчителями. Дослідження 2006 р. показало, що середній коефіцієнт відсутності становив 19% (на основі даних семи країн із низьким та середнім рівнем доходу).

Охорона здоров'я. Що ефективніше: частково компенсувати вартість ліків або надавати їх безкоштовно? Одне з досліджень показало, що люди з низькими доходами дуже чутливі до цін, коли мова йдеться про профілактику. 75% батьків давали ліки для профілактики паразитарних інфекцій дітям, коли їх роздавали безкоштовно. Коли ті ж таблетки продавали за ціну, що набагато нижча від ринкової вартості, це робили лише 18% батьків. Інша проблема – низька якість обслуговування. Наприклад, часто лікарі, які відповідають за вакцинацію, відсутні на робочих місцях. Банерджі та Дюфло провели експеримент: задіяли мобільні клініки, персонал яких завжди був на місці. У селах, які входили до експериментальної групи, рівень вакцинації: зріс із 6% до 18%. А коли почали ще й винагороджувати за вакцинацію кілограмом сочевиці, рівень вакцинації досяг 39%. Незважаючи на додаткові витрати на купівлю сочевиці, витрати на кожну окрему вакцинацію знизилися за рахунок збільшення вакцинованих. Але за допомогою стимулів, підвищення доступності вакцин, повністю вирішити проблему не вдалося — 61% дітей не отримали вакцин.

Соціально незахищені верстви населення витрачають на лікування легких недуг стільки ж, скільки й багаті, проте, на відміну від багатіїв, схильні ігнорувати симптоми хронічних хвороб. До того ж, дорогому лікуванню вони вірять набагато більше, ніж дешевій профілактиці.

Мікрокредитування. За допомогою польових експериментів вчені оцінили вплив програм мікрокредитування. Банерджі та Дюфло проаналізували, як одна з таких програм вплинула на бідні домогосподарства індійського міста Хайдарабад. Результат: невеликий позитивний вплив на інвестиції у існуючі малі підприємства. Жодного впливу на споживання чи інші показники у перспективі 18 - 36 місяців. Аналогічні експерименти в Марокко, Боснії та Герцеговині, Мексиці, Ефіопії, та Монголії дали той же результат.

Голод. Досвід 18 найбідніших країн показує: багато незаможних родин могли б витрачати на їжу на 30% більше, якби повністю скоротили витрати на тютюн та алкоголь. А коли у них з'являються зайві гроші, вони купують не більш поживні, а смачніші, дорогі і часом шкідливі продукти.

Головний висновок нобелівських лауреатів полягає в тому, що для виходу з пастки бідності людям потрібен потужний економічний поштовх, після якого вони зможуть самостійно рухатися вперед. Тут багато різних варіантів. Першочергова мета політики у галузі охорони

здоров'я у бідних країнах – максимальне полегшення доступу до профілактичного медичного обслуговування малозабезпеченим. Поруч із джерелами води треба розміщувати роздаткові пункти з безкоштовною хлоркою; необхідно винагороджувати батьків за вакцинацію дітей; дітям у школі – безкоштовно видавати препарати для дегельмінтизації та поживні добавки; необхідні державні інвестиції в інфраструктуру водопостачання та санітарії. Також необхідні грошові трансферти, що заохочують продовження шкільного навчання, жорстке регулювання банків, що змушує їх у пріоритетному порядку кредитувати соціально значущі проекти, збільшення інвестицій в інфраструктуру (особливо в селищах, де живуть незаможні громадяни), забезпечення "хороших робочих місць" за рахунок субсидування переїзду населення з сіл у міста.

Список використаних джерел

1. Офіційний сайт Світового банку [Електронний доступ]. – Режим доступу: <https://data.worldbank.org/topic/poverty> – вільний. Мова укр.

2. «COVID-19 to Add as Many as 150 Million Extreme Poor by 2021» [Електронний доступ]. – Режим доступу: <https://www.worldbank.org/en/news/press-release/2020/10/07/covid-19-to-add-as-many-as-150-million-extreme-poor-by-2021> – вільний. Мова англ.

Науковий керівник: О.А. Задоя, кандидат економічних наук, доцент.

А. Носенко
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

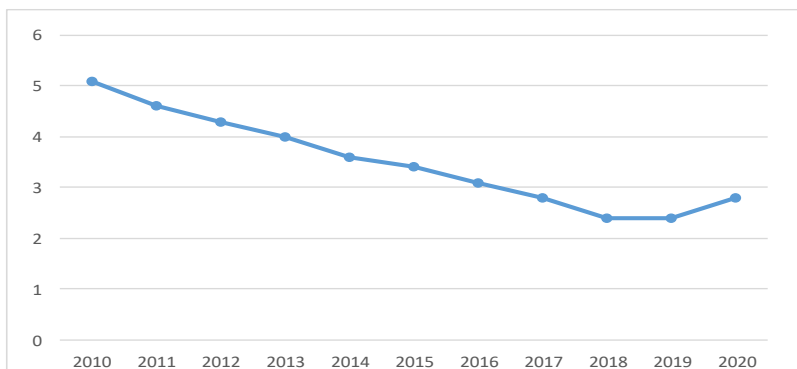
СИСТЕМИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ БЕЗРОБІТНИХ У РІЗНИХ КРАЇНАХ ТА ЇХ ЕФЕКТИВНІСТЬ

Безробіття стало значною проблемою на даний момент. За даними Міжнародної організації праці (МОП) ООН, у 2018 р. у світі було 172 мільйони осіб (5% від загальної робочої сили) без місця працевлаштування [1]. І ця кількість зростає з кожним роком, особливо в кризовий період, спричинений пандемією COVID-19. І в кожній країні є своя система заходів для підтримання людей, що опинилися на межі безробіття.

Для порівняльного аналізу системи соціального захисту в нашій роботі ми оберемо Японію і Іспанію. Стосовно Японії можна сказати, що ця країна має майже найнижчий рівень безробіття у світі – 2,8% [2]. Це пов'язано напряму с менталітетом самих японців – вони, можна сказати,

живуть своєю роботою. Вони працюють понад нормою трудового дня, та навіть у вихідні дні. Але деяким не щастить, і вони все ж залишаються безробітними. Система соціальної допомоги в Японії надзвичайно сувора, по даним МОТ майже 77% не працевлаштованих японців не отримують допомогу [1]. Є дві основні умови які повинні дотримуватися для отримання права на виплату: на останньому робочому місці працівник повинен відпрацювати не менше шести місяців та період зайнятості повинен бути застрахований. Звісно додатково також розглядається причина звільнення с попереднього місця роботи. Нарахування допомоги залежить від середньої заробітної плати за останні пів року, загалом це приблизно 50-80% від попередньої плати. Тривалість виплат у Японії змінюється залежно від умов втрати роботи та тривалості вкладу внесків. Найбільші виплати розраховані для людей, які були скорочені через урізання штат чи банкрутство компанії – 90-330 днів. В інших випадках – 90-150 днів. Крім того, Японія має особливі умови під час економічного спаду (безробіття вище 4%) або під час стихійних лих. Далі наведено діаграму рівня безробіття в Японії за останні 10 років. Дані наведені на рис.1.

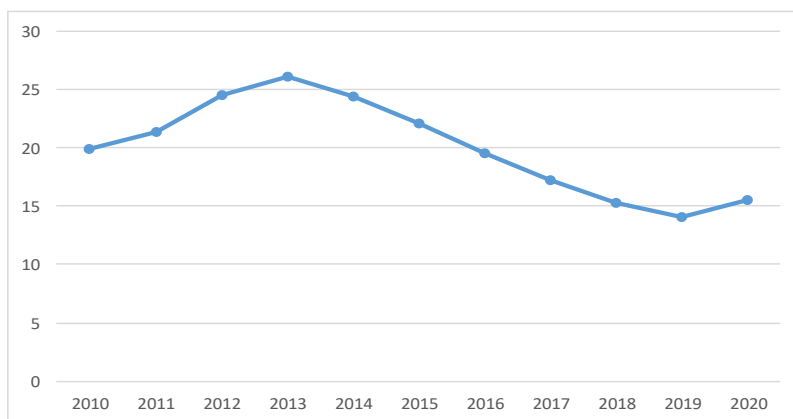
Рис. 1. Рівень безробіття в Японії, 2010-2020 рр., % *

*Складено автором за [3].

Отже, за даними поданими на рис.1 та фактами, які описані вище, можна підсумувати, що система отримання соціального захисту для безробітних досить важка, і не всі можуть отримати її. Так як, в країні важкі умови отримання виплат від держави та менталітет населення не дає довго залишатися без роботи.

Іспанія має досить великий рівень безробіття – 15,5% від працездатного населення у 2020 р. [2]. Основна причина – економіка

побудована в основному на туризмі та будівництві, відсутня промисловість. За останні тридцять років рівень безробіття в Іспанії приблизно вдвічі перевищував середній показник по розвинених країнах як за часів зростання, так і за часів кризи. Отримувати допомогу на основі безробіття мають право тільки ті особи, які відповідають одному з наведених нижче вимог: зареєстровані в центрі зайнятості, людина працює не повний робочий день, стаж роботи не менше одного року за останні шість років, щомісячний дохід людини не перевищує суму 75% від мінімальної заробітної плати, яка становить 1050 євро, тобто якщо людина працює офіційно, і його плата менша 787,5 євро [4]. Розмір виплат напряму залежить від стажу роботи, сімейного стану та попередньої заробітної плати. Офіційна ставка дорівнює 70% від минулої заробітної плати, але якщо у безробітного в сім'ї є неповнолітня дитина, то розмір допомоги по безробіттю збільшується до 80%. Також потрібно відмітити, що максимальний розмір допомоги по безробіттю дорівнює 1 397 євро. Термін виплати також безпосередньо залежить від стажу роботи. Якщо стаж людини 1 рік, то допомога буде виплачуватися лише 4 місяці, а якщо 5 років – то 20 місяців будуть надходити виплати. Але варто пам'ятати, що в Іспанії перебувати без роботи і стояти на обліку на біржі зайнятості можна не довше 720 днів. Далі наведено діаграму рівня безробіття в Італії за останні 10 років. Дані наведені на рис.2.

Рис. 2. Рівень безробіття в Іспанії, 2010–2020 рр., % *

*Складено автором за [5].

Отже, можемо підсумувати що система отримання соціального захисту безробітних в Іспанії доступна, отримати допомогу від держави не важко. Велике безробіття тісно пов'язане з економічним положенням

країни. Але якщо поглянути на рис. 2, то очевидно що безробіття поступово зменшується, але пандемія COVID-19 привела до збільшення цього рівня, так як постраждав сектор туризму.

Список використаних джерел

1. International Labour Organization [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.ilo.org/global/lang--en/index.htm> - вільний. Мова англ.
2. КНОЕМА [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://кноема.ru/> - вільний. Мова англ.
3. Уровень безработицы в Японии [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://svspb.net/danmark/bezrabotica.php?l=japonija> – вільний. Мова рос.
4. Средняя зарплата в Испании [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://visasam.ru/emigration/europe-emigration/zarplati-v-ispanii.html> – вільний. Мова рос.
5. Уровень безработицы в Испании [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://svspb.net/danmark/bezrabotica.php?l=ispaniija> – вільний. Мова рос.

Науковий керівник: О.А. Задоя, кандидат економічних наук, доцент.

В. Панявіна
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

ВАЛЮТНІ РИЗИКИ: СУТНІСТЬ, РІЗНОВИДИ ТА УПРАВЛІННЯ

Валютні ризики – це ризики виникнення фінансових втрат у результаті зміни курсу валют [1].

В науковій літературі пропонуються наступну класифікацію валютних ризиків [2]:

- Операційний ризик - вид валютного ризику може проявлятися як не отримання повного прибутку, реальних втрат або втрачених вигод під час здійснення конкретної угоди.
- Трансляційний – виникають при розрахунках коштів з однієї валютної системи до іншої (конвертація валют).
- Економічний – ризик, пов'язаний із впливом коливань курсів валют на загальну економічну ситуацію.

Облік валютних ризиків є особливо важливим у міжнародних торгових операціях, коли розрахунки ведуться в іноземній валюті. Зміна курсу може призвести до додаткових витрат, які вплинуть на

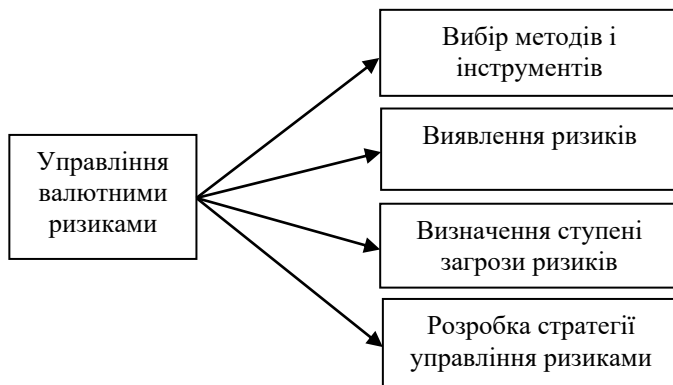
раціональність угоди. Експортер має ризик зменшення отримуваної ним суми національної валюти під час обміну виручки, а імпортер – у разі підвищення курсу валюти платежу [3].

Втрати у зовнішньоекономічній діяльності може зазнати будь-хто з її учасників, як банк, так й експортер або імпортер. Щоб відстежити потенційний ризик, банки ведуть постійний моніторинг валютної позиції. До її складу входять:

- Поза балансові вимоги
- Балансові активи
- Зобов'язання в іноземній валюті
- Зобов'язання у дорогоцінних металах

Основним фактором ризику є мінливість курсу. На коливання можуть також впливати інфляція, ключова ставка, розвиток внутрішнього ринку валют, адміністративні обмеження, накладенні на цінності, які зберігаються в іноземній валюті.

Тому, для ефективного управління розрахунками, важливо вміти правильно керувати валютними ризиками (рис.1), знати всі типи ризиків, які виникають у процесі міжнародного товарообміну, а також заходи, що дають змогу мінімізувати або уникнути цих ризиків у майбутньому.

Рис. 1. Управління валютними ризиками*

*Складено автором на основі [4].

Страховання валютних ризиків здійснюється двома основними способами:

- Внесенням у договір захисних валютних застережень;

- Здійсненням спеціальних валютних операцій.

Хеджування – заходи, спрямовані на страхування ризиків на фінансових ринках. Хеджування захищає від ризику несподіваних цінових коливань, знижуючи прибуток. А людей, які займаються страхуванням своїх ризиків або самі страхуються від ризику називають хеджерами.

Основні методи хеджування [5].

- Укладання термінових валютних угод (форвардні) - курс валют із термінової валютної операції фіксується на момент укладання угоди, хоча вона виконується через певний термін.

- Ф'ючерсні угоди – це передача акцій або товару зі сплатою грошової суми через певний строк після укладання угоди за ціною, зазначеною у контракті

- Опціони – угода, яка дає право покупцю опціону за певну премію купити (продати) на основі стандартного контракту валюту у визначений день (або будь-якої миті до визначеного дня) за фіксованим курсом [6]. Валютний опціон близький до ф'ючерсу, але дає покупцю опціону право вибору між виконанням угоди чи відмовою угоди.

До цього виду ризику схильні міжнародні корпорації, компанії, які займаються імпортно-експортними операціями, і навіть деякі види бізнесу які працюють тільки на внутрішньому ринку. Вони досягають зниження ризику за допомогою страхування, вмінням управління та постійним моніторингом валютних позицій.

Список використаних джерел

1. Валютні ризики: як виключити фінансові втрати? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.sravni.ru/enciklopediya/info/valjutnye-riski-kak-iskljuchit-finansovye-poteri/> - вільний. Мова укр.

2. Валютний ризик [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://pidru4niki.com/1754090659748/finansivalyutniy_rizik – вільний. Мова укр.

3. Основні ризики для міжнародного бізнесу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ua.nesrakonk.ru/internationalfinancerisks/> - вільний. Мова укр.

4. Ризики у зовнішньоекономічній діяльності [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2016/06/273.pdf> – вільний. Мова укр.

5. Термінові угоди з іноземною валютою: форвардні, ф'ючерсні, опціонні угоди. Операції «своп»: цілі, сутність, значення та різновиди [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://um.co.ua/8/8-17/8-178854.html> - вільний. Мова укр.

6. Характеристика опціонних угод [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://studopedia.ru/19_8854_tema--harakteristika-optsiionnih-ugod.html – вільний. Мова укр.

Науковий керівник: О.А. Задоя, кандидат економічних наук, доцент.

В. Пікуш

Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

ТОРГОВИЙ БАЛАНС УКРАЇНИ: НАСЛІДКИ ВСТУПУ УКРАЇНИ ДО СОТ

Україна 16.05.2008 р. стала сто п'ятдесят другим членом СОТ. Що це для неї означало та які наслідки мало?

Перш за все ця подія призвела до того, що:

- Україна мала змогу досить сильно розширити свій експортний потенціал, адже отримала змогу експортувати свої товари в основному до всіх країн-членів СОТ.

- Розширення не тільки експортних, а й імпортних можливостей. Після вступу до СОТ Україна отримала більш широкий спектр вибору імпортних товарів та послуг.

- Отримання статусу країни-учасниці СОТ збільшило її можливості стосовно участі у регіональних союзах та об'єднаннях.

- Заохочення міжнародних інвестицій. Своїм вступом до СОТ Україна показала, що вона має торговий потенціал.

- Прийняття та створення правового регулювання для стабільного ведення міжнародної торгівлі, а також доступ до міжнародного механізму врегулювання торговельних суперечок [1].

Зниження впливу торгових бар'єрів сприяє збільшенню торговельного потенціалу, та призводить до збільшення державних та особистих доходів громадян держави. Зі вступом у СОТ Україна змогла торгувати з більшою кількістю країн. У табл. 1 наведено розміри експорту України з країнами-партнерами у 2019 р., з якої можна зробити висновок, що Україна більше всього експортувала у Китай, що склало 7,2% від усього експорту. На другому місці Польща – 6,6%, на третьому – Російська Федерація – 6,5%, на четвертому – Туреччина – 5,2%, а на п'ятому – Італія – 4,8%.

Таблиця 1

Експорт України з країнами-партнерами у 2019 р. (тис. дол. США) [2]

	Експорт	
	Країни призначення	Країна, що торгує
Усього	50 054 605,8	50 054 495,8
Китай	3 593 093,9	327 207,0
Польща	3 295 846,6	3 029 847,3
Російська Федерація	3 242 815,8	2 454 466,2
Туреччина	2 619 024,9	293 033,1
Італія	2 418 875,4	419 046,5

Усі країни, до яких найбільш за все, та країни, що вносять якусь більш-менш значну частку до її експорту – країни-члени СОТ. Отже вступ до Світової організації торгівлі допомогі Україні розширити свій експортний потенціал. Станом на 2019 р. більш ніж 41% експорту України складав експорт до країн Європейського союзу (приблизно 20,75 мільйонів доларів). Також незвичним стало те, що експорт до Китаю та Польщі став складати більшу частку ніж експорт до Російської Федерації.

Наразі Україна експортує товари агропромислового комплексу – зернові культури складають 9 633 333,903 тис. дол. США – приблизно 19,25% від всього експорту. На другому місці експорт чорних металів – 8 735 988,175 тис. дол. США – приблизно 17,45% від всього експорту. На третьому місці експорт руди, шлаку і золи – 3 590 241,30 тис. дол. США – приблизно 7,17% від всього експорту. З наведених даних можна зробити висновок та підтвердити, що Україна, на жаль, торгує сировиною, як «бананова» республіка, а не готовою продукцією, як провідні країни світу. Звичайно, якби Україна мала більш розвинену та конкурентоспроможну промисловість її негативне сальдо торгівельного балансу зменшувалось значно швидше, ніж як за даними 2019 р., у якому воно склало – 3,63 мільярди доларів США (хоч це і на 41,5% менше, ніж у 2018 р.).

Щодо імпорту у 2019 році скалась така ситуація (табл.2.).

Ситуація схожа з експортом – усі країни, які імпортують в Україну – члени СОТ. У табл. 2 наведено дані про розмір імпорту з країн, що імпортують до України найбільше. На першому місці знов Китай, величина імпортованих товарів з цієї країни складає 15,1% від загального імпорту до країни. На другому місці – Російська Федерація – 11,5%, на третьому – Німеччина – 9,8%, на четвертому – Польща – 6,8% та на п'ятому – Білорусь – 6,2%.

Аналізуючи дані, що були наведені у таблицях можна зробити висновок, що Китай – основний торговий партнер України. За останній рік експорт у Китай виріс на 63,3%, а імпорт – майже на 21% [3].

Імпорт України з країнами-партнерами у 2019 р. (тис. дол. США) [2]

	Імпорт		
	Країна походження	Країна відправлення	Країна, що торгує
Усього	60 800 173,1	60 755 674,4	60 744 235,7
Китай	9 204 805	6 249 553,6	4 120 034,4
Російська Федерация	6 985 013,5	5 807 376,2	2 665 339,9
Німеччина	5 986 873,6	5 879 353,7	5 665 279,2
Польща	4 109 083,2	5 816 435,2	4 864 048,7
Білорусь	3 751 922,9	4 640 878,3	2 432 258,8

Членство України до СОТ дало їй змогу торгувати з іншими країнами – членами СОТ, правове регулювання торгівлі на міжнародному рівні, підвищення рівня життя, розширення виробництва товарів та послуг і торгівлі ними з урахуванням оптимального використання світових ресурсів відповідно до цілей сталого розвитку, Співробітництво з Міжнародним валютним фондом і Міжнародним банком реконструкції та розвитку та його філіалами для досягнення більшої узгодженості у формуванні глобальної економічної політики, у разі необхідності [4]. Але на фоні позитивних наслідків, потрібно відзначити і необхідність на данному етапі становлення національної економіки нашої держави використовувати певні інструменти протекціонізму задля захисту молодих галузей.

Список використаних джерел

1. Державна підтримка українського експорту [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrexport.gov.ua/ukr/wto/ukr/981.html> - вільний. Мова укр.
2. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua> – вільний. Мова укр.
3. С кем торгует Украина [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://biz.liga.net/ekonomika/all/novosti/s-kem-torguet-ukraina-kitay-i-polshapotesnili-rossiyu---gosstat> – вільний. Мова рос.
4. Світова організація торгівлі (СОТ) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mfa.gov.ua/mizhнародni-vidnosini/svitova-organiзaciya-torgivli-sot> – вільний. Мова укр.

Науковий керівник: О.А. Задоя, кандидат економічних наук, доцент.

ОСОБЛИВОСТІ ДІЛОВОГО СПІЛКУВАННЯ ПРИ ЗДІЙСНЕННІ ОПЕРАЦІЙ НА ЗОВНІШНЬОМУ РИНКУ

На сьогодні, зовнішньоекономічна діяльність – це складова більшості підприємств, які займають місце в різноманітних галузях індустрії. Ділове спілкування з бізнес-партнерами є невід’ємною частиною при розширенні масштабів свого бізнесу, просуванню на зарубіжні ринки нових товарів або тих, які вже існують тощо. Але для ділового спілкування з зарубіжними партнерами притаманні особливі риси, які наявні при здійсненні операцій на зовнішньому ринку. І для того щоб все пройшло успішно, потрібно знати всі особливості міжнародного спілкування та володіти навичками проводити переговори з іноземними партнерами.

Вміння застосовувати правила ділового етикету – це дуже важлива професійна якість, тому що приблизно 70% ділових угод були невдалими, через те, що вітчизняні бізнесмени не знали та не застосовували правила ділової поведінки [1]. Як писав Дейл Карнегі: «Успіхи тієї чи іншої людини у її фінансових справах на 15% залежать від її професійних знань і на 85% – від її вміння спілкуватися з людьми».

Особливостями ділового спілкування при здійсненні операцій на зовнішньому ринку є.

1. Ділова мова. У наш час вільно володіти англійською мовою є одним із головних чинників успіху в бізнесі.

2. Етичні норми і правила поведінки в процесі ділового спілкування. Знання основних моментів ділового етикету кожної нації є основою успіху та допомагає уникнути неприємних ситуацій. Потрібно враховувати інтереси свого бізнес-партнера.

3. Національні особливості. Необхідно знати найбільш поширені особливості в мисленні, сприйнятті та в поведінці партнера. Завдяки цьому можна не просто уникнути помилок а ще й проявити свою повагу до певної нації та досягнути найкращого результату переговорів.

4. Психологія спілкування. Щоб досягнути ефективний результат переговорів слід урахувувати і аналізувати логіку мислення партнера, його психічний склад, особливості його темпераменту з точки зору психології. Важливим також є знайти «спільну мову» [2].

Підедуємо, що основними особливостями ділового спілкування є: психологія, ділова мова, регламентованість, правові рамки, професійність, ділова етика, національні та культурні особливості.

Отже, співпраця з іноземними партнерами – це зіткнення зовсім різних національних культур. Тому необхідно брати до уваги національні особливості партнера, щоб уникнути непорозумінь, а іноді й конфліктів..

Список використаних джерел

1. Думанська І.Ю. Філософія ведення бізнесу з іноземними контрагентами в контексті їх ментальності: поради для фахівця ЗЕД [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ej.kherson.ua/journal/economic_06/16.pdf – вільний. Мова укр.

2. Гриньова Н.Є., Карпенко М.О. Особливості ділового спілкування при здійсненні зовнішньоекономічної діяльності підприємства [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://journals.khnu.km.ua/vesnik/pdf/ekon/2009_6_3/pdf/143-146.pdf – вільний. Мова укр.

Науковий керівник: О.А. Задоя, кандидат економічних наук, доцент.

Н. Popova
Afred Nobel University, Dnipro

GLOBAL WARMING AND ITS INFLUENCE ON THE WORLD ECONOMY

Over the past decades the problem of global warming has led to various climate change all around the world. It has ceased to be a problem of individual countries and has grown into a global catastrophe worldwide, which requires an emergency solution. An enormous amount of different countries have faced the consequences of climate change, such as: droughts, floodings, fires, sediments, etc. As a result, it was stated that the elimination of the consequence has a greater impact on the expense part of budget than preventive measures. Recently, due to advertisements, newspapers and tv programs people become more and more aware that reducing harmful emissions, planting forests, lowering the washing temperature, refusing from plastic and other important things diminish the risk of an increase in temperature of our planet.

Moreover, global warming comes with a big price tag for every country around the world. The 80% reduction in U.S., for instance, emissions that will be needed to lead international action to stop climate change may not come cheaply, but the cost of failing to act will be much greater. New research shows that if present trends continue, the total cost of global warming will be as high as 3.6% of gross domestic product (GDP). Four global warming impacts alone - hurricane damage, real estate losses, energy costs, and water costs will come

with a price tag of 1.8% of U.S. GDP, or almost \$1.9 trillion annually (in today’s dollars) by 2100. We know how to avert most of these damages through strong national and international action to reduce the emissions that cause global warming. But we must act now. The longer we wait, the more painful, and expensive, the consequences will be.

As researches of the highest forum of country’s investigations, Royal Disaster Management Commission claimed on the 28th of October 2020 – “*in the next two decades global warming is inevitable and complex natural disasters will become common place, when fires, floodings, droughts and other problems will occur in a row and negatively cause our budget.*” Droughts, floods, wildfires, and hurricanes have already caused multibillion-dollar losses, and these extreme weather events will likely become more frequent and more devastating as the climate continues to change. Tourism, agriculture, and other weather-dependent industries will be hit especially hard, but no one will be exempt. Household budgets, as well as business balance sheets, will feel the impact of higher energy and water costs.

The table below illustrates the possible predictions of price tag while global warming in 4 impact areas from 2025 to 2100 (Table 1).

This provided data estimates what the United States will pay as a result of four of the most serious impacts of global warming in a business-as-usual scenario - that is, if we do not take steps to push back against climate change:

- *Hurricane damages* – \$422 billion in economic losses caused by the increasing intensity of Atlantic and Gulf Coast storms. In recent years, hurricane damages have averaged \$12 billion and more than 120 deaths per year. With business-as-usual emissions, average annual hurricane damages in 2100 will have grown by \$422 billion and an astounding 760 deaths just from climate change impacts (Levy, 2021).

Table 1

The Global Warming Price Tag in Four Impact Areas, 2025 through 2100

	In billions of 2006 dollars				As a percentage of GDP				U.S. Regions Most at Risk
	2025	2050	2075	2100	2025	2050	2075	2100	
Hurricane Damages	\$10	\$43	\$142	\$422	0.05%	0.12%	0.24%	0.41%	Atlantic and Gulf Coast states
Real Estate Losses	\$34	\$80	\$173	\$360	0.17%	0.23%	0.29%	0.35%	Atlantic and Gulf Coast states
Energy-Sector Costs	\$28	\$47	\$82	\$141	0.14%	0.14%	0.14%	0.14%	Southeast and Southwest
Water Costs	\$200	\$336	\$565	\$950	1.00%	0.98%	0.95%	0.93%	Western states
Subtotal for four impact	\$271	\$506	\$961	\$1,873	1.36%	1.47%	1.62%	1.84%	

Source: (Hope, et al, 2021)

- *Real estate losses* – \$360 billion in damaged or destroyed residential real estate as a result of rising sea levels. The business-as-usual scenario forecasts 23 inches of sea-level rise by 2050 and 45 inches by 2100. If nothing is done, rising sea levels will inundate low-lying coastal properties. Even those properties that remain above water will be more likely to sustain storm damage, as encroachment of the sea allows storm surges to reach inland areas that were not previously affected. By 2100, U.S. residential real estate losses will be \$360 billion per year (Levy, R., 2021).

- *Energy costs* – \$141 billion in increasing energy costs as a result of the rising demand for energy. The highest net energy costs – after taking into consideration savings from lower heating bills - will fall on Southeast and Southwest states of the US. Total costs will add up to more than \$200 billion for extra electricity and new air conditioners, compared with almost \$60 billion in reduced heating costs. The net result is that energy sector costs will be \$141 billion higher in 2100 due to global warming (Hope et al, 2021).

- *Water costs* – \$950 billion to provide water to the driest and most water-stressed parts of the United States as climate change exacerbates drought conditions and disrupts existing patterns of water supply. By 2100, providing the water we need throughout the country will cost an estimated \$950 billion more per year as a result of climate change.

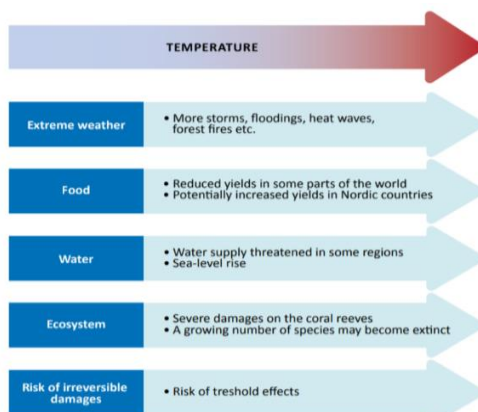
The analysis finds that, if present trends continue, these four global warming impacts alone will come with a price tag of almost \$1.9 trillion annually (in today's dollars), or 1.8% of U.S. GDP per year by 2100. And this bottom line represents only the cost of the four categories, examined in detail; the total cost of continuing on a business-as-usual path will be even greater – as high as 3.6% of GDP when economic and noneconomic costs such as health impacts and wildlife damages are factored in.

Damage on the order of a few percentage points of GDP each year would be a serious impact for any country, even a relatively rich one like the United States. And people will not experience the worst of the global problem: The sad irony is that while richer countries like the United States are responsible for much greater per person greenhouse gas emissions, many of the poorest countries around the world will experience damages that are much larger as a percentage of their national output. For countries that have fewer resources with which to fend off the consequences of climate change, the impacts will be devastating. The question is how we value costs to people around the world - today and in the future - whose economic circumstances make them much more vulnerable than we are. Decisions about when and how to respond to climate change must depend not only on our concern for our own comfort and economic well-being, but on the well-being of those who share the same small

world with us. Our disproportionate contribution to the problem of climate change should be accompanied by elevated responsibility to participate, and even to lead the way, in its solution. It is difficult to put a price tag on many of the costs of climate change: loss of human lives and health, species extinction, loss of unique ecosystems, increased social conflict, and other impacts extend far beyond any monetary measure (Fig1.). But measuring the economic damage of global warming in the United States, for instance, will show the magnitude of the challenges people will face if we continue to do nothing to push back against climate change. Curbing global warming pollution will require a substantial investment, but the cost of doing nothing will be far greater. Immediate action can save lives, avoid trillions of dollars of economic damage, and put us on a path to solving one of the greatest challenges of the 21st century. Extreme weather, made worse by climate change, along with the health impacts of burning fossil fuels, has cost the U.S. economy at least \$240 billion a year over the past ten years, a new report has found. And yet this does not include this past month's three major hurricanes or 76 wildfires in nine Western states. Those economic losses alone are estimated to top \$300 billion, the report notes. Putting it in perspective, \$300 billion is enough money to provide free tuition for the 13.5 million U.S. students enrolled in public colleges and universities for four years (Hope et al, 2021).

Similar trend is seen in Turkey. This country struggled from the fires in July and August 2021, a series of more than two hundred wildfires burnt 1,700 square kilometres of forest in Turkey's Mediterranean Region in the worst-ever wildfire season in the country's history, with the temperature around 37 °C. The fires originating from a heatwave made more likely by climate change. It is clear that the south of Turkey is based on tourism business, so the majority fires in country, especially near touristical places, led to a significant decrease in the flow of tourists, which, in turn, after lockdown influenced catastrophic losses in the region's economy, migration of labour, also led to enormous social spendings to comfort the suffered population. This whole situation attracted worldwide attention, so the following countries responded and helped prevent the fires in Turkey: Azerbaijan, Croatia, France, Romania, Russia, Ukraine, Poland. What is more unusual, that not only neighboring counties, but also the USA, Kuwait, Israel, Iran, Belarus. That claims that the world is concerned with the global warming problem and its influence on crisis on global economy and ecology. Also, for another example, Australia, which suffered from fires in the 2019 and 2020 has only recently been able to roughly calculate the cost of rebuilding the country – the Australian branch of the World Wildlife Fund has proposed a plan to rebuild the country worth 300 million dollars, the sum was calculated for 5 years. And there are so much

more similar horrific situations that influence both economic and non-economic issues. The tables are provided from (Olovsson, 2021).

Fig. 1. Effects of the global temperature on national economies

Source: (Hope, et al, 2021)

However, there are lots of volunteering or governmental organizations, which try to maintain order and preserve nature, most importantly – fight for our life against global warming. If we save our planet, we won't struggle from economic and non-economic problems. For instance, flourishing, well-known company, that shares green peace's interests and provides new technologies that doesn't hurt the environment is Tesla. Its shares have been listed on the stock exchange for 10 years. During this time, they grew by 5837%. For a decade, Elon Musk's company has outpaced the growth rates of quotations of such giants as Apple and Amazon. Share of companies that move to alternative power supplies in the world of economic policy is increasing significantly. Furthermore, such progressive companies are:

- Sunnova Energy International. An American company that runs the solar and storage systems. It shares soar 168% YTD, but still have upside potential.
- Sunrun. Sunrun Inc. develops, installs, sells and services solar energy systems for residential buildings in the United States.
- Clearway Energy. A holding company, owns a portfolio of renewable and conventional generation and thermal infrastructure assets.
- NextEra Energy. A holding company, owns and operates power generation, transmission and distribution facilities for retail and wholesale

customers, as well as gas infrastructure assets. Through its subsidiary NextEra Energy Resources, the company is a renewable wind and solar energy generator. NextEra Energy beat Wall Street expectations in the third quarter and raised its earnings forecast for 2021. Its net profit increased in comparison with the third quarter of 2019 by 40% – to \$ 1.23 billion (Сафронов, 2021).

This is only a little part of organizations, that are trying to make our world better, reduce our great economic problems (lack of budget) by maintaining some environmentally friendly technologies, machinery, etc. An initial question may be what economists have to say about a scientific problem such as global warming. When you think about it, it is actually obvious that the greenhouse gases emitted by people are a result of economic activity – of consumption, production and investment – and are affected by factors such as technological development, economic growth, natural resources and institutions. All of these things are exactly what economists have been studying and attempting to understand for a very long time. But economists also study how economic instruments can counteract so-called market failures. There is no shortage of suggestions in the general debate for how we should manage global warming. These include everything from taking shorter showers, stopping travelling or stopping having children to, investing in sustainable companies and subsidising green energy. But how effective are these suggestions in actually reducing global warming? An economic analysis is also valuable here to evaluate which measures are good and which are too expensive, ineffective or both (Leahy, 2021).

To summarize the whole information on this topic, I would like to add that estimates of future economic damages resulting from climate change have an important impact on policy decisions being made today. Reducing greenhouse gas emissions and protecting ourselves from those impacts will be costly, but a failure to act to address climate change would be even more expensive. If we take the lead in acting now, our grandchildren will thank us for leaving them a more livable world.

References

1. Levy, R., 2021. *Climate Q&A*. [online] Earthobservatory.nasa.gov. Available at: <<https://earthobservatory.nasa.gov/blogs/climateqa/>> [Accessed 4 November 2021].
2. Hope, C., Alberth, S., Fisher, J. and Biewald, B., 2021. *The Cost of Climate Change*. [online] Nrdc.org. Available at: <<https://www.nrdc.org/sites/default/files/cost.pdf>> [Accessed 29 October 2021].

3. Сафронов, А., 2021. *Акции Tesla торгуются на бирже 10 лет. За это время они выросли на 5837%*. [online] РБК Инвестиции. Available at: <https://quote.rbc.ru/news/article/5efaf5559a7947054612e196?utm_source=amp_quote_full-link> [Accessed 4 November 2021].

4. Olovsson, C., 2021. *Global warming from an economic perspective*. [online] Riksbank.se. Available at: <https://www.riksbank.se/globalassets/media/rapporter/pov/artiklar/engelska/2020/200513/2020_1-global-warming-from-an-economic-perspective.pdf> [Accessed 4 November 2021].

5. Leahy, S., 2021. *Hidden Costs of Climate Change Running Hundreds of Billions a Year*. [online] Science. Available at: <<https://www.nationalgeographic.com/science/article/climate-change-costs-us-economy-billions-report>> [Accessed 4 November 2021].

Scientific supervision by A.S. Mahdich, PhD in Economics, Professor.

Д. Прсжина
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

ПРОБЛЕМИ ЗАХИСТУ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В ГЛОБАЛЬНИХ МАСШТАБАХ

Для початку потрібно точно розуміти, що таке інтелектуальна власність (ІВ). ІВ належить до творінь розуму, таких як наукові відкриття, витвори мистецтва, конструкції, знаки, назви та зображення, які використовують у торгівлі.

Закон охороняє інтелектуальну власність різними способами, наприклад патентами, авторськими правами і товарними знаками, які дозволяють людям отримувати вигоду від того, що вони створюють. Гарантуючи правильний баланс між інтересами новаторів та громадськості, система ІВ спрямована на створення середовища, в якому можуть просуватися творчість та інноваційні технології. Інтелектуальна власність належить до бренду, винаходу, дизайну чи іншого виду творчості, на яку власники мають законні права.

Існує чотири основні види інтелектуальної власності:

Патент надає власнику законне право обмежувати іншим створювати, використовувати чи продавати винахід протягом якогось періоду. Патентні права підпадають під дію приватного права, і власник патенту повинен подати до суду того, хто порушує його, щоб захистити свої права.

Торгова марка – конкретний знак, завдяки якому компанія ідентифікує свій продукт чи послуги. Торговою маркою може бути будь-які відмінні слова (або одне слово), символи тощо. Це допомагає відрізнити товари та послуги від продуктів конкурентів.

Авторське право – кажучи простою мовою – це право на копіювання. Тобто, оригінальні творці продуктів і всі інші, хто має дозвіл, можуть відтворювати роботи. Закон про авторське право дає виключне право на подальше використання та копіювання цього матеріалу на якийсь час, після чого об'єкт, під захистом авторського права, стає суспільним надбанням.

Комерційна таємниця - це інформація, яка не відома публічно, і власник робить все для забезпечення її таємності. Захист комерційної таємниці триває доки інформація перестає бути цінною або коли вжиті для її збереження заходи більше не мають підтримки.

Система прав ІВ має дуже суворі закони. Але деякі знаходять шляхи їхнього обходу. Причина цього у тому, що питанням захисту інтелектуальної власності не приділяється належної уваги. Досить складно довести судовим органам, що слід розглядати питання прав ІВ так само, як інші економічні правопорушення.

Плагіат – це справді серйозна проблема, коли йдеться про порушення прав інтелектуальної власності. Адже це є крадіжкою ІВ та використанням її як під чужим ім'ям без вказівки творця. Це може бути ідеєю, винаходом, оригінальними роботами та іншою конфіденційною інформацією.

Також це може бути підробка товарних знаків та піратство. Плагіат може мати наслідки, які загрожують навіть широкому загалу. Наприклад, можуть становити небезпеку підроблені ліки. Саме тому дуже важливо надавати важливе значення питанням прав ІВ.

З популяризацією Інтернету стало простіше презентувати інтелектуальну власність. Але ця можливість має свої недоліки, адже потрібну інформацію в Інтернеті вкрасти досить легко. Будь-які опубліковані статті та напрацювання схильні до піратства і досить складно відстежити всі випадки порушення прав інтелектуальної власності в Інтернеті, а тим більше притягнути винних до відповідальності.

У висновку можна відмітити, що масштаб підробки залишається дуже високим. Підроблені продукти постійно виробляються і продаються по всьому світу. Споживачі знаходяться під загрозою через високу схильність до неякісних продуктів на ринку. Для захисту від подібних дій повинні бути встановлені суворі кримінальні положення. Онлайн-

піратство стало дедалі зростаючою проблемою. Повинен бути механізм боротьби з піратством в Інтернеті. Потрібно зміцнити потенціал агенцій інтелектуальної власності, щоб створити сприятливе середовище ІВ, підвищити обізнаність громадськості з питань ІВ та забезпечити належні навички для визначення та підтримки інновацій, які сприяють економічному зростанню.

Науковий керівник: О.А. Задоя, доцент, кандидат економічних наук.

І. Радченко
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

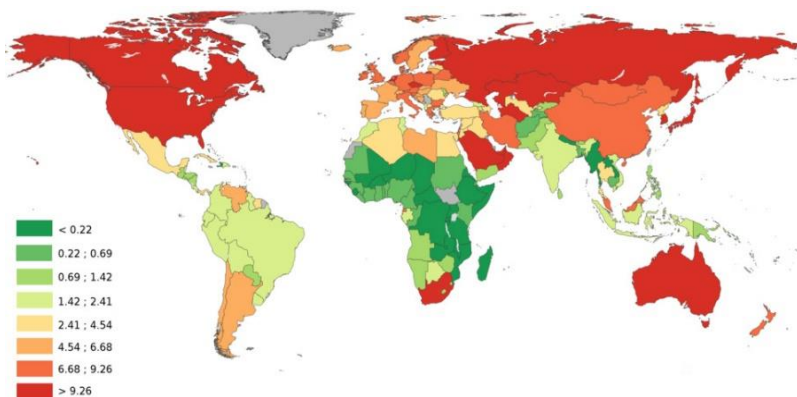
ВИСНАЖЕННЯ ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ ТА ЙОГО ВПЛИВ НА ЕКОНОМІКУ

Хоча людина й має відносно низьку частку ваги від усіх живих істот на Землі, але саме вона найбільше впливає на погіршення стану флори і фауни. Негативно вплив на природу розділили на п'ять категорій:

- зміни у використанні ґрунту та водних ресурсів;
- зміни у кліматі;
- виснаження природних ресурсів (газ, нафту тощо);
- забруднення навколишнього середовища;
- розповсюдження "сторонніх" для деяких екосистем організмів,

що згубно впливають на флору.

Раніше ОЕСР повідомили, що тільки деградація ґрунту приносить до \$11 трлн збитків на рік [1]. Але, на щастя, в наш час з'явилася мода на відповідальність та екологічність, через що, наприклад, підприємство, яке перевищує норми забруднення повітря тощо, буде піддано гніву інвесторів, громадських організацій або навіть держави, що спричинить збитки. У деяких країнах, переважно членах Євросоюзу, запроваджено нові закони, пов'язані із підтримкою екології, лідери цих держав закликають мирових лідерів з погіршення екології також приєднатися до ініціативи і вже активно ведуть дослідження щодо більш екологічного палива, менших витрат на здобуття електроенергії ті відновлення колишнього об'єму природних ресурсів. Нижче наведена карта країн, що забруднюють довкілля (рис.1).

Рис. 1. Викиди парникових газів на душу населення [2]

Саме з цієї причини більшість галузей обмірковують дії наперед, не приносячи суспільство до “шумихи”: підписують пакти про екологічну безпеку ресурсів, беруть він зобов'язання щодо зниження свого поганого впливу природу.

Як це впливає на нас, простих громадян? По-перше, звичайно ж, проживаючи в місті, задумоу змогом від заводів або шкідливими речовинами від інших виробництв (швидше за все він невидимий, але в будь-якому розвиненому суспільстві такі забруднення присутні), ми послаблюємо свій імунітет, що призводить до загострень захворювання легень та інших органів. Також можуть розпочатися війни за ресурси, оскільки в селах, де швидше за все ці ресурси і виробляють, корови даватимуть менше молока, м'ясо буде менш якісним, та й інші галузі промисловості в селах зазнають збитків. Тож ми самі губимо своє здоров'я нейтральним відношенням до екології навколишньої середи.

І все ж таки, чи можемо ми якось вплинути на ці згубні для нас процеси? Звичайно, необхідно лише бажання: зараз дуже багато медійних особистостей організують збори коштів на очищення океану від сміття, зменшення викидів вуглекислого газу в атмосферу.

Список використаних джерел

1. Об'єднання лідерів нафтогазового сервісу та машинобудування [Електронний ресурс]. Режим доступу – <https://nangs.org/news/technologies/vse-pro-uglerod-opasnosty-co2-i-metody-neutralizatsii-vybrosov-uglekislogo-gaza> – вільний. Мова рос.

2. Тренди РБК [Електронний ресурс]. Режим доступу – <https://trends.rbc.ru/trends/green/5e302b939a7947c10be7d952> – вільний. Мова рос.

Науковий керівник: Е.М. Лимонова, кандидат економічних наук, доцент.

M. Reva
Alfred Nobel University, Dnipro

THE IMPORTANCE OF SMALL BUSINESSES TO LOCAL ECONOMIES

Sustainable development of the economy depends on many factors, the most important of which is the development of small business. Historically, small business has played a key role in our civilization. It appeared more than 4000 years ago. Small businesses flourished in almost all ancient cultures of the world.

Today, small and medium-sized enterprises (SMEs) are becoming an integral link in the structure of the social reproduction process, without which it is impossible to ensure the successful socio-economic development of society and the growth of production efficiency. In recent decades, small businesses have been actively involved in the innovation process. In addition, it contributes to the formation of the middle class, which constitutes a significant part of the economically active population in the world economic system.

At the beginning, small businesses are a source of income for the population. Small enterprises pay taxes regularly and on time, compared to large businesses. It invests in science-intensive high-tech areas of production, thereby performing an important function in the development of the innovative economy of the state.

Secondly, small businesses are more stable to external changes and competition, which state-owned enterprises cannot withstand, provide employment for the population, which ultimately leads to a decrease in unemployment. As a result, the activity of a small enterprise leads to the improvement of the national economy. The development of small business contributes to the saturation of the market with goods and services, an increase in export potential, and a better use of local raw materials.

Furthermore, small businesses generally work hard to keep as much business local as they can. This means working with and supporting fellow small businesses, using as many local goods as possible, etc. This focus helps

stimulate local economies. It also benefits the community as a whole. Local businesses' success means more local tax money, which helps improve schools and other local services. While money spent at larger, chain businesses rarely stays in the community, small businesses keep a large percentage of their profits and turn those back into other community endeavors (Table 1).

Table 1

Indicators that characterize development of small enterprises in the world

Countries	Number of SEs (thousands of units)	Number of SEs per 1000 people	Occupied SEs (million people)	The share of SEs in the total number of employees, %	The share of SEs in GDP, %
USA	19300	74,2	70,2	54	50-52
Japan	6450	49,6	39,5	78	52-55
Germany	2290	37,0	18,5	46	50-52
France	1980	35,0	15,2	54	55-62
Ukraine	287,3	6,3	1,99	8	10

Sources: Feb.tsatu.edu.ua, 2021 and Ukrstat.gov.ua, 2021

"Small, locally owned businesses and startups tend to generate higher incomes for people in a community than big, non-local firms, which can actually depress local economies," said Stephan Goetz, professor in the Department of Agricultural Economics, sociology and a director at the Northeast Regional Center for Rural Development at Pennsylvania State University. Goetz's research identifies small business as standalone firms with 10-99 employees owned by residents or businesses with headquarters in the same state. Not only are small businesses good for the economy, Goetz contends that the presence of large firms that are headquartered in other states

was associated with slower economic growth. This is because big box and large corporations have internal systems for services such as accounting, legal and supply that are not necessarily based within the county or state, the research said (Businessnewsdaily.com, 2021).

After analyzing Table 1, it can be concluded that the role of small businesses in national economies is very large. Comparative statistics from different countries indicate that the high rates of economic development and competitiveness of its enterprises in the world market are proportional to the development of SMEs in these states.

Summing it up, without small businesses, our local economies would not be able to function. It connects the economy into a single whole, forms a kind of foundation. In all economically developed countries, small businesses receive various organizational and financial state support, the result of which is a significant replenishment to the budget, which leads to the effective functioning of the economy and a high standard of living for the population.

References

1. Businessnewsdaily.com. 2021. [online] Available at: <<https://www.businessnewsdaily.com/1298-small-business-good-for-economy.html>> [Accessed 27 October 2021].
2. Feb.tsatu.edu.ua. 2021. [online] Available at: <<http://feb.tsatu.edu.ua/wp-content/uploads/2020/02/Zavadskih-G.-ta-inshi-tezi-2020.pdf>> [Accessed 27 October 2021].
3. Ukrstat.gov.ua. 2021. [online] Available at: <<http://www.ukrstat.gov.ua/>> [Accessed 27 October 2021].

*Scientific supervision by R.M. Kliuchnyk, PhD in Politology,
Associate Professor.*

A. Rymshyna
Alfred Nobel University, Dnipro

HOW THE CREATIVE ECONOMY CAN HELP POWER DEVELOPMENT

Globalization and the knowledge economy created the preconditions for the development of the so-called "creative economy". This is an economy based on the creative potential of a person, his skills and talents, which, based on a modern technology platform and knowledge base, and, as a result, can make a significant contribution to the acceleration of economic growth,

primarily in economically developed countries. The term “creative industries” began to be used about 20 years ago to connection with certain types of activities. Some of them are very ancient, others only appeared with the development of digital technologies. The first attempt to measure the value of the creative industries was made in 1997 in the UK. The government published Creative Industries - Mapping Document 1998 which listed 13 areas of activity, including advertising, architecture, design and others. The study also highlighted the general fact that they “originate in individual creativity, skill and talent and ... have the potential to create wealth through the creation of intellectual property”. The concept of “creative economy” was introduced by BusinessWeek magazine in August 2000 (The Creative Economy. BusinessWeek (Special double issue: The 21st century corporation). The industries that belong to the creative economy have existed before. The fact that they are being combined into the creative economy today speaks of rethinking the present and planning for the future. The creative industry is a young, fast-growing economic sector, and it usually refers to industries that profit from a creative product. It intersects art, culture, business, and technology.

The main characteristics of the creative economy are: the high role of new technologies and discoveries in various fields of human activity; high creative component of labor; a large amount of already existing knowledge and an urgent need to generate new knowledge. In addition, creative industries are characterized in terms of a creative approach, which is based on design thinking, creative imagination (modeling), and practical orientation.

Until now, there has not been a single world register of what is considered creative industries and what is not. The close connection of branches of the creative economy with other industries often makes it difficult to define and separate them into a separate creative block. The standard classification of economic sectors does not allow the definition of creative industries. In 2015, the Department for Digitalization, Culture, Media and Sports of Great Britain determined the creative industries as industries which are based on the creation and use of intellectual property, namely:

- advertising and marketing;
- architecture;
- crafts;
- industrial, graphic design, creation of clothing models;
- cinematography, tv, video, radio and photography;
- development of software, services, applications, games;
- publishing and press;
- museum, galleries, libraries;

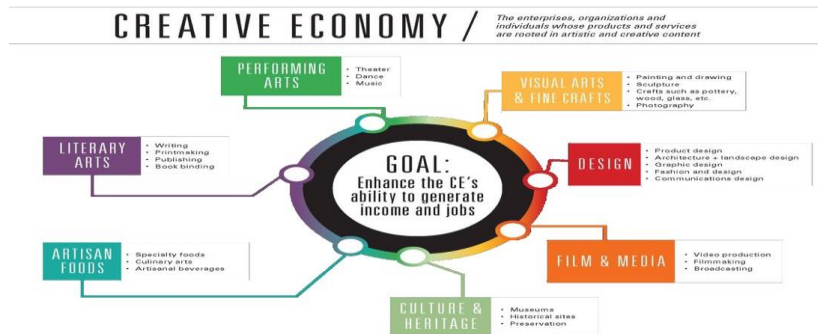
- music, theater, art.

The creative economy is designed to create an attractive investment climate, promote the growth of social harmony and the development of the social sphere, modernize the education sector, etc. New economic models, new types of social relations, and new cultural paradigms are being formed within the framework of the creative economy.

There are many environmental problems now. Creativity and creative industries can help. It is often said that oil was the fuel that propelled the world economy in the 20th century, but in the 21st century, it is creativity. The only difference between them is that the more oil we use, the less it becomes, but the more creativity we use, the more creative we become and the faster we get answers to problems. Therefore, it should be an important part of each country's strategy.

For instance, Great Britain is the first country in which, since 1998, a program to support the creative industries has been implemented as a priority direction of state policy. The development of the creative industry in Europe is also actively supported at the state level, as evidenced by examples of the best international practices.

The creative economy is about creating new jobs. It creates jobs that cannot replace machines and technology because they depend on human creativity and emotional intelligence. A 2015 study by Nesta, 'Creativity vs. Robots' claims that the creative sector will remain at the same level, it will not be affected with 86% of 'highly creative' jobs in the US, and 87% in the UK, having low risk of being replaced by automation (What is the creative economy?, 2021) (Fig. 1.).

Figure 1. Employment creation (Creative-Economy-Diagram-1 - CANO, 2021)

Many countries now recognize that bringing together industries such as culture and commerce is a successful opportunity to create a distinctive image of a country or city and stand out from competitors. Many cities are also popular with tourists due to the creative economy. Many creative industries such as museums, art, architecture, culture, attractions make a significant contribution to the development of the tourism business and attracting tourists. For example, Barcelona, which is located in Spain, is very popular among tourists due to the sights and architectural monuments of the greatest architect Antoni Gaudi. His magnificent works, such as the Sagrada Familia, Park Guell, Casa Batlló will leave an imprint of warm memories in the hearts of visitors. The city of Bilbao is famous for the Guggenheim Museum of Contemporary Art. This is the museum that attracts most of the tourists, and they come to Bilbao to enjoy the incredible exhibitions. In Paris, the highlight is the Eiffel Tower, the Taj Mahal in India, the Sydney Opera House in Australia. Everything is very interconnected. The creative economy has a strong impact on other areas. Influencing the development of tourism, also affects the development of GDP in the economies of countries and profitability from the regions (What is the creative economy?, 2021).

The creative economy is all about emotions. People change when they have heard, felt, experienced, received a new experience. The creative economy can contribute to a change in mentality, spiritual enrichment, and the development of society. The right music, theater, fashion and design, dance, culinary arts bring pleasure and positive emotions. The mental state of people is much better, they do not suffer from depression, they recover after working days and become more productive. Immersion in the world of creativity and rest from routine matters is very important for the efficiency of citizens and the health of the nation. Creative industries have a positive impact on society, as they contribute to economic development, the diffusion of innovations and ideas leading to progress.

A creative mind and talent are essential to the economy. Many of the biggest contributors to long-term success have come from small start-up businesses with nothing but ideas and determination. Think about Microsoft, Apple, Facebook, and Instagram. And there are many such examples. When creating a business, one of the most important characteristics of a person should be creativity. These days, people who have creativity, an inventive approach, and the ability to tackle problems outside the box are incredibly prized. These are precisely the qualities of a person that cannot be replaced by a machine and that can lead to the creation of new businesses, rethinking old business models, thereby developing the country's economy (Creative Economy - Creative Vitality Suite, 2021).

To sum up, the creative economy is an important sector in the development of the economies of countries. It contributes to solving environmental problems, creating new jobs, increasing the cultural significance of the city, and developing tourism. In addition, creative industries have a positive impact on people's mental health and workability. This became especially important in the lives of people with the onset of quarantine. Therefore, for the development of the economy, it is important to pay attention to the primary, secondary, and tertiary sectors of the economy, as well as to the so-called fourth sector of the economy, the creative economy.

References

1. CANO. 2021. *Creative-Economy-Diagram-1* - CANO. [online] Available at: <<http://cano-la.org/creative-industry-advocacy/creative-economy-diagram-1/>> [Accessed 30 October 2021].

2. British Council | Creative Economy. 2021. *What is the creative economy?*. [online] Available at: <<https://creativeeconomy.britishcouncil.org/guide/what-creative-economy/>> [Accessed 31 October 2021].

3/ Creative Vitality Suite. 2021. *Creative Economy - Creative Vitality Suite*. [online] Available at: <<https://cvsuite.org/resources/creative-economy/>> [Accessed 1 November 2021].

Scientific supervision by A.S. Mahdich, PhD in Economics, Professor.

O. Romaniuk

Alfred Nobel University, Dnipro

INVESTMENT PROJECT IN THE SOCIAL SPHERE: THE ESSENCE, GOALS AND OBJECTIVES

Investment is a long-established business. The theoretical and methodological basis of investment is based on the processes and phenomenon formed by age-old experience of financial, commercial, and corporate structures.

In the scientific literature there is no single definition of the concept of "investment". The definition of investment is different in sources. The Law of Ukraine "On Investment Activity" defines investments as an all types of property and intellectual values which are invested in the assets of entrepreneurial and other activities. The result of investment could be measured as profit (income) and/or a social and environmental effect [1].

Farlex Financial Dictionary gives the definition of investment as the act of placing capital into a project or business with the objective of making a profit. According to source, an investment may involve a loan that entitles you to repayment with interest, or this may include buying an ownership share in the business. Investment can also include buying a specific asset with the plan to resell it after at a higher price [2]. The term "investment" also can be defined as an investment of capital in various forms to increase it. At the same time, the profit from investments should compensate the investor for the refusal to use funds in the current period, rewarding him for the risk and reimbursing the losses from inflation. In simple words, an investment is any capital invested in an asset to make a profit (regular or one-time). It is important to note that in some cases the main goal of investment is not profit maximizing but social or community effect.

Investment provides the powerful signal for development and thereby creates the special relationship. When people invest, they become wealthier. The modern phase of investment development requires the intensification of international investment activity. For educated and economically skilled people there are a lot of opportunities and ways to the success. In this case financial, manufacturing and investment activity become more efficient and productive, their product or service becomes competitive [3].

In a market economy the key role of investment is to attract not only the necessary quantity of capital, but also modern technologies, management methods and highly qualified employees. Countries involved in the international scientific, technical and information exchange will get an advantage. At the same time, the globalization of secular relations involving investment is accompanied by a diversification of the forms and directions of international competition, the methods of competition for possession and control of technological, labour, intellectual, natural and investment resources. The coordinated and science-based economic policy of investment activity and formation of attractive investment climate in the country are vital conditions. It could effectively attract investment in priority areas and directions of socio-economic development of the country. Such a policy supports the structural transformation of the economy and a long-term strategy for the development of the state on an innovative basis.

Investment should be the main battery of positive shifts in the economy. In modern literature, the concept of "investment" is one of the most used, reflecting the dynamics of all processes associated with the movement of financial resources in domestic and foreign markets.

Investments as an economic category perform a number of principal functions, without which it is impossible to develop the economy of any state.

Investments as the most important economic category play a significant role both at the macro and micro level, primarily for simple and advanced reproduction, structural transformations, maximizing profits and on this basis solving social problems. When conducting investment activities, investors need to rely on indicators that characterize the investment attractiveness of countries and regions and the state of the investment market for successful investment. Assessment of the investment attractiveness of the state is a complex process that requires considering a substantial number of factors.

Consequently, investments are an important condition for structural reform of the national economy, ensuring technological progress, increasing the indicators of economic activity of the enterprise. They are important for the country's economy because they ensure the effective integration of the national economy into the world through production and scientific and technical cooperation.

Social investments play an extremely significant role in society since the standard of living and quality of life depend on it in many ways. It should be noted that in the economic literature, the essence, role, and importance of social investments are described not clearly enough.

Social investment is investing in human assets. This means policies aimed at strengthening people's skills and capabilities and supporting them to fully participate in employment and social life. Key policy areas include education, quality childcare, healthcare, training, job-search assistance, and rehabilitation. If to ignore the investment environment, disregard rules of using investment tools, it has a negative impact on the economic and social sphere [4].

The Organization for Economic Co-operation and Development (OECD) considers the social impact investment as an important part of the modern global economy. OECD gives the definition of social impact investment as the provision of finance to organizations addressing social needs with the explicit expectation of a measurable social, as well as financial, return - has become increasingly relevant in today's economic setting as social challenges have mounted with public funds in many countries under pressure [5].

Professor Muhammad Yunus described definition of social business. The scholar considers a social business as an enterprise created with aim to solve social problems. At the same time, it is non-loss, non-dividend company, i.e., it is financially self-sustainable. Besides, profits realized by the social business are reinvested in the business itself (or used to start other social enterprises) in order to increase social impact, for example, expanding the company's reach, improving products or services, or otherwise subsidizing the social mission [6]. Ethically, social business is based on what Yunus defines as two main motives of man, selfishness, and dedication. Selfishly, people do seek profit through

business; however, social business is also based on the latter motive people by performing philanthropic services, like establishing churches, mosques, synagogues, art museums, public parks, health clinics or community centres. According to the professor's opinion, the profits received from a social business's operations are less important than the positive effects on society in general.

The term "impact investing" was created in 2007 by Rockefeller Foundation. According to the Global Impact Investing Network, impact investments are defined as investments made into companies, organizations, and funds with the intention to generate social and environmental impact alongside a financial return. The term "social investment" was established by the United Kingdom's Social Investment Taskforce. Essentially the terms "impact investing", "social investment" and "social impact investment" mean the same thing [7].

Socially responsible investment (SRI) is an umbrella term that covers a group of definitions of "responsible investment"/ "responsible investing" and value-based investments. Thus, socially responsible investment represents the capital investments in material and intangible form, focused on creating long-term values taking into account the impact on the environment, social sphere, quality of management and ethical obligations [8].

Some researchers distinguish such concepts as social investments, which mean investing in social facilities. This concept differs from socially responsible investments, which consist in making investment decisions based not only on financial considerations, but also taking into account what exactly the funds will be invested in, what should be the consequences for the environment, the local community and society as a whole, as well as taking into account social consciousness.

Modern world dictates a number of new requirements for ways to achieve the priorities of society development at the national and global levels. At global level the Division for Sustainable Development Goals (DSDG) in the United Nations provides substantive support and capacity-building for the goals and their related thematic issues, including water, energy, climate, oceans, urbanization, transport, science and technology [9]. Traditionally, the state remained responsible for the implementation of social policy and the definition of social priorities. However, now the global market has not bypassed the adoption of coordinated decisions on social issues and structured analysis of existing problems in the social sector through the combination of efforts of all key stakeholders.

In this context, social projects are particularly relevant, the successful implementation of which is closely related to the combination of efforts of all

interested actors (stakeholders), in particular, governments of states, regional and private social initiatives, international organizations of various profiles. After all, it is the combination of efforts of different stakeholders that leads to the maximization of the aggregate social value, and in the long term, the cost assessment of the social project. About that at the initial stage of the implementation of the social project there is an urgent question about the potential of combining financial resources from various sources in order to implement a socially useful idea. Thus, along with the resources of the state budget, more public and private social funds are being formed in the world, charitable organizations and individual philanthropists continue to actively operate.

References

1. The Law of Ukraine “On Investment Activity”. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12#Text>
2. Economic investment. (n.d.) Farlex Financial Dictionary (2009). Available at: <https://financial-dictionary.thefreedictionary.com/Economic+investment>
3. International Financial Investments, I.L. Sazonets, O.A. Dzhusov, O.M. Sazonets, 2006
4. An official EU website. Available at: <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1044&langId=en>
5. OECD (2015), Social Impact Investment: Building the Evidence Base, OECD Publishing, Paris. Available at: <https://doi.org/10.1787/9789264233430-en>
6. Yunus, Muhammad (2009). Creating a World Without Poverty: Social Business and the Future of Capitalism. PublicAffairs. p. 320. ISBN 978-1-58648-667-9. Available at: <https://www.muhammadyunus.org/post/363/seven-principles-of-social-business>
7. OECD (2015), Social Impact Investment: Building the Evidence Base, OECD Publishing, Paris, Available at: <https://doi.org/10.1787/9789264233430-en>
8. Shkura I. (2016). Role of socially responsible investment for the sustainable development. Nobel Economic Herald, no. 1 (9), pp. 252-262. Available at: http://ir.duan.edu.ua/bitstream/123456789/2886/1/13.pdf?fbclid=IwAR0-JWhXa44NRZ_je3O7spc1u9qDitqOBu0tnfU9jEVf29qDHasBkfEpyh0
9. An official United Nations website. Available at: <https://sdgs.un.org/about#:~:text=The%20Division%20for,to%20the%20SDGs>

Scientific supervision by I.S. Shkura, PhD in Economics, Associate professor.

НАСЛІДКИ ВСТУПУ УКРАЇНИ ДО СОТ

Світова організація торгівлі – це міжнародна організація, заснована 1994 р., метою якої є розробка системи правових норм міжнародної торгівлі та контроль за їх дотриманням. Членами СОТ є 164 країни та окремі митні території, на яких припадає 98 % світової торгівлі. Ще 22 країни ведуть переговори щодо вступу до СОТ.

Входження країн до Світової організації торгівлі є дуже важливим кроком на шляху до економічного розвитку країни. Це ознака консолідації країни до світової господарської системи. Україна почала свої дії, щодо вступу до СОТ ще в 1993 році, але тільки 16 квітня 2008 року, президентом України був підписаний Закон про ратифікацію. А згідно з процедурами СОТ, Україна стала повноправним членом цієї Організації тільки 16 травня 2008 р. [1].

Вже 13 років Україна є учасником Світової організації торгівлі, і з кожним роком стає все помітніше і помітніше, що в країні відбуваються позитивні зміни, такі як:

- Зменшення тарифних та нетарифних обмежень доступу українських товарів на світові господарські ринки.
- Переборення дискримінаційного ставлення до України у всесвітній антидемпінговій політиці;
- Вдосконалення національного законодавства;
- Збільшення авторитету України у міжнародній економічній політиці;
- Забезпечення дієвих механізмів правового захисту інвестицій та інновацій, наукового і творчого потенціалу;
- Збільшення експортного потенціалу;
- Прискорення реструктуризації та модернізації державного виробництва;
- Надання ширшого вибору товарів та послуг
- Доступ до різних механізмів знаходження шляхів вирішення різних торгових суперечок.

Особливо слід підкреслити позитивний вплив вступу України до СОТ, на вдосконалення державного законодавства. Інтенсивна робота з покращенням внутрішнього правопорядку, стимулом до якої став процес приєднання до СОТ, необхідна передусім Україні. Не можна не визнати самостійної цінності прогресивних зрушень, що відбуваються:

- Упорядкування законодавства у важливих галузях шляхом прийняття цивільного, кримінального, процесуального, податкового, митного кодексів;

- Розбудова сучасної сумісної системи технічних стандартів, які, з одного боку, сприяють реалізації української продукції на міжнародному ринку, а з другого - перешкоджають виробництву та ввезенню недоброякісної продукції, чим слугують охороні здоров'я, підтриманню технологічної, санітарно-епідеміологічної, ветеринарної та фітосанітарної безпеки в Україні;

- Удосконалення системи технічного регулювання (стандартизації, підтвердження відповідності, санітарного нагляду і т. ін.);

- Перетворення механізму підтримки та субсидування сільського господарства з метою збереження допомоги з боку країни та усунення формальних підстав для скарг з боку країн-партнерів,

- Лібералізація основ виробничих відносин у сільському господарстві;

- Затвердження пакету законів, якими впроваджено механізм захисту вітчизняного виробника від неякісного імпорту;

- Покращення митного законодавства з метою полегшення процесів міжнародного обігу товарів, із збереженням інтересів власників прав інтелектуальної власності;

- Модернізація системи кодів товарів та Митного тарифу, розширення відповідних класифікаційних переліків;

- Покрокове усунення недоліків у законодавчому захисті прав інтелектуальної власності, посилення відповідальності за порушення останніх;

- Скасування перешкод іноземним капіталовкладенням у ряді галузей, із певними застереженнями щодо субсидування [2].

Окрім позитивних змін після вступу до СОТ Україна отримала і негативні наслідки, які той чи іншою мірою загрожують економіці держави :

- В різних галузях промисловості можливе зменшення виробництва за рахунок певного зростання імпорту відповідної продукції.

- Лібералізація торгівлі може спричинити збільшення впливу всесвітньої кон'юнктури на економіку держави що зумовлює підвищення економічних ризиків України у періоди глобальної економічної нестабільності;

- Членство України у СОТ вимагає скасування багатьох положень, закріплених у чинних програмах субсидування окремих галузей, які суперечать нормам СОТ;

- Державні виробники в деяких випадках можуть виявитися неготовими до збільшення конкуренції через низьку ефективність підприємств;

- Встановлення правил СОТ у сфері ліцензування, стандартизації та сертифікації потребує суттєвих витрат для розробки та впровадження нових інститутів і механізмів здійснення таких процедур [3].

Проаналізувавши всі наслідки вступу України до Світової організації торгівлі, можна зробити висновок, що ця дія, попри всі негативні наслідки, яких не так і багато, стала для країни надійною доріжкою для виходу на міжнародні торгові ринки.

Список використаних джерел

1. Офіційний сайт міністерства закордонних справ України [Електронний ресурс]. – Режим доступ: <https://mfa.gov.ua/mizhnarodni-vidnosini/svitova-organizaciya-torgivli-sot> - вільний. Мова укр.

2. Вступ України до СОТ: Переваги, проблеми та прогнози [Електронний ресурс]. – режим доступу <https://forinsurer.com/public/03/07/21/599> – вільний. Мова укр.

3. Аналіз наслідків вступу України до Світової організації торгівлі [Електронний ресурс] – режим доступу http://sophus.at.ua/publ/2015_10_30_kampodilsk/sekcija_section_3_2015_10_30/analiz_naslidkiv_vstupu_ukrajini_do_svitovoji_organizaciji_torgivli/104-1-0-1597 – вільний. Мова укр.

Науковий керівник: О.А. Задоя, кандидат економічних наук, доцент.

О. Русс
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

БІРЖОВІ ОПЕРАЦІЇ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

В сучасній світовій економіці є важлива ознака стійкої тенденції до збільшення функції фондових ринків, які вважаються місцем в якому найбільш широко поширюються новітні технології. Керуючою ланкою інфраструктури біржових операцій ринку цінних паперів виступають фондові біржі. Вони займають провідне значення у утворенні та розвитку національної економіки. Зосередження фінансів фондових бірж у нашій державі стимулює перетворення на широкі центри інновацій, які

направляють власні потоки грошей у найбільш привабливі об'єкти та території. Для ефективного існування фондових ринків важливу роль відіграє стан економіки в державі. Якщо говорити про цінні папери України, то вони не забезпечують повну спрямування на перспективний розвиток галузі економіки. Відсталий розвиток вітчизняних фондових бірж значно стримує прихід інвестицій з-за кордону, а це в свою чергу значно зменшує ефективний перерозподіл капіталу в економіці країни. В даному контексті дуже важливим є дослідження роботи фондових бірж, їх проблеми та перспективи, а також вивчення вітчизняного та закордонного досвіду існування.

Питання біржових операцій є досить актуальним у усі часи існування держави в економіці країни, тому існує багато дослідників, які приділили даному питанню увагу: Т. Берднікова, Е. Бредлі, Л. Вільямс, О. Дегтярьова, Р. Кіосакі, Р. Тьюлз та інші [2].

Діяльність фондових бірж у нашій країні, на даний момент знаходиться в стадії формування. Об'єми діяльності біржі на фоні інших країн є невеликими. На шляху їх розвитку стає низка проблем, які починаються з недосконалості подальшого розвитку нормативно-правового регулювання і закінчуються низьким рівнем культури біржі. Чисельність проблем розвитку функціонування бірж в Україні є велика. Відповідно аналізу наукової літератури найбільш важливою вважається невелика частка організаційного ринку, тому що значна маса операцій здійснюється за межами біржі [4]. Результатом цього є не значні об'єми діяльності бірж, їх низька ліквідність та прибутковість. Не прозоре ціноутворення, закритість інформації емітентів, і як наслідок – не можливість адекватного оцінювання реальної вартості підприємств інвесторами [5].

Після аналізу наукової літератури на рахунок біржових операцій ми можемо виділити основні проблеми роботи біржового сегменту фондового ринку України (табл.1).

Для прикладу можемо розглянути зниження біржового сегмента в Україні за 2016 р. На рис. 1 ми можемо спостерігати зниження біржових операцій порівняно з 2015 роком на 17,75% – до 235, 41 млрд грн, що еквівалентно 9,88% ВВП України [6].

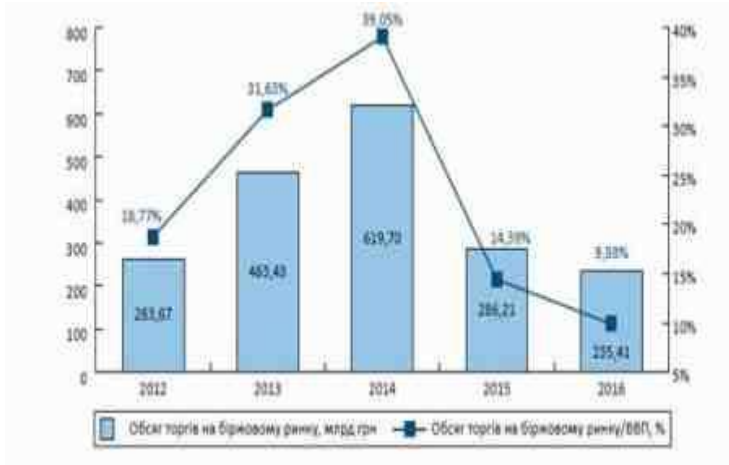
Протягом 2016 р. багато фондових бірж показують зменшення загального об'єму біржових контрактів. Причиною даного падіння є різкий спад не ринкових угод на організованому ринку. Також 3 із 8 фондових бірж не виконали вимоги до мінімальної кількості можливих торговельних днів на протязі року.

Перспективи біржового ринку в Україні повинен спрямовуватися на зміну певних дій, а саме перетворення бірж реального товару на ф'ючерсні біржі та підвищення біржових операцій, які базуються на укладанні строкових контрактів.

Таблиця 1

Проблеми розвитку біржової діяльності в Україні

Проблема	Сутність проблеми
Низький рівень ліквідності	Невеликий об'єм операцій на ринку бірж зумовлює низьку ліквідність організованого ринку, це в свою чергу, затримує розвиток та зменшує ефективну роботу інвесторів щодо керування портфелів інвестицій.
Недостатня капіталізація ринку	Підприємства не хочуть розглядати фондовий ринок як хороше джерело дешевих фінансових ресурсів. Ціни на акції підприємств не являються індикаторами їх успішності та перспектив розвитку. В результаті отримуємо велике недооцінення багатьох біржових активів і відповідно низький рівень капіталізації фондового ринку.
Проблема прав акціонерів і захисту інвесторів	Права індивідуальних акціонерів у країні є більше формальними ніж практичними, тому вони не являються працюючим механізмом. Неможливість впливати на діяльність акціонерних компаній, відсутність гарантій зі сторони держави на рахунок захисту прав та небажання компаній виплачувати дивіденди створюють умови для обмеження доступу фізичних осіб до фондових ринків.
Нормативне регулювання	Нормативна база, яка керує біржовими фондами, на даний час, перебуває на етапі становлення. Тому більшість документів не відповідають міжнародним стандартам і потребують удосконалення. Особливо актуально це для прозорості діяльності ринку, а також вільного до біржової інформації.
Недосконалість податкового стимулювання	Відсутність пільг для інвесторів, подвійне оподаткування дивідендів, оподаткування інвестиційних доходів, плата за реєстрацію цінних паперів, ліцензійні платежі тощо - стримують розвиток фондового ринку України.
Непрозорість ринку	Інформація про біржову діяльність в Україні є досить обмеженою щодо її прозорості та доступності, це стосується і достовірності.
Відсутність біржової культури	Фондові ринки не розглядаються домогосподарствами, в тому числі і через не високий рівень обізнаності мешканців країни щодо діяльності бірж.
Недостатня кількість спеціалістів	Для повноцінного та успішного розвитку та функціонування інвестиційних компаній, брокерів та інших організацій потрібні професіонали, який на даний час є дуже мало.

Рис. 1. Обсяг біржових контрактів з цінними паперами на організаторах торгівлі у 2012–2016 рр. [3]

Розповсюджене використання ф'ючерсних контрактів можливе за умови великих об'ємів біржової торгівлі активом, налагодженого ринкового механізму формування біржових цін та їх котирування. Формування ф'ючерсної ціни на біржах, її дослідження, аналіз та детальне вивчення (хеджування) дозволяє краще та більш стійко здійснювати діяльність із зацікавленими суб'єктами на всіх сферах ринку [1].

1. Біржа, як частина інфраструктури ринку, повинна здійснювати процес самолегалізації тіньового ринку через прозорість товарних та грошових потоків.

2. Також біржа, в якості елемента інфраструктури ринку не повинна мати «кордонів» для здійснення торгівлі. Доступ може надаватися через сучасні технології, інтернет.

На сьогодні, є досить поширеним застосування новітніх інформаційних технологій в сфері біржової діяльності, яке спричиняє видозміни біржової торгівлі загалом [4].

В Україні велика кількість бірж мають власні електронні платформи для здійснення торгів. До прикладу можна назвати Асоціацію «Біржових та електронних майданчиків» де здійснюються торги в сфері аграрій. Електронні торги реалізуються також в сфері сільськогосподарської продукції, продовольство. Однією з найбільш яскравих прикладів електронної діяльності фондових бірж є Електронна зернова біржа та

інші. Тому для розвитку біржової діяльності в Україні є застосування продуктів науково-технічного прогресу, а саме використання сучасних технічних комунікацій. Такий підхід буде являтися перспективним заходом щодо налагодження прозорості біржових операцій [6].

Також однією із перспективних ознак розвитку біржових операцій було створення програми розвитку фондового ринку «Європейський вибір — нові можливості для прогресу та зростання» є стимулювання притоку інвестицій в економіку України через інтеграцію вітчизняного фондового ринку у світові ринки капіталу та запровадження кращих світових стандартів. Основною метою якої є розвиток корпоративної реформи, стимулювання інвестицій, удосконалення надійності існування функціонування ринкової інфраструктури, здійснення єдиної державної політики [5].

Отже, діяльність ринку цінних паперів є важливою складовою фінансово-економічної системи держави. Проте, дослідження продемонструвало, що рівень розвитку вітчизняних фондових бірж наразі є незадовільним. Це проявляється у низці проблем, серед яких: низький рівень ліквідності, недостатня капіталізація ринку, наявність проблем захисту прав акціонерів та інвесторів, недосконалість нормативного регулювання та податкового стимулювання, непрозорість ринку, відсутність біржової культури, недостатня кількість професіоналів. Незважаючи на це, існує потужний потенціал розвитку українського ринку цінних паперів та фондових бірж.

Вирішити вищезазначені проблеми можливо за умови адекватного державного регулювання, результатом якого повинен стати розвиток біржової культури в країні, переорієнтація підприємств з ринку банківських продуктів на залучення фінансових ресурсів на фондовому ринку, залучення іноземних інституційних інвесторів, розширення асортименту біржових інструментів, розвиток нових технологій біржової торгівлі тощо.

Список використаних джерел

1. Бутенко Д.С. Розвиток інструментів біржового фондового ринку як необхідна умова забезпечення конкурентоспроможності торговельної інфраструктури національного фондового ринку /Д. Бутенко // Фінансова інфраструктура України: проблеми та напрями розвитку: збір. тез Всеукр. наук.- практ. конф. – К.: Криниця, 2013 – С. 117–120.

2. Клименко В. В. Фінансовий ринок: навч. посіб. / за ред. Павлова В. І. [В. В. Клименко, Л. М. Акімова, Л. М. Докієнко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://pidruchniki.com/81366/finansii/finansoviy_rinok - вільний. Мова укр.

3. Мозговий, О.М. Фондовий ринок: Навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисц. / О.М. Мозговий. – К.: КНЕУ, 2010. – 96 с.

4. Пахомова І.Г. Сучасний стан фондових бірж України / І.Г.Пахомова, Є.О.Вашенко // Ефективна економіка – 2017, №11 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=5872> – вільний. Мова укр.

5. Пластун О.Л. Проблеми біржової діяльності в Україні та варіанти їх вирішення / О.Л. Пластун // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України. – 2013. – Вип. 37. – С. 134-139. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pprbsu_2013_37_16

6. Рекуненко І.І. Проблеми розвитку біржової торгівлі на фондовому ринку України / І. Рекуненко // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки». – 2014. – Вип. 7. Ч. 5. – С. 68–71.

Науковий керівник: О.А. Задоля, кандидат економічних наук, доцент.

Н. Сахно
НТУ «Дніпровська Політехніка», м. Дніпро

НОВІ ГЛОБАЛЬНІ ВИКЛИКИ СУЧАСНОЇ ЕКОНОМІКИ

У сучасному світі з'являється дедалі більше індивідуальних і колективних наукових досліджень і публікацій, пов'язаних з новими глобальними викликами сучасної економіки, у тому числі проведених у відповідних міжнародних дослідницьких мережах. Однак слід визнати, що більшість досліджень про взаємозв'язок між глобальними процесами та еволюцією цінностей не приділяє належної уваги останнім глобальним викликам, які органічно пов'язані з нинішньою глобальною соціальною трансформацією. Тому одне з авторитетних джерел у цьому контексті – глобальна мережа під назвою «глобальні цінності» – має різні визначення десяти компонентів глобальної системи цінностей: єдність, спільнота, життя, свобода, стосунки, стійкість, творчість, розширення можливостей, вибір і цілісність життя [1].

Існують дві основні причини проблем, які стоять перед соціальним та економічним розвитком. Першою є невирішеність, що означає, що кількість актуальних проблем і загроз у суспільстві посилюється та збільшується, що ускладнює якість життя. Друга – бажання людей покращити своє життя, поповнити сім'ю, забезпечити гідне майбутнє

своїм дітям та онукам. Інакше кажучи, з одного боку, люди змушені дотримуватися певних стратегічних орієнтирів, а з іншого боку, вони самі вирішують, що саме хочуть досягти та отримати відповідно до власних побажань [2].

Глобальні проблеми економічного розвитку – це певні явища, проблеми, ситуації, які не до кінця зрозумілі, але водночас цікаві та актуальні, викликають труднощі чи загрози та безперечно потребують дослідження та нагляду, хоча єдиного рішення в глобальному масштабі сучасного світу немає [1]. Насамперед вони повинні включати такі дані: обмежені знання про Всесвіт, походження цивілізацій, призначення і роль людства; відсутність дієвих механізмів поступового розвитку людства; неспроможність запобігти диспропорції населення, економіки, суспільства та процесів управління, що призводять до конфліктів і воєн; негативний техногенний вплив; брак ресурсів, охоплення та використання нових технологічних потреб тощо.

Ці глобальні проблеми безумовно призводять до загострення конкуренції, активізації інноваційно-інвестиційної діяльності, розвитку міжнародного співробітництва, соціального розшарування, концентрації управління [3].

Зараз у сучасному суспільстві вже сформовані певні глобальні економічні проблеми, такі як: визначити напрями та пріоритети економічного розвитку, оформити трансформацію та реформування міжнародного економічного порядку, забезпечити сталий розвиток світової економіки, досягти компромісу та соціально-економічної справедливості від розгортання глобалізації та визначити концептуальні основи подальшого розвитку економіки, розвиток регіонального інтеграційного процесу Асоціації (наприклад, у Європейському Союзі), розвиток механізмів компенсації та адаптації в міжнародних економічних відносинах і національних соціально-економічних системах, демілітаризація країн, скорочення тіньового сектору світової економіки, керованість демографічних процесів тощо.

Зважаючи на те, що ці проблеми вже існують певний період, на їх основі починають формуватися нові глобальні економічні виклики, що є надзвичайно актуальними на даний період.

По-перше, до них можна віднести визначення спрямування розвитку людства [2]. Зі збільшенням кількості людей на планеті, змінюється характер соціально-економічних відносин: у суспільстві з'являються нові суб'єкти, поширюються нові групи та класи, починають поширюватися сучасні науково-технічні події, перевірені на практиці. З давніх часів вони були переважно логічними й віртуальними, заснованими на віруваннях,

легендах і місцевих експериментах. Зараз розвиток науки, добувної, космічної та військової індустрії обумовив розуміння обмеженості ресурсів Землі, структури суспільства й відповідальності усього людства за наслідки діяльності нинішніх і минулих поколінь.

Ця ситуація вимагає уваги до таких аспектів, як ставлення людей до природних ресурсів, орієнтири та пріоритети розвитку з орієнтацією на майбутнє, цінності, закони, норми, інтереси, стандарти, форми взаємовідносин, організаційні правила виробництва та управління, розподіл населення та оптимізацію його користувачів, кількість і збалансованість наявних ресурсів тощо.

По-друге, однією з нових глобальних економічних проблем також стала необхідність впровадження сучасних технічних засобів з метою розширення можливостей людей, підтримки та оптимізації умов життя суспільства [2]. Наразі необхідно знаходити нові актуальні можливості щодо способів захисту чи нападу як окремих людей чи організацій, так і цілих країн, видобутку корисних копалин, управління людськими та технічними ресурсами, відпочинку тощо. Набувають популярності тенденції безперервного удосконалення та оптимізації якостей науково-технічних елементів. Вони стосуються також зміни платформи світогляду, організації та освіти.

Тож пріоритетом стає безумовно процес управління розвитком людських ресурсів. Він і визначатиме спрямування подальшого економічного розвитку суспільства в умовах глобалізації.

По-третє, людський капітал потребує постійного збагачення у формі збереження оптимального здоров'я, продовження життя та працездатності, отримання нових знань, освіти, навчання, інтелектуального розвитку, культурної та соціальної корисності, набуття професійного досвіду та творчої діяльності. Завдяки розвитку науки і техніки, революційним подіям і збільшенню кількості війн протягом останніх кількох століть якість життя більшості населення планети поступово покращується. Тому більшість людей змінили темп життя і змінили свою концепцію життя. Це більше десятиліття тому переважна більшість людей оптимізували своє життя та збагачували людський капітал відповідно до своїх побажань, але тепер вони змушені це робити через безпрецедентне зростання попиту на працівників та людей-соціальних.

Таким же складним і неоднозначним є визначення: ступеня розвитку особистого людського капіталу, правильності його спрямування, форми оцінки та його корисності для суспільства. Загалом, оптимізуючи національні системи охорони здоров'я, освіти та культури, стимулюючи

дослідження в галузі менеджменту, медицини, фармакології, спорту, інформатизації, міжнародних наукових обмінів та реклами, людський капітал можна збагатити, щоб повноцінно використовувати генетичні та соціальні рішення. Людський потенціал. самовдосконалення.

Також однією з нових глобальних проблем є відносини між людством і Всесвітом та їх узгодженість. Результат господарської діяльності людини становить небезпеку для Неосфери планети. Відповідно до екологічних умов людство вступило до «неповернення». Людська діяльність споживає настільки багато природного капіталу, що піддається сумніву здатність екосистеми Землі підтримувати життя майбутніх поколінь. Крім того, у звіті Організації Об'єднаних Націй (ООН), представленому на Конференції Сторін з біологічного різноманіття, зазначено, що природа нашої планети зараз знаходиться під загрозою зникнення. Це призвело до посилення відповідальності за помилки, допущені в розвитку цивілізації, і необхідні термінові заходи щодо захисту та відновлення життєво важливих для всього людства екосистем.

Глобальні виклики накладають свій відбиток також і на внутрішній простір України, визначаючи її внутрішню та зовнішню політику, породжує ендогенні й екзогенні проблеми та суперечності. Глобалізація означає перехід національної економіки до інтегрованого світового господарства. Це не лише веде до встановлення та розвитку відносин між економічними, соціальними та іншими суб'єктами в різних країнах, а й призводить до різкого підвищення значення та важливості цих відносин. Водночас вплив процесу глобалізації потребує нових теоретичних методів обґрунтування структурних змін в українській економіці. Українська економіка характеризується високим ступенем неоднорідності. Розрив у конкурентоспроможності, рентабельності та рівнях заробітної плати визначається перехідним характером існуючої моделі економічного розвитку.

Отже, поява нових глобальних проблем у соціально-економічному секторі передбачає істотні зміни у науково-технічній та інноваційній діяльності та приділення чималої уваги розвитку людських ресурсів задля зменшення втрачання ресурсів планети та співставлення економічного рівня можливостям людства. Наразі актуальним буде вирішення як основних глобальних проблем світової економіки декількох років, так і безперечно нових проблем у економіці, які вилилися з них. Перспективним напрямом передбачається використання попередньо вказаних аспектів в якості запобігання та вирішення проблем кризових явищ як у світовій економіці так і в Національній економіці України.

Список використаних джерел

1. Сіденко В. Р. «Нові глобальні виклики та їх вплив на формування суспільних цінностей» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://ukr-socium.org.ua/wp-content/uploads/2014/01/7-21__no-1__vol-48__2014__UKR.pdf – вільний. Мова укр.
2. Сардак С.Е. «Нові глобальні виклики економічного розвитку» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://philarchive.org/archive/SAR-104> – вільний. Мова укр.
3. Решетило В.П., Островський І.А. «Глобальні виклики структурної модернізації економіки України» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://global-national.in.ua/archive/23-2018/10.pdf> – вільний. Мова укр.

Науковий керівник: С.О. Геращенко, кандидат економічних наук, доцент.

Н. Семенов

Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

ПОНЯТТЯ КОНТРАКТНОЇ ЦІНИ ТА СПОСІБ ЇЇ ФІКСАЦІЇ

На щастя, період, коли країни намагалися ввести політику ізоляції на свої території, минув. Зараз ми не можемо уявити сучасний світ без міжнародних ринкових взаємин. Навіть люди, які ніяк не пов'язують своє життя з економічною діяльністю, постійно чують по новинах слова «експорт», «імпорт». Очевидно, що для того щоб щось імпортувати, ми повинні мати це щось і знати за скільки ми можемо і повинні його продати. Ці питання легше вирішити всередині країни, коли покупці на різних ринках, як на B2B, так і на B2C, мають знайому нам поведінку, користуються однією валютою, а також підпорядковані одним законам. Факт того, що всі вище перелічені пункти у країні імпортера та експортера відрізняються, робить процес товарообміну складніше. Тому люди почали складати контракти, щоб забезпечити себе та знаходити нові способи для вирішувати питання різності [3].

Одним із таких і є наше питання. Комерційна ціна (контрактна) — ціна, що зафіксована в угоді з міжнародної купівлі-продажу товару (у контракті) [1]. Ціна продукції є однією із головних умов контракту. Вона є вираженою. Числом грошових одиниць конкретної валюти за одну кількісну одиницю товару, що є вказаним в контракті. Як було уже сказано вище, на міжнародному ринку виникають труднощі через те, що в різних країнах котується різна валюта. Саме тому країни-учасники

договору обирають одну єдину валюту. Це може бути валюта, що використовується однією із країн, валюта країни, що не виступає ні продавцем, ні покупцем – обрана інша (тобто та, в якій не зафіксовані ціни) валюта. Даний вибір – ціни і валюти- може залежати від різних чинників. Наприклад, від співвідношення сил між покупцем і продавцем, а також від певних звичаїв, які існують у міжнародній торгівлі. Приміром, у торгівлі оловом, каучуком та деякими іншими товарами, існує усталений звичай вказувати ціни у фунтах стерлінгів, тоді як в торгівлі нафтопродуктами – в американських доларах [2].

Ціна кожного товару встановлюється за певну одиницю виміру. Наприклад:

- за кількісну одиницю маси (кілограм, тонна і т.д.);
- за числову одиницю (десяток, дюжину, сотню і т.д.);
- за одиницю маси, з огляду на базисний вміст основної речовини у товарі (руди, концентрати, продукція на основі хімічних сполук), а також на коливання натуральної маси, вмісту побічних домішок і вологи [2].

Ціна ділиться на різні види в залежності від способу її фіксації:

- тверда;
- рухома;
- змінна.

Тверді ціни (постійні) – такі ціни, що не змінюються в повний період постачання продукції за договором і встановлюються в момент його підписання. Часто такий вид фіксації використовують при негайній поставці товару чи при поставці в короткі терміни. В той час коли, рухома ціна – це така ціна, яка фіксується в момент підписання договору, як і тверда ціна, але може змінюватись на період його дії, якщо ринкова ціна даного товару змінюється до моменту його поставки. Ці деталі потрібно вказувати в договорі, тому при рухомій ціні вноситься цінова обмовка в контракт, що підкреслю факт того, що при ринковій зміні на товар – ціна постачання збільшиться чи зменшиться (в залежності від ситуації). Змінна ціна, тобто така, що встановлюється в період існування та виконання договору шляхом перегляду базисної ціни, беручи до уваги всі зміни економічних умов виробництва товару. Таку ціну використовують для довгострокових контрактів (більше одного року) на товари тривалого циклу виготовлення. До того ж, попередньо обговорюються межі кореляції фактичної ціни від контрактної в обидві сторони [4].

Отже, можемо зробити висновок, що не дивлячись на складність міжнародних відносин, було прийнято певні дії і укладені певні правила, які облягшують міжнародні ринкові відносини. Для різних товарів,

підприємств і термінів співпраці, ми обираємо різні варіації контрактної ціни і такий спосіб фіксації, який буде найбільш вигідним для обох сторін.

Список використаних джерел

1. Види цін та цінові ситуації у міжнародному маркетингу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://buklib.net/books/27681/> - вільний. Мова укр.

2. Зовнішньоекономічна діяльність: розрахункова робота [Електронний ресурс] : навч. посіб. для студентів спеціальності 073 «Менеджмент» освітньо-професійної програми «Менеджмент і бізнес-адміністрування» / КПІ ім. Ігоря Сікорського ; укладач: А.Р.Дунська. – Електронні текстові дані (1 файл: 1,1 МБ). Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського. 2021.76 с.

3. Маркетингове забезпечення продуктового ринку. Збірник тез XIII Міжнародної науково-практичної конференції (м. Полтава, 18 травня 2021 року). Полтава: ПДАА. 2021. 152 с.

4. Поняття контрактної ціни і способів її фіксації [Електронний ресурс]. - Режим доступу: https://stud.com.ua/53099/marketing/ponyattya_kontraktnoyi_tsini_sposib_fiksatsiyi – вільний. Мова укр.

Науковий керівник: О.А. Задоля, кандидат економічних наук, доцент.

В. Сидоренко

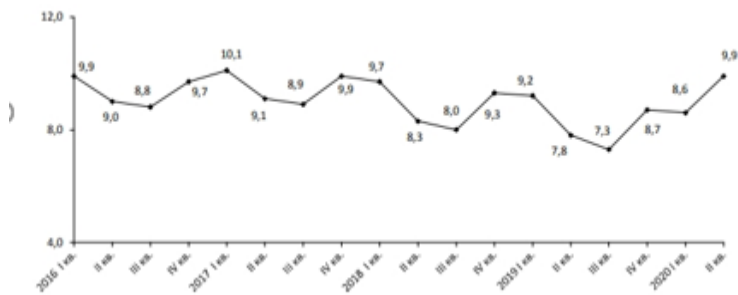
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

БЕЗРОБІТТЯ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТА БОРОТЬБА

На сьогоднішній день актуальною проблемою в Україні постає безробіття. Наша країна перебуває в умовах нестабільної ситуації, це відображається на економіці країни. Це й війна на сході, пандемія, які призвели до зтяжної економічної кризи, що позначається у дисбалансі всіх макроекономічних показників. Наслідком чого є падіння виробництва, скорочення рівня життя населення, зниження інвестиційних процесів, суттєве підвищення рівня інфляції та безробіття. Безробіття це соціально-економічне явище, при якому частина робочої сили не зайнята у сфері економіки. Тобто під безробіттям можна розуміти дисбаланс попиту та пропозиції робочої сили на ринку праці. Безробіття призводить

до скорочення податкових надходжень, зменшення ВВП, зростання витрат на допомогу безробітнім, зниження трудової активності.

З огляду на нинішню ситуацію, в якій знаходиться країна, безробіття – це найбільш гостра проблема з якою стикається населення України. Причиною цього є неефективне використання робочої сили, а також немає економічних умов, котрі б дали можливість населенню застосовувати свої навички у продуктивній роботі за гарну плату. За даними статистики, майже кожен четвертий громадянин України, не має достатніх умов для забезпечення своїх потреб, це спричинило масовий виїзд українців за кордон у пошуках роботи. На сьогоднішній день, Україна відома в світі як джерело постачання дешевої робочої сили. Також слід зазначити, що рівень безробіття у сільській місцевості значно вищий, основними причинами можна вважати, розпад колективних господарств, що спричинило зменшення кількості робочих місць [1]. За даними Держстату рівень безробіття за перший квартал поточного року склав 10,5%. Для порівняння, за перший квартал 2016-го – 9,9%, 2017-го – 10,1%, 2018-го – 9,7%, 2019-го – 9,2%, 2020-го – 8,6%, а в четвертому кварталі 2020-го – 10,1% [2].

Рис. 1. Рівень безробіття серед економічно-активного населення в Україні у 2016-2020 рр. [2]

Ми вважаємо, для того, щоб знизити рівень безробіття в Україні, необхідно розробити та ухвалити антикризову програму заходів подолання негативних явищ в економіці спільно з роботодавцями. Необхідно стимулювати розвиток малого та середнього бізнесу, шляхом зменшення податків, полегшення реєстрації підприємств. Так з появою нових підприємств з'являться нові робочі місця, також створити і зберегти ефективні робочі місця, організувати професійну перепідготовку кадрів, створити гнучкий режим робочого часу, стимулювати якісні зміни працівників підприємств. Належна мотивація робочої сили дозволить

підтримувати та розвивати життєво-необхідні гарантії зайнятості, знизити рівень безробіття. Необхідно зменшити витрати на утримання апарату органів управління, для того, щоб зросла заробітна плата та підвищилась платоспроможність населення, насамперед його низькооплачуваних груп, що є основними споживачами вітчизняних товарів. Це значить, що підприємства отримують запит до збільшення обсягів виробництва та збільшення продуктивності праці [3].

Таким чином, проаналізувавши сучасний стан безробіття в Україні та її проблеми, є ключовим питанням сьогодення у ринковій економіці країни і якщо їх не вирішувати, то неможливо налагодити ефективну діяльність економіки і рівень безробіття буде безупинно зростати.

Список використаних джерел

1. Проблеми безробіття в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://economyandsociety.in.ua/journals/2_ukr/6.pdf – вільний. Мова укр.

2. Financial club [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://finclub.net/ua/news/riven-bezrobittia-v-ukraini-za-chas-karantynu-zris-do-10protsent.html> – вільний. Мова укр.

3. Безробіття в Україні та шляхи його подолання [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=506> – вільний. Мова укр.

Науковий керівник: Е.М. Лимонова, кандидат економічних наук, доцент.

О. Сидоренко

Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

ПРОБЛЕМА МОНОПОЛІЗМУ В УКРАЇНІ ТА ПОЛІТИКА ДЕРЖАВИ ЩОДО ВПЛИВУ МОНОПОЛІЙ НА РОЗВИТОК РИНКОВИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН

На сьогоднішній день економічні відносини та ринок України неможливо уявити без такої складової, як монополія. Що ж з себе представляє монополізм, які його загрози та які принципи регулювання відповідають нашій державній антимонопольній політиці?

Великі корпорації мають вплив, стимулюють інновації та забезпечують конкурентоспроможність на ринку. Тобто взагалі монополія – не є порушенням законодавства. Вона стає проблемою тоді, коли починається зловживання домінуючого становища та створення перешкод для входу на ринок.

Монополізація залежить напрямку від ринку та може мати різні типи. Особливе місце серед таких посідають природні монополії. Природні монополії функціонують у таких видах діяльності, як: телекомунікації, нафтогазова промисловість та інше. Розвиток таких галузей сприяє покращенню та росту економічного стану України.

Рис. 1. Структура ринків України [1]

Значну частку економіко-ринкових відносин посідає конкурентоспроможна структура, а найменшу серед зазначених посідає чиста монополія та жорстка олігополія (майже відсутня конкуренція (рис.1). Завданням держави в такому випадку є регулювання переваг монополіста на ринку, не допустити невиправданого підвищення цін та його спричиненню шкоди споживачам.

У випадках, де конкуренція об'єктивно неможлива, в країні існують спеціальні органи. Екс-голова Антимонопольного комітету України говорить про те, що з монополіями потрібно працювати по-різному. Якщо це не природна монополія, АМКУ змушені застосовувати примусовий поділ при зловживанні монополістичним становищем [2]. Відомий закон України «Про природні монополії» хвалений 21.06 2012 р. Отже, проблема монополізму в Україні та недобросовісної конкуренції дійсно існує. Політика держави щодо цього приводу має основні напрямки регулювання та закони. Важливо приймати рішення, які не будуть давати змоги створюватись комерційним монополіям, але дадуть можливість існувати природним. Також варто пам'ятати про стимулювання розвитку конкуренції, умов для створення малих підприємств інше. Можна зробити висновок, що монополія є однією з суперечливих тем, адже вона має як і позитивні, так і негативні наслідки. Це питання має стати предметом подальших досліджень вітчизняних спеціалістів у галузі конкурентної політики та теорії галузевих ринків.

Список використаних джерел

1. Монополія неможлива без держави. Інтерв'ю Голови Комітету виданню «Рейтинг» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://amcu.gov.ua/news/monopoliya-nemozhлива-bez-derzhavi-intervyu-golovi-komitetu-vidannu-rejting> – вільний. Мова укр.
2. Монополізація економіки: світові тенденції та практика України "Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана" [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://knowledge.allbest.ru/economy/3c0a65635b2ad69a5d43b89421316c26_0.html – вільний. Мова укр.

Науковий керівник: Е.М. Лимонова, кандидат економічних наук, доцент.

М. Симонова

Університет імені Альфреда Нобеля, г. Дніпр

ПРОБЛЕМЫ СТАНОВЛЕНИЯ УКРАИНСКИХ ТНК, ИХ ЗНАЧЕНИЕ В РАЗВИТИИ ЭКОНОМИКИ УКРАИНЫ

В современном мире сложно представить экономику без вмешательства ТНК. Транснациональные компании прямо влияют на научно-технический прогресс, привлекают прямые иностранные инвестиции, влияют на экономику принимающих стран, а также открывают доступ к внешним рынкам и финансовым ресурсам ТНК. Если рассматривать Украину на современном уровне глобализации, то мы без сомнений отнесем ее к числу принимающих стран [1, с83]. Это значит, что фактически Украина является ресурсной базой для зарубежных ТНК, а любой ресурс исчерпаем. Создание украинских транснациональных структур, в первую очередь, необходимо для того, чтобы на уровне взаимодействовать с транснациональными компаниями как за пределами Украины, так и на ее территории.

Из крупнейших ТНК в Украине можно выделить "УкрАВТО", "Индустриальный Союз Донбасса" (ИСД), "ROSHEN", "Систем Кэпитал Менеджмент" (СКМ), "Гранит", "Шаркон", "Керамист" и другие. Существует еще множество средних и крупных компаний, базирующихся в Украине, работающих на международном рынке. Каждая из ТНК имеет собственные особенности функционирования, которые базируются на специфике деятельности, географических факторах и рынке спроса. Но у всех украинских транснациональных структур есть одна общая черта – это монополізація отдельных отраслей и сфер деятельности. То есть

крупнейшие компании, имеющие статус ТНК, являются единственными гигантами каждый в своих секторах.

Именно этот факт является основным негативным фактором тенденции развития ТНК в Украине. Можно сказать, что такая монополизация отдельных отраслей рынка и невозможность занять значительную часть на рынке в той или другой отрасли другим компаниям и есть проблемой для становления украинских ТНК.

Оценивая значение ТНК для развития экономики Украины, стоит отметить следующее. Из положительного влияния можно выделить увеличение инвестиционных поступлений, увеличение степени открытости экономики, обеспечение рабочими местами, ускорение научно-технического прогресса, улучшение экономического климата страны и, конечно, поступления в государственный бюджет [2, с.150].

Однако, с другой стороны, не стоит забывать и о негативных последствиях, а именно лоббирование интересов отдельных предпринимателей, повышение зависимости национальных экономик по отношению к более могущественным государствам и наиболее важные: увеличение монополизации рынка и использование страны как ресурсного придатка только на определенный период времени.

Влияние деятельности транснациональных компаний, на сегодняшний день, является один из главных факторов развития национальных экономик. Наибольшие ТНК, помимо того, что задают направления развития отдельных отраслей, еще и значительно влияют на стратегическое развитие страны[3, с. 62]. В этом вопросе Украина не является исключением. В данном контексте основной задачей есть создание условий для противостояния экспансии зарубежных ТНК. К основным путям решения относят: создание соответствующей нормативно-правовой базы, что регулирует для деятельность международных компаний и создание украинских транснациональных структур, которые могут противостоять иностранным компаниям, использующим Украину как ресурс для увеличения собственного дохода. Но при создании украинских ТНК не стоит забывать и о негативных последствиях, упомянутых выше, в особенности касающихся социальной стратегии развития страны.

Список использованных источников

1. Рокоча В. Транснаціональні корпорації: навчальний посібник / В.Рокоча, О.Плотніков, В.Новицький та ін. – К.: Таксон, 2001. – 304 с.
2. Самофалов В. Глобальний виклик транснаціональних корпорацій / В. Самофалов // Дзеркало тижня. Україна. – 2003. – 209 с.

3. The influence of TNCs on the economies of developing countries. International business. – NY. : Dryden Press, 2005. – 313 с.

*Научний керівник: А.А. Задоя, кандидат економічних наук,
доцент.*

К. Сирота
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ

Економічна безпека країни, з однієї сторони, вважається значущим елементом системи національної безпеки, яка створює захист національних інтересів, а з іншої – є безпосередньою умовою дотримання і здійснення державних інтересів згідно забезпечення фінансування, формування доходів та витрат тощо [1]. Нині актуальність проблеми надання зовнішньоекономічної безпеки України збільшилася як ніколи через об'єктивну потребу введення нашої країни у глобалізоване світове господарство. Економічна ізоляція для нашої країни неминуче загрожує втратою темпів економічного розвитку, поширенням бідності, тобто зниженням рівня економічної безпеки. Цьому сприяють такі негативні явища останніх років, як катастрофічно-низький рівень інвестиційного процесу, низька конкурентоспроможність національних товарів на міжнародних ринках [2].

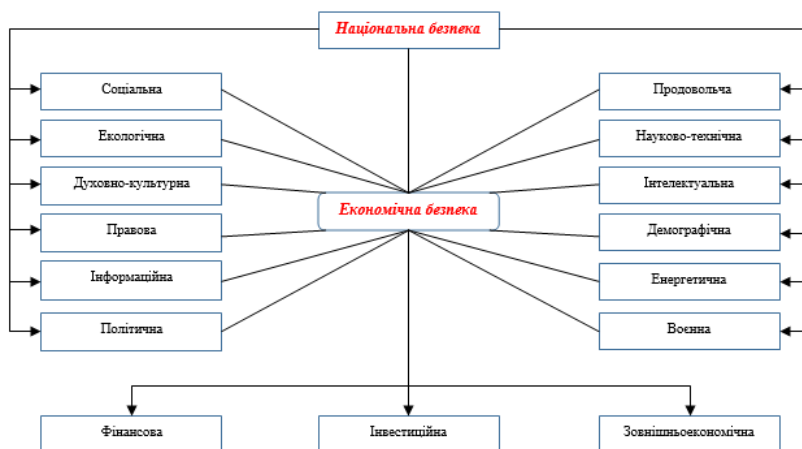
Також, припустимо, що економічна безпека України – це надання в довгостроковій перспективі таких системних показників як:

- Економічна незалежність (фінансова, сировинно-ресурсна, тощо);
- Економічна стабільність (рівень розвитку, що завжди гарантує безпеку);
- Економічний розвиток (інноваційно-інвестиційна активність, фінансове оздоровлення, тощо).

У міжнародних економічних відносинах на першому місці виступає конкурентоспроможність національних виробників. Відповідно до цього актуалізуються питання забезпечення національної безпеки. Тому розглядається зміст національної безпеки, враховуючи національно-державні інтереси, національні ідеї, взаємозв'язки державної та економічної безпеки країни, як систему, що складається з різноманітних підсистем (рис. 1).

Розмірковуючи на дану тему, звернемо увагу на те, що стан економіки України в сучасному світі знаходиться під впливом як

внутрішніх, так і зовнішніх чинників [3]. З одного боку динамічні процеси глобалізації супроводжуються відкриттям регіональних та глобальних ринків, породжують нові можливості для економіки України, дають доступ до міжнародних капіталів, одночасно вимагаючи підвищення рівня конкурентоспроможності господарюючих суб'єктів, посилення їх ефективності, постійного вдосконалення структурних та, звичайно, функціональних характеристик. З іншого боку, як можна було помітити, надмірна відкритість економіки країни робить її вразливою до зовнішніх ризиків, а саме [4]:

Рис. 1. Структура національної безпеки (складено автором)

- коливання світових цін на енергоносії;
- зміна попиту та цін на сировину і матеріали;
- зменшення попиту з боку іноземних партнерів;
- негативні процеси на міжнародних фондових, валютних,

кредитних ринках здатні суттєво погіршити економічну ситуацію в країні.

Особливо відчутно це проявляється в кризовий період. Наприклад, загострення соціально-політичних проблем та поширення негативного впливу політичних протистоянь на економічні процеси призводять до суттєвих втрат вітчизняних підприємств [5]. Тому, можна дійти до висновку, що досить високий рівень відкритості економіки України до зовнішніх впливів, помножений на внутрішні негаразди, створює додаткові загрози для економічного розвитку. Через це дослідження

сучасних проблем зовнішньоекономічної безпеки України є актуальним, а визначення напрямів усунення цих загроз та пом'якшення їх впливу на економіку є одним з першочергових завдань держави.

Тож можемо зазначити, що проблема вивчення категорії економічної безпеки не тільки поєднує різні підходи до її визначення, а й включає формування нових напрямків її теоретичного дослідження та практичного забезпечення. Однією з важливих складових, яка суттєво впливає на методологію визначення та формування системи економічної безпеки, є характер загроз під впливом економічної системи. Закон України "Про основи національної безпеки" від 19 червня 2003 р. (з наступними змінами та доповненнями) визначає категорію загроз національній безпеці таким чином: це "наявні та потенційно можливі явища і чинники, що створюють небезпеку життєво важливим національним інтересам України" [6].

Виходячи з наведеного вище тлумачення, ми можемо помітити загрози економічній безпеці України як очевидні чи потенційні явища і фактори, які ускладнюють або перешкоджають реалізації національних економічних інтересів та становлять загрозу національним цінностям, засобам існування нації чи окремих людей.

При розгляді економічної безпеки як багаторівневої системи традиційно розрізняють, такі її ієрархічні складові [7]:

- ◆ макроекономічний рівень - економічна безпека національної економіки;
- ◆ мезоекономічний рівень - економічна безпека регіонів та промисловості;
- ◆ мікроекономічний рівень - економічна безпека компаній та домогосподарств.

Економічна безпека визначається набором умов, які підтримують чи перешкоджають ефективному динамічному зростанню національної економіки. Загрози економічній безпеці в цілому можна поділити на зовнішні та внутрішні, оскільки вони визначаються системою національних інтересів держави, які реалізуються всередині країни та за її межами.

Отже, підводячи підсумки, необхідно зазначити, що основні показники зовнішньоекономічної безпеки України знаходяться в докризовому стані або поблизу нього. Зовнішні загрози обумовлені фінансовою, технологічною, ресурсною залежністю від зарубіжних партнерів, а також руйнуванням економічних зв'язків з Російською Федерацією, що має вагомі політичні причини. До того ж, в останні роки для України характерний негативний зовнішньоторговельний баланс,

який постійно зростає. Це, у свою чергу, призводить до зменшення покриття імпорту експортом. З 2006 р. аналізований показник був вирішальним для економіки. Залежність української економіки від експорту та імпорту також не має тенденції до зниження і свідчить про критичний стан зовнішньоекономічної безпеки.

Список використаних джерел

1. Економічна безпека України: поняття, структура, основні тенденції [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://core.ac.uk/download/pdf/153578704.pdf> - вільний. Мова укр.

2. Зовнішньоекономічна безпека України. Основні положення зовнішньоекономічної безпеки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://pidru4niki.com/16330826/ekonomika/zovnishnoekonomichna_bezpeka - вільний. Мова укр.

3. Сухоруков А.І. Моделювання та прогнозування соціально-економічного розвитку регіонів України: монографія / А.І. Сухоруков, Ю.М. Харазішвілі. – К.: НІСД, 2012. — 368 с.

4. Концепція економічної безпеки України / підгот. В.М. Геєць та ін.; НАН України, Інст. екон. прогнозування. – К.: Логос, 1999. – 56 с.

5. Организация и управление социально-экономическими системами: монограф. / под общ. ред. Н.И. Лыгиной. Кн. 2. – СПб., 2007. – С. 208–209.

6. Економічна безпека України: сутність і напрямки забезпечення: монографія / В.Т. Шлемко, І.Ф. Білько. К.: НІСД, 1997. – 144 с.

7. Шнипко О.С. Економічна безпека ієрархічних багаторівневих систем: регіональний аспект: монографія / О.С. Шнипко. – К.: Генеза, 2006. – 285 с.

Науковий керівник: О.А. Задоя, кандидат економічних наук, доцент.

A. Solonenko
Alfred Nobel University, Dnipro

GREEN ENERGY IN UKRAINE

Nowadays the advancement of the energy segment may be a key factor that generally denotes the vector of the financial improvement of the country. Environmental factor is one of the leading factors limiting the development of energy in Ukraine. Emissions from the operation of this industry make up 30%

of all solid particles getting to the atmosphere due to human activity. That is not surprising, because most of the Ukrainian thermal power plants were built in the middle of the 20th century and the equipment and technologies used within these plants are already out of date. Unfortunately, not a single TPP has been reconstructed to meet the environmental requirements of the EU to reduce its harmful effect on nature.

Therefore, over the past few years, technologies for obtaining energy from renewable sources (RES) have been gradually introduced in Ukraine. This industry is currently at the stage of development, however, it is of great interest for our country's economy. According to Green Energy Institute, the 2014-2015 crisis in the country led to a major market depression. Since then, the population of Ukraine has developed a strong interest in the field of renewable energy sources, which still stays relevant today. The transition to renewable energy sources may be an essential step in view of the persistent diminishment within the amount of traditional natural resources.

Returning to the essence of renewable resources, it is important to state that an energy source is called renewable when it can be used indefinitely, as the source of this energy will never run out. To these sources belong the energy from natural resources, such as sun, heat, water and wind. Renewable energy sources significantly reduce the negative impact of greenhouse gases in the Earth's atmosphere. According to researches, the sun can give us the most energy. The first solar stations in Ukraine successfully operate in the Crimea. Wind energy is widely used by wind power plants (WPPs). The first wind farm in Ukraine with a capacity of 100 kW was built in 1931 near Sevastopol. In 1994, the Donuzlavsk and Novoozersiv Black Sea wind farms appeared in the Crimea and were put into operation [1]. Large wind power in Ukraine is represented by wind power plants with a capacity of 2,000 kW and more, which can be connected to general power systems. The most favorable regions for the construction of WPPs are in the south and south-east of Ukraine. Along with using wind and solar power, Ukraine has ambitious chances for the development of bioenergy. Despite the existing benefits of using all kinds of listed RESs they have a common drawback. RESs have seasonal and interrupted cycles, which makes achieving a stable energy supply challenging. An innovative electricity saving technology is already implemented in South Australia. In 2017 "Tesla" introduced a 100MW electric energy storage "Megapack". These batteries can store and use renewable energy as well as move electricity between cities. Thus, the negative effects of instability of RESs might be significantly reduced. Ukraine has also put this technology into operation. The company Ukrenergo promises to finish building the power bank with a capacity of 220 MW by 2022 for the cost of \$ 122 million attracted from

the European Bank for Reconstruction and Development (EBRD) and the International Finance Corporation (IFC). But that's only the plan. Meanwhile, Rinat Akhmetov's DTEK holding, the largest investor in green and thermal energy in Ukraine, turned out to be more agile than the state-owned company. In May 2021, DTEK launched a pilot energy storage project at the Zaporizhzhya TPP site for 2.25 MWh of capacity. Although the pilot projects successfully operate in Ukraine, there isn't a regulatory base that defines the work of electricity storage system [2].

During 5 months of 2021 only 7% of energy in Ukraine was produced on green stations. Therefore, some problems need solving before Ukraine is able to produce sufficient amount of green energy. Firstly, the increase in the exploitation of renewable energy resources requires the creation of an integral energy systems coordinated by the government. Thus, the development of green energy should be among the priority issues for the government, but not for the certain private companies [3]. Secondly, as a sufficient number of qualified specialists is required for providing efficient work of renewable energy equipment, our country should consider the possibility of preparing highly skilled professionals in the universities. Moreover, Ukraine should become more determined about its green energy strategy so that, potential investors in renewable energy can be sure about Ukraine's willingness to maintain alternative energy-friendly investment policies in the long run.

Despite all the existing barriers, increasing the part of green energy in Ukraine's power structure will definitely have a positive impact on country's development. Introduction of the innovative projects and energy-efficient technologies will have the positive impact on the environment, while laying the groundwork for carbon-free future of Ukraine. It will also be beneficial for country's economy and positions on the world stage. Furthermore, development in a new economic sector will attract new investors and trigger the creation of new workplaces.

To summarize, Ukraine is a country of great renewable energy potential and big investment interest. There are still several barriers, which prevent green energy in our country from rapid development. However, its development can create opportunities for a country's economic growth.

References

1. Attracting investment in renewable energy in Ukraine (2021). OECD. URL: <https://www.oecd.org/countries/ukraine/UkraineRenewableEnergy.pdf> [Accessed 14 September 2021].
2. Батарейка на миллиард. Что такое energy storage и зачем это Ахметову (и Илону Маску). Liga.net. URL:

<https://biz.liga.net/ekonomika/tek/article/batareyka-na-milliard-cho-takoe-energy-storage-i-zachem-eto-ahmetovu-i-ilonu-masku> [Accessed 17 September 2021].

3. Sabishchenko O, Rebilas R, Sczygiol N, Urbański M. Ukraine Energy Sector Management Using Hybrid Renewable Energy Systems. *Energies*. 2020; 13(7):1776. <https://doi.org/10.3390/en13071776> [Accessed 19 September 2021].

Scientific supervision by R.M. Kliuchnyk, PhD in Politology, Associate Professor.

Д. Солоп
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ СВІТОВОГО РИНКУ НАФТОПРОДУКТІВ

Розвиток світової економіки визначає неухильне зростання потреби енергії. Незважаючи на стремління до економії та розвитку альтернативних джерел, нафта була, є і в майбутньому залишиться основним джерелом її виробництва. Жодна галузь не надає такого впливу розвитку світової економіки та світової політики як нафтова промисловість. Дешева нафта стимулює розвиток світової економіки, яка, своєю чергою, створює сприятливі змуги збільшення виробництва нафти і нафтопродуктів пов'язаних із нею інших галузей світового господарства. Тому ця тема є дуже актуальною в будь-який час.

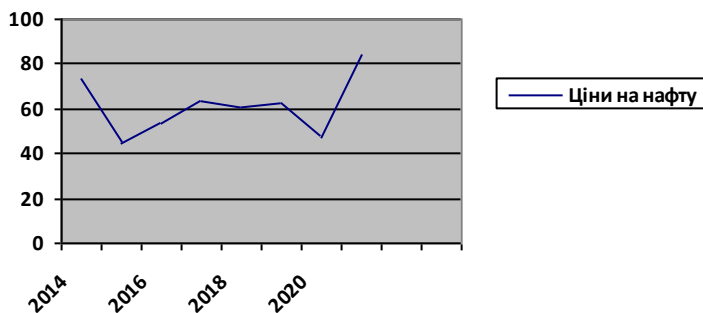
Справді, оскільки постійні витрати дуже високі порівняно зі змінними, нафтові компанії не можуть довго протистояти періодам надлишкової пропозиції, оскільки в таких випадках ціна має знизитися до короткострокових граничних витрат. Дійсно, об'єкти не будуть закриті, доки рівень цін дозволяє окупити частину інвестицій та накладних витрат. Встановлення певної форми контролю на ринку нафти є тим простішим, оскільки недорогі резерви та виробничі потужності зосереджені в кількох країнах, що полегшує групі впливати на весь ринок, захоплюючи ці ресурсів. За прогнозом експертів ОПЕК, у наступні 10-15 років частка нафти може скоротитися до 36%, проте навіть за такого відносного зниження в результаті сталого зростання світового споживання енергії попит на нафту в абсолютному вираженні збільшуватиметься, а темпи приросту значною мірою визначатимуться рівнем світових цін. У будь-якому разі нафта, безсумнівно, збереже найважливішу роль світової економіки. Неухильне зростання видобутку

нафти забезпечується наявністю її суттєвих запасів у надрах землі. Оскільки нафта відноситься до невідновлюваних джерел енергії, є думка, що у зв'язку з випереджаючими темпами видобутку порівняно з приростом її запасів, а також малої ймовірності відкриття нових великих родовищ, через 15-20 років слід очікувати виснаження запасів та падіння видобутку нафти. Проте більшість авторитетних експертів дотримуються іншої думки. В останні чверть століття завдяки розвитку геолого-пошукових технологій світові запаси нафти постійно збільшуються. Світовий видобуток нафти протягом останніх 10 років має підвищувальну тенденцію [1]. Особливо суттєво збільшили нафтовидобуток країни Близького та Середнього Сходу, внаслідок чого регіон зміцнив свої позиції найбільшого у світі виробника та експортера нафти, що визначає зрештою становище на світовому ринку. Головна перевага регіону полягає у виключно високій продуктивності родовищ, низьких витратах виробництва і високій якості легкої низько сірчистої нафти, що добувається там, що робить її однією з найбільш конкурентоспроможних у світі. помітно виріс видобуток нафти у Венесуелі, Норвегії, Канаді, Нігерії, Китаї та деяких інших країнах. Однак за останні п'ять років у низці з-за обмежувальних квот ОПЕК та з інших причин відмічене застій виробництва. Головними постачальниками нафти світовий ринок виступають основні нафтовидобувні держави (крім США), а провідними покупцями - промислово розвинені та нові індустріальні країни. Майже 4/5 нафти надходить на світовий ринок із країн Азії, Африки та Латинської Америки. Незважаючи на збільшення в останні роки числа країн-порівняно великих експортерів, становище на світовому ринку нафти залежить від 5-10 країн, у тому числі семи країн, що розвиваються, і лише двох промислово розвинених держав, що добувають нафту на шельфі Північного моря, і Росії. Через високі витрати виробництва і прагнення зберегти національні запаси неухильно падає видобуток нафти США, досі, проте, зберігають друге у світі після Саудівської Аравії. У світовому видобутку нафти постійно збільшується частка морських родовищ, особливо у Північному морі. У перспективі великі сподівання покладають на видобуток у Каспійському морі [2].

Аналізуючи динаміку цін на нафту (рис. 1.), ми бачимо, що вони були стабільними з 2016 по 2019 рр. В 2020 р. відбувся спад, а в 2021 різке підвищення цін. Ціни на нафту марок WTI та Brent стрибнули на 5% на торгах 23 серпня, що є найбільшим зростанням за останні 5 місяців – ціна продовжує йти вгору. Також зростання цін викликало пожежу на нафтовій платформі в Мексиканській затоці, яка знищила 400 тисяч барелів нафти. У прогнозі ОПЕК на 2022 йдеться, що в міру збільшення

вакцинації, пандемія краще контролюватиметься, що призведе до відновлення економічної діяльності та мобільності. Це підтримає часткове відстрочене відновлення попиту на нафту у різних секторів.

Рис. 1. Динаміка цін на нафту в 2014-2021 рр., дол./барель [3].

Отже, можемо зробити висновок, що вигоди та переваги, що витягуються з комерційних операцій з нафтою, настільки значні, а сама нафта є настільки важливою сировиною для промислово розвинених країн, що вся історія розвитку нафтової промисловості була, є, і, очевидно, ще тривалий час буде тісно пов'язана зі світовою політикою, в якій інтереси нафтових компаній є інтересами та об'єктом захисту провідних промислово розвинених держав. Рівні цін на окремі види нафтопродуктів формуються в різних центрах експортної торгівлі, що знаходяться в Північно-Західній Європі, Роттердамі, Південній Європі (портах Італії), Сінгапурі та східному узбережжі США. Як і ринку нафти, довідкові ціни на нафтопродукти розходяться з цінами фактичних угод.

Список використаних джерел

1. Світовий ринок нафтопродуктів: тенденції розвитку і перспективи для України [Електронний ресурс].– Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=5998> - вільний. Мова укр.
2. Світові тенденції та перспективи розвитку ринку нафти та нафтопродуктів [Електронний ресурс].– Режим доступу: <http://journals.urau.ua/jiepr/article/view/27478> - вільний. Мова укр.
3. Brent [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://index.minfin.com.ua/markets/oil/brent/2014-12/> – вільний. Мова рос.

Науковий керівник: О.А. Задоя, кандидат економічних наук, доцент.

М. Сомов

Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

ОФШОРНИЙ БІЗНЕС І ЙОГО РОЛЬ В ЕКОНОМІЦІ УКРАЇНИ

Ми часто чуємо про офшори, але не знаємо про це нічого. Також не завжди розуміємо масштаб цієї теми. Світова економіка як айсберг, велика частина якого захована під водою. Одна з підводних частин і є офшори. «Більше половини світової торгівлі йде через офшори. Більше половини банківських активів світу і третини прямих іноземних інвестицій від багатонаціональних корпорацій мають коріння в офшорах», – пише відомий британський журналіст Ніколас Шаксон у книзі «Острови скарбів». Головним елементом «офшоризації» є несприятливі податкові умови країни, які можуть мати багато проявів і реалізовуватися на різних рівнях та етапах руху капіталу. «Офшоризація» є однією зі складових глобалізації сучасного фінансового світу. Сам процес глобалізації означає колосальний перерозподіл економічного потенціалу у світових масштабах, який здійснюється через офшори.

Взагалі термін офшор походить від англійського «offshore», що означає «поза берегом», «за межами країни». В економічній літературі під офшором розуміють спеціальний вид вільних економічних зон, що характеризується пільговим режимом оподаткування для нерезидентів або взагалі нульовою ставкою на прибуток, визначеним рівнем банківської, комерційної таємниці і мінімальними обмеженнями по конвертованості валюти.

Не плутайте з «Onshore» - це повна протилежність. Оншори не надають жодних пільг. Це та компанія, яка зареєстрована та веде свою діяльність на території однієї держави.

Офшорна зона – один із видів вільних економічних зон. Їх відносять до сервісних вільно-економічних зон, особливістю яких є створення для підприємців сприятливого валютно-фінансового та фіскального режимів, високого рівня банківської та комерційної таємниці, лояльності державного регулювання. Загалом це країни, у яких учасники фінансових операцій не є резидентами держави, на території якої укладаються і виконуються угоди. При цьому учасники користуються особливим правовим і податковим статусом, але важливою характеристикою є

заборона офшорним компаніям ведення діяльності на території країни реєстрації.

Загалом зони можна класифікували на:

- Чорні: не виконують вимог міжнародних стандартів.
- Сірі: зобов'язалися виконати, але ще не підтвердили впровадження.

- Білі: повністю відповідають стандартам міжнародного рівня, за вимогою органів можуть надати інформацію про власника.

Відповідно, чорними зонами найчастіше користуються шахраї. Білі зони взаємодіють із правоохоронними органами та користуються їх довірою. Щоб зменшити відмивання грошей Україна обмежує діяльність нелегальних офшорних зон, і віддає перевагу білому списку.

Офшорні зони також розрізняються за моделлю бухгалтерського обліку. Так існують:

Англо-американська модель. Основна ідея цієї моделі — орієнтація обліку на інформаційні запити інвесторів і кредиторів. Для цієї моделі характерні: стабільна політична система; розвиненість економіки; високий професійний рівень облікових ринків, користувачів, сертифікації професійних кадрів; фінансова звітність спрямована на задоволення потреб інвесторів та кредиторів.

Разом з тим у англо -американській моделі немає: уніфікованих плану рахунків, облікових реєстрів, форм звітності, що може бути й позитивною стороною цієї моделі. Така модель обліку широко застосовується в Великобританії, острові Джерсі, Гібралтарі, Кайманових островах, Багамських островах, Ірландії, Кіпрі.

Континентальна модель. Цієї моделі дотримуються у більшості країн Європи і в Японії. Вона передбачає тісний зв'язок бізнесу з банками, які в основному і задовольняють потреби фінансових компаній. Бухгалтерський облік регламентується законодавчо, характеризується значним консерватизмом. Орієнтація на управлінські запити кредиторів не є пріоритетним завданням обліку. Навпаки, облікова політика спрямована-насамперед на задоволення вимог уряду. Крім того, уряди цих країн вимагають публікувати деяку інформацію про компанії, тому останні змушені готувати фінансову звітність, проте в менш деталізованому вигляді, ніж це потрібно у англо -американській моделі для захисту інтересів кредиторів [1].

Отже офшори мають свої плюси. Серед них:

- Знижена податкова ставка;
- Спрощена бухгалтерська система;
- Міжнародний статус компанії;

- Швидке оформлення документів;
- Конфіденційність фінансових даних;
- Юридична безпека.

Подібні переваги приваблюють не лише легальних бізнесменів, а й шахраїв. Тому офшорні зони та їх резиденти завжди перебувають під підвищеним контролем державних та міжнародних органів контролю.

Існують і значні мінуси офшорних зон. Серед яких:

- Недовіра від держави;
- Недовіра великих підприємств;
- Банківські обмеження;
- Регулярні перевірки та контроль державних органів;
- Деофшоризація

«Деофшоризація» (англ. de-offshorization) – це проведення державою комплексу заходів у законодавчій, правовій та інформаційній сферах задля зниження або виключення подальшої залученості в національний господарський обіг резидентів під виглядом іноземних осіб або з використанням іноземних правових конструкцій, які переслідують переважно незаконні або недобросовісні цілі [2].

Останній пункт є головним недоліком офшорів. Оскільки в Україні, як і в багатьох інших державах, існують певні обмеження при укладанні офшорних угод. Дуже часто ці обмеження пов'язані не з заборонаю, а з підвищеним контролем за такими угодами.

Україна не стоїть осторонь процесу офшоризації бізнесу. Так, в Україні дрібному і середньому бізнесу не потрібні офшори – ставка податків за спрощеною системою оподаткування – від 1 до 5%, що робить нашу країну справжнім офшором з точки зору європейців і американців. Інша справа, що корупція робить Україну малопривабливою для інвестицій. Щоб це виправити, потрібно терміново проводити реформи. Так, ожливо, варто прийняти, що офшори – це інструмент великого бізнесу в усьому світі для інвестування і залучення інвестицій. Офшори можуть стати ліками для української економіки, одним із каналів інвестицій в країну, а значить – зростання її економіки і доходів українців [3].

Взагалі офшори можуть стати своєрідним поштовхом для української економіки за рахунок незначних податків країна може перетвориться на оншор як Кіпр і концентрація значного капіталу світу може продемонструвати фінансову відповідальність та дисципліну перед світовими партнерами, а також знизити розвиток корупції в країні. Яка кількість вітчизняного бізнесу використовує офшори? Відповідь досить банальна – не більше, ніж бізнеси більшості інших країн. Дані

опубліковані Міжнародній спілкою журналістів-розслідувачів (ICIJ), демонструють, що Україна займає мізерно мало місця на глобальному офшорному ринку. Безпосередньо з Україною пов'язано лише 0,23% усіх світових операцій. Для порівняння, кількість операцій, які пов'язані з Росією складають 3,3%, з Великобританією 4,3%, зі Швейцарією 6,6%, з Китаєм 9,2%, з Гонконгом 14,3%.

Як показують дослідження, наші бізнесмени використовують офшори практично в усіх видах діяльності. Більше того, наші підприємці не стоять позаду за кількістю створених офшорних компаній, а тривала економічна криза лише загострює проблему оптимізації податків і бізнесу та підвищує популярність офшорів.

Причинами такого становища, за якого офшорні зони активно використовуються підприємцями та окремими особами в Україні, є накопичення значних капіталів, що потребують легалізації; неефективність податкової політики; корупція численних контролюючих органів; нестійкий макроекономічний стан; незахищеність належним чином права власності, що призводить до рейдерства або податкового тиску; недостатньо сильна судова система в країні, яка б захищала верховенство права та права власника.

Окрім вищезазначених чинників, є інші мотиви використання національними підприємствами офшорних зон, які були описані раніше, серед яких: низька або нульова ставка податку; легкість реєстрації фірми; відсутність в офшорних юрисдикціях зобов'язання стосовно подачі звітності; нерозголошення даних про його власників.

На відміну від країн заходу, бізнес в Україні також зазнає впливу від політичних та регуляторних заходів, що створює додаткові мотиви, здебільшого для великого бізнесу, працювати в Україні за посередництва офшорів. Однак створення таких фірм в офшорних зонах не забороняється законом, а дохід офіційно з'являється у суб'єктів господарювання інших держав.

На думку О.А. Гарасюка, який зазначає, що за допомогою впровадження офшорних структур можна досягти можливості самостійного оптимального фінансування власних інвестиційних проєктів; створення та нарощування оборотних коштів, зокрема за рахунок зниження невиробничих витрат (включаючи податкові); вільного транснаціонального переміщення капіталів; анонімності володіння й управління майном, фінансами та бізнесом загалом; застосування до бізнесу принципу «зручного прапора» та здобуття оптимальних умов, обумовлених законодавством, за комерційних операцій. Тому кожного року можна спостерігати тенденцію до збільшення розмірів

офшорних операцій з капіталом, які займають вагоме місце в експортно-імпортних операціях нашої країни [4].

Так, за різними даними, за останні 15 років з України виведено приблизно 170 мільярдів американських доларів. На Кіпрі компанії українського походження зберігають понад 30 мільярдів доларів США, зароблених в Україні. Це пояснюється тим, що між Україною та Кіпром підписаний договір про уникнення подвійного оподаткування та підтримку іноземних інвестицій. Тому сьогодні Кіпр ефективно виступає як в ролі своєрідного офшорного центру, так і в ролі своєрідного фінансового каналу через який рухаються світові капітали в економіку України. Значну частину цих коштів, які надходять з Кіпру, можемо розглядати як прямі інвестиції українського походження.

В Україні популярними є три офшорні схеми, а саме: «експортна/імпортна» схема, схема посередництва та будівництва. Розглянемо найпопулярнішу та найпростішу схему виведення капіталу в офшорні зони, а саме схему «експорт-імпорт» (рис.1).

Рис. 1. Схема «експорт-імпорт»*

*Складено автором.

Уявімо, що виробник виготовив продукцію на 1000€ і хоче продати її споживачу за 1500€ тобто заробити 500€, із яких ще буде потрібно заплатити податок 20%. Звичайно ж виробник не хоче віддавати таку велику частину свого прибутку, тому офшор купує товар за найнижчою ціною, наприклад 1100€, а потім перепродує цей товар кінцевому покупцю вже 1500€, та залишаючи собі не оподатковану і не підконтрольну місцевій владі різницю в 400€. Оформляється це наступним чином, підписуються два контракти, перший між офшором і експортером, у якому вантажоодержувачем виступає кінцевий покупець

товару і другий між офшором, що виступає вже як продавець і покупець. Схеми використовуються у міжнародній діловій практиці вже дуже давно.

Саме через такі схеми, щороку країна недораховуються величезних сум надходжень до бюджету. Але віднедавна у світі почалася глобальна деофшоризація і наша країна не є виключенням. Йдеться про так званий пакет заходів BEPS (Base Erosion and Profit Shifting), опублікований ОЕСР, містить 15 кроків і рекомендується як спосіб боротьби з ухиленням бізнесу від оподаткування. Він покликаний вирішити проблему розмивання податкової бази і перенесення оподатковуваного прибутку в низько або безподаткові юрисдикції. У кінцевому результаті метою деофшоризації є включення до бази оподаткування незадекларованих доходів.

На сьогодні план BEPS налічує 15 пунктів. До його реалізації може долучитись будь-яка країна. Для цього достатньо виконати 4 ключові норми (5-та, 6-та, 13-та, 14-та). Короткий опис 15-ти пунктів зводиться до наступного:

1. Вирішення податкових проблем та особливості оподаткування в епоху "цифрової економіки".
2. Нейтралізація так званих "гібридних схем".
3. Підвищення ефективності правил про контрольовані іноземні компанії.
4. Боротьба із розмиванням бази оподаткування через виплату відсотків та інших фінансових транзакцій.
5. Загальна протидія "несумлінній податковій практиці", беручи до уваги питання прозорості та реального економічного змісту компаній.
6. Запобігання зловживанням положеннями договорів щодо усунення подвійного оподаткування.
7. Запобігання застосуванню схем штучного уникнення статусу "постійного представництва".
8. Розробка правил трансфертного ціноутворення щодо нематеріальних активів.
9. Розробка правил трансфертного ціноутворення щодо ризиків і капіталу.
10. Розробка правил трансфертного ціноутворення щодо інших транзакцій з високим ризиком.
11. Розробка методів збору та аналізу інформації щодо розмивання податкової бази та виведення доходів з-під оподаткування.
12. Впровадження правил, які вимагають розкривати "прийоми агресивного податкового планування".

13. Оптимізація вимог щодо документування трансфертного ціноутворення.

14. Розробка та підвищення ефективності механізмів вирішення спорів між країнами з податкових питань.

15. Розробка всеосяжної багатосторонньої конвенції з питань міжнародного оподаткування з метою модифікації існуючих податкових договорів між країнами.

До кожного пункту плану йдуть детальні пояснення відповідної проблеми розмивання податкової бази та виведення доходів з-під оподаткування, а також запропоновано шляхи вирішення цієї проблеми [5].

Отже підводячи підсумок можна зазначити, що на сьогодні офшорні зони відіграють важливу роль в сфері перерозподілу капіталу на глобальному рівні. До того ж, слід зазначити, що втеча вітчизняного капіталу в офшорні зони зумовлена несприятливим місцевим інвестиційним та податковим кліматом. Економічна та політична нестабільність, швидко змінюване законодавство, недовіра до влади, а також низький рівень розвитку інфраструктури фінансового ринку роблять Україну не вигідною для ведення бізнесу та залучення інвестицій. Внаслідок цього інвестори віддають перевагу розміщенню коштів у бізнес-середовищі інших країн, які характеризуються більш сприятливими умовами. Зважаючи на цей факт, можна відмітити, що вирішення проблеми відтоку капіталу через офшорні зони лежить не тільки в сфері регулювання, а й як в площині перебудови економічної системи України в цілому та створення дружнього середовища для провадження господарської діяльності.

Список використаних джерел

1. Електронний журнал «Ефективна економіка» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3111> – вільний. Мова укр.

2. Центр досліджень соціальних комунікацій НБУВ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuviap.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=2173:deofshorizatsiya-v-ukrajini&catid=8&Itemid=350 – вільний. Мова укр.

3. Экономическая правда «Какие офшоры нужны Украине» [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

<https://www.epravda.com.ua/rus/columns/2016/04/15/589562> - вільний. Мова рос.

4. Офшорні зони як засіб зростання інвестиційного потенціалу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://mer.fem.sumdu.edu.ua/content/acticles/issue_12/I_M_Kobushko_I_V_Govorun_S_O_PanchenkoOffshore_areas_as_a_means_to_increase_investment_potential.pdf - вільний. Мова укр.

5. Консалтингова компанія «Nexus» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.nexus.ua/plan-beps-konets-epokhi-agressivnogoplanovogo-planirovaniya> - вільний. Мова укр.

Науковий керівник: О.А. Задоя, кандидат економічних наук, доцент.

Д. Стадник
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

РОЛЬ МИТНИХ ОРГАНІВ У СИСТЕМІ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Зовнішньоекономічна безпека передбачає вироблення певних умов, при яких національна економіка і всі її зовнішні сфери працюють безперебійно і ефективно. Будь-яка держава має прагнути до створення таких якісних умов, в яких економіка могла б відчувати себе захищеною. Економічні процеси трансформуються і змінюються, і в зв'язку зі змінами має змінюватися державне регулювання і підтримка розвитку.

Одним з основних складових економічної безпеки є стратегія зовнішньоекономічного захисту. Наразі в Україні, показники зовнішньоекономічної діяльності (ЗЕД), а також інших основних складових економічної безпеки залишаються низькими, що зберігає високі ризики масштабної дестабілізації економічного розвитку в довгостроковій перспективі.

Фінансова складова в економіці країни є фундаментальною областю, так як фінансові потоки відображаються у всіх секторах економіки і впливають на фінансовий ринок, валютну складову, грошово-кредитну сферу. Причиною зниження фінансової безпеки в Україні став постійний дефіцит державного бюджету і пов'язане з ним значне боргове навантаження, недостатній розвиток довгострокового інвестиційного кредитування економіки і фондового ринку. Через структурні проблеми

фінансова система України не змогла адекватно протистояти збройній агресії з боку Російської Федерації та окупації частини території України.

Якщо говорити в контексті поліпшення процесів глобалізації, що характеризуються одночасним збільшенням масштабів і розширенням географії міжнародної торгівлі і трудової міграція, відкритість національних економік, активізують інтеграційні процеси, посилюється вплив на економічну систему держави і суспільства загроз у зовнішньому середовищі.

У сучасних умовах перед урядами багатьох країн однією з головних проблем- це пошук балансу для забезпечення економічної безпеки національної економіки і надання спрощень суб'єктам ЗЕД. Згідно з міжнародними угодами та конвенціями з питань міжнародної торгівлі, планується подальше розширення переліку спрощень для бізнесу, які спрямовані на скорочення втручання посадових осіб митної адміністрації в зовнішньоекономічну діяльність господарюючих суб'єктів [1]. У цьому контексті на рівні національних урядів і державних інтеграційних об'єднань розробляються і впроваджуються сучасні інструменти для виявлення і запобігання митних порушень з боку недобросовісних суб'єктів ЗЕД та для надання максимальної допомоги суб'єктів з високим ступенем довіри. Тобто реформування митної справи в Україні є дуже актуальною темою для всіх реформаторів у державі і з самого початку незалежності України митниця роз'єднувалася та об'єднувалася, трансформувалася сама структура. Під приводом імплементації та відповідності нового досвіду на світовому рівні, гармонізації та спрощення митних процедур з одночасним підвищенням бажаного контролю за операціями, що відбуваються, а також оптимізації фіскальної функції митниці, були проведені радикальні зміни податкової та митної системи держави [2]. Але зрештою, бажаного результату в митній конструкції не було до кінця досягнуто.

Також, треба пам'ятати, що стратегічний курс на євроінтеграцію України до приєднання до європейської спільноти вимагає захисту національних інтересів країни. Діяльність державних органів щодо захисту зовнішньоекономічних інтересів і економічної безпеки країни є невід'ємною частиною забезпечення національної безпеки. Виникнення зовнішніх загроз національній безпеці держави вимагає не тільки швидкого реагування, а й наявності ефективних механізмів протидії можливим причинам виникнення цих явищ негативних наслідків. В рамках євроінтеграції пріоритетні завдання щодо реформування митниці, що згадувалося раніше, має входити до застосування правил обміну інформацією з країнами ЄС щодо митних товарів, а також зміна підходів

до взаємодії із суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності, що працюють з експортно-імпортними операціями [2].

Захист вимагає життєво-важливих цінностей і інтересів обох товариств зокрема і держави в цілому. У цьому контексті важливим напрямком є забезпечення митної безпеки держави, що забезпечує захист суспільства від забороненої, небезпечної та неякісної продукції, формування адекватного рівня конкурентоспроможності країни на світовому ринку, підвищення інвестиційної привабливості України та її регіонів, захист інтересів суб'єктів господарювання та іншого. Реалізація функцій митної безпеки покладається на відповідні державні структури - митні органи. Виходячи з вищевикладеного, актуальним є вивчення поняття митної безпеки, правового статусу та особливостей функціонування митних органів в контексті забезпечення зовнішньоекономічної та національної безпеки країни.

Різкі трансформації глобального політичного та економічного простору обумовлюють необхідність розробки нових підходів до забезпечення економічної безпеки національної економіки в умовах постійного наростання загроз не тільки зовнішнього характеру, а й внутрішнього. Ці питання особливо актуальні для української економічної системи, що знаходиться під постійним тиском негативних чинників, що вимагає розробки і застосування ефективних механізмів, спрямованих на нейтралізацію, мінімізацію впливу і усунення явищ і чинників, які призводять до створення зовнішніх, а також внутрішніх загроз економічній безпеці.

Хоч і стратегія, яка згадувалася раніше, була прийнята для забезпечення ефективного функціонування національної економіки та економічного зростання, але без розробки концептуальних положень і дієвого механізму державного управління в системі економічних відносин держави, спрямованого на запобігання загрозам і мінімізацію впливу, досить складно. У цих умовах особливим стає питання захисту національних інтересів держави у сфері економічної безпеки та однієї з головних - це митна система. Вона займає особливе місце в механізмі реалізації митної політики, а посадові особи митниці України є специфічним суб'єктом митних відносин. З одного боку, вони здійснюють державні митні справи від імені держави, але з іншого знаходяться під адміністративним впливом держави. митних постів змінилося ще в 2014 році в зв'язку з утворенням Енергетичної митниці, яка була ліквідована ще в 2018 році, і припинення роботи Кримської і Севастопольської митниць.

Ці інституційні реформи привели до скорочення чисельності митного персоналу, що значно менше, ніж кількість співробітників митниці на кордоні сусідніх держав, що грає дуже важливу роль у протидії митним правопорушенням. Ще слід пам'ятати, що з моменту об'єднання податкової служби та митниці у 2012 році суттєвих зрушень у бік подолання корупції, порушень митних та податкових правил, контрабанди, тіньової економіки як таких не сталося. А причини цього криються в популізмі псевдореформаторів, в недостатньо конструктивній критиці методів реформи, у саботажі впровадження реальних механізмів відновлення структури та системи. Вважається, що об'єднання митного та податкового елементів фіскальної системи є суто природним явищем, митниця та податкова служба нерозривно пов'язані між собою спільністю цілей. Як приклади ефективного здійснення властивих даним службам функцій можна навести пост-аудит (post-clearance audit), принцип якого полягає в тому, що основні митні процедури до товарів, що переміщуються, повинні застосовуватися не при безпосередньому ввезенні товарів через митну зону, а післяфактум, після завершення митного оформлення та випуску товару на внутрішній ринок держави і так званий наскрізний контроль, завдяки якому контролюється вся ланка поставки товару від імпортера, або ж, якщо при організації міжнародного обміну інформацією – від виробника до споживача [2].

Одним з найбільш ефективних інструментів протидії митним правопорушенням в сучасних умовах є співпраця та обмін інформацією з компетентними органами іноземних держав в рамках взаємної адміністративної допомоги, яка передбачає запобігання і виявлення експортно-імпортних операцій з порушенням митних правил законодавства. Висока ефективність виявлення незаконних зовнішньоекономічних операцій було досягнуто завдяки міжнародному обміну інформацією з митними службами зарубіжних країн (Польща, Німеччина, Королівство Нідерландів), зокрема, за результатами співпраці з митним управлінням Російської Федерації. В кінцевому підсумку, Королівство Нідерландів виявило незаконне ввезення товарів на суму 569,3 млн грн за шахрайськими схемами [3].

Отже, слід зазначити, що митні пости Державної Фіскальної Служби (ДФС) повинні виконувати функцію сприяння захисту прав інтелектуальної власності на митному кордоні, але проаналізувавши дану проблему, виникає питання про належної роботи митних постів, зокрема керівництва і співробітників на них.

В рамках концепції зовнішньоекономічної безпеки було розглянуто один з основних відповідних інструментів- митний контроль, який цікавий державі в системі забезпечення економічної безпеки в сфері ЗЕД.

Митні органи ДФС України є одним із перших місць в системі органів державної влади і грає одну з важливих ролей у зовнішньоекономічній безпеці, на які покладено завдання державного контролю за дотриманням суб'єктами господарювання податкових вимог митного законодавства.

А для бізнес-середовища в контексті спрощення митних процедур також передбачалася б певна вигода у вигляді скорочення часу, яке витрачається на митне оформлення, що в результаті економить кошти, надає можливість точно узгоджувати терміни доставки товару та зменшення бюрократичних процесів. Після чого держава отримала збільшення "білого" імпорту через механізм викриття незаконних афер і корупційних схем, мінімізацію корупційних проявів через зменшення впливу людського фактора при розмитненні товарів.

Однак цього досягти не вдалося. Так, злиття митниці та податкової служби відбулося, але не організовано належного обміну інформацією ні в міжнародному форматі, ні в національному, функцію пост-аудиту зведено нанівець, як і дієвий контроль за базою оподаткування від імпортера до споживача не організовано. А причина цього проста – формальне ставлення до ефективного та прогресивного механізму цих форм митного контролю. І навіть самі фіскалі визнають, що для належного втілення запропонованих алгоритмів не вистачило достатньої кількості фахівців на митницях, технічної оснащеності, а також обов'язкової та необхідної у всіх трансформаціях, застарілих систем мотивації, поняття суті та процесу потрібних змін. Внаслідок чого, є нівелювання однієї з найбільш ефективних форм митного контролю та залишок недієздатних контрольних-перевірочних функцій митників та податківців [2].

Таким чином, за умови реального здійснення зазначених вище механізмів, можна було б забезпечити одночасне виконання фіскальної функції – основної для податківців шляхом перевірки правильності нарахування та сплати податків, а також захисної функції держави – головної в діяльності митних органів шляхом перевірки, нових і компетентних спеціалістів на митницях, дотримання законодавства при ввезенні та реалізації товару.

У даній роботі контекст дослідження був націлений на ефективність системи зовнішньоекономічної безпеки, взявши одну з головних сфер- ДФС України, і проаналізувавши, можна прийти до висновку, що в результаті організаційних і структурних змін митної системи України ефективність системи митного регулювання, було

упущення практика в таких важливих сферах, як функціонування митниці, як захист українського ринку, а також незбалансованість системи забезпечення спрощення заходів безпеки суб'єктам ДФС, хоча сучасні інструменти митниці ДФС, якраз таки повинні бути спрямовані на виявлення і запобігання зовнішніх загроз економічній безпеці держави.

В цілому, в Україні не розкривається специфіка діяльності митниці з протидії митним правопорушенням. Для поліпшення становища зовнішньоекономічної безпеки, в терміновому порядку, необхідно переглянути інституційні реформи, які призвели до скорочення чисельності кадрів на митниці, а також проаналізувати роботу по виявленню порушень правил митного законодавства в структурі загального обсягу митного оформлення товарів в Україні і виявити недоліки.

Список використаних джерел

1. Митне регулювання в системі економічної безпеки національної економіки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nusta.edu.ua/wp-content/uploads/2016/11/Автореферат_Бережнюка_I_Іна-здобуття-наукового-ступеня-к.е.н.pdf – вільний. Мова укр.
2. Реформування митної справи в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://uz.ligazakon.ua/ua/magazine_article/EA011549 – вільний. Мова укр.
3. Адміністративно-правова протидія порушенням митних правил [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://uz.ligazakon.ua/ua/magazine_article/EA011549 – вільний. Мова укр.

Науковий керівник: О.А. Задоя, кандидат економічних наук, доцент.

Д. Супрун
Університет імені Альфреда Нобеля, г. Дніпро

ПРОБЛЕМЫ ДЕФОЛТА США

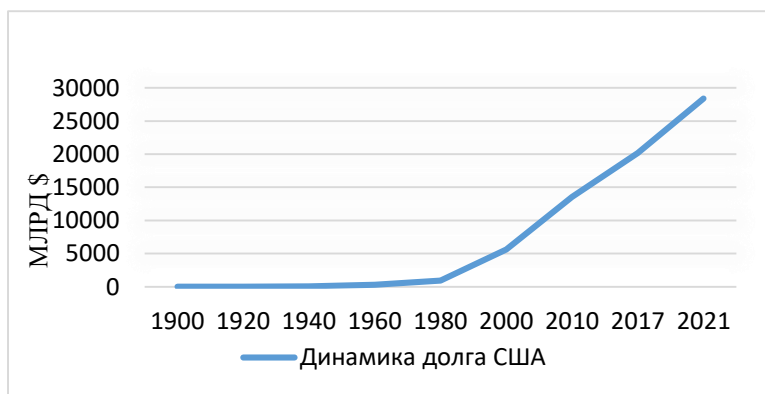
Государственный долг – результат финансовых заимствований государства, осуществляемых для покрытия дефицита бюджета. Государственный долг делится на внутренний и внешний. Внутренний – происходит в самой

стране, то есть – кредиты, выданные государству банками и ценные бумаги. А внешний – это задолженность перед другими государствами.

Так, США имеет значительный бюджетный дефицит с превышением расходов над доходами. Для его покрытия страна привлекает огромные объемы займов, долг составляет 28,4 трлн долларов (рис. 1.) [1].

Долговой потолок – это общая сумма средств, которую США может «одолжить» на выполнение действующих государственных обязательств [1]. Если Американский Конгресс не согласует очередное повышение государственного долга, США ожидает дефолт (финансовый кризис):

1. Сокращение социальных пособий, зарплата военным и вычет налогов на детей.
2. Будет подорван статус ценных бумаг Министерство Финансов.
3. Будет подорван доллар, как мировая резервная валюта.
4. Катастрофический удар по восстановлению экономике после пандемии COVID-19.
5. Тяжелые последствия для инвесторов на фондовом рынке. Цены на акции упадут. Доходность казначейских билетов. Ставки по ипотечным кредитам, по потребительским и корпоративным резко повысятся [2].

Рис. 1. Государственный долг США [1]

Максимум долга в 1946 г. стал следствием массивных военных расходов в период Второй мировой войны. Но динамика роста экономики сократила динамику роста долга США. С 1980-х годов объем государственного долга стал расти намного быстрее экономики [1].

Если дефолт произойдет – это ослабит государство, приведет к финансовым потрясениям, потере рабочих мест, удорожанию жизни граждан. Вопрос потолка госдолга многократно вставал перед законодателями и становился предметом спекуляций в политических прениях. 7.10.2021 – партии

США заключили соглашение об увеличении потолка государственного долга на 480 млрд долларов [3]. Этот шаг позволит США предотвратить первый в истории страны дефолт по государственному долгу.

Список использованных источников

1. Долговой потолок [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.epravda.com.ua/rus/news/2021/09/30/678296/> - свободный. Язык русский.

2. В США заговорили о дефолте. Неужели в Америке он правда возможен? [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://quote.rbc.ru/news/article/614c33bf9a794734bfcff659> - свободный. Язык русский.

3. США предотвратили первый в своей истории дефолт [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://lenta.ru/news/2021/10/07/dolg/> - свободный. Язык русский.

Научный руководитель: Э.Н. Лимонова, кандидат экономических наук, доцент.

А. Сьорак

Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

ПРОБЛЕМА БЕЗРОБІТТЯ В УКРАЇНІ: АНАЛІЗ ДИНАМІКИ ТА НАСЛІДКИ

В нашому світі існує багато економічних проблем. Одна з них – безробіття. Це соціально-економічна проблема торкається кожної країни по-різному. Безробіття – це явище, котре дуже тісно зв'язане з перевищенням пропозиції робочої сили щодо попиту на неї і стан зайнятості частини економічно активного населення. Як правило, складніше всіх знайти роботу вдається молодим людям, які нещодавно закінчили навчання та людям з віком більше п'ятдесяти.

Одна з головних проблем молодого випускника – пошук роботи за фахом. В зв'язку з цим виникає інша проблема, яка пов'язана з розвитком кар'єри. Однак багато роботодавців шукають спеціалістів саме молодого віку, однією з головних вимог є гарні теоретичні знання. Такі роботодавці готові взяти під своє крило робітників без досвіду та надати його їм. Рівень безробіття – це число, яке виражається через співвідношення кількості безробітних людей до загальної чисельності економічно

активного працездатного населення країни. В табл. 1 проаналізовано рівень безробіття за чотирнадцять років, починаючи з 2006 р. [1].

За офіційними даними Державної служби зайнятості чисельність зареєстрованих безробітних на 24 червня 2021 р., складала 354 тисячі осіб, а на початку року була на 105 тис. осіб більше. З початку квітня 2021 р., питання безробітних повільно змінюється в кращу сторону дякуючи відновленню економіки після поступових зменшень карантинних обмежень. 12 березня 2020 р. (введення перших обмежень через пандемію COVID-19) на обліку служби зайнятості перебувало 361 тис. осіб, це на 7 тис. більше за обсяг на сьогодні. На сьогодні відсоток зареєстрованих безробітних осіб вже досягла до пандемічного рівня [2].

Таблиця 1

Динаміка рівня безробіття в Україні

Рік	Всього населення	Економічно активне населення	Зайняте населення	Безробітне населення	Рівень безробіття	Зареєстровані безробітних
2006	46646	20545,9	19032,2	1513,7	7,40%	784,5
2007	46372,7	20606,2	19189,5	1416,7	6,90%	673,1
2008	46143,7	20675,7	19251,7	1424	6,90%	596
2009	45962,9	20321,6	18365	1956,6	9,60%	693,1
2010	45778,5	20220,7	18436,5	1784,2	8,80%	452,1
2011	45633,6	20247,9	18516,2	1731,7	8,60%	505,3
2012	45553	20393,5	18736,9	1656,6	8,10%	467,7
2013	45426,2	20478,2	18901,8	1576,4	7,70%	487,6
2014	42928,9	19035,2	17188,1	1847,1	9,70%	458,6
2015	42760,5	17396	15742	1654	9,50%	461,1
2016	42584,5	17303,6	15626,1	1677,5	9,70%	407,2
2017	42386,4	17193,2	15495,9	1697,3	9,90%	352,5
2018	42153,2	17296,2	15718,6	1577,6	9,10%	341,7
2019	41902,4	17381,8	15894,9	1486,9	8,60%	338,2
2020	41588,4	16917,8	15244,5	1673,3	9,90%	459,2

Одним із найважливіших методів зменшення рівня незайнятості є створення нових робочих місць, розробка і реалізація широкого комплексу відповідних заходів, перш за все, у соціально-трудівній сфері. Обов'язково належить підкреслити підвищення технічного рівня робочих місць, для того, щоб кожне з них забезпечувало робітнику прожитковий мінімум. Ще один важливий захід – поступове зростання заробітної плати (ураховуючи інфляцію). Це повинно дозволити привести заробітну плату

у відповідність з продуктивністю праці, скасувати фіктивні робочі місця та зменшити приховане безробіття.

Список використаних джерел

1. Безробіття в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://index.minfin.com.ua/ua/labour/unemploy/> – вільний. Мова укр.

2. З початку року кількість безробітних в Україні зменшилася на 100 тис. осіб [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/news/z-pochatku-roku-kilkist-bezrobitnih-v-ukrayini-zmenshilasya-na-100-tis-osib> – вільний. Мова укр.

Науковий керівник: Е.М. Лимонова, кандидат економічних наук, доцент.

А. Ткаченко

Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

ПРОБЛЕМА ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

На межі ХХ–ХХІ століть в світовій економіці з'явилося нове поняття, як «глобалізація» з французької «global», що означає планетарний або всеосяжний. Під терміном глобалізація, розуміють збільшення масштабів світової торгівлі, рух капіталу, обмін технологіями, інформацією, культурою, тощо. Глобалізація охоплює всі сфери суспільного життя, такі як: економіка, політика, культура, екологія, безпека, вона впливає на виробництво товарів і послуг, інвестиції та технології.

Проблеми глобалізації зараз широко обговорюються, але її навряд чи можна вважати новою. Тому що появу глобалізації ми можемо відстежити ще в часи Античності, коли Римська імперія була однією з перших держав, яка затвердила своє домінування над Середземномор'ям і переплела різні культури, та сприяла розділу праці у регіонах Середземномор'я. Зараз великими економічними просторами є ЄС, СНГ та НАФТА.

Враховуючи те, що глобалізаційні переваги розподіляються нерівномірно, становище країн у цьому процесі буде залежати саме від місця, яке ця країна займає у економіці. Болючі наслідки відчувають менш розвинені країни, які приймають участь у інтеграції лише як постачальники дешевої сировини, робочої сили, та залежать від економічної обстановки у більш розвинених країнах і тому доход отримують менший. А ось виграють від глобалізації промислово розвинені країни у яких є змога зменшувати витрати виробництва та приділяти всю увагу виробництву більш прибуткової продукції.

Також великою проблемою є нерівномірний розподіл благ глобалізації в різних галузях. Галузі, які націлені на експорт мають великий приплив капіталу та робочої сили, порівняно з галузями які не орієнтуються на міжнародний ринок. Тому вони мають докладати великих зусиль, щоб зовсім не втратити весь капітал і робочу силу. Великою проблемою для економіки розвинених країн можна вважати те, що власники великих компаній, переносять своє виробництво в країни з набагато дешевшою оплатою праці, і тому багато кваліфікованих людей залишається без роботи. Починається масова міграція робочої сили, яка покидає свою державу в пошуку роботи. Тому багато держав почали вводити жорсткий контроль для в'їзду і роботи в їх країні.

Розглянемо плюси і мінуси глобалізації. До плюсів можна віднести те, що існує загальне інформаційне поле, яке з'явилося завдяки інтернету; з'явилася спільна мова яку розуміють у більшості держав (англійська); країни об'єднуються для вирішення глобальних проблем (які самі вони й створили); обмін досвідом та технологіями. До мінусів відноситься збільшення безробіття; занепад промисловості; погіршення екологічного становища; популяризація відомих брендів, які витісняють з ринку менш відомі; монополізація.

Глобалізація – процес незворотній, який можна уповільнити але не зупинити. Вона більшою мірою охоплює промислово розвинені країни і досить мало торкається країн що тільки розвиваються. Але цей процес дозволяє переймати досвід інших країн. Держави почали допомагати та підтримувати один одного, постачати якісний товар та матеріали, обмінюватися знаннями. Однозначно оцінити вплив глобалізації на світ тяжко, тому що є свої плюси і свої мінус. Розвинення економіки буде супроводжуватися боротьбою з негативними наслідками цього процесу. Глобалізація є великим кроком до розвитку, але куди цей розвиток нас приведе, тяжко відповісти.

Список використаних джерел

1. cyberleninka.ru [Електронне джерело] – Режим доступу: <https://cyberleninka.ru/article/n/problemy-globalizatsii-mirovoyo-ekonomiki/viewer> – вільний. Російська мова.
2. works.doklad.ru[Електронне джерело] – Режим доступу: <https://works.doklad.ru/view/5wzCMHb4NQk/all.html> – вільний. Російська мова.
3. promdevelop.ru[Електронне джерело] – Режим доступу: <https://promdevelop.ru/economy/globalizatsiya-prichiny-posledstviya-problemy-rol-v-mirovoj-ekonomike/> –вільний. Російська мова

Науковий керівник: О.А. Задоя, кандидат економічних наук, доцент.

ДО ПИТАННЯ ПРО ІНДИКАТОРИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Глобалізація світової економіки поставила перед кожною країною питання про стан національної безпеки. Метою національної безпеки кожної країни є створення соціально орієнтованої ринкової економіки, а головна роль у системі національної безпеки відводиться економічній безпеці держави.

В Україні законодавче визначення поняття «економічна безпека» міститься в Методичних рекомендаціях щодо розрахунку рівня економічної безпеки України, які затверджені Наказом Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 29 жовтня 2013 р., і визначається як «...стан національної економіки, який дає змогу зберігати стійкість до внутрішніх та зовнішніх загроз, забезпечувати високу конкурентоспроможність у світовому економічному середовищі і характеризує здатність національної економіки до сталого та збалансованого зростання» [1]. У Методичних рекомендаціях щодо розрахунку рівня економічної безпеки України визначено, що інтегральний індекс економічної безпеки складається з 9 середньозважених субіндексів (або складових економічної безпеки):

- 1) виробнича безпека;
- 2) демографічна безпека;
- 3) енергетична безпека;
- 4) зовнішньоекономічна безпека;
- 5) інвестиційно-інноваційна безпека;
- 6) макроекономічна безпека;
- 7) продовольча безпека;
- 8) соціальна безпека;
- 9) фінансова безпека.

Розрахунок цих інтегральних індексів проводять у такому порядку: формування переліку (множини) індикаторів; визначення значень цих індикаторів; нормування індикаторів; визначення вагових коефіцієнтів; розрахунок інтегральних індексів за всіма сферами економіки та інтегрального індексу економічної безпеки.

Перелік індикаторів визначається шляхом оцінювання більше 130 окремих індикаторів, які відбираються з дотриманням трьох принципів: репрезентативності, тобто відбираються лише ті показники, які найбільш

суттєво впливають на рівень економічної безпеки; достовірності, тобто показники мають адекватно відображати стан складових економічної безпеки; інформаційної доступності, тобто використовуються публічні експертні оцінки та статистичні данні з офіційних джерел.

Перегляд цих індикаторів здійснюється при виникненні необхідності (при виникненні змін у національній або світовій економіці), але не рідше одного разу на п'ять років. Кожен індикатор складових економічної безпеки вимірюється в діапазоні від 0 – 100 %, або 0 – 1, де значенню 0 відповідає абсолютно небезпечний рівень економічної безпеки. Відповідно, оптимальний рівень економічної безпеки дорівнює 100 %, або 1.

Інтегральний індекс економічної безпеки визначається ієрархічно: спочатку розраховуються індекси за окремими сферами економіки; потім розраховується інтегральний індикатор економічної безпеки, в якому враховується ступінь внеску показника (субіндексу) кожної сфери економіки. Рівень інтегрального показника економічної безпеки, розрахований у відповідності до Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України, оптимальне значення якого має становити 100%, в останні роки не піднімається вище 50%, тобто свідчить про незадовільний стан економічної безпеки нашої країни.

Аналізуючи всі 9 середньозважених субіндексів (виробнича безпека; демографічна безпека; енергетична безпека; зовнішньоекономічна безпека; інвестиційно-інноваційна безпека; макроекономічна безпека; продовольча безпека; соціальна безпека; фінансова безпека) економічної безпеки фахівці дійшли висновку, що жоден з них не відповідає оптимальному рівню [2].

Серед основних причин такого стану рівня економічної безпеки фахівці розглядають наступні:

1) в сфері виробничої безпеки: зростає ступінь зношення основних засобів промисловості, основних засобів у будівництві, на підприємствах транспорту і зв'язку, у сільському господарстві, мисливстві, лісовому господарстві. Крім того, військові дії на Донбасі призвели до втрати виробничих потужностей;

2) в сфері демографічної безпеки: чисельність населення в Україні щороку зменшується за рахунок низького рівня народжуваності та високого рівня смертності, смертність значно перевищує народжуваність. Крім того, негативні демографічні процеси відбуваються і внаслідок трудової міграції;

3) в сфері енергетичної безпеки, де головним чинником є частка власних джерел у балансі паливно-енергетичних ресурсів держави,

позитивних зрушень практично не відбувалось. Зараз втілюється проект «Енергетична безпека», який має підвищити рівень енергетичної безпеки України за рахунок вдосконалення нормативно-правового середовища діяльності енергетичного сектору та вищій надійності енергопостачання [3];

4) в сфері зовнішньоекономічної безпеки, показниками якої є обсяги експорту та імпорту, структура експорту та імпорту, обсяг ВВП, рівень доларизації національної валюти, частка експорту у ВВП, позитивних зрушень також не відбувається. Так, за підсумками 2020 року зафіксовано зменшення товарообігу: товарообіг зовнішньої торгівлі України за підсумками 2020 року склав 103,4 млрд дол. США, що на 6,4% менше, ніж в 2019 році. В тому числі імпорт товарів в Україну в 2020 році склав 54,2 млрд дол. США, що на 10,3% менше, ніж роком раніше. Експорт з України склав 49,2 млрд дол. США, тобто зменшився на 1,7% відносно 2019 р. [4];

5) серед складових економічної безпеки виокремлюють інвестиційно-інноваційну безпеку. Згідно Методичних рекомендацій інтегральний показник інвестиційно-інноваційної безпеки визначається чотирнадцятими індикаторами, які характеризуються низькою бальною оцінкою і мають тенденцію до зменшення. Структура інтегрального показника показує, що на загальну оцінку найбільше впливають такі індикатори: інтегральний індекс інвестиційної сприятливості бізнес-середовища, відношення кредитів, наданих нефінансовим корпораціям та домашнім господарствам на придбання, будівництво та реконструкцію нерухомості до ВВП, питома вага підприємств, що впроваджували інновації, у загальній кількості промислових підприємств, відношення експорту роялті, ліцензійних послуг, комп'ютерних та інформаційних послуг, наукових та конструкторських розробок, послуг в архітектурних, інженерних та інших технічних галузях до ВВП;

б) макроекономічна безпека, оптимальний стан якої означає досягнення макроекономічної стабільності, яка включає економічне зростання; повну зайнятість; досягнення рівноваги у зовнішньоекономічних зв'язках, що відображається у стабільному курсі національної валюти та активному сальдо платіжного балансу. До складу показників, що характеризують стан макроекономічної безпеки, входять 12 індикаторів, ключовими з яких можна вважати 6 показників: різниця темпів зростання ВВП України та темпів зростання економік країн, що розвиваються; відношення обсягу ВВП на одну особу в Україні до середнього значення в країнах ЄС-27; індекс споживчих цін; рівень безробіття; рівень «тінізації» економіки; сальдо поточного рахунку

платіжного балансу України. Якщо простежити динаміку цих показників, то можна відзначити, що перші п'ять показників мають позитивні тенденції, що свідчить про позитивні зрушення у напрямі поліпшення макроекономічної ситуації в Україні. Однак говорити про макроекономічну стабілізацію та досягнення безпечного рівня макроекономічної безпеки України поки ще зарано [5];

7) продовольча безпека, для оцінки якої використовують Глобальний індекс продовольчої безпеки (Global Food Security Index). Індикатором ефективної стратегії формування продовольчої безпеки є рівень самозабезпечення продовольством. Упродовж 2014–2020 рр. за більшістю стратегічно важливих видів сільськогосподарської продукції обсяги виробництва мали тенденцію до зменшення, а харчових продуктів – до збільшення. За всіма видами сільськогосподарської та продовольчої продукції має місце перевищення коефіцієнта співвідношення обсягів виробництва відносно обсягів споживання, що свідчить про зниження економічної доступності продовольства. Виявлено спадаючу динаміку рівня самозабезпечення України за всіма, крім плодів та ягід, видами харчових продуктів. Проблема недостатньої платоспроможності попиту зумовлена не характером динаміки цін на харчових продуктів, а їх високим рівнем;

8) соціальна безпека, яка покликана забезпечити гідний рівень життя населення. Серед загроз соціальної безпеки основною є високий рівень бідності. За даними Світового банку в Україні 25% населення відноситься до категорії бідних, тоді як цей показник максимально може складати 10%. Проблемою є і бідність працюючого населення [6];

9) фінансова безпека, основними загрозами якої є незбалансованість і високий рівень дефіциту державного бюджету, результатом чого стало накопичення обсягу державного та гарантованого державою боргу.

Отже, серед найважливіших завдань нашої держави, є створення надійної системи забезпечення економічної безпеки як складової національної безпеки України.

Список використаних джерел

1. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України: Наказ, Рекомендації, Перелік [...] від 29.10.2013 № 1277 // База даних «Законодавство України»/ВР України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1277731-13> – вільний. Мова укр.

2. Економічна безпека та фінансові розслідування: концепти, прагматика, інструментарій забезпечення : колективна монографія. / За

заг. ред. д.е.н., доц. Вівчар О. І. Тернопіль: Економічна думка, 2019. 395 с., с. 146.

3. Проект «Енергетична безпека» Виконавець: «Тетра Тек, ЕС Інк.»
Період реалізації: 1 липня 2018 року – 30 червня 2023 року
[Електронний ресурс]. – Режим доступу:
[https://energysecurityua.org/\(link is external\)](https://energysecurityua.org/(link%20is%20external))
<https://www.facebook.com/usaidesp> - вільний. Мова укр.

4. Ліга. Фінанси [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<https://finance.liga.net/ekonomika/novosti/ukraina-v-14-raz-sokratila-negativnoe-saldo-torgovogo-balansa-v-2020-godu-gosstat> – вільний. Мова рос.

5. Брояка А.А. Аналіз основних макроекономічних індикаторів соціально-економічного розвитку України. Проблеми економіки. 2020. № 1(35). С. 42–48.

6. Якимчук А. Ю., Кардаш О.Л., Постельжук О.П., Якимчук О.Ф. Оцінка показників соціальної безпеки України у контексті національної безпеки держави задля досягнення цілей сталого розвитку. Інвестиції: практика та досвід. 2020. № 13–14. С. 75–80.

Науковий керівник: О.А. Шуба, кандидат географічних наук, доцент.

О. Трет'як
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

СПІВВІДНОШЕННЯ ПОНЯТЬ «ЕКОНОМІЧНЕ ЗРОСТАННЯ» ТА «ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК»

Актуальним предметом дослідження в сучасній світовій економічній науці є соціально-економічна динаміка, що охоплює проблематику процесів, які віддзеркалюють глибокі зміни в технологічній, економічній, соціальній та інших сферах суспільства. Економічний розвиток є одним з найважливіших понять макроекономічної науки. Інколи цей термін ще називають «соціально-економічним розвитком, що натякає нам на його сенс, тобто економічний розвиток майже цілком залежить від суспільного, як, наприклад, політичні і військові проблеми, катаклізми, дефіцити і так далі можуть спричинити стагнацію або навіть регрес економіки країни на десятки років назад, або навіть стати причиною знищення цивілізації, як це було в древні роки.

Економічний розвиток – це незворотній та закономірний процес розвитку економіки, перехід від однієї стадії до іншої, наприклад від

нижчої стадії капіталізму до вищої. Економічний розвиток полягає у зміні ринкової та виробничої кон'юнктури, на яку значно впливають інвестиційні, інноваційні, технічні й технологічні чинники розвитку економіки, чинники економічної власності та господарського механізму. У планетарному масштабі відбувається безперервний позитивний економічний розвиток, що супроводжується вищеперерахованими чинниками і як наслідок оновлення товарів та послуг, можливостей заміщення ресурсів та нівеляції дефіцитів. Тобто, можна сказати, що основною рушійною силою економічного розвитку є матеріальні і духовні інтереси людини, що формуються під впливом виникнення відповідних матеріальних та духовних потреб, зумовлених зростанням якості життя, охорони здоров'я, культури, інформування населення та бізнесу [1].

Економічне зростання є складовою частиною економічного розвитку і однією з найважливіших його характеристик. Економічне зростання – це, насамперед, про кількісне значення обсягів виробництва і ВВП країни. Треба зазначити, що ці два поняття не можна ототожнити, тому що економічний розвиток обумовлюється якісною зміною елементів системи, а економічне зростання – кількісною. Якщо реальні обсяги ВВП в періоді, що аналізують перевищують його рівень у базисному році, то економічний розвиток є позитивним, і негативним – якщо простежується падіння обсягів виробництва та споживання. Ці поняття залежать один від одного: економічне зростання приводить до якісних змін в економіці країни (зміни технологій виробництва, появою нових продуктів та галузей і так далі). Економічне зростання є найважливішою ціллю будь-якої країни, що обумовлене необхідністю зростання національного доходу у порівнянні зі збільшенням населення. Двома складовими зростання економіки є екстенсивний та інтенсивний розвиток [2].

Екстенсивний розвиток – це спосіб збільшення виробництва шляхом збільшення кількості продуктивних сил, у першу чергу факторів виробництва при незмінному рівні технічної основи виробництва. Екстенсивний шлях розвитку збільшує витратну спроможність країни. Факторами екстенсивного розвитку є збільшення числа зайнятих, нагромадження фізичного капіталу, збільшення обсягу інвестицій.

Інтенсивний розвиток у свою чергу є процесом суспільного виробництва, при якому більше уваги поділяють збільшенню ефективності продуктивних сил і удосконаленню форм розвитку. Інтенсивний розвиток навпаки направлений на зменшення витрат країни за рахунок ефективності виробництва. Фактори інтенсивного розвитку:

підвищення кваліфікації вже найманих робітників, впровадження нової техніки, покращення організації виробництва в цілому.

Екстенсивний розвиток був більш актуальним у минулому, коли був відчутний приріст робочої сили та більшість жінок взагалі не були задіяні. У другій половині двадцятого століття приріст робочої сили у розвинутих країнах знизився, а також найбільш доступні джерела корисних копалин та енергетичних ресурсів почали вичерпуватися, тому сучасна світова економіка має тенденцію до інтенсивного розвитку, а найважливішим його фактором виділяють підвищення продуктивності праці [3].

До найважливіших проблем економічного зростання можна віднести: пошук джерел зростання, збереження тривалості сталості, темпи оновлення та структура національного господарства, економічні наслідки технічного прогресу, підходи до вимірів результатів.

В економічному розвитку також бувають нестандартні ситуації: при великих структурних трансформаціях обсяг ВВП може різко впасти на деякий час. В сімдесятих роках в Америці була енергетична криза – заміна неефективних енергоємних виробництв, що спричинило спадок ВВП, але навіть при цій умові економічне зростання не припинилося, бо були дотримані умови для підвищення загальної ефективності використання обмежених виробничих ресурсів. Приватизація державної власності, лібералізація цін, заміна бюджетного фінансування банківським кредитуванням – усе це несе позитивний вплив на економіку і характеризує економічний розвиток, але може спричинити значний спад виробництва [4]. Суспільство повинно мати час на пристосування до змін і нових умов виробництва, але іноді цей період може бути подовженим через непослідовну економічну політику або неправильне реформування урядом.

Список використаних джерел

1. ЕСР [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://financial.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2020/09/ESR_lektsiia_6.pdf – вільний. Мова укр.
2. Економічний розвиток [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukr.vipreshbnik.ru/entsiklopediya/51-e/715-ekonomichnij-rozvitok.html> – вільний. Мова укр.
3. Типи економічного зростання [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://pidru4niki.com/ekonomika/tipi_ekonomichnogo_zrostannya – вільний. Мова укр.

4. Теорія макроекономіки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://web.posibnyky.vntu.edu.ua/fmib/14nebava_teoriya_makroekonomiki/12.htm – вільний. Мова укр.

Научний керівник: О.А. Задоя, кандидат економічних наук, доцент.

А. Тюгаєва
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

ЕКОНОМІЧНА ЗАЛЕЖНІСТЬ ІСПАНІЇ В ЄС

При створенні Євросоюзу правителі країн Європи не передбачили, що євро стане інструментом політичної інтеграції. Через економічні та політичні проблеми в деяких країнах єврозони євро втратив 10% вартості. Чим сильніше дешевшатиме євро, тим швидше покращуватиметься економіка країн, а саме Італії, Іспанії, Франції, оскільки експорт та імпорт їх на 50% залежить від країн Європи. Країни, що розвиваються, не можуть «втягнути» євро, їх частка у світовому споживанні мала і буде не менше. Для радикальної зміни ситуації євро має подешевшати, як мінімум на 20% і коштувати стільки ж, скільки і американський долар [1].

Іспанія потрапила до зони економічної кризи. Щорічно 80 млн туристів приносять 14% ВВП, але ця частина надходжень не вирішує проблему, потрібні отримання прибутки і з інших джерел. Населення бідніше і їде до міст у пошуках кращого життя. У середньому кожен житель країни за останні 10 років став біднішим на 13% і повернувся до рівня 2000р. Середній обсяг орендної плати збільшився за останні 5 років на 50% у Барселоні, Пальмі, на 45% у Мадриді, Лас-Пальмас, Валенсії.

Причини виникнення економічної кризи це нестабільність умов праці, ускладнення для безробітних, або тимчасово зайнятих у придбанні нерухомості, зростання потоку мігрантів. Рівень безробіття майже вдвічі вище показників по Європі – 3,23 млн. чоловік, що складає 14,02%. Згідно з даними МВФ економіка Іспанії збільшилася в 2019 на 2,1%, а в 2020 – на 1,9% [2]. Підносили країну нові технології: модернізація, перебудова промисловості. Через що зменшилася кількість робочих місць, а трудові ресурси зросли, це і прилив з малих міст і сільської місцевості та збільшення емігрантів.

Щороку будувалось до 800 тис нових квартир, але і проекти і купівля їх фінансувалась в кредит, так в 2008р. виявилася приватна заборгованість вдвічі вищою, ніж весь Іспанський ВВП і щорічно

потрібно було виплачувати 32 млрд євро у допомозі по безробіттю. Спробу Каталонії здобути незалежність впливають на політичні і економічні умови в країні. Специфічність країни – це сієста, з 13:00 до 17:00 закриті магазини, ресторани, кафе, музеї, а державні установи, де є кондиціонери теж приймають до 13:00, а потім після часової перерви відвідувачів не приймають. Збільшила борг Іспанія у 2020 р. на 112,4 млрд. євро (майже показник пенсійних виплат) через пандемію COVID-19 [3]. Борг до розвитку економіки у 2019 р. – 95,5% ВВП, 2020р. – 117,1%. Борг на кожного іспанця 27,900 євро, а середньорічна зарплата – 27,500 євро. За прогнозом МВП ВВП для Іспанії знизиться до 12,8% [3].

У 2012р. від ЄС Іспанія отримала багатомільярдну допомогу для порятунку бюджетної економіки, уряд почав проводити політику жорсткої бюджетної економії, що по всій країні викликав ряд протестів. Уряд запровадив схему щоб зберегти робочі місця, виділив компенсацію на певні види товарів (санітарні маски, антисептики), ряд заходів на підтримку малого та середнього бізнесу, щоб він повернувся до роботи після карантину, для найбільш вразливих верств населення виділив 5,5 євро на рік. Про продовження надзвичайної ситуації у країні виникли міжпартійні розбіжності. Епідемічний рівень безпеки стабілізується, а увага і Євросоюзу і самих іспанців прикута до політичних протистоянь, які впливають і на економіку Іспанії в цілому.

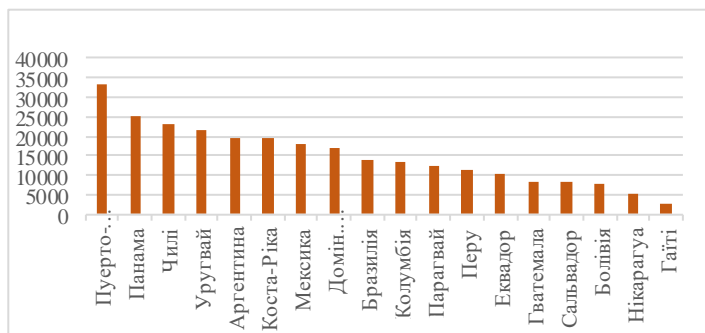
Список використаних джерел

1. Світова економіка долає кризу краще, ніж очікувалось [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.dw.com/uk/mvf-svitova-ekonomika-dolaie-kryzu-krashche-nizh-ochikuvalos/a-55257173> – вільний. Мова укр.
2. Фінансовий борг Іспанії досяг найвищого рівня [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.epravda.com.ua/news/2021/02/19/671203/> – вільний. Мова укр.
3. Як вони виходили з кризи [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.dw.com/uk/ірландія-іспанія-португалія-як-вони-виходили-з-кризи/a-18564017> – вільний. Мова укр.

Науковий керівник: Е.М. Лимонова, кандидат економічних наук, доцент.

ГАЇТІ – НАЙБІДНІША КРАЇНА ЛАТИНСЬКОЇ АМЕРИКИ

Бідність – стан потреби, браку життєвих коштів, що не дозволяє задовільнити насувні потреби індивіда або сім'ї. Рівень бідності в країнах Латинської Америки на сьогодні є одним із самих високих у світі. Це пов'язано із специфічно стійким способом життя бідних верств населення, який мало змінюється в результаті реформ, що проводяться урядами латиноамериканських країн. Відштовхуючись від даних досліджень Міжнародного валютного фонду з урахуванням ВВП на душу населення, отримуємо уявлення про рівень бідності в країнах Латинської Америки. (рис. 1).

Рис. 1. ВВП на душу населення Латинської Америки за 2020р. (дол. США) [1]

Проаналізувавши діаграму можна зрозуміти, що найбільше значення ВВП було 33442.83 американських доларів у Пуерто-Ріко, найменше – 2773.08 американських доларів у Гаїті. Середній показник за 2020 р. склав 14579.91 американських доларів [1].

В даний час найбідніша та найнестабільніша країна в Західній півкулі – це Республіка Гаїті, де близько 60% населення живе за національною межею бідності. ВВП Гаїті виросло до 5,5% в 2011 році [2], коли економіка Гаїті почала відновлюватися після руйнівного землетрусу в січні 2010 року, яке зруйнувало велику частину її території, столицю Порт-о-Пренс, і сусідні райони і забрало з собою 200 тис жертв. Після землетрусу спалахнула епідемія холери, яка також забрала чимало життів. Економіка перебувала в «плачевному» стані, потрібні були величезні

гроші на її відновлення. Однак в 2015 - 2016 роках зростання ВВП сповільнилося до рівня нижче 2%. Сьогодні ВВП Гаїті складає 13,42 млрд американських доларів [2]

Вразливість перед стихійними лихами і низький рівень освіти для більшості населення є однією з найсерйозніших перешкод на шляху економічного зростання Гаїті. Так, близько 4 474 799 чоловік старші 15 років можуть читати і писати. Це становить 60,78% від загальної кількості дорослого населення. Відповідно, близько 2 887 908 людей все ще залишаються безграмотними [3].

Особливу гостроту глобальній проблемі бідності надає те, що багато країн, що розвиваються, через низький рівень доходів поки що не мають достатніх можливостей для пом'якшення проблеми бідності. Саме тому для ліквідації вогнищ бідності в Республіці Гаїті потрібна широка міжнародна підтримка.

Список використаних джерел

1. Global economy [Електронний курс]. – Режим доступу: <https://ru.theglobaleconomy.com/> – вільний. Мова рос.
2. Central Intelligence Agency. The World Factbook [Електронний курс]. – Режим доступу: <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/haiti> – вільний. Мова англ.
3. Countrymeters [Електронний курс]. – Режим доступу: <https://countrymeters.info/ru/Haiti> – вільний. Мова рос.

Науковий керівник: Е.М. Лимонова, кандидат економічних наук, доцент.

О. Філь

Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ КАПІТАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Капітал – центральна та головна складова формування вектору успішної роботи підприємства. В сучасних умовах, коли від корона кризи постраждали навіть стратегічно важливі галузі економіки, варто докорінно переглянути всі складові формування капіталу та розробку принципово нових стратегій управління капіталом. Доцільним є глибокий аналіз фінансових показників, що повністю ґрунтуються на типових формах звітності, наприклад Форма №1, проведення аналітичної паралелі між 2019 роком, до світової ковід-кризи, 2020 роком, коли світова

спільнота тільки адаптувала до нових умов існування, а також 2021 роком, коли вже є успішні кейси досягнення ефективності роботи підприємства через оптимізацію процесів функціонування капіталу.

Кінцевою метою такого досліджень є розробка неуніверсальних рекомендацій для конкретної сфери і конкретного підприємства, в нашому випадку це Конструкторське бюро «Південне». Неуніверсальними вони будуть за будь-яких обставин, адже склалися на базі поточної звітності підприємства, яке працює у стратегічно важливій галузі – ракетно-космічна техніка. Втім, навіть рекомендації будуть нести в собі теоретичну суть, бо ж без імplementування їх до роботи вони не матимуть наукового доведення.

Під час дослідження були опрацьовані фінансові звіти, які містили наступні параметри:

- аналіз структури та динаміки дебіторської заборгованості;
- аналіз структури та динаміки власного капіталу підприємства;
- аналіз структури та динаміки зобов'язань підприємства;
- аналіз дохідності активів;
- аналіз структури та динаміки фінансових результатів;
- факторний аналіз валового прибутку (збитку);
- аналіз структури та динаміки операційних витрат за економічними елементами;
- аналіз структури та динаміки витрат підприємства;
- аналіз структури доходів підприємства;
- аналіз ефективності фінансово-господарської діяльності підприємства;
- аналіз виконання плану за доходами;
- аналіз виконання плану за витратами;
- аналіз виконання плану за джерелами формування та надходження фінансових ресурсів;
- аналіз виконання плану за напрямками використання фінансових ресурсів;
- аналіз виконання плану прибутковості діяльності;
- факторний аналіз чистого прибутку (збитку);
- факторний аналіз надходження та використання фінансових ресурсів;
- аналіз виконання фінансового плану за господарськими, географічними звітними сегментами;
- аналіз розподілу чистого прибутку;
- аналіз виконання плану за фінансовими коефіцієнтами;
- оцінка ефективності управління за фінансовими коефіцієнтами;

- оцінка виконання фінансового плану за окремими показниками;
- загальна оцінка ефективності управління підприємством.

З усього об'єму параметрів звітності, навіть беручи до уваги лише параметри ефективності управління за фінансовими коефіцієнтами та виконання фінансового плану за окремими показниками, було доведено негативний вплив пандеміє-кризи на фінансовий стан підприємства. Так, станом на 2019 рік отримані позитивні результати зі збільшення сукупних доходів та валового прибутку, коефіцієнтів фінансової стійкості та покриття, показників коефіцієнту рентабельності активів, коефіцієнту рентабельності власного капіталу, коефіцієнту рентабельності діяльності; зріс чистий прибуток, був відсутній приріст поточних зобов'язань. З негативного було відмічено лише збільшення сукупних витрат та недостатнє оновлення основних засобів. Загальна оцінка ефективності управління за фінансовими коефіцієнтами мала високе позитивне значення – 9, а оцінка ефективності управління за ступенем виконання фінансового плану також мала позитивне значення – 3.

В 2020 році оцінка виконання фінансового плану за окремими показниками ще показувала відносно позитивні зміни: зменшення сукупних витрат та відсутність приросту поточних зобов'язань. Проте, негативних тенденцій збільшилося по всіх пунктах: зменшення сукупних доходів, коефіцієнту рентабельності, валового та чистого прибутків, приросту необоротних активів. Загальна оцінка складала вже 8 зі знаком «мінус».

2021 рік став переламною точкою, адже прогнозований різкий спад виправдав себе, значний вплив на фінансові показники завдала пандемія Covid-19, як внаслідок введення карантинних заходів так і в зв'язку зі скороченням міжнародних комунікацій, що призвело до недоотримання замовлень. Тож, в 2020 році зменшилися сукупні доходи, коефіцієнт рентабельності, чистий прибуток, валовий прибуток, а приріст оборотних активів був відсутній взагалі. Справедливо буде відзначити, що довгострокові втрати були прораховані, тому оцінка попри негативне значення має всього 6 зі знаком «мінус».

В результаті проведеного аналізу розставлено конкретні акценти на статтях витрат, які докорінно змінять ситуацію через свій масивний вплив на процес формування та ефективного управління капіталом. Отримані результати можуть бути використані з теоретичної точки зору, як підґрунтя до написання наукових робіт, так і з практичної точки зору. Всі рекомендації можуть допомогти уникнути негативних наслідків кризи для підприємства на коротких та довгих дистанціях.

Список використаних джерел

1. Квасовський О., Карапетян Е. Теоретична концептуалізація формування фінансового механізму виробничих кластерів. Світ фінансів. 2014. № 3. С. 135–146.

2. Мельнь О.В., Майструк О.Д. Особливості організації обліку власного капіталу підприємств. Інфраструктура ринку. Вип. 18. 2018. С. 371–375.

3. Дерун А.М. Концептуальні засади раціоналізації організаційно-правових форм господарювання в національній економіці. Економіка та держава. № 7/2017. С. 94–100.

4. Стратегія розвитку малого та середнього підприємництва на 2017–2020 роки / Розпорядження Кабінету Міністрів України від 24 травня 2017 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zakon.rada.gov.ua>

Науковий керівник: С.О. Федулова, доктор економічних наук, професор.

V. Fomenko
Alfred Nobel University, Dnipro

E-GRIVNA: PROSPECTS FOR DIGITAL CURRENCIES

In general, the use of digital national currencies is enhanced at the level of governments and national banks. Certain countries around the world have already demonstrated the successful implementation of digital counterparts in their economies. China is clearly at the forefront of this digital race and is the closest to creating a digital national currency. Sweden has recently stated that it is also embarking on a complete transition from paper money to digital one. The amount of paper money in total is only 2%, so it is a logical transition to it. Other countries like Canada, the United States, the Russian Federation, and Ukraine have just started working on their digital national currencies, but the "denial" stage among governments has passed, and they have moved on to the "acceptance" stage of using digital national currencies.

Such scholars as Krasavina L. N., Melnichenko O. V., Satoshi Nakamoto [1-3] raise the issue of introduction of electronic digital currencies in their analytical works. In their research, they try to find an answer to the question "Why has the time of paper money passed?". Developed countries can afford to invest in the development of digital electronic money and develop economic processes through it. Also summarizing their findings, there are both economic and political reasons for the introduction of digital national currencies.

If we look at the reasons for the introduction of digital currencies, we should remember at once that issuing e-money is much cheaper when compared to its paper counterpart in terms of issuance. The national bank does not need to buy special paper, watermarks, printing and other supplementary activities to ensure security. In our view, the main reason for moving from paper to digital currency is to make payments faster and cheaper, which can be done with minimal fees and a minimum number of intermediaries. These factors have the potential to not only increase transaction volumes, but also to increase economic activity and, as a result, countries' GDP levels. Especially at a time when the new wave of the COVID-19 pandemic is being experienced, this reason looks quite interesting for economic recovery.

The political reasons for implementation cannot be as precise as the economic ones, but they are worthy of consideration. From a political point of view, for developed nations, the transition to digital national currency would be a step towards the "de-dollarization" of the economy, as well as increasing financial independence, a trend that is once again emerging in global practice [4]. For example, the additional function of digital currency - anonymity - provides an opportunity to conceal trade transactions in the international market, where the main currency is the US dollar. The reasons for this secrecy may be trade wars, the existence of certain sanctions and so on. Having personal national electronic currency that cannot be traced to foreign partners speeds up foreign economic activity because the impact of international discrimination and unfair positions against weaker countries will be much less.

Moving away from the international practice of using digital national currency, for the domestic market the introduction of such an innovation can help to solve a certain list of problems, thanks to the full control of the National Bank. The central financial institution will have full information about citizens, cash flows and rapid access to monetary policy instruments. The process of tax collection from economic subjects will become as simple as possible. Digital national currency is predicted to collect almost 100% of all taxes [5]. It should also be mentioned that introduction of digital currency will reduce the share of the shadow economy to a possible minimum. Absolute control by the National Bank can, also, help socially. Targeted assistance to the population that will be given to those who need it can be provided thanks to full information about the funds in the accounts of citizens. Elimination of corruption schemes as all money flows will be open to regulators might be a consequence.

There are still problems with the introduction of digital national currency. National banks believe that the security of electronic money and

wallets needs improvement. But it should be noted that the main problem for Ukraine is the general level of financial and technical literacy of the society. The population does not know the basic laws of economics and digital currencies are not even a topic of discussion. It is the presence of large concentration of ignorance and unawareness that will lead to a large number of fraudsters who will take advantage of the opportunity to make fast money. Therefore, countries will have to take a serious approach to inform their population about the transition to digital national currency: rules of use, technical literacy, ways of use, services etc. It requires improvement of the legal framework for the new realities, where fraudulent actions with digital national currencies will be punished in the same way as with paper money.

Ukraine is also present in the international arena of digital currencies, although it lags in terms of speed of development. In 2016, the NBU set up a research project to study the possible introduction of e-currencies. After 3 years of operation, the first results were already in place, or rather a limited number of e-currencies that were put into circulation among working groups and volunteers [6]. In 2020, the government was able to invite the Stella Development Foundation (SDF), a non-profit organization in the field of virtual assets, to develop a market for virtual assets. Cooperation with this company will help to create a market for virtual assets in Ukraine, as well as assist in the creation of an electronic hryvnia.

To sum up, the world is changing. The transition from paper money to digital one is just a matter of time. However, it should be noted that the pandemic has generally accelerated the world's transition to virtual money, entertainment and communication. Society has realized the danger of cash that can carry a virus, bacteria, so the process of transition to contactless payment has already been initiated. And while it used to be a matter of the next 5-10 years for central banks to launch their digital currencies, due to the COVID-19 pandemic, this issue can be resolved in 3-5 years. However, it should be remembered that the introduction of digital national currencies will completely change the global financial system.

References

1. Красавина Л.Н. Концептуальные подходы к реформированию мировой валютной системы/ Красавина Л.Н // Деньги и кредит. – 2010. – № 5. – С. 48–57.
2. Мельниченко О.В. Теоретичні засади електронних грошей / Мельниченко О.В. // Бізнес Інформ – 2013. – № 8. – С. 284–290.

3. Satoshi Nakamoto. Bitcoin: A Peer-to-Peer Electronic Cash System. URL: <https://bitcoin.org/bitcoin.pdf>

4. Ковбаса В.А. Роль долара США у міжнародній валютній системі: причини домінування та подальші перспективи / Ковбаса В.А. // Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2017. – №26 Частина 1. – С. 49–53.

5. Лозовицький А.В. Небанківська електронна платіжна система як середовище обігу віртуальної валюти. / Лозовицький А.В. // Актуальні проблеми держави і права. – 2020. – №85. – С. 133–140.

6. Міністерство та комітет цифрової трансформації України – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://thedigital.gov.ua/>, вільний. Мова укр.

*Scientific supervisor: O. Zadoia, Ph.D in Economics, Associate Professor;
Language supervisor: S. Medynska, Senior Lecturer.*

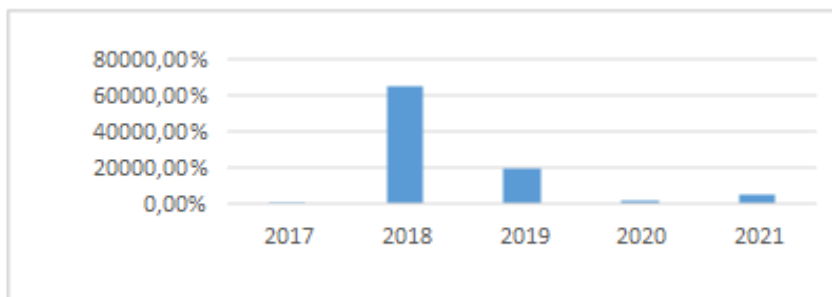
А. Хмаренко
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

ВЕНЕСУЕЛА: ГІПЕРІНФЛЯЦІЯ ТА НАСЛІДКИ

Гіперінфляція характеризується значними темпами зростання цін, досягаючи часом декількох тисяч відсотків рік. Гіперінфляція свідчить про настання краху грошового господарства країни, некерованості господарськими процесами. Знецінення грошових коштів відбувається настільки стрімко, що ціни можуть перераховуватися щодня і навіть по кілька разів на день. Гіперінфляція вимиває гроші з обігу, руйнує банківську систему і паралізує не тільки виробництво, а й сам механізм ринку [1].

Про те, що Венесуела має рясні запаси нафти, було відомо ще з самих ранніх доколумбових часів, коли корінні народи Венесуели використовували нафту і асфальт, які просочувалися на поверхню, в медичних та інших практичних цілях. Протягом декількох років, до 1929 року, Венесуела була другим за величиною виробником нафти в світі після США. У період з 1920 по 1935 рік частка нафти в експорті зросла з 1,9% до 91,2 %. Це, авжеж, мало руйнівний вплив на економіку країни, відоме як "голландська хвороба". Важливішим наслідком стало те, що сільськогосподарське виробництво скоротилося майже до нуля, і країна

відстала в індустріалізації в порівнянні з іншими латиноамериканськими країнами. Можливо, найбільш очевидним ефектом, який нафта зробила на економіку Венесуели, є поява "голландської хвороби". Ця економічна хвороба виникає щоразу, коли товар приносить раптове збільшення доходів в одному секторі економіки, яке не супроводжується збільшенням доходів в інших секторах економіки. відбувається те, що це раптове секторальне збільшення викликає серйозні проблеми в інших секторах. Зростаючий попит на імпортні товари і внутрішні послуги, в свою чергу, викликає зростання цін, що повинно привести до збільшення внутрішнього виробництва, але цього не відбувається, тому що приплив іноземної валюти в економіку викликав загальну інфляцію заробітної плати і цін. Ціни на нафту на світовому ринку почали знижуватися в 2004 році. На нафту припадає понад 90 відсотків експорту. Через виснаження валютних резервів через зниження доходів від експорту нафти у Венесуелі почали виникати проблеми з імпортом продовольства і споживчих товарів, поки не виникла нестача різних продуктів. Ситуація відзначала прискорення інфляції до тих пір, поки країна не скотилася до гіперінфляції. Ніколас Мадуро, який став президентом після смерті свого попередника, зіткнувся з крахом нафтових цін, слабкою валютою і руйнівними санкціями США і ЄС.

Рис. 1. Показники інфляції у Венесуелі 2017 – 2021 рр. [2].

Ми вважаємо, що для поліпшення ситуації треба звернутися до лібералізації валютного ринку і модернізації нафтової промисловості. Таким чином, Венесуела буде спроможна привернути увагу іноземний капітал з метою фінансування цих великих інвестицій. Також треба продовжувати нарощувати грошову масу. Крім цього, саме влада та її політичні реформи є найвпливовішими в економіці країни, і можливо зміна президента призведе до прогресу, зупинці розквіту корупції та впливових дій.

Список використаних джерел

1. Іохін В.Я. Економічна теорія: підручник/ В.Я. Іохін – М.: Юрист, 2006. - 260 с.
2. Venezuela Inflation Rate [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://venezuelanalysis.com/analysis/7422> – вільний. Мова англ.

*Науковий керівник: Е.М Лимонова, кандидат економічних наук,
доцент.*

И. Хорунжий

Університет імені Альфреда Нобеля, г. Дніпро

АНАЛИЗ ДИНАМИКИ РЕАЛЬНОГО ВВП УКРАИНЫ ЗА ПОСЛЕДНИЕ 10 ЛЕТ: ПРИЧИНЫ ЭКОНОМИЧЕСКИХ КОЛЕБАНИЙ

На протяжении всего существования Украины, экономика нашего государства переживала как взлеты, так и падения. Однако в последние годы наша страна преследует тенденцию постоянного роста ВВП. Однако рост именно номинального ВВП не всегда является показателем роста национального производства, так как он растет при инфляции за счет инфляции в связи с увеличением цен на продукцию и услуги, произведенные в стране, и наоборот, падает при дефляции. Так уровень инфляции в 5% ведет к росту номинального ВВП на 5%. Расчет реального ВВП помогает вычесть воздействие роста цен, определив прирост экономики государства. Так же сравнив отношение номинального ВВП к реальному дает возможность оценить состояние экономики, а так же скорости роста цен на товары. За базу для реального ВВП может браться предыдущий год, а так же любой другой прошлый год.

Как можно увидеть из табл. 1 рост реального ВВП в сравнении с номинальным является более сдержанным, а в 2014 г. он вообще был отрицательным. Однако в период с 2015 по 2019 гг. начал проследиваться более интенсивный рост как номинального, так и реального ВВП.

Опираясь на данные, более детально углубимся в аспекты, которые влияют на рост ВВП в Украине. По официальным данным в 2012–2013 гг. реальный ВВП проявил относительно нулевую динамику. Отрицательному же росту экономики повлияло начало Антитеррористической операции на востоке страны, что в свою очередь

отрезало одну из основных промышленных зон Украины – Донбасс. В 2015-2016 гг. наблюдается значительный подъем, который связан с поступлением в страну средств из-за границы. Запрет на экспорт угля и металлов очень сильно ударил по экономике страны, однако к 2017 г. Украина смогла адаптироваться к условиям блокады и начала наблюдаться тенденция экономического роста.

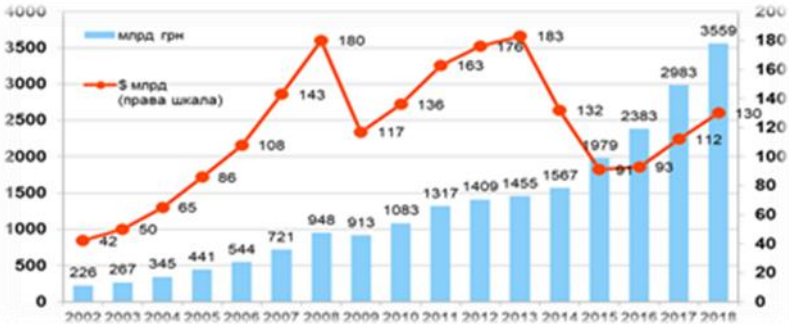
Таблица 1

**Валовый внутренний продукт Украины с 2012 по 2020 гг.
(млн. грн) [1]**

	Номинальный ВВП (в фактических ценах)	Реальный ВВП (в ценах предыдущего года)	Разница (реальный - номинальный)
<i>2012</i>	1408889	1304064	- 104825
<i>2013</i>	1454931	1410609	- 44322
<i>2014</i>	1566728	1365123	-201605
<i>2015</i>	1979458	1430290	-549168
<i>2016</i>	2383182	2034430	-348752
<i>2017</i>	2982920	2445587	-537333
<i>2018</i>	3558706	3083409	-475297
<i>2019</i>	3974564	3675728	-298836
<i>2020</i>	4194102	3818456	-375646

В 2014 г. после побега бывшего президента из страны гривна начала стремительно падать. В феврале 2016 г. Национальный банк отказался от политики фиксированного курса, который действовал с момента ввода гривны, перейдя на политику плавающего курса, который определяется на межбанковском валютном рынке. Этот факт значительно повлиял на ВВП Украины в пересчете на доллары США, динамику, которой можно проследить на Рис. 1.

Рис. 1. Долларовый и реальный ВВП Украины 2002-2018 гг. [2]

В период с конца 2016 г. экономика Украины стала стабильно расти. Наладились новые связи, улучшился экспорт, что в долгосрочной перспективе положительно сказалось на динамике ВВП страны. К 2019 г. разница между номинальным и реальным ВВП стала минимальной, что свидетельствовало увеличении экономической мощи страны. Однако в начале 2020 г. неожиданно для вспыхивает Коронакризис, который существенно отбрасывает экономику почти всех стран мира, в том числе и Украину.

Номинальный валовой продукт — это сегодняшние цены, умноженные на сегодняшнее количество товаров, Реальный валовой продукт — это то же самое только вместо сегодняшних цен мы берем цены какого-нибудь прошлого периода. На динамику ВВП существенно влияют мировые тенденции и ключевые политические события в стране. Однако не смотря на резкий спад, в данный момент в росте экономики Украины прослеживается некая положительная стабильность. Комплексная и взвешенная макроэкономическая политика и всесторонний анализ позволят поднять ВВП Украины на новые высоты.

Список использованных источников

1. Державна служба статистики України [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.ukrstat.gov.ua/> - свободный. Язык укр.
2. Мінфін [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://minfin.com.ua/> – свободный. Язык укр.

Научный руководитель: А.А. Задоя, кандидат экономических наук, доцент.

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ СТРУКТУРИ ВВП УКРАЇНИ І НІМЕЧЧИНИ

ВВП являє собою узагальнений підсумок діяльності національної економіки. Цей показник використовують для розрахунку економічного зростання, за допомогою нього порівнюють стан економіки з іншими країнами. Серед вчених, які присвячували свої роботи аналізу структури ВВП, слід виділити Саймона Сміта Кузнеця [1], який вперше розробив цей показник в сучасному йому розумінні. Концепція ВВП з'явилася в доповіді, який Кузнець підготував для конгресу в США. Також він розраховував цикли спаду та підйому економіки з періодом 15–20 років. Відповідно вони отримали назву «цикли Кузнеця».

В контексті розгляду вказаної теми, ми проведемо аналіз і розглянемо наступні питання: ВВП України та Німеччини за останні 5 років; що впливало на динаміку ВВП цих країн; з'ясуємо відмінності у галузевій структурі ВВП України та Німеччини

Як нам відомо, ВВП будь-якої країни дозволяє оцінити її економічне зростання, і ми можемо побачити, де більше всього виробляється товарів та послуг, а де починається економічна криза. Візьмемо в приклад нашу країну – Україну, а саме проаналізуємо динаміку реального ВВП (табл. 1).

З кожним роком ВВП України збільшувалось, але порівнявши 2020 і 2021 рр. можна побачити, що є велика різниця у цих розрахунках. Звичайно, однією із причин спаду ВВП є пандемія, яка сильно «вдарила» по економіці всієї країни. Реальний ВВП за перший квартал 2021 р. зменшився на 2%, порівнюючи з першим кварталом 2020 року. А ВВП 2021 р. за другий квартал зменшився на 0,8%, порівняно з попереднім. А якщо зіставити аналогічний період 2020 р., то ВВП країни збільшився на 5,4%.

Таблиця 1

Реальний ВВП України за 2016-2020 рр.[2]

Рік	ВВП
2016	93,066 млрд.долл.
2017	95,361 млрд.долл.
2018	98,608 млрд.долл.
2019	101,785 млрд.долл.
2020	97,692 млрд.долл.

ВВП кожної країни складається з цілого набору галузей. Ми проаналізуємо 4 з них. Наприклад, взявши 2020 р., сільське господарство займає 9,3% від загального ВВП, добувна промисловість – 4,5%, переробна промисловість – 10,1%, торгівля – 13,9%. Більш за все на спад ВВП України за 2020 р. вплинув спад у сфері транспорту та сільського господарства. Це привело до втрат ВВП у розмірі 1,09% і 1,03% відповідно.

В порівняння візьмемо динаміку реального ВВП європейської країни – Німеччини (табл. 2)

Таблиця 2

Реальний ВВП Німеччини за 2016-2020 рр. [2]

Рік	ВВП
2016	3467 млрд.долл.
2017	3682 млрд.долл.
2018	3975 млрд.долл.
2019	3888 млрд.долл.
2020	3846 млрд.долл.

За 2021 р. ми ще не можемо визначити показник ВВП, але це можна зробити поквартально. З квітня по серпень ВВП Німеччини скоротилося до 10,1%. Це всім відома причина – пандемія. Прогнозують зростання показника до 5,4%. Візьмемо в приклад 2019 р., щоб подивитися, скільки займає кожна галузь від загального ВВП. ВВП Німеччини за цей рік 4039 млрд. доларів. З цього випливає, що сільське господарство займало 7,1 млрд доларів, виробництво – 185, 663 млрд доларів, послуги – 173, 360 млрд доларів. Сільське господарство складає дуже малий відсоток від загального ВВП, бо висока продуктивність праці досягається за рахунок механізації, застосування сучасних агропромислових технологій.

Порівнявши та проаналізувавши структуру ВВП двох країн, ми можемо зробити висновок, що і в Німеччині, і в Україні в поточному та минулому роках на показник вплинула світова пандемія, яка нанесла шкоди також і на сектори, які складають ВВП. Але на відміну від Німеччини, для нашої держави найбільш пріоритетними завданнями на сьогодні є стабілізація політичної ситуації в країні, зміна пропорцій виробництва ВВП на користь реального сектору економіки. Ці пункти допоможуть якнайшвидше поліпшити ситуацію в країні та зможуть створити підґрунтя для подальшого економічного зростання.

Список використаних джерел

1. BBS NEWS [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.bbc.com/ukrainian/ukraine_in_russian/2016/04/160429_ru_s_simon_kuznets – вільний. Мова рос.
2. The World Bank [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.worldbank.org/en/home> – вільний. Мова англ.

Науковий керівник: О.А. Задоля, кандидат економічних наук, доцент.

Д. Шевченко
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

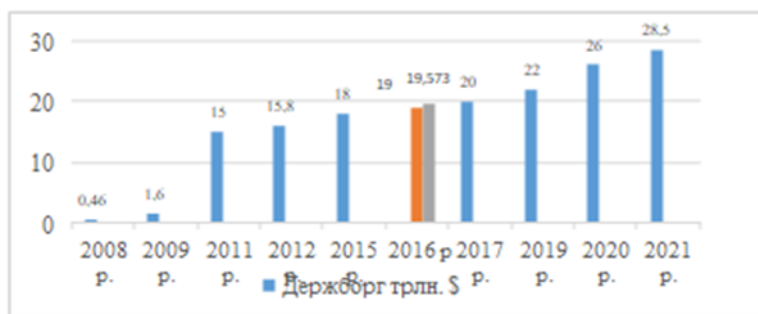
ЗАГРОЗА ДЕФОЛТУ В СПОЛУЧЕНИХ ШТАТАХ АМЕРИКИ

На сьогоднішній день, постало дуже актуальне питання стосовно державного боргу Сполучених Штатів Америки. Загроза дефолту та оновлення ліміту на витрати держави, саме з цими проблеми з 2 серпня 2021 р. зіштовхнулося суспільство [1]. Весь світ рясніє новинами про можливе падіння долара, та з нетерпінням очікують свіжих новин стосовно вирішення цієї проблеми та заходи для запобігання її.

Сутність проблеми полягає в тому, що державний ліміт Сполучених Штатів Америки зростає з року в рік й домовленості щодо протоколу дозволених запозичень порушується. Розглядаючи ліміт держборгу минулих років, ми можемо спостерігати, що в 2019 був закріплений на рівні \$ 22 трлн, проте ж зараз ліміт вже перевищено, і він становить майже \$ 28,5 трлн [1]. Зародження держборгу почалось ще з 1940-х років, через великі затрати на воєнне оснащення й боєприпаси (військове положення), проте на той час домінував стрімкий розвиток економіки держави і борги можна були виплачувати. З кожним послідуєчим роком Сполучені Штати Америки були неспроможні віддавати борги. Через те, що акцент з державного бюджету країни припадає на соціальні виплати та вкладення в розвиток держави, то скоротити витрати дуже важко.

Відповідно до офіційних статистичних даних ми побудували гістограму, яка відображає розміри федерального держборгу Сполучених Штатів Америки (рис.1). На ній ми можемо побачити, що з 2008 року Сполучені Штати були не в змозі фінансово компенсувати заборгованість. Стрімке зростання починаючи з 2011 спричинило те, що президенти не дотримувались стратегії скорочення державних витрат і державний борг почав стрімко перевищувати ВВП країни [2]. Нові правила, й розробка стратегій що до скорочення витрат не оправдовували

себе, з кожним роком ставало ще гірше. З 2016 по 2019 років стрімкого зросту заборгованості не спостерігається, оскільки соціальні, медичні й воєнні витрати намагались збалансувати. Ці програми споживають переважну більшість податкових надходжень США, змушуючи уряд займати приголомшливі суми коштів, щоб фінансувати свою діяльність. Аналізуючи 2020 та 2021 роки, то більша кількість виплат спала на медичне оснащення, через нестабільну ситуацію масштабного вірусу COVID-19, витрати на медичний кисень та вакцину приголомшливі й накопичуються по сьогоднішній день [2].

Рис. 1. Динаміка державного боргу Сполучених Штатів Америки

Шляхи для запобігання підвищення держборгу почали розробляти ще з 2011 року, коли проблема почала стрімко набирати оберти. Президентами були висунуті різні пропозиції щодо шляхів вирішення державного боргу, проте вони не внесли суттєвих змін. Зниження відсотку соціальних виплат від бюджету країни, але проаналізувавши наслідки, залучати цю ідею не стали. Великі розтрата на воєнні розходи через погіршення політичної ситуації між країнами, з нещодавніх пір більша частина бюджету доводиться на медичну сферу через нестабільну ситуацію з пандемією COVID-19.

На нашу думку, саме нестабільні рішення, швидkozмінні факти стосовно ліміту витрат, відмова коментувати загрози дефолту - все це спричинило б за собою недовіру до американської економіки з боку приватних компаній, їхні капітали також постраждали б, а тому вся економіка полетіла б у прірву.

Список використаних джерел

1. Государственный долг США [Електронний ресурс] . – Режим доступу: <https://www.tadviser.ru/index.php/%D0%A1%D1%82%D0%B0%>

D1%82%D1%8C%D1%8F:%D0%93%D0%BE%D1%81%D0%B4%D0%BE%D0%BB%D0%B3_%D0%A1%D0%A8%D0%90 - вільний. Мова рос.

2. Борьба нанайских мальчиков»: станет ли госдолг США мировой проблемой [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://m.gazeta.ru/amp/economics/2021/08/02/13825454.shtml> – вільний. Мова рос.

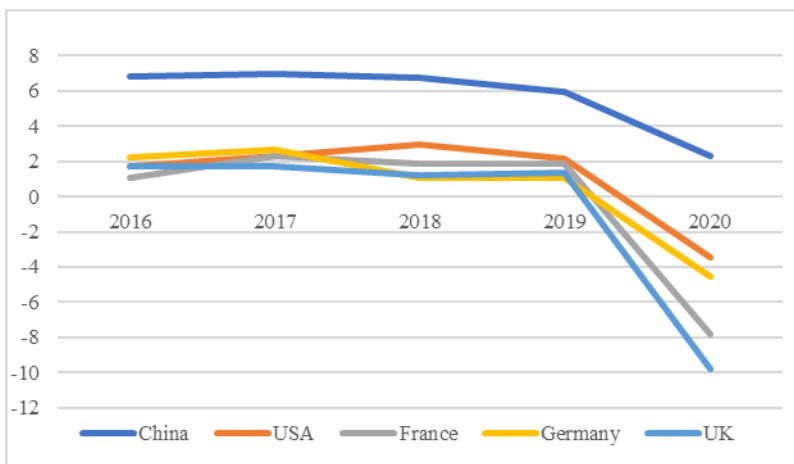
Науковий керівник: Е.М. Лимонова, кандидат економічних наук, доцент.

K. Shepotko

Wuhan National University, China

CORONAVIRUS RECESSION: PRC'S RECOVERY AND NEW CHALLENGES

China became the only major economy in the world during the first year of the coronavirus recession, which demonstrated growth by comparison to other world leaders. Let us have a look on the annual percentage of GDP growth demonstrated by such countries as China, United States, France, Germany, and United Kingdom during last five years (Fig. 1).

**Fig. 1. GDP growth (annual %) demonstrated
by the major world economies for 2016-2020 years**

*Source: The graph is created by author based on data provided
by World Data Bank. 2021*

From the above graph, it becomes clear that the second largest economy in the world, successfully completed a year exacerbated by a pandemic and an accompanying economic crisis. However, it should be emphasized that despite growing numbers, the PRC's economy experienced a record and unprecedented recession.

In the second quarter of 2020, after the lifting of coronavirus restrictions, the Chinese economy began to recover and grew for the rest of the year. However, there was a slowdown in growth in a number of sectors of the Chinese economy such as manufacturing and retail sales due to the lack of measures to stimulate the national economy.

China's economy has the potential to return to pre-pandemic growth rates. However, it is slowing down as far as businesses face high costs and supply chain disruptions. For instance, the outbreak at the port of Ningbo-Zhoushan stopped all inbound and outbound container traffic at one terminal, limiting 25 percent of the capacity of China's second-largest port indefinitely (*BBC News, 2021*). These disruptions could undermine not only China's exports for several weeks but also have a domino effect on imports in other countries. The partial closure of one of the world's busiest container port disrupts other ports in China, stretching supply chains and incurring a number of financial losses associated with China's status as a global exporter.

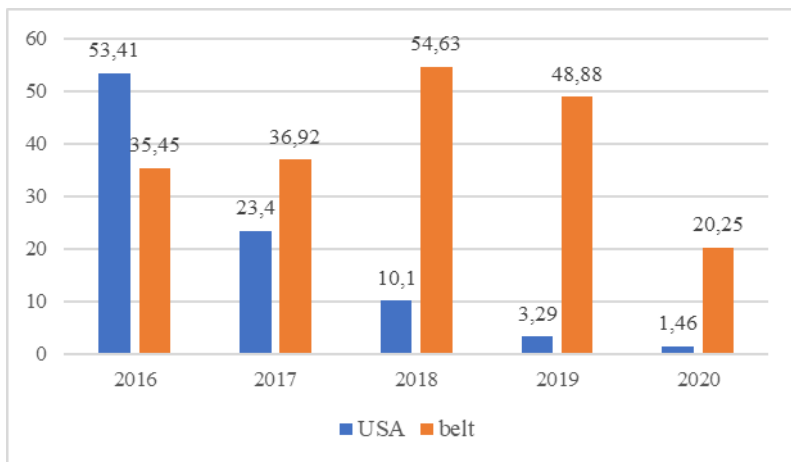
In such conditions, it becomes clear that the time-tested Chinese strategy of trade expansion and China's dependence on exports no longer fits into modern realities. Such forced circumstances of the economy are capable of accelerating in time the PRC's transition from export to domestic consumption.

In the next few years, China intends to radically reorient the country's economy. Namely, to reduce its dependence on exports and instead rely on stimulating domestic demand for Chinese products and services. This includes the application of "internal circulation" concept, developed by the Chinese authorities in response to the challenges that the state has recently faced. The new concept of "internal circulation" has become one of the components of the government's new five-year plan for 2021-2025 (*García-Herrero A., 2021*).

Also, according to the plan of the PRC leadership, China should turn from a supplier of cheap goods into a manufacturer of high technologies. However, the achievement of such status may entail a change in the vector of the PRC's foreign policy.

China can focus on deepening cooperation with countries in Europe, Asia, and Africa; in particular, with trade blocs such as ASEAN and the EU, reducing its interest in cooperation with countries such as the United States, UK, and Australia. Also, China is actively financing projects related to countries belonging to the Belt and Road Initiative, which performs the role of

the transport corridor between China and Europe. China's interest in the aforementioned vector of international relations is evidenced by the dynamics of the change in volumes of investments in these economies over the past years (Fig. 2).

Fig. 2. The dynamics of changes in investment volume outflows from China to the USA and to the Belt and Road Initiative for 2016-2020 years (in billion USD)

Source: The diagram is created by author based on data provided by China Global Investment Tracker. 2021

Fig. 2 shows that there has been a sharp decline of investment volumes to the United States over the past five years, while investment volumes allocated to the countries belonging to the Belt and Road Initiative has been steadily gaining momentum or remaining relatively stable. The only exception is the last year under the auspices of the pandemic. Currently, China is busy rescuing its domestic economy that foreign investment is fading into the background. However, even in such circumstances, the volume of investments in the countries of the Belt and Road Initiative remains remarkable. Therefore, it can be assumed that the PRC will continue to actively finance infrastructure projects within the framework of the mentioned above initiative.

Despite the stagnation of infrastructure projects within the framework of the Belt and Road Initiative in the short term, it can be predicted that the coronavirus crisis could also give a new impetus to the concept of the "Health Silk Road" in the long term. "Health Silk Road" in most cases was ignored

before the outbreak of the pandemic (*Rudolf M., 2021*). Nevertheless, having sufficient financial resources, the PRC uses them to combat the spread of the virus, which gradually strengthens China's position in the world and benefits from China's diplomatic relations with countries that previously had a skeptical attitude towards close cooperation with the PRC. If China turns out to be a major sponsor of health care during a pandemic, the countries receiving aid from China will have more credibility and will be more likely to cooperate.

Thus, new challenges to the Chinese economy are becoming the fuel of a new round of economic development in the PRC: the costs associated with export activity can positively affect Chinese import and export activities in the direction of moving away from the policy of trade expansion to a rational balance, finally changing the specialization of the state from a supplier of cheap goods to a manufacturer of high technologies. Additionally, contemporary conditions lead to the fact that the PRC will be able to increase the level of consumption of goods within the country and establish relations with strategically important partners through "mask diplomacy".

References

1. BBC News. 2021. *Ningbo: Global supply fears as China partly shuts major port*. [online] Available at: <<https://www.bbc.com/news/business-58196477>> [Accessed 21 October 2021].
2. China Global Investment Tracker. 2021. [online] Available at: <<https://www.aei.org/china-global-investment-tracker/>> [Accessed 20 October 2021].
3. García-Herrero, A. (2021). What is Behind China's Dual Circulation Strategy. *China Leadership Monitor*, (69). [online] Available at: <https://papers.ssrn.com/sol3/Data_Integrity_Notice.cfm?abid=3927117> [Accessed 20 October 2021].
4. Rudolf, M. (2021). China's health diplomacy during Covid-19: the Belt and Road Initiative (BRI) in action. [online] Available at: <https://www.ssoar.info/ssoar/bitstream/handle/document/71982/ssoar-2021-rudolf-Chinas_health_diplomacy_during_Covid19.pdf?sequence=1&isAllowed=y&lnkname=ssoar-2021-rudolf-Chinas_health_diplomacy_during_Covid-19.pdf> [Accessed 28 October 2021]
5. World Data Bank. 2021. [online] Available at: <<https://www.worldbank.org/en/home>> [Accessed 28 October 2021].

*Scientific supervision by R.M. Kliuchnyk, PhD in Politology,
Associate Professor.*

І. Шкура
кандидат економічних наук, доцент
проректор із забезпечення якості вищої освіти
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

ВПЛИВ ІНСТИТУЦІЙНОГО СЕРЕДОВИЩА НА РОЗВИТОК РИНКУ СОЦІАЛЬНО ВІДПОВІДАЛЬНОГО ІНВЕСТУВАННЯ В УКРАЇНІ

Соціально відповідальне інвестування або стале та відповідальне інвестування є беззаперечним трендом розвитку фінансових ринків у глобальному вимірі. Зростають обсяги активів, які вкладаються з урахування ESG факторів (екологічних, соціальних та якості управління), зростає їх частка в інвестиційних портфелях, збільшується частка роздрібних інвесторів в цих операціях. Глобальні ініціативи, спрямовані на сталий розвиток, виступають драйверами формування ринків соціально відповідального інвестування та змін, які на них відбуваються [1].

Ринками, які займають лідерські позиції виступають США та Європа. В Україні на даний момент ринок соціально відповідального інвестування відсутній, тому актуальним є питання дослідження сукупності факторів, які мають вплив на його формування.

Згідно з видатними представниками інституціональної теорії *інституційне середовище* – це сукупність основоположних політичних, соціальних та юридичних правил, яка формує базис для виробництва, обміну та розподілу (О.Вільямсон) або набір політичних, економічних, соціальних та юридичних (законних) угод, що встановлюють основу для виробництва та обміну (Дж. Окслі, Д. Норт, Л. Девіс)

Базовим поняттям інституційного середовища виступає «*інститут*», усталене визначення якого також відсутнє. Н.І. Літвіненко дає вдале, на нашу думку, визначення інституту як стійкої впорядкованості норм, правил та звичаїв і зв'язків між ними у вигляді певних відносин та соціальних дій, яка визначає інтегративні якості системи та забезпечує її взаємодію із зовнішнім середовищем. Елементи інституту як системи проходять трансформацію від норми як базового елементу до правил та потім звичаїв, які закріплюються у суспільній свідомості та підтримуються через механізм соціального контролю над індивідом [2, с. 38–39]. Усі ці етапи трансформації необхідно пройти і Україні для становлення ринку SRI.

Інституційна структура – це система, сукупність норм. У інституційній структурі зв'язки більш жорсткі та стійкі ніж між системою

та середовищем. Зв'язки формують *цінності* та самі оформлюються у ціннісну систему. Цінності створюють певненість що є правильним, а що ні, та мають довготривалий характер (стійкий феномен).

Широке застосування встановлених правил не можливе без санкцій, які впливають на свідомість людини щоб примусити її їх виконувати. Тобто має місце дуальність трансформаційних змін інституційного середовища ринку SRI: з одного боку цінності, з іншого санкції.

Уся сукупність інститутів: індивід, інституційні угоди та інституційне середовище характеризуються взаємним впливом: інституційне середовище впливає на інституційні угоди та навпаки, інституційне середовище впливає на індивідуальну поведінку та індивід впливає на інституційне середовище [3, с. 31–34].

Інституційне середовище містить надконституційні правила, конституційні правила та економічні правила. Надконституційні є метаправилами, що визначають порядок і зміст другорядних правил, які можуть мати формальний або неформальний характер. На ринку соціально відповідального інвестування вплив цих правил є суттєвим через те, що вони визначають ієрархію цінностей, а саме цінності є мотивуючим фактором для врахування ESG-факторів у процесі інвестування.

Наявність конституційних правил як рівня держави, так і організацій, корпорацій, підприємств, які регламентують норми соціально відповідальної поведінки також є визначальною умовою для розвитку соціально відповідального інвестування.

Розвитку економічної систему в цілому характерна т.зв. «кругова причинність»: результати економічних взаємодій багато в чому зумовлюються інституційним середовищем, у той же час результатом цих взаємодій є певні умови, в яких опиняться суб'єкти та які стають передумовами для змін інституційної структури. Нові інститути виникають з переконань, що поділяються більшістю людей, тому розвиток концепції соціально відповідального інвестування сприяє їх виникненню, з одного боку, а з іншого, розвиток інститутів впливає на зміни у системі цінностей та переконань.

Список використаних джерел

1. Шкура І.С. Розвиток соціально відповідального інвестування у світі / І.С. Шкура // Академічний огляд. – 2018. – №1. – С. 80–88.
2. Літвіненко Н.І. Інституціональні складові соціально-економічного розвитку України / Н.І. Літвіненко.– Д.: НГУ, 2015. – 310 с.
3. Ткач А.А. Інституціональна економіка. Нова інституціональна економічна теорія: навч посібник.– К.: ЦУЛ, 2007. – 304 с.

ОЦІНКА ІНВЕСТИЦІЙНОГО КЛІМАТУ КРАЇНИ

Клімат в загальному розумінні – це багато варіацій станів в яких перебуває певний регіон. Клімат визначається за багатьма показниками які впливають на ці стани, наприклад сонячне напруження до цього регіону, ландшафт регіону та циркуляція атмосфери. Інформація про клімат певного регіону допомагає туристам розуміти чи бажають вони взагалі туди їхати, а якщо бажають – то як потрібно збиратися туди. Теж саме можна сказати про інвестиційний клімат країни – це певний набір факторів: фінансових, економічних, нормативно-правових та соціально-політичних, які визначають загальний стан країни для інвестора. Основними факторами можна виділити такі дані як:

- Загроза зниження в країні таких показників як темпи росту ВВП;
- Зміна кон'юнктури ринку;
- Зміна зовнішньополітичного курсу;
- Трансформація нормативно-правової бази;
- Девальвація національної валюти;

Як й турист, інвестор за цими даними визначає скільки він бажає інвестувати у якийсь регіон, чи бажає він взагалі щось туди інвестувати [1].

Туристи самі не вивчають клімат регіонів, вони користуються певними інструментами, які розробляють спеціалісти в даній справі. І знову так само й інвестори, хоча розуміння чому і як проходять певні економічні процеси та проведення свого економічного та політичного аналізу буває дуже корисним, вже існують свої ресурси та інструменти від світових аналітиків, на які можна спиратися при визначенні з ціллю інвестування. Найпопулярнішими ресурсами є, наприклад, Doing Business – там визначається багато показників, які мають певну вплив на ведення бізнесу в країні. Як приклад можна привести показники України (рис. 1.).

Такі показники, які ми бачимо на діаграмі, ресурс Doing Business визначає для оцінки можливості розпочати бізнес у країнах. Для потенційного інвестора такі дані дають розуміння наскільки можливий розвиток має бізнес, в який можна інвестувати.

Рис.1. Рейтинг України серед 190 країн за економічними показниками за 2020 р.*

*Складено автором за даними *Doing Business* за 2020 р. [2].

Це не єдиний ресурс який надає можливість ознайомитися з економічними показниками країни, що в свою чергу визначають той самий інвестиційний клімат країни. Існують багато печатних видань від міжнародних організацій що роблять річні звіти по динаміці різних показників, такі як *Global Competitiveness Report* [3], або звіти з сайту Всесвітнього Банку [4], де можна знайти та проаналізувати безліч економічних показників по країнам, або країну по показникам.

Інвестиційний клімат потрібен не лише для оцінок інвесторів, але не менш важливо його аналізувати державним службовцям. Одним з основних критеріїв економічного розвитку країни є заохочення іноземних інвесторів у вкладенні в бізнес цієї країни, саме тому уряду країни дуже важливо визначити, за допомогою тих же ресурсів, на які фактори дивиться інвестор, та поліпшувати рейтинг країни саме в цьому, дивитися на наші слабкі місця та посилювати їх. Це, можна так назвати, коло інвестицій: держава інвестує в видалення своїх недоліків – інвестор, зважаючи на це увагу, інвестує в державу, що призводить до росту економіки та виробництва в цілому, а це, в свою чергу, поліпшує народний добробут.

Список використаних джерел

1. Освітній портал БисТВ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://tv-bis.ru/investitsionnyiy-marketing/103-investitsionnyiy-klimat-stranyi-eto.html>- вільний. Мова рус.
2. DOINGBUSINESS Measuring Business Regulations [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.doingbusiness.org/en/data/exploreeconomies/ukraine> – вільний. Мова англ.
3. The World Economic Forum [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://reports.weforum.org/> – вільний. Мова англ.
4. The World Bank [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.worldbank.org/en/topic/investment-climate#3> – вільний. Мова англ.

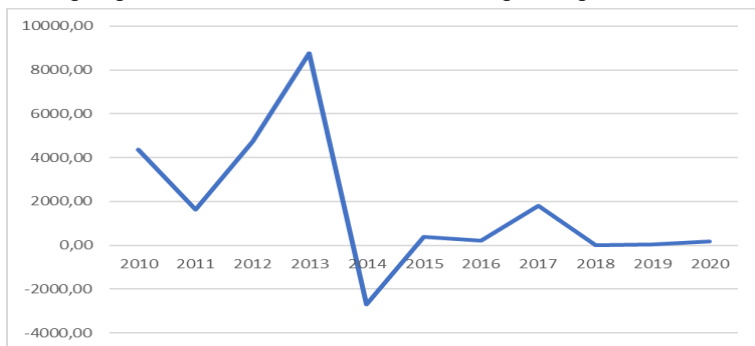
Науковий керівник: О.А. Задоя, кандидат економічних наук, доцент.

Д. Юшковський
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

ПОРТЕФЕЛЬНІ ІНВЕСТИЦІЇ ТА ЇХ ВПЛИВ НА ЕКОНОМІКУ УКРАЇНИ

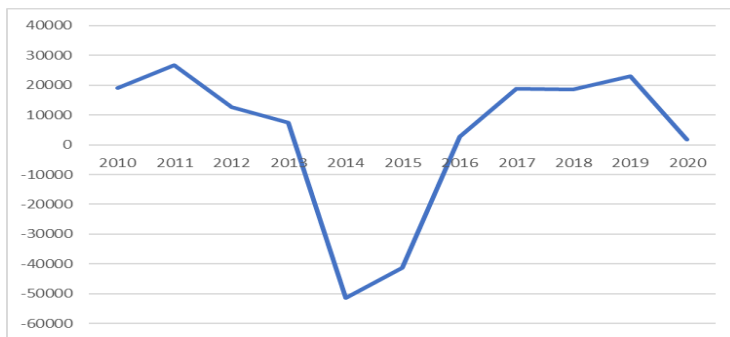
Інвестиції – це один з найяскравіших прикладів нерівномірного розподілу капіталу та робочою силою (не тільки фізичною силою, як силою праці, але й науковими працівниками). У одних суб'єктів є гроші, а вони хочуть примножити, інші бажають працювати, але не мають цих самих грошей. Тому й з'явилася кооперація таких суб'єктів, яка знайшла вираження у вигляді інвестицій - господарська операція, яка передбачає придбання основних фондів, нематеріальних активів, корпоративних прав та цінних паперів в обмін на кошти або майно [1]. В даному питанні, ми будемо розбирати міжнародні інвестиції. Вони поділяються на портфельні та прямі. Прямі мають за ціль отримання контролю над підприємством, портфельні ж, в свою чергу – тільки прибуток. Портфельні можуть бути представлені багатьма видами, але основні що цікавлять нас в міжнародній економіці це цінні папери з фондової біржі, що надають право інвестору саме на частку прибутку підприємства, та облігації внутрішніх державних позик - державні цінні папери, що розміщуються виключно на внутрішньому фондовому ринку і підтверджують зобов'язання України щодо відшкодування пред'явникам цих облігацій їх номінальної вартості з виплатою доходу відповідно до умов розміщення облігацій [2]. Тобто простими словами це кредит, що інвестори надають державам, які на ці кошти закривають свій державний борг.

Для країни, основною метою залучення зовнішніх портфельних інвестицій є стимулювання та розвиток внутрішнього виробництва. Розвиток виробництва веде до скорочення безробіття, збільшення експорту, більшого потоку податків, розвитку інфраструктури країни та інших плюсів. Навіть той факт, що з інвестицій потрібно виплачувати проценти не перебиває цих плюсів. Але чи так відбувається на практиці? З усього вищесказаного можна зробити висновок, що збільшення обсягу інвестицій впливає на збільшення обсягу ВВП країни. Цю залежність й можна перевірити. Дані візьмемо за останні 10 років (рис. 1, 2).

Рис. 1. Динаміка приросту портфельних інвестицій в Україні, 2010-2020 рр., млн. дол. [3]

На графіку (рис. 1.) можна побачити типову для України економічну динаміку: зріст до 2013, бо були надії на вступ до Євросоюзу, падіння у 2014 та 2016 роках у зв'язку з нашими політичними кризами, але починаючи з 2018 року у нашій країні настала більш менш стабільна ситуація, і як в наслідок темпи приросту інвестицій почали поступово зростати.

Рис. 2. Динаміка приросту ВВП в Україні, 2010-2020 рр., млн дол. [4]

Рішенням є зміна відношення наших виробників до фондового ринку, щоб інвестори більше звертали увагу на наше виробництво ніж на державні облигації, та, звісно, політична стабілізація також призведе до більшої довіри іноземних інвесторів до нас.

Список використаних джерел

1. Юридичний словник законодавства України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://kodeksy.com.ua/dictionary/i/investitsiyi.htm> - вільний. Мова укр.
2. Міністерство фінансів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mof.gov.ua/uk/ovdp> – вільний. Мова укр.
3. Архів статистики економічних показників від МВФ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://data.imf.org/regular.aspx?key=61545851> – вільний. Мова англ.
4. Український портал про фінанси та інвестиції [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://index.minfin.com.ua/economy/gdp/> – вільний. Мова укр.
5. Задоя А.О. Портфельні інвестиції в Україну: шанси чи загрози? / А.О. Задоя // Академічний огляд. – 2019. – №2 (51). – С. 81–90.

Науковий керівник: О.А. Задоя, кандидат економічних наук, доцент.

А. Ющенко
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

ЛІЗИНГОВІ ОПЕРАЦІЇ НА СВІТОВОМУ РИНКУ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ

Ринок лізингу складається з продажів лізингових послуг юридичними особами (організаціями, індивідуальними підприємцями і товариствами), які використовують широкий спектр матеріальних товарів, таких як споживчі товари, промислові машини і обладнання, автомобілі та інші, і поступаються нематеріальні активи, такі як товарні знаки, клієнтам в повернення за періодичну оренду або лізинговий платіж. Ринок лізингу сегментований на лізинг автомобільної техніки; пункти прокату товарів народного споживання і загальної оренди; лізинг техніки та орендодавці нефінансових нематеріальних активів.

Україна зіткнулася з гострими політичними проблемами, проблемами безпеки і економічними проблемами протягом останніх семи років. Після повстання «Майдан» в лютому 2014 року в країні сталося

кілька важливих подій, в тому числі спалах конфлікту на сході України. З 2014 по 2019 рр. Уряд провів ключові реформи, в тому числі: проведення значної фінансової консолідації, перехід до гнучкого обмінного курсу, реформування тарифів на електроенергію і соціальну допомогу, підвищення прозорості державних закупівель, спрощення правил ведення бізнесу, стабілізацію і реструктуризацію банківського сектора. Просування реформ у сфері охорони здоров'я і пенсійного забезпечення, а також створення антикорупційних агентств. У той же час українці як і раніше вважають, що необхідно зробити більше для поліпшення управління.

Президент Володимир Зеленський був обраний у квітні 2019 року, а в липні його Партія Слуги народу перемогла на парламентських виборах. Сформований монобільшістю уряд взяв на себе зобов'язання проводити амбітну і широкомасштабну програму реформ.

Хоча її економічні наслідки були менш серйозними, ніж очікувалося, Україна залишається однією з країн Європи, найбільш серйозно постраждалих від пандемії COVID-19 з точки зору здоров'я. До кінця 2020 року Україна прийняла Національну дорожню карту вакцинації від COVID-19 і кампанія вакцинації почалася в лютому 2021 року.

З переходом України до ринкової економіки стрімкий її розвиток та жорстка конкуренція як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках вимагають підтримки на належному рівні технічного та технологічного озброєння заради підтримання високої конкурентоспроможності. На сьогодні основними перепонами цьому є відсутність у більшості підприємств достатньої кількості власного капіталу, недоступність кредитних ресурсів та високі кредитні ставки [1], недостатній рівень залучення прямих іноземних інвестицій порівняно з обсягами таких інвестицій з України [2]. За таких умов вирішення проблеми оновлення основних засобів та закупівля нових на підприємствах, може стати таким тип фінансово-кредитних операцій, як лізинг, який має реальні перспективи стрімкого розвитку в Україні [1]. Важливим інструментом кредитно-фінансового обслуговування інноваційного розвитку є лізинг, який дає змогу підприємствам придбати необхідне устаткування на умовах поступової сплати коштів, зароблених, зокрема, й на його експлуатації. Лізинг дає можливість суб'єктам господарювання вирішити проблему оновлення виробництва. Україна потребує сучасної, нової техніки, розширення парку виробничих фондів підприємств, для якого сьогодні характерна велика зношеність. Так, ще у до кризовий період зношеність основних фондів підприємств склала понад 50% і продовжує збільшуватися [2].

Лізингові послуги є найефективнішими на підприємствах із передовою технологією, які характеризуються високою конкурентоспроможністю. Сьогодні лізинг розглядається як новий вид фінансування інвестиційної діяльності. Разом із тим, лізинг є особливим видом підприємницької діяльності, яка охоплює три форми організаційно-економічних відносин: орендні, кредитні і торговельні. Тобто лізинг можна розглядати з декількох аспектів. З одного боку, це спосіб придбання обладнання. Це свого роду альтернативний спосіб придбання основних засобів, що заснований на поділі права власності та права користування. Також його можна розглядати як форму кредитування - лізинг являє собою вкладення коштів на поворотній основі в основний капітал. Принципи кредитування відповідають принципам лізингових угод, а саме: терміновості, зворотності, платності. Крім того, лізинг можна розглядати як вид інвестиційної діяльності. Як дуже вигідний інструмент інвестиційної політики, він має величезне значення для розвитку виробництва в період спаду економіки в країні [3]. В період економічних потрясінь, безробіття, низької платоспроможності українських підприємств цей вид діяльності - через свою особливу економічну природу - здатний зробити вагомий внесок в підйом та розвиток національної економіки, а на міжнародному рівні - створити і закріпити нові зв'язки з іноземними інвесторами [1]. Лізингу притаманні наступні визначальні риси: строк лізингу майна порівняний з періодом амортизації цього майна; тип лізингового майна визначається лізинг одержувачем; наявність в угоді посередника, який бере на себе зобов'язання власника майна; визначеність усієї лізингової операції домовленістю з майбутнім лізинг одержувачем про оренду майна на певних умовах; періодична, але гнучка виплата лізингових платежів; можливість викупу лізингового майна. Законодавчою базою операцій з лізингу в Україні є Закон «Про фінансовий лізинг» та положення НБУ «Про кредитування», Податковий кодекс України [1, 3]. Лізинг у світовому інвестиційному процесі набув широких масштабів і є одним із найпрогресивніших методів матеріально-технічного забезпечення. У Європі перша фінансово лізингова компанія з'явилася наприкінці 1950-х – початку 1960-х років, кількість яких в 2013 р. досягла 46 лізингових асоціацій і включає 34 країни. Усі вони об'єднані в європейську Федерацію - БеаБеигоре, яка репрезентує 96% європейського ринку лізингу. Поряд з лізинговими асоціаціями в її структуру входять асоціації, діяльність яких пов'язана з коротко- і довгостроковим прокатом [2]. Лізингові операції зайняли значну нішу

в інвестиційному процесі, була створена правова база з їхнього урегулювання. В Україні лізинг почали використовувати на початку 90-х років у невеликих розмірах [3], а в 2005 р. була створена Асоціація «Українське об'єднання лізингодавців». У 2013 р. вона об'єднувала 37 компаній як лізингових, так і суміжних ринків [2, 3]. Потрібно зазначити, що лізинг у багатьох зарубіжних країнах уже давно завоював визнання у банківських установах. Доказом цього є значна частка участі банків у здійсненні лізингових операцій (50%). Ця особливість лізингового процесу характерна і для України, але в посткризових умовах в 2011–2012 рр. вона значно збільшилася – з 80,82% до 89,89%, відповідно. Самі лізингові операції останніх п'ятдесяти років є невід'ємною частиною економіки розвинутих країн, де на сьогодні близько 30% інвестицій припадає саме на операції лізингового характеру [1]. В кризовий період в Європі в 2008 році вони знизилися до 18% загальних інвестицій [1]. Аналіз економічної ситуації передкризового періоду свідчить, що стрімкий розвиток кредитних спілок припадає на 2004–2008 рр. Середньорічний приріст номінальних кредитів і депозитів становив, відповідно, 67% і 63%. Фінансова криза досягла України в жовтні 2008 року і виявилась, передусім, через кризу платіжного балансу та у неможливості підтримати національну валюту на належному рівні [2]. У 2009 році вплив фінансової кризи відчув і реальний сектор: рівень безробіття досяг 9,6 % у порівнянні з 6,7% 2008 року, а реальний ВВП обвалився на 15,1%. Унаслідок фінансової кризи багато кредитних спілок припинили роботу й існування. З 2008 до 2010 рр. обсяг кредитів скоротився на 51%, а обсяг депозитів – на 60% [2]. Саме у період кризи, коли комерційні банки опинилися у скрутному становищі, лізингові операції виявилися найбільш виграшними. Цей факт також стрімко вплинув і на ринок лізингових послуг за кордоном. Так, згідно зі статистичними даними, обсяги європейського ринку лізингу в 2010 зросли на 4,9% - до 227 млрд. євро, в порівнянні з 209 млрд. євро в 2009 році. Ця тенденція збереглася й у 2011р. [1]. В Україні за цей період вартість укладених договорів фінансового лізингу відповідно зросла у два рази – до 4,97 млрд грн, в порівнянні з 2,47 млрд грн. в 2009 р. Нарощення темпів зростання в посткризовий період дозволив наблизитися в 2012 р. (14,71 млрд грн.) до показника 2007 р. (16,88 млрд грн.) [2]. В Європі протягом 2010 року лізинг обладнання зріс на 2,1%, лізинг автомобілів – на 5,9%, лізинг нерухомості – на 12,3%. Показники різняться за регіоном та класами активів: лізинг обладнання продемонстрував стрімке зростання у Великій Британії, а

збільшення обсягів лізингу автомобілів були значними в Португалії, Іспанії та скандинавських країнах [3]. В Україні у 2012 р. серед діючих договорів фінансового лізингу, як і раніше, переважають угоди в галузі транспорту – 58,1%, сільського господарства – 19,0%, будівництва та сфери послуг – 5,0%. Найбільше зростання – на 5%, порівняно з 2011 р., відбулося в галузі сільського господарства, в інших проаналізованих галузях – на 1%. Аналіз за видами обладнання показав, що найбільше в лізингу перебуває транспорту – 58,8%, а також сільськогосподарської техніки – 15,6% та комп'ютерної техніки – 4,7%. Порівняно з 2011 р., по транспорту цей показник зріс на 6%, по сільськогосподарській техніці залишився на тому самому рівні, а по комп'ютерній техніці знизився на 2%.

Сучасні тенденції економічного розвитку виявили обмеженість ліквідних засобів для оновлення і розширення інноваційного виробництва, а також труднощі з реалізацією продукції, тому ринок лізингових послуг є одним із найперспективніших. Він надає можливість українським підприємствам оновити свої основні засоби без необхідності вилучення з обігу великих обсягів власних обігових коштів. Лізинг здається найпривабливішим механізмом реорганізації та переобладнання виробництва. Основними тенденціями ринку лізингу в 2011–2012 рр. є продовження реструктуризації проблемної заборгованості, а також збільшення кількості угод повторного лізингу. Лізинг дозволяє ефективно погоджувати інтереси виробників і споживачів, банків та лізингових компаній.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про фінансовий лізинг» // Верховна Рада України; Закон від 16.12.1997 № 723/97-ВР. Нова редакція від 16.01.2004, підстава 1381-15. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua> – вільний. Мова укр.
2. Офіційний сайт Українського об'єднання лізингодавців. Все про лізинг в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.uul.com.ua> – вільний. Мова укр.
3. Ильяшенко Н.С. Развитие национальной инновационной системы Украины как перспектива выхода на мировой рынок / Н.С. Ильяшенко, Е.А. Мицура // Актуальні проблеми економіки. – 2013. – №5(143). – С. 46–49.

Науковий керівник: О.А. Задоя, кандидат економічних наук, доцент.

COMPARATIVE ANALYSIS OF COLD AND HOT COUNTRIES AS TO THEIR WEALTH

There are 196 countries in the world, and 25 of them can be considered as very “rich” having an average wealth per person of over \$100,000 annually (Rosenberg, 2020). Nevertheless, there are much more countries that are defined as “poor”; for 20 of the poorest countries in the world the indicator of GDP per capita is just under \$1000 a year. Most of the countries have a positive growth curve, and some even set records, like Bangladesh, whose economy has experienced an average growth of 6.2% in the past four years despite the coronavirus crisis (Bangladesh GDP Growth Rate | 2021 Data). Nevertheless, figures like this are not that common for poorer countries. Why do some countries prosper, while others struggle to provide the basic needs for their population? With the increasing interest in the climate change, many experts have begun discussing the importance of climatic conditions in the development of the economy (Gresser, Meierrieks and Stadelmann, 2021). There is a regional temperature and income level variation across the world so to understand what rich countries do right and to recognize the challenges and struggles that less fortunate nations face, examining the three main factors might help in determining if the country will be wealthy or not (Sachs, 2005).

Institutions are very important: wealthy countries usually have developed good institutions while poor countries are simply unable to do that due to a variety of reasons. There is a direct correlation between poverty and corruption: the wealthiest countries, as a rule, have very low levels of corruption, and vice versa, the poorest countries usually have a high integration of corruption (Gupta, Davoodi, and Alonso-Terme, 2002). Corruption creates a poverty trap. Speaking in simple terms, when countries are corrupt, they are unable to collect an adequate amount of taxes and build decent institutions that would help them escape the poverty. Half or maybe even more of the wealth of the world’s poorest countries is sent into offshore accounts (Ahmed, 2021). All of this leads to the inability of the country to invest in education, police, health and transport systems. Corruption also creates a clan thinking, which positions those with the personal connections over the more intelligent and talented individuals. Culture is the second factor that has a huge effect on the development of nations; religious affiliation, for example, can indirectly affect wealth because of attitude differences towards fertility, child upbringing, and education, all of which have an impact on wealth accumulation. The poorest

nations in the world are also extremely religious ones, whereas nonreligious countries may experience greater economic growth having, unsurprisingly, the USA, as a single exception, which manages to combine high percentage of religious people with the enormous wealth (Buchwald, 2021). In the rich countries, people are believers in their own capacity to alter their destiny through the hard work and talent. In the United States, religion does not slow down the economic growth because of it being a devastatingly materialistic and protestant kind. Finally, yet importantly is geography. A large number of underdeveloped countries is located in the tropical regions (Balls, 2001). Historically, a key factor in the probability of society expanding was the possession of large domesticated animals, which helped the workers to skyrocket the efficiency in agriculture and as result develop bigger and much more complex societies. However, in Africa, historically, horrible scourges affected domesticated animals. In addition, the tropical regions usually have worse soil and less energy packed plants. All of the tropical countries have usually some sort of specific diseases that circulate in the regions due to favorable conditions for the harmful organisms. Not all countries located in temperate regions are rich. There are, of course, exceptions like Mongolia and North Korea, both poor but their lack of wealth is more due to the social factors like a policy of isolation and totalitarian governments. On the contrary, Singapore and Hong Kong are both tropical nations that can be considered as very wealthy, but there is a fact of them being city-state countries and trade centers that are not dependent on the local resources to accumulate their wealth. Geography also includes transportation, and the poor countries usually have bad transport links due to landlocks and underdeveloped road systems. Civilizations are located around easily travelled rivers and sea lanes, in the areas conducive to agriculture (Wilkie, 2020). The access to water is crucial for development. Natural resources are something that poorer countries, paradoxically, usually have in decent amounts, but if remember about the bad institutions and dominance of corruption, those resources only lead to countries getting poorer. The Democratic Republic of the Congo is one of the world's riches countries in terms of mineral resources, but due to the mined resources being snatched by the elite, there is literally nothing that a regular man or woman can benefit from.

Over the decades, social scientists and economists have tried to identify the main drivers of income differences between countries situated in very different environments. The factors like trade, education, health and economic policies are usually considered when comparing different nations. However, we need to understand that there is a relative advantage for temperate climates over tropical and semitropical ones. This does not answer why there is a world

inequality: diseases in tropical regions are causing a lot of suffering, and the conditions for them might be favorable, but they are not the reason why African countries are poor. In the 21st century, a disease is a consequence of poverty and governments' inability or unwillingness to take public health measures. The point is that the conditions for development are constantly changing: having mountains was not that advantageous before hydropower was developed. Nevertheless, understanding in which way physical conditions have contributed to nation development is essential to help identify obstacles and overcome them.

References

1. Rosenberg, M., 2020. Why the Number of Countries in the World Is a Difficult Question. [online] Available at: <<https://www.thoughtco.com/number-of-countries-in-the-world-1433445>> [Accessed 23 October 2021].
2. Tradingeconomics.com. 2021. Bangladesh GDP Growth Rate | 2021 Data | 2022 Forecast | 1994-2020 Historical| Chart. [online] Available at: <<https://tradingeconomics.com/bangladesh/gdpgrowth#:~:text=GDP%20Growth%20Rate%20in%20Bangladesh%20is%20expected%20to%20reach%204.50,according%20to%20our%20econometric%20models.>> [Accessed 23 October 2021].
3. Gresser, C., Meierrieks, D. and Stadelmann, D., 2021. Hot climates and cold economies - Economic Policy. [online] Economic Policy. Available at: <<https://www.economic-policy.org/72nd-economic-policy-panel/hot-climates-and-cold-economies/>> [Accessed 23 October 2021].
4. Sachs, J., 2005. [online] [Economia.unam.mx](http://www.economia.unam.mx). Available at: <http://www.economia.unam.mx/cedrus/descargas/jeffrey_sachs_the_end_of_poverty_economic_possibilities_for_our_time__2006.pdf> [Accessed 23 October 2021].
5. Gupta, Davoodi, and Alonso-Terme, 2002. Does corruption affect income inequality and poverty [online] Available at: <https://www.researchgate.net/publication/24054187_Does_Corruption_Affect_Income_Inequality_and_Poverty> [Accessed 2 November 2021].
6. Ahmed, T., 2021. Offshore havens and hidden riches of world leaders and billionaires exposed in unprecedented leak - ICIJ. [online] ICIJ. Available at: <<https://www.icij.org/investigations/pandora-papers/global-investigation-tax-havens-offshore/>> [Accessed 23 October 2021].
7. Buchwald, E., 2021. God-fearing countries are among the least wealthy—with one notable exception. [online] MarketWatch. Available at:

<<https://www.marketwatch.com/story/how-a-countrys-views-on-god-affect-its-prosperity-2018-07-20>> [Accessed 23 October 2018].

8. 8. Balls, A., 2001. Why Tropical Countries are Underdeveloped. [online] NBER. Available at: <<https://www.nber.org/digest/jun01/why-tropical-countries-are-underdeveloped>> [Accessed 23 October 2021].

9. Wilkie, K., 2020. Why colder countries are richer than hot nations. [online] Mail Online. Available at: <<https://www.dailymail.co.uk/news/article-8477297/Why-colder-countries-richer-hotnations.html#:~:text=Hotter%20countries%20tend%20to%20have,harder%20to%20get%20work%20done.&text=About%202%2C000%20years%20ago%2C%20a,determined%20by%20industry%20and%20innovation.>> [Accessed 23 October 2021].

*Scientific supervision by R.M. Kliuchnyk, PhD in Politology, Associate Professor;
Language supervision by S.I. Medynska, Senior Lecturer.*

К. Яцун
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЗОВНІШНІХ РИНКІВ ПРОДУКЦІЇ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО КОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ

Наразі продукти виробництва українського сільського господарства займають вагомую частку як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринку. Воно є одним з найголовніших і перспективніших джерел експорту. Приблизно 2,9 млн осіб працюють саме у цій галузі. Завдяки їй наша держава забезпечує власні потреби, а також отримує значні грошові доходи до бюджету. Через географічне положення та гарні природні умови і ресурси, країна має широкий спектр можливостей для подальшого розвитку сільськогосподарського комплексу на світовому ринку. З 2014 року Україна є одним із лідерів у експорті продукції рослинництва. Також, велика увага приділяється зерновим культурам, посіви яких займають приблизно 133.4 тис. га. Протягом трьох років країна стабільно приносить близько 40% від експорту всієї сільськогосподарської продукції. Основними продуктами, які експортують є: кормові та зернові культури, бобові, овочі та фрукти, тютюн, м'ясо, яйця [1].

У 2018 році був рекордний експорт сільгосппродуктів, який склав 18,2 млрд дол. Серед країн імпортерів нашої продукції, найбільшими

стали: Індія – 1,8 млрд дол., Китай – 1,2 млрд дол., Нідерланди – 1,2 млрд дол., Іспанія – 1 млрд дол., Єгипет – 0,9 млрд дол. Найбільший обсяг експорту мали зернові культури – 38,4%, масла – 23,3% та насіння олійних культур – 10,2% [2]. У 2019 році було збільшено експорт на 19%, зокрема на період січня-березня зросли показники таких продуктів: вівса (у 2,6 раза), гречки (у 2,2 раза), кукурудзи (у 1,7 раза), яблук та груш (у 2,2 раза), овочів та бобових (у 1,3 раза). Найбільше вівса експортували до Німеччини та Норвегії, гречки – до Нідерландів, Польщі та Литви, кукурудзи – до Іспанії, Китаю та Єгипту, яблук та груш – до Молдови та Білорусі [3]. Порівняно з 2019 роком, у 2020 були гірші природні умови, тому знизилася виробництво сільгосппродукції, особливо зернових, що значно сказалося на експорті. За даними Державної служби статистики України, у січні-серпні 2020 року виробництво зменшилося на 10,4% [4]. Найбільшими споживачами продукції сільського господарства залишаються країни ЄС.

У 2021 році Україна реабілітувалася та збільшила обсяги виробництва і перевищила показники минулого року. Прогнозувалося збільшення вирощування озимих культур, плодово-ягідних, сої. Але зменшення виробництва овочів, зокрема картоплі та ріпаку, тваринництва. За обсягом експорту до ЄС ми маємо четверте місце, хоч і зменшилися поставки кукурудзи та соняшнику. Цьогорічний врожай є дуже вигідним для держави, адже збір зерна збільшився на 10%, експорт якого може принести 6 млрд. дол. За січень – березень експорт збільшився на 12 %, порівняно з 2020 роком [5]. На 1 листопада вже було експортовано 19 410 тис. тонн зернових культур, зокрема: пшениці (12 371 тис. тонн), жита (55,5 тис. тонн), ячменю (4 475 тис. тонн), кукурудзи (2 315 тис. тонн). Цього року найбільше експортують в інші країни олію (28,3%), кукурудзу (28%) та пшеницю (10,2%) [6].

Серед основних проблем сільськогосподарського комплексу, перш за все, є можливість поганих кліматичних умов на фоні глобального потепління, які спричинять значний спад виробництва, і також експорту. Стимулюючим фактором є і квоти, які встановлюють інші країни, недосконалість нормативно-правових актів та цінової політики, застаріла техніка, нераціональні використання мінеральних добрив та організація виробництва. Разом з тим пандемія порушила постачання продукції, адже деякі країни обмежили експорт, а деякі навіть заборонили, щоб забезпечити продовольчу безпеку. Але експорт української сільгосппродукції постраждав значно менше, на відміну від імпорту. Було тимчасово заборонено вивозити за кордон тільки гречку. Натомість м'ясо, олію та зернові за будь-яких обставин будуть постачати. Багато країн

заборонили вивіз таких продуктів, як: зернові крупи, часник, гречка, цибуля, жито, рис та насіння соняшнику. Варто зазначити, що така нестабільна ситуація на ринках призводить до зниженого попиту на експорт [7].

Для того, щоб збільшити обсяги експорту сільгосппродукції, потрібно надавати доступ до інформації вітчизняним виробникам про зовнішні зв'язки, використовувати сучасні інноваційні технології виробництва, а також мати всю необхідну техніку. Крім того, не варто забувати про те, що продукція повинна бути екологічно чистою та мати високу якість. Також, потрібно залучати інвесторів, висококваліфікованих кадрів, які мають досвід та навички, удосконалювати інфраструктуру ринку землі, правову базу. Важливою є і фінансова підтримка з боку держави [8].

Отже, реалізація сільськогосподарської продукції на зовнішньому ринку відіграє важливу роль у економіці України. Це не тільки додаткові кошти й зміцнення продовольчої безпеки, але й розвинуті і взаємовигідні зв'язки з різними країнами світу, розвиток самої галузі, а відповідно й нових робочих місць. Також, чим більший експорт, тим більший ВВП, що є одним з найважливіших та ключових показників. Крім того, він значно впливає на розвиток логістики. Саме наша продукція є найбільш популярною та має зростаючий попит, і таке становище є дуже вигідним для зовнішніх зв'язків. Для нашої країни ця галузь є пріоритетною складовою, адже без неї наша економіка б занепала, тому потрібно покладати всі зусилля та можливості для процвітання цієї сфери, яка дає можливість займати провідні позиції на світовому ринку та мати високу конкурентоспроможність.

Список використаних джерел

1. Сільське господарство в Україні |DLF attorneys-at-law [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://dlf.ua/ua/silskogospodarstvo-v-ukraini/> – вільний. Мова укр.

2. Чи може Україна продовжувати нарощувати експорт сільгосппродукції? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/2785567-ci-moze-ukraina-prodovzuvati-narosuvati-eksport-silgospprodukcii.html> – вільний. Мова укр.

3. Аналітичні дослідження динаміки ринку сільськогосподарської продукції і продовольства за УКТ ЗЕД України за січень – березень 2019 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://agro.dn.gov.ua/analitichni-doslidzhennia-dynamiky-rynku-silskohospodarskoi-produktsii-i-prodovolstva-za-ukt-zed-ukrainy-za-sichen-berezen-2019-roku/> – вільний. Мова укр.

4. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/> – вільний. Мова укр.

5. За 1 квартал експорт українських товарів збільшився на 12% [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3245703-za-i-kvartal-eksport-ukrainskih-tovariv-zbilsivsa-na-12.html> – вільний. Мова укр.

6. В Україні збільшився експорт та імпорт товарів усіх видів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://minagro.gov.ua/ua/news/v-ukrayini-zbilshivsia-eksport-ta-import-tovariv-usih-vidiv> – вільний. Мова укр.

7. Пандемія коронавірусу: що заборонили експортувати країни світу під час карантину [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.slovoidilo.ua/2020/04/19/infografika/suspilstvo/pandemiya-koronavirusu-zaboronyly-eksportuvaty-krayiny-svitu-karantynu> – вільний. Мова укр.

8. Стратеги експорту. Який план МінАПК має для розвитку торгівлі? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://agravery.com/uk/posts/show/strategi-eksportu-akij-plan-minaprk-mae-dla-rozvitku-torgivli> – вільний. Мова укр.

Науковий керівник: О.А. Задоя, кандидат економічних наук, доцент

Наукове видання

XXXI Міжнародна науково-практична конференція
молодих вчених і студентів

**ТРАНСФОРМАЦІЯ ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ
ТА ІНСТИТУТІВ У НОВИХ ГЕОСТРАТЕГІЧНИХ РЕАЛІЯХ**

Тези доповідей

30 листопада – 2 грудня 2021 р.

(українською, англійською, польською та російською мовами)

Електронне видання

ВНЗ «Університет імені Альфреда Нобеля».
49000, м. Дніпро, вул. Січеславська Набережна, 18.
Тел. (056) 720-71-54, e-mail: rio@duan.edu.ua
Свідоцтво ДК № 5309 від 20.03.2017 р.